

~~24-5~~ ~~13-5~~ 28-6

Feb 1/10

W 95

58

RENATI DES CARTES
MEDITATIONES

De Prima

PHILOSOPHIA,

In quibus Dei existentia, & animæ humanæ à
corpore distinctio, demonstrantur.

*His adjunctæ sunt variæ objectiones doctorum virorum in istas
de Deo & anima demonstrationes;*

CUM RESPONSIONIBUS AUTHORIS.

Editio ultima prioribus auctior & emendatior.

AMSTELODAMI,
Apud JOHANNEM JANSSONIUM JUNIOREM
ANNO M. DC. LVIII.

Clarissimisque viris

SACRÆ FACULTATIS

Theologiæ Parisiensis Decano &
Doctoribus.

RENATUS DES CARTES,

S. D.

Am justa causa me impellit ad hoc scriptum vobis offerendum, & tam justam etiam vos habituros esse confido ad ejus defensionem suscipiendam, postquam instituti mei rationem intelligetis, ut nulla re melius illud hic possim commendare, quam si quid in eo sequutus sim paucis dicam. Semper existimavi duas quæstiones, de Deo & Anima, præcipuas esse ex iis quæ Philosophiæ potius quam Theologiæ ope sunt demonstrandæ: Nam quamvis nobis fidelibus animam humanam cum corpore non interire, Deumque existere, fide credere sufficiat; certe infidelibus nulla religio, nec fere etiam ulla moralis virtus, videtur posse persuaderi, nisi prius illis ista duo ratione naturali probentur: Cumque sæpe in hac vita majora vitii, quam virtutibus præmia proponantur, pauci rectum utili præferrent, si nec Deum timerent, nec aliam vitam expectarent: Et quamvis omnino verum sit, Dei existentiam credendam esse, quoniam in sacris scripturis docetur, & vice versa credendas sacras scripturas, quoniam habentur à Deo: quia nempe cum fides sit donum Dei, ille idem qui dat gratiam ad reliqua credenda, potest etiam dare, ut ipsum existere credamus: Non tamen hoc infidelibus proponi potest, quia circulum esse judicarent. Et quidem animadverti; non modo vos omnes, aliosque Theologos affirmare Dei existentiam naturali ratione posse probari; sed & ex

sacra Scriptura inferri, ejus cognitionem multis, quæ de rebus creatis habentur, esse faciliorem, atque omnino esse tam facilem, ut qui illam non habent, sint culpandi: Patet enim Sap. 13. ex his verbis, *Nec his debet ignosci, si enim tantum potuerunt scire, ut possent astimare seculum, quomodo hujus dominum non facilius invenerunt.* Et ad Rom. cap. I. dicitur illos esse *inexcusabiles.* Atque ibidem etiam per hæc verba, *Quod notum est Dei, manifestum est in illis,* videmur admoneri ea omnia quæ de Deo sciri possunt, rationibus non aliunde petitis quam ab ipsamet nostra mente posse ostendi. Quod idcirco quomodo fiat, & qua via Deus facilius & certius, quam res seculi cognoscatur, non putavi à me esse alienum inquirere. Atque quantum ad animam, etsi multi ejus naturam non facile investigari posse judicaverint, & nonnulli etiam dicere ausi sint rationes humanas persuadere illam simul cum corpore interire, solaque fide contrarium teneri: Quia tamen hos condemnat Concilium Lateranense sub Leone 10. habitum sessione 8. & expresse mandat Christianis Philosophis ut eorum argumenta dissolvant, & veritatem pro viribus probent, hoc etiam aggredi non dubitavi. Præterea quoniam scio plærosque impios non aliam ob causam nolle credere Deum esse, mentemque humanam à corpore distingui, quam quia dicunt hæc quoque à nemine hætenus potuisse demonstrari: Etsi nullo modo iis assentior, sed contra rationes fere omnes, quæ pro his quæstionibus à magnis viris allatæ sunt, cum satis intelliguntur, vim demonstrationis habere putem, vixque ullas dari posse mihi persuadeam, quæ non prius ab aliquibus aliis fuerint inventæ: Nihil tamen utilius in Philosophia præstari posse existimo, quam si semel omnium optimæ studiose quærantur, tamque accurate & perspicue exponantur, ut apud omnes constet in posterum eas esse demonstrationes. Ac denique quoniam nonnulli, quibus notum est me quandam excoluisse Methodum ad quaslibet difficultates in scientiis resolvendas, non quidem novam, quia nihil est veritate antiquius, sed qua me sæpe in aliis non infeliciter uti viderunt, hoc à me summo opere flagitarunt: Ideoque officii mei esse putavi nonnihil hæc in re conari. *Quicquid autem præstare potui, totum in hoc Tractatu continetur.*

Non quod in eo diversas omnes rationes, quæ ad eadem probanda afferri possent, colligere conatus sim: Neque enim hoc videtur operæ pretium esse, nisi ubi nulla habetur satis certa, sed primas tantum, & præcipuas ita prosecutus sum, ut jam pro certissimis, & evidentissimis demonstrationibus illas ausim proponere: Addamque etiam tales esse, ut non putem ullam viam humano ingenio patere, per quam meliores inveniri unquam possint. (cogit enim me causæ necessitas, & gloria Dei, ad quam totum hoc refertur, ut hic aliquanto liberius de meis loquar quàm mea fert consuetudo.) Atqui quantumvis certas, & evidentes illas putem, non tamen ideo mihi persuadeo ad omnium captum esse accommodatas: Sed quemadmodum in Geometria multæ sunt ab Archimede, Apollonio, Pappo, aliisque scriptæ, quæ etsi pro evidentibus etiam, ac certis ab omnibus habeantur, quia nempe nihil plane continent quod leorsim spectatum non sit cognitu facillimum, nihilque in uno sequentia cum antecedentibus non accurate cohæreant, quia tamen longiusculæ sunt, & valde attentum lectorem desiderant, non nisi ab admodum paucis intelliguntur: Ita quamvis eas quibus hic utor certitudine, & evidentiâ Geometricas æquare, vel etiam superare existimem, vereor tamen ne à multis satis percipi non possint, tum quia etiam longiusculæ sunt, & aliæ ab aliis pendent: tum præcipue quia requirunt mentem à præjudiciis plane liberam: & quæ se ipsam à sensuum consortio facile subducat. Nec certe plures in mundo Metaphysicis studiis, quam Geometricis apti reperiuntur. Ac præterea in eo differentia est, quod in Geometria cum omnibus sit persuasum nihil scribi solere, de quo certa demonstratio non habeatur, sæpius in eo peccant imperiti, quod falsa approbent, dum ea videri volunt intelligere, quàm quod vera refutent: Contra verò in Philosophia cum credatur nihil esse de quo non possit in utramque partem disputari, pauci veritatem investigant, & multo plures ex eo quod ausint optima quæque impugnare, famam ingenii aucupantur. Atque ideo qualescunque meæ rationes esse possint, quia tamen ad Philosophiam spectant, non spero me illarum ope magnum operæ pretium esse facturum, nisi me patrocinio vestro adjuvetis. Sed cum tanta

inhæreat omnium mentibus de vestra Facultate opinio, tantæque sit authoritatis SGRONÆ nomen, ut non modo in rebus fidei nulli unquam Societati post sacra Concilia tantum creditum sit, quàm vestræ, sed etiam in humana Philosophia nullibi major perspicacia & soliditas, nec ad ferenda judicia major integritas & sapientia esse existimetur: Non dubito quin si tantùm hujus scripti curam suscipere dignemini, Primo quidem ut à vobis corrigatur, memor enim, non modo humanitatis, sed maxime etiam inscitix meæ, non affirmo nullos in eo esse errores: Deinde ut quæ vel desunt, vel non satis absoluta sunt, vel majorem explicationem desiderant, addantur, perficiantur, illustrentur, aut à vobis ipsis, aut saltem à me, postquam à vobis ero admonitus: Ac denique ut, postquam rationes in eo contentæ, quibus Deum esse, mentemque à corpore aliam esse probatur, ad eam perspicuitatem erunt perductæ, ad quam ipsas perduciposse confido, ita nempe ut pro accuratissimis Demonstrationibus habendæ sint, hoc ipsum declarare & publice testari velitis: Non dubito, inquam, quin, si hoc fiat, omnes errores, qui de his questionibus unquam fuerunt, brevi ex hominum mentibus deleantur: Veritas enim ipsa facile efficiet ut reliqui ingeniosi, & docti vestro judicio subscribant: Et authoritas, ut Athei, qui scioli magis quàm ingeniosi, aut docti esse solent, contradicendi animum deponant; atque etiam ut forte rationes, quas ab omnibus ingenio præditis pro demonstrationibus haberi scient, ipsi propugnent, ne non intelligere videantur: Ac deniq; ceteri omnes tot testimoniis facile credent, nemoque amplius erit in mundo, qui vel Dei existentiam, vel realem humanæ animæ à corpore distinctionem ausit in dubium revocare. Cujus rei quanta esset utilitas, vos ipsi pro vestra singulari sapientia omnium optime æstimare potestis: Nec deceret me vobis, qui maximum Ecclesiæ Catholicæ columen semper fuistis, Dei & Religionis causam pluribus hîc commendare.

L E C T O R E M.

*Q*uestiones de Deo & mente humana jam ante pau-
 cis attigi in Dissertatione de Methodo recte re-
 gende rationis & veritatis in scientiis investigan-
 da gallice edita anno 1677. Non quidem ut ipsas
 ibi accurate tractarem, sed tantum ut delibarem,
 & ex lectorum judiciis addiscerem qua ratione po-
 stea essent tractanda. Tanti enim momenti mihi visa sunt, ut plus
 una vice de ipsis agendum esse judicarem; viamque sequor ad eas ex-
 plicandas tam parum tritam, atque ab usu communi tam remotam,
 ut non utile putarim ipsam in gallico; & passim ab omnibus legendo
 scripto fusius docere; ne debiliora etiam ingenia credere possent eam
 sibi esse ingrediendam. Cum autem ibi rogassem omnes quibus ali-
 quid in meis scriptis reprehensione dignum occurreret, ut ejus me mo-
 nere dignarentur, nulla in ea qua de his questionibus attigeram no-
 tatu digna objecta sunt, prater duo, ad qua hic paucis, priusquam ea-
 rundem accuratiorem explicationem aggrediar, respondebo. Primum
 est, ex eo quod mens humana in se conversa non percipiat aliud se esse
 quam rem cogitantem, non sequi, ejus naturam sive essentiam in co-
 tantum consistere, quod sit res cogitans, ita ut vox tantum cetera o-
 mnia excludat, qua forte etiam dici possent, ad anima naturam per-
 tinere. Cui objectioni respondeo me etiam ibi noluisse illa exclude-
 re in ordine ad ipsam rei veritatem (de qua scilicet tunc non agebam)
 sed duntaxat in ordine ad meam perceptionem, adeo ut sensus esset,
 me nihil plane cognoscere quod ad essentiam meam scirem pertinere,
 praterquam quod essem res cogitans, cogitandi: In sequentibus autem
 ostendam quo pacto ex eo, quod nihil aliud ad essentiam meam perti-
 nere cognoscam, sequatur, nihil etiam aliud revera ad illam pertinere.
 Alterum est, ex eo, quod ideam rei me perfectioris in me habeam non
 sequi ipsam ideam esse me perfectiorem; & multo minus illud quod per
 istam ideam representatur existere. Sed respondeo hic subesse equi-
 vocationem in voce idea; sumi enim potest vel materialiter pro
 operatione intellectus, quo sensu me perfectior dici nequit, vel
 objective

objective pro re per istam operationem representata, qua res etsi non supponatur extra intellectum existere, potest tamen me esse perfectior ratione sua essentia. Quomodo vero ex hoc solo quod rei me perfectioris idea in me sit sequatur illam rem re vera existere, fuse in sequentibus exponetur. Vidi quidem præterea duo quadam scripta satis longa, sed quibus non tam meæ his de rebus rationes quam conclusiones argumentis ex Atheorum locis communibus mutuatis impugnabantur: Et quoniam istiusmodi argumenta nullam vim habere possunt apud eos, qui rationes meas intelligent, adeoque præpostera, & imbecillia sunt multorum iudicia, ut magis à primum acceptis opinionibus quam tumvis falsis, & à ratione alienis, persuadeantur, quàm à vera & firma, sed posterius audita ipsarum refutatione, nolo hic ad illa respondere, ne mihi sint prius referenda. Tantumque generaliter dicam ea omnia que vulgo jactantur ab Atheis ad existentiam Dei impugnandam, semper ex eo pendere quod vel humani affectus Deo affingantur, vel mentibus nostris tanta vis & sapientia arrogetur, ut quidnam Deus facere possit, ac debeat, determinare & comprehendere conemur, adeo ut modo tantum memores simus, mentes nostras considerandas esse ut finitas, Deum autem ut incomprehensibilem & infinitum, nullam ista difficultatem sint nobis paritura. Iam vero postquam hominum iudicia semel utcunque sum expertus, iterum hic aggredior easdem de Deo, & mente humana quaestiones, simulque totius primæ Philosophiæ initia tractare, sed ita ut nullum vulgi plausum, nullamque Lectorum frequentiam expectem: quin etiam nullis author sum ut hæc legant, nisi tantum iis qui serio mecum meditari, mentemque à sensibus, simulq; ab omnibus præjudiciis abducere poterunt, ac volent, quales non nisi admodum paucos reperiri satis scio. Quantum autem ad illos, qui rationum mearum seriem, & nexum comprehendere non curantes, in singulas tantum clausulas, ut multis in more est, argutari studebunt, non magnum ex hujus scripti lectione fructum sunt percepturi: & quamvis forte in multis cavillandi occasionem inveniant, non facile tamen aliquid quod urgeat aut responsione dignum sit objicient. Quia vero nequidem etiam aliis spondeo me in omnibus prima fronte satisfacturum, nec tantum mihi arrogo ut confidam me omnia posse prævidere que alicui difficultia videbuntur, primo quidem in Meditationibus illas ipsas cogitationes exponam, quarum ope ad certam, & evidentem

P R E F A T I O A D L E C T O R E M.

dentem cognitionem veritatis mihi videor pervenisse, ut experiar an forte iisdem rationibus, quibus ego persuasus sum, alios etiam possim persuadere. Postea vero respondebo ad objectiones virorum aliquot ingenio, & doctrina excellentium, ad quos he Meditationes, antequam typis mandarentur examinanda missa sunt. Satis enim multa & varia ab illis fuerunt objecta, ut ausim sperare non facile quicquam aliis, saltem alicujus momenti, venturum in mentem, quod ii nondum attigerint; Ideoque rogo etiam, atque etiam lectores, ut non prius de Meditationibus judicium ferant, quàm objectiones istas, earumque solutiones omnes perlegere dignati sint.

C O N T E N T A

In hoc libro

Synopsis sequentium sex Meditationum.	Pag. 1
Meditatio I. De iis qua in dubium revocari possunt.	5
Meditatio II. De naturâ mentis humane: Quod ipsa sit notior quam corpus.	9
Meditatio III. De Deo, quod existat.	16
Meditatio IV. De vero & falso.	28
Meditatio V. De essentia rerum materialium, & iterum de Deo quòd existat.	35
Meditatio VI. De rerum materialium existentia, & reali mentis à corpore distinctione.	41
Objectiones Prima in precedentes Meditationes.	54
Responsio Auctoris ad primas objectiones.	61
Objectiones secunda.	74
Responsio ad secundas objectiones.	79
Rationes Dei existentiam & animæ à corpore distinctionem probantes, more Geometrico disposita.	104
Objectiones tertia cum responsionibus Auctoris.	107
Objectiones quarta.	125
Responsio ad quartas Objectiones.	140
Auctoris de Objectionibus quintis monitum.	165
Objectiones sexta.	174
Responsio ad sextas objectiones.	181
Nota in programma quoddam, sub finem anni 1647. in Belgio editum, cum hoc Titulo: Explicatio Mentis humane sive animæ rationalis; ubi explicatur quid sit, & quid esse possit.	207

* *

C O N.

C O N T E N T

In Appendice.

<i>Objectiones quinta.</i>	3
<i>Responsio Auctoris ad quintas objectiones.</i>	66
<i>Objectiones septimæ cum notis Auctoris.</i>	94
<i>Renati Des Cartes Epistola ad Patrem Dinet.</i>	173
<i>Ejusdem Epistola ad D. Gubertum Voetium.</i>	

S Y N O P S I S

SEX SEQVENTIVM
MEDITATIONUM.

IN primâ causa exponuntur propter quas de rebus omnibus, præsertim materialibus, possumus dubitare; quandiu scilicet non habemus alia scientiarum fundamenta, quàm ea quæ antehac habuimus. Etsi autem istius tantæ dubitationis utilitas primâ fronte non appareat, est tamen in eo maxima quædã ab omnibus præjudiciis nos liberet, viamque facillimam sternat ad mentem à sensibus abducendam: ac denique efficiat, ut de iis, quæ postea vera esse comperiemus, non amplius dubitare possimus.

In secundâ, mens quæ propriâ libertate utens supponit ea omnia non existere, de quorum existentia vel minimum potest dubitare, animadvertit fieri non posse quin ipsa interim existat. Quod etiam summa est utilitatis, quoniam hoc pacto distinguit quenam ad se, hoc est, ad naturam intellectualem, & quenam ad corpus perti-

neant. Sed quia fortè nonnulli rationes de anima immortalitate illo in loco expectabunt, eos hic monendos puto me conatum esse nihil scribere quod non accuratè demonstrarem; ideoque non alium ordinem sequi potuisse, quàm illum qui est apud Geometras usitatus, ut nempe omnia præmitterem ex quibus quaesita propositio dependet, antequam de ipsa quidquam concluderem. Primum autem & præcipuum, quod prærequiritur ad cognoscendam anima immortalitatem; esse ut quam maximè perspicuum de eà conceptum, & ab omni conceptu corporis planè distinctum formemus; quod ibi factum est: Præterea verò requiri etiam ut sciamus ea omnia, quæ clarè & distinctè intelligimus, eo ipso modo, quo illa intelligimus, esse vera: quod ante quartam meditationem probari non potuit; & habendum esse distinctum naturæ corporeæ conceptum, qui partim in ipsa secunda, partim etiam in quintâ & sextâ formatur; atque ex his debere concludi ea omnia, quæ clarè & distinctè concipiuntur, ut substantiæ diversæ, sicuti concipiuntur mens & corpus, esse revera substantias realiter à se mutuò distinctas; hocque in sextâ concludi: idemque etiam in ipsâ confirmari, ex eo quod nullum corpus nisi divisibile intelligamus, contra autem nullam mentem nisi indivisibilem: neque enim possumus ullius mentis mediam partem concipere, ut possumus cujuslibet quantumvis exigui corporis; adè ut eorum natura non modò diversæ, sed etiam quodammodo contrariæ agnoscantur; Non autem ulterius eà de re in hoc scripto me egisse; tum quia hæc sufficiunt ad ostendendum ex corporis corruptione mentis interitum non sequi, atque sic ad alterius vitæ spem mortalibus faciendam; tum etiam quia præmissæ, ex quibus ipsa mentis immortalitas concludi potest, ex totius Physicæ explicatione dependent: primò ut sciatur omnes omninò substantias, sive res; quæ à Deo creari debent ut existant, ex naturâ suâ esse incorruptibiles, nec posse unquam desinere esse, nisi ab eodem Deo concursum suum iis denegante ad nihilum reducantur, ac deinde ut advertatur corpus quidem, in genere sumptum, esse substantiam, ideoque nunquam etiam perire; sed corpus humanum; quatenus à reliquis differt corporibus, non nisi ex certâ membrorum configuratione, aliisque ejusmodi accidentibus esse constatum; mentem verò humanam non ita ex ullis accidentibus constare, sed puram esse substantiam: etsi enim omnia ejus accidentia mutantur, ut quod

alias res intelligat, alias velit, alias sentiat, &c. non idcirco ipsa mens alia evadit: humanum autem corpus aliud fit ex hoc solo quod figura quarundam ejus partium mutetur: ex quibus sequitur corpus quidem perfacile interire, mentem autem ex natura sua esse immortalam.

In tertiâ Meditatione meum præcipuum argumentum ad probandam Dei existentiam satis fuscè, ut mihi videtur, explicat. Verumtamen, quia, ut Lectorum animos quàm maximè à sensibus abauce-rem, nullis ibi comparationibus à rebus corporeis petitis volui uti, multe fortasse obscuritates remanserunt, sed quæ, ut spero, postea in responsionibus ad objectiones planè tollentur: ut inter ceteras quomodo idea entis summè perfecti, quæ in nobis est, tantum habeat realitatis objectiva, ut non possit non esse à causâ summè perfecta, quod ibi illustratur comparatione machinæ valdè perfectæ, cujus idea est in mente alicujus artificis, ut enim artificium objectivum hujus ideæ debet habere aliquam causam, nempe scientiam hujus artificis, vel alicujus alterius à quo illam accepit, ita idea Dei, quæ in nobis est, non potest non habere Deum ipsum pro causa.

In quartâ probatur ea omnia, quæ clarè & distinctè percipimus, esse vera: simulque in quo ratio falsitatis consistat explicatur: quæ necessariò sciri debent tam ad precedentia firmanda, quàm ad reliqua intelligenda. Sed ibi interim est advertendum nullo modo agi de peccato, vel errore qui committitur in persecutione boni & mali, sed de eo tantum qui contingit in adjudicatione veri & falsi. Nec ea spectari, quæ ad fidem pertinent, vel ad vitam agendam, sed tantum speculativas; & solius luminis naturalis ope cognitæ veritates.

In quinta præterquàm quod natura corporea in genere sumpta explicatur, nova etiam ratione Dei existentia demonstratur: sed in qua rursus nonnullæ fortè occurrent difficultates, quæ postea in responsionibus ad objectiones resolventur: ac denique ostenditur quo pacto verum su ipsarum Geometricarum demonstrationum certitudinem à cognitione Dei pendere,

In sexta denique intellectio ab imaginatione secernitur; distinctio- num signa describuntur; mentem realiter à corpore distingui, probatur: eandem nihilominus tam arctè illi esse conjunctam, ut unum quid

cum ipso componat, ostenditur; omnes errores qui à sensibus oriri solent, recensentur, modi quibus vitari possent exponuntur; & denique rationes omnes ex quibus rerum materialium existentia possit concludi, afferuntur: non quòd eas valdè utiles esse putarim ad probandum id ipsum quod probant, nempe reverà esse aliquem mundum, & homines habere corpora, & similia, de quibus nemo unquam sana mentis seriò dubitavit; sed quia illas considerando agnoscitur non esse tam firmas, nec tam perspicuas, quàm sunt ea, per quas in mentis nostræ & Dei cognitionem devenimus; adeò ut hæc sint omnium certissima, & evidentissima, quæ ab humano ingenio sciri possint. Cujus unius rei probationem in his meditationibus mihi pro scopo proposui. Nec idcirco hic recenseo varias alias quæstiones de quibus etiam in ipsis ex occasione tractatur.

MEDITATIONVM

De Primâ

PHILOSOPHIA,

*In quibus*De existentia & animæ à corpore
distinctio demonstrantur,

P R I M A.

De iis que in dubium revocari possunt.

Nimadverti jam ante aliquot annos quàm multa ineunte ætate falsa pro veris admiserim, & quàm dubia sint ouæcunque istis postea superextruxi, ac proinde funditùs omnia semel in vita esse evertenda, si quid aliquando firmum, & mansurum cupiam in scientiis stabilire; sed ingens opus esse videbatur, eamque ætatem expectabam, quæ foret tam matura, ut capefcendis disciplinis aptior nulla sequeretur. Quare tamdiu cunctatus sum ut deinceps essem in culpâ, si quod temporis superest ad agendum, deliberando consumerem. Opportunè igitur hodie mentem curis omnibus exsolvi, securum mihi otium procuravi, solus secedo, seriò tandem & liberè generali huic mearum opinionum everfioni vacabo. Ad hoc autem non erit necessè, ut omnes esse falsas ostendam, quod nunquam fortassis assequi possem; sed quia jam ratio persuadet, non minùs accuratè iis quæ non planè certa sunt, atque indubitata, quàm ab apertè falsis assensionem

sionem esse cohibendam, satis erit ad omnes rejiciendas, si aliquam rationem dubitandi in unaquâ que reperero. Nec ideo etiam singulæ erunt percurrendæ, quod operis esset infiniti: sed quia suffossis fundamentis quidquid iis superædificatum est sponte collabitur, aggrediar statim ipsa principia quibus illud omne quod olim credidi nitebatur. Nempe quidquid hæcenus ut maximè verum admisi, vel à sensibus, vel per sensus accepi, hos autem interdum fallere deprehendi; ac prudentiæ est nunquam illis planè confidere; qui nos vel semel decepêrunt. Sed fortè quamvis interdum sensus circa minuta quædam & remotiora nos fallant, pleraque tamen alia sunt de quibus dubitari planè non potest, quamvis ab iisdem hauriantur; ut jam me hîc esse, foco assidere, hyemali togâ esse indutum, chartam istam manibus contrectare, & similia: manus verò has ipsas, totumque hoc corpus meum esse, quâ ratione posset negari? nisi me fortè comparem nescio quibus insanis quorum cerebella tam contumax vapor ex atra bile labefactat, ut constanter asseverent vel se esse reges, cum sunt pauperrimi, vel caput habere fictile, vel se totos esse cucurbitas, vel ex vitro conflatos; sed amentes sunt isti, nec minùs ipse demens viderer, si quod ab iis exemplum ad me transferrem. Præclare, sanè tanquam non sim homo qui soleam noctu dormire, & eadem omnia in somnis pati, vel etiam interdum minùs verisimilia, quàm quæ isti vigilantes: quàm frequenter verò usitata ista, me hîc esse, togâ vestiri, foco assidere, quies nocturna persuadet? cum tamen positus vestibus jaceo inter strata; atqui nunc certè vigilantibus oculis intueor hanc chartam, non sopitum est hoc caput quod commoveo, manum istam prudens & sciens extendo, sentio, non tam distincta contingerent dormienti: quæ si scilicet non recorder à similibus etiam cogitationibus me aliàs in somnis fuisse delusum: quæ dum cogito attentius, tam planè video numquam certis indiciis vigiliam à somno posse distingui, ut obstupescam, & ferè hîc ipse stupor mihi opinionem somni confirmet. Age ergò somniemus, nec particularia vera sint, nos oculos aperire, caput movere, manus extendere, nec fortè etiam nos habere tales manus, nectale totum corpus tamen profectò faten.

fatendum est visa per quietem esse veluti quædam pictas imagines, quæ non nisi ad similitudinem rerum verarum fingi poterunt; ideoque saltem generalia hæc, oculos, caput, manus, totumque corpus res quasdam non imaginarias, sed veras existere: nam sanè pictores ipsi, ne tum quidem, cum Sirenas & Satyricos maximè inusitatis formis fingere student, naturas omnium ex parte novas iis possunt assignare, sed tantummodo diversorum animalium membra permiscere; vel si fortè aliquid excogitent adeò novum, ut nihil omninò ei simile fuerit visum, atque ita planè fictitium sit & falsum; certe tamen ad minimum veri colores esse debent ex quibus illud componant: nec dispari ratione, quamvis etiam generalia hæc, oculos, caput, manus, & similia imaginaria esse possent, necessariò tamen saltem alia quædam adhuc magis simplicia, & universalia vera esse fatendum est, ex quibus tanquam coloribus veris omnes istæ seu falsæ, quæ in cogitatione nostra sunt, rerum imagines effinguntur. Cujus generis esse videntur natura corporea in communi, ejusque extensio; item figura rerum extensarum, item quantitas, sive earumdem magnitudo; & numerus; item locus in quo existant, tempusque per quod durent, & similia. Quapropter ex his forsitan non malè concludemus Physicam, Astronomiam, Medicinam, disciplinasque alias omnes, quæ à rerum compositarum consideratione dependent, dubia quidem esse, atque Arithmeticam, Geometriam, aliasque ejusmodi, quæ non nisi de simplicissimis & maximè generalibus tractant, atque utrum eæ sint in rerum naturâ nec ne, parum curant, aliquid certi atque indubitati continere: nam sive vigilem, sive dormiam, duo & tria simul juncta sunt quinque, quadratumque non plura habet latera quam quatuor; nec fieri posse videtur ut tam perspicuæ veritates in suspicionem falsitatis incurrant. Verumtamen infixa quædam est meæ menti vetus opinio Deum esse qui potest omnia, & à quo talis, qualis existo, sum creatus: undè autem scio illum non fecisse ut nulla plane sit terra, nullum cælum, nulla res extensa, nulla figura, nulla magnitudo, nullus locus, & tamen hæc omnia non aliter quam nunc mihi videantur existere? imò etiam quemadmodum judico interdum alios er-

rare circa ea, quæ se perfectissimè scire arbitrantur, ita ego ut fallar quoties duo & tria simul addo, vel numero quadrati latera, vel si quid aliud facilius fingi potest. At fortè noluit Deus ita me decipi, dicitur enim summè bonus; sed si hoc ejus bonitati repugnaret talem me creasse, ut semper fallar, ab eâdem etiam videretur esse alienum permittere ut interdum fallar; quod ultimum tamen non potest dici. Essent verò fortasse nonnulli qui tam potentem aliquem Deum mallent negare, quam res alias omnes crederent esse incertas, sed iis non repugnemus, totumque hoc de Deo demus esse fictitium, at seu fato, seu continuata rerum serie, seu quovis alio modo me ad id, quod sum, pervenisse supponant; quoniam falli & errare imperfectio quædam esse videtur, quo minus potentem originis meæ auctorem assignabunt, eò probabilius erit me tam imperfectum esse ut semper fallar: quibus sanè argumentis non habeo quod respondeam, sed tandem cogor fateri nihil esse ex iis quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconsiderantiam, vel levitatem, sed propter validas & meditata rationes, ideoque etiam ab iisdem, non minus quàm ab apertè falsis accuratè deinceps assensionem esse cohibendam, si quid certi velim invenire. Sed nondum sufficit hæc advertisse, curandum est ut recorder, assiduè enim recurrunt consuetæ opinioniones, occupantque credulitatem meam tanquam longo usu & familiaritatis jure sibi devinctam, ferè etiam me invito, nec unquam iis assentiri, & credere desuescam, quamdiu tales esse supponam, quales sunt reverà, nempe aliquo quidem modo veras, ut jam jam ostensum est, sed nihilominus valdè probabiles, & quas multò magis rationi consentaneum sit credere quàm negare. Quapropter, ut opinor, non malè agam, si voluntate planè in contrarium versa me ipsum fallam, illasque aliquamdiu omninò falsas, imaginariasque esse fingam, donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus nulla amplius prava consuetudo iudicium meum à rectâ rerum perceptione detorqueat. Etenim scio nihil inde periculi, vel erroris interim sequuturum, & me plus æquo diffidentia indulgere non posse, quando quidem nunc non rebus agendis, sed cognoscen-

scendis tantum incumbo. Supponam igitur non optimum Deum fontem veritatis, sed genium aliquem malignum eundemque summè potentem, & callidum omnem suam industriam in eo posuisse, ut me falleret: putabo cœlum, aërem, terram, colores, figuras, sonos, cunctaque externa nihil aliud esse quàm Iudificationes somniorum, quibus insidias credulitati meæ tetendit: considerabo me ipsum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non sanguinem, non aliquem sensum, sed hæc omnia me habere falsò opinantem: manebo obstinatè in hac meditatione defixus, atque ita siquidem non in potestate meâ sit aliquid veri cognoscere, at certè hoc quod in me est ne falsis assentiar, nec mihi quidquam iste deceptor, quantumvis potens, quantumvis callidus possit imponere, obfirmatâ mente cavebo. Sed laboriosum est hoc institutum, & desidia quædam ad consuetudinem vitæ me reducit, nec aliter quàm captivus, qui forte imaginaria libertate fruebatur in somnis, quum postea suspicari incipit se dormire, timet excitari, blandisque illusionibus lentè connivet: sic sponte re-labor in veteres opiniones, vereorque expergisci, ne placidæ quieti laboriosa vigilia succedens non in aliqua luce, sed inter inextricabiles jam motarum difficultatum tenebras in posterum sit degenda.

M E D I T A T I O I I .

De natura mentis humane: Quod ipsa sit notior quam corpus.

IN tantas dubitationes hesternâ meditatione conjectus sum, ut nequeam amplius earum oblivisci, nec videam tamen qua ratione solvendæ sint, sed tanquam in profundum gurgitem ex improvîso delapsus ita turbatus sum, ut nec possim inimo pedem figere, nec enatare ad summum. Enitar tamen & tentabo rursus eandem viam quam heri fueram ingressus, removendo scilicet illud omne quod vel minimum dubitationis admittit, nihilo secius quàm si omninò falsum esse comperissem, pergamque porro donec aliquid certi, vel si nihil aliud, saltem hoc ipsum, pro certo nihil esse certi cognoscam. Nihil nisi punctum petebat Archimedes, quod esset firmum & immobile, ut integram terram loco

dimoveret; magna quoque speranda sunt, si vel minimum quid invenero quod certum sit & inconcussum. Suppono igitur omnia quæ video falsa esse, credo nihil unquam extitisse eorum quæ mendax memoria repræsentat, nullos plane habeo sensus; corpus, figura, extensio, motus, locusque sunt Chimeræ; quid igitur erit verum? fortassis hoc unum nihil esse certi. Sed unde scio nihil esse diversum ab iis omnibus quæ jam jam recensui, de quo ne minima quidem occasio sit dubitandi? Nunquid est aliquis Deus, vel quocunque nomine illum vocem, qui mihi has ipsas cogitationes immittit? quare verò hoc putem, cum forsan ipsemet illarum author esse possim? Nunquid ergo saltem ego aliquid sum? sed jam negavi me habere ullos sensus, & ullum corpus; hæreo tamen, nam quid inde? sumne ita corpori, sensibusque alligatus, ut sine illis esse non possim? sed mihi persuasi, nihil plane esse in mundo, nullum cælum, nullam terram, nullas mentes, nulla corpora, nonne igitur etiam me non esse? imò certè ego eram si quid mihi persuasi: sed est deceptor nescio quis, summè potens, summè callidus qui de industria me semper fallit; haud dubiè igitur ego etiam sum, si me fallit, & fallat quantum potest, nunquam tamen efficiet, ut nihil sim quamdiu me aliquid esse cogitabo, adeo ut omnibus satis superque pensitatis denique; statuendum sit hoc pronuntiatum, ego sum, ego existo, quoties à me profertur, vel mente concipitur, necessàrio esse verum. Nondum verò satis intelligo, quisnam sim ego ille, qui jam necessariò sum, deincepsque cavendum est, ne forte quid aliud imprudenter assumam in locum mei, sicque aberrem etiam in ea cognitione, quàm omnium certissimam, evidentissimamque esse contendo. Quare jam denuo meditabor quidnam me olim esse crediderim, priusquam in has cogitationes incidissem; ex quo deinde subducam quidquid allatis rationibus vel minimum potuit infirmari; ut ita tandem præcisè remaneat illud tantum quod certum est & inconcussum. Quidnam igitur antehac me esse putavi? hominem scilicet, sed quid est homo? dicamne animal rationale? non quia postea quærendum foret quidnam animal sit, & quid rationale, atque ita ex unâ quæstione in plures difficilioref-
que

que delaberer, nec jam mihi tantum otii est, ut ipso velim inter istiusmodi subtilitates abuti. Sed hic potius attendam quid sponte, & natura duce cogitationi meæ antehac occurrebat quoties quid essem considerabam: nempe occurrebat primò me habere vultum, manus brachia, totamq; hanc membrorum machinam, qualis etiam in cadavere cernitur, & quam corporis nomine designabam; occurrebat præterea me nutrirî, incedere, & cogitare, quas quidem actiones ad animam referebam, sed quid esset hæc anima vel non advertēbam, vel exiguum nescio quid imaginabar instar venti, vel ignis, vel ætheris, quod crassioribus mei partibus esset infusum: de corpore verò ne dubitabam quidem, sed distinctè me nôsse arbitrabar ejus naturam, quam si fortè, qualem mente concipiebam, describere tentâssem, sic explicuissem: per corpus intelligo illud omne, quod aptum est figura aliqua terminari, loco circumscribi, spatium sic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat; tactu, visu, auditu, gustu, vel odoratu percipi, nec non moveri pluribus modis, non quidem à seipso, sed ab alio quopiam à quo, tangatur; namq; habere vim seipsum movendi, item sentiendi, vel cogitandi nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam; quinimò mirabar potius tales facultates in quibusdam corporibus reperiri. Quid autem nunc ubi suppono deceptorem aliquem potentissimum, & si fas est dicere, malignum, datâ operâ in omnibus quantum potuit, me delusisse, possumne affirmare me habere vel minimum quid ex iis omnibus, quæ jam dixi ad naturam corporis pertinere? attendo, cogito, revolveo, nihil occurrit, fatigor eadem frustrâ repetere. Quid verò ex iis quæ animæ tribuebam, nutrirî, vel incedere? quando quidem jam corpus non habeo, hæc quoque nihil sunt nisi figmenta. sentire? nempe etiam hoc non fit sine corpore, & permulta sentire visus sum in somnis, quæ deinde animadverti me non sensisse: cogitare? hîc invenio, cogitatio est, hæc sola à me divelli nequit, ego sum, ego existo, certum est. Quandiu autem? nempe quandiu cogito, nam fortè etiam fieri posset si cessarem ab omni cogitatione, ut illicò totus esse desinerem: nihil nunc admitto nisi quod necessariò sit verum: sum igitur præcisè tantum res cogitans, id est, mens, sive animus, sive intellectus, sive ratio, voces mihi priùs significationis ignotæ: sum autem res vera,

& verè existens, sed qualis res? dixi, cogitans. Quid præterea? imaginabor: non sum compages illa membrorum, quæ corpus humanum appellatur: non sum etiam tenuis aliquis aër istis membris infusus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quidquid mihi fingo; supposui enim ista nihil esse, manet positio, nihilominus tamen ego aliquid sum. Fortassis verò contingit, ut hæc ipsa, quæ suppono nihil esse, quia mihi sunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me quem novi? nescio, de hac re jam non disputo; de iis tantum, quæ mihi nota sunt, iudicium ferre possum: novi me existere, quæro quis sim ego ille quem novi: certissimum est hujus sic præcisè sumpti notitiam non pendere ab iis quæ existere nondum novi: non igitur ab iis ullis, quæ imaginatione effingo. Atque hoc verbum, *effingo*, admonet me erroris mei: nam fingerem reverà si quid me esse imaginarer, quia nihil aliud est imaginari quàm rei corporeæ figuram, seu imaginem contemplari; jam autem certò scio me esse simulque fieri posse ut omnes istæ imagines, & generaliter quæcunque ad corporis naturam referuntur, nihil sint præter insomnia; quibus animadversis, non minus ineptire videor dicendo, imaginabor, ut distinctius agnoscam quisnam sim, quam si dicerem, jam quidem sum expectatus, video nonnihil veri, sed quia nondum video satis evidenter, data opera obdormiam ut hoc ipsum mihi somnia verius, evidentiusque repræsentent. Itaque cognosco nihil eorum quæ possum imaginationis ope comprehendere ad hanc quam de me habeo notitiam pertinere, mentemque ab illis diligentissimè esse avocandam, ut suam ipsa naturam quàm distinctissimè percipiat.

Sed quid igitur sum? res cogitans; quid est hoc? nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & sentiens. Non pauca sanè hæc sunt, si cuncta ad me pertineant, sed quidni pertinerent? nonne ego ipse sum qui jam dubito ferè de omnibus, qui nonnihil tamen intelligo, qui hoc unum verum esse affirmo, nego cetera, cupio plura nòsse, nolo decipi, multa vel invitus imaginor, multa etiam tanquam à sensibus venientia animadverto. Quid est horum, quamvis semper dormiam, quamvis etiam is, qui me creavit, quantum in se est, me deludat, quod non æquè verum sit ac me esse? quid est quod à mea cogitatione

disting-

distinguat? quid est quod à me ipso separatum dici possit? Nam quod ego sum qui dubitem, qui intelligam, qui velim, tam manifestum est, ut nihil occurrat per quod evidentius explicetur: sed verò etiam ego idem sum, qui imaginor, nam quamvis fortè, ut supposui, nulla prorsus res imaginata vera sit, vis tamen ipsa imaginandi reverà existit, & cogitationis meae partem facit: idem denique ego sum qui sentio, sive qui res corporeas tanquam per sensus animadverto. Videlicet jam lucem video, strepitum audio, calorem sentio; falsa hæc sunt, dormio enim. At certè videre videor, audire, calefcere, hoc falsum esse non potest, hoc est propriè quod in me sentire appellatur, atque hoc præcisè sic sumptum nihil aliud est quàm cogitare. Ex quibus equidem aliquantò melius incipio nôsse quisnam sum: sed adhuc tamen videtur, nec possum abstinere quin putem, res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, & quas ipsi sensus explorant, multò distinctius agnosci quàm istud nescio quid mei, quod sub imaginationem non venit: quanquam profectò sit mirum res quas animadverto esse dubias, ignotas, à me alienas, distinctius quàm quod verum est, quod cognitum, quàm denique me ipsum à me comprehendi: sed video quid sit, gaudet aberrare mens mea, nec dum se patitur intra veritatis limites cohiberi. Esto igitur, & adhuc semel laxissimas habenas ei permittamus, ut illis paulò post opportunè reductis facilius se regi patiat. Consideremus res illas quæ vulgò putantur omnium distinctissimè comprehendi; corpora scilicet, quæ tangimus, quæ videmus, non quidem corpora in communi, generales enim istæ perceptiones aliquantò magis confusæ esse solent, sed unum in particulari; sumamus exempli causâ hanc ceram; nuperrimè ex favis fuit educta, nondum amisit omnem saporem sui mellis, nonnihil retinet odoris florum ex quibus collecta est; ejus color, figura, magnitudo, manifesta sunt: dura est, frigida est, faciliè tangitur, ac si articulo ferias emitit sonum; omnia denique illi adsunt, quæ requiri videntur ut corpus aliquod possit quàm distinctissimè cognosci. Sed ecce, dum loquor, igni admovetur, saporis reliquæ purgantur, odor exspirat, color mutatur, figura tollitur, crescit magnitudo, fit liquida, fit calida, vix tangi potest nec jam si pulsus emittet sonum: remane-

netne adhuc eadem cera? remanere fatendum est, nemo negat; nemo aliter putat. Quid erat igitur in eâ quod tam distinctè comprehendebatur? certè nihil eorum quæ sensibus attingebam, nam quæcunque sub gustum, vel odoratum, vel visum, vel auditum veniebant, mutata jam sunt, remanet cera. Fortassis illud erat quod nunc cogito, nempe ceram ipsam non quidem fuisse istam dulcedinem mellis, nec florum fragrantiam, nec istam albedinem, nec figuram, nec sonum, sed corpus quod mihi apparebat paulò antè modis istis conspicuum, nunc diversis: quid est autem hoc præcisè puod sic imaginor? attendamus, & remotis iis, quæ ad ceram non pertinent, videamus quid supersit, nempe nihil aliud quàm extensum quid, flexibile: Quid verò est hoc flexibile, mutabile? an quod imaginor hanc ceram ex figurâ rotundâ in quadratam, vel ex hac in triangularem verti possè? nullo modo, nam innumerabilium ejusmodi mutationum capacem eam esse comprehendo, nec possum tamen innumerabiles imaginando percurrere, nec igitur comprehensio hæc ab imaginandi facultate perficitur. Quid extensum? nunquid etiam ipsa ejus extensio est ignota? nam in cera liquefcente fit major, major in ferventi, majorque rursus si calor augeatur; nec rectè judicarem quid sit cera, nisi putarem hanc etiam plures secundùm extensioem varietates admittere, quàm fuerim unquam imaginando complexus: superest igitur ut concedam, me ne quidem imaginari quid sit hæc cera, sed sola mente percipere: dico hanc in particulari, de cera enim in communi clarius est. Quænam verò est hæc cera quæ non nisi mente percipitur; nempe eadem quam video quam imaginor, eadem illenique quam ab initio esse arbitrabar: atqui, quod notandum est, ejus perceptio, non visio, non tactio, non imaginatio est, nec unquam fuit, quamvis priùs ita videretur, sed solius mentis inspectio quæ vel imperfecta esse potest & confusa, ut prius erat, vel clara & distincta, ut nunc est, prout minus vel magis ad illa ex quibus constat, attendo. Miror verò interim quàm prona sit mea mens in errores, nam quamvis hæc apud me tacitus, & sine voce considerem, hæreo tamen in verbis ipsis, & ferè decipior ab ipso usu loquendi: dicimus enim nos videre ceram ipsammet si adsit, non ex colore, vel figura eam adesse judicare, unde concluderem

derem statim, ceram ergo visione oculi, non solius mentis inspecti-
 one cognosci, nisi jam fortè respexissem ex fenestra homines in
 platea transeuntes, quos etiam ipsos non minus usitatè quàm ce-
 ram dico me videre: quid autem video præter pileos & vestes,
 sub quibus latere possent automata, sed judico homines esse: at-
 que ita id quod putabam me videre oculis, sola judicandi faculta-
 te, quæ in mente meâ est, comprehendo. Sed pudeat suprà vul-
 gus sapere cupientem ex formis loquendi quas vulgus invenit du-
 bitationem quævisse, pergamusque deinceps, attendendo utrum
 ergo perfectius, evidentiusque percipiebam quid esset cera, cum
 primum aspexi, credidique me illam ipso sensu externo, vel sal-
 tem sensu communi, ut vocant, id est potentiâ imaginatrice co-
 gnoscere; an verò potius nunc, postquam diligentius investigavi,
 tum quid ea sit, tum quomodò cognoscatur; certè hac de re dubi-
 tare esset ineptum, nam quid fuit in prima perceptione distin-
 ctum? quid quod non à quovis animali haberi posse videretur? at
 verò cum ceram ab externis formis distinguo, & tanquam vesti-
 bus detractis nudam considero, sic illam revera, quamvis adhuc
 error in iudicio meo esse possit, non possum tamen sine humana
 mente percipere. Quid autem dicam de hac ipsa mente, sive de me
 ipso, nihil dum enim aliud admitto in me esse præter mentem,
 quid, inquam, ego qui hanc ceram videor tam distinctè percipere,
 nunquid me ipsum non tantum multo certius, sed etiam multo di-
 stinctius, evidentiusque cognosco? nam si judico ceram existere ex
 eo quod hanc videam, certè multò evidentius efficitur me ipsum
 etiam existere ex eò ipso quod hanc videam: fieri enim potest ut
 hoc quod video non verè sit cera, fieri potest ut ne quidem oculo-
 los habeam, quibus quidquam videatur; sed fieri planè non potest
 cum videam, sive (quod jam non distinguo) cum cogitem me vi-
 dere, ut ego ipse cogitans non aliquid sim: simili ratione si judico
 ceram esse ex eo quod hanc tangam, idem rursus efficitur videli-
 cet me esse: si ex eo quod imaginer, vel quavis alia ex causa, idem
 planè. Sed & hoc ipsum quod de cera animadverto, ad reliqua om-
 nia, quæ sunt extra me posita licet applicare. Porrò autem si magis
 distincta visa sit ceræ perceptio, postquam mihi non ex solo visu, vel
 tactu, sed pluribus ex causis innotuit, quantò distinctius me ipsum à
 me nunc

nunc cognosci fatendum est, quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cuiuspiam alterius corporis perceprionem possunt juvare, quin eadem omnes mentis meæ naturam melius probent. Sed & alia insuper tam multa sunt in ipsa mente, ex quibus ejus notitia distinctior reddi potest, ut ea quæ ex corpore ad illam emanant, vix numeranda videantur, Atque ecce tandem sponte sum reversus eò quo volebam, nam cum mihi nunc notum sit ipsamet corpora non propriè à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi, nec ex eo quòd intelligantur, apertè cognosco nihil facilius, aut evidentius mea mente posse à me percipi. Sed quia tam citò deponi veteris opinionis consuetudo non potest, placet hîc consistere, ut altius hæc nova cognitio memoriæ meæ diuturnitate meditationis infigatur.

M E D I T A T I O III.

De Deo, quod existat.

Claudam nunc oculos, aures obturabo, avocabo omnes sensus, imagines etiam rerum corporalium omnes vel ex cogitatione mea delebo, vel certè, quia hoc fieri vix potest, illas ut inanes & falsas nihili pendam, meque solum alloquendo, & penitus inspiciendo, meipsum paulatim mihi magis notum & familiarem reddere conabor. Ego sum res cogitans, id est dubitans, affirmans, negans, pauca intelligens, multa ignorans, volens, nolens, imaginans etiam & sentiens; ut enim antè animadverti, quamvis illa quæ sentio vel imaginor extra me fortasse nihil sint, illos tamen cogitandi modos, quos sensus & imaginationes appello, quatenus cogitandi quidam modi tantum sunt, in me esse sum certus. Atque his paucis omnia recensui quæ verè scio, vel saltem quæ me scire hætenus animadverti. Nunc circumspiciam diligentius an fortè adhuc apud me alia sint ad quæ nondum respexi: sum certus me esse rem cogitantem, nunquid ergo etiam scio quid requiratur ut de aliquâ re sim certus? nempe in hac primâ cognitione

tione nihil aliud est, quam clara quædam & distincta perceptio ejus quod affirmo; quæ sanè non sufficeret ad me certum de rei veritate reddendum, si posset unquam contingere ut aliquid quod ita clarè & distinctè perciperem falsum esset: ac proinde jam videor pro regulâ generali posse statuere, illud omne esse verum quod valdè clarè & distinctè percipio. Verumtamen multa prius ut omninò certa & manifesta admisi, quæ tamen postea dubia esse deprehendi: qualia ergo ista fuêre? nempe terra, cœlum, sydera & cœtera omnia quæ sensibus usurpabam; quid autem de illis clarè percipiebam? nempe talium rerum ideas, si-ve cogitationes menti meæ obversari; sed ne nunc quidem illas ideas in me esse inficior. Aliud autem quiddam erat quod affirmabam, quodque etiam ob consuetudinem credendi clarè me percipere arbitrabar, quod tamen reuera non percipiebam, nempe res quasdam extra me esse à quibus ideæ istæ procedebant, & quibus omninò similes erant; atque hoc erat, in quo vel fallebar, vel certè si verum judicabam, id non ex vi meæ perceptionis contingebat. Quid verò cum circa res Arithmeticas, vel Geometricas aliquid valde simplex & facile considerabam, ut quod duo & tria simul juncta sint quinque, vel similia, nunquid saltem illa satis perspicuè intuebar ut vera esse affirmarem? Equidem non aliam ob causam de iis dubitandum esse postea judicavi, quàm quia venibat in mentem fortè aliquem Deum talem mihi naturam indere potuisse, ut etiam circa illa deciperet, quæ manifestissima viderentur, sed quoties hæc præconcepta de summâ Dei potentia opinio mihi occurrit, non possum non fateri, siquidem velit, facile illi esse efficere ut errem, etiam in illis quæ me puto mentis oculis quàm evidentissimè intueri; quoties verò ad ipsas res quas valdè clare percipere arbitror me convertito, tam planè ab illis persuadeor ut sponte erumpam in has voces, fallat me quisquis potest, nunquam tamen efficiet ut nihil sim, quandiu me aliquid esse cogitabo, vel ut aliquando verum sit me nunquam fuisse, cum jam verum sit me esse; vel forte etiam ut duo & tria simul juncta plura vel pauciora sint quàm quinque, vel similia, in quibus scilicet repugnantiam agnosco manifestam. Et certè cum nullam occasionem habeam

existimandi aliquem Deum esse deceptorem, nec quidem adhuc satis sciam utrum sit aliquis Deus, valde tenuis, & ut ita loquar, Metaphysica dubitandi ratio est, quæ tantum ex ea opinione dependet. Ut autem etiam illa tollatur, quamprimum occurret occasio examinare debeo an sit Deus, & si sit, an possit esse deceptor; hac enim re ignoratâ, non videor de ulla aliâ planè certus esse unquam posse. Nunc autem ordo videtur exigere, ut prius omnes meas cogitationes in certa genera distribuam, & in quibusnam ex illis veritas aut falsitas propriè consistat, inquiram. Quædam ex his tanquam rerum imagines sunt, quibus solis propriè convenit ideæ nomen, ut cum hominem, vel Chimæram, vel Cælum, vel Angelum, vel Deum cogito; aliæ verò alias quasdam præterea formas habent, ut cum volo, cum timeo, cum affirmo, cum nego, semper quidem aliquam rem ut subjectum meæ cogitationis apprehendo, sed aliquid etiam amplius quàm istius rei similitudinem cogitatione complector; & ex his aliæ voluntates, sive affectus, aliæ autem judicia appellantur. Iam quod ad ideas attinet, si solæ in se spectentur, nec ad aliud quid illas referam, falsæ propriè esse non possunt, nam sive capram, sive chimæram imaginer, non minus verum est me unam imaginari quàm alteram. Nulla etiam in ipsa voluntate, vel affectibus falsitas est timenda, nam quamvis prava, quamvis etiam ea quæ nusquam sunt possim optare, non tamen ideò non verum est illa me optare, ac proinde sola supersunt judicia in quibus mihi cavendum est ne fallar; præcipuus autem error & frequentissimus, qui possit in illis reperiri, consistit in eo quod ideas, quæ in me sunt, iudicem rebus quibusdam extra me positis similes esse, sive conformes: nam profectò si tantum ideas ipsas ut cogitationis meæ quosdam modos considerarem, nec ad quidquam aliud referrem, vix mihi ullam errandi materiam dare possent. Ex his autem ideis aliæ innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ à me ipso factæ mihi videntur: nam quod intelligam quid sit res, quid sit veritas, quid sit cogitatio, hæc non aliunde habere videor quàm ab ipsamet meâ naturâ: quod autem nunc strepitum audiam, solem videam, ignem sentiam, à rebus quibusdam extra me positis procedere hætenus

judica-

judicavi; ac denique Sirenes, Hyppogryphes, & similia à me ipso finguntur: vel fortè etiam omnes esse adventitias possum putare, vel omnes innatas, vel omnes factas, nondum enim veram illarum originem clarè perspexi. Sed hic præcipuè de iis est quærendum quas tanquam à rebus extra me existentibus desumptas considero, quænam me moveat ratio ut illas istis rebus similes esse existimem; nempe ita videor doctus à naturâ, & præterea experior illas non à meâ voluntate nec proinde à me ipso pendere, sæpe enim vel invito obversantur, ut jam sive velim, sive nolim, sentio calorem, & ideo puto sensum illum, sive ideam caloris à re à me diversa, nempe ab ignis, cui assideo, calore mihi advenire, nihilque magis obvium est, quàm ut judicem istam rem suam similitudinem potius, quàm aliud quid in me immittere; quæ rationes an satis firmæ sint, jam videbo. Cum hîc dico me ita doctum esse à naturâ, intelligo tantum spontaneo quodam impetu me ferri ad hoc credendum, non lumine aliquo naturali mihi ostendi esse verum, quæ duo multum discrepant nam quæcumque lumine naturali mihi ostenduntur, (ut quod ex eo quod dubitem sequatur me esse, & similia) nullo modo dubia esse possunt, quia nulla alia facultas esse potest, cui æquè fidam ac lumini isti, quæque illa non vera esse possit docere; sed quantum ad impetus naturales, jam sæpe olim judicavi me ab illis in deteriolem partem fuisse impulsam cum de bono eligendo ageretur, nec video cur iisdem in ulla aliâ re magis fidam. Deinde quamvis ideæ illæ à voluntate meâ non pendent, ideo constat ipsas à rebus extra me positis necessariò procedere, ut enim impetus illi, de quibus mox loquebar quamvis in me sint. à voluntate tamen meâ diversi esse videntur, ita fortè etiam aliqua alia est in me facultas nondum mihi satis cognita istarum idearum effectrix, ut hætenus semper visum est illas, dum somnio, absque ulla rerum externarum ope in me formari; Ac denique quamvis à rebus à me diversis procederent, non inde sequitur illas rebus istis similes esse debere; quinimo in multis sæpe magnum discrimen videor deprehendisse; Sic, exempli causa, duas diversas solis ideas apud me invenio, unam tanquam à sensibus haustam, & quæ maximè inter illas quas

ventitias existimo est recensenda, per quam mihi valde parvus apparet; aliam verò ex rationibus Astronomiæ desumptam, hoc est ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam vel quocunque alio modo à me factam, per quam aliquoties major quam terra exhibetur; utraq; profectò similis eidem soli extra me existenti esse non potest, & ratio persuadet illam ei maximè esse dissimilem, quæ quàm proximè ab ipso videtur emanasse. Quæ omnia satis demonstrant me non hactenus ex certo iudicio, sed tantum ex cæco aliquo impulsu credidisse res quasdam à me diversas existere, quæ ideas sive imagines suas per organa sensuum, vel quolibet alio pacto mihi immittant. Sed alia quædam adhuc via mihi occurrit ad inquirendum, an res aliquæ ex iis quarum ideæ in me sunt, extra me existant. Nempe quatenus ideæ istæ cogitandi quidam modi tantum sunt, non agnosco ullam inter ipsas inæqualitatem, & omnes à me eodem modo procedere videntur; sed quatenus una unam rem, alia aliam repræsentat, patet easdem esse ab invicem valde diversas, nam proculdubio illæ quæ substantias mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in se continent, quàm illæ quæ tantum modos, sive accidentia repræsentant; & rursus illa per quam summum aliquem Deum æternum, infinitum, omniscium, omnipotentem, rerumque omnium, quæ præter ipsum sunt creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in se habet, quàm illæ per quas finitæ substantiæ exhibentur. Iam verò lumine naturali manifestum est tantumdem ad minimum esse debere in causa efficiente & totali, quantum in ejusdem causæ effectu, nam quæso undenam posset assumere realitatem suam effectus nisi à causâ? & quomodo illam ei causa dare posset, nisi etiam haberet? Hinc autem sequitur nec posse aliquid à nihilo fieri, nec etiam id quod magis perfectum est, hoc est, quod plus realitatis in se continet, ab eo quod minus: atque hoc non modò perspicuè verum est de iis effectibus quorum realitas est actualis sive formalis; sed etiam de ideis in quibus consideratur tantum realitas objectiva; hoc est non modò non potest, exempli causa, aliquis lapis qui priùs non fuit, nunc incipere esse, nisi producat ab aliquâ re in quâ totum illud sit vel formaliter,

liter, vel eminenter quod ponitur in lapide; nec potest calor in subjectum quod prius non calebat induci, nisi à se quæ sit ordinis saltem æquæ perfecti atque est caloris; sed præterea etiam non potest in me esse idea calor, & sic de cæteris; vel lapidis, nisi in me posita sit ab aliquâ causâ in quâ tantumdem ad minimum sit realitatis quantum esse in calore, vel lapide concipio: nam quamvis ista causa nihil de sua realitate actuali, sive formali in meam ideam transfundat, non ideo putandum est illam minùs realem esse debere, sed talem esse naturam ipsius ideæ, ut nullam aliam ex se realitatem formalem exigat, præter illam quam mutuatur à cogitatione mea cujus est modus; quòd autem hæc idea realitatem objectivam hanc vel illam contineat potius quàm aliam, hoc profectò habere debet ab aliquâ causâ in quâ tantumdem sit ad minimum realitatis formalis, quantum ipsa continet objectivæ; si enim ponamus aliquid in idea reperiri quod non fuerit in ejus causa, hoc igitur habet à nihilo; atqui quantumvis imperfectus sit iste essendi modus quo res est objectivè in intellectu per ideam, non tamen profectò planè nihil est, nec proinde à nihilo esse potest. Nec etiam debeo suspicari cum realitas, quam considero in meis ideis, sit tantum objectiva, non opus esse ut eadem realitas sit formaliter in causis istarum idearum, sed sufficere si sit in iis etiam objectivè; nam quemadmodum iste modus essendi objectivus competit ideis ex ipsarum naturâ, ita modus essendi formalis competit idearum causis, saltem primis & præcipuis, ex earum naturâ: & quamvis fortè una idea ex aliâ nasci possit, non tamen hinc datur progressus in infinitum, sed tandem ad aliquam primam debet deveniri, cujus causa sit instar archetypi, in quo omnis realitas formaliter contineatur quæ est in idea tantum objectivè; adèd ut lumine naturali mihi sit perspicuum ideas in me esse veluti quasdam imagines, quæ possunt quidem facillè deficere à perfectione rerum à quibus sunt desumptæ, non autem quicquam majus aut perfectius continere. Atque hæc omnia quòd diutius & curiosius examino, tantò clarius & distinctius vera esse cognosco; sed quid tandem ex his concludam? nempe si realitas objectiva

alicujus ex meis ideis sit tanta ut certus sim eandem nec formaliter, nec eminenter in me esse, nec proinde me ipsum ejus ideæ causam esse posse, hinc necessariò sequi non me solum esse in mundo, sed aliquam aliam rem quæ istius ideæ est causa, etiam existere; si verò nulla talis in me idea reperitur, nullum planè habebò argumentum quod me de alicujus rei à me diversæ existentia certum reddat, omnia enim diligentissimè circumspexi, & nullum aliud potui hætenus reperire. Ex his autem meis ideis præter illam quæ me ipsum mihi exhibet, de qua hæc nulla difficultas esse potest, alia est quæ Deum, aliæ quæ res corporeas, & inanimes, aliæ quæ Angelos, aliæ quæ animalia, ac denique aliæ quæ alios homines mei similes repræsentant. Et quantum ad ideas quæ alios homines, vel animalia, vel Angelos exhibent, facile intelligo illas ex iis quas habeo mei ipsius, & rerum corporalium, & Dei posse componi, quamvis nulli præter me homines, nec animalia, nec Angeli in mundo essent. Quantum autem ad ideas rerum corporalium, nihil in illis occurrit quod sit tantum ut non videatur à me ipso potuisse proficisci, nam si penitus inspiciam, & singulas examinem eo modo quo heri examinavi ideam ceræ: animadverto per pauca tantum esse, quæ in illis clarè & distinctè percipio, nempe magnitudinem sive extensionem in longum, latum, & profundum; figuram quæ ex terminatione istius extensionis exurgit; situm quem diversâ figurata inter se obtinent, & motum, sive mutationem istius situs; quibus addi possunt substantia, duratio, & numerus: cætera autem ut lumen, & colores, soni, odores, saponi, calor, & frigus aliæque tactiles qualitates, non nisi valde confuse & obscure à me cogitantur, adè ut etiam ignorem an sint veræ, vel falsæ, hoc est an ideæ quas de illis habeo sint rerum quarundam ideæ, an non rerum; quamvis enim falsitatem propriè dictam sive formalem non nisi in judiciis posse reperiri paulò antè notaverim, est tamen profectò quædam alia falsitas materialis in ideis, cum non rem tamquam rem repræsentant: ita, exempli causa, ideæ quas habeo caloris & frigoris tam parum claræ & distinctæ sunt, ut ab iis discere non possim an frigus sit tantum privatio caloris, vel calor privatio frigoris, vel utrumque sit realis qualitas, vel neutrum; & quia nullæ ideæ nisi tanquam rerum esse possunt, siquidem verum sit frigus nihil

nihil aliud esse quàm privationem caloris, idea quæ mihi illud tanquam reale quid & positivum repræsentat non immeritò falsà dicitur, & sic de cæteris. Quibus profectò non est necesse ut aliquem authorem à me diversum assignem, nam si quidem sint falsæ, hoc est nullas res repræsentent, lumine naturali notum mihi est illas à nihilo procedere, hoc est, non aliam ob causam in me esse, quam quia deest aliquid naturæ meæ, nec est planè perfectà; si autem sint veræ, quia tamen tam parum realitatis mihi exhibent, ut ne quidem illud à non re possim distinguere, non video cur à me ipso esse non possint. Ex iis verò quæ in ideis rerum corpotalium clara & distincta sunt, quædam ab idea mei ipsius videor mutuari potuisse, nempe substantiam, durationum, numerum, & si quæ alia sint ejusmodi; nam cum cogito lapidem esse substantiam, sive esse rem quæ per se apta est existere, itemque me esse substantiam, quamvis concipiam me esse rem cogitantem, & non extensam; lapidem verò esse rem extensam, & non cogitantem, ac proinde maxima inter utrum que conceptum sit diversitas, in ratione tamen substantiæ videntur convenire; itemque cum percipio me nunc esse, & priùs etiam aliquamdiu fuisse recordor, cumque varias habeo cogitationes quarum numerum intelligo, acquirò ideas durationis & numeri, quas deinde ad quascunque alias res possum transferre. Cætera autem omnia ex quibus rerum corporearum ideæ constantur, nempe extensio, figura, situs, & motus, in me quidem, cum nihil aliud sim quàm res cogitans, formaliter non continentur; sed quia sunt tantum modi quidam substantiæ, ego autem substantia, videntur in me contineri posse eminenter. Itaque sola restat idea Dei, in qua considerandum est an aliquid sit quod à me ipso non potuerit proficisci. Dei nomine intelligo substantiam quandam infinitam, independentem, summè intelligentem, summè potentem, & à qua tum ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud extat, quodcumque extat est creatum. Quæ sanè omnia talia sunt ut quò diligentius attendo, tantò minus à me solo profecta esse posse videantur. Ideoque ex antedictis Deum necessariò existere est concludendum: nam quamvis substantiæ quidem idea in me sit

sit ex hoc ipso quod sim substantia, non tamen idcirco esset
 idea substantiæ infinite, cum sim finitus, nisi ab aliquâ substantiâ
 quæ revera esset infinita procederet. Nec putare debeo me non
 percipere infinitum per veram ideam, sed tantum per negationem
 finiti, ut percipio quietem, & tenebras per negationem motus, &
 lucis; nam contra manifestè intelligo plus realitatis esse in substan-
 tia infinitâ, quàm in finitâ, ac proinde priorem quodammodo in
 me esse perceptionem infiniti quàm finiti, hoc est Dei, quàm mei
 ipsius: qua enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc
 est aliquid mihi deesse, & me non esse omnino perfectum, si nulla
 idea entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus
 meos agnoscerem? Nec dici potest hanc fortè ideam Dei materia-
 liter fallam esse, ideoque à nihilo esse posse, ut paulo ante de ideis
 caloris, & frigoris, & similium animadverti; nam contra, cum max-
 imè clara & distincta sit, & plus realitatis objectivæ quàm ulla alia
 contineat, nulla est per se magis vera, nec in qua minor falsitatis
 suspicio reperiatur. Est inquam hæc idea entis summè perfecti, &
 infiniti maximè vera; nam quamvis fortè fingi possit tale ens non
 existere, non tamen fingi potest ejus ideam nihil reale mihi exhibe-
 bere, ut de idea frigoris antè dixi. Est etiam maximè clara & distin-
 cta, nam quidquid clarè & distinctè percipio, quod est reale & ve-
 rum, & quod perfectionem aliquam importat totum in ea conti-
 netur: nec obstat quod non comprehendam infinitum, vel quod
 alia innumera in Deo sint, quæ nec comprehendere, nec forte eti-
 am attingere cogitatione ullo modo possum, est enim de ratione
 infiniti, ut à me qui sum finitus non comprehendatur, & sufficit me
 hoc ipsum intelligere, ac judicare illa omnia quæ clarè percipio &
 perfectionem aliquam importare scio, atque etiam fortè alia innu-
 mera quæ ignoro, vel formaliter vel eminenter in Deo esse, ut
 idea quam de illo habeo, sit omnium quæ in me sunt maximè ve-
 ra, & maximè clara & distincta. Sed fortè majus aliquid sum quàm
 ipse intelligam, omnesque illæ perfectiones quas Deo tribuo po-
 tentiâ quodammodo in me sunt, etiam si nondum sese exerant,
 neque ad actum reducantur; experior enim jam cognitionem me-
 am paulatim augeri; nec video quid obstat quo minus ita magis
 & magis augeatur in infinitum, nec etiam cur cognitione sic au-
 cta

& ita non possim ejus ope reliquis omnes Dei perfectiones adipisci; nec denique cur potentia ad istas perfectiones, si jam in me est non sufficiat ad illorum ideam producendam. Imo nihil horum esse potest, nam primò ut verum sit cognitionem meam gradatim augeri, & multa in me esse potentia quæ actu nondum sunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nempe nihil omnino est potentiale, namque hoc ipsum gradatim augeri certissimum est imperfectionis argumentum. Præterea etiamsi cognitio mea semper magis & magis augeatur, nihilominus intelligo nunquam illam idcirco fore actu infinitam, quia nunquam eo devenietur, ut majoris adhuc incrementi non sit capax. Deum autem ita judico esse actu infinitum ut nihil ejus perfectione addi possit. Ac denique percipio esse objectivum ideæ non à solo esse potenciali, quod propriè loquendo nihil est, sed tantummodo ab actuali, sive formali posse produci. Neque profectò quicquam est in his omnibus quod diligenter attendenti non sit lumine naturali manifestum: sed quia cum minus attendo, & rerum sensibilibus imagines mentis aciem excæcant, non ita facile recordor cur idea entis me perfectioris necessario ab ente aliquo procedat quod sit revera perfectius: ulterius quærere libet, an ego ipse habens illam ideam esse possem si tale ens nullum existeret. Nempe à quo essem? à me scilicet, vel à parentibus, vel ab aliis quibuslibet Deo minus perfectis, nihil enim ipso perfectius, nec etiam æquè perfectum cogitari, aut fingi potest. Atqui si à me essem, nec dubitarem, nec optarem, nec omnino quicquam mihi deesset; omnes enim perfectiones quarum idea aliqua in me est, mihi dedissem, atque ita ipsemet Deus essem: nec putare debeo illa forsàn quæ mihi desunt difficilius acquiri posse, quàm illa quæ jam in me sunt, nam contra, manifestum est longè difficilius fuisse me, hoc est rem, sive substantiam cogitantem, ex nihilo emergere, quàm multarum rerum quas ignoro cognitiones, quæ tantum istius substantiæ accidentia sunt, acquirere. Ac certè si majus illud à me haberem, non mihi illa saltem quæ facilius haberi possunt denegâssem: sed neque etiam ulla alia ex iis, quæ in idea Dei contineri percipio; quia nempe nulla difficiliora factu mihi videntur: si quæ autem difficiliora factu essent, certè etiam mihi difficiliora videntur,

rentur, siquidem reliqua quæ habeo, à me haberem, quoniam in illis potentiam meam terminari experirer: Neque vim harum rationum effugio, si supponam me forte semper fuisse ut nunc sum, tanquam si inde sequeretur nullum existentiae meae authorem esse quærendum: quoniam enim omne tempus vitæ in partes innumeras dividi potest quarum singulæ à reliquis nullo modo dependent, ex eo quòd paulò ante fuerim non sequitur me nunc debere esse, nisi aliqua causa me quasi rursus creet ad hoc momentum, hoc est me conservet. Perpicuum enim est attendenti ad durationes naturam eadem planè vi, & actione opus esse ad rem quamlibet singulis momentis quibus durat conservandam, quâ opus esset ad eandem de novo creandam si nondum existeret, adeo ut conservationem sola ratione à creatione differre sit etiam unum ex iis quæ lumine naturali manifesta sunt. Itaque debeo nunc interrogare me ipsum, an habeam aliquam vim per quam possim efficere ut ego ille qui jam sum, paulò post etiam sim futurus: nam cum nihil aliud sim quàm res cogitans, vel saltem cum de ea tantum mei parte præcisè nunc agam quæ est res cogitans, si quæ talis vis in me esset, ejus procul dubio conscius essem; sed & nullam esse experior, & ex hoc ipso evidentissimè cognosco me ab aliquo ente à me diverso pendere: forte verò illud ens non est Deus, sumque vel à parentibus productus, vel à quibuslibet aliis causis Deo minus perfectis. Imò, ut jam ante dixi, perspicuum est tantumdem ad minimum esse debere in causa quantum est in effectu; & idcirco cum sim res cogitans, ideamque quandam Dei in me habens, qualiscunque tandem mei causa assignetur, illam etiam esse rem cogitantem, & omnium perfectionum quas Deo tribuo, ideam habere fatendum est; potestque de illa rursus quæri an sit à se vel ab alia; nam si à se, patet ex dictis illam ipsam Deum esse, quia nempe cum vim habeat perse existendi, habet proculdubio etiam vim possidendi actu omnes perfectiones quarum ideam in se habet, hoc est omnes quas in Deo esse concipio. Si autem sit ab alia, rursus eodem modo de hac altera quæretur an sit à se, vel ab alia, donec tandem ad causam ultimam deveniatur quæ erit Deus. Satis enim apertum est, nullum hic dari posse progressum in infinitum, præsertim cum non tantum de causa, quæ me olim produxit, hîc agam, sed maxime

imè etiam de illa quæ me tempore præfenti confervat. Nec fingi potest plures forte caufas partiales ad me efficiendum concurriffe, & ab una ideam unius ex perfectionibus quas Deo tribuo, ab alia ideam alterius me accepiffe, adeo ut omnes quidem illæ perfectiones alicubi in univerfo reperiantur, fed non omnes fimul junctæ in uno aliquo qui fit Deus; nam contrà unitas, fimPLICITAS, five in fePARABILITAS eorum omnium quæ in Deo funt, una est ex præcipuis perfectionibus quas in eo effe intelligo; nec certè iftius omnium ejus perfectionum unitatis idea in me potuit poni ab ulla caufa à qua etiam aliam perfectionem ideas non habuerim; neque enim efficere potuit ut illas fimul junctas, & in fePARABILES intelligerem, nifi fimul effecerit, ut quænam illæ effent agnoscerem. Quantum denique ad parentes attinet, ut omnia vera fint quæ de illis unquam potavi, non tamen profecto illi me confervant, nec etiam ullo modo me, quatenus fum res cogitans, effecerunt; fed tantum difpofitiones quasdam in ea materia pofuerunt, cui me, hoc est mentem (quam folam nunc pro me accipio) in effe judicavi: ac proinde hic nulla de iis difficultas effe potest, fed omnino est concludendum ex hoc folo quod existam, quædamque idea entis perfectiffimi, hoc est Dei, in me fit, evidentiffimè de monftrari Deum etiam exiffere. Superest tantum ut examinem qua ratione ideam iftam à Deo accipi, neque enim illam fenfibus hauri, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut folent rerum fenfibiliùm ideæ, cum iftæ res externis fenfuum organis occurrunt, vel occurrere videntur; nec etiam à me efficta est, nam nihil ab illa detrahere, nihil illi superaddere planè poffum, ac proinde superest ut mihi fit innata, quemadmodum etiam mihi est innata idea mei ipfius. Et sane non mirum, est Deum me creando ideam illam mihi indidiffe, ut effet tanquam nota artificis operi fuo imprefsa; nec etiam opus est ut nota illa fit aliqua res ab opere ipfo diverfa, fed ex hoc uno quod Deus me creavit, valde credibile est me quodammodo ad imaginem & fimilitudinem ejus factum effe, illamque fimilitudinem, in qua Dei idea continetur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipfe à me percipior, hoc est, dum in me ipfum men-

tis aciem converto non modò intelligo me esse rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, & majora sive meliora indefinite aspirantem, sed simul etiam intelligo illum, à quo pendo, majora ista omnia non inde finitiè & potentia tantum, sed re ipsa infinite in se habere, atque ita Deum esse; totaque vis argumenti in eo est, quod agnoscam fieri non posse ut existam talis naturæ qualis sum, nempe ideam Dei in me habens, nisi revera Deus etiam existeret, Deus inquam ille idem cujus idea in me est, hoc est habens omnes illas perfectiones quas ego non comprehendere sed quocunque modo attingere cogitatione possum, & nullis planè defectibus obnoxius. Ex quibus satis patet illum fallacem esse non posse: omnem enim fraudem, & deceptionem à defectu aliquo pendere lumine naturali manifestum est. Sed priusquam hoc diligentius examinem, simulque in alias veritates quæ inde colligi possunt inquiram; placet hîc aliquandiu in ipsius Dei contemplatione immorari ejus attributa apud me expendere, & immensi hujus luminis pulchritudinem, quantum caligantis ingenii mei acies ferre poterit, intueri, admirari, adorare. Ut enim in hac sola divinæ majestatis contemplatione summam alterius vitæ felicitatem consistere fide credimus, ita etiam jam ex eadem licet multò minus perfecta maximam, cujus in hac vita capaces sumus, voluptatem percipi posse experimur.

M E D I T A T I O I V.

De vero & falso.

ITa me his diebus assuefeci in mente à sensibus abducenda, tamque accuratè animadverti per pauca esse quæ de rebus corporeis verè percipiuntur, multoque plura de mente humana, multò adhuc plura de Deo cognosci, ut jam absque ulla difficultate cogitationem à rebus imaginabilibus ad intelligibiles tantum, atque ab omni materia secretas convertam: & sanè multo magis distinctam habeo ideam mentis humanæ, quatenus est res cogitans, non extensa in longum, latum, & profundum, nes aliud quid à corpore habens, quàm ideam
ullius

ullius rei corporeæ: cumque attendo me dubitare, sive esse rem incompletam, & dependentem, adeò clara & distincta idea entis independentis, & completi, hoc est Dei, mihi occurrit; & ex hoc uno, quòd talis idea in me sit, sive quod ego ideam illam habens existam, adeo manifestè concludo Deum etiam existere, atque ab illo singulis momentis totam existentiam meam dependere, ut nihil evidentius, nihil certius ab humano ingenio cognosci posse confidam. Iamque videre videor aliquam viam per quam ab ista contemplatione veri Dei, in quonempe sunt omnes thesauri scientiarum & sapientiæ abscondite, ad cæterarum rerum cognitionem deveniatur.

In primis enim agnosco fieri non posse ut ille me unquam fallat; in omni enim fallacia vel deceptione aliquid imperfectonis reperitur; & quamvis posse fallere nonnullum esse videatur acuminis, aut potentia argumentum, proculdubio velle fallere vel malitiam vel imbecillitatem testatur, nec proinde in Deum cadit. Deinde experior quandam in me esse judicandi facultatem, quam certè, ut & reliqua omnia quæ in me sunt, à Deo accepi, cumque ille nolit me fallere, talem profectò non dedit, ut dum eà rectè utor, possim unquam errare. Nec ullum de hac re dubium superesset, nisi inde sequi videretur, me igitur errare nunquam posse, nam si quodcunque in me est, à Deo habeo, nec ullam ille mihi dederit errandi facultatem, non videor posse unquam errare. Atque ita prorsus quamdiu de Deo tantùm cogito, totusque in eum me converto, nullam erroris, aut falsitatis causam deprehendo; sed postmodum ad me reversus experior me tamen innumeris erroribus esse obnoxium, quorum causam inquirens animadverto non tantùm Dei, sive entis summè perfecti realem, & positivam, sed etiam, ut ita loquar, nihili, sive ejus quod ab omni perfectione summè abest, negativam quandam ideam mihi obversari, & me tanquam medium quid inter Deum & nihil, sive inter summum ens & non ens ita esse constitutum, ut, quantenus à summo ente sum creatus, nihil quidem in me sit, per quod fallar, aut in errorem inducar, sed quantenus etiam quodammodo de nihilo sive de non ente participo, hoc est quatenus non sum ipse sum-

num ens, defuntque mihi quam plurima, non adeo mirum esse
 quod fallar: atque ita certè intelligo errorem, quantenus error
 est, non esse quid reale quod à Deo dependeat, sed tantummo-
 dò esse defectum; nec proinde ad errandum mihi opus esse ali-
 quâ facultate in hunc finem à Deo tributâ, sed contingere ut
 errem ex eo quod facultas verum judicandi quàm ab illo ha-
 beo, non sit in me infinita. Verum tamen hoc nondum omnino
 satis facit, non enim error est pura negatio, sed privatio, sive ca-
 rentia cujusdam cognitionis, quæ in me quodammodo esse de-
 beret; atque attendenti ad Dei naturam non videtur fieri posse,
 ut ille aliquam in me posuerit facultatem quæ non sit in suo ge-
 nere perfecta, sive quæ aliquæ sibi debita perfectione sit privata;
 nam si quò peritior est artifex, eò perfectiora opera ab illo pro-
 ficiscantur, quid potest à summo illo rerum omnium condito-
 re factum esse quod non sit omnibus numeris absolutem? nec
 dubium est quin potuerit Deus me talem creare ut nunquam
 fallerer; nec etiam dubium est quin velit semper id quod est or-
 timum; anne ergo melius est me falli quàm non falli? Dum hæc
 perpendo attentius, occurrit primò non mihi esse mirandum
 si quædam à Deo fiant quorum rationes non intelligam; nec de
 ejus existentia ideo esse dubitandum, quod forte quædam alia
 esse experiar quæ quare, vel quomodo ab illo facta sint non com-
 prehendo; cum enim jam sciam naturam meam esse valdè in-
 firmam, & limitatam, Dei autem naturam esse immensam, in-
 comprehensibilem, infinitam, ex hoc satis etiam scio innume-
 rabilia illum posse quorem causas ignorem; atque ob hanc uni-
 am rationem totum illud causarum genus quod à fine peti
 solet in rebus Physicis nullum usum habere existimo; non enim
 absque temeritate me puto posse investigare fines Dei. Occur-
 rit etiam non unam aliquam creaturam separatim, sed om-
 nem rerum universitatem esse spectandam, quoties an opera
 Dei perfecta sint inquirimus: quod enim fortè non immeritò,
 si solum esset, valde imperfectum videretur, ut habens in mundo
 rationem partis est perfectissimum & quamvis ex quo de om-
 nibus volui dubitare nihil adhuc præter me, & Deum existere
 certò cognovi, non possum tamen, ex quo immensam Dei po-
 tentiam

tentiam animadverti, negare quin multa alia ab illo facta sint, vel saltem fieri possint, adeo ut ego rationem partis in rerum universitate obtineam. Deinde ad me propius accedens, & qualesnam sint errores mei (qui soli imperfectionem aliquam in me arguunt) investigans, adverto illos à duabus causis simul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoscendi quæ in me est, & à facultate eligendi, sive ab arbitrii libertate, hoc est ab intellectu, & simul à voluntate; nam per solum intellectum percipio tantum ideas de quibus iudicium ferre possum, nec ullus error propriè dictus in eo præcise sic spectato reperitur; quamvis enim innumeræ fortasse res existant quarum idea nullæ in me sunt, non tamen propriè illis privatus, sed negative tantum destitutus sum dicendus, quia nempe rationem nullam possum afferre, quæ probem Deum mihi majorem quàm dederit cognoscendi facultatem dare debuisse; atque quantumvis peritum artificem esse intelligam, non tamen ideo puto illum in singulis ex suis operibus omnes perfectiones ponere debuisse quas in aliquibus ponere potest: Nec verò etiam queri possum quod non satis amplam & perfectam voluntatem, sive arbitrii libertatem à Deo acceperim nam sane nullis illam limitibus circumscribi experior. Et quod valde notandum mihi videtur, nulla alia in me sunt tam perfecta, aut tanta, quin intelligam perfectiora, sive majora adhuc esse posse, nam si, exempli causa, facultatem intelligendi considero, statim agnosco perexiguam illam, & valde finitam in me esse, simulque alterius cujusdam multo majoris, imò maximæ, atque infinitæ ideam formo, illamque ex hoc ipso quod ejus ideam formare possum, ad Dei naturam pertinere percipio. Eadem ratione si facultatem recordandi, vel imaginandi, vel quassibet alias examinem, nullam planè invenio quam non in me tenuem, & circumscriptam, in Deo immensam esse intelligam, sola est voluntas, sive arbitrii libertas, quam tantam in me experior ut nullius majoris ideam apprehendam; adeo ut illa præcipuè sit, ratione cujus imaginem quandam, & similitudinem Dei me referre intelligo: nam quamvis major absque comparatione in Deo quàm in me sit, tum ratione cognitionis & potentia.

quæ illi adjunctæ sunt, redduntque ipsam magis firmam & efficacem; tum ratione objecti, quoniam ad plura se extendit; non tamen in se formaliter & præcisè spectata major videtur, quia tantum in eo consistit quod idem vel facere, vel non facere (hoc est affirmare vel negare, prosequi vel figure) possimus, vel potius in eo tantum quod ad id quod nobis ab intellectu proponitur affirmandum vel negandum, sive prosequendum vel fugiendum ita feramur, ut à nulla vi externa nos ad id, determinari sentiamus. Neque enim opus est me in utramque partem ferri posse ut sim liber, sed contra quò magis in unam propendo, sive quia rationem veri, & boni in eâ evidenter intelligo, sive quia Deus intima cogitationis meæ ita disponit, tantò liberius illam eligo; nec sanè divina gratia, nec naturalis cognitio unquam imminuunt libertatem, sed potius augent, & corroborant. Indifferentia autem illa quam experior, cum nulla me ratio in unam partem magis quàm in alteram impellit, est infimus gradus libertatis, & nullam in ea perfectionem, sed tantummodò in cognitione defectum, sive negationem quandam testatur; nam si semper quid verum & bonum sit clarè viderem, nunquam de eo quod esset judicandum vel eligendum deliberarum; atque ita quamvis planè liber, nunquam tamen indifferens esse possem. Ex his autem percipio nec vim volendi, quam à Deo habeo, per se spectatam causam esse errorum meorum; est enim amplissima, atque in suo genere perfecta; neque etiam vim intelligendi, nam quidquid intelligo, cum à Deo habeam ut intelligam, procul dubio rectè intelligo, nec in eo fieri potest ut fallar: unde ergo nascuntur meï errores? nempe ex hoc uno quod cum latius pateat voluntas quàm intellectus, illam non intra eosdem limites contineo, sed etiam ad illa quæ non intelligo extendo; ad quæ cum sit indifferens, facile à vero & bono deflectit, atque ita & fallor & pecco. Exempli causâ, cum examinarem hisce diebus an aliquid in mundo existeret, atque adverterem ex hoc ipso quod illud examinarem, evidenter sequi me existere, non potui quidem non judicare illud quod tam clare intelligebam verum esse, non quod ab aliqua vi externa fuerim ad id coactus, sed quia ex magna luce intellectu magna consequuta est propensio in voluntate, atque ita tanto magis sponte &

libere.

libere illud credidi, quanto minus fui ad istud ipsum indifferens. Nunc autem non tantum scio me, quatenus sum res quaedam cogitans, existere, sed proeterea etiam idea quaedam naturae corporeae mihi obversatur, contingitque ut dubitem an natura cogitans quae in me est, vel potius quae ego ipse sum, alia sit ab ista natura corporea, vel an ambae idem sint; & suppono nullam adhuc intellectui meo rationem occurrere, quae mihi unum magis quam aliud persuadeat, certe ex hoc ipso sum indifferens ad utrumlibet affirmandum vel negandum, vel etiam ad nihil de eâ re iudicandum. Quin imo etiam hæc indifferentia non ad ea tantum seextendit, de quibus intellectus nihil planè cognoscit, sed generaliter ad omnia quae ab illo non satis perspicue cognoscuntur eo ipso tempore, quo de iis à voluntate deliberatur; quantumvis enim probabiles conjecturae me trahant in unam partem, sola cognitio quod sint tantum conjecturae, non autem certae atque indubitabiles rationes, sufficit ad assensionem meam in contrarium impellendam: quod satis his diebus sum expertus, cum illa omnia quae prius ut vera quam maximè credideram, propter hoc unum quod de iis aliquo modo posse dubitari deprehendissem, planè falsa esse supposui. Cum autem quid verum sit, non satis clare & distincte percipio, siquidem à iudicio ferendo abstinere, clarum est me rectè agere, & non falli, sed si vel affirmem, vel negem, tunc libertate arbitrii non rectè utor; atque si in eam partem quae falsa est me convertam, plane fallar; si verò alteram amplectar, casu quidem incidam in veritatem, sed non ideo culpa carebo, quia lumine naturali manifestum est perceptionem intellectus præcedere semper debere voluntatis determinationem; atque in hoc liberi arbitrii non recto usu privatio illa inest quae formam erroris constituit, privatio, inquam, inest in ipsa operatione quatenus à me procedit, sed non in facultate quam à Deo accepi, nec etiam in operatione quatenus ab illo dependet: neque enim habeo causam ullam conquerendi quòd Deus mihi non majorem vim intelligendi, sive non majus lumen naturale dederit quam dedit, quia est de ratione intellectus finiti ut multa non intelligat, & de ratione intellectus creati ut sit finitus; estque quod agam gratis illi qui mihi nunquam quicquam debuit pro eo

quod largitus est, non autem quod putem me ab illo iis esse privatum, sive illum mihi ea abstulisse quæ non didit. Non habeo etiam causam conquerendi quod voluntatem dederit latius patientem quam intellectum, cum enim voluntas in una tantum re, & tanquam in indivisibili consistat, non videtur ferre ejus natura ut quicquam ab illa demi possit; & sanè quo amplior est, tantò majores debeo gratias ejus datori. Nec denique etiam queri debeo, quòd Deus mecum concurrat ad eliciendos illos actus voluntatis, sive illa judicia in quibus fallor: illi enim actus sunt omnino veri, & boni, quatenus à Deo dependent, & major in me quodammodo perfectio est quod illos possim elicere quàm si non possem; privatio autem, in qua sola ratione formalis falsitatis & culpæ consistit, nullo Dei concursu indiget, quia non est res, neque ad illum relata ut causam privatio, sed tantummodò negatio dici debet, nam sanè nulla imperfectio in Deo est, quod mihi libertatem dederit assentiendi vel non assentiendi quibusdam, quorum claram & distinctam perceptionem in intellectu meo non posuit, sed proculdubio in me imperfectio est, quod ista libertate non bene utar, & de iis quæ non rectè intelligo judicium feram. Video tamen fieri à Deo facile potuisse ut etiam si manerem liber, & cognitionis finitæ, nunquam tamen errarem, nempe si vel intellectui meo claram & distinctam perceptionem omnium de quibus unquam essem deliberaturus indidisset; vel tantum si à deo firmiter memoriæ impressisset de nulla unquam re esse judicandum quàm clarè & distinctè non intelligerem, ut nunquam ejus possem oblivisci; & facile intelligo me, quatenus rationem habeo totius ejusdem, perfectiorem futurum fuisse, quàm nunc sum, si talis à Deo factus essem. Sed non ideo possum negare quin major quodammodo perfectio sit in tota rerum universitate, quod quædam ejus partes ab erroribus immunes non sint, aliæ verò sint, quàm si omnes plane similes essent, & nullum habeo jus conquerendi quod eam me Deus in mundo personam sustinere veluerit quæ non est omnium præcipua, & maxime perfecta, ac præterea etiam ut non possim ab erroribus abstinere, priori illo modo qui pendet ab evidenti eorum omnium per-

perceptione, de quibus est deliberandum, possum tamen illo altero qui pendet ab eo tantum quod recorder quoties de rei veritate non liquet, à iudicio ferendo esse abstinendum; nam quamvis eam me infirmitatem esse experiar ut non possim semper uni & eidem cognitioni defixus inhærere, possum tamen intenta & sæpius iterata meditatione efficere ut eisdem, quoties usus exiget, recorder, atque ita habitum quemdam non errandi acquiram: qua in re cum maxima & præcipua hominis perfectio consistat, non parum me hodierna meditatione lucratum esse existimo, quod erroris & falsitatis causam investigârim: & sane nulla alia esse potest ab ea quam explicui, nam quoties voluntatem in iudiciis ferendis ita contineo ut ad ea tantum se extendat quæ illi clare & distincte ab intellectu exhibentur, fieri plane non potest ut errem, quia omnis clara, & distincta perceptio procul dubio est aliquid, ac proinde à nihilo esse non potest, sed necessario Deum authorem habet, Deum inquam illum summe perfectum, quem fallacem esse repugnat; ideoque proculdubio est vera. Nec hodie tantum didici quid mihi sit cavendum ut nunquam fallar, sed simul etiam quid agendum ut assequar veritatem; assequat enim illam profectò si tantum ad omnia quæ perfecte intelligo satis attendam, atque illa à reliquis quæ confusus & obscurius apprehendo, secernam. Cui rei deligenter imposterum operam dabo.

M E D I T A T I O V.

De essentia rerum materialium, & iterum de Deo quod existat.

Multa mihi supersunt de Dei attributis, multa de mei ipsius, sive mentis meæ natura investiganda, sed illa fortè aliàs resumam, jamque nihil magis urgere vedetur (postquam animadverti quid cavendum atque agendum sit ad assequendam veritatem) quàm ut ex dubiis, in quæ superioribus diebus incidi, coner emergere, videamque an aliquid certi de rebus materialibus haberi possit. Et quidem priusquam inquiram, an aliquæ tales res extra me existant, considerare debeo illarum ideas quatenus sunt in mea

cogitatione, & videre quænam ex iis sint distinctæ, quænam confusæ. Nempe distincte imaginor quantitatem, quam vulgo Philosophi appellant continuam, sive ejus quantitatis, aut potius rei quantæ extensionem in longum, latum, & profundum; numero in eâ varias partes; quaslibet istis partibus magnitudines, figuras, situs, & motus locales, motibusque istis quaslibet durationes assigno. Nec tantùm illa sic in genere spectata mihi planè nota & perspecta sunt, sed præterea etiam particularia innumera de figuris, de numero, de motu, & similibus attendendo percipio, quorum veritas adeo aperta est, & naturæ meæ consentanea, ut dum illa primum detego, non tam videar aliquid novi addiscere, quàm eorum quæ jam ante sciebam reminisci, sive ad ea primum advertere quæ dudum quidem in me erant, licet non prius in illa obtutum mentis convertissem. Quodque hic maxime considerandum puto, invenio apud me innumeras ideas quarumdam rerum, quæ etiam si extra me fortasse nullibi existant, non tamen dici possunt nihil esse; & quamvis à me quodammodo ad arbitrium cogitentur, non tamen à me finguntur, sed suas habent veras & immutabiles naturas: ut cum, exempli causa, triangulum imaginor, etsi fortasse talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam existat, nec unquam extiterit, est tamen profectò determinata quædam ejus natura, sive essentia, sive forma, immutabilis & æterna, quæ à me non efficta est, nec à mente mea dependet, ut pater ex eo quod demonstrari possunt variæ proprietates de isto triangulo, nempe quod ejus tres anguli sint æquales duobus relictis, quod maximo ejus angulo maximum latus subtendatur, & similes, quas velim nolim clare nunc agnosco, etiam si de iis nullo modo antea cogitârim cum triangulum imaginatus sum, nec proinde à me fuerint effictæ. Neque ad rem attinet, si dicam, mihi forte à rebus externis per organa sensuum istam trianguli ideam advenisse, quia nempe corpora triangularem figuram habentia interdum vidi, possum enim alias innumeras figuras excogitare de quibus nulla suspicio esse potest quod mihi unquam per sensus illapsæ sint, & tamen varias de iis, non minus quàm de triangulo, proprietates demonstrare: quæ sane omnes sunt ve-

ræ, quandoquidem à me clarè cognoscuntur, ideoque aliquid sunt, non merum nihil: patet enim illud omne quod verum est esse aliquid; & jam fusè demonstravi illa omnia quæ clare cognosco esse vera; atque quamvis id non demonstrâssem, ea certe est natura mentis meæ ut nihilominus non possem eis non asferri, saltem quamdiu ea clarè percipio; meminique me semper, etiam ante hoc tempus, cum sensuum objectis quam maxime inhærerem, ejusmodi veritates, quæ nempe de figuris, aut numeris, aliisve ad Arithmeticam, vel Geometriam, vel in genere ad puram atq; abstractam Mathesim pertinentibus evidenter agnoscebam, pro omnium certissimis habuisse. Jam verò si ex eo solo, quod alicujus rei ideam possim excogitatione mea depromere, sequitur ea omnia quæ ad illam rem pertinere clarè & distinctè percipio, revera ad illam pertinere, nunquid inde haberi etiam potest argumentum quo Dei existentia probetur? Certe ejus ideam, nempe entis summè perfecti, non minus apud me invenio, quàm ideam cujusvis figuræ aut numeri; nec minus clare & distinctè intelligo ad ejus naturam pertinere ut semper existat, quàm id quod de aliqua figura, aut numero demonstro ad ejus figuræ, aut numeri naturam etiam pertinere; ac proinde, quamvis non omnino quæ superioribus hisce diebus meditatus sum vera essent, in eodem ad minimum certitudinis gradu esse deberet apud me Dei existentia, in quo fuerunt hæcenus Mathematicæ veritates. Quanquam sane hoc prima fronte non est omnino perspicuum, sed quandam sophismatis speciem refer. Cum enim assuetus sim in omnibus aliis rebus existentiam ab essentia distinguere, facile mihi persuadeo illam etiam ab essentia Dei sejungi posse, atque ita Deum ut non existentem cogitari: sed tamen diligentius attendenti fit manifestum non magis posse existentiam ab essentia Dei separari, quam ab essentia trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis, sive ab idea montis ideam vallis: adeo ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc est ens summe perfectum) cui desit existentia (hoc est cui desit aliqua perfectio) quàm cogitare mentem cui desit vallis. Verum tamen ne possim quidem co-

gitare Deum nisi existentem, ut neque montem sine valle, at certe ut neque ex eo quod cogitem montem cum valle, ideo sequitur aliquem montem in mundo esse, ita neque ex eo quod cogitem Deum ut existentem, ideo sequi videtur Deum existere: nullam enim necessitatem cogitatio mea rebus imponit; & quemadmodum imaginari licet equum alatum, etsi nullus equus habeat alas, ita forte Deo existentiam possum affingere, quamvis nullus Deus existat. Imo sophisma hęc latet, neque enim ex eo quod non possim cogitare montem nisi cum valle, sequitur alicubi montem & vallem existere, sed tantum montem & vallem, sive existant, sive non existant, à se mutuo seungi non posse; atqui ex eo quod non possim cogitare Deum nisi existentem, sequitur existentiam à Deo esse inseparabilem, ac proinde illum revera existere, non quod mea cogitatio hoc efficiat, sive aliquam necessitatem ulli rei imponat, sed contra quia ipsius rei, nempe, existentia Dei, necessitas me determinat ad hoc cogitandum: neque enim mihi liberum est Deum absque existentia (hoc est ens summe perfectum absque summa perfectione) cogitare, ut liberum est, equum vel cum alis, vel sine alis imaginari. Neque etiam hęc dici debet necesse quidem esse ut ponam Deum existentem; postquam posui illum habere omnes perfectiones, quandoquidem existentia una est ex illis, sed priorem positionem necessariam non fuisse; ut neque necesse est me putare figuras omnes quadrilateras circulo inscribi, sed posito quod hoc putem, necesse erit me fateri rhombum circulo inscribi, quod aperte tamen est falsum. Nam quamvis non necesse sit ut incidam unquam in ullam de Deo cogitationem, quoties tamen de ente primo & summo libet cogitare, atque ejus ideam tamquam ex mentis meae thesauro depromere, necesse est, ut illis omnes perfectiones attribuiam, etsi nec omnes tunc enumerem, nec ad singulas attendam: quæ necessitas plane sufficit ut postea, cum animadverto existentiam esse perfectionem, recte concludam ens primum & summum existere: quemadmodum non est necesse me ullum triangulum unquam imaginari, sed quoties volo figuram rectilineam tres tantum angulos habentem considerare, necesse est ut illi ea tribuam

buam, ex quibus rectè inferitur ejus tres angulos non majores esse duobus rectis, etiam si hoc ipsum tunc non advertam. Cum verò examino quænam figuræ circulo inscribantur, nullomodo necesse est ut putem omnes quadrilateras ex eo numero esse; imo etiam id ipsum nequidem fingere possum, quamdiu nihil volo admittere nisi quod clare & distincte intelligo: ac proinde magna differentia est inter ejusmodi falsas positiones, & ideas veras mihi ingenitas, quarum prima & præcipua est idea Dei: nam sanè multis modis intelligo illam non esse quid fictitium à cogitatione meâ dependens, sed imaginem verâ & immutabilis naturæ; ut, primo, quia nulla alia res potest à me excogitari ad cujus essentiam existentia pertineat præter solum Deum; deinde quia non possum duos, aut plures ejusmodi Deos intelligere; & quia posito quod jam unus existat, planè videam esse necessarium ut & ante ab æterno extiterit, & in æternum sit mansurus; ac denique quod multa alia in Deo percipiam quorum nihil à me detrahi potest, nec mutari.

Sed verò quacumque tandem utar probandi ratione, semper eò res redit, ut ea me sola plane persuadeant quæ clare & distincte percipio. Et quidem ex iis quæ ita percipio etsi nonnulla unicuique obvia sint, alia verò non nisi ab iis qui propius inspiciunt, & diligenter investigant, deteguntur; postquam tamen detecta sunt, hæc non minus certa quàm illa existimantur. Vt quamvis non tam facile appareat in triangulo rectangulo quadratum basis æquale esse quadratis laterum, quàm istam basim maximo ejus angulo subtendi, non tamen minus creditur postquam semel est perspectum. Quod autem ad Deum attinet, certe nisi præjudiciis obruerer, & rerum sensibilibus imagines cogitationem meam omni ex parte obsiderent, nihil illo prius, aut facilius agnoscerem, nam quid ex se est apertius, quàm summum ens esse, sive Deum ad cujus solius essentiam existentia pertinet, existere? Atque quamvis mihi intenta consideratione opus fuerit ad hoc ipsum percipiendum, nunc tamen non modò de eo æquè certus sum, ac de omni alio quòd certissimum videtur; sed præterea etiam animadverto cæterarum rerum certitudinem ab hoc ipso ita pendere, ut absque eo nihil unquam perfectè sciri possit.

Etsi

Et si enim ejus sim naturæ, ut quamdiu aliquid valde clare & distinctè percipio, non possim non credere verum esse, quia tamen ejus etiam sum naturæ ut non possim obtutum mentis in eandem rem semper defigere ad illam clarè percipiendam, recurratque sæpe memoria judicii ante facti, cum non amplius attendo ad rationes propter quas tale quid judicavi, rationes aliæ afferri possunt quæ me, si Deum ignorarem, facile ab opinione dejicerent, atque ita de nulla unquam re veram & certam scientiam, sed vagas tantum & mutabiles opiniones haberem. Sic, exempli causâ, cum naturam trianguli considero, evidentissimè quidem mihi, ut pote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æquales esse duobus rectis; nec possim non credere id verum esse quamdiu ad ejus demonstrationem attendo, sed statim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clarissime perspexisse, facile tamen potest accidere ut dubitem an sit vera, si quidem Deum ignorem: possum enim mihi persuadere me talem à natura factum esse ut interdum in iis fallar quæ me puto quàm evidentissime percipere, cum præsertim meminerim me sæpe multa pro veris & certis habuisse, quæ postmodum aliis rationibus adductus falsa esse judicavi.

Postquam verò percepi Deum esse, quia simul etiam intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumque non esse fallacem; atque inde collegi illa omnia quæ clare & distinctè percipio necessariò esse vera, etiam si non attendam amplius ad rationes propter quas istud verum esse judicavi, modò tantum recorder me clare & distinctè perspexisse, nulla ratio contraria afferri potest quæ me ad dubitandum impellat sed veram & certam de hoc habeo scientiam; neque de hoc tantum, sed & de reliquis omnibus quæ memini me aliquando demonstrasse, ut de Geometricis & similibus: quid enim nunc mihi opponetur? Mène talem factum esse ut sæpe fallar? At jam scio me in iis quæ perspicue intelligo falli non posse: mène multa aliàs pro veris & certis habuisse, quæ postea falsa esse deprehendi? atqui nulla exiis clare & distinctè perceperam, sed hujus regulæ veritatis ignarus ob alias causas forte credideram, quas postea minus firmas esse detexi. Quid ergo dicetur? anne (ut nuper mihi objiciebam) me forte somniare, sive illa omnia quæ

quæ jam cogito non magis vera esse quàm ea quæ dormienti occurrunt ? imò etiam hoc nihil mutat, nam certe quamvis somniam, si quid intellectui meo sit evidens, illud omnino est verum.

Atque ita planè video omnis scientiæ certitudinem & veritatem ab una veri Dei cognitione pendere, adeo ut priusquam illum nôssẽm, nihil de ulla alia re perfectè scire potuerim. Iam verò innumera tum de ipso Deo, aliisque rebus intellectualibus, tum etiam de omni illa natura corporea, que est puræ Matheseos objectum mihi plane nota & certa esse possunt.

M E D I T A T I O V I.

*De rerum materialium existentia, & reali mentis
à corpore distinctione.*

Reliquum est ut examinem an res materiales existant: & quidem jam ad minimum scio illas, quatenus sunt puræ Matheseos objectum, posse existere, quandoquidem ipsas clare & distinctè percipio. Non enim dubium est quin Deus sit capax ea omnia efficiendi quæ ego sic percipiendi sum capax; nihilque unquam ab illo fieri non posse judicavi, nisi propter hoc quod illud à me distinctè percipi repugnaret. Præterea ex imaginandi facultate, qua me uti experior dum circa res istas materiales versor, sequi videtur illas existere: nam attentius consideranti quidnam sit imaginatio, nihil aliud esse apparet quàm quædam applicatio facultatis cognoscitivæ ad corpus ipsi intimè præsens ac proinde existens.

Quod ut planum fiat, primò examino differentiam quæ est inter imaginationem & puram intellectionem. Nempe, exempli causa, cum triangulum imaginor, non tantùm intelligo illud esse figuram tribus lineis comprehensam, sed simul etiam istas tres lineas tanquam præsentis acie mentis intueor, atque hoc est quod imaginari appello. Si verò de chiliogono velim cogitare, equidem æque bene intelligo illud esse figuram constantem mille lateribus, ac intelligo triangulum esse figuram constantem tribus, sed non eodem modo illa mille latera imaginor, sive tanquam præsentia intueor: & quamvis tunc, propter consuetudinem ali-

quid semper imaginandi, quoties de re corporea cogito, figuram forte aliquam confusè mihi repræsentem, patet tamen illam non esse chiliogonum, quia nulla in re est diversa ab ea quam mihi etiam repræsentarem si de myriogono, aliave quavis figura plurimorum laterum cogitarem; nec quicquam juvat ad eas proprietates, quibus chiliogonum ab aliis polygonis differt, agnoscendas. Si verò de pentagono quæstio sit, possum quidem ejus figuram intelligere, sicut figuram chiliogoni, absque ope imaginationis; sed possum etiam eandem imaginari, applicando scilicet aciem mentis ad ejus quinque latera, simulque ad aream iis contentam; & manifestè hic animadverto mihi peculiari quadam animi contentione opus esse ad imaginandum; qua non utor ad intelligendum: quæ nova animi contentio differentiam inter imaginationem, & intellectionem puram clare ostendit. Ad hæc considero istam vim imaginandi quæ in me est, prout differt à vi intelligendi, ad mei ipsius, hoc est, ad mentis meæ essentiam non requiri; nam quamvis illa à me abesset, procul dubio manerem nihilominus ille idem, qui nunc sum; unde sequi videtur illam ab aliqua re à me diversa pendere; atque facile intelligo: si corpus aliquod existat cui mens sit ita conjuncta ut ad illud veluti inspiciendum pro arbitrio se applicet, fieri posse, ut per hoc ipsum res corporeas imaginer; adeò ut hic modus cogitandi in eo tantum à pura intellectione differat, quod mens, dum intelligit, se ad se ipsam quodammodo convertat, respiciatque aliquam ex ideis, quæ illi ipsi insunt; dum autem imaginatur, se convertat ad corpus, & aliquid in eò ideæ vel à se intellectæ, vel sensu perceptæ conforme intueatur. Facile, inquam, intelligo imaginationem ita perfici posse, siquidem corpus existat; & quia nullus alius modus æque conveniens occurrit ad illam explicandam, probabiliter inde conjicio corpus existere; sed probabiliter tantum, & quamvis accuratè omnia investigem, nondum tamen video ex ea naturæ corporeæ idea distinctâ, quam in imaginatione mea invenio, ullum sumi posse argumentum quod necessariò concludat aliquod corpus existere.

Soleo verò alia multa imaginari præter illam naturam corpoream.

corpoream, quæ est puræ Matheſeos objectum, ut colores, ſonos, ſapores, dolorem, & ſimilia, ſed nulla tam diſtinctè; & quia hæc percipio melius ſenſu, à quo videntur ope memoriæ ad imaginationem perveniſſe; ut commodius de iſiſ agam, eadem opera etiam de ſenſu eſt agendum, videndumque an ex iis quæ iſto cogitandi modo, quem ſenſum appello, percipiuntur, certum aliquod argumentum pro rerum corporearum exiſtentia habere poſſim. Et primò quidem apud me hic repetam quænam illa ſint quæ antehac ut ſenſu percepta vera eſſe putavi, & quas ob cauſas id putavi; deinde etiam cauſas expendam, propter quas eadem poſtea in dubium revocavi; ac denique conſiderabo quid mihi nunc de iſiſ ſit credendum. Primo itaque ſenſi me habere caput, manus, pedes, & membra cætera, ex quibus conſtat illud corpus quod tanquam mei partem, vel forte etiam tanquam me totum ſpectabam; ſenſi que hoc corpus inter alia multa corpora verſari, à quibus variis commodis, vel incommodis affici poteſt, & commoda iſta ſenſu quodam voluptatis, & incommoda ſenſu doloris me tiebar. Atque præter dolorem & voluptatem ſentiebam etiam in me ſamem, ſitim, alioſque ejuſmodi appetitus; itemque corporeas quaſdam propenſiones ad hilaritatem, ad triſtitiã, ad iram, ſimileſque alioſ affectus; foris verò, præter corporum extensionem, & figuras, & motus, ſentiebam etiam in illis duritiã, & calorem, aliã que tactiles qualitates; ac præterea lumen, & colores, & odores, & ſapores, & ſonos, ex quorum varietate cælum, terram, maria, & reliqua corpora ab invicem diſtinguebam: nec ſane abſque ratione ob ideas iſtarum omnium qualitatum quæ cogitationi meæ ſe offerebant, & quas ſolas proprie & immediate ſentiebam, putabam me ſentire res quaſdam à mea cogitatione planè diverſas, nempe corpora à quibus ideæ iſtæ procederent; experiebar enim illas abſque ullo meo conſenſu mihi advenire, adeo ut neque poſſem objectum ullum ſentire, quamvis vellem, niſi illud ſenſus organo eſſet præſens; nec poſſem non ſentire cum erat præſens; cumque ideæ ſenſu perceptæ eſſent multo magis vividæ & expreſſæ, & ſuo etiam modo magis diſtinctæ, quàm ullæ ex iis quas ipſe prudens & ſciens

meditando effingebam, vel memoriæ meæ impressas advertebam, fieri non posse videbatur ut à meo ipso procederent; ideoque supererat ut ab aliis quibusdam rebus advenirent: quarum rerum cum nullam aliunde notitiam haberem quàm ex istis ipsis ideis, non poterat aliud mihi venire in mentem quàm illas iis similes esse: Atque etiam quia recordabar me prius usum fuisse sensibus quàm ratione, videbamque ideas quas ipse effingebam non tam expressas esse, quàm illæ erant quas sensu percipiebam, & plerumque ex earum partibus componi, facile mihi persuadebam nullam planè me habere in intellectu, quam non prius habuissem in sensu. Non etiam sine ratione corpus illud, quod speciali quodam jure meum appellabam, magis ad me pertinere quàm alia ulla arbitrabar; neque enim ab illo poteram unquam se jungi, ut à reliquis; omnes appetitus & affectus in illo, & pro illo sentiebam; ac denique dolorem & titillationem voluptatis in ejus partibus, non autem in aliis extra illum positis advertebam. Cur vero ex isto nescio quo doloris sensu quædam animi tristitia, & ex sensu titillationis lætitia quædam consequatur, curve illa nescio quæ vellicatio ventriculi, quam famem voco, me de cibo sumendo admoneat, gutturis verò ariditas de potu, & ita de cæteris, non aliam sanè habebam rationem, nisi quia ita doctus sum à natura; neque enim ulla planè est affinitas (saltem quam ego intelligam) inter istam vellicationem, & cibi sumendi voluntatem, sive inter funsum rei dolorem inferentis, & cogitationem tristitiæ ab isto sensu exortæ. Sed & reliqua omnia quæ de sensuum objectis judicabam, videbar à natura didicisse: prius enim illa ita se habere mihi persuaseram, quàm rationes ulla, quibus hoc ipsum probaretur, expendissem.

Postea verò multa paulatim experimenta fidem omnem quam sensibus habueram labefactârunt, nam & interdum turres quæ rotundæ visæ fuerant è longinquo, quadratæ apparebant è propinquo, & statuæ permagnæ in earum fastigiis stantes, non magnæ è terra spectanti videbantur; & talibus aliis innumeris in rebus sensuum externorum judicia falli deprehendebam; nec externorum duntaxat, sed etiam internorum, nam
quid

quid dolore intimius esse potest? atqui audiveram aliquando ab iis quibus crus aut brachium fuerat abscissum, se sibi videri adhuc interdum dolorem sentire in ea parte corporis qua carebant; ideoque etiam in me non plane certum esse videbatur membrum aliquod mihi dolere, quamvis sentirem in eo dolorem. Quibus etiam duas maxime generales dabitandi causas nuper adjeci: prima erat, quod nulla unquam dum vigilo me sentire crediderim; quæ non etiam inter dormiendum possim aliquaudo putare me sentire; cumque illa quæ sentire mihi videor in somnis, non credam à rebus extra me positis mihi advenire, non advertēbam, quare id potius crederem de iis quæ sentire mihi videor vigilando. Altera erat, quod cum authorem meæ originis adhuc ignorarem, vel saltem ignorare me fingerem, nihil videbam obitare quo minus essem natura ita constitutus ut falleret, etiam in iis quæ mihi verissima apparebant. Et quantum ad rationes quibus antea rerum sensibilibus veritatem mihi persuaseram, non difficulter ad illas respondebam. Cum enim viderer ad multa impelli à natura quæ ratio dissuadebat, non multum fidendum esse putabam iis quæ à natura docentur: Et quamvis sensuum perceptiones à voluntate mea non penderent, non ideo concludendum esse putabam illas à rebus à me diversis procedere, quia forte aliqua esse potest in me ipso facultas, etsi mihi nondum cognita, illarum effectrix.

Nunc autem postquam incipio me ipsum, meæque authorem originis melius nōsse, non quidem omnia quæ habere videor à sensibus, puto esse temere admittenda; sed neque etiam omnia in dubium revocanda.

Et primò quoniam scio omnia quæ clarè & distinctè intelligo, talia à Deo fieri posse qualia illa intelligo, satis est quòd possum unam rem absque alterà clarè & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab altera esse diversam, quia potest saltem à Deo seorsim poni; & non refert à qua potentia id fiat, ut diversa existimetur; ac proinde ex hoc ipso quod sciam me existere, quodque interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc solum quod sim res cogitans; rectè concludo, meam essentiam in hoc uno con-

sistere, quod sim res cogitans. Et quamvis fortasse (vel potius ut postmodum dicam, pro certo) habeam corpus quod mihi valde arctè conjunctum est, quia tamen ex una parte claram & distinctam habeo ideam mei ipsius quatenus sum tantum res cogitans, non extensa; & ex alia parte distinctam ideam corporis, quatenus est tantum res extensa, non cogitans, certum est me à corpore meo reverà esse distinctum, & absque illo posse existere.

Præterea in venio in me facultates specialibus quibusdam modis cogitandi, puta facultates imaginandi, & sentiendi, sine quibus totum me possum clarè & distinctè intelligere, sed non vice versa illas sine me, hoc est sine substantia intelligente cui insint: intellectionem enim nonnullam in suo formali conceptu includunt, unde percipio illas à me, ut modos à re distingui. Agnosco etiam quasdam alias facultates, ut locum mutandi, varias figuras induendi, & similes, quæ quidem, non magis quàm præcedentes, absque aliqua substantia cui insint possunt intelligi, nec proinde etiam absque illa existere: Sed manifestum est has, siquidem existant inesse debere substantiæ corporeæ sive extensæ, non autem intelligenti, quia nempe aliqua extensio, non autem ulla planè intellectio in earum claro & distincto conceptu continetur. lam verò est quidem in me passiva quædam facultas sentiendi, sive ideas rerum sensibilibus recipiendi & cognoscendi, sed ejus nullum usum habere possem, nisi quædam activa etiam existeret, sive in me sive in alio, facultas istas ideas producendi, vel efficiendi. Atque hæc sanè in me ipso esse non potest, quia nullam plane intellectionem præsupponit, & me non cooperante, sed sæpe etiam invito ideæ istæ producuntur ergo superest ut sit in aliqua substantià à me diversa, in qua quoniam omnis realitas vel formaliter vel eminenter inesse debet, quæ est objective in ideis ab ista facultate productis, (ut jam supra animadverti) vel hæc substantia est corpus, sive natura corporea, in qua nempe omnia formaliter continentur quæ in ideis objective; vel certe Deus est, vel aliqua creatura corpore nobilior in qua continentur eminenter: atqui cum Deus non sit fallax, omnino manifestum est illum nec per se immediatè istas ideas mihi immittere, nec etiam mediante aliqua

aliqua creatura, in qua earum realitas objectiva non formaliter, sed eminenter tantum contineatur. Cum enim nullam plane facultatem mihi dederit ad hoc agnoscendum, sed contra, magnam propensionem ad credendum illas à rebus corporeis emitti, non video qua ratione possit intelligi ipsum non esse fallacem, si aliunde quam à rebus corporeis emitterentur: Ac proinde res corporeæ existunt. Non tamen forte omnes tales omnino existunt, quales illas sensu comprehendo; quoniam ista sensuum comprehensio in multis valde obscura est, & confusa; sed saltem illa omnia in iis sunt quæ clare & distincte intelligo, id est omnia generaliter spectata quæ in puræ Matheseos objecto comprehenduntur.

Quantum autem attinet ad reliqua quæ vel tantum particularia sunt, ut quod sol sit talis magnitudinis, aut figura &c. vel minus clare intellecta, ut lumen, sonus, dolor, & similia, quamvis valde dubia & incerta sint, hoc tamen ipsum quod Deus non sit fallax, quodque idcirco fieri non possit ut ulla falsitas in meis opinionibus reperiat, nisi aliqua etiam sit in me facultas à Deo tributa ad illam emendandam, certam mihi spero ostendit veritatis etiam in iis assequendæ. Et sane non dubium est quin ea omnia quæ doceor à natura aliquid habeant veritatis: Per naturam enim generaliter spectatam nihil nunc aliud quam vel Deum ipsum, vel rerum creaturarum coordinationem à Deo institutam intelligo; nec aliud per naturam meam in particulari, quam complexionem eorum omnium quæ mihi à Deo sunt tributa.

Nihil autem est quod me ista natura magis expressè doceat quam quod habeam corpus, cui malè est cum dolorem sentio: quod cibo, vel potu indiget, cum famem, aut sitim patior, & similia; nec proinde dubitare debeo, quin aliquid in eo sit veritatis.

Docet etiam natura per istos sensus doloris, famis, sitis, &c. Me non tantum adesse meo corpori ut nauta adest navigio, sed illi arctissimè esse conjunctum, & quasi permixtum, adeo ut unum quid cum illo componam; alioqui enim cum corpus læditur, ego, qui nihil aliud sum quam res cogitans, non sentirem idcirco dolorem, sed puro intellectu læsionem istam percipere.

perciperem, ut nauta visu percipit, si quid in nave frangatur; & cum corpus cibo, vel potu indiget, hoc ipsum expressè intelligerem, non confusos famis & sitis sensus haberem. Nam certè isti sensus sitis, famis, doloris, &c. nihil aliud sunt quàm confusi quidam cogitandi modi ab unione & quasi permixtione mentis cum corpore exorti.

Præterea etiam doceor à naturâ varia circameum corpus alia corpora existere, ex quibus nonnulla mihi prosequenda sunt, alia fugienda. Et certè ex eo quod valdè diversos sentiam colores, sonos, odores, sâpores, calorem, duritiem, & similia, rectè concludo, aliquas esse in corporibus, à quibus variæ istæ sensuum perceptiones adveniunt, varietates iis respondentes, etiamsi fortè iis non similes; atque ex eo quod quædam ex illis perceptionibus, mihi gratæ sint, aliæ ingratae, planè certum est meum corpus, sive potius me totum, quatenus ex corpore & mente sum compositus, variis commodis & incommodis à circumjacentibus corporibus affici posse.

Multa verò alia sunt quæ etsi videar à natura doctus esse, non tamem reverà ab ipsâ, sed à consuetudine quadam inconsideratè judicandi accepi, atque ideo falsa esse facile contingit; ut quod omne spatium, in quo nihil planè occurrit quod meos sensus moveat, sit vacuum; quod in corpore, exempli gratiâ, calido aliquid sit planè simile ideæ caloris quæ in me est: in albo aut viridi sit eadem albedo aut viriditas quam sentio; in amaro aut dulci idem sapor & sic de cæteris, quod & astra & turres, & quævis alia remota corpora ejus sint tantum magnitudinis & figuræ, quam sensibus meis exhibent, & alia ejusmodi. Sed ne quid in hac re non satis distinctè percipiam, accuratius deo definire quid propriè intelligam, cum dico me aliquid doceri à natura; nempe hîc naturam strictius sumo, quàm pro complexione eorum omnium quæ mihi à Deo tributa sunt: in hac enim complexione multa continentur quæ ad mentem solam pertinent, ut quod percipiam id quod factum est infectum esse non posse, & reliqua omnia quæ summi naturali sunt nota, de quibus hîc non est sermo; multa etiam quæ ad solum corpus spectant, ut quod deorsum tendat, & similia de quibus etiam non ago, sed de iis tantum quæ mihi ut compositio
ex

ex mente & corpore à Deo tributa sunt : ideoque hæc natura docet quidem ea refugere quæ sensum doloris inferunt & ea profectui quæ sensum voluptatis, & talia : sed non apparet illam præterea nos docere ut quicquam ex istis sensuum perceptionibus sine prævio intellectu, examine de rebus extra nos positus concludamus, quia de iis verum scire ad mentem solam, non autem ad compositum videtur pertinere. Ita quamvis stella non magis oculum meum quàm ignis exiguæ facis afficiat, nulla tamen in eo realis, sive positiva propensio est ad credendum illam non esse majorem, sed hoc sine ratione ab ineunte ætate judicavi ; & quamvis ad ignem accedens sentio calorem, ut etiam ad eundem nimis propè accedens sentio dolorem, nulla profecto ratio est quæ suadeat in igne aliquid esse simile isti calori ; ut neque etiam isti dolori, sed tantummodò in eo aliquid esse, quodcunque demum sit, quod istos in nobis sensus caloris vel doloris efficiat : & quamvis etiam in aliquo spatio nihil sit quod moveat sensum, non ideo sequitur in eo nullum esse corpus, sed video me in his aliisque per multis ordinem naturæ pervertere esse assuetum, quia nempe sensuum perceptionibus, quæ proprie tantum à natura data sunt ad menti significandum quænam composito, cujus pars est, commoda sint vel incommoda, & eatenus sunt satis claræ & distinctæ, utor tanquam regulis certis ad immediatè dignoscendum quænam sit corporum extra nos positorum essentia, de qua tamen nihil nisi valde obscure & confuse significant.

At qui jam ante satis perspexi qua ratione, non obstante Dei bonitate, judicia mea falsa esse contingat. Sed nova hic occurrit difficultas circa illa ipsa quæ tanquam persequenda vel fugienda mihi à natura exhibentur ; atque etiam circa internos sensus in quibus errores videor deprehendisse : Vt cum quis grato citi alicujus sapore delusus venenum intus latens assumit : Sed nempe tunc tantum à natura impellitur ad illud appetendum in quo gratus sapor consistit ; non autem ad venenum quod plane ignorat ; nihilque hinc aliud concludi potest quam naturam istam non esse omnisciam : quod non mirum, quia cum homo sit res limitata, non alia illi competit quàm limitata perfectionis.

At vero non raro etiam in iis erramus ad quæ à natura impelli-

mus; ut cum ii qui ægrotant, potum, vel cibum appetunt sibi paulò post nociturum. Dicit forsan hic poterit illos ob id errare quod natura eorum sit corrupta: sed hoc difficultatem non tollit, quia non minus verè homo ægrotus creatura Dei est quàm sanus; nec proinde minus videtur repugnare illum à Deo fallacem naturam habere. Atque ut horologium ex retis, & ponderibus confectum non minus accuratè leges omnes naturæ observat, cum male fabricatum est, & horas non rectè indicat, quàm cum omni ex parte artificis voto satisfacit: Ita si considerem hominis corpus quatenus machinamentum quoddam est ex ossibus, nervis, musculis, venis, sanguine, & pellibus ita aptum & compositum, ut, etiamsi nulla in eo mens existeret, eosdem tamen haberet omnes motus qui nunc in eo non ab imperio voluntatis, nec proinde à mente procedunt, Facile agnosco illi æque naturale fore, si, exempli causa, hydrope laboret, eam faucium ariditatem pati quæ sitis sensum menti inferre solet, atque etiam ab illa ejus nervos, & reliquas partes ita disponi ut potum sumat ex quo morbus augeatur; quàm cum nullum tale in eo vitium est, à simili faucium siccitate moveri ad potum sibi utilem assumendum. Et quamvis respiciens ad præconceptum horologii usum dicere possim illud, cum horas non rectè indicat, à natura sua deflectere; Atque eodem modo considerans machinamentum humani corporis tanquam comparatum ad motus qui in eo fieri solent, putem illud etiam à natura sua aberrare, si ejus, fauces sint aridæ, cum potus ad ipsius conservationem non prodest; satis tamen animadverto hanc ultimam naturæ acceptionem ab altera multum differre; hæc enim nihil aliud est quàm denominatio à cogitatione mea hominem ægrotum, & horologium male fabricatum, cum idea hominis sani, & horologii rectè facti comparante dependens, rebusque de quibus dicitur extrinseca; per illam verò aliquid intelligo quod revera in rebus reperitur, ac proinde non nihil habet veritatis.

At certe etiamsi respiciendo ad corpus hydrope laborans, sit tantum denominatio extrinseca, cum dicitur ejus natura esse corrupta, ex eo quod aridas habeat fauces, nec tamen egeat potu;

potu; respiciendo tamen ad compositum, sive ad mentem tali corpori unitam, non est pura denominatio, sed verus error naturæ quod fitiat cum potus est ipsi nociturus; ideoque hic remanet inquirendum quo pacto bonitas Dei non impediatur, quo minus natura sic sumpta sit fallax.

Nempe imprimis hic adverto magnam esse differentiam inter mentem & corpus, in eo quod corpus ex natura sua sit semper divisibile, mens autem plane indivisibilis; nam sane cum hanc considero, sive me ipsum quatenus sum tantum res cogitans, nullas in me partes possum distinguere, sed rem planè unam & integram me esse intelligo; & quamvis toti corpori tota mens unita esse videatur, abscisso tamen pede, vel brachio, vel quavis alia corporis parte, nihil ideo de mente subductum esse cognosco; neque etiam facultates volendi, sentiendi, intelligendi, &c. ejus partes dici possunt, quia una & eadem mens est quæ vult, quæ sentit, quæ intelligit. Contra verò nulla res corporea, sive extensa potest à me cogitari quam non facile in partes cogitatione dividam, atque hoc ipso illam divisibilem esse intelligam: quod unum sufficeret ad me docendum mentem à corpore omninò esse diversam, si nondum illud aliunde factis scirem.

Deinde adverto mentem non ab omnibus corporis partibus immediate affici, sed tantummodò à cerebro, vel forte etiam ab una tantum exigua ejus parte, nempe ab ea in qua dicitur esse sensus communis; quæ quotiescunque eodem modo est disposita, menti idem exhibet, etiam si reliquæ corporis partes diversis interim modis possim se habere, ut probant innumera experimenta quæ hic recensere non est opus.

Adverto præterea eam esse corporis naturam ut nulla ejus pars possit ab alia parte aliquantum remota moveri, quin possit etiam moveri eodem modo à qualibet ex iis, quæ interjacent, quamvis illa remotior nihil agat. Ut exempli causa in fune A, B, C, D, si trahatur ejus ultima pars D, non alio pacto movebitur prima A, quam moveri etiam posset si traheretur una ex intermediis B, vel, C, & ultima D, maneret immota: Nec dissimili ratione, cum sentio dolorem pedis, docuit me Phytica,

sensum illum fieri ope nervorum per pedem sparsorum, qui inde ad cerebrum usque funium instar extensi, dum trahuntur in pede, trahunt etiam intimas cerebri partes ad quas pertinent, quemdamque motum in iis excitant, qui institutus est à natura, ut mentem afficiat sensu doloris tanquam in pede existentis: Sed quia illi nervi per tibiam, crus, lumbos, dorsum, & collum transire debent, ut à pede ad cerebrum perveniant, potest contingere, ut etiam si eorum pars quæ est in pede non attingatur, sed aliqua tantùm ex intermediis, idem planè ille motus fiat in cerebro qui fit pede malè affecto, ex quo necesse erit ut mens sentiat eundem dolorem, & idem de quodlibet alio sensu est putandum.

Adverto denique quandoquidem unusquisque ex motibus qui fiunt in eà parte cerebri quæ immediatè mentem afficit, non nisi unum aliquem sensum illi infert, nihil hac in ré melius posse excogitari, quàm si eum inferat qui ex omnibus quos inferere potest ad hominis sani conservationem quam maximè, & quam frequentissimè conducit; Experientiam autem testantur tales esse omnes sensus nobis à natura inditos, ac proinde nihil plane in iis reperiri, quod non Dei potentiam, bonitatemque testetur. Ita, exempli causâ, cum nervi qui sunt in pede, vehementer, & præter consuetudinem moventur, ille eorum motus per spine dorsi medullam ad intima cerebri pertingens ibi menti signum dat ad aliquid sentiendum, nempe dolorem tanquam in pede existentem, à quo illa excitatur ad ejus causam ut pedi infestam, quantum in se est, amovendam. Potuisse verò natura hominis à Deo sic constitui, ut ille idem motus in cerebro quidvis aliud menti exhiberet; nempe vel seipsum, quatenus est in cerebro; vel quatenus est in pede; vel in aliquo ex locis intermediis, vel denique aliud quodlibet; sed nihil aliud ad corporis conservationem æque conduxisset. Eodem modo cum potu indigemus, quædam inde oritur siccitas in guttore nervos ejus movens, & illorum ope cerebri interiora; hicque motus mentem afficit sensu sitis, quia nihil in toto hoc negotio nobis utilius est scire, quàm quod potu ad conservationem valetudinis egeamus, & sic de cæteris.

Ex quibus omninò manifestum est, non obstante immensa Dei bonitate, naturam hominis ut ex mente & corpore compositi non posse non aliquando esse fallacem. Nam si quæ causa non in pede, sed in alia quavis ex partibus per quas nervi à pede ad cerebrum porriguntur, vel etiam in ipso cerebro eundem planè motum excitet, qui solet excitari pede malè affecto; sentietur dolor tanquam in pede, sensusque naturaliter fallatur, quia cum ille idem motus in cerebro non possit nisi eundem semper sensum menti inferre, multoque frequentius oriri solet à causa quæ lædit pedem, quàm ab alia alibi existente, rationi consentaneum est, ut pedis potius, quàm alterius partis dolorem menti semper exhibeat. Et si quando faucium ariditas non ut solet ex eo quod ad corporis valetudinem potus conducatur, sed ex contraria aliqua causa oriatur, ut in hydropico contingit, longo melius est illam tunc fallere, quàm si contra semper falleret, cum corpus est bene constitutum, & sic de reliquis.

Atque hæc consideratio plurimum juvat non modò ut errores omnes quibus natura mea obnoxia est animadvertam, sed etiam ut illos aut emendare, aut vitare facile possim. Nam sanè cum sciam omnes sensus circa ea quæ ad corporis commodum spectant multò frequentius verum indicare quàm falsum, possimque uti ferè semper pluribus ex iis ad eandem rem examinandam; & insuper memoria; quæ præsentia cum præcedentibus connectit; & intellectu, qui jam omnes errandi causas perspexit, non amplius vereri debeo ne illa, quæ mihi quotidie à sensibus exhibentur sint falsa, sed hyperbolicæ superiorum dierum dubitationes ut risu dignæ sunt explodendæ; Præsertim summa illa de somno, quem à vigilia non distinguebam; nunc enim adverto permagnum inter utrumque esse discrimen in eo quod nunquam insomnia cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjungantur, ut ea quæ vigilanti occurrunt; nam sanè si quis dum vigilo mihi detrepente apparet, statimque postea dispareret, ut fit in somnis, ita scilicet, ut nec unde venisset, nec quò abiret viderem, non immeritò spectrum potius, aut phantasma in cerebro meo effectum quàm verum hominem esse judicarem: Cum verò eæ res occurrunt,

quas distincte unde ,ubi , & quando mihi adveniant adverto , earumque perceptionem absque ulla interruptione cum tota reliqua vita connecto, planè certus sum non in somnis, sed vigilianti occurrere. Nec de ipsarum veritate debeo vel minimum dubitare, si postquam omnes sensus, memoriam & intellectum ad illas examinandas convocavi, nihil mihi quod cum cæteris pugnet ab ullo ex his nuntietur. Ex eo enim quod Deus non sit fallax, sequitur omnino in talibus me non falli. Sed quia rerum agendarum necessitas non semper tam accurati examinis moram concedit, fatendum est humanam vitam circa res particulares sæpe erroribus esse obnoxiam, & naturæ nostræ infirmitas est agnoscenda.

O B J E C T I O N E S

Doctorem aliquot virorum in præcedentes Meditationes cum responsionibus Authoris.

PRIMÆ OBJECTIONES.

IRI CLARISSIMI,

Vt vidi vos omnino istius animi esse, ut scripta Domini Cartesii penitus inspiciam, non debui hac in causa viris mihi undequaque amicissimis non obtemperare; tum ut hoc ipso videatis quanti vos æstimem, tum etiam ut constet quantum & viribus meis, & ingenio desit, ut in posterum & ametis plusculum, si indigeo, & minus oneri fitis si non sufficio. Est sane D, Cartesius quantum animadverto vir ingentis maximi, summæque modestiæ, quales vel ipse Momus amet si adsit. Cogito, inquit, ergo sum, imo ipsa cogitatio, aut mens sum ita: atqui cogitando, ideas rerum in me habeo, ac imprimis ideam entis perfectissimi & infiniti. Etiam: illius autem causa ego non sum, qui ejus realitatem objectivam non æquò, ergo aliquid causa ejus est me perfectius, ac proinde aliquid præter me est, aliquid me perfectius est; aliquis qui non quovis modo ens est, sed simpliciter, & incircumscriptè, totum esse in se pariter complexus, & velut causa anticipans, ut habet Dionys. de divin. nom. cap. 8.

Hic

Hic verò cogor paululum subsistere ne fatiger nimium : jam enim ingenium mihi æstuat instar fluctuantis Euripi : ajo , nego , probo , refello iterum , dissentire à viro nolo , assentiri non possum . quam enim , quæso , causam idea requirit ? aut fare quid idea sit . Est ipsa res cogitata quatenus objective est in intellectu . sed quid est esse objective in intellectu ? olim didici : est ipsum actum intellectus per modum objecti terminare : quod sane extrinseca denominatio est , & nihil rei . sicut enim , videri , nihil aliud est quàm actum visionis in me tendere ; ita cogitari , aut objective esse in intellectu , est mentis cogitationem in se sistere & terminare , quod re immota , immutataque , quin & non existente fieri potest . quid ergo causam ejus inquiri quod actu non est , quod nuda denominatio , & nihil est .

Et tamen , inquit , magnum istud ingenium , quod hac idea realitatem objectivam , hanc , vel illam contineat potius quàm aliam , hoc profectò habere debet ab aliquâ causâ , Imo à nulla : realitas enim objectiva pura denominatio est , actu non est . Causa autem realem influxum donat , & actualem ; illam istud quod actu non est non recipit , ac proinde actualem causæ effluxum non patitur , nedum requirit . Ergo ideas habeo , causam earum non habeo , tantum abest ut me majorem , & infinitam .

At si idearum causam non das , rationem saltem assigna , cur hæc idea hanc realitatem objectivam potius contineat quàm illam . Opportunè admodum ; non soleo enim cum amicis parcè agere , sed quam largissimè . Illud univèrsim dico de ideis omnibus , quod D. Cartesius alias de triangulo : *Et si fortasse* , inquit , *talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam existat , nec unquam extiterit , est tamen profectò determinata quadam ejus natura , sive essentia , sive forma immutabilis & æterna* . Est nempe æterna illa veritas , quæ causam non postulat . Scapham , scapham esse , & nihil aliud ; Davum , Davum esse , non Oedipum . Si tamen mordicus rationem exigis , imperfectio est intellectus nostri qui infinitus non est ; cum enim univèrsim quod est simul & semel uno complexu non comprehendat bonum omne dividit , & partitur ; atq ; ita quod totum parturire non potest sensim concipit , aut , ut etiam ajunt , inadæquatè .

Pergit porro vir , atqui , inquit , *quantumvis imperfectus sit iste essendi*

essendi modus, quo res est objectivè in intellectu per ideam, non tamen profecto plane nihil est, nec proinde à nihilo esse potest. Æquivocatio est, si enim, nihil, idem est quod ens non actu, omnino nihil est, quia non est actu, atque ita à nihilo est, id est non à causa aliqua: Si verò, nihil, fictum quid dicit, quod vulgò ens rationis indignant, non est, nihil, sed reale aliquid quod distincte concipitur. Et tamen quia solum concipitur & actu non est; concipi quidem, at causari minime potest.

Sed ulterius. querere libet, an ego ipse habens illam ideam esse possem, si tale ens nullum existeret, nempe à quo idea entis me perfectioris procedat, ut immediatè antè, dicit, nempe, inquit, à quo essem? à me scilicet, vel à parentibus, vel ab aliis, &c. Atqui si à me essem, nec dubitarem, nec optarem, nec omnino quicquam mihi deesset, omnes enim perfectiones, quarum idea aliqua in me est, mihi dedissem, atque ita ipsemet Deus essem. Si verò ab alio sum, tandem ad illud deveniam quod à se est, & ita de illo, idem quod de me, est argumentum. Illa demum ipsa illa via est, quam & S. Thomas ingreditur, quam vocat viam à causalitate cause efficientis, eamque desumpsit ex Philosopho, nisi quod isti de causis idearum non sunt solliciti. Et forte opus non erat; quid in enim strictè, rectaque incedam? Cogito, ergo sum, imò ipsas mens & cogitatio sum: Illa autem mens & cogitatio aut à seipsa est, aut ab alio; si hoc, istud però à quo? Si à se est, ergo Deus est; Quod enim à se est omnia sibi ipsi facile dedit.

Rogo virum, obsecroque, ut avidum Lectorem, & forte minus intelligentem se non celer; accipitur enim, à se, duplici modo: Primo positivè, nempe à seipso ut à causa, atque ita quod à se esset, sibi que ipsi daret esse suum, si prævio delectu sibi daret quod vellet, haud dubiè sibi omnia daret, atque adeo Deus esset. Secundo, accipitur, à se, negativè, ut sit idem quod, seipso, aut non ab alio: atque hoc modo, quantum memini, ab omnibus accipitur.

Nunc verò si aliquid à se est, id est non ab alio; quomodo probem istud omnia complecti & esse infinitum? Iam enim non audio si dicas, si à se est, sibi facile omnia dedisset; nec enim anima se est ut à causa, nec sibi prævium fuit, ut ante deligeret quod

quod esset postmodum, scio me aliquando ita Suarem audivisse: omnis limitatio est à causa, ideo enim limitata, finitaque res est, vel quia causa majus, perfectiusque dare nihil potuit, aut quia non voluit: si ergo aliquid à se est, & non à causa, profecto illimitatum est & infinitum.

Ego verò non omnino acquiesco; Quid si enim limitatio sit ab intrinsicis principiis constituentibus, hoc est ab ipsa formâ & essentia, quam tamen nondum infinitam esse probasti, quantumvis à se sit, hoc est non ab alio? sanè, calidum, si supponas calidum esse, ex intrinsicis principiis constituentibus calidum erit, & non frigidum, licet imagineris, à nullo esse istud ipsum quod est. Non dubito D. Cartesio rationes non deesse, quibus substituat illud quod alii fortassis non satis clarè præstiterunt.

Tandem mihi cum viro convenit; Illud pro regula generali statuit: quicquid clarè, distinctèque cognosco, istud sane ens verum est, imò quicquid cogito, verum est: jam enim à puero pene chymeris omnibus, & cuivis enti rationis aqua & igne interdiximus, nulla namque potentia à proprio objecto deviare potest; voluntas si movetur, in bonum tendit, quin nec sensus ipsi errant; visus enim videt id quod videt, auris audit, id quod audit, & si aurichalcum vides, bene vides; sed erras cum iudicio tuo aurum esse decernis id quod vides. Ita ut D. C. meritissimè omnem errorem iudicio, & voluntati expensum ferat.

Sed nunc ex regula ista infer quod volebas. Atqui ens infinitum clare, distinctèque cognosco, ergo ens verum est & aliquid: interrogabit non nemo; clarene distinctèque cognoscis ens infinitum? quid ergo sibi vult tritum istud, & vulgo notum: *infinitum quæ infinitum est ignotum*. Si enim ego tum de Chiliogono cogito; figuram aliquam confusè mihi repræsentans, non chiliogonum ipsum distinctè imaginor, aut cognosco, quia mille ejus latera non distinctè intueor: sanè rogabit ille quomodo infinitum ut infinitum distinctè & non confusè tantum cogitet, si infinitas ejus perfectiones, quibus constat, clarè, & velut ad oculum videre non possit?

Et fortè istud est quod sanctus Thomas voluit, cum enim negasset hanc propositionem per se notam esse: *Deus est*, objicit sibi

ex Damasceno: omnibus cognitio existere Deum naturaliter inserta est; ergo Deum esse est per se notum. Et respondet, cognoscere Deum esse in aliquo communi, sub quâdam, inquit, confusione, in quantum scilicet Deus est hominis beatitudo, id naturaliter nobis insertum est: sed hoc, inquit, non est simpliciter cognoscere *Deum esse*, sicut cognoscere venientem, non est cognoscere Petrum, quamvis Petrus sit veniens, &c. quasi dicat Deum sub ratione communi, aut finis ultimi, aut etiam primi entis, & perfectissimi, aut denique sub ratione completentis confuse & in genere omnia, cognosci: sed non sub præcisa ratione sui esse, ita enim infinitus est, & nobis ignotus. Scio D C. facile sic interroganti responsurum esse. Credo tamen quod ex illis quæ exercitii ego causâ solum allego, istud Boëtii recordabitur, quod quædam sunt communes animi conceptiones, & per se notæ apud sapientes tantum; Adco ut mirandum non sit si multum interrogent qui plus sapere desiderant; sicque his rebus diutius immorentur, quas ut primum totius negotii fundamentum ineulcatas esse noverunt; & tamen sine magna investigatione non intelligunt.

Itaque permittamus; aliquis claram distinctamque ideam habeat entis summi, & perfectissimi; quid inde promotes ulterius? nempe istud infinitum ens existere, idque ita certo, *ut in eodem ad minimum certitudinis gradu Dei existentia apud me esse debeat, in quo fuerunt hætenus mathematica veritates: adeo ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc est summè perfectum) cui deest existentia, (hoc est, aliqua perfectio) quam cogitare montem cui deest vallis.* Ibi totius rei cardo est, qui nunc cedit, victum se fateatur oportet: mihi, quia cum fortiori ago, libet paululum velitari, ut cum vincendus sim, non nihil tamen differam quod vitare non possum.

Ac in primis, etsi modò autoritate non agimus, sed ratione tantum; tamen ne ex libidine maximo ingenio videar, relictari, ipsum potius S. Thomam audite; objicit sibi; intelletu quid significet hoc nomen *Deus*, statim habetur quod Deus esse significatur enim hoc nomine id quo majus significari non potest: majus autem est quod est in re & in intellectu, quam quod

est in intellectu tantum: unde cum intellectu hoc nomine *Deus* statim sit in intellectu, sequitur etiam quod sit in re: quod argumentum in forma ita reddo: Deus est quo majus significari non potest, sed illud quo majus significari non potest, includit existentiam, ergo Deus ipso nomine, vel conceptu suo includit existentiam, ac proinde sine existentia nec concipi, nec esse potest. nunc, amabo vos, nunquid ipsum hoc argumentum est D. Cartesii? S. Thomas Deum ita definit; quo majus significari non potest: D. C. vocat eum *Ens summè perfectum*; illo sane majus significari non potest. S. Thomas subsumit; id quo majus significari non potest, includit existentiam; alioqui eo majus aliquid significari potest, nempe id quod etiam existentiam significatur includere. At nunquid D. C. idem subsumere videtur? Deus est ens summè perfectum, atqui ens summè perfectum existentiam includit, alioqui summè perfectum non esset: Infert S. Thomas, ergo cum intellectu hoc nomine *Deus* statim in ipso intellectu sit; sequitur etiam quod sit in re: hoc est, eo ipso quod in ipso conceptu essentiali entis quo majus significari non potest, involvatur existentia, sequitur illud ipsum ens esse. Idem Dominus Cartesius infert: atqui, inquit, *ex eo quod non possum cogitare Deum nisi existentem, sequitur existentiam ab eo esse inseparabilem, ac proinde illum revera existere.* Nunc verò S. Thomas & sibi, & D. Cartesio respondeat. Dato, inquit, quod quilibet intelligat hoc nomine *Deus* significari hoc quod dicitur, scilicet illud quo majus cogitari non potest non tamen propter hoc sequitur quod intelligat id quod significatur per nomen, esse in rerum natura, sed in apprehensione intellectus tantum. Nec potest argui quod sit in re, nisi daretur quod sit in re aliquid, quo majus cogitari non potest, quod non est datum à ponentibus Deum non esse. Ex quo ego quoque breviter respondeo; etiamsi detur ens summè perfectum ipso nomine suo importare existentiam, tamen non sequitur ipsammet illam existentiam in rerum natura actu quid esse, sed tantum cum conceptu entis summi conceptum existentia inseparabiliter esse conjunctum. Ex quo non inferas, existentiam Dei actu quid esse, nisi supponas illud ens summum actu existe-

re, tunc enim & omnes perfectiones, & hanc quoque realis existentia actu includet.

Ignoscite viri clarissimi, lassus sum; ludam paululum. Complexum hoc, *Leo existens* utrumque includit, & quidem essentialiter, nempe leonem, & modum existentia; si enim alterutrum demas, idem hoc complexum non erit. Nunc autem, nunquid ab æterno Deus hoc compositum clarè, distincteque cognovit? & nunquid idea hujus compositi, ut compositum, utramque ejus partem essentialiter involvit? hoc est, nunquid existentia de essentia hujus compositi est, *Leo existens*. Et tamen distincta cognitio Dei, distincta, inquam, cognitio Dei ab æterno non necessariò urget alterutram partem hujus compositi esse, nisi supponas ipsum compositum esse: tunc enim essentielles suas perfectiones omnes, ac proinde etiam actualem existentiam involvet. Ita quoque etiamsi distinctè cognoscam ens summum; & licet ens summe perfectum in conceptu suo essentiali existentiam includat, non tamen sequitur existentiam modo actu quid esse, nisi supponas ens illud summum esse, tunc enim ut omnes sui perfectiones, ita etiam hanc existentiam actu includet. Atque ita ens illud summè perfectum existere aliunde probandum erit.

De essentia animæ, ejusque distinctione à corpore pauca dicam. Fateor enim magnum istud ingenium jam ita me defatigavit, ut ulterius pene nihil possim. distinctionem animæ à corpore si sit, videtur probare ex eo quod distinctè, & seorsim concipi possint. Vbi virum doctissimum eum Scoto committito: dicit ipse ad hoc quod unum ab alio distinctè, & seorsim concipiatur, sufficere distinctionem quam vocat *formalem*, & *objectivam*, quam mediam ponit inter *realem*, & *rationis*, atque ita distinguit justitiam divinam, & ejus misericordiam: habent enim, inquit, ante omnem operationem intellectus rationes formales diversas, ita ut jam tunc una non sit alia: & tamen non sequitur; seorsim justitià misericordia concipi potest, ergo & seorsim existere. Sed omnino video me epistolæ modum excessisse. Hæc sunt quæ de proposita re dicenda habui Vos verò, Clarissimi viri, dispicite quid melius esse judicetis. Si à me statis,

tis, facile Dominum de Cartes amicitia obruemus, ne in posterum male me sit habiturus si paululum ei contradixerim. Si ab illo estis, manus do, victus sum, idque libentius, ne iterum vincar. Valete.

Responsio Auctoris ad Primas Objectiones.

VIRI CLARISSIMI,

Fortem sanè adversarium mihi concitâstis, cujusque ingenium, & doctrina multum mihi negotii faceffere potuissent, nisi pius, & perhumanus Theologus Dei causæ, ejusque etiam qualicumque patrono favere maluisset, quàm illam serio impugnare. Sed quamvis ista in eo prævaricatio perhonestâ sit, non tamen æquè in me collusio esset laudanda: Ideoque hic malo ejus in me juvando artificium exponere, quam velut adversario respondere.

Imprimis præcipuam meam rationem ad existentiam Dei probandam paucis complexus est, ut tantò melius lectorum memoriæ inhæreret, iisque breviter concessis quæ satis clarè demonstrata esse judicavit, atque ita autoritate sua firmatis, in illud unum inquisivit à quo difficultas præcipua dependet, nempe quidnam hîc per nomen *idea* intelligendum sit, & quam causam ista idea requirat. Scripsi autem, *ideam esse ipsam rem cogitatam, quatenus est objective in intellectu*, quæ verba plane aliter quàm à me dicuntur, fingit à se intelligi, ut occasionem det illa clarius explicandi. *Esse, inquit, objective in intellectu, est ipsum actum intellectus per modum objecti terminare, quod tantum extrinseca denominatio est, & nihil rei, &c.* Vbi advertendum, illum respicere ad rem ipsam tanquam extra intellectum positam, ratione cujus est sane extrinseca denominatio quod sit objective in intellectu; me autem loqui de idea quæ nunquam est extra intellectum, & ratione, cujus *esse objective* non aliud significat, quàm esse in intellectu eo modo quo objecta in illo esse solent. Ita, exempli gratia, si quis quærat quid Soli accidat ex eo quod sit objective in meo intellectu, optime respondetur nihil ei accidere nisi extrinsecam de nominationem, quod nempe opera-

tionem intellectus per modum objecti terminet: si autem de idea Solis quærat quid sit, & respondeatur, illam esse rem cogitam, quatenus est objective in intellectu, nemo intelliget illam esse ipsum solem, quatenus in eo extrinseca ista denominatio est: neque ibi, *objectivè esse in intellectu*, significabit ejus operationem per modum objecti terminare, sed in intellectu eo modo esse quo solent ejus objecta, adeò ut idea solis sit sol ipse in intellectu existens, non quidem formaliter, ut in cælo sed objective, hoc est eo modo quo objecta in intellectu esse solent, qui sanè essendi modus longe imperfectior est quàm ille quo res extra intellectum existunt; sed non idcirco plane nihil est, ut jam ante scripsi. Cumque doctissimus Theologus dicit esse æquivocationem in illis verbis, videtur me ejus quam mox notavi monere voluisse, ne forte illam ignorarem. Ait enim primò rem ita existentem in intellectu per ideam non esse ens actu, hoc est non esse quid extra intellectum positum, quod verum est; deinde ait etiam eandem non esse fictum quid, sive ens rationis, sed reale aliquid, quod distincte concipitur; quibus verbis omne id quod assumpsi admittit: sed addit tamen, quia solum concipitur, & non actu est, (hoc est, quia tantum idea est, & non res extra intellectum posita) concipi quidem, at causari minime posse, hoc est causa non indigere ut extra intellectum existat, quod fateor: sed sane indiget causa ut concipiatur, & de hac sola quæstio est. Ita si quis habeat in intellectu ideam alicujus machinæ summo artificio excogitatæ, meritò profectò quæri potest quænam ejus ideæ sit causa; neque satisfaciet si quis dicat illam extra intellectum nihil esse, nec proinde posse causari, sed tantum concipi, nihil enim aliud hîc quæritur, quàm quæ sit causa quare concipiatur; neque etiam satisfaciet qui dicet intellectum ipsam esse ejus causam, nempe ut suæ operationis, de hac enim re non dubitatur, sed tantum de causa artificii objectivi quod in ea est. Nam quod hæc idea machinæ tale artificium objectivum contineat potius quàm aliud, hoc profectò habere debet ab aliqua causa; estque idem respectu hujus artificii objectivum, quod respectu ideæ Dei realitas objectiva. Et quidem hujus artificii causa varia potest assignari, vel enim est realis

alis aliqua talis machina prius visa, ad cuius similitudinem idea ista formata est, vel magna Mechanicæ scientia quæ est in illo intellectu, vel forte magna ingenii subtilitas, cuius ope etiam sine prævia scientia potuit illam invenire. Notandumque omne artificium quod in idea illa est tantum objectivè necessariò esse debere in ejus causa, qualiscunque tandem illa sit, vel formaliter, vel eminentè; Et idem etiam de realitate objectiva quæ est in idea Dei esse putandum. In quonam verò hæc ita erit nisi in Deo realiter existente? Sed vidit optimè hæc omnia vir perspicax, ideoque fatetur peti posse, cur hæc idea hanc realitatem objectivam potius contineat quàm illam, eique quæstioni respondit primò *de ideis omnibus idem esse quod scripsi de Idea trianguli, nempe etsi forte triangulum nullibi gentium existat, esse tamen ejus determinatam quandam naturam, sive essentiam, sive formam immutabilem, & æternam.* Atque illam ait causam non postulare. Quod tamen non satis facere satis vidit, etsi enim natura trianguli sit immutabilis & æterna, non tamen ideo minus quærere licet cur ejus idea sit in nobis? ideoque subjunxit, *si tamen mordicus rationem exigerem, esse imperfectionem intellectus nostri, &c.* quâ responsione non aliud videtur significare voluisse, quàm nihil verisimile hæc de re posse responderi ab iis qui à me voluerint dissentire. Neque enim perfectò magis probabile est causam cur idea Dei sit in nobis esse imperfectionem intellectus nostri, quàm imperitiam artis mechanicæ esse causam cur machinam aliquam valdè artificiosam potius quàm aliam imperfectiorem imaginemur, nam planè ex adverso, si quis habeat ideam machinæ in qua omne excogitabile artificium contineatur, inde optimè infertur, ideam istam ab aliqua causa profluxisse, in qua omne excogitabile artificium re ipsa existebat, etiam si in ea sit tantum objectivè; eademque ratione cum habeamus in nobis ideam Dei, in qua omnis perfectio cogitabilis continetur, evidentissimè inde concludi potest istam ideam ab aliqua causa pendere, in qua omnis illa perfectio etiam sit, nempe in Deo revera existente. Neque sanè in uno major difficultas quàm in altero appareret, si quemadmodum omnes non sunt periti mechanici, nec idcirco ideas machinarum valdè arti-

artificioſarum habere poſſunt ; ita etiam non haberent omnes eandem facultatem ideam Dei concipiendi ; ſed quia illa omnium mentibus eodem modo eſt indita , nec advertimus unquam nobis aliunde quàm à nobiſmet ipsis advenire , ad naturam noſtri intellectus pertinere ſupponimus. Et quidem non malè , ſed aliud quid omittimus quod præcipuè eſt conſiderandum , & à quo tota vis , & lux hujus argumenti dependet , nempe quod hæc facultas ideam Dei in ſe habendi non poſſet eſſe in noſtro intellectu , ſi hic intellectus tantum eſſet ens finitum , ut revera eſt , nullamque haberet ſui cauſam quæ eſſet Deus. Ideoque ulterius inquiſivi , an ego poſſem exiſtere , ſi Deus non exiſteret , non tam ut diverſam à præcedente rationem afferrem , quàm ut eandem ipſam abſolutius explicarem.

Hic verò vir nimis officioſus in locum invidioſum me adducit , confert enim meum argumentum cum alio quodam ex S. Thoma , & Ariſtotele deſumptum , ut ita veluti rationem exigat , cur cum eandem quam illi viam eſſem ingreſſus , non tamen in omnibus eandem ſim ſecutus : Sed permittat quæſo de aliis me tacere , atque eorum tantum quæ ipſe ſcripſi reddere rationem. Primò itaque non deſumpſi meum argumentum ex eo quod viderem in ſenſibilibus eſſe ordinem , ſive ſucceſſionem quandam cauſarum efficientium ; tum quia Deum exiſtere multò evidentius eſſe putavi quàm nullas res ſenſibiles ; tum etiam quia per iſtam cauſarum ſucceſſionem non videbar aliò poſſe devenire , quàm ad imperfectionem mei intellectus agnoſcendam , quod nempe non poſſim comprehendere quomodo infinitæ tales cauſæ ſibi mutuò ab æterno ita ſucceſſerint , ut nulla fuerit prima. Nam certè ex eo quod iſtud non poſſim comprehendere , non ſequitur aliquam primam eſſe debere , ut neque ex eo quod non poſſim etiam comprehendere infinitas diſiſiones in quantitate finita , ſequitur aliquam dari ultimam , ita ut ulterius dividi non poſſit , ſed tantum ſequitur intellectum meum , qui eſt finitus , non capere infinitum. Itaque malui uti pro fundamento meæ rationis exiſtentia mei ipſius , quæ à nulla cauſarum ſerie dependet , mihi que tam nota eſt ut nihil notius eſſe poſſit : & de me non tam quæſivi à qua cauſa olim eſſem productus , quàm à qua tempore præſenti conſervec ,

ut ita me ab omni causarum successione liberarem. Deinde non quæsi vi quæ sit causa mei, quatenus consto mente & corpore, sed præcisè tantum quatenus sum res cogitans; quod puto non parum ad rem pertinere; nam sic potui longè melius à præjudiciis me liberare, ad naturæ lumen attendere, interrogare me ipsum, ac pro certo affirmare nihil in me, cujus nullo modo sim conscius, esse posse; quod planè aliud est quàm si ex eo quod videam me à patre genitum esse, patrem etiam ab avo esse considerarem; & quia in parentum parentes inquirendo non possem progredi in infinitum, ideo ad finem quærendi faciendum statuerem aliquam esse causam primam. Præterea non tantum quæsi vi quæ sit causa mei, quatenus sum res cogitans, sed maximè etiam & præcipuè quatenus inter cæteras cogitationes ideam entis summè perfecti in me esse animadverto, ex hoc enim uno tota vis demonstrationis meæ dependet; Primò, quia in illa idea continetur, quid sit Deus, saltem quantum à me potest intelligi; & juxta leges veræ Logicæ, de nullâ unquam re quæri debet *an sit*, nisi prius *quid sit* intelligatur; Secundò quia illa ipsa est quæ mihi dat occasionem examinandi *an sim* à me, vel ab alio, & defectus meos agnoscendi; ac postremò, illa est quæ docet non modo aliquam esse mei causam, sed præterea etiam in causa illa contineri omnes perfectiones, ac proinde illum Deum esse. Denique non dixi impossibile esse ut aliquid sit causa efficiens sui ipsius; etsi enim apertè id verum sit, quando restringitur efficientis significatio ad illas causas, quæ sunt effectibus tempore priores, vel quæ ab ipsis sunt diversæ, non tamen videtur in hac quæstione ita esse restringenda; tum quia nugatoria quæstio esset; quis enim nescit idem nec seipso prius, nec à seipso diversum esse posse? tum etiam quia lumen naturale non dicat ad rationem efficientis requiri, ut tempore prior sit suo effectu; nam contra, non propriè habet rationem causæ, nisi quamdiu producit effectum, nec proinde illo est prior: dicat autem perfectio lumen naturæ nullam rem existere, de quâ non liceat petere cur existat, si-ve in ejus causam efficientem inquirere; aut si non habet, cur illa non indigeat, postulare; aded ut si putarem nullam rem idem quodammodo esse posse erga seipsam quod est causa efficiens erga effectum, tantum abest ut inde concluderem aliquam esse causam

primam; quinè contra ejus ipsius quæ vocaretur prima, causam rursus inquirerem, & ita nunquam ad ullam omnium primam devenirem. Sed planè admitto aliquid esse posse, in quo sit tanta, & tam inexhausta potentia, ut nullius unquam ope egerit ut existeret neque etiam nunc egeat ut conservetur; atque adèd sit quodammodo sui causa, Deumque talem esse intelligo. Nam quemadmodum etiamsi fuisset ab æterno, ac proinde nihil me prius exitisset, nihilominus quia confidero temporis partes à se mutuo se jungi posse, atque ita ex eo quod jam sim non sequi me mox futurum, nisi aliqua causa me quasi rursus efficiat singulis momentis, non dubitarem illam causam quæ me conservat, *efficientem* appellare: Ita etiamsi Deus nunquam non fuerit, quia tamen ille ipse est qui se reverà conservat, videtur non nimis impropriè dici posse *sui causa*. Ubi tamen est notandum, non intelligi conservationem quæ fiat per positivum ullum causæ efficientis influxum, sed tantum quod Dei essentia sit talis ut non possit non semper existere.

Ex quibus facile respondebo ad distinctionem verbi, à se, quam doctissimus Theologus monuit esse explicandam; Etenim ii qui non nisi ad propriam, & strictam efficientis significationem attendentes cogitant impossibile esse, ut aliquid sit causa efficiens sui ipsius, nullumque hîc aliud causæ genus efficienti analogum locum habere animadvertunt, non soleant aliud intelligere cum dicunt aliquid à se esse, quàm quod nullam habeat causam; si tamen iidem ipsi ad rem potius quàm ad verba velint attendere, facile advertent negativam verbi à se acceptionem à sola intellectus humani imperfectione procedere, nullumque in rebus habere fundamentum: quandam verò aliam esse positivam, quæ à rerum veritate petita est, & de qua sola meum argumentum processit. Nam si, exempli gratia, quis putet corpus aliquod à se esse; fortè non aliud intelligit quàm nullam causam habere: neque hoc ob positivam ullam rationem affirmat, sed negativè tantum, quia nullam ejus causam agnoscit: Atqui hoc imperfectio quædam in eo est, ut facile experietur postea, si consideret partes temporis unas ab aliis non pendere, nec proinde ex eo quod illud corpus supponatur

ad hoc usque tempus à se fuisse, id est, sine causa, hoc sufficere ut etiam in posterum sit futurum, nisi aliqua potentia in eo sit ipsum continuo veluti reproducens, tunc enim videns talem potentiam in idea corporis nullam reperiri, statim inde colliges istud à se non esse, sumetque hoc verbum à se positivè. Simili modo cum dicimus Deum à se esse, possumus quidem etiam intelligere istud negativè, ita scilicet ut tantum sensus sit nullam esse ejus causam, sed si prius de causa cur sit, sive cur esse perseveret inquisivimus, attendentesque ad immensam, & incomprehensibilem potentiam quæ in ejus idea continetur, tam exuperantem illam agnovimus ut plane sit causa cur ille esse perseveret, nec alia præter ipsam esse possit, dicimus Deum à se esse, non amplius negativè, sed quam maxime positivè. Quamvis enim dicere non opus sit illum esse causam efficientem sui ipsius, ne forte de verbis disputetur, quia tamen hoc quod à se sit, sive quod ullam à se diversam habeat causam, non à nihilo, sed à reali ejus potentia immensitate esse percipimus, nobis omnino licet cogitare illum quodammodo idem præstare respectu sui ipsius, quod causa efficiens respectu sui effectus, ac proinde esse à seipso positivè; licetque etiam unicuique seipsum interrogare an eodem sensu sit à se; cumque nullam in se invenit potentiam quæ sufficiat ad ipsum vel permomentum temporis conservandum, merito concludit se esse ab alio; & quidem ab alio qui sit à se, quia cum de tempore presenti, non de præterito, vel futuro quæstio sit, non potest hîc procedi in infinitum; quinimo etiam hîc addam, quod tamen ante scripsi, nequidem ad secundam ullam causam deveniri, sed omnino illam in quâ tantum potentia est ut rem extra se positam conservet, tanto magis seipsam sua propria potentia conservare, atque adeo à se esse.

Cum autem dicitur omnem limitationem esse à causa, rem quidem veram puto intelligi, sed verbis minus propriis exprimi, difficultatemque non solvi, nam propriè loquendo limitatio est tantum negatio ulterioris perfectionis, quæ negatio non est à causa, sed ipsa res limitata. Etsi autem verum sit rem omnem limitatam esse à causa, per se tamen non patet, sed

aliunde est probandum ; ut enim optimè respondet subtilis Theologus, putari potest rem unamquamque hoc vel illo modo esse limitatam, quia hoc attinet ad ejus naturam, ut est de natura trianguli quod non pluribus lineis constet quàm tribus. Per se autem notum mihi videtur omne id quod est, vel esse à causâ, vel à se tanquam à causâ; nam cùm non modo existentiam, sed etiam existentie negationem intelligamus, nihil possumus fingere ita esse à se, ut nulla danda sit ratio cur potius existat quàm non existat, hoc est ut illud à se non debeamus interpretari tanquam à causâ, propter exuperantiam potestatis, quam in uno Deo esse posse facillimè demonstratur.

Quod deinde mihi concedit, etiamsi sane dubitationem non admittat, tam parum tamen vulgo consideratur, & tanti est momenti ad omnem philosophiam è tenebris eruendam, ut dum illud autoritate suâ confirmat, me in instituto meo multum juvet.

Prudenter verò hic quærit an clarè, & distinctè cognoscam infinitum, etsi enim objectionem istam prævenire conatus sum tam sponte tamen unicuique obvia est, ut operæ pretium sit ad illam fusius respondere. Itaque imprimis hic dicam infinitum quâ infinitum est, nullo quidem modo comprehendi, sed nihilominus tamen intelligi, quatenus scilicet clarè, & distinctè intelligere aliquam rem talem esse, ut nulli plane in ea limites possint reperiri, est clarè intelligere illam esse infinitam. Et quidem hic distinguo inter *indefinitum*, & *infinitum*, illudque tantum propriè infinitum appello, in quo nullâ ex parte limites inveniuntur; quo sensu solus Deus est infinitus; illa autem in quibus sub aliquâ tantum ratione finem non agnosco, ut extensio spatii imaginarii, multitudo numerorum, divisibilitas partium, quantitatis, & similia, *indefinita* quidem appello, non autem *infinita*, quia non omni ex parte sine carent. Præterea distinguo inter rationem formalem infiniti, sive infinitatem, & rem quæ est infinita; nam quantum ad infinitatem, etiamsi illam intelligamus esse quàm maximè positivam, non tamen nisi negativo quodam modo intelligimus, ex hoc scilicet quod in re nullam limitationem advertamus; ipsam verò rem

rem quæ est infinita positivè quidem intelligimus, sed non adæquate, hoc est non totum id quod in ea intelligibile est comprehendimus, sed quemadmodum in mare oculos convertentes, etsi non totum visu attingamus, nec immensam ejus vastitatem metiamur, dicimur tamen illud videre: & quidem si eminus respiciamus, ut quasi totum simul oculis complectamur, non videmus nisi confusè, ut etiam confusè imaginamur chiliogonum, cum omnia simul ejus latera complectimur; sed si cominus in aliquam maris partem obtutum defigamus, talis visio esse potest valdè clara & distincta; ut etiam imaginatio chiliogoni, si tantum ad unum aut alterum ejus latus se extendat. Simili ratione Deum ab humanâ mente capi non posse cum omnibus Theologis concedo; & nequidem etiam distinctè posse cognosci ab iis qui totum simul conantur animo complecti, & tanquam è longinquo respiciunt; quo sensu dixit S. Thomas loco citato Dei cognitionem sub quâdam tantum confusione nobis inesse: Qui autem ad singulas ejus perfectiones attendere, illasque non tam capere, quàm ab ipsis capi, & intellectus sui vires omnes in iis contemplandis occupare conantur, illi profectò multo ampliorem facilioremque materiam claræ, & distinctæ cognitiones in eo inveniunt, quàm in ullis rebus creatis. Neque hoc ibi negavit S. Thomas, ut manifestum est ex eo quod articulo sequenti Deum existere demonstrabile esse affirmet. Ego autem ubicunque dixi Deum clarè & distinctè posse cognosci, non nisi de hac finitâ, & ad modulum ingenii nostri accommodatâ cognitione intellexi. Neque etiam ad veritatem eorum quæ asserui, aliter intelligere opus fuit, ut facile apparebit si advertatur duobus tantum in locis me hoc dixisse: nempe ubi quæstio erat utrum in idea, quam formamus de Deo, aliquid reale, vel sola rei negatio contineatur, ut forte in idea frigoris nihil aliud est quàm negatio caloris; quâ de re nullum dubium esse potest; & ubi asserui existentiam ad rationem Entis summè perfecti non minus pertinere, quam tria latera ad rationem trianguli, quod etiam potest absque adæquatâ Dei cognitione intelligi.

Confert hic rursus unum ex meis argumentis cum alio ex:

S. Thomâ, ut me veluti cogat ostendere quæ major vis in uno quam in altero reperiat: atque hoc videor sine magnâ invidiâ facere posse, quia nec S. Thomas argumento illo usus est tanquam suo, nec idem concludit quod meum, nec denique ulla hîc in re ab Angelico doctore dissentio. Quæritur enim ab ipso, an Deum esse sit per se notum secundum nos, hoc est, an unicuique sit obvium; quod negat, & meritò: Argumentum autem quod sibi objicit ita potest proponi. Intellecto quid significet hoc nomen *Deus*, intelligitur id quo majus significari non potest; sed est majus esse in re, & intellectu, quàm esse in intellectu tantùm: ergo intellecto quid significet hoc nomen *Deus*, intelligitur Deum esse in re, & in intellectu. Vbi est manifestum vitium in formâ, concludi enim tantùm debuisset, ergo intellecto quid significet hoc nomen *Deus*, intelligitur significari Deum esse in re, & in intellectu, atqui quod verbo significatur, non ideo apparet esse verum. Meum autem argumentum fuit tale. Quod clarè & distinctè intelligimus pertinere ad alicujus rei veram & immutabilem naturam, sive essentialiam, sive formam, id potest de eâ re cum veritate affirmari; sed postquam satis accuratè investigavimus quid sit *Deus*, clarè & distinctè intelligimus ad ejus veram & immutabilem naturam pertinere ut existat; Ergo tunc cum veritate possumus de Deo affirmare quod existat. Vbi saltem conclusio rectè procedit. Sed neque etiam major potest negari, quia jam ante concessum est illud omne quod clarè, & distinctè intelligimus, esse verum: sola minor restat, in qua fateor esse difficultatem non parvam: Primò quia sumus tam assueti in reliquis omnibus existentiam ab essentiâ distinguere, ut non satis advertamus quo pacto ad essentialiam Dei, potius quàm aliarum rerum pertineat; ac deinde quia non distinguentes ea quæ ad veram, & immutabilem alicujus rei essentialiam pertinent, ab iis quæ non nisi per figmentum intellectus illi tribuuntur, etiamsi satis advertamus existentiam ad Dei essentialiam pertinere, non tamen inde concludimus Deum existere, quia nescimus an ejus essentialitas sit immutabilis, & vera, an tantùm à nobis efficta. Sed ut prima hujus difficultatis pars tollatur, est distinguendum inter
 existen.

existentiam possibilem, & necessariam, notandumque in eorum quidem omnium quæ clarè & distinctè intelliguntur conceptu, sive idea, existentiam possibilem contineri, sed nullibi necessariam nisi in sola idea Dei. Qui enim ad hanc diversitatem quæ est inter ideam Dei, & reliquas omnes diligenter attendent, non dubito quin sint percepturi, etiamsi cæteras quidem res nunquam intelligamus nisi tamquam existentes, non tamen inde sequi illas existere, sed tantummodò posse existere; quia non intelligimus necesse esse ut actualis existentia cum aliis ipsarum proprietatibus conjuncta sit; Ex hoc autem quod intelligamus existentiam actualem necessariò, & semper cum reliquis Dei attributis esse conjunctam, sequi omnino Deum existere. Deinde ut altera pars difficultatis tollatur, advertendum est illas ideas quæ non continent veras & immutabiles naturas, sed tantum fictitias, & ab intellectu compositas, ab eodem intellectu non per abstractionem tantum, sed per claram & distinctam operationem dividi posse, adeò ut illa quæ intellectus sic dividere non potest, procul dubio ab ipso non fuerint composita. Ut exempli causa, cum cogito equum alatum, vel leonem actu existentem, vel triangulum quadrato inscriptum, facile intelligo me etiam ex adverso posse cogitare equum non alatum, leonem non existentem, triangulum sine quadrato, & talia; nec proinde illa veras & immutabiles naturas habere: Si vero cogito triangulum, vel quadratum, (de leone aut equo hîc non loquor, quia eorum naturæ nobis non sunt planè perspicuæ) tunc certe quæcunque in idea trianguli contineri deprehendam; ut quod ejus tres anguli sint æquales duobus rectis, &c. de triangulo cum veritate affirmabo, & de quadrato quæcunque in idea quadrati reperiam; etsi enim possim intelligere triangulum abstrahendo ab eo quod ejus tres anguli sint æquales duobus rectis, non possum tamen de eo id negare per claram & distinctam operationem, hoc est, rectè intelligendo hoc quod dico. Præterea, si considerem triangulum quadrato inscriptum, non ut ea quæ pertinent ad solum triangulum quadrato tribuam, vel triangulo ea quæ pertinent ad quadratum, sed ut ea tantum examinem quæ ex utriusq; conjunctione exurgunt,

non minus vera & immutabilis erit ejus natura, quàm folius quadrati, vel trianguli; atque ideo affirmare licebit quadratum non esse minus duplo trianguli illi inſcripti, & ſimilia, quæ ad compoſitæ hujus figuræ naturam pertinent. Si verò conſiderem in idea corporis ſummè perfecti contineri exiſtentiam, quia nempe major perfectio eſt eſſe in re, & in intellectu, quàm tantum eſſe in intellectu, non inde poſſum concludere corpus illud ſummè perfectum exiſtere, ſed tantummodo poſſe exiſtere; fatiſ enim animadverto ideam iſtam ab ipſomet meo intellectu omnes corporeas perfectiones ſimul jungente fuiſſe conſtatam; exiſtentiamque ex aliis corporeis perfectionibus non exurgere, quia de illis æquè poteſt negari, atque affirmari: Quinimo ex eo quod ideam corporis examinando nullam in eo vim eſſe percipio per quam ſeiſſum producat, ſive conſervet, rectè concludo exiſtentiam neceſſariam, de quâ ſolâ hic eſt quæſtio, non magis ad naturam corporis, quantumvis ſummè perfecti, pertinere, quàm ad naturam montis pertinet ut vallem non habeat; vel ad naturam trianguli ut angulos habeat majores duobus rectis. Nunc autem ſi quæramus non de corpore, ſed de re, qualiſcunque tandem illa ſit, quæ habeat omnes eas perfectiones quæ ſimul eſſe poſſunt, an exiſtentia inter illas ſit numeranda. Prima quidem fronte dubitabimus; quia cum mens noſtra quæ finita eſt non ſoleat illas niſi ſeparatas conſiderare, non ſtatim fortaiſſe advertet quam neceſſariò inter ſe conjunctæ ſint. Atque ſi attentè examinemus an enti ſummè potenti competat exiſtentia, & qualiſ, poterimus clarè & diſtinctè percipere primò illi ſaltem competere poſſibilem exiſtentiam, quemadmodum reliquis omnibus aliis rebus, quarum diſtincta idea in nobis eſt, etiam iis quæ per figmentum intellectus componuntur. Deinde quia cogitare non poſſumus ejus exiſtentiam eſſe poſſibilem, quin ſimul etiam ad immenſam ejus potentiam attendentes agnoſcamus illud propriâ ſuâ vi poſſe exiſtere, hinc concludemus ipſum revera exiſtere atque ab æterno exiſtiſſe; eſt enim lumine naturali noſtiſſimum id quod propriâ ſuâ vi poteſt exiſtere, ſemper exiſtere: Atque ita intelligemus exiſtentiam neceſſariam in idea entis ſummè potentis continere, non per figmentum intellectus, ſed quia pertinet ad veram & immutabilem naturam talis entis, ut exiſtat:

nec non etiam facile percipiemus illud ens summè potens non posse non habere in se omnes alias perfectiones quæ in idea Dei continentur, aded ut illæ absque ullo figmento intellectus, & ex naturâ suâ simul junctæ sint, atque in Deo existant. Quæ sanè omnia manifesta sunt diligenter attendenti; nec differunt ab iis quæ jam ante scripseram, nisi tantùm in modo explicationis, quem de industriâ mutavi, ut ingeniorum diversitati seruirem. Neque hic diffitebör hoc argumentum tale esse, ut qui non omnium quæ ad ejus probationem faciunt recordabuntur, facile illud pro sophismate sint habituri, & ideò me initio non nihil dubitasse an illo uti deberem, ne fortè iis qui ipsum noncaperent occasionem darem de reliquis etiam diffidendi. Sed quia duæ tantum sunt viæ per quas possit probari Deum esse, una nempe per effectus, & altera per ipsam ejus essentiam, sive naturam, prioremque in Meditatione tertia pro viribus explanavi, non credidi alteram esse posse à prætermittendam.

Quantum attinet ad distinctionem formalem quam doctissimus Theologus affert ex Scoto, breviter dico illam non differre à modali, nec se extendere nisi ad entia incompleta, quæ à completis accuratè distinxit; & sufficere quidem ut unum ab alio distincte, & seorsim concipiatur per abstractionem intellectus rem inadæquatè concipientis; non autem ita distinctè, & seorsim, ut unumquodque tanquam ens per se, & ab omni alio diversum intelligamus, sed ad hoc omnino requiri distinctionem realem. Ita, exempli causâ, inter motum, & figuram ejusdem corporis, distinctio est formalis, possumque optime motum intelligere absque figurâ, & figuram absque motu, & utrumque abstrahendo à corpore: sed non possum tamen completè intelligere motum absque re in quâ sit motus, nec figuram etiam absque re in quâ sit figura; nec denique fingere motum esse in re, in quâ figura esse non possit, vel figuram in re motus incapaci; Nec eodem modo justitiam absque justo, vel misericordiam absque misericorde intelligo; nec fingere licet illum eundem qui est justus, non posse esse misericordem.

Atqui completè intelligo quid sit corpus, putando tantùm illud esse extensum, figuratum, mobile, &c. deque illo negando eâ omnia quæ ad mentis naturam pertinent; & vice

versa intelligo mentem esse rem completam; quæ dubitat, quæ intelligit, quæ vult &c. quamvis negem in ea quicquam esse ex iis quæ in corporis idea continentur. Quod omnino fieri non posset, nisi inter mentem & corpus esset distinctio realis.

Hæc sunt viri clarissimi quæ ad amici vestri perofficiosas ingenerosissimasque animadversiones habui respondenda quibus si nondum ipsi satisfeci, rogo ut eorum quæ vel desiderantur vel errata sunt admoneat: quod si ab ipso per vos impetrem in magni beneficii partem bonam.

O B I E C T I O N E S

S E C U N D Æ.

Vm authorem rerum omnium V.C. adversus novos gigantes asserendum, illiusque demonstrandam existentiam adeò fœliciter aggressus fueris ut deinceps probi sperare queant nullum esse futurum qui post tuarum meditationum attentam lectionem non fateatur esse numen æternum, à quo singula pendeant, te monitum atque rogatum volumus ut quibusdam locis inferius notatis tantâ luce affulgeas nil ut supersit in opere tuo quod non clarè, si fieri potest, demonstretur. Cum autem à pluribus annis tuum animum ita continuis meditationibus exercueris, ut quæ reliquis dubia perobscuraque videntur certissima tibi sint, eaque forte claro mentis intuitu, veluti prima, præcipuaque naturæ lumina percipias, ea solùm hîc advertemus quibus operæ pretium est te clarius latiusque explicandis atque demonstrandis incumbere: quibus peractis vix est qui possit negare tuas rationes, quas ad majorem Dei Gloriam, & omnium mortalium ingentem fructum inchoâsti, vim habere demonstrationum.

IMPRIMIS, memineris te non actu quidem, & revera, sed tantum animi fîctione corporum omnium phantasmata pro viribus rejecisse, ut te solam rem cogitantem esse concluderes, ne postea forte concludi posse credas te revera nil esse præ-

ter mentem, aut cogitationem, vel rem cogitantem; quod circa duas primas meditationes solum animadvertimus, in quibus clarè ostendis saltem te esse qui cogitas certum esse: sed tantisper hîc subsistamus; hætenus agnoscis te esse rem cogitantem, sed quid sit res illa cogitans nescis: quid enim si fuerit corpus, quod variis motibus, & occurrîbus illud faciat quod vocamus cogitationem? licet enim existimes te corpus omne repulisse, in eo decipi potuisti quod te ipsum minimè rejeceris qui sis corpus. Quomodo enim demonstras corpus non posse cogitare? vel motus corporeos non esse ipsam cogitationem? sed & totum tui corporis Systema, quod rejecisse putas, vel aliquæ partes illius, puta cerebri, possunt concurrere ad formando illos motus quos appellamus cogitationes. Sum, inquis, res cogitans; sed qui scis num sis motus corporeus, aut corpus motum?

S E C V N D O, ex idea summi entis, quam à te minime produci posse contendis, audes concludere necessitatem existentiae summi entis, à quo solo possit esse illa idea, quæ tuæ menti obversatur. At verò in nobis ipsis sufficiens reperimus fundamentum, cui solum innixi prædictam ideam formare possumus, licet ens summum non existeret, aut illud existere nesciremus, & nequidem de eo existente cogitarem; nunquid enim video me cogitantum gradum aliquem habere perfectionis? Igitur & aliquos præter me habere similem gradum, unde fundamentum habeo cujuslibet numeri cogitandi, atque adeo gradum perfectionis alteri & alteri gradui superextruendi usque in infinitum; quemadmodum etiam si unicus gradus lucis, aut caloris existeret, novos semper gradus in infinitum usque fingere, & addere possum. Cur simili ratione alicui gradui Entis, quem in me percipio, non possim addere quemlibet alium gradum, & ex omnibus addi possibilibus ideam entis perfecti formare? Sed inquis, effectus nullum gradum perfectionis, seu realitatis potest habere, qui non præcesserit in causa; verum (præterquam quod videmus muscas, & alia animalia, vel etiam plantas produci à sole, pluvia, & terra, in quibus non est vita, quæ nobilior est quolibet gradu merè corporeo, unde

fit ut effectus aliquam realitatem habeat à causa, quæ tamen non sit in causa) illa idea nil est aliud quàm ens rationis, quod mente tua cogitante non est nobilior. Præterea nisi doctos inter nutritus esses, sed solus in deserto quopiam totâ vitâ degisses, unde scis tibi illam ideam adfuturam ? quam ex præconceptis animi meditationibus, libris, mutuis amicorum sermonibus &c. non à sola tua mente, aut à summo ente existente hausisti. Itaque clarius probandum est istam ideam tibi adesse non posse, si non existat summum ens; quod ubi præstiteris, manus omnes damus. Quod autem illa idea veniat ab anticipatis notionibus, inde constare videtur, quod Canadenses, Hurones, & reliqui Sylvestres homines nullam præ se ferant hujuscemodi ideam quam etiam efformare possis ex prævia rerum corporaliū inspectione, adeo ut nil idea tua præter mundum hunc corporeum referat, qui perfectionem omnimodam à te cogitabilem complectatur; ut nondum quidpiam concludas præter Ens corporeum perfectissimum, nisi quidpiam aliud addas quod ad incorporeum seu spirituale nos evehat; Vis addamus te angeli posse (quemadmodum & entis perfectissimi), formare ideam, sed illa idea non efficietur in te ab angelo, quo tamen es imperfectior. Sed nec ideam habes Dei, quemadmodum nec numeri infiniti, aut infinitæ lineæ; quam si possis habere, est tamen numerus ille impossibilis. Adde ideam illam unitatis, & simplicitatis unius perfectionis quæ omnes alias complectatur, fieri tantummodo ab operatione intellectus ratiocinantis, eo modo quo fiunt unitates universales, quæ non sunt in re; se tantum in intellectu, ut constat ex unitate generica, transcendentali, &c.

TERTIO, cum nondum certus sis de illâ Dei existentia; neque tamen te de ullâ re certum esse, vel clarè, & distinctè aliquid te cognoscere posse dicas, nisi prius certo & clarè Deum noveris existere, sequitur te nondum clarè & distinctè scire quod sis res cogitans, cum ex te illa cognitio pendeat à clarâ Dei existentis cognitione, quam nondum probasti locis illis, ubi concludis te clarè nôsse quod sis. Adde atheum clarè, & distinctè cognoscere trianguli tres angulos æquales esse duobus

bus rectis; quamvis tantum absit ut supponat existentiam Dei, quam plane negat, ex eo quod si existeret, inquit, esset summum ens, summumque bonum, hoc est infinitum; at infinitum in omni genere perfectionem excludit quodlibet aliud, nempe quodlibet ens, & bonum, imo & quodlibet non ens, & malum, cum tamen plura, entia, bona, non entia, & mala sint; cui objectioni te satisfacere debere judicamus, ne quid impiis supersit quod obtendant.

Q V A R T O, Deum negas posse mentiri, aut decipere, cum tamen non desint Scholastici qui illud affirmant, ut Gabriel, Arminensis, & alii, qui putant Deum absoluta potestate mentiri, hoc est contra suam mentem, & contra id quod decrevit, aliquid hominibus significare, ut cum absque conditione dixit Ninivitis per Prophetam, *adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur*: & cum alia multa dixit quæ tamen minimè contigerunt, quod verba illa menti suæ, aut decreto suo respondere noluerit. Quod si Pharaonem induravit, & obcecavit, in Prophetas mendacii spiritum immisit, unde habes nos ab eo decipi non posse? Nunquid Deus se potest erga homines gerere, ut medicus circa ægros, & pater circa filiolos, quos uterque tam sæpe decipiunt, idque sapienter, & cum utilitate? si enim Deus puram nobis ostenderet veritatem, quis eam oculus, quæ mentis acies sustinere valeat?

Quamquam non est necessarium Deum fingere deceptorem, ut in iis quæ te clarè, & distinctè nosse putas decipiaris, cum deceptionis istius causa in te possit esse, licet de ea nequidem cogites; quid enim si tua natura sit ejuscemodi ut semper decipiat, vel saltem sæpe sæpius? sed unde habes quod in iis quæ clarè & distinctè putas te cognoscere, certum sit te neque decipi, neque posse decipi? quoties enim quempiam experti sumus deceptum fuisse in iis quæ sole clarius se scire credebat? hoc igitur principium clarè, & distinctè cognitiones ita clarè & distinctè debet explicari, ut nullus probæ mentis possit unquam decipi in iis quæ se clarè, & distinctè scire crediderit, alioqui nullum adhuc certitudinis gradum penes homines, seu apud te possibilem cernimus.

QVINTO, si nunquam aberrat voluntas, aut peccat, cum sequitur claram, & distinctam mentis suæ cognitionem, sequere periculo exponat si conceptum intellectus sectetur minime clarum, & distinctum, vide quid inde sequatur, nempe Turcam, aut alium quemlibet non solum non peccare quod non amplectatur religionem Christianam, sed etiam peccare si amplectatur, quippe cujus veritatem neque clarè, neque distinctè cognoscat. Imo si hæc tua regula vera sit, nil ferè licebit amplecti voluntati, cum nil ferè cognoscamus ea claritate, & distinctio-
ne quam requiris ad certitudinem nulli dubio obnoxiam. Vide igitur ut cum veritati cupias patrocinari, nimium probes, & evertas, non ædifices.

SEXTO, ubi respondes Theologo, videris aberrare in conclusione, quam ita proponis; quod clarè, & distinctè intelligimus pertinere ad alicujus rei veram, & immutabilem naturam &c. Id de eâ re cum veritate affirmari potest, sed (postquam satis accurate investigavimus quid sit Deus) clarè & distinctè intelligamus ad ejus naturam pertinere ut existat; oporteret concludere, ergo (postquam satis accurate investigavimus quid sit Deus) cum veritate possumus affirmare ad naturam Dei pertinere ut existat. Unde non sequitur, Deum reverè existere, sed tantum existere debere, si illius natura sit possibilis, seu non repugnet; hoc est, non potest concipi Dei natura, seu essentia absque existentia, adeo ut, si sit, reverè existat; quod ad illud argumentum revocatur, quod alii hisce verbis afferunt; si non implicet Deum esse, certum est illum existere, at non implicat illum existere: sed de minori laboratur, quæ est, *sed non implicat*, de quâ veritate adversarii vel se dubitare ajunt, vel illam negant. Præterea, clausula illa tuæ rationis, (*ubi satis clarè & distinctè investigavimus quid sit Deus*) supponitur tanquam vera, quod nondum omnes credunt, cum & ipse fatearis te solum inadæquatè ens infinitum attingere; Idemque planè dicendum de quolibet illius attributo, cum enim quidquid est, in Deo sit prorsus infinitum, quis nisi inadæquatissimè, ut ita loquamur, vel aliquantisper Dei quidpiam mente potest attingere? quomodo igitur satis clarè, & distinctè investigâsti quid sit Deus?

SEPTIMO, nequidem verbum de mentis humanæ facis immortalitate, quam tamen maximè probare, atque demonstrare debueras adversus illos homines immortalitate indignos, quippe qui eam pernegant, & fortè oderunt. Sed necdum videris satis probâsse distinctionem illius ab omni corpore, uti jam primâ animadversione diximus; cui jam addimus, non ex illâ distinctione à corpore sequi videri illam esse incorruptibilem, seu immortalem; quid enim si illius natura duratione vitæ corporeæ limitata sit, & Deus tantundem ei virium, & existentiaæ solummodò dederit, ut cum vitâ corporeâ desinat.

Hæc sunt, (Vir Clarissime) quæ abs te desideramus illustrari, ut tuarum subtilissimarum, & ut existimamus, verarum meditationum lectio singulis utilissima sit. Quamobrem fuerit operæpretium si ad tuarum solutionum calcem quibusdam definitio-nibus, postulatis, & axiomatibus præmissis rem totam more geometrico, in quo tantopere versatus es, concludas, ut unico velut intuitu lectoris cujuscunque animum expleas, ac ipso numine divino perfundas.

Responsio ad Secundas Objectiones.

LEgi perlibenter animadversiones quas in exiguum meum de prima Philosophia scriptum fecistis, & vestram erga me benevolentiam, simulque erga Deum pietatem, ejusque gloriæ promovendæ curam ex iis agnosco: nec possum non gaudere, non modò quia meas rationes vestro examine dignas judicâstis, sed etiam quia nihil in ipsas proponitis ad quod non mihi videar satis commodè posse respondere.

IMPRIMIS, admonetis ut meminerim me non actu, & revera, sed tantùm animi fictione corporum phantasmata rejecisse, ut me rem cogitantem esse concluderem, ne forte putem inde sequi me revera nihil esse præter mentem. Cujus rei satis memorem me fuissè jam testatus sum in secunda meditatione his verbis; Fortassis verò contingit ut hac ipsa, quæ sic suppono nihil esse, quia mihi sunt ignota, in rei tamen veritate non differant ab eo me quem novi: nescio, de hac re jam non disputo, &c. quibus expressè lectorem monere volui, me nondum ibi quærere an mens à corpore esset distincta,

distincta, sed examinare tantum eas ejus proprietates quarum certam & evidentem cognitionem habere possum. Et quia multas ibi animadverti, non queo sine distinctione admittere id quod postea subjungitis, *me tamen nescire quid sit res cogitans*: Etsi enim fatear me nondum scivisse an illa res cogitans esset idem quod corpus, an quid diversum, non ideo fateor me illam non novisse; quis enim ullam unquam rem ita novit ut sciret nihil plane aliud in ea esse quam id ipsum quod cognoscebat? sed quò plura de aliquà re percipimus, eo melius decimur illam nòsse: ita magis novimus illos homines quibus diu conviximus, quam eos quorum tantum faciem videmus, aut nomen audivimus, etsi etiam hi non planè dicantur esse ignoti. Quo sensu existimo me demonstrasse mentem sine iis quæ corpori tribui solent consideratam esse notiozem quàm corpus sine mente spectatum, quod solum ibi intendebam.

Sed video quid innuatis, nempe cum sex tantum Meditationes de primà philosophià scripserim, miraturos esse lectores quod nihil nisi istud quod jam jam dixi, in duabus primis concludatur, illasque idcirco nimis jejunas, & luce publicà indignas judicatos. Quibus tantum respondeo me non vereri, ne qui reliqua quæ scripsi cum judicio legerint, occasionem habeant suspicandi materiam mihi defuisse; valde autem rationi consentaneum visum esse ut ea que singularem attentionem desiderant & separatim ab aliis sunt considerata, in singulas Meditationes referrem.

Cum itaque nihil magis conducatur ad firmam rerum cognitionem assequendam quàm ut prius de rebus omnibus præsertim corporeis dubitare assuescamus, etsi libros eà de re complures ab Academicis, & Scepticis scriptos dudum vidissem, istamq; crambem non sine fastidio recoquerem, non potui tamen non integram meditationem ipsi dare: vellemque ut lectores non modò breve illud tempus quod ad ipsam evolvendam requiritur, sed menses aliquot, vel saltem hebdomadas in iis de quibus tractat considerandis impenderent, antequam ad reliqua progredierentur: ita enim haud dubiè ex ipsis longe majorem fructum capere possent.

Deinde quia nullas antehac ideas eorum quæ ad mentem pertinent habuimus nisi plane confusas, & cum rerum sensibilibus
ideis

ideis permixtas, hæcque prima & præcipua ratio fuit cur nulla ex iis quæ de animâ & Deo dicebantur, satis clarè potuerint intelligi, magnum me operæ pretium facturum esse putavi, si docerem quo pacto proprietates, seu qualitates mentis à qualitatibus corporis sint dignoscendæ: quamvis enim jam ante dictum sit à multis, ad res Metaphysicas intelligendas mentem à sensibus esse abducendam, nemo tamen adhuc, quod sciam, quâ ratione id fieri possit ostenderat: vera autem via, & meo iudicio, unica ad id præstandum in secundâ meâ Meditatione continetur, sed quæ talis est ut non sit satis ipsam semel perspexisse, diu terenda est & repetenda, ut totius vitæ consuetudo res intellectuales cum corporis confundendi contraria paucorum saltem dierum consuetudine easdem distinguendi deleatur. Quæ causa iustissima fuisse mihi videtur, cur de nullâ aliâ re in secundâ istâ Meditatione tractârim.

Præterea verò hîc quæritis quomodo demonstrem corpus non posse cogitare: Sed ignoscite si respondeam nondum me locum dedisse huic quæstioni, cum de ipsa primum egerim in sextâ Meditatione his verbis. *Satis est quod possim unam rem absque altera clarè, & distinctè intelligere ut certus sim unam ab altera esse diversam, &c.* Et paulò post, *quamvis habeam corpus quod mihi valde arcte conjunctum est, quia tamen ex unâ parte claram, & distinctam habeo ideam mei ipsius, quatenus sum res cogitans, non extensa, & ex aliâ parte distinctam ideam corporis quatenus est res extensa, non cogitans, certum est me (hoc est mentem) à corpore meo revera esse distinctum, & absque illo posse existere.* Quibus facilè adjungitur, omne id quod potest cogitare est mens, sive vocatur mens: sed cum mens & corpus realiter distinguantur, nullum corpus est mens, ergo nullum corpus potest cogitare.

Nec sanè hîc video quid negare possitis; ane sufficere quod unam rem absque altera clarè intelligamus ut agnoscamus illa realiter distingui? Date ergo certius aliquod signum distinctionis realis: nam confido nullum dari posse: quid enim dicetis? an realiter illa distingui quorum utrumlibet absque alio potest existere? Sed rursus queram, unde cognoscatis unam rem absque alia esse posse? Ut enim sit signum distinctionis, debet cognosci. Fortè

dicetis hoc haberi à sensibus, quia unam rem absente aliâ videtis, aut tangitis, &c. sed sensuum fides incertior est quàm intellectus; & multis modis fieri potest ut una & eadem res sub variis formis, aut pluribus in locis, aut modis apareat, atque ita produabus sumatur. Et denique si recordemini eorum quæ in fine secundæ Meditationis de cerâ dicta sunt, advertetis nequidem ipsa corpora propriè sensu percipi, sed solo intellectu, adeo ut non aliud sit unam rem absque alia sentire, quàm habere ideam unius rei, & intelligere istam ideam non eandem esse cum ideâ alterius. Non autem hoc aliunde potest intelligi quàm ex eo quod una absque alterâ percipiatur; nec potest certò intelligi nisi utriusque rei idea sit clara, & distincta: atque ita istud signum realis, distinctionis ad meum debet reduci, ut sit certum.

Si qui autem negent se habere distinctas ideas mentis & corporis, nihil possum amplius quàm illos rogare ut ad ea quæ in hâc secundâ meditatione continentur, satis attendant; & sciant opinionem quam habent, si fortè habent, quod partes cerebri concurrant ad formandas cogitationes, non ortam esse ab ullâ positivâ ratione, sed tantùm ex eo quod nunquam experti sint se corpore caruisse, ac non rarò ab ipso in operationibus suis fuerint impediti; eodem modo ac si quis ex eo quod ab infantia compedibus vincus semper fuisset, existimaret illas compedes esse partem sui corporis, ipsisque sibi opus esse ambulandum.

SECUNDO, cum dicitis *in nobis ipsis sufficiens* reperiri fundamentum ad ideam Dei formandam, nihil à meâ opinione diversum affertis: ipse enim expresse dixi ad finem tertiæ Meditationis *hanc ideam mihi esse innatam, sive non aliunde quàm à meipso mihi advenire.* Concedo etiam *ipsam posse formari, licet ens summum existere nesciremus:* sed non si revera non existeret; nam contra monui *omnem vim argumenti in eo esse quod fieri non possit ut facultas ideam istam formandi in me sit nisi à Deo sim creatus.*

Nec urget id quod dicitis de muscis, plantis, &c. ut probetis aliquem gradum perfectionis esse posse in effectu qui non præcessit in causa, Certum enim est vel nullam esse perfectionem in

in animalibus ratione carentibus, quæ non etiam sit in corporibus non animatis; vel si quæ sit, illam ipsis aliunde advenire; nec solem, & pluviam, & terram esse ipsorum causas adæquatas; essetque à ratione valdè alienum si quis ex eo solo quod non agnoscat causam ullam quæ ad generationem muscæ concurrat, habeatque tot gradus perfectionis quot habet muscæ, cum interim non sit certis nullam esse præter illas quas agnoscit, occasionem inde sumeret dubitandi de re, quæ, ut paulò post fusi-
us dicam, ipso naturali lumine manifesta est.

Quibus addo istud de muscis, cum à rerum materialium consideratione sit desumptum, non posse venire in mentem iis qui meditationes meas sequuti cogitationem à rebus sensibilibus avocabunt ut ordine philosophentur.

Non magis urget quod ideam Dei, quæ in nobis est, ens rationis appelletis, neque enim hoc eo sensu verum est quo per *ens rationis* intelligitur id quod non est, sed eo tantum quo omnis operatio intellectus *ens rationis*, hoc est ens à ratione profectum; atque etiam totus hic mundus ens rationis divinæ, hoc est ens per simplicem actum mentis divinæ creatum, dici potest. Jamque satis variis in locis inculcavi me agere tantum de perfectione, sive realitate ideæ objectivæ, quæ non minus quàm artificium objectivum quod est in idea machinæ alicujus valdè ingeniosè excogitatæ, causam exigit in qua revera contineatur illud omne quod in ipsa continetur tantum objectivè.

Nec sanè video quid addi possit ut clarius appareat ideam istam mihi adesse non posse nisi existat summum ens, præterquam ex parte lectoris; ita scilicet ut ad ea quæ jam scripsi diligentius attendendo liberet se præjudiciis, quibus fortè lumen ejus naturale obruitur, & primis notionibus, quibus nihil evidentius, aut verius esse potest, potius quàm opinionibus, obscuris & falsis, sed longo usu menti infixis, credere assuescat.

Quod enim nihil sit in effectu quod non vel simili, vel eminentiori aliquo modo præextiterit in causa, prima notio est, quæ nulla clarior habetur; hæcque vulgaris, à *nihilo nihil fit*, ab eo non differt; quia si concedatur aliquid esse in effectu quod

non fuerit in causa, concedendum etiam est hoc aliquid à nihilo factum esse; nec patet cur nihil non possit esse rei causa, nisi ex eo quod in tali causa non esset idem quod in effectu.

Prima etiam notio est, omnem realitatem, sive perfectionem quæ tantum est objectivè in ideis, vel formaliter, vel eminenter esse debere in earum causis; & huic soli innixa est omnis opinio quam de rerum extra mentem nostram positarum existentia unquam habuimus: unde enim suspicati fuimus illas existere nisi ex eo solo quod ipsarum ideæ per sensus ad mentem nostram pervenirent?

Quod autem aliqua idea sit in nobis entis summè potentis, & perfecti, ac etiam quod hujus ideæ realitas objectiva nec formaliter, nec eminenter in nobis reperitur, clarum fiet iis qui satis attendent, & diu mecum meditabuntur; neque enim id quod ab alterius cogitatione tantum pendet, possum ipsi oscitanti obtrudere. Ex his autem manifestissimè concluditur Deum existere. Sed pro iis quorum lumen naturale tam exiguum est ut non videant primam esse notionem, *quod omnis perfectio quæ est objectivè in idea debeat esse realiter in aliqua ejus causa*, palpabilius adhuc idem demonstravi ex eo quod mens quæ habet istam ideam à se ipsa esse non possit; nec proinde video quid amplius desideretur ut manus detis.

Non etiam urget quod forte ideam quæ mihi Deum representat, *ex præconceptis animi notionibus, libris, mutuis amicorum colloquiis, &c. non à sola mea menti acceperim*. Eodem enim modo procedet argumentum si quæram de iis aliis à quibus dicor illam accepisse, an ipsam habeant à se, an ab alio, ac si de me ipsi quærerem; semperque illum à quo primum profluxit Deum esse concludam.

Quod verò hîc admiscetis eam posse efformari ex prævia rerum corporalium inspectione, non verisimilius mihi videtur quàm si diceretis nullam nos audiendi habere facultatem, sed ex solâ colorum visione in sonorum notitiam devenire: plus enim analogiæ, sive paritatis fingi potest inter colores, & sonos, quàm inter res corporeas & Deum. Cumque petitis ut quiddam addam quod ad ens incorporeum, seu spirituale evehat, nihil possum

possum melius quàm vos ad secundam meam Meditationem remittere, ut saltem aliquem ejus usum esse advertatis; Quid enim hęc una, aut altera periodo præstare possum si longiore ibi oratione ad id unum parata, & in quam non minus industria quàm in quicquam aliud quod unquam scripserim mihi videor contulisse, nihil effeci?

Nec obstat quod in ea de mente humana tantum egerim, fateor enim ultro, & libenter ideam quam habemus exempli gratia intellectus divini, non differre ab illa quam habemus nostri intellectus, nisi tantùm ut idea numeri infiniti differt ab idea quaternarii, aut binarii; atque idem esse de singulis Dei attributis quorum aliquod in nobis vestigium agnoscimus. Sed præterea in Deo intelligimus absolutam immensitatem, simplicitatem, unitatem omnia alia attributa complectentem, quæ nullum, planè exemplum habet, sed est, ut ante dixi, *tanquam nota artificis operi suo impressa*, ratione cujus agnoscimus, nihil eorum, quæ particulatim ut in nobis ea percipimus ita etiam in Deo propter defectum intellectus nostri consideramus, univocè illi & nobis convenire; atque etiam dignoscimus ex multis particulatibus indefinitis quorum idéas habemus, ut cognitionis in definita, sive infinita, item potentia, numeri, longitudinis &c. etiam infinitorum, quædam in idea Dei formaliter contineri, ut cognitionem & potentiam, alia tantùm eminenter, ut numerum, & longitudinem; quod sanè non fieret si idea ista nihil aliud esset in nobis quàm figmentum.

Neque etiam tam constanter ab omnibus eodem modo conciperetur: Est enim notatu valdè dignum quod omnes Metaphysici in Dei attributis (iis scilicet quæ per solam humanam rationem cognosci possum) describendis unanimiter consentiant, adè ut nulla sit res Physica, nulla sensibilis, nulla cujus ideam quam maximè crassam & palpabilem habeamus, de cujus natura non major opinionum diversitas apud Philosophos reperiat.

Nec sanè possent ulli homines in ista idea Dei recte concipienda aberrare, si tantùm ad Naturam entis summè perfecti vellent attendere: sed qui aliqua alia simul miscent, ex hoc ipso

pugnantia loquuntur, & chimæricam Dei ideam effingentes non immerito postea negant illum Deum, qui per talem ideam repræsentatur, existere. Ita hic cum loquimini de ente corporeo perfectissimo, si nomen perfectissimi absolute sumatis, ut sensus sit rem corpoream esse ens in quo omnes perfectiones reperiantur, pugnantia loquimini; quoniam ipsa natura corporis imperfectiones multas involvit, ut quod corpus sit divisibile in partes, quod unaquæque ejus pars non sit alia, & similes; est enim per se notum majorem perfectionem esse non dividi quàm dividi, &c. Si verò intelligatis duntaxat quod perfectissimum est in ratione corporis, hoc non est Deus.

Quod additis de idea Angeli qua sumus imperfectiores, nempe non opus esse ut ipsa ab Angelo in nobis effecta sit, facile concedo, quia ipse in tertia Meditatione jam dixi *illam ex ideis quas habemus Dei & hominis componi posse*. Neque hoc mihi ullo modo adversatur.

Qui autem negant se habere ideam Dei, sed vice illius efformant aliquod idolum, &c. Nomen negant, & rem concedunt neque enim ego istam ideam puto esse ejusdem naturæ cum imaginibus rerum materialium in phantasiâ depictis, sed esse id tantum quod intellectu sive apprehendente, sive judicante, sive ratiocinante percipimus; & contendo ex hoc solo quod attingam quomodolibet cogitatione, sive intellectu perfectionem aliquam quæ supra me est, putà ex eo solo quod advertam inter numerandum me non posse ad maximum omnium numerorum devenire, atque inde agnoscam esse aliquid in ratione numerandi quod vires meas excedit, necessario concludi, non quidem numerum infinitum existere, ut neque etiam illud implicare, ut dicitis sed me istam vim concipiendi majorem numerum esse cogitabilem quàm à me unquam possit cogitari, non à meipso, sed ab aliquo alio ente me perfectiore accepisse.

Nec ad rem attinet si conceptus iste numeri indefiniti vocetur idea, vel non vocetur. Ut autem intelligatur quodnam sit illud ens me perfectius, an scilicet sit ipse numerus infinitus realiter existens, an verò aliquid aliud, consideranda sunt alia

alia omnia, quæ præter vim dandi mihi istam ideam, in eodem à quo proficiscitur esse possunt, & ita invenietur solus Deus.

Denique cum Deus dicitur esse *incogitabilis*, intelligitur de cogitatione ipsum adæquatè comprehendente, non autem de illa inadæquata quæ in nobis est, & quæ sufficit ad cognoscendum ipsum existere: parumque interest quod idea unitatis omnium Dei perfectionem eodem modo quo universalia Porphyrii efformari dicatur: quamvis profectò in hoc plurimum differt, quod peculiarem quandam & positivam perfectionem in Deo designet, unitas autem generica nihil addat reale singulorum individuorum naturis.

TERTIO, ubi dixi nihil nos certo posse scire nisi prius Deum existere cognoscamus, expressis verbis testatus sum me non loqui nisi de scientia earum conclusionum, *quarum memoria potest recurrere cum non amplius attendimus ad rationes ex quibus ipsas deduximus*. Principiorum enim notitia non solet à dialecticis scientia appellari. Cum autem advertimus nos esse res cogitantes, prima quædam notio est quæ ex nullo syllogismo concluditur; neque etiam cum quis dicit, *ego cogito, ergo sum, sive existo*, existentiam ex cogitatione per syllogismum deducit, sed tanquam rem per se notam simplici mentis intuitu agnoscit, ut patet ex eo quod si eam per syllogismum deduceret, novissè prius debuisset istam majorem, *illud omne quod cogitat est, sive existit*, atqui profectò ipsam potius discit ex eo quòd apud se experiatur fieri non posse ut cogitet nisi existat. Ea enim est natura nostræ mentis ut generales propositiones ex particularium cognitione efformet.

Quod autem *Atheus possit clarè cognoscere trianguli tres angulos æquales esse duobus rectis*, non nego, sed tantum istam ejus cognitionem non esse veram scientiam affirmo, quia nulla cognitio, quæ dubia reddi potest, videtur scientia appellanda; cumque ille supponatur esse atheus, non potest esse certus se non decipi in iis ipsis quæ illi evidentissima videntur, ut satis ostensum est; & quamvis forte dubium istud ipsi non occurrat, potest tamen occurrere, si examinet, vel ab alio proponatur, nec unquam ab eo erit tutus, nisi prius Deum agnoscat.

Nec refert quòd fortè existimet se habere demonstrationes ad probandum nullum Deum esse, cum enim nullo modo sint veræ, semper illi earum vitia ostendi possunt, & cum hoc fiet, ab opinione dejicietur.

Quod sanè non erit difficile si pro demonstrationibus suis id tantum afferat quod hic adjecistis, nempe *infinitem in omni genere perfectionis excludere quodlibet aliud ens, &c.* Nam primò si quærat unde sciat exclusionem istam aliorum omnium entium pertinere ad naturam infiniti, nihil habebit quod cum ratione respondeat, quia nec nomine *infiniti* solet aliquid intelligi, quod existentiam rerum finitarum excludat; nec quicquam scire potest de Natura ejus quod putat nihil esse, nullamque idcirco habere naturam, nisi quod in sola nominis significatione ab aliis recepta continetur. Deinde quid fieret infinita potentia istius imaginarii infiniti, si nihil unquam creare posset? ac denique ex eo quod in nobis nonnullam vim cogitandi advertamus, facile concipimus in aliquo alio vim etiam cogitandi esse posse, istamque majorem quam in nobis: sed quamvis hanc augeri putemus in infinitum, non timebimus, idcirco ne nostra minor fiat. Idemque est de reliquis omnibus, quæ Deo tribuuntur, etiam de potentia modò nullam in nobis nisi Dei voluntati subditam supponamus, ac proinde ille planè infinitus absque ulla rerum creaturarum exclusionem potest intelligi.

QUARTO, cum nego Deum mentiri, vel esse deceptorum, puto me cum omnibus Metaphysicis & Theologis qui unquam erunt, aut fuerunt consentire. Nec magis abstent quæ in contrarium attulistis, quàm si negassem Deum irasci, aliisve animi commotionibus esse obnoxium, & objiceretis loca scripturæ in quibus ei humani affectus tribuuntur. Omnibus enim est nota distinctio inter modos loquendi de Deo ad vulgi sensum accommodatos, & veritatem quidem aliquam, sed ut ad homines relatam, continentes, quibus sacræ litteræ uti solent; atque alios magis nudam veritatem, nec ad homines relatam exprimentes, quibus omnes inter philosophandum uti debent; & ego præcipue in Meditationibus meis debui uti, cum nequidem ibi adhuc ullos homines mihi notos esse supponerem, neque etiam meipsum ut constantem

mente

mente & corpore, sed ut mentem solam considerarem. Unde perspicuum est me ibi de mendacio quod verbis exprimitur non fuisse locutum, sed de internâ tantum, & formali malitiâ quæ in deceptione continetur.

Quamvis itaque id quod affertur de Propheta, *adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur*, nequidem verbale fuerit mendacium, sed tantum comminatio, cujus eventus ex conditione pendebat; & cum dicitur *Deum indurasse cor Pharaonis*, vel quid simile, non intelligendum sit ipsum id effecisse positivè, sed tantum negativè, gratiam scilicet efficacem Pharaoni ad se convertendum non largièdo: Nolim tamen reprehendere illos qui concedunt Deum per Prophetas verbale aliquod mendacium (qualia sunt illa medicorum, quibus ægros decipiunt ut ipsos curent, hoc est in quo desit omnis malitia deceptionis) proferre posse. Quinimò etiam, quod majus est, ab ipso naturali instinctu, qui nobis à Deo tributus est, interdum nos realiter falli videmus, ut cum hydropicus sitit, tunc enim impellitur positivè ad potum à Naturâ, quæ ipsi ad conservationem corporis à Deo est data, cum tamen hæc natura illum fallat, quia potus est ipsi nociturus; sed quâ ratione id cum Dei bonitate, vel veracitate non pugnet, in sextâ Meditatione explicui.

In iis autem quæ sic non possunt explicari, nempe in maxime claris, & accuratis nostris judiciis, quæ si falsa essent, per nulla clariora, nec ope ullius alterius naturalis facultatis possent emendari, planè affirmo nos falli non posse. Cum enim Deus sit summum ens, non potest non esse etiam summum bonum, & verum, atque ideo repugnat ut quid ab eo sit quod positivè tendat in falsum: atqui cum nihil reale in nobis esse possit quod non ab ipso sit datum, (ut simul cum ejus existentia demonstratum est) realem autem habeamus facultatem ad verum agnoscendum, illudque à falso distinguendum, (ut patet vel ex hoc solo quod nobis insint ideæ falsi & veri) nisi hæc facultas in verum tenderet, saltem cum ipsa rectè utimur (hoc est cum nullis nisi clarè & distinctè perceptis assentimur, nullus enim alius rectus ipsius usus fingi potest) merito Deus ejus dator pro deceptore haberetur.

Atque ita videtis postquam Deum existere cognitum est, ne-

cessè esse ut illum fingamus esse deceptorem, si ea quæ clarè & distinctè percipimus in dubium revocare velimus; & quia deceptor fingi non potest, illa omnino pro veris, & certis esse admittenda.

Sed quia hic adverto vos adhuc hærere in dubiis quæ à me in primâ Meditatione proposita, satis accuratè in sequentibus putabam fuisse sublata, exponam hîc iterum fundamentum cui omnis humana certitudo niti posse mihi videtur.

Imprimis statim atque aliquid à nobis rectè percipi putamus, sponte nobis persuademus illud esse verum. Hæc autem persuasio si tam firma sit ut nullam unquam possimus habere causam dubitandi de eo quod nobis ita persuademus, nihil est quod ulterius inquiramus, habemus omne quod cum ratione licet optare. Quid enim ad nos si forte quis fingat illud ipsum, de cuius veritate tam firmiter sumus persuasi, Deo vel Angelo falsum apparere, atque ideo absolutè loquendo falsum esse? quid curamus istam falsitatem absolutam, cum illam nullo modo credamus, nec vel minimum suspicemur; supponimus enim persuasionem tam firmam ut nullo modo tolli possit; quæ proinde persuasio idem planè est quod perfectissima certitudo. Sed dubitari potest an habeatur aliqua talis certitudo, sive firma, & immutabilis persuasio. Et quidem perspicuum est illam non haberi de iis quæ vel minimum obscurè, aut confusè percipimus: hæc enim qualiscumque obscuritas satis est causâ ut de ipsis dubitemus. Non habetur etiam de iis quæ, quamtumvis clarè, solo sensu percipiuntur quia sæpe notavimus in sensu errorem posse reperiri, ut cum hydropicus sitit, vel cum ictericus nivem videt ut flavam: non enim minus clarè; & distinctè illam sic videt quàm nos ut albam. Superest itaque ut si quæ habeatur, sit tantum de iis quæ clarè ab intellectu percipiuntur.

Ex his autem quædam sunt tam perspicua, simulque tam simplicia, ut nunquam possimus de iis cogitare quin vera esse credamus; ut quod ego dum cogito, existam; quod ea quæ semel facta sunt infecta esse non possint; & talia, de quibus manifestum est hanc certitudinem haberi. Non possumus enim de iis dubitare nisi de ipsis cogitemus; sed non possumus de iisdem cogitare

gitare quin simul credamus vera esse, ut assumptum est, ergo non possumus de iis dubitare, quin simul credamus vera esse hoc est non possumus dubitare.

Nec obstat quòd sæpe simus experti alios deceptos fuisse in iis quæ sole clarius se scire credebant: Neque enim unquam advertimus, vel ab ullo adverti potest, id contigisse iis qui claritatem suæ perceptionis à solo intellectu pertierunt, sed iis tantum qui vel à sensibus, vel à falso aliquo præjudicio ipsam desumpserunt.

Nec obstat etiam si quis fingat illa Deo, vel Angelo apparere esse falsa, quia evidentia nostræ perceptionis non permittet ut talia fingentem audiamus.

Alia sunt quæ quidem etiam clarissimè ab intellectu nostro percipiuntur cum ad rationes ex quibus pendet ipsorum cognitio fati attendimus, atque ideo tunc temporis non possumus de iis dubitare; sed quia istarum rationum possumus oblivisci, & interim recordari conclusionum ex ipsis deductarum, quaritur an de his conclusionibus habeatur etiam firma & immutabilis persuasio, quandiu recordamur ipsas ab evidentibus principiis fuisse deductas: hæc enim recordatio supponi debet, ut dici possint conclusiones: Et respondeo haberi quidem ab iis qui Deum sic nôruat ut intelligant fieri non posse quin facultas intelligendi ab eo ipsis data tendat in verum: Non autem haberi ab aliis; Hocque in fine quintæ Meditationis tam clarè explicatum est, ut nihil hinc addendum videatur.

QVINTO, miror vos negare voluntatem se exponere periculo, si conceptum intellectus sectetur minimè clarum & distinctum; quid enim ipsam certam reddit, si clarè non perceptum sit id quod sectatur? & quis unquam vel Philosophus, vel Theologus, vel tantum homo ratione utens non confessus est, eò minori in errandi periculo nos versari quo clarius aliquid intelligimus, antequàm ipsi assentiamur; atque illos peccare qui causa ignota iudicium ferunt? Nullus autem conceptus dicitur obscurus, vel confusus, nisi quia in ipso aliquid continetur quod est ignotum.

Nec proinde id quod objicitis de fide amplectenda majorem

vim in me habet quam in alios omnes qui unquam rationem humanam excoluerunt: nullamque profecto habet in ulla. Est enim fides dicatur esse de obscuris, non tamen illud propter quod ipsam amplectimur est obscurum, sed omni naturali luce illustrius. Quippe distinguendum est inter materiam, sive rem ipsam cui assentimur, & rationem formalem quæ movet voluntatem ad assentiendum. Nam in hâc solâ ratione perspicuitatem requirimus. Et quantum ad materiam, nemo unquam negavit illam esse posse obscuram, imo ipsammet obscuritatem: Cum enim judico obscuritatem ex nostris conceptibus esse tollendam ut absque ullo errandi periculo ipsis assentiri possimus, de hâc ipsâ obscuritate clarum iudicium formo. Deinde notandum est claritatem, sive perspicuitatem, à quâ moveri potest nostra voluntas ad assentiendum, duplicem esse, aliam scilicet à lumine naturali, & aliam à gratiâ divinâ. Iam verò est fides vulgo dicatur esse de obscuris, hoc tamen intelligitur tantum de re, sive de materiâ circa quam versatur, non autem quod ratio formalis propter quam rebus fidei assentimur sit obscura: Nam contrâ, hâc ratio formalis consistit in lumine quodam interno, quod à Deo supernaturaliter illustrati confidimus ea quæ credenda proponuntur ab ipso esse revelata, & fieri planè non posse ut ille mentiatur, quod omni naturæ lumine certius est: Et sæpe etiam, propter lumen gratiæ, evidentius.

Nec sanè Turcæ, aliive infideles ex eo peccant cum amplectuntur religionem Christianam, quod rebus obscuris, ut obscuræ sunt, nolint assentiri, sed vel ex eo quod divinæ gratiæ interior illos moventi repugnent, vel quod in aliis peccando se gratiâ reddant indignos. Atque audacter dico infidelem qui omni gratiâ supernaturali destitutus & planè ignorans ea quæ nos Christiani credimus à Deo esse revelata, ipsa tamen, quamvis sibi obscura, falsis aliquibus ratiociniis adductus amplecteretur, non ideo fore fidelem, sed potius in eo peccaturum, quod ratione suâ non rectè uteretur. Nec puto ullum orthodoxum Theologum aliter unquam de his sensit. Nec etiam ii qui me legent, putare poterunt me istud lumen supernaturale non agnovisse, cum valde expressis verbis in ipsâ quartâ Meditatione,

in quâ causam falsitatis investigavi, dixerim, *illud intima cogitationis nostræ disponere ad volendum, nec tamen minuere libertatem.*

Cæterum velum ut hîc memineritis me circa ea quæ licet amplecti voluntati, accuratissimè distinxisse inter usum vitæ, & contemplationem veritatis. Nam quod ad usum vitæ attinet, tantum abest ut putem nullis nisi clarè perspectis esse assentiendum, quin è contra nequidem verisimilia puto esse semper expectanda, sed interdum è multis planè ignotis unum eligendum, nec minus firmiter tenendum; postquam electum est, quamdiu nullæ rationes in contrarium haberi possunt, quàm si ob rationes valdè perspicuas fuisset electum, ut in dissertatione de Methodo pag. 26. explicui. Ubi autem agitur tantum de contemplatione veritatis, quis negavit unquam ab obscuris, & non satis distinctè perspectis assensionem esse cohibendam? Quod autem de hâc solâ in Meditationibus meis egerim, tum res ipsa indicat, tum etiam expressis verbis ad finem primæ declaravi, dicendo, *me ibi plus æquo diffidentia indulgere non posse, quandoquidem non rebus agendis sed cognoscendis tantum incurrebam.*

SEXTO, ubi reprehenditis conclusionem syllogismi à me facti, videmini ipsimet in ea aberrare; ad conclusionem enim quam vultis, major propositio sic enuntiari debuisset; *quod clarè intelligimus pertinere ad alicujus rei naturam, id potest cum veritate affirmari ad ejus naturam pertinere*; Atque ita nihil in ipsa præter inutilem tautologiam contineretur; major autem mea fuit talis. *Quod clarè intelligimus pertinere ad alicujus rei naturam, id potest de eâ re cum veritate affirmari.* Hoc est, si esse animal pertinet ad naturam hominis, potest affirmari hominem esse animal; si habere tres angulos æquales duobus rectis pertinet ad naturam trianguli, potest affirmari triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: Si existere pertinet ad naturam Dei, potest affirmari Deum existere, &c. minor verò hæc fuit. *Atqui pertinet ad naturam Dei quod existat, ex quibus patet esse concludendum ut conclusi; ergo potest de Deo cum veritate affirmari quod existat; Non autem ut vultis, Ergo cum veritate possumus affirmare ad naturam Dei pertinere ut existat.*

Itaque ad utendum exceptione quam subjungitis, negari vobis fuisset major, & dicendum; id quod clarè intelligitur pertinere ad alicujus rei naturam, non ideo posse de eâ re affirmari, nisi ejus rei natura sit possibilis, sive non repugnet. Sed videte quâso quàm parum valeat hæc exceptio, vel enim vulgo omnes, per *possibile* intelligitis illud omne quod non pugnat humano conceptui; quo sensu manifestum est Dei naturam, prout ipsam descripsi, esse possibilem, quia nihil in ipsa supposui nisi quod clarè & distinctè perciperemus debere ad illud pertinere; adeo ut conceptui repugnare non possit: vel certè intelligitis aliquam aliam possibilitatem ex parte ipsius objecti quæ nisi cum precedente conveniat, nunquam ab humano intellectu cognosci potest, ideoque non plus habet virium ad negandam Dei naturam, sive existentiam, quàm ad reliqua omnia quæ ab hominibus cognoscuntur, evertendâ. Pari enim ratione quo negatur Dei naturam esse possibilem, quamvis nulla in mundo possibilis ex parte conceptus reperiat, sed contra, omnia quæ in isto naturæ divinæ conceptu complectimur ita inter se connexa sint, ut implicare nobis videatur aliquid ex iis ad illud non pertinere, poterit etiam negari possibile esse ut tres anguli trianguli sint æquales duobus rectis, vel ut ille qui actu cogitat, existat; & longe meliori jure negabitur ullâ ex iis quæ seculis usurpamus vera esse, atque ita omnis humana cognitio sed absque ullâ ratione, tolletur.

Quantum ad argumentum quod cum meo confertis, hoc scilicet, *si non implicet Deum existere, certum est illum existere sed non implicat, ergo &c.* materialiter quidem est verum, sed formaliter est sophisma, in majori enim verbum *implicat* respectu conceptum causæ à quâ Deus esse potest, in minori autem respectu conceptum ipsius divinæ existentiae & naturæ, ut patet eo quod si negetur major, ita erit probanda. Si Deus nondum existit, implicat ut existat, quia nulla dari potest causa sufficienter ad illum producendum, sed non implicat illum existere, ut assumptum est, ergo, &c. Si verò negetur minor, sic erit dicendum illud non implicat in cujus formali conceptu nihil est quod involvat contradictionem, sed in formali conceptu divinæ ex-

stantiæ vel naturæ nihil est quod involvat contractionem, ergo &c. quæ duo sunt valde diversa. Nam fieri potest ut nihil in aliqua re intelligatur quod impediatur quo minus ipsa possit existere, interimque aliquid intelligatur ex parte causæ quod obstat, quominus producat.

Et si autem Deum inadæquatè tantum, vel si placet inadæquatissimè concipiamus, hoc non impedit quominus certum sit ejus naturam esse possibilem, sive non implicare. Nec etiam quominus verè affirmare possimus nos satis clarè ipsam investigasse, (quantum scilicet sufficit ad hoc cognoscendum, atque etiam ad cognoscendum existentiam necessariam ad eandem Dei naturam pertinere) omnis enim implicantiæ, sive impossibilitatis in solo nostro conceptu ideas sibi mutuo adversantes malè conjungente consistit, nec in ullâ re extra intellectum posita esse potest, quia hoc ipso quod aliquid sit extra intellectum, manifestum est non implicare, sed esse possibile. Oritur autem in nostris conceptibus implicantiæ ex eo tantum quod sint obscuri, & confusi, nec ullâ unquam in claris & distinctis esse potest. Ac proinde satis est quod ea pauca quæ de Deo percipimus, clarè & distinctè intelligamus, etsi nullo modo adæquatè; & quod inter cætera advertamus necessariam existentiam in hoc nostro ejus conceptu quantumvis inadæquato contineri; ut affirmemus nos satis clarè investigasse ejus naturam, atque ipsam non implicare.

S E P T I M O, cur de immortalitate animæ nihil scripserim, jam dixi in Synopsi mearum Meditationum; Quod ejus ab omni corpore distinctionem satis probaverim supra ostendi. Quod verò additis *ex distinctione animæ à corpore non sequi ejus immortalitatem, quia nihilominus dici potest illam à Deo talis natura factam esse ut ejus duratio simul cum duratione vitæ corporeæ finiatur*, fateor à me refelli non posse. Neque enim tantum mihi assumo ut quicquam de iis quæ à libera Dei voluntate dependent, humanæ rationis vi determinare aggrediar. Docet naturalis cognitio mentem à corpore esse diversam, ipsamque esse substantiam; corpus autem humanum, quatenus à reliquis corporibus differt, ex solâ membrorum configuratione, aliisque ejusmodi accidentibus

tibus constare; ac denique mortem corporis à solâ aliquâ divisi-
 one, aut figuræ mutatione pendere: nullumque habemus argumen-
 tum, nec exemplum quod persuadeat mortem, sive annihilatio-
 nem substantiæ, qualis est mens, sequi debere ex tam levi causâ,
 qualis est figuræ mutatio, quæ nihil aliud est quàm modus, & qui-
 dem non modus mentis, sed corporis à mente realiter distincti:
 nec quidem etiam habemus ullum argumentum, vel exemplum
 quod persuadeat aliquam substantiam posse interiri; quod suffi-
 cit ut concludamus mentem, quantum ex naturaliphilosophiâ
 cognosci potest, esse immortalem.

Sed si de absolutâ Dei potestate quæ ratur, an forte decreverit
 ut humanæ animæ iisdem temporibus esse desinant quibus corpo-
 ra quæ illis adjunxit destruuntur; solius est Dei respondere. Cum-
 que jam ipse nobis revelaverit id non futurum, nulla planè, vel
 minima est occasio dubitandi.

Supereft jam ut vobis gratias agam quod tam officiosè, & tam
 candidè non modò eorum quæ ipsi sensistis, sed etiam eorum quæ
 ab obtrectatoribus, aut Atheis dici possent, monere me dignati
 sitis. Etsi enim nulla videam ex iis quæ proposuistis quæ non jam
 ante in Meditationibus vel solvissèm, vel exclusissèm (nam quan-
 tum ad ea quæ de muscis à sole productis, de Canadensibus, de
 Ninivitis, de Turcis & similibus attulistis, non possunt venire in
 mentem iis qui viam à me monstratam sequuti, omnia quæ à sensi-
 bus accepère aliquandiu seponunt, ut quid pura & incorrupta ratio
 dicet advertant, ideoque ipsa putabam) jam satis à me fuisse exclusâ
 etsi inquam ita sit, judico tamen has vestras objectiones valdè ad
 meum institutum profuturas; vix enim illos lectores expecto qui
 tam accurate ad omnia quæ scripsi velint attendere ut cum ad finem
 pervenient, omnium præcedentium recordentur: & quicumque
 hoc non agent facile in aliquas dubitationes incurrant, quibus
 postea vel videbunt in hâc meâ responsione esse satisfactum, vel
 saltem ex eâ occasionem sument veritatem ulterius examinandi.

Quantum denique ad consilium vestrum de meis rationibus mo-
 re geometrico proponendis, ut unico velut intuitu à lectore per-
 cipi possint, operæ pretium est ut hic exponam quatenus jam illud
 sequutus sim, & quatenus deinceps sequendum putem. Duas res
 in

res in modo scribendi Geometrico distinguo, ordinem scilicet, & rationem demonstrandi.

Ordo in eo tantum consistit quod ea quæ prima proponuntur absq; ulla sequentium ope debeant cognosci, & reliqua deinde omnia ita disponi ut ex præcedentibus solis demonstrantur. Atque profectò hunc ordinem quam accuratissimè in Meditationibus meis sequi conatus sum: ejusq; observatio fuit in causa cur de distinctione mentis à corpore non in secunda, sed demum in sexta Meditatione tractârim, atque alia multa volens & sciens omiserim, quia plurium rerum explicationem requirebant.

Demonstrandi autem ratio duplex est, alia scilicet per analysim, alia per synthesim.

Analysis veram viam ostendit per quam res methodice, & tanquam à priori inventa est, adè ut si lector illam sequi velit, atque ad omnia satis attendere, rem non minus perfectè intelliget, suamque reddet quam si ipsemet illam invenisset. Nihil autem habet quo lectorem minus attentum, aut repugnantem, ad credendum impellat; Nam si vel minimum quid ex iis quæ proponit non advertatur, ejus conclusionum necessitas non apparet, sæpeque multà vix attingit, quia satis attendenti perspicua sunt, quæ tamen præcipuè sunt advertenda:

Synthesis è contra per viam oppositam, & tanquam à posteriori quæsitam (etsi sæpe ipsa probatio fit in hâc magis à priori quam in illâ) clarè quidem id quod conclusum est demonstrat, utiturque longa definitionum, petitionum, axiomatum, theorematum, & problematum serie, ut si quid ipsi ex consequentibus negetur, id in antecedentibus contineri statim ostendat, sicque à lectore quantumvis repugnanter, ac pertinaci assensionem extorqueat: sed non ut altera satisfaciat, nec discere cupientium animos explet, quia modum quo res fuit inventa, non docet.

Hac sola Geometra veteres in scriptis suis uti solebant, non quod aliam planè ignorarent, sed, quantum judico, quia ipsam tanti faciebant ut sibi solis tanquam arcanum quid reservarent.

Ego verò solam Analysim, quæ vera, & optima via est ad docendum, in Meditationibus meis sum sequutus; sed quantum ad Synthèsim, quæ procul dubio ea est, quam hic à me requiritis, etsi

in rebus Geometricis aptissimè post *Analysim* ponatur, non tamen ad has *Metaphysicas* tam commodè potest applicari.

Hæc enim differentia est quod primæ notiones, quæ ad rebus Geometricas demonstrandas præsupponuntur, cum sensuum usu convenientes, facile à quibuslibet admittantur, ideoque nulla est ibi difficultas, nisi in consequentiis ritè deducendis; quod à quibuslibet etiam minus attentis fieri potest, modò tantum præcedentium recordentur: & propositionum minuta distinctio ad hoc est parata, ut facile citari, atque ita vel nolentibus in memoriam reduci possint.

Contrà verò in rebus *Metaphysicis* de nullâ re magis laboratur quàm de primis notionibus clarè, & distinctè percipiendis: Etsi enim ipsæ ex naturâ suâ non minus notæ, vel etiam notiore, sint quàm illæ quæ à Geometris considerantur, quia tamen iis multa repugnant sensuum præjudicia quibus ab infante ætate assuevimus, non nisi à valdè attentis, & meditantibus mentemque à rebus corporeis; quantum fieri potest; avocantibus perfectè cognoscuntur; atque si solæ ponerentur, facile contradicendi cupidis negari possent.

Quæ ratio fuit cur *Meditationes* potius, quam, ut *Philosophi*, *Disputationes*, vel, ut *Geometræ*, *Theoremata*, & *Problemata* scripserim, ut nempe hoc ipso testarer nullum mihi esse negotium nisi cum iis qui mecum rem attentè considerare, & meditari non recusabunt: Etenim vel ex hoc ipso quòd quis à impugnamdam veritatem se accingit, quoniam avocatur se ipsus à rationibus quæ illam persuadent considerandis, ut alias quod dissuadeant inveniat, minus redditur idoneus ad ipsam percipiendam.

Fortè verò hic aliquis objiciet nullas quidem rationes à contradicendum esse quærendas, cum scitur veritatem sibi proponi; sed quandiu de hoc dubitatur, meritò rationes omnes utramque partem expendi, ut quæ firmiores sint cognoscantur, atque me non æquam postulare si meas pro veris admitti veliam antequam fuerint perspectæ, aliasque ipsis repugnantes considerari prohibeam.

Quod jure quidem diceretur si quæ ex iis, in quibus arte

rum, & non repugnantem lectorum desidero, talia essent, ut illum possent avocare ab aliquibus aliis considerandis, in quibus vel minima esset spes plus veritatis quam in meis reperendi; Sed cum inter illa quæ propono, summa de omnibus dubitatio contineatur, nihilque magis commendem quam ut singula diligentissimè circumspiciantur, nihilque prorsus admittatur nisi quod tam clarè & distinctè fuerit perspectum ut non possimus ei non assentiri: Et è contra non alia sint à quibus lectorum animos cupio avocare, quàm ea quæ nunquam satis examinârunt, nec ab ullâ firmâ ratione, sed à sensibus solis hauserunt, non puto quemquam credere posse in majori se errandi periculo futurum si ea quæ ipsi propono sola consideret, quàm si ab his mentem revocet, & ad alia, quæ ipsis aliquo modo adversantur tenebrasque offundunt (hoc est ad præjudicia sensuum) illam convertat.

Ideoque non modò merito singularem attentionem in lectoribus meis desidero, illumque scribendi modum præ cæteris elegi quo illam quam maximè conciliari posse putavi, & ex quo mihi persuadeo lectores plus utilitatis esse percepturos quàm ipsimet sint animadversuri; cum è contra ex modo scribendi Syntherico plura sibi videri soleant didicisse quàm revera didicerunt. Sed etiam æquum esse existimo ut illorum qui mecum meditari noluerint, anticipatisque suis opinionibus adhærebunt, judicia quæ de meis ferent prorsus recusem, & tanquam nullius momenti contemnam.

Sed quia novi quàm difficile sit futurum etiam iis qui attendent, & veritatem seriò quærent, totum corpus Meditationum mearum intueri, & simul ipsarum singula membra dignoscere; quæ duo simul existimo esse facienda, ut integer fructus ex iis capiatur, pauca quædam Synthetico stilo hic subjungam, à quibus, ut spero, non nihil juvabuntur modo tamen, si placet, advertant me nec tam multa hic quàm in Meditationibus complecti velle, quia multò prolixior quàm in ipsis esse deberem; nec etiam ea quæ complectar accuratè esse explicaturum, partim ut brevitati studeam, & partim ne quis, hæc sufficere existimans, ipsas Meditationes, ex quibus multò plus utilitatis percipi posse mihi persuadeo, negligentius examinet.

R A T I O N E S D E I

*Existentiam & animam à corpore distinctionem probantes,
more Geometrico disposita.*

D E F I N I T I O N E S.

I.

Cogitationis nomine complector illud omne quod sic in nobis est ut ejus immediatè conscius sumus. Ita omnes voluntatis, intellectus, imaginationis & sensuum operationes sunt cogitationes. Sed addidi *immediatè* ad excludenda ex quæ ex iis consequuntur, ut motus voluntarius cogitationem quidem pro principio habet, sed ipse tamen non est cogitatio.

II. *Idea* nomine intelligo cujuslibet cogitationis formam illam, per cujus immediatam perceptionem ipsius ejusdem cogitationis conscius sum; adeo ut nihil possim verbis exprimere intelligendo id quod dico, quin ex hoc ipso certum sit in me esse ideam ejus quod verbis illis significatur. Atque ita non solas imagines in phantasiâ depictas ideas voco: imò ipsas hîc nullo modo voco ideas, quatenus sunt in phantasiâ corporeâ, hoc est in parte aliquâ cerebri depictæ, sed tantum quatenus mentem ipsam in illam cerebri partem conversam informant.

III. *Per realitatem objectivam idea* intelligo entitatem rei representatæ per ideam, quatenus est in idea; eodemque modo dici potest perfectio objectiva, vel artificium objectivum, &c. Nam quæcumque percipimus tanquam in idearum objectis, ea sunt in ipsis ideis objective.

IV. Eadem dicuntur esse *formaliter* in idearum objectis, quando talia sunt in ipsis qualia illa percipimus; & *eminenter*, quando non quidem talia sunt, sed tanta, ut talium vicem supplere possint.

V. Omnis res cui inest immediate, ut in subjecto, sive per quam

quam existit aliquid quod percipimus, hoc est aliqua proprietas five qualitas, five attributum, cujus realis idea in nobis est, vocatur *Substantia*. Neque enim ipsius *Substantiæ* præcisè sumptæ aliam habemus ideam quam quod sit res, in quâ formaliter, vel eminenter existit illud aliquid quod percipimus, five quod est objectivè in aliquâ ex nostris ideis; quia naturali lumine notum est nullum esse posse nihili reale attributum.

VI. *Substantia*, cui in est immediatè cogitatio, vocatur *Mens*: loquor autem hîc de mente potius, quàm de animâ, quoniam animæ nomen est æquivocum, & sepe pro re corporeâ usurpatur.

VII. *Substantia*, quæ est subjectum immediatum extensionis localis, & accidentium, quæ extensionem præsupponunt, ut figuræ, situs, motus localis, &c. vocatur *Corpus*. An verò una & eadem substantia sit quæ vocatur *Mens*, & *Corpus*, an duæ diversæ postea erit inquirendum.

VIII. *Substantia*, quam summè perfectam esse intelligimus, & in quâ nihil planè concipimus quod aliquem defectum, five perfectonis, limitationem involvat, *Dens* vocatur.

IX. Cùm quid dicimus in alicujus rei naturâ, five conceptu contineri, idem est ac si diceremus id de eâ re verum esse, five de ipsâ posse affirmari.

X. Duæ substantiæ realiter distingui dicuntur, cum unaquæque ex ipsis absque alia potest existere.

P O S T U L A T A.

PEto primò ut lectores advertant quàm debiles sint rationes sob quas sensibus suis hætenus crediderunt, & quàm incerta sint omnia judicia quæ illius superstruxerunt: Idque tam diu, & tam sæpe apud se revolvant, ut tandem consuetudinem acquirant non amplius ipsis nimium fidendi, hoc enim necesse judico ad certitudinem rerum *Metaphysicarum* percipiendam.

SECUNDO, ut considerent mentem propriam, cunctaq; ejus attributa, de quibus deprehendent se dubitare non posse, quam vis omnia quæ a sensibus suis unquam acceperunt, falsa esse supponant; nec prius illam considerare desistant, quàm ipsam clarè percipiendi

percipiendi, & rebus omnibus corporeis cognitu faciliorem credendi usum sibi comparârint.

TERTIO, ut propositiones per se notas, quas apud se inveniunt, quales sunt. *Quòd idem non possit esse simul & non esse. Quòd nihil nequeat esse causa efficiens ullius rei*, & similes diligenter expendant, atque ita perspicuitatem intellectus sibi à naturâ inditam, sed quam sensuum visa quàm maxime turbare solent, & obscurare, puram, atque ab ipsis liberatam exercent. Hâc enim ratione sequentium Axiomatum veritas ipsis facile innotescet.

QUARTO, ut examinent ideas naturarum, in quibus multorum simul attributorum complexi continentur, qualis est natura trianguli, natura quadrati, vel alterius figuræ; Itemque natura Mentis, natura Corporis, & supra omnes natura Dei, sive entis summe perfecti. Advertantque illa omnia quæ in iis contineri percipimus, vere de ipsis posse affirmari. Ut quia in natura Trianguli continentur, ejus tres angulos æquales esse, duobus rectis; & in natura Corporis, sive rei extensæ continentur divisibilitas (nullam enim rem extensam tam exiguam concipimus, quin illam saltem cogitatione dividere possimus) verum est dicere omnis Trianguli tres angulos æquales esse duobus rectis, & omne Corpus esse divisibile.

QUINTO, Ut diu, multumque in natura Entis summe perfecti contemplanda immorentur: & inter cætera considerent in aliarum quidem omnium naturarum ideis existentiam possibilem, in Dei autem idea non possibilem tantum, sed omninò necessariam contineri. Ex hoc enim solo, & absque ullo discursu cognoscent Deum existere; eritque ipsis non minus per se notum, quàm numerum binarium esse parem, vel ternarium impari, & similia. Nonnulla enim quibusdam per se nota sunt, quæ ab aliis non nisi per discursum intelliguntur.

SIXTO, ut perpendendo exempla omnia claræ, & distinctæ perceptionis, itemque obscuræ, & confusæ, quæ in Meditationibus meis recensui, ea quæ clarè cognoscuntur distinguere assuescant, hoc enim facilius exemplis quàm regulis addiscitur; & puto me ibi omnia hujus rei exempla vel explicuisse, vel saltem utcumque attigisse.

SEPTIMO, denique, ut advertentes nullam se unquam in iis quæ clarè perceperunt falsitatem deprehendisse, nullamque è contra veritatem in obscuro tantum comprehensis, nisi casu reperiisse, considerent esse à ratione planè alienum propter sola sensuum præjudicia, vel propter hypothesen in quibus aliquid ignoti contineatur, ea quæ à puro intellectu clarè & distinctè percipiuntur in dubium revocare. Ita enim facilè sequentia Axiomata pro veris, & indubitatis admittent. Quamquam sane pleraque ex iis potuissent melius explicari, & instar Theorematum potius quàm Axiomatum proponi debuissent, si accuratior esse voluissim.

A X I O M A T A.

Sive Communes motiones.

I. **N**ulla res existit de quâ non possit quæri quænam sit causa cur existat. Hoc enim de ipso Deo quæri potest, non quod indigeat ullâ causâ ut existat, sed quia ipsa ejus naturæ immensitas est causa, sive ratio propter quam nullâ causâ indiget ad existendum.

II. Tempus præsens à proximè præcedenti non pendet, ideoque non minor causa requiritur ad rem conservandam, quàm ad ipsam primum producendam.

III. Nulla res, nec ulla rei perfectior actu existens potest habere nihil, sive rem non existentem, pro causa suæ existentia.

IV. Quidquid est realitatis, sive perfectionis in aliqua re, est formaliter, vel eminenter in prima, & adæquata ejus causa.

V. Unde etiam sequitur realitatem objectivam idearum nostrarum requirere causam, in quâ eadem ipsa realitas non tantum objectivè, sed formaliter vel eminenter contineatur. Notandumque hoc Axioma tam necessariò esse admittendum, ut ab ipso uno omnium rerum tam sensibilibium, quàm insensibilibium cognitio dependeat: unde enim scimus, exempli causa, cælum existere, an quia illud videmus? at ista visio mentem non attingit, nisi quatenus idea est, idea inquam menti ipsi in hærens. non autem imago in phantasia depicta: Nec ob hanc ideam possu-

mus

mus judicare cœlum existere, nisi quia omnis idea causam suam realitatis objectivæ habere debet realiter existentem; quam causam judicamus esse ipsum cœlum, & sic de ceteris.

VI. Sunt diversi gradus realitatis, sive entitatis. Nam substantia plus habet realitatis, quàm accidens vel modus; & substantia infinita quàm finita; ideoque etiam plus est realitatis objectivæ in idea substantiæ, quàm accidentis; & in idea substantiæ, infinitæ, quàm in idea finitæ.

VII. Rei cogitantis voluntas fertur, voluntariè quidem, & liberè, (hoc enim est de essentiâ voluntatis) sed nihilominus infallibiliter in bonum sibi clarè cognitum, ideoque si nõrit aliquas perfectiones quibus careat, sibi statim ipsas dabit, si sint in suâ potestate.

VIII. Quod potest efficere id quod majus est, sive difficilius, potest etiam efficere id quod minus.

IX. Majus est creare, vel conservare substantiam quàm attributa, sive proprietates substantiæ; non autem majus est idem creare, quàm conservare, ut jam dictum est.

X. In omnis rei idea, sive conceptu continetur existentia, quia nihil possumus concipere nisi sub ratione existentis; nempe continetur existentia possibilis, sive contingens in conceptu rei limitatæ; sed necessaria, & perfecta in conceptu entis summe perfecti.

P R O P O S I T I O I.

Dei existentia ex solâ ejus naturâ consideratione cognoscitur

D E M O N S T R A T I O.

Idem est dicere aliquid in rei alicujus naturâ, sive conceptu contineri, ac dicere id ipsum de eâ re esse verum (per def. 9.) atqui existentia necessaria in Dei conceptu continetur (per axio. 10.) ergo verum est de Deo dicere necessariam existentiam in eo esse, sive ipsum existere. Atque hic est syllogismus, de quo jam supra ad objectionem sextam: ejusque conclusio per se nota esse potest iis qui à præjudiciis sunt liberi, ut dictum est Postulato quinto; sed quia non facile est ad tantam perspicacitatem pervenire, alijs modis idem quæremus.

P R O P O S I T I O I I .

Dei existentia ex eo solo quod ejus idea sit in nobis , à posteriori demonstratur.

D E M O N S T R A T I O .

Realitas objectiva cujuslibet ex nostris ideis requirit causam in quâ eadem ipsa realitas non tantum objective, sed formaliter, vel eminenter contineatur; (per ax. 5.) habemus autem ideam Dei (per def. 2. & 8.) hujusque ideæ realitas objectiva nec formaliter, nec eminenter in nobis continetur (per ax. 6.) nec in ullo alio præterquam in ipso Deo potest contineri, (per def. 8.) ergo hæc idea Dei, quæ in nobis est, requirit Deum pro causa, Deusque proinde existit (per ax. 3.)

P R O P O S I T I O I I I .

Dei existentia demonstratur etiam ex eo quod nos ipsi habentes ejus ideam existamus.

D E M O N S T R A T I O .

Si vim haberem me ipsum conservandi, tanto magis haberem etiam vim mihi dandi perfectiones quæ mihi desunt (per ax. 8. & 9.) illæ enim sunt tantum attributa substantiæ, ego autem sum substantia, sed non habeo vim mihi dandi istas perfectiones, alioqui enim jam ipsas haberem (per ax. 7.) ergo non habeo vim meipsum conservandi. Deinde.

Non possum existere quin conservor quandiu existo, sive à me ipso, siquidem habeam istam vim, sive ab alio qui illam habet, (per ax. 1. & 2.) atqui existo, & tamen non habeo vim meipsum conservandi, ut jam jam probatum est, ergo ab alio conservor. Præterea, ille à quo conservor, habet in se formaliter, vel eminenter id omne quod in me est, (per ax. 4.) in me autem est perceptio multarum perfectionum quæ mihi desunt, simulque ideæ Dei, (per def. 2. & 8.) ergo est etiam in illo, à quo conservor, earumdem perfectionum perceptio. Denique, ille idem non potest habere perceptionem ullarum perfectionum

quæ ipsi desint, five quas in se non habeat formaliter, vel eminenter, (per ax. 7.) cum enim habeat vim me conservandi, ut jam dictum est, tanto magis haberent vim sibi ipsas dandi, si desissent, (per. ax. 8. & 9.) habet autem perceptionem earum omnium quas mihi deesse, atque in solo Deo esse posse concipio, ut mox probatum est, ergo illas formaliter, vel eminenter in se habet, atque ita est Deus.

C O R O L A R I U M.

*Creavit Deus cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt :
insuperque potest efficere id omne quod clarè percipi-
mus, prout id ipsum percipimus.*

D E M O N S T R A T I O.

HÆc omnia clarè sequuntur ex præcedenti propositione, in ipsa enim Deum existere ex eo probatum est, quod debeat aliquis existere in quo formaliter, vel eminenter sint omnes perfectiones quarum idea aliqua est nobis, est autem in nobis idea tantæ alicujus potentæ, ut ab illo solo, in quo ipsa est, cœlum & terra, &c. creata sint & alia etiam omnia quæ à me ut possibile intelliguntur ab eodem fieri possint : ergo simul cum Dei existentia hæc etiam omnia de ipso probata sunt.

P R O P O S I T I O I V.

Mens & corpus realiter distinguuntur.

D E M O N S T R A T I O.

Quidquid clarè percipimus, à Deo fieri potest, prout illud percipimus, (per coroll. præcedens) sed clarè percipimus mentem, hoc est, substantiam cogitantem, absque corpore, hoc est, absque substantiâ aliquâ extensâ, (per post. 2.) & vice versa corpus absque mente, (ut facile omnes concedunt) ergo saltem per divinam potentiam mens esse potest sine corpore, & corpus sine mente.

Jam verò Substantiæ quæ esse possunt una absque aliâ reali-
ter

ter distinguuntur, (per def. 10.) atqui mens, & corpus sunt Substantiæ, (per def. 5. 6. & 7.) quæ una absque aliâ esse possunt, (ut mox probatum est) ergo mens & corpus realiter distinguuntur.

Notandumque me hic usum esse divina potentia pro medio, non quod extraordinariâ aliquâ vi opus sit ad mentem à corpore separandam, sed quia cum de solo Deo in præcedentibus egerim, non aliud habui quo uti possem: nec refert à quâ potentia duæ res separentur, ut ipsas realiter distinctas esse cognoscamus.

O B I E C T I O N E S T E R T I Æ

Cum Responſionibus Authoris.

*Ad Meditationem primam de iis quæ dubium
revocari possunt.*

O B J E C T I O P R I M A.

Satis constat ex iis quæ dicta sunt in hac Meditatione nullum esse *κεφάλιον* quo somnia nostra à vigiliâ, & sensione verâ dignoscantur, & propterea phantasmata quæ vigilantes, & sentientes habemus, non esse accedentia objectis externis inherentia, neque argumento esse talia objecta externa omnino existere. Ideoque si sensus nostros sine aliâ ratiocinatione sequamur, meritò dubitabimus an aliquid existat, nec ne. Veritatem ergo hujus Meditationis agnoscimus. Sed quoniam de eâdem incertitudine sensibilem disputavit Plato, & alii antiquorum Philosophorum; & vulgò observatur difficultas dignoscendi vigiliam ab insomniis, nolim excellentissimum authorem novarum speculationum illa vetera publicare.

R E S P O N S I O.

Dubitandi ratione quæ hîc à Philosopho admittuntur ut veræ non à me nisi tanquam verisimiles fuere propositæ : iisque usus sum, non ut pro novis venditarem, sed partim ut lectorum animos præpararem ad res intellectuales considerandas, illasque à corporeis distinguendas, ad quod omninò necessaria mihi videntur, partim ut ad ipsas in sequentibus Meditationibus responderem; & partim etiam ut ostenderem quàm firmæ sint veritates quas postea propono, quandoquidem ab istis Metaphysicis dubitationibus labefactari non possunt. Itaque nullam ex earum recensione laudem quæsvi; sed non puto me magis ipsas omittere potuisse, quàm Medicinæ scriptor morbi descriptionem, cujus curandi methodum vult docere.

O B I E C T I O II.

Ad Meditationem secundam.

De Natura mentis humanæ.

S*um res cogitans*; rectè. Nam ex eo quod cogito, sive phantasma habeo; sive vigilans, sive somnians, colligitur quod sum cogitans, idem enim significant *cogito*, & *sum cogitans*. Ex eo quod sum cogitans, sequitur, *Ego sum*, quia id quod cogitat non est nihil. Sed ubi subjungit, hoc est, *mens, animus, intellectus, ratio*, oritur dubitatio. Non enim videtur recta argumentatio, dicere, *ego sum cogitans*, ergo *sum cogitatio*: neque, *ego sum intelligens*, ergo *sum intellectus*. Nam eodem modo possem dicere, *sum ambulans*, ergo *sum ambulatio*. Sumit ergo D. Cartesius idem esse rem intelligentem, & intellectionem, quæ est actus intelligentis; vel saltem idem esse rem intelligentem, & intellectum, qui est potentia intelligentis. Omnes tamen Philosophi distinguunt subjectum à suis facultatibus, & actibus, hoc est, à suis proprietatibus, & essentiis, aliud enim est ipsum *ens*, aliud est ejus *essentia*; potest ergo esse ut res cogitans sit subjectum mentis, rationis, vel intellectus, ideoque corporeum aliquid, cujus contrarium sumitur, non probatur, est tamen hæc illatio fundamentum conclusionis quam videtur velle D. C. stabilire,

Ibidem, *novi me existere, quero quis sint ego quem novi, certissimum est hujus sic precisè sumpti notitiam non pendere ab iis quæ existere nondum novi.*

Certissimum est notitiam hujus propositionis, *Ego existo*, pendere ab hæc, *ego cogito*, ut rectè ipse nos docuit: sed unde nobis est notitia hujus, *Ego cogito*? certè non ab alio quàm ab hoc, quod non possumus concipere actum quemcumque sine subiecto suo, veluti saltare sine saltante, scire sine sciente, cogitare sine cogitante.

Atque hinc videtur sequi rem cogitantem esse corporum quid, subiecta enim omnium actuum videntur intelligi solummodo sub ratione corporea, sive sub ratione materiæ, ut ostendit ipse post in exemplo ceræ, quæ mutatis colore, duritie, figura, & cæteris actibus, intelligitur tamen semper eadem res, hoc est eadem materia tot mutationibus subiecta; non autem colligitur me cogitare per aliam cogitationem: quamvis enim aliquis cogitare potest se cogitasse, (quæ cogitatio nihil aliud est quàm meminisse) tamen omnino est impossibile cogitare se cogitare, sicut nec scire se scire, esset enim interrogatio infinita, unde scis te scire, te scire, te scire.

Quoniam igitur notitia hujus propositionis, *ego existo*, pendet à notitia hujus, *ego cogito*; & notitia hujus, ex eo quod non possumus separare cogitationem à materiâ cogitante, videtur inferendum potius rem cogitantem esse materialem quàm immaterialem.

RESPONSIO.

Ubi dixi *hoc est mens, animus, intellectus, ratio, &c.* non intellexi per ista nomina solas facultates, sed res facultate cogitandi præditas, ut per duo priora vulga intelligitur ab omnibus; & per duo posteriora frequenter: hocque tam expressè, totque in locis explicui ut nullus videatur fuisse dubitandi locus.

Neque hæc est paritas inter ambulationem, & cogitationem, quia ambulatio sumi tantum solet pro actione ipsâ; cogitatio interdum pro actione, interdum pro facultate, interdum pro re in quâ est facultas.

Nec dico idem esse rem intelligentem & intellectionem, nec quidem rem intelligentem, & intellectum, si sumatur intellectus pro facultate, sed tantum quando sumitur pro re ipsa quæ intelligit. Fateor autem ultro me ad rem, sive substantiam, quam volebam exuere omnibus iis quæ ad ipsam non pertinent significandam, usum fuisse verbis quammaxime potui abstractis ut contra hic Philosophus utitur vocibus quammaximè concretis, nempe *subjecti, materia, & corporis*, ad istam rem cogitantem significandam, ne patiatur ipsam à corpore divelli.

Nec vereor ne cui videatur iste ejus modus plura simul conjungendi aptior ad veritatem inveniendam, quàm meus, quo singula quammaxime possum distinguo. Sed omittamus verba, loquamur de re.

Potest, inquit, esse ut res cogitans sit corporeum aliquid cujus contrarium sumitur, non probatur. Imo contrarium non assumpti, nec ullo modo eo usus pro fundamento, sed planè indeterminatum reliqui usque ad sextam Meditationem in quâ probatur.

Deinde rectè dicit nos non posse concipere actum ullum sine subjecto suo, ut cogitationem sine re cogitante, quia id quod cogitat non est nihil: sed absque ullâ ratione, & contra omnem loquendi usum, omnemque logicam addit, *hinc videri sequi rem cogitantem esse corporeum quid: subjecta enim omnium actuum intelliguntur quidem sub ratione substantiæ,* (vel etiam si lubet sub ratione materiæ, nempe Metaphysicæ) non autem idcirco sub ratione corporum.

Sed & logici, & vulgò omnes dicere solent substantias alias esse spirituales, alias corporeas. Nec aliud probavi exemplo ceræ, nisi tantum, colorem, duritiem, figuram, non pertinere ad rationem formalem ipsius ceræ. Nec etiam de ratione formali mentis, nec quidem de ratione formali corporis ibi egi.

Neque ad rem pertinet quod hic Philosophus dicat unam cogitationem non posse esse subjectum alterius cogitationis, quis enim unquam præter ipsum hoc finxit? sed ut rem ipsam paucis explicem, certum est cogitationem non posse esse sine re cogitante, nec omnino ullum actum, sive ullum accidens
sine

sine substantia cui insit: Cùm autem substantiam non immediate per ipsam cognoscamus, sed per hoc tantum quod sit subjectum quorundam actuum, valdè rationi consentaneum est, & usus jubet, ut illas substantias quas agnoscimus esse subjecta planè diversorum actuum, sive accidentium, diversis nominibus appellemus; atque ut postea utrum illa diversa nomina res diversas, vel unam & eandem significant, examinemus. Sunt autem actus quidam quos vocamus corporeos, ut magnitudo, figura, motus, & alia omnia quæ absque locali extensione cogitari non possunt: atque substantiam, cui illi insunt, vocamus *corpus*, nec fingi potest alia esse substantia quæ sit subjectum figuræ, alia quæ sit subjectum motus localis, &c. quia omnes illi actus conveniunt sub unâ communi ratione extensionis: sunt deinde alii actus, quos vocamus *cogitativos*, ut intelligere, velle, imaginari, sentire, &c. qui omnes sub ratione communi cogitationis, sive perceptionis, sive conscientiæ conveniunt: atque substantiam cui insunt dicimus esse rem cogitantem, sive mentem, sive alio quo vis nomine, modò ne ipsam cum substantiâ corporeâ confundamus, quoniam actus cogitativi nullam cum actibus corporeis habent affinitatem, & cogitatio, quæ est ipsarum ratio communis toto genere differt ab extensione quæ est ratio communis aliorum. Postquam verò duos distinctos conceptus istarum duarum substantiarum formavimus, facile est ex dictis in sexta Meditatione cognoscere an una & eadem sint, an diversæ.

O B I E C T I O I I I.

Quid ergo est quod à meâ cogitatione distinguatur? quid, quod à me ipso separatim dici potest?

Fortè respondebit aliquis huic quæstioni; à me cogitatione distinguor ipse ego qui cogito: & à me, non separatam quidem, sed diversam esse meam, cogitationem, eo modo, quo (ut ante dictum est) distinguitur saltatio à saltante: quod si D. C. ostenderit idem esse eum qui intelligit, & intellectum, recidemus in modum loquendi Scholasticum; Intellectus intelligit, visus videt, voluntas vult, & per analogiam optimam; ambulatio, vel saltem facultas ambulandi ambulabit. Quæ omnia ob-

scura impropria, & perspicuitate solita Domini Des Cartes indignissima,

R E S P O N S I O.

Non nego me, qui cogito, distinguere à mea cogitatione, ut rem à modo, sed ubi quaero, *quid ergo est quod à meâ cogitatione distinguatur*, hoc intelligo de variis cogitandi modis ibi recensitis, non de meâ substantiâ: & ubi addo, *quid quod à me ipso separatum dici possit*, significo tantum illos omnes cogitandi modos mihi inesse; nec video quid hinc dubii vel obscuritatis fingi possit.

O B I E C T I O I V.

*S*uperest igitur ut concedam, me ne imaginari quidem quâd sit haec cera, sed sola mente concipere.

Differentia magna est inter imaginari, hoc est, ideam aliquam habere, & mente concipere, hoc est, ratiocinando colligere rem aliquam esse, vel rem aliquam existere. Sed non explicuit nobis D. C. in quo differunt. Veteres quoque Peripatetici docuerunt satis clarè non percipi substantiam sensibus, sed colligi rationibus.

Quid jam dicimus, si forte ratiocinatio nihil aliud sit quàm copulatio, & concatenatio nominum, sive appellationum per verbum hoc est? unde colligimus ratione nihil omninò de Naturâ rerum, sed de earum appellationibus, nimirum utrum copulemus rerum nomina secundum pacta (quæ arbitrio nostro fecimus circa ipsarum significationes) vel non. Si hoc sit, sicut esse potest, ratiocinatio dependebit à nominibus, nomina ab imaginatione, & imaginatio forte, sicut sentio, ab organorum corporeorum motu, & sic mens nihil aliud erit præterquam motus in partibus quibusdam corporis organici.

R E S P O N S I O.

Differentiam inter imaginationem, & puræ mentis conceptum hinc explicui, ut in exemplo enumerans quænam sint in cera

quæ

quæ imaginamur, & quænam quæ solâ mente concipimus; sed & alibi explicui quo pacto unam & eandem rem, puta pentagonum, aliter intelligamus, & aliter imaginemur: est autem in ratiocinatione copulatio non nominum, sed rerum nominibus significatarum; mirorque alicui contrarium venire posse in mentem. Quis enim dubitat quin Gallus, & Germanus eadem planè iisdem de rebus possint ratiocinari, cum tamen verba concipiant planè diversa? & nunquid Philosophus seipsum condemnat cum loquitur de pactis quæ arbitrio nostro fecimus circa verborum significaciones? Si enim admittit aliquid verbis significari, quare non vult ratiocinationes nostras esse de hoc aliquid quod significatur potius quàm de solis verbis? Ac certe eodem jure quo concludit mentem esse motum, posset etiam concludere terram esse cœlum, vel quidquid aliud ipsi placuerit.

O B I E C T I O V.

Ad Meditationem tertiam.

D E D E O

Quædam ex his (scilicet cogitationibus humanis) tanquam rerum imagines sunt, quibus solis proprie convenit idea nomen, ut cum hominem, vel Chimæram, vel Cælum, vel Angelum, vel Deum cogito.

Cum hominem cogito, agnosco ideam, sive imaginem constitutam ex figurâ, & colore, de quâ possum dubitare, an sit hominis similitudo, vel non. Similiter cum cogito cœlum. Cum Chimæram cogito, agnosco ideam, sive imaginem, de quâ possum dubitare, an sit similitudo alicujus animalis, non existentis, sed quod existere possit, vel extiterit alio tempore, vel non.

Cæterum cogitanti Angelum obversatur animo aliquando imago flammæ, aliquando puelli formosi alati, de quâ certus mihi videor esse quod non habet similitudinem Angeli, neque ergo esse eam Angeli ideam, sed credens esse creaturas aliquas Deo ministrantes, invisibiles, & immateriales, rei creditæ, vel suppositæ nomen imponimus Angelum, cum tamen idea, sub quâ Angelum imaginor, sit composita ex ideis rerum visibilium.

Eodem modo ad nomen venerandum Dei, nullam Dei habemus

mus imaginem, five ideam, ideoque prohibemur Deum sub imagine adorare, ne illum, qui inconceptibilis est, videamur nobis concipere.

Videtur ergò nullam esse in nobis Dei ideam, Sed sicut cœcus natus, sapius igni admotus, & sentiens se calere, agnoscit esse aliquid, à quo calefactus est; audiensque illud appellari ignem, concludit ignem existere, nec tamen qualis figuræ, aut coloris ignis sit cognoscit, vel ullam omnino ignis ideam, vel imaginem animo obversantem habet.

Itaque homo cognoscens debere esse causam aliquam suarum imaginum, vel idearum, & causæ illius aliam causam priorem, & sic continuo, deducitur tandem ad finem, five suppositionem alicujus causæ æternæ, quæ quia nunquam cœpit esse, causam se habere priorem non potest, necessario aliquid æternum existere concludit; nec tamen ideam ullam habet, quam possit dicere esse ideam æterni illius, sed rem creditam, vel agnitam nominat, five appellat Deum.

Jam quoniam expositione hæc, quod habemus ideam Dei in animâ nostrâ procedit D. C. ad probationem hujus Theorematis, quod Deus (id est summè potens, sapiens, mundi creator) existat, oportuit illam ideam Dei melius explicari, & non modò inde deducere ipsius existentiam; sed etiam mundi creationem.

R E S P O N S I O.

Hic nomine ideæ vult tantum intelligi imagines rerum materialium in phantasiâ corporeâ depictas, quo positio facile illi est probare nullam Angeli, nec Dei propriam ideam esse posse; atqui ego passim ubique, ac præcipuè hoc ipso in loco, ostendo me nomen ideæ sumere pro omni eo quod immediate à mente percipitur, adeò ut cum volo, & timeo, quia simul percipio me velle, & timerè, ipsa volitio, & timor inter ideas à me numerentur, ususque sum hoc nomine, quia jam tritum erat à Philosophis ad formas perceptionum mentis divinæ significandas, quamvis nullam in Deo phantasiâ agnoscamus; & nullum aptius habebam. Satis autem puto me explicuisse ideam Dei pro iis qui ad meum sensum volunt attendere; sed pro iis qui

mea verba malunt aliter quàm ego intelligere, nunquam possem fatis. Quod denique hic additur de mundi creatione, planè est à quæstione alienum.

O B I E C T I O V I.

*A*lia verò (cogitationes) alias quasdam præterea formas habent, ut cum volo, cum timeo, cum affirmo, cum nego, semper quidem aliquam rem ut subjectum mee cogitationis apprehendo. Sed aliquid etiam amplius quàm istius rei similitudinem cogitatione complector, & ex his alia voluntates sive affectus, alia autem iudicia appellantur.

Cum quis vult, vel timet, habet quidem imaginem rei quam timet, & actionis quam vult, sed quid amplius volens, vel timens cogitatione complectitur non explicatur. Et si quidem timor sit cogitatio, non video quo modo potest esse alia, quàm cogitatio rei quam quis timet. Quid enim est timor irruentis leonis aliud, quàm idea irruentis leonis, & effectus (quem talis idea generat in corde) quo timens inducitur ad motum animalem illum, quem vocamus fugam: Jam motus hic fugæ non est cogitatio, quare remanet non esse in timore aliam cogitationem præter illam quæ consistit in similitudine rei: idem dici posset de voluntate.

Præterea affirmatio, & negatio non sunt sine voce, & appellationibus, ita ut animantia bruta non possint affirmare, neque negare; ne cogitatione quidem, Idèdque neque judicare; at tamen cogitatio similis potest esse in homine, & bestia. Nam cum affirmamus hominem currere, non habemus aliam cogitationem ab eà quam habet canis videns currentem Dominum suum: nihil igitur addit affirmatio, vel negatio cogitationibus simplicibus, nisi fortè cogitationem quòd nomina, ex quibus constat affirmatio, sint nomina ejusdem rei in affirmante: quod non est complecti cogitatione plus quàm rei similitudinem, sed eandem similitudinem bis.

R E S P O N S I O.

Pet se notum est aliud esse videre leonem & simul illum timere,

mere, quàm tantum illum videre: item aliud esse videre hominem currentem, quàm sibi ipsi affirmare, se illum videre quod fit sine voce. Nihilque hinc animadverto quod egeat responsione.

O B I E C T I O V I I.

*S*uperest ut examinem, qua ratione ideam istam à Deo accepi, neque enim illam sensibus hausi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut solent rerum sensibilium ideae, cum ipsa res externis sensuum organis occurrunt, vel occurrere videntur, nec etiam à me efficta est, nam nihil ab ea detrabere, nihil illi superaddere planè possum, ac proinde superest ut mihi sit innata, quemadmodum etiam mihi est innata idea mei ipsius.

Si non detur Dei idea (non autem probatur dari) quemadmodum non dari videtur, tota hæc collabitur disquisitio. Præterea idea mei ipsius mihi oritur (si corpus meum spectatur) ex visione; si anima, nulla omnino animæ est idea, sed ratione colligimus esse aliquid internum corpori humano, quod ei motum impertit animale, quo sentit, & movetur, atque hoc quidquid est, sine ideâ vocamus animam.

R E S P O N S I O.

Si detur Dei idea (ut manifestum est illam dari) tota hæc collabitur objectio; cumque additur non dari animæ ideam, sed ratione colligi, idem est ac si diceretur non dari ejus imaginem in phantasiâ depictam, sed dari tamen illud quod ego ideam vocavi.

O B I E C T I O V I I I.

*A*liam vero solis ideam, ex rationibus astronomicis desumptam, hoc est, ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam. Solis idea unica uno tempore videtur esse, si spectetur oculis, sive ratiocinatione intelligatur esse multoties major quàm videtur. Nam hæc altera non est idea solis, sed collectio per argumenta, ideam solis multoties fore majorem, si multò propius spectaretur.

Verum

Verùm diversis temporibus diversæ possunt esse solis ideæ, ut si uno tempore nudo oculo, alio tubo optico spectetur: sed rationes Astronomiæ non reddunt ideam solis majorem, vel minorem, docent potius ideam sensibilem fallacem esse.

RESPONSIO.

Hic quoque quod dicitur non esse idea solis, & tamen describitur, est id ipsum quod ego ideam voco.

OBJECTIO XI.

Nam procul dubio illa idea, quæ substantiam mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in se continent, quàm illæ quæ tantum modos, sive accidentia representant. Et rursus illa per quam summum aliquem Deum, æternum, infinitum, omniscium, omnipotentem rerumque omnium quæ præter ipsum sunt, creatorem intelligo, plus profecto realitatis objectivæ in se habet, quàm illæ per quas finitæ substantiæ exhibentur.

Notavi sæpius ante, neque Dei neque animæ dari ullam ideam; addo jam neque substantiæ; substantia enim (ut quæ est materia subjecta accidentibus, & mutationibus) solâ ratiocinatione evincitur, nec tamen concipitur, aut ideam ullam nobis exhibet; hoc si verum sit, quomodo dici potest ideas, quæ substantias mihi exhibent, majus aliquid esse, & plus habere realitatis objectivæ, quàm illas quæ mihi exhibent accidentia? præterea consideret denuò D. C. quid velit dicere plus realitatis? an realitas suscipit magis & minus? vel si putat unam rem aliâ magis esse rem; consideret quomodo hoc possit captui nostro cum tantâ perspicuitate explicari, quanta exigitur in omni demonstratione, & quanta ipsa aliàs usus est.

RESPONSIO.

Notavi sæpius me nominare ideam id ipsum quod ratione evincitur, ut & alia quæ quolibet modo percipiuntur. Satisque explicui quomodo realitas suscipiat plus & minus: ita nempe ut substantia sit magis res quàm modus: atque si dentur qualitates reales, vel substantiæ incompletæ, sunt magis res quàm

modi, sed minus quàm substantiæ completæ: ac denique si detur substantia infinita, & independens, est magis res quàm finita, & dependens. Hæcque omnia per se sunt notissima.

O B I E C T I O X.

ITaque sola restat idea Dei, in qua considerandum est, an aliquid sit quod à me ipso non potuerit proficisci: Dei nomine intelligo substantiam quandam infinitam, independentem, summe intelligentem, summe potentem, & à qua tum ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud exstat, est creatum. Quæ sanè omnia talia sunt, ut quo diligentius attendo, tanto minus à me solo profecta esse videantur, ideoque ex antedictis Deum necessario existere est concludendum.

Considerans attributa Dei, ut Dei ideam inde habeamus, & ut videamus an in illâ aliquid sit quod à nobis ipsis non potuerit proficisci, inuenio, ni fallor, neque à nobis proficisci quæ ad nomen Dei cogitamus, neque esse necessarium ut proficiantur aliunde quàm ab objectis externis, nam Dei nomine intelligo substantiam, hoc est intelligo Deum existere, (non per ideam, sed per ratiocinationem) infinitam (hoc est, quod non possum concipere, neque imaginari terminos ejus, sive partes extremas, quin adhuc possim imaginari ulteriores) ex quo sequitur ad nomen *infiniti* non oriri ideam infinitatis divinæ, sed meorum ipsius finium, sive limitum: *Independentem*, hoc est, non concipio causam ex quâ Deus oriatur.

Ex quo patet me aliam ideam ad nomen *independentis* non habere præter memoriam mearum idearum incipientium diversis temporibus, ideoque dependentium.

Quapropter dicere Deum esse *independentem* nihil aliud est, quàm dicere Deum esse ex earum rerum numero, quarum non imaginor originem; sicut dicere Deum esse *infinitum*, idem est ac si dicamus eum esse in numero earum rerum, quarum non concipimus fines. Et sic omnis idea Dei excluditur qualis enim est idea sine origine, & terminis.

Summe intelligentem, quæro hîc per quam ideam D. C. intelligit intellectionem Dei? *summe potentem*: item per quam ideam intelligitur potentia, quæ est rerum futurarum, hoc est non existentium.

Certe

Certè ego potentiam intelligo ex imagine, sive memoria actionum præteritarum, hoc modo colligens; sic fecit, ergo sic potuit facere: ergo existens idem sic poterit iterum facere: hoc est, habet potentiam faciendi. Jam hæc omnia sunt ideæ quæ ortæ esse possunt ab objectis externis.

Creatorem omnium quæ extant, creationis imaginem quandam mihi ipsi fingere possum ex iis quæ vidi, velut hominem nascentem, sive crescentem velut ex puncto in figuram, & magnitudinem quam nunc habet; aliam ideam ad nomen creatoris nemo habet; sed non sufficit ad probandam creationem quod imaginari possumus, mundum esse creatum.

Ideoque etsi demonstratum esset aliquid *infinisum*, *independens*, *summè potens*, &c. existere, non tamen sequitur existere creatorem. Nisi quis putet rectè inferri ex eo quod existit aliquid quod nos credimus creasse cætera omnia, ideo mundum ab eo fuisse aliquando creatum.

Præterea ubi dicit ideam Dei, & animæ nostræ nobis innatam esse, velim scire si animæ dormientium profundè sine insomnio cogitent; si non, non habent eo tempore ideas ullas, quare nulla idea est innata, nam quod est innatum semper adest,

R E S P O N S I O.

Nihil eorum quæ Deo tribuimus, ab objectis externis tanquam ab exemplari potest esse profectum, quia nihil est in Deo simile iis quæ sunt in rebus externis, hoc est corporeis: quidquid autem iis dissimile cogitamus, manifestum est non ab ipsis, sed à causâ istius diversitatis in cogitatione nostrâ proficisci.

Et quæro hîc quo pacto iste Philosophus intellectionem Dei à rebus externis deducat: quam autem habeam ejus ideam facile explico, dicendo me per ideam intelligere id omne quod forma est alicujus perceptionis; quis enim est qui non percipiat se aliquid intelligere, ac proinde qui non habeat istam sive ideam intellectionis, quam indefinitè extendendo format ideam intellectionis divinæ, & sic de cæteris ejus attributis.

Quoniam verò usi sumus ideâ Dei quæ in nobis est ad ejus existentiam demonstrandam, atque in hâc ideâ tam immensa potentia

potentia continetur ut intelligamus repugnare, si Deus existat, aliquid aliud præter ipsum existere, nisi quod ab ipso sit creatum, planè sequitur ex eo quòd demonstrata sit ejus existentia, demonstratum etiam esse totum mundum, sive res omnes à Deo diversas, quæcunque existunt, ab ipso esse creatas.

Denique cùm dicimus ideam aliquam nobis esse innatam, non intelligimus illam nobis semper obverfari, sic enim nulla profus esset innata sed tantùm nos habere in nobis ipsis facultatem illam eliciendi.

O B I E C T I O X I.

Totaque vis argumenti in eo est, quod cognoscam fieri non posse ut existant talis natura qualis sum, nempe ideam Dei in me habens, nisi revera Deus etiam existat, Deus, inquam, ille cujus idea in me est.

Quoniam ergo non est demonstratum nos ideam Dei habere, & Christiana religio nos obligat credere Deum esse inconceptibilem, hoc est, ut ego opinor, cujus idea non habetur, sequitur existentiam Dei non esse demonstratam, multò minus creationem.

R E S P O N S I O.

Cum dicitur Deus inconceptibilis, intelligitur de conceptu adæquatè illum comprehendente: quomodo autem idea Dei habeatur, ad nauseam usque repetitum est: ac nihil omnino hîc affertur quod demonstrationes meas convellat.

O B I E C T I O X I I.

Ad Meditationem quartam.

D E V E R O E T F A L S O.

Atque ita certè intelligo errorem, quatenus error est, non esse quid reale, sed tantummodo defectum. Nec proinde ad errandum mihi opus esse aliqua potestate ad hunc finem à Deo tributa.

Certum est ignorantiam tantummodò esse defectum, neque opus esse facultate aliquâ positivâ ad ignorandum; sed de errore non est ita res manifesta, videntur epim lapides & in animata errare non

re non posse, propter hoc solum quod non habeant facultatem ratiocinandi, neque imaginandi: proinde pronum est colligere quod ad errandum opus sit facultate ratiocinandi, vel saltem imaginandi, quæ facultates sunt ambæ positivæ tributæ omnibus, & solis errantibus.

Præterea D. C. dicit sic, *adverto illos (scilicet meos errores) à duabus causis simul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoscendi qua in me est, & à facultate eligendi, sive ab arbitrii libertate: Quod videtur præcedentibus contradictorium. Ubi notandum quoque arbitrii libertatem assumi sine probatione, contra opinionem Calvinistarum.*

R E S P O N S I O.

Etsi ad errandum opus sit facultate ratiocinandi (vel potius judicandi, sive affirmandi, & negandi) quia nempe est ejus defectus, non ideo sequitur hunc defectum esse realem, ut neq; cæcitatem esse realem, quamvis lapides non dicantur cæci, propter hoc solum quod non sint visus capaces. Mirorque me nullam hætenus rectam illationem in his objectionibus invenisse. Nihil autem de libertate hîc assumpsi, nisi quod omnes experimur in nobis, estque lumine naturali notissimum, nec intelligo quam ob causam precedentibus contradictorium esse dicatur.

Etsi verò forte multi sint qui cùm ad præordinationem Dei respiciunt, capere non possunt, quomodo cum ipsâ consistat nostra libertas, nemo tamen cùm seipsum tantùm respicit, non experitur unum & idem esse voluntarium, & liberum Neque hîc est locus examinandi, quænam sit eâ de re opinio aliorum.

O B I E C T I O XIII.

Exempli causa cùm examinarem his diebus, an aliquid in mundo existeret, atque adverterem ex hoc ipso quod illud examinarem, evidenter sequi me existere, non potui quidem non judicare quod tam clarè intelligebam verum esse, non quòd ab aliqua vi externa fuerim ad id coactus, sed quia ex magna luce in intellectu magna consequuta est propositio in voluntate, atque ita tanto magis sponte, & liberè illud credidi, quanto minus fui ad istud ipsum indifferens.

Vox hæc, *magna lux in intellectu*, metaphorica est; nec igitur argumentativa: unusquisque autem qui dubitatione caret, talem lucem præterdit, & habet propensionem voluntatis ad affirmandum id de quo non dubitat, non minorem quàm quireverà scit. Potest ergo lux hæc esse causâ quare quis obstinatè opinionem aliquam defendat, vel teneat, sed non quòd sciat veram eam esse.

Præterea non modò scire aliquid verum esse, sed & credere, vel assensum præbere, aliena sunt à voluntate; nam quæ validis argumentis probantur, vel ut credibilia narrantur, volentes nolentes credimus. Verum est quod affirmare, & negare, propugnare, & refellere propositiones sunt actus voluntatis, sed non ideo sequitur assensum internum dependere à voluntate.

Non itaque satis demonstratur conclusio quæ sequitur, *atque in hoc liberi arbitrii non recto usu privatio illa inest quæ formam erroris constituit.*

R E S P O N S I O.

Nihil ad rem attinet querere an vox, *magna lux*, sit argumentativa, nec ne, modò sit explicativa, ut revera est. Nemo enim nescit per lucem in intellectu intelligi perspicuitatem cognitionis, quàm fortè non habent omnes qui putant se habere, sed hoc non impedit quominus valdè diversa sit ab obstinata opinione absque evidenti perceptione concepta.

Cùm autem hîc dicitur nos rebus clarè perspectis volentes nolente assentiri, idem est ac si diceretur, nos bonum clarè cognitum volentes nolentes appetere: verbum enim, *nolentes*, in talibus non habet locum, quia implicat nos idem velle & nolle.

O B I E C T I O X I V.

Ad Meditationem quintam.

D E E S S E N T I A R E R V M M A T E R I A L I V M.

VT cum, *exempli causa, triangulum imaginor, etsi fortasse talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam existat, nec utquam extiterit, est tamen profectò determinata quadam ejus natura,*
sive

sive essentia, sive forma immutabilis & aeterna que à me non efficta est, nec à mea mente dependet ut patet ex eo quod possint demonstrari variæ proprietates de isto triangulo.

Si triangulum nullibi gentium existat, non intelligo quomodo naturam aliquam habeat, quod enim nullibi est, non est: Neque ergo habet esse, seu naturam aliquam: triangulum in mente, oritur ex triangulo viso, vel ex visis ficto, cum autem semel rem (unde putamus oriri ideam trianguli) nomine trianguli appellaverimus, quanquam perit ipsum triangulum, nomen manet. Eodem modo si cogitatione nostra semel conceperimus angulos trianguli omnes simul æquari duobus rectis, & nomen hoc alterum dederimus triangulo, *habens tres angulos æquales duobus rectis*: Et si nullus angulus existeret in mundo, tamen nomen maneret, & sempiterna erit veritas propositionis istius, *triangulum est habens tres angulos duobus rectis æquales*; Sed non erit sempiterna natura trianguli, si forte omne triangulum periret.

Vera similiter in æternum erit propositio, *homo est animal*, propter nomina æterna, sed pereunte genere humano, non erit amplius natura humana.

Unde constat essentiam, quatenus distinguitur ab existentia, nihil aliud esse præter nominum copulationem per verbum, *est*; ideoque essentia absque existentia est commentum nostrum: & videtur esse ut Imago hominis in animo ad hominem; ita esse essentiam ad existentiam, vel ut hæc Propositio, *Socrates est homo*; ad hanc, *Socrates est*, vel existit; ita Socratis essentia ad ejusdem existentiam: *Iam, Socrates est homo*, quando Socrates non existit, significat connexionem nominum tantum & *est*, si-ve esse habet sub se Imaginem unitatis rei duobus nominibus nominatæ.

R E S P O N S I O.

Nota est omnibus essentiæ ab existentia distinctio, & quæ hic de nominibus æternis, loco conceptuum, sive idearum æternæ veritatis dicuntur, jam antè fuerunt satis explora.

Ad Meditationem sextam

DE RERUM MATERIALIUM EXISTENTIA.

C*Um enim nullam planè facultatem mihi dederit Deus ad hoc, utrum idæ emittantur à corporibus nec-ne cognoscendum, sed contra magnam propensionem ad credendum illas à rebus corporeis emitti, non video qua ratione possit intelligi ipsum non esse fallacem, si aliunde quàm à rebus corporeis emitterentur, ac proinde res corporea existunt.*

Communis est opinio, non peccare Medicos qui ægrotos decipiunt ipsorum salutis causa: neque patres qui filios suos fallunt boni ipsorum gratiâ; neque crimen deceptiones consistere in falsitate dictorum, sed in injuriâ decipientium. Viderit igitur D.C. an vera sit propositio universaliter sumpta, *Deus nullo casu potest nos fallere* nam si non fit vera ita universaliter, non sequitur conclusio illa, *ergo res corporea existunt.*

R E S P O N S I O.

Ad meam conclusionem non requiritur, ut nullo casu possimus falli, (admissi enim ultrò nos sæpe falli) sed ut non fallamur cum iste noster error decipiendi voluntatem in Deo testaretur, qualem in eo esse repugnat, rursusque hic est mala illatio.

O B I E C T I O U L T I M A.

N*unc enim adverto permagnum esse inter utrumque (hoc est inter vigiliam & insomnium) discrimen, in eo quòd nunquam insomnia cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjungantur.*

Quæro utrum sit hoc certum, quod quis somnians se dubitate an somniet nec ne, non possit somnare cohærere suum somnium cum ideis rerum longa serie præteritarum. Si potest,

ea quæ somnianti videntur esse actiones vitæ suæ anteaactæ, possunt censerì pro veris non minùs quàm si vigilaret. Præterea quoniam, ut ipse affirmat, omnis scientiæ certitudo & veritas ab unâ veri Dei cognitione pendet, Atheus vel non potest colligere se vigilare ex memoriâ anteaactæ vitæ, vel potest aliquis scire se vigilare sine veri Dei cognitione.

R E S P O N S I O .

Non potest somnians ea quæ somniat cum ideis rerum præteritarum revera connectere, quamvis somniare possit se connectere, quis enim negat dormientem falli posse? atqui postea experrectus errorem suum facile dignoscet.

Potest verò atheus colligere se vigilare ex memoriâ anteaactæ vitæ, sed non potest scire hoc signum sufficere ut certus sit se non errare, nisi sciat se à Deo non fallante esse creatum.

O B I E C T I O N E S

Q V A R T Æ

Ad virum Clarissimum Epistola.

Noluit vir Clarissime, gratis me beare, summi beneficii compensationem exigit, & quidem gravem, dum eâ tantum lege ingeniosissimi operis participem me fieri voluit, ut sensus de illo meos aperirem. Dura profectò conditio, quàm res plucherrimas noscendi cupiditas extorsit, & adversus quam libentissimè reclamarem, sit ut à Prætorè datur exceptio, *si quid vi aut metu*, ita novam possim obtinere *si quid suadente voluptate factum est.*

Quid enim vis tibi? meum de Authore judicium non expectas, cujus summam ingenii vim eruditionemque singularem quanti faciam jam pridem nôsti: non ignoras etiam quàm molestis occupationibus detinear, nec, si quid mihi tribuis amplius quàm deceat, sequitur ut ego meæ tenuitatis conscius non

sim, & tamen quod examinandum præbes, cum ingenium non vulgare, tum plurimum serenæ mentis desiderat, ut à rerum omnium exteriorum strepitu libera sibi ipsi vacet, quod non nisi attenda Meditatione, & defixo in seipsam obtutu fieri posse satis vides. Parendum nihilominus, siquidem jubes; quidquid à me peccabitur penes te culpa erit, qui ad scribendum cogis. Quamquam verò totum hoc opus Philosophia sibi vindicare possit, quia tamen vir modestissimus ultrò se Theologorum tribunali sistit, duplicem hic agam personam, proponamque primum quæ circa præcipuas de natura Mentis nostræ, & de Deo quæstiones à Philosophis opponi posse mihi videbuntur, tum verò scrupulos aperiam quos in opere universo Theologus posset offendere.

De natura mentis humana.

Hic primum mirari subit virum Clarissimum idem pro totius suæ Philosophiæ principio statuisse quod statuit D. Augustinus, acerrimi vir ingenii, nec in Theologicis modò, sed etiam in Philosophicis rebus planè mirandus. Lib. enim 2 de Libero arbitrio cap. 3. Alipius cum Ennodio disputans probaturusque Deum esse, *Præterea, inquit, abs te quero ut de manifestissimis capiamus exordium, utrum tu ipse sis, an tu forte metuis ne hac in interrogatione fallaris, cum utique si non esses, falli omnino non posses;* quibus similia sunt Authoris nostri verba, *sed est deceptor nescis quis summè potens, summè callidus qui de industria me semper fallit. haud dubiè ego etiam sum si me fallit.* Sed pergamus, & quod potius ad rem facit, videamus quo pacto ex hoc principio confici possit Mentem nostram à corpore esse separatam.

Dubitare possum an corpus habeam, imo an ullum sit in rerum natura corpus, nec tamen mihi licet dubitare quin sim, sive existam, quandiu dubito, sive cogito.

Ego igitur, qui dubito, & cogito, corpus non sum, alioquin de corpore dubitando de me ipso dubitarem.

Imò etiam si obstinata mente contendam, nullum esse omnino corpus, manet nihilominus positio, ego aliquid sum, non sum igitur corpus; acutè sanè, sed opponet aliquis quod etiam

sibi ipsi author objicit, quod de corpore dubitem, vel corpus esse negem, non efficitur nullum esse corpus.

Fortassis ergo contingit ut hæc ipsa quæ suppono nihil esse, quia mihi sunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me quem novi. Nescio, inquit, de hac re non disputo; novi me existere, quæro quis sim ego ille quem novi; certissimum est hujus sic præcisè sumpti notiam non pendere ab iis quæ existere nondum novi.

Verùm cum fateatur per argumentum in methodo propositum rem eò tantum deductam esse, ut quidquid corporeum est excluderet à natura mentis suæ, non in ordine ad ipsam rei veritatem, sed dumtaxat in ordine ad suam perceptionem (adco ut sensus esset, se nihil planè cognoscere quod ad essentiam suam sciret pertinere, præterquam quod esset res cogitans) patet ex hac responsione in iisdem adhuc terrenis disputationem hæere, proinde integram restare quæstionem quam se soluturum spondet, quo pacto ex eo quod nihil aliud ad essentiam suam pertinere cognoscat, sequatur nihil etiam aliud revera ad illam pertinere. Quod tamen ab illo præstutum esse tota Meditatione 2. ut fatear tarditatem meam, deprehendere non potui. Sed quantum conjicere possum hujus rei probationem aggreditur in Meditatione 6. eo quod illam dependere judicârît à clarâ Dei notitia, quam Meditatione 2. sibi nondum comparârât; sic ergo rem istam probat.

Quoniam, inquit, scio omnia quæ clarè & distinctè intelligo, talia à Deo fieri posse qualia illa intelligo, satis est quod possim unam rem absque altera clarè, & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab altera esse diversam, quia potest saltem à Deo seorsim poni, & non refert à qua potentia id fiat ut diversa existimetur: quia ergo ex una parte claram, & distinctam habeo ideam mei ipsius, quatenus sunt tantum res cogitans, non extensa, & ex alia parte distinctam ideam corporis, quatenus est tantum res extensa, non cogitans, certum est me à corpore meo revera esse distinctum, & absque illo posse existere.

Hic paulisper subsistendum, in his enim paucis verbis totius difficultatis cardo versari mihi videtur.

Ac primum quidem ut vera sit illius syllogismi propositio, non de quacunque etiam clarâ, & distinctâ, sed tantummodò, de adzquata rei cognitione intelligi debet. fatetur enim V. C. in
respon-

responsione ad Theologum, sufficere distinctionem formalem, nec requiri realem, ut unum ab alio distincte, & seorsim concipiatur per abstractionem intellectus rem inadæquate concipientis, unde in eodem loco subsumit.

Atqui completè intelligo quid sit corpus, putando tantùm illud esse extensum, figuratum, mobile &c. deque illo negando ea omnia que ad mentis naturam pertinent: vice versa intelligo mentem esse rem completam, qua dubitat, qua intelliget, qua vult &c. quamvis negem in ea quidquam esse ex iis que in corporis ideâ continentur. Ergo inter corpus, & mentem est distinctio realis.

Sed si quis hanc sumptionem in dubium revocet, contendatque inadæquatam tantùm esse tui conceptionem, dum te concipis tanquam rem cogitantem, non extensam; similiterque cum te concipis tanquam rem extensam, non cogitantem, videndum quomodo id in superioribus probatum sit: non enim arbitror rem istam ita claram esse, ut tanquam principium indemonstrabile assumi debeat, non probari.

Et quidem quod ad illius primam partem attinet, quod scilicet completè intelligas, quid sit corpus, putando tantùm illud esse extensum, figuratum, mobile, &c. deque illo negando ea omnia que ad mentis naturam pertinent, parum ad rem facit; qui enim contenderet mentem nostram esse corpoream, non ideo existimaret corpus omne mentem esse; corpus ergo se haberet ad mentem sicut genus ad speciem: at genus potest intelligi sine specie, & de illo negando quidquid speciei proprium & peculiare est, unde vulgo Logici ajunt negata specie non negari genus: sic possem intelligere figuram absque eo quod intelligam ullam ex iis affectionibus que circulo propriæ sunt: probandum ergo superest mentem completè, & adæquate posse intelligi sine corpore.

Non aliud in toto opera idoneum video ad hanc probationem argumentum, præter illud quod initio prepositum est, *possum negare ullum esse corpus ullam rem extensam, & tamen certum mihi est me esse, quandiu hoc nego. seu cogito, sum ergo res cogitans, non corpus, & ad mei notitiam non pertinet corpus.*

At ex eo confici tantùm video aliquam mei notitiam parari posse absque notitiâ corporis, sed notitiam illam esse completam, & adæ-

& adæquatam, ita ut certus sim me non falli, dum ab essentia mea corpus excludo, mihi nondum planè perspicuum est: Rem exemplo declarabo.

Certò novèrit aliquis angulum in semicirculo rectum esse, & proinde triangulum ex illo angulo, & diametro circuli rectangulum esse: dubitet verò, necdum certo deprehenderit, imo sophismate aliquo delusus neget quadratum basis rectanguli æquale esse quadratis laterum, eadem ratione quam vir clarissimus proponit, videtur se in falsâ suâ persuasione confirmaturus: ut enim, inquit, clarè, & distinctè percipio triangulum illum esse rectangulum, dubito tamen utrum illius basis quadratum æquale sit quadratis laterum, non ergo ad illius essentiam pertinet, quod illius basis quadratum æquale sit quadratis laterum.

Deinde etiamsi negavero quod illius basis quadratum sit æquale, quadratis laterum, certus tamen remaneo quod sit rectangulus, & clara distinctaque remanet in meâ mente notitia quòd unus ex illius angulis sit rectus, quo salvo; ne Deus quidem efficere possit ut non sit rectangulus.

Non ergo id de quo dubito, immo quo sublato, eâ mihi remanet idea, ad illius essentiam pertinet.

Præterea quoniam scio omnia quæ clarè, & distinctè intelligo talia à Deo fieri posse, qualia à me inteligo, satis est quòd possim rem unam absque altera clarè, & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab altera esse diversam, quia potest à Deo seorsim poni, ac clarè & distinctè intelligo hunc triangulum esse rectangulum, absque eo quòd intelligam quadratum illius basis æquale esse quadratis laterum, ergo saltem à Deo fieri potest triangulus rectangulus, cuius basis quadratum æquale non sit quadratis laterum.

Non video quid hic respondere possit, nisi illum hominem clarè & distinctè non percipere triangulum rectangulum. At unde habeo me clariùs percipere naturam mentis meæ, quàm ille percipiat naturam trianguli æq; enim certus est ille triangulum in semicirculo habere unum angulum rectum, quæ est notio trianguli rectanguli, ac ego certus sum me existere ex eo quòd cogitem.

Quemadmodum ergo ille in eo fallitur quòd ad illius trianguli naturam, quem clarè & distinctè novit esse Rectangulum,

pertinere non arbitretur quod illius basis quadratum sit &c. Ita cur in eo fortasse non fallor, quod ad mei naturam, quam certe, & distincte novi esse rem cogitantem, nihil aliud pertinere arbitrer, quàm quod sim res cogitans? Cùm etiam forte ad illam pertineat quod sim res extensa.

Et profectò, inquiet aliquis, mirum non est, si dum ex eo quod cogitem, colligo me existere idea quam de me hoc pacto cognito efformo, nihil aliud animo meo representat quàm me ipsum, tanquam rem cogitantem, quippe quæ ex solâ meâ cogitatione desumpta sit, ut proinde ex illâ ideâ nullum argumentum desumi posse videatur, nihil amplius ad meam essentiam pertinere, quàm quod in eâ continetur.

Accedit quod hoc argumentum nimis probare videtur, & nos in eam Platoniam opinionem deducere, (quam tamen author refellit) nihil corporeum ad nostram essentiam pertinere, ita ut homo sit solus animus, corpus verò non nisi vehiculum animi; unde hominem definiant animum utentem corpore

Quod si respondeas corpus non simpliciter à mei essentiâ excludi, sed tantummodò quatenus præcisè sum res cogitans, metuendum videtur ne quis hanc in suspicionem veniat, num fortè notitia mei, quatenus sum res cogitans, non sit notitia aliqujus entis completè, & adæquate concepti, sed tantum inadæquate, & cum quâdam abstractione intellectus.

Unde sicut Geometræ concipiunt lineam tanquam longitudinem latitudinis expertem, & superficiem tanquam longitudinem simul & latitudinem absque profunditate, etsi nulla sit longitudo sine latitudine, nec latitudo sine profunditate: ita forsitan aliquis dubitare possit, num res omnis cogitans sit etiam res extensa, sed cui tamen præter communes cum rebus aliis extensis affectiones, ut esse figurabile, mobile, &c. insit peculiaris cogitandi virtus, unde fiat, ut cum hâc solâ virtute tanquam res cogitans, per abstractionem intellectus apprehendi possit, licet revera rei cogitanti corporis affectiones conveniant; sicut quantitas cum solâ longitudine concipi potest; licet omni quantitati re ipsa conveniat simul cum longitudine latitudo & profunditas.

Difficultatem auget quod illa cogitandi vis corporeis organis affixa videatur, cum in infantibus sopita, in amentibus extincta judicari possit; quod impii animorum carnifices potissimum urgent.

Hactenus de reali mentis nostræ à corpore distinctione. Cum verò V. C. demonstrandam suscepit animorum immortalitatem, meritò quæri possit an ex eâ separatione evidenter sequatur: in vulgaris enim Philosophiæ principiis id minime sequitur, cum vulgo velint brutorum animas ab illorum corporibus esse distinctas, quæ tamen cum illis intereant.

Hucusque responsionem protraxeram & in animo erat ostendere quomodo secundum authoris nostri principia, quæ ex ejus Philosophandi ratione collegisse mihi videbar, ex reali mentis à corpore distinctione, illius immortalitas facillime concludatur, cum ad me perlata est nova viri clarissimi lucubratiuncula, quæ cum toti operi lucem multam affert, tum in hac parte eandem prorsus adducit ad propositam quæstionem dissolvendam quæ eram allaturus.

Quod vero spectat ad brutorum animas, satis insinuat aliis in locis nullam iis inesse, sed tantum corpus modo quodam certo configuratum, & variis organis ita conflatum, ut operationes omnes in illo, & per illud fieri possint quas videmus.

Sed vereor ut hæc persuasio in animis hominum fidem invenire possit, nisi validissimis rationibus comprobetur. Incredibile enim primâ fronte apparet quomodo fieri possit sine ullius animæ ministerio ut lumen à lupi corpore reflexum in ovis oculos tenuissima nervorum opticum fila moveat, & ex illâ motione ad cerebrum usque pertingente spiritus animalis in nervos diffundatur, eo pacto, quo necesse est ad hoc ut ovis fugam arripiat.

Unum hîc addam quod de imaginationis à cogitatione, sive intelligentiâ distinctione, & illorum, majori certitudine quæ ratione comprehendimus, quàm quæ corporeis sensibus obversantur, Vir C. docet, summoperè à me probari. Jam dudum enim ab Augustino c. 15, de animæ quantitate didici procul abjiciendos esse qui sibi persuadent minus esse certa

quæ intelligentia cernimus, quàm quæ his corporeis oculis semper cum pituitâ bellum gerentibus: unde etiam ait Solil. l. 1. c. 4. sensus se in geometrico negotio quasi navim expertum esse. *Nam cum, inquit, ipsi me ad locum quo tendebam pervexerint, ubi eos dimisi, & jam in solo positus capi cogitatione ista volvere, diu mihi vestigia titubarunt: quare citius mihi videtur in terra posse navigari, quàm geometriam sensibus percipi, quamvis primò discentes aliquantum adjuvare videatur.*

D E D E O.

PRioris de existentia Dei demonstrationis, quam in Meditatione 3. author explicat, duæ sunt partes, prior est quod Deus sit, siquidem ejus idea in me sit: posterior est, quod ego habens talem ideam non possim esse nisi à Deo.

Circa priorem partem id unum mihi non probatur, quod cum Vir Cl. asseruisset non nisi in judiciis falsitatem propriè reperiri, paulò post tamen admittat ideas non formaliter quidem, sed materialiter falsas esse posse, quod ab ejus principiis dissonum mihi videtur.

Sed vereor ut in re obscurissima animi mei sensa satis dilucidè possim explicare: res exemplo clarior fiet. *Si, inquit, frigus sit tantum privatio caloris, idea frigoris quæ illud mihi tanquam rem positivam representat, materialiter falsa erit.*

Imò si frigus sit tantum privatio, nulla poterit dari frigoris idea quæ illud mihi tanquam rem positivam representet. & judicium hîc ab authore cum idea confunditur.

Quid enim est idea frigoris? frigus ipsum, quatenus est objectivè in intellectu: at si frigus sit privatio, non potest esse objectivè intellectu per ideam, cujus esse objectivum sit ens positivum: Ergo sit frigus si tantum privatio, nunquam illius poterit esse idea positiva, & proinde nulla, quæ materialiter falsa sit.

Confirmatur eodem argumento quo probat Vir Cl. ideam entis infiniti non posse non esse veram. nam quamvis fingi possit tale ens non existere, non tamen fingi potest ejus ideam nihil reale mihi exhibere.

Ita planè de omni ideâ positivâ dici potest. nam quamvis fingi possit frigus, quod arbitror ideâ positivâ repræsentari, non esse positivum; non tamen fingi potest ideam positivam nihil reale, & positivum mihi exhibere cum ideâ positivâ non dicatur secundum esse quod habet tanquàm modus cogitandi, eo enim modo omnes positivæ essent: sed ab esse objectivo quod continet, & menti nostræ exhibet: potest ergo illa ideâ non esse frigidis ideâ, sed non potest esse falsa.

Sed, inquires, eo ipso falsa est quod non est frigidis ideâ; imo iudicium tuum falsum, si illam iudicas esse frigidis ideam: ipsa verò in te verissima. Sicut ideâ Dei ne materialiter quidem falsa dici debet, quamvis illam quis possit transferre ad rem quæ non sit Deus, sicut fecerunt idololatræ.

Denique illa frigidis ideâ, quam dicis materialiter falsam esse, quid mentitur exhibet? Privationem? ergo verâ est, ens positivum? ergo non est frigidis ideâ: & præterea quæ causâ illius entis positivæ objectivi, unde fieri vis, ut materialiter falsa sit illa ideâ *Ego, inquit, quatenus à nihilo sum*: Ergo esse objectivum positivum alicujus ideæ à nihilo esse potest, quod præcipua Cl. Viri fundamenta convellit.

Sed pergamus ad posteriorem demonstrationes partem, qua quæritur, *utrum ipse habens ideam entis infiniti ab alio esse possit quam ab ente infinito, & presertim utrum à me ipso?* Contendit Vir Cl. me à me ipso esse non posse, eo quod *si mihi ipse esse darem, darem etiam omnes perfectiones, quarum ideam in me esse animadverto*. Sed reponit acutè Theologus: *Esse à se non positive sumi debet, sed negative, ut sit, idem quod non esse ab alio*. Nunc verò, inquit, *si aliquid à se est, id est non ab alio, quomodo probem illud omnia complecti & esse infinitum, jam enim non audio si dicas: si à se est, sibi facile omnia dedisset: nec enim à se est ut à causo, nec sibi ante prævius fuit, ut ante deligeret, quod esset postmodum*

Ut hoc argumentum dissolvat contendit Vir Cl. *esse à se non negative, sed positive debere sumi, etiam quantum ad Deum spectat*; ita ut Deus quodam modo idem præstet respectu sui ipsius quod causâ efficiens respectu sui effectus quod sanè durum mihi videtur, & falsum.

Itaque partim cum Viro Cl. consentio, partim ab illo dissentio, fateor enim non posse me à me ipso esse nisi positivè, nego verò idem de Deo dici debere, imo arbitror manifestam esse contradictionem quod aliquid sit à seipso positivè & tanquam à causâ. unde idem efficio quod author noster, sed aliâ planiâ, in hunc scilicet modum.

Ut à me ipso essem, deberem à me ipso esse positivè, & tanquam à causâ; ergo fieri non potest ut à me ipso sim; hujus syllogismi propositionem probant viri rationes ex eo desumptæ, quod cum temporis partes à se mutuo sejungi possint, ex eo quod sim, *non sequatur me futurum, nisi aliqua causa me quasi rursus efficiat singulis momentis.*

Quod verò ad assumptionem attinet, illam arbitror ad eò clarâ esse lumine naturali, ut vix probari possit nisi nugatoriè notum probando per minus notum. Imo illius veritatem Author videtur agnovisse, cum apertè inficiari ausus non est, hæc n. quæso verba pensentur in responsione ad Theologum.

Non dixi, inquit, impossibile esse ut aliquid sit causa efficiens sui ipsius, etsi enim apertè id verum sit, quando restringitur efficientis significatio ad illas causas quæ sunt effectibus tempore priores, vel quæ ab ipsis sunt diversa, non tamen videtur in hac questione ita esse restringenda, quia lumen naturale non dicitur ad rationem efficientis requiri ut tempore prior sit suo effectû.

Optimè quantum ad prius membrum, sed cur omissum posterius, nec additum idem lumen naturale non dicitur ad rationem efficientis requiri, ut diversa sit à suo effectû, nisi quia per lumen ipsum naturale id asserere non licebat?

Et sanè cum effectus omnis à causâ dependeat à causâ esse suum accipiat, nonne clarum est idem à seipso dependere non posse, idem à seipso suum esse accipere non posse?

Præterea causa omnis est effectus causa, & effectus causæ effectus, & proinde mutua est inter causam & effectum habitudo: at habitudo non nisi duorum est.

Deinde concipi sine absurditate non potest rem aliquam accipere esse, & tamen illud idem esse habere priusquam conceperimus illud jam accepisse. At istud contingeret, si notionem cau-
sæ &

ſæ & effectus eidem rei respectu ſui ipſius tribueremus. Quæ eſt enim notio cauſæ? dans eſſe. quæ notio effectus? accipere eſſe. Prior eſt autem natura cauſæ notio, quàm notio effectus.

Jam verò concipere non poſſumus rem aliquam ſub notione cauſæ ut dantem eſſe, niſi illam concipiamus habere eſſe. nemo enim dat quod non habet; Ergo prius rem conciperemus habere eſſe, quàm conciperemus illud eam accepiffe; & tamen in eo qui accipit, prius eſt accipere quàm habere.

Aliter ea ratio formari poteſt; nemo dat quod non habet, ergo nemo poteſt ſibi dare eſſe niſi qui jam illud eſſe habeat: ſi autem jam habet, ut quid ſibi illud daret.

Demique aſſerit lumine naturali notum eſſe creationem à conſervatione ſolâ ratione diſtingui; At eodem lumine naturali notum eſt nil ſeipſum creare poſſe; ergo nec ſeipſum conſervare.

Verum ſi à theſi generali ad hypotheſim de Deo ſpecialem descendamus, res adhuc meo iudicio manifeſtior erit, Deum à ſeipſo *poſitive* eſſe non poſſe, ſed tantum *negative*, id eſt non ab alio.

Ac primum quidem id patet ex ratione quam aſſert V. C. ad probandum ſi corpus à ſe ſit, debere à ſeipſo eſſe *poſitive*. *Temporis enim*, inquit, *partes aliæ ab aliis non pendet, nec proinde ex eo quod illud corpus ſupponatur ad hoc uſque tempus à ſe fuiſſe, id eſt ſine cauſa, hoc ſufficit ut etiam in poſterum ſit futurum, niſi aliqua potentia in eo ſit ipſum continuo veluti reproducens.*

At tantum abeſt ut hæc ratio in ente ſummè perfectò, ſive infinito locum habere poſſit, quin potius contrarium ob contrarias cauſas evidentè deduci poſſit: in ideâ enim entis infiniti continetur, quod ejus duratio ſit etiam infinita, ſcilicet nullis clauſa limitibus, ac proinde indiviſibilis, permanens, tota ſimul, & in quâ non niſi per errorem & intellectus noſtri imperfectionem concipi poſſit prius, & poſterius.

Unde manifeſtè ſequitur concipi non poſſe Ens infinitum vel per momentum exiſtere, quin ſimul concipiatur & ſemper exiſtiſſe, & in æternum exiſtentiam habiturum, (quod Author ipſe alicubi docet) ut proinde vanum ſit quærere cur in eſſe perſeveret.

Imò ut frequenter docet Augustinus (quo nemo unquam post auctores sacros dignius & sublimius de Deo locutus est) in Deo nullum est vel fuisse vel futurum esse, sed semper esse, ut hinc evidentius appareat non nisi cum absurditate quæri posse, cur Deus in esse perseveret, cum hæc quæstio manifestè involvat prius & posterius, præteritum & futurum, quæ ab Entis infiniti notione excludi debent.

Præterea Deus à se esse *positive* cogitari non potest quasi seipsum primò produxerit, fuisse enim antequam esset, sed tantum (ut sæpius declarat Author) quia se revera conservat.

At in ens infinitum conservatio non magis cadit quam prima productio; quid enim quæso conservatio, nisi continua quædam rei reproductio, unde conservatio omnis supponit primam productionem; & propterea nomen ipsum continuationis, sicut & conservationis; potentialitatem quandam involvit, Ens autem infinitum actus est purissimus sine ulla potentialitate.

Concludamus igitur concipi non posse Deum esse à seipso *positive*, nisi per imperfectionem nostri intellectus, Deum in instar rerum creaturarum concipientis: quod magis adhuc constabit alia ratione.

Causa efficiens rei alicujus non quæritur nisi ratione existentie, non verò ratione essentie; verbi gratia, si triangulari concipio, causam efficientem quæram per quam factam sit ut hic triangulus existeret, sed causam efficientem sine absurditate non quæram, cur triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis; & id quærenti non bene responderet ut per causam efficientem, sed id tantum quia ea est natura trianguli; unde Mathematici, quia de sui objecti existentia non agunt, nihil demonstrant per efficientem & finem. At non minus est de essentia entis infiniti quòd existat, imò etiam, si velis, quod in esse perseveret, quam de essentia trianguli habere tres angulos æquales duobus rectis; ergò sicut quærenti cur triangulus tres angulos æquales duobus rectis habeat, responderi non debet per causam efficientem, sed dicendum solummodò eam esse æternam & immutabilem trianguli naturam: ita quærenti cur Deus sit, vel in esse perseveret, nulla vel in Deo, vel extra Deum causa efficiens, vel quasi causa efficiens. (de re enim,

enim, non de nomine disputo) quærenda est, sed id unum pro ratione afferendum, quia ea est natura entis summè perfecti.

Unde ad id quod ait Vir. Cl. dictare lumen naturæ nullam rem existere de quâ non liceat petere cur existat, sive in ejus causam efficientem inquirere; aut si non habeat, cur illa non indigeat, postulare? Respondeo petenti cur Deus existat, non per causam efficientem respondendum esse, sed nihil aliud, quàm quia Deus est, seu Ens infinitum: & in ejus causam efficientem inquirenti, respondendum, causa efficienti non indigere: & rursum percontanti cur illa non indigeat, respondendum, quia ens infinitum est, cujus existentia est sua essentia: ea enim solummodo causa efficienti indigere, in quibus existentiam actualem ab essentiâ distinguere licet.

Quamobrem corruunt quæ verbis citatis subjungit. *Adcò, inquit, ut si putarem nullam rem idem quodammodo esse posse erga seipsam quod est causa efficiens erga effectum, tantùm abest ut inde concluderem aliquam esse causam primam, quin è contra ejus ipsius, que vocaretur prima, causam rursus inquirerem: & ita nunquam ad ultimam omnium primam devenirem.*

Imo verò si putarem cujuscunque rei causam efficientem, vel quasi efficientem esse quærendam, cujuscunque rei assignatæ causam ab eâ diversam inquirerem, cum evidentissimum mihi sit nihil ullo modo erga seipsum esse posse, quod est causa efficiens erga effectum.

Monendus verò mihi videtur ut hæc attentè, diligenterque consideret, quia certò scio vix ullum Theologum reperiri posse, qui non eâ propositione ostendatur, Quod Deus à seipso sit *positivè*, & tanquam à causâ.

Unicus mihi restat scrupulus, quomodo circulus ab eo non committatur, dum ait, *non aliter nobis constare quæ à nobis clarè & distinctè percipiuntur, verra esse, quàm quia Deus est.*

At nobis constare non potest Deum esse, nisi quia id à nobis clarè, & evidenter percipitur, ergo priusquam nobis constet Deum esse, nobis constare debet verum esse quodcunque à nobis clarè & evidenter percipitur.

Addo quod exciderat, falsum mihi videri quod pro certo affirmat

mat Vir Cl. *nihil in se quatenus est res cogitans, esse posse, cujus conscia non sit*; per se enim, quatenus est res cogitans, nihil aliud intelligit quàm mentem suam, quatenus à corpore distincta est. At quis non videt multa in mente esse posse, quorum mens conscia non sit; mens infantis in matris utero habet vim cogitandi, at ejus conscia non est; mitto innumera similia.

De iis qua Theologos morari possunt.

VT tædiosum sermonem aliquando absolvam, libet hîc brevitati consulere, & res potius indicare, quàm de iis accuratius disputare.

PRIMUM vereor ne quosdam offendat liberior hæc Philosophandi ratio, quâ omnia revocantur in dubium: & fanè Author ipse fatetur in Methodo, medio cribus ingeniis hanc viam esse periculosam: fateor tamen hanc invidiam in synopsis mitigari.

Verumtamen haud scio an aliqua præfatiunculâ hæc Meditatio præmuniri debeat, qua significetur de iis rebus seriò non dubitari, sed ut iis aliquantisper sepositis quæ vel *minimam, & hyperbolicam*, ut Author ipse vocat alio in loco, *dubitandi occasionem* reliquant, aliquid ita firmum, & stabile reperiri possit, ut de eo ne pervicacissimo quidem liceat vel tantillum dubitare. Vnde etiam fit, ut loco illorum verborum *quod cum Authorem meæ originis ignorarem*, reponendum censerem, *ignorare me fingerem*.

In Meditatione 4. de Vero & Falso multas ob causas, quasi longum esset recensere, vehementer optarem, ut in ipsa Meditatione, vel in Synopsis duo significaret.

Primum est, se, dum causam erroris inquirat, de illo potissimum fatagere qui committitur dijudicatione veri & falsi, non autem de illo qui contingit in persecutione boni & mali.

Cùm enim prius illud sufficiat ad Authoris institutum & scopum: & quæ hîc dicuntur de causa erroris, in gravissimas objectiones incidant, si etiam ad posterius caput se extendant, prudentia nisi fallor exigit, & flagitat docendi ordo, cujus Author noster amantissimus est, ut quæcunque ad rem non faciunt, & alter-

altercationibus ansam præbere possunt, omittantur, ne dum lector de superfluis inutiliter jurgatur, à necessariorum perceptione retardetur.

Alterum quod Authorem nostrum indicare velim, est, se, dum asserit nulli nos rei assentiri debere, nisi quam clarè & distinctè noverimus, de iis tantùm rebus agere quæ ad disciplinas spectant, & sub intelligentiam cadunt, non verò de iis quæ ad fidem pertinent, & ad vitam agendam: Itaque se damnare opinantium temeritatem, non prudenter credentium persuasionem.

Tria enim sunt, ut sapienter monet B. Augustinus de utilit. credendi c. 15. velut finitima sibi in animis hominum distinctione dignissima: Intelligere, credere, opinari.

Intelligit, qui certâ ratione aliquid comprehendit. Credit, qui gravi aliqua auctoritate commotus verum esse arbitratur etiam quod certa ratione non comprehendit: opinatur, qui quod nesciat se scire existimat.

Opinari autem duas ob res turpissimum est: quod ediscere non potest qui sibi jam se scire persuasit, si modo illud disci potest, & per se ipsa temeritas non bonè affecti animi signum est.

Quod intelligimus igitur, debemur rationi: quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori. Hæc dicta sunt ut intelligeremus nos retentâ fide, illarum etiam rerum quas nondum comprehendimus, à temeritate opinantium vindicari.

Nam qui dicunt nihil esse credendum, nisi quod scimus, id unum cavent nomen opinionationis, quod fatendum est turpe ac miserrimum: sed si quis diligenter consideret plurimum interesse, utrum se scire quis putet, an quod nescire se intelligit, credat aliqua auctoritate commotus, profectò erroris & inhumanitatis, atque superbia crimen vitabit.

Et paulò post, c. 12. subjungit. Multa possunt afferri quibus ostendatur, nihil omninò humana societatis incolume remanere, si nihil credere statuerimus quod non potuerimus tenere perceptum. Huc usque August.

Quanti momenti sit Virum C. hæc distinguere, ne multi hoc tempore ad impietatem proclives, illius verbus ad everisionem fidei abuti possint, ipse facilè pro sua prudentia judicabit.

Verùm quod maximè Theologis offendiculo fore prævideo est, quod secundum Viri Cl. dogmata, salva & integra remanere non posse videantur, quæ de sacro sanctis altaris mysteriis docet Ecclesia.

Fide enim credimus ablata ab Encharistico pane panis substantia, sola illic accidentia remanere : ea autem sunt extensio, figura, color, odor, sapor, aliæque sensiles qualitates.

Qualitates sensiles nullas esse putat Vir. Cl. sed tantummodo varias corpusculorum nobis adjacentium motiones, quibus varias illas impressiones percipimus, quas de inde coloris, saporis, odoris nominibus appellamus : restant ergo figura, extensio, mobilitas. At negat Author facultates illas absque aliquâ substantiâ cui insint posse intelligi, nec proinde etiam absque illâ existere : quod etiam repetit in responsione ad Theologum.

Nec agnoscit inter illas affectiones, & substantiam, distinctionem nisi formalem, quæ sufficere non videtur ut quæ sic distinguuntur, à se invicem etiam divinitus separentur.

Non dubito quin quâ pietate est vir Clarissimus id attentè diligenterque perpendat, & summo sibi studio judicet incumbendum, ne cum Dei causam adversus impios agere meditatur, fidei illius autoritate fundatæ, & cujus beneficio immortalem illam vitam, quam hominibus persuadendam suscepit, se consecuturum sperat, aliquâ in re periculum creâsse videatur.

Responsio ad Quartas Objectiones.

Non potuissim optare magis perspicacem, nec simul magis officiosum scripti mei examinatorem, quàm illum esse superior cujus animadversiones ad me misisti; tam humaniter enim mecum agit, ut ipsum & mihi, & causæ favere facile percipiam, & nihilominus tam accuratè illaque oppugnat circumspexit tamque intimè pervidit, ut sperem etiam in reliquis nihil ejus aciem effugisse, ac præterea tam acutè illa urget quæ judicavit esse minus probanda, ut non verear ne quis existimet illum quicquam gratiæ causâ dissimulâsse : ideoque non tam moveor iis quæ objecit, quàm gaudeo quod in pluribus non adverteretur.

Respon-

Responsio ad primam partem, de naturâ mentis humana.

Non hîc morabor, in gratiis Viro Clarissimo agendis, quod me divi Augustini autoritate adjuvarit, rationesque meas ita proposuerit ut timere videretur, ne non satis fortes aliis apparerent.

Sed primum dicam ubinam probare cœperim, quo pacto *ex eo quod nihil aliud ad meam essentiam* (hoc est ad essentiam solius mentis) *pertinere cognoscam, præterquam quod sum res cogitans, sequatur nihil etiam aliud revera ad illum pertinere*: nempe ubi probavi Deum existere, Deum scilicet illum, qui potest omnia quæ ego clarè, & distinctè ut possibilia cognosco.

Etsi enim multa fortè in me sint quæ nondum adverto (ut revera illo in loco supponebam me nondum advertere, mentem habere vim corpus movendi, vel illi esse substantialiter unitam) quia tamen id quod adverto, mihi sufficit ut cum hoc solo subsistam, certus sum me à Deo potuisse creari absque aliis quæ non adverto, atque ideo ista alia ad mentis essentiam non pertinere.

Nihil enim eorum sine quibus res aliqua esse potest, mihi videtur in ejus essentia comprehendi, & quamvis mens sit de essentia hominis, non tamen est propriè de essentia mentis quod humano corpori sit unita.

Dicendum etiam est quo sensu intelligam *distinctionem realem non inferri ex eo quod una res absque alia concipiatur per abstractionem intellectus rem inaduatè concipientis, sed tantùm ex eo quod unaquaque res absque alia completè, sive ut res completa intelligatur*. Neque enim existimo adæquatam rei cognitionem hîc requiri, ut Vir C. assumit, sed in hoc differentia est, quod ut aliqua cognitio sit *adaquata*, debeant in eâ contineri omnes omnino proprietates quæ sunt in re cognita: & idcirco solus est Deus qui novit se habere cognitiones rerum omnium adæquatas.

Intellectus autem creatus, etsi fortè revera habeat rerum multarum, nunquam tamen potest scire se habere, nisi peculiariter ipsi Deus revelet; ad hoc enim ut habeat adæquatam

alicujus rei cognitionem, requiritur tantum ut vis cognoscendi quæ in ipso est adæquet istam rem, quod facile fieri potest: ut autem sciat se illam habere, sive Deum nihil amplius posuisse in illa re quam id quod cognoscit, oportet ut suâ vi cognoscendi adæquet infinitam Dei potestatem: quod fieri planè repugnat.

Iam verò cognoscendam distinctionem realem inter duas res, non requiritur ut nostra de iis cognitio sit adæquata, nisi possimus scire ipsam esse adæquatam; sed nunquam possumus hoc scire, ut mox dictum est, ergo non requiritur ut sit adæquata.

Itaque ubi dixi non sufficere quod una res absque alia intelligatur per abstractionem intellectus rem inadæquatè concipientis, non putavi inde posse inferri, ad distinctionem realem requiri cognitionem adæquatam, sed tantum cognitionem, quam nos ipsi per abstractionem intellectus non redderemus inadæquatam.

Longè enim aliud est cognitionem aliquam esse planè adæquatam, quod nunquam certò scire possumus an sit verum, nisi à Deo reveletur: & aliud eousque esse adæquatam, ut à nobis per abstractionem intellectus inadæquatam non reddi percipiamus.

Eodemque modo cum dixi rem intelligendam esse completè, sensus non erat intellectionem debere esse adæquatam, sed tantum rem satis debere intelligi, ut scirem esse completam.

Quod tam ex antecedentibus quam ex sequentibus putabam esse manifestum, distinxeram enim paulò antè entia incompleta à completis, dixeramque requiri ut unumquodque ex iis quæ realiter distinguuntur, tanquam ens per se, & ab omni alio diversum intelligatur.

Postea verò eodem sensu quo dixi me completè intelligere quid sit corpus, statim subjunxi, me etiam intelligere mentem esse rem completam sumendo scilicet intelligere completè, & intelligere esse rem completam in una, & eadem significatione.

Sed hinc merità quæri potest quidnam intelligam per rem completam, & quomodo probem sufficere ad distinctionem realem, quod duæ res tanquam completæ una absque alia intelligantur.

Itaque

Itaque ad primum respondeo me per *rem completam* nihil aliud intelligere quam substantiam indutam iis formis, sive attributis, quæ sufficiunt ut ex iis agnoscam ipsam esse substantiam.

Neque enim substantias immediatè cognoscimus, ut alibi notatum est, sed tantùm ex eo quod percipiamus quasdam formas, sive attributa, quæ cum alicui rei debeant inesse ut existant, rem illam cui insunt, vocamus *Substantiam*.

Si verò postea eandem illam substantiam spoliare vellemus iis attributis ex quibus illam cognoscimus, omnem nostram de ipsa notitiam destrueremus, atque ita verba quidem aliqua de ipsa possemus proferre, sed non quorum significationem clarè & distinctè perciperemus.

Non ignoro quasdam substantias vulgò vocari *incompletas*; Sed si dicantur *incompletæ* quòd per se solæ esse non possint, fateor mihi contradictorium videri, ut sint substantiæ, hoc est res per se subsistentes, & simul *incompletæ*, hoc est per se subsistere non valentes. Aliter autem dici possunt substantiæ *incompletæ*, ita scilicet ut quatenus sunt substantiæ, nihil quidem habeant incompleti, sed tantùm quatenus referuntur ad aliquam aliam substantiam, cum qua unum per se componunt.

Ita manus est substantia incompleta, cum refertur ad totum corpus cuius est pars, sed est substantia incompleta, cum sola spectatur: & eodem planè modo mens & corpus sunt substantiæ incompletæ, cum referuntur ad hominem quem componunt: sed solæ spectatæ sunt completæ.

Quemadmodum enim esse extensum, divisibile, figuratum &c. sunt formæ, sive attributa, ex quibus agnosco substantiam illam quæ vocatur corpus; ita esse intelligentem, volentem, dubitantem, &c. sunt formæ, ex quibus agnosco substantiam quæ vocatur Mens: nec minus intelligo substantiam cogitantem esse rem completam, quàm substantiam extensam.

Nec ullo modo dici potest id quod Vir C. subjunxit, corpus forte se habere ad mentem sicut genus ad speciem, et si enim genus possit intelligi sine hac, vel illa differentia specifica, non potest tamen ullo modo species sine genere cogitari.

Nam, exempli causâ, facile intelligimus figuram, nihil cogitando

tando de circulo (quamvis ista intellectio non sit distincta, nisi ad specialem aliquam figuram referatur, nec de re completâ nisi naturam corporis comprehendat) sed nullam circuli differentiam specificam intelligimus, quin simul de figurâ cogitemus.

Mens autem distinctè & completè, sive quantum sufficit ut habeatur pro re completa, percipi potest sine ullâ ex iis formis, sive attributis, ex quibus agnoscimus corpus esse substantiam, ut puto me in secundâ Meditatione satis ostendisse; corpusque intelligitur distinctè, atque ut res completa sine iis quæ pertinent ad mentem.

Hic tamen urget Vir C. *et si aliqua mei notitia parari possit absque notitia corporis, non tamen inde consciri notitiam illam esse completam, & adequatam, ita ut certus sim me non falli, dum ab essentiâ meâ corpus excludo.* Remque declarat exemplo trianguli semicirculo inscripti, quem possumus clarè & distinctè intelligere esse rectangulum, quamvis ignoremus, vel etiam negemus illius basis quadratum æquale esse quadratis laterum; nec tamen inde licet inferre dari posse triangulum, cujus basis quadratum æquale non sit quadratis laterum. Sed quantum ad hoc exemplum, multis modis differt à re propositâ. Nam primò quamvis fortè triangulus sumi possit in concreto pro substantiâ figuram habente triangularem, certè proprietas habendi quadratum basis æquale quadratis laterum non est substantia, nec proinde unumquodq; ex his duobus potest intelligi ut res completa, quemadmodum intelliguntur *Mens & Corpus*: nec quidem potest *res* vocari, eo sensu quo dixi satis esse quod possim unam rem (nempe rem completam) absque alterâ intelligere, &c. ut sit manifestum ex verbis quæ sequebantur. *Frater ea invenio in me facultates, &c.* Neque enim istas facultates dixi esse *res*, sed ipsas accurate à rebus, sive substantiis distinxi. Secundò quamvis clarè & distinctè possumus intelligere triangulum in semicirculo esse rectangulum, absque eo quod advertamus ejus basis quadratum æquale esse quadratis laterum, non tamen ita possumus clarè intelligere triangulum in quo basis quadratum sit æquale quadratis laterum, quin simul advertamus esse rectangulum: atqui & mentem sine corpore & corpus sine mente clarè & distinctè percipimus. Tertiò quamvis conceptus trianguli semicirculo inscripti talis haberi possit, ut in eo æqualitas

inter quadratum basis, & quadrata laterum non contineatur, non potest tamen haberi talis ut nullâ proportio inter basis quadratum & quadrata laterum adhuc triangulum pertinere intelligatur, ac proinde quamdiu ignoratur qualis sit istâ proportio, nullâ de eo potest negari, nisi quam clarè intelligamus ad ipsum non pertinere, quod de proportione æqualitatis nunquam potest intelligi.

Sed nihil planè in corporis conceptu includitur quod pertineat ad mentem, nihilque in conceptu mentis quod pertineat ad corpus.

Itaque quamvis dixerim *satis esse, quòd possim unam rem absque altera clarè & distinctè intelligere &c.* non ideo potest subsumi, at *clarè & distinctè intelligo hunc triangulum, &c.* Primò, quia proportio inter quadratum basis, & quadrata laterum non est res completa. Secundò, quia non clarè intelligitur ista proportio æqualitatis, nisi in triangulo rectangulo. Tertiò, quia nequidem triangulus distinctè potest intelligi, si negetur proportio quæ est inter quadrata ejus laterum & basis.

Sed jam dicendum est quo pacto *ex hoc solo quod unam substantiam absque alterâ clarè & distinctè intelligam, certus sim unam ab aliâ excludi.* Nempe hæc ipsa est notio *substantiæ*, quod per se, hoc est absque opere ullius alterius substantiæ possit existere, nec ullus unquam qui duas substantias per duos diversos conceptus percepit, non judicavit illas esse realiter distinctas. Idèoque nisi certitudinem vulgari majorem quævissem, contentus fuissèm ostendisse in secundâ Meditatione *Mentem* ut rem subsistentem intelligi, quamvis nihil planè illi tribuatur quod pertineat ad corpus, & vici versa etiam *Corpus* intelligi ut rem subsistentem, etsi nihil illi tribuatur quod pertineat ad mentem: nihilque amplius addidissèm ad demonstrandum mentem realiter à corpore distingui: quia vulgò res omnes eodem modo se habere judicamus in ordine ad ipsam veritatem, quo se habent in ordine ad nostram perceptionem. Sed quia inter hyperbolicas illas dubitationes, quas in primâ Meditatione proposui, unâ eo usq; processit ut de hoc ipso (nempe quod res juxta veritatem sint tales quales ipsas percipimus) certus esse non possèm, quandiu authorem meæ originis ignorare

meſupponebam, idcirco omnia quæ de Deo & de veritate, in tertia, quarta, & quinta Meditatione ſcripſi, conferunt ad con- cluſionem de reali *mentis à corpore* diſtinctione, quam demum in ſexta Meditatione perfe- ci.

Atqui, ait Vir C. intelligo triangulum ſemicirculo inſcriptum abſ- que eo quod ſciam ejus baſis quadratum æquale eſſe quadratis laterum. Imo, poteſt quidem illi triangulus intelligi, etſi de proportione quæ eſt inter quadrata ejus baſi & laterum non cogitetur: ſed non poteſt intelligi ipſam de eo eſſe negandam. Contra ve- rò de mente non modò intelligimus illam eſſe ſine corpore, ſed etiam omnia illa quæ ad corpus pertinent, de ipſa poſſe ne- gari; hæc enim eſt natura ſubſtantiarum quod ſeſe mutuo ex- cludant.

Neque mihi adverſatur, quod Vir C. adjunxit mirum non eſſe ſi dum ex eo quod cogitem colligo me exiſtere, idea quam hoc pacto efformo, me tantum repræſentet ut rem cogitantem: nam eodem modo cum naturam corporis examino, nihil proſus in eâ reperio quod redoleat cogitationem; nullumque majus ar- gumentum diſtinctionis inter duas res haberi poteſt, quàm quod in utramvis nos convertamus, nihil planè in ipſa depre- hendamus quod ad altera non ſit diverſum.

Non etiam video qua ratione hoc argumentum nimis pro- bet, nihil enim minus dici poteſt ad oſtendendum unam rem re- aliter ab altera diſtingui, quàm quod per divinam potentiam poſſit ab ipſa ſeparari. Satisque diligenter cavere mihi viſus ſum, ne quis ideo putaret *hominem eſſe ſolum animum utentem corpore.* Nam in eadem ſexta Meditatione, in qua egi de diſtinctione *mentis à corpore*, ſimul etiam probavi ſubſtantialiter ille eſſe unitam: uſuſque ſum rationibus, quibus non memini me ulla ad idem probandum fortiores alibi legiſſe. Atque quemadmodum ille qui brachium hominis diceret eſſe ſubſtantiam realiter à re- liquo ejus corpore diſtinctam, non ideo negaret illud idem ad hominis integri naturam pertinere, nec qui dicit idem brachi- um ad hominis integri naturam pertinere ideo dat occaſionem ſuſpicandi non poſſe illud per ſe ſuſſistere, ita nec mihi vide- or nimium probaſſe oſtendendo mentem abſque corpore eſſe poſſe.

posse, nec etiam nimis parum dicendo illam esse corpori substantialiter unitam, quia unio illa substantialis non impedit que minus clarus & distinctus solius mentis tanquam rei completæ conceptus habetur: ideoque multum differt à conceptu superficiæ, vel lineæ, quæ non ita ut res completæ possunt intelligi, nisi præter longitudinem & latitudinem etiam profunditas iis tribuatur.

Nec denique ex eo quod *vis cogitandi sit in infantibus sopita, in amentibus non quidem extincta, sed perturbata*, putandum est illam organis corporeis ita esse affixam, ut absque iis existere non possit: ex eo enim quod experiamur sæpe ab ipsis eam impediri, nullo modo sequitur ab iisdem produci; neque hoc ulla, vel minima ratione probari potest.

Verum tamen non inficior arctam illam mentis cum corpore conjunctionem, quam sensibus assidue experimur, in causa esse, cur realem ejus ab ipso distinctionem non sine attenda meditatione advertamus.

Sed meo judicio qui frequenter ea quæ in secunda Meditatione dicta sunt apud se revolvent, facile sibi persuadebunt mentem non distingui à corpore per solam fictionem, vel abstractionem intellectus, sed ut rem distinctam cognosci, quia revera distincta est.

Nihil respondeo ad illa quæ de animæ immortalitate Vir C. hic adjecit, quia mihi non adversantur. Sed quantum ad animas brutorum, etsi earum consideratio non sit hujus loci, nec sine totius Physicæ tractatione plura de ipsis dicere possim quam quæ jam in dissertationis de Methodo parte quinta explicui: Ne tamen omnino nihil dicam, maximè notandum mihi videtur nullos motus fieri posse tam in brutorum corporibus, quam in nostris, nisi adsint omnia planè organa, sive instrumenta, quorum ope iidem etiam in machina peragi possent, adeo ut nequidem in nobis ipsis mens immediatè moveat membra externa, sed dirigat tantum spiritus à corde per cerebrum in musculos fluentes, eosque ad certos motus determinet, cum ex se isti spiritus ad multas actiones diversas æquè facile applicentur. Plurimi verò ex motibus qui in nobis fiunt, nullo pacto à mente

dependent; tales sunt pulsus cordis, ciborum coctio, nutritio, respiratio dormientium, atque etiam in vigilantibus ambulatio, cantio & similia, cum fiunt animo non advertente. Cumque illi qui ex alto decidunt manus in terram præmittunt ut caput tueantur, nulla sanè consilio rationis id faciunt, sed tantum quia visio impendentis casus ad cerebrum usque pertingens spiritus animales in nervos mittit, eo modo quo necesse est ad hunc motum vel mente invitâ, & tanquam in machinâ producendum. Cumque hoc in nobis ipsis pro certo experiamur, quid est quod tantopere miremur, si lumen è lupi corpore in ovis oculos reflexum eandem habeat vim ad motum fugæ in ipsâ excitandum?

Jam verò si velimus uti ratione ad dignoscendum an aliqui brutorum motus similes sint iis qui peraguntur in nobis operamenti, vel iis tantum qui à solo spirituum influxu, & organorum dispositione dependent, considerandæ sunt differentiæ quæ inter ipsos reperiuntur, nempe illæ quas in parte quintâ dissertationis de Methodo explicui; non enim alias puto inveniri; tuncque facile apparebit omnes brutorum actiones iis tantum similes esse quæ sine ullâ ope mentis à nobis fiunt. Unde concludere cogemur nullum planè in ipsis principium motus à nobis cognosci præter solam dispositionem organorum, & continuum affluxum spirituum, qui à calore cordis sanguinem attenuantis producuntur; simulque advertemus, nihil nobis ante hanc occasionem dedisse aliud ipsis affingendi, nisi tantum quod illa duo principia motus non distinguentes, cum prius, quod à solis spiritibus & organis dependet, in brutis, tanquam in nobis, esse videremus, aliud etiam quod in mente, sive cogitatione consistit, ipsis inesse in consuetè crederemus. Et sanè quidquid ita nobis ab ineunte ætate persuasimus, quantumvis postea falsum esse rationibus ostendatur, non tamen facile, nisi diu, & frequenter ad rationes istas attendamus, ab opinione nostrâ deletur.

R E S P O N S I O

Ad alteram partem,

D E D E O.

HActenus argumenta viri Cl. dissolvere, ejusque impetum sustinere conatus sum; deinceps, ut ii qui cum fortioribus pugnant, non directè ipsi me opponam, sed ab ictu potius declinabo.

De tribus tantùm agit hâc in parte quæ facile possunt admitti, prout ipse illa intelligit; sed quæ scripseram alio sensu intellexi, qui verus etiam mihi videtur.

Primum est quod quædam ideæ materialiter sint falsæ, hoc est, ut ego interpretor, quod tales sint ut iudicio materiam præbeant erroris; ille verò ideas formaliter sumptas considerando nullam in iis falsitatem esse contendit.

Alterum est quod Deus sit à se *positivè*, & tanquam à causâ; ubi tantùm intellexi rationem propter quam Deus non indiget ullâ causâ efficiente ut existat, fundatam esse in re positivâ, nempe in ipsamet Dei immensitate, quâ nihil magis positivum esse potest; ille verò probat Deum à se non produci, nec conservari per positivum aliquem causæ efficientis influxum, quod planè etiam affirmo.

Tertium denique est quod nihil in mente nostrâ esse possit cujus non simus conscii, quod de operationibus intellexi, & ille de potentiis negat.

Sed ut singula deligentius exequamur, ubi ait, *si frigus sit tantùm privatio, nullam posse dari ideam qua illud tanquam rem positivam representet*, manifestum est ipsum agere tantùm de idea *formaliter* sumpta. Nam cum ipsæ ideæ sint formæ quædam, nec ex materiâ ullâ componantur, quoties considerantur quatenus aliquid repræsentant, non *materialiter*, sed *formaliter* sumuntur; si verò spectarentur, non prout hoc vel illud repræsentant, sed tantummodo prout sunt operationes intellectus, dici quidem posset materialiter illas sumi, sed tunc nullo modo veritatem, vel falsitatem objectorum respicerent. Nec ideo

mihî videtur illas alio sensu materialiter falsas dici posse, quam eo quem jam explicui; nempe sive frigus sit res positiva, sive privatio, non aliam idcirco de ipso habeo ideam, sed manet in me eadem illa quam semper habui, quamque ipsam dico mihî præbere materiam erroris, si verum sit frigus esse privationem, & non habere tantum realitatis quam calor; quia utramque ideam caloris, & frigoris considerando prout ambas à sensibus accepi, non possum advertere plus mihî realitatis per unam quam per alteram exhiberi.

Nec sanè *judicium cum idea confudi*, nam in hæc dixi reperiri falsitatem *materialem*, in illo verò non potest esse nisi *formalis*. Cum autem ait Vir C. *ideam frigoris esse frigus, ipsum prout est objectivè in intellectu*, distinctione arbitror opus esse, hoc enim sæpe contingit in ideis obscuris, & confusis, inter quas hæc caloris & frigoris sunt numerandæ, ut ad aliud quid referantur quam ad id cujus reverà ideæ sunt. Ita si frigus sit tantum privatio frigoris, idea non est frigus ipsum, prout est objectivè in intellectu, sed aliud quid, quod perperam pro istâ privatione sumitur; nempe est sensus quidam entis nullam habentis existentiam extra intellectum.

Neque est par ratio de ideâ Dei, saltem de illa quæ est clara & distincta, quia dici non potest ipsam referri ad aliquid cui non sit conformis. Quantum autem ad confusas Deorum ideas quæ ab idololatriis effinguntur, non video cur non etiam materialiter falsæ dici possint, quatenus falsis ipsorum judiciis materiam præbent. Quanquam sanè illæ quæ vel nullam, vel perexiguam judicio dant occasionem erroris; non tam meritò materialiter falsæ dici videntur, quam quæ magnam: unas autem majorem quam alteras erroris occasionem præbere facile est exemplis declarare. Neque enim tanta est in confusis ideis ad arbitrium mentis effectus (quales sunt idea falsorum Deorum) quanta est in iis quæ à sensibus confusæ adveniunt, ut sunt ideæ caloris & frigoris: si quidem, ut dixi, verum sit illas nihil reale exhibere. Omnium autem maxima est in ideis quæ ab appetitu sensitivo oriuntur; ut idea sitis in hydropico nunquid revera ipsi materiam præbet erroris, cum dat occasionem judicandi potum sibi esse profuturum, qui tamen sit nociturus.

At petit vir Cl. quidnam mihi exhibeat illa frigoris idea, quam dixi materialiter falsam esse: *Si enim*, inquit, *exhibet privationem, ergo verà est; si ens positivum, non est ergo frigoris idea.* Rectè, sed propter hoc tantum illam materialiter falsam appello, quod cum sit obscura & confusa, non possim dijudicare an mihi quid exhibeat quod extra sensum meum sit positivum necne: ideoque occasionem habeo judicandi esse quid positivum, quamvis fortè sit tantum privatio.

Nec proinde quæri debet *quæ sit causa illius entis positivi objectivi, unde fieri ajo ut materialiter falsa sit illa idea*, quia non ajo illam fieri materialiter falsam ab aliquo ente positivo, sed à sola obscuritate, quæ tamen ens aliquod positivum habet pro subiecto, nempe sensum ipsum.

Et quidem ens istud positivum in me est, quatenus ego sum res vera; obscuritas verò, quæ sola mihi dat occasionem judicandi istam ideam sensus frigoris, representare objectum aliquod extra me positum quod vocetur frigus, non habet causam realem, sed inde tantum oritur quòd natura mea non fit omni ex parte perfecta.

Neque hoc ulla ratione fundamenta mea convellit. Vereretur autem ne fortè quia in legendis Philosophorum libris nunquam valdè multum temporis impendi, non satis ipsorum loquendi modum sequutus sum; cum dixi ideas, quæ iudicio materiam præbent erroris, *materialiter falsas esse*, nisi apud primum auctorem qui mihi jam incidit in manus, vocem *materialiter* in eadem significatione sumptam invenirem, nempe apud Fr. Suarezem, *Metaphysicæ disput. 9. sectione 2. numero 4.*

Sed pergamus ad ea quæ V. C. omnium maximè reprehendit, mihi autem minimè omnium reprehensione digna videntur, nempe ubi dixi, *licere nobis cogitare Deum quodam modo idem præstare respectu sui ipsius quod causa efficiens respectu sui effectus.* Hoc enim ipso negavi illud quod viro Cl. durum videtur & falsum, nempe quod Deus sit causa efficiens sui ipsius, quia dicendo *ideam quodammodo præstare*, ostendi me non existimare idem esse: & præmittendo verba, *nobis omnino licet cogitare*, significavi me hæc tantum propter imperfectionem intellectus humani

mani sic explicare. Sed & in reliquo scripto idem ubique confirmavi, nam statim ab initio ubi dixi, *nullam rem existere in cuius causam efficientem non liceat inquirere: addidi, vel si non habet, cur illa non indigeat postulare*; quæ verba satis indicant, me putasse aliquid existere quod causâ efficiente non indigeat. Quid autem tale esse potest præter Deum? dixique paulò post, *in Deo esse tantam & tam inexhaustam potentiam, ut nullius unquam ope egerit ut existeret, neque etiam nunc egeat at conservetur, atque adeo sit quodammodo sui causa*. Ubi verbum, *sui causâ*, nullo modo de efficiente potest intelligi, sed tantum quod inexhausta Dei potentia, sit causa, sive ratio propter quam causa non indiget. Cumque illa inexhausta potentia, sive essentiæ immensitas sit quammaximè *positiva*, idcirco dixi rationem, sive causam ob quam Deus non indiget causa, esse *positivam*; quod idem dici non posset de ulla re finita, quamvis in suo genere summè perfecta: Sed si diceretur esse *à se*, hoc tantum intelligi posset *negativè*, quoniam nulla ratio à positivâ ejus naturâ desumpta afferri posset propter quam intelligeremus ipsam causa efficiente non indigere. Atque eodem modo in omnibus aliis locis ita contuli causam formalem, sive rationem ab essentiâ Dei petitam, propter quam ipse causa non indiget ut existat, neque ut conservetur, cum causâ efficiente sine qua res finitæ esse non possunt, ut ubique illam à causâ efficiente esse diversam ex ipsis meis verbis cognoscatur. Nec ullibi dixi Deum se conservare per positivum aliquem influxum, ut res creatæ ab ipso conservantur, sed tantum immensitatem potentia, sive essentiæ propter quam Conservatore non indiget, esse rem *positivam*. Itaque possum ultrò admittere quæcunque à Viro Cl. afferuntur ad probandum Deum non esse causam efficientem sui ipsius; neque se conservare per ullum influxum positivum, sive per sui reproductionem continuam, quod solum ex ejus rationibus efficitur. Sed ut spero, etiam ille non negabit immensitatem illam potentia, propter quam Deus non indiget causa ut existat, esse in ipso rem *positivam*, nihilque ejusmodi quod sit *positivum*, intelligi posse in ullis aliis rebus, propter quod causa efficiente non egeant ad existendum; quod solum significare volui, cum dixi

dixi nullas res posse intelligi esse à se, nisi negativè, præter unum Deum, nec quicquam amplius assumere mihi opus fuit ad difficultatem, quæ proposita erat, dissolvendam.

Sed quia tam ferio hic monet Vir Clar. *vix ullum Theologum reperiri posse, qui non eâ propositione offendatur, quòd Deus à se ipso sit positivè, & tanquam à causa*, paulò accuratius exponam quare iste loquendi modus in hac quæstione perutilis, atque etiam necessarius, & ab omni offensionis suspitione valdè remotus mihi videatur.

Scio Latinos Theologos non usurpare nomen *cause* in divinis, cum agitur de processione personarum sacrosanctæ Trinitatis, illosque ubi Græci indifferentè *αὐτῶν* & *ἐξ αὐτῶν* dixerunt, solo *principii* nomine ut maximè generali uti malle, ne cui scilicet inde occasionem dent judicandi Filium esse minorem Patre. Sed ubi nullum tale erroris periculum esse potest, nec agitur de Deo ut trino, sed tantum ut uno, non video cur nomen *cause* sit tantopere fugiendum, præsertim cum in talem locum incidimus ut illo uti perutile ac propemodum necessarium esse videatur.

Nulla autem major hujus nominis utilitas esse potest quàm si Dei existentia demonstrandæ inserviat: nullaque major necessitas quàm si absque eo perspicuè demonstrari non possit.

Atqui considerationem causæ efficientis esse primum & præcipuum medium, ne dicam unicum, quod habeamus, ad existentiam Dei probandam, puto omnibus esse manifestum. Illud autem accuratè persequi non possumus, nisi licentiam demus animo nostro in rerum omnium, etiam ipsius Dei causas efficientes inquirendi: quo enim jure Deum inde excipiremus priusquam illum existere sit probatum. Quærendum igitur est de unaquaque re, an sit à se, vel ab alio: Et quidem per hoc medium existentia Dei concludi potest, etsi non expressè explicetur quo modo intelligendum sit aliquid esse à se. Quicunque enim solius luminis naturalis ductum sequuntur, spontè sibi formant hoc in loco conceptum quendam causæ efficienti & formali communem, ita scilicet ut quod est ab alio, sit ab ipso tanquam à causa efficiente; quod autem est à se, sit tanquam

à causa formali, hoc est, quia talem habet essentiam; ut causa efficiente non egeat; ideoque istud in Medit. meis non explicatum, sed tanquam per se notum prætermisi. At cum illi qui assueti sunt judicare nihil esse posse causam efficientem sui ipsius, illamque à causa formali accuratè distinguere, quæri videntur aliquid sit à seipso, facile fit ut de sola efficiente propriè dicta cogitantes, non putent illud, à se, debere intelligi tanquam à causa, sed tantummodò negativè, tanquam sine causâ, ita scilicet ut aliquid sit de quo non debeamus inquirere cur existat. Quæ interpretatio verbi à se si admitteretur, nulla posset ab effectibus haberi ratio ad existentiam Dei demonstrandam; ut rectè in primis objectionibus ab ipsarum Authore probatum est, ideoque nullo modo est admittenda. Ut autem appositè ad ipsam respondeatur, existimo necesse esse ostendere inter causam efficientem propriè dictam, & nullam causam esse quid intermedium, nempe positivam rei essentiam, ad quam causæ efficientis conceptus eodem modo potest extendi, quo solemus in Geometricis conceptum lineæ circularis quæmaximæ ad conceptum lineæ rectæ, vel conceptum polygoni rectilinei, cujus infinitus sit numerus laterum, ad conceptum circuli extendere. Hocque non mihi videor ulla ratione melius explicare potuisse, quàm cum dixi causa efficientis significationem non esse in hac questione restringendam ad illas causas quæ sunt effectibus temporè priores, vel quæ ab ipsis sunt diversa; tum quia esset nugatoria, cum nemo nesciat idem nec seipso prius, nec, à seipso diversum esse possibile, quia una ex his duabus conditionibus ab ejus conceptu tolli potest, & nihilominus integra notio efficientis remanere. Nam quod non requiratur ut tempore sit prior, patet ex eo, quod non habeat rationem causæ, nisi quamdiu producit effectum, ut dictam est. Ex eo verò quod non possit alia conditio etiam tolli debet tantum inferri non esse causam efficientem propriè dictam, quod concedo: non autem nullo modo esse causam positivam, quæ per analogiam ad efficientem referri possit, hocque tantum in re proposita requiritur: eodem enim lumini naturali quo percipio me mihi daturum fuisse omnes perfectiones quarum idea aliqua in me est, siquidem existentiam mihi dedissem

percipio etiam nihil sibi ipsi existentiam dari posse modo illo, ad quem causæ efficientis propriæ dicere significatio restringi solet, ita scilicet ut idem quatenus dat sibi esse, sit diversum à se ipso, quatenus accipit esse, quia contradictoria sunt idem & non idem, sive diversum. Ideoque cum quaeritur an aliquid sibi ipsi existentiam dare possit, non aliud est intelligendum quam si quaeretur, an alicujus rei natura, sive essentia sit talis ut causa efficiente non indigeat existendum, Cumque subsumitur, *si quid sit tale, illud sibi daturum esse omnes perfectiones, quarum idea aliqua in ipso est, si quidem ipse nondum habet*, sensus est fieri non posse quin habeat actu omnes perfectiones quas cognoscit; Quia lumini naturali percipimus illud cujus essentia tam immensa est, ut causa efficiente non indigeat ad existendum, hac etiam non indigere ad habendas omnes perfectiones quas cognoscit, propriamque essentiam dare ipsi eminenter illud omne quod possumus cogitare aliquibus aliis rebus à causâ efficiente dari posse. Atque hæc verba, *si nondum habet ipsum sibi esse daturum*, juvant tantum ad rem explicandam, quia eodem lumine naturali percipimus illud jam non posse habere vim, & voluntatem sibi dandi aliquid novi, sed essentiam talem esse ut habuerit ab æterno illud omne, quod jam cogitare possumus ipsum sibi daturum esse, si nondum haberet. Atqui nihilominus isti omnes modi loquendi à causæ efficientis analogia petiti pernecessarii sunt ad lumen naturale ita dirigendum, ut istâ perspicuè advertamus: eodem planè modo quo nonnulla de Sphærâ, & aliis figuris curvilineis ex comparatione cum figuris rectilinis apud Archimedes demonstrantur, quæ vix aliter intelligi potuissent. Et quemadmodum istiusmodi demonstrationes non improbantur, etsi sphæra in illis instar polyedri sit consideranda; ita non puto me hoc in loco posse reprehendi quòd analogia causæ efficientis usus sum ad ea quæ ad causam formalem, hoc est ad ipsammet Dei essentiam pertinent explicanda. Nec ullum hæc in parte erroris periculum timeri potest, quoniam id unicum quod causæ efficientis proprium est, atque ad formalem non potest extendi, manifestam contradictionem involvit, ideoque à remine credi posset, nempe quod aliquid sit à seipso diversum, sive idem simul & non idem.

Notandumque est causæ dignitatem sic à nobis Deo fuisse tributam, ut nulla effectus indignitas in ipso inde sequeretur, nam quemadmodum Theologi cum dicunt partem esse *principium* filii, non ideo concedunt filium esse *principiatum*, ita quamvis admiserim Deum dici quodammodo posse *sui causam*, nullibi tamen illum eodem modo *sui effectum* nominavi, quia scilicet effectus ad efficientem præcipue solet referri, & illâ esse ignobilior, quamvis læpè sit nobilior aliis causis.

Cùm autem integram rei essentiam pro causâ formali hâc fumo, Aristotelis vestigia tantùm sequor: nam lib. 2. anal. post. c. 11. causa materiali prætermissa primam nominat *αἰτίαν τὸ ἐν αὐτῇ* sive ut vulgo vertunt Latini Philosophi *causam formalem*, illamque ad omnes omnium rerum essentias extendit, quia nempe ibi non agit de causis compositi Physici, ut neque ego perietiam hâc; sed generalius de causis ex quibus aliqua cognitio possit.

Quod verò fieri vix potuerit in re propositâ ut à *causâ* nomine Deo tribuendo abstinerem, vel ex eo potest probari, quod cum vir Cl. alia via idem quod ego efficere conatus sit, non tamen id ullo modo prestiterit, saltem quantum mihi videtur. Nam postquam multis verbis ostendit Deum non esse causam efficientem sui ipsius, quia requiritur ad rationem efficientis ut diversa sit à suo effectû; Item non esse à se *positivè*, intelligendo per verbum *positivè*, positivum causæ influxum; itemque seipsum revera non conservare, fumendo *conservationem* pro continua rei productione, quæ omnia lubens admitto; rursus probare contendit Deum non dici debere causam efficientem sui ipsius, quia, inquit, *causa efficiens rei alicujus non queritur, nisi ratione existentia, neutiquam verò ratione essentia: at non minus est de essentia entis infiniti quòd existat, quàm de essentia trianguli habere tres angulos aequales duobus rectis: ergo non magis per efficientem est respondendum, cum queritur cur Deus existat, quàm cum queritur cur tres anguli trianguli sint aequales duobus rectis. Qui syllogismus facile in illum potest retorqueri hoc pacto: etsi non queratur efficiens ratione essentia, queri tamen potest ratione existentia: at in Deo non distinguitur essentia ab existentia, ergo de Deo queri potest efficiens.*

Sed

Sed ut hæc duo simul concilientur, dici debet quærenti; cur Deus existat, non quidem esse respondendum per causam efficientem propriè dictam, sed tantum per ipsam rei essentiam, sive causam formalem, quæ propter hoc ipsum quod in Deo existentia non distinguatur ab essentia, magnam habet analogiam cum efficiente, ideoque quasi causa efficiens vocari potest.

Denique, addit *in Dei causam efficientem inquirenti respondendum esse, illum eâ non indigere; & rursus percontanti, cur illâ non indigeat, respondendum quia ens infinitum est, cujus existentia est sua essentia, ea enim tantummodo causâ efficienti indigere, in quibus existentiam actualem ab essentia distinguere licet.* Ex quibus ait corruere id quod dixeram, nempe si putarem nullam rem idem quodammodo esse posse erga seipsam, quod causa efficiens erga effectum, nunquam me in causas rerum inquirendo ad ullam omnium primam deveniturum; quod tamen nec corruere, nec ullo modo concuti, vel infirmari mihi videtur; & præcipua vis non modò meæ, sed & omnium omnino demonstrationum quæ afferri possunt ad existentiam Dei ab effectibus probandam, ab eo dependet: Nullam autem Theologi ferè omnes nisi ab effectibus afferri posse contendunt. Itaque tantum abest ut demonstrationem de Deo illustret, cum analogiam causæ efficientis illi erga seipsum tribui non permittit, quin potius ab illa intelligenda lectores avertit, præcipuè in fine ubi concludit, *si putaret in cujusque rei causam efficientem, vel quasi efficientem esse inquirendum, se cujuscumque rei causam ab ea re diversam questurum.* Quomodo enim ii qui Deum nondum nôrunt, in causam aliarum rerum efficientem inquirerent, ut hoc pacto ad Dei cognitionem devenirent, nisi putarent cujusque rei causam efficientem posse inquire? Et quomodo tandem in Deo ut causa prima finem quærendi facerent, si putarent cujusque rei causam ab ea re diversam esse quærendam?

Certe idem fecisse mihi videtur Vir Cl. hac in parte, ac si postquam Archimedes loquens de iis quæ de sphaera per analogiam ad figuras rectilineas sphaeræ inscriptas demonstravit, dixisset, si putarem sphaeram pro figura rectilinea, vel quasi rectilinea infinitorum laterum sumi non posse, nullam vim isti

demonstrationi tribuerem, sed quia non de sphaera ut figura curvilinea, sed tantum de ipsa figura rectilinea infinitorum laterum rectè procedit. Si, inquam, Vir Cl. nolens sphaeram ita nominari, & tamen Archimedis demonstrationem cupiens retinere diceret si putarem id quod ibi concluditur de figura rectilinea infinitorum laterum esse intelligendum; id ipsum de sphaera non admitterem, quia mihi certum & compertum est sphaeram nullo modo esse figuram rectilineam. Quibus sane verbis non idem quod Archimedes efficeret, sed contra prorsus ab ejus demonstratione rectè intelligenda seipsum, aliosque avocaret.

Hæc verò paulò prolixius hic persequutus sum quàm res fortè postulabat, ut ostendam summæ mihi curæ esse cavere ne vel minimum quid in meis scriptis reperiat quod merito Theologi reprehendant.

Denique quod circulum non commiserim, cum dixi non aliter nobis constare, quæ clarè & distinctè percipiuntur vera esse, quàm quia Deus est: & nobis non constare Deum esse, nisi quia id clarè percipitur, jam satis in responsione ad secundas Objectiones numero 3. & 4. explicui, distinguendo scilicet id quod reipsa clarè percipimus, ab eo quod recordamus nos antea clarè percepisse. Primum enim nobis constat Deum existere, quoniam ad rationes quæ id probant attendimus; postea verò sufficit ut recordemur nos aliquam rem clarè percepisse, ut ipsam veram esse simus certi, quod non sufficeret nisi Deum esse, & non fallere sciremus.

Quod autem nihil in mente, quatenus est res cogitans, esse possit cujus non sit conscia, per se notum mihi videtur, quia nihil in illa sic spectata esse intelligimus quod non sit cogitatio, vel à cogitatione dependens, alioqui enim ad mentem, quatenus est res cogitans, non pertineret; nec ulla potest in nobis esse cogitatio, cujus eodem illo momento quo in nobis est, conscii non simus. Quamobrem non dubito quin mens statim atque infantis corpori infusa est, incipiat cogitare, simulque sibi suæ cogitationes conscia sit, etsi postea ejus rei non recordetur, quia species istarum cogitationum memoriæ non inhærent.

Sed notandum est actuum quidem, five operationum nostrarum mentis nos semper actu conscius esse, facultatum, five potentiarum non semper, nisi potentia; ita scilicet ut cum ad utendum aliqua facultate nos accingimus, statim, si facultas illa sit in mente, sciamus ejus actum conscii; atque ideo negare possumus esse in mente, si ejus conscii fieri nequeamus.

Ad ea quæ Theologos morari possunt.

Opposui me primis Viri C.I. rationibus, à secundis declinavi: jam iis quæ sequuntur planè assentior, præterquam ultimæ, de qua spero me non difficulter effecturum ut ipso mihi assentiat.

Itaque quod ea quæ in primâ Meditatione, atque etiam in reliquis continentur, ac omnium ingeniorum captum non sint accommodata, planè concedo, id quæ ubicunque sese obtulit occasio testatus sum, atque in posterum testabor. Et hæc unica fuit causa cur eadem in dissertatione de Methodo, quæ Gallicè scripta erat, non tractârim, sed ad has Meditationes, quas à solis ingeniosis, & doctis legendas esse præmonui, reservârim. Neque dici debet rectius me facturum fuisse si abstinuissem ab iis scribendis, à quibus legendis permulti debeant abstinere; tam necessaria enim existimo, ut sine ipsis nihil unquam firmum, & stabile in Philosophia statui posse mihi persuadeam. Et quamvis ignis & ferrum ab imprudentibus; aut pueris sine periculo non tractentur, quia tamen utilia sunt ad vitam, nemo est qui putet idcirco ipsis esse carendum.

Quod verò in quartâ Meditatione tantum egerim de errore qui committitur in dijudicatione veri & falsi: non autem de illo qui contingit in persecutione boni & mali; quodque ea quæ ad fidem pertinent, atque ad vitam agendam semper exceperim, cum asservi, nulli nos rei assentiri debere, nisi quam clarè cognoscamus, totius scripti mei contextus ostendit; & expresse etiam in responsione ad secundas Objectiones numero 5. explicui; nec non & in Sinopsi præmonui; ut ita quantum viri C.I. iudicio tribuam, & quàm accepta mihi sint ejus concilia declararem.

Superest sacramentum Eucharistiæ, cum quo iudicat vir Cl. meas opiniones non convenire, quia, inquit, *fide credimus ablata ab Eucharistico pane panis substantia, sola illic accidentia remanere*: putat autem *me nulla accidentia realia admittere*, sed tantum modos, qui *absque aliqua substantia*, cui insint, non possunt intelligi, *nec proinde etiam absque illa existere*. Quam objectionem per facile possem eludere, dicendo me nunquam hactenus accidentia realia negasse; nam quamvis ipsis in Dioptricâ, & Meteoris non usus sim ad ea de quibus agebam explicanda, dixi tamen expressis verbis in Meteoris p. 164. me illa non negare. In his verò Meditationibus supposui quidem ipsa nondum à me cognosci, sed non idcirco nulla esse; modus enim scribendi analyticus, quem sequutus sum, id patitur ut quædam interdum suppenantur quæ nondum sint satis explorata, ut patuit in primâ Meditatione, in qua multa assumpseram, quæ deinde in sequentibus refutavi. Nec sanè hîc quicquam de natura accidentium volui stabilire, sed ea tantum, quæ de ipsis, tanquam primâ fronte, apparuerunt, proposui. Ac denique ex eo quod dixerim modos absque aliqua substantia cui insint non posse intelligi, non debet inferri me negasse illos absque ipsa per divinam potentiam poni posse, quia planè affirmo, & credo Deum multa posse efficere, quæ nos intelligere non possumus.

Sed ut hîc agam liberalius, non dissimulabo me mihi persuadere, nihil planè aliud esse à quo sensus nostri afficiantur præter solam illam superficiem, quæ est terminus dimensionem ejus corporis quod sentitur: in sola enim superficie fit contactus; & nullum sensum affici nisi per contactum, non ego solus, sed ferè omnes Philosophi cum ipso Aristotele affirmant: ita ut, exempli causâ, panis, vel vinum non sentiatur, nisi quatenus ejus superficies vel immediate à sensus organo, vel mediante aère, aliîve corporibus, ut ego iudico, vel, ut ajunt plerique Philosophi, mediantebus speciebus intentionalibus attingitur.

Notandum autem est istam superficiem non ex sola corporum figura externa quæ digitis tractatur esse æstimandam, sed considerandos etiam esse omnes illos exiguos meatus, qui inter pulvisculos farinæ, ex quibus panis conflatus est, atque inter

particulas spiritus, aquæ, aceti, & fœcum, seu tartari, ex quorum mixtura vinum constat, itemque inter reliquorum corporum minutias reperiuntur. Nam sanè particula istæ, cum diversas habeant figuras, & motus, nunquam tam aptè jungi possunt, quin multa inter ipsas spatia reliquantur, quæ vacua non sunt, sed vel aëre, vel aliâ materiâ repleta; ut ad oculum videmus in pane spatia ejusmodi satis magna; quæ non modo aëre, sed etiam aquâ, vel vino, aliisve liquoribus impleri possunt: cumque panis maneat semper ipse idem, quamvis aër aliave materia ejus poris contenta mutetur, patet ista ad ejus substantiam non pertinere: ideoque ipsius superficiem non eam esse quæ brevissimo ambitu integrum cingit, sed eam quæ singulis ejus particulis est immediate circumpositâ.

Notandum etiam est hanc superficiem non modo totam moveri, cum totus panis ex uno loco in alium transfertur, sed etiam moveri ex parte, cum aliqua panis particula ab aëre aliisve corporibus ejus poros ingredientibus agitantur: adeo ut si quæ corpora talis sint naturæ, ut vel aliqua, vel omnes eorum partes assidue moveantur, (quod de plerisque partibus panis, & de omnibus vini verum existimo) intelligenda etiam sit ipsorum superficies in continuo quodam motu esse.

Notandum denique per superficiem panis, aut vini, alteriusve corporis, non hic intelligi partem ullam substantiæ, nec quidem quantitatis ejusdem corporis, nec etiam partem corporum circumjacentium, sed tantummodo terminum illum qui medius esse concipitur inter singulas ejus particulas, & corpora ipsas ambientia, quique nullam planè habet entitatem, nisi modalem.

Jam verò cum in hoc solo termino contactus fiat, & nihil nisi per contactum sentiatur, manifestum est ex hoc uno quod dicantur panis & vini substantiæ in alicujus alterius rei substantiam ita mutari, ut hæc nova substantia sub eisdem planè terminis contineatur, sub quibus aliæ prius erant, sive in eodem præcise loco existat in quo panis & vinum prius existebant; vel potius (quia eorum termini assidue moventur) in quo jam existerent si adessent; sequi necessàrio novam illam substantiam eodem planè modo sensus omnes nostros afficere debere, quo panis & vinum illos afficerent, si nulla transubstantiatio facta esset.

Docet autem Ecclesia in Concilio Tridentino, sess. 13. can. 2. & 4. *conversionem fieri totius substantie panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, manente duntaxat specie panis.* Ubi non video quidnam possit intelligi per speciem panis, præter illam superficiem, quæ media est inter singulas ejus particulas, & corpora ipsas ambientia. Ut enim jam dictum est, in hæc solâ superficie fit contactus: &, fatente ipso Aristotele, non modo sensus ille, qui specialiter *tactus* vocatur, sed & alii sensus tactu sentiunt. lib. 3. de anima cap. 13. *ἡ δὲ αἴσθησις αἰσθάνεται ἀφ' αἰσθητέων.* Et nemo est qui putet hîc per speciem aliud intelligi, quàm præcisè id, quod requiritur ad sensus afficiendos. Et nemo etiam est, qui credat conversionem panis in Christi corpus, quin simul putet hoc Christi corpus sub eâdem accuratè superficie contineri, sub quâ containeretur panis, si adesset. Etiam si tamen ibi non sit, tanquam proprie in loco, sed *sacramentaliter*, & *exsistendi ratione*, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse DEO, cogitatione per fidem illustratâ assequi possumus, & constantissimè credere debemus. Quæ omnia tam commode, ac tam rectè per mea principia explicantur, ut non modò nihil hîc habeam quod verear ne orthodoxis Theologis offenculo sit futurum, sed contrâ potius magnam me ab ipsis gratiam initurum esse confidam, quod eas in Physicâ proponam opiniones, quæ longe melius quam vulgares cum Theologiâ consentiant. Nam sanè nullibi unquam, saltem quod sciam, docuit Ecclesia species panis & vini, remanentes in Sacramento Eucharistiæ, esse accidentia quædam realia, quæ, sublata substantia, cui inhærebant, miraculose sola subsistant.

Sed cum fortè primi Theologi, qui hanc quæstionem Philosophico more explicare conati sunt, tam firmiter sibi persuaderent accidentia illa quæ sensus movent esse quid reale à substantiâ diversum, ut ne adverterent quidem eâ de re posse unquam dubitari: sine ullo examine ac sine justâ ratione supposuerunt species panis esse accidentia ejusmodi realia: totique deinde in eo fuerunt ut explicarent, quomodo ipsa sine subjecto esse possint. Quâ in re, tot difficultates invenerunt, ut vel ex hoc uno (quemadmodum viatores cum fortè ad salebras & loca nullo

modo pervia devenerunt) se à verò itinere deflexisse judicare debuissent. In primis enim non videntur sibi constare, saltem ii qui omnem sensuum perceptionem per contactum fieri concedunt, cum in objectis aliquid aliud, quam ipsorum superficies variè dispositas, ad movendos sensus requiri supponunt: quia per se notum est ad contactum solam superficiem sufficere; Si qui verò id non concedant, nihil eà de re asserre possunt quod ullam habeat speciem veritatis. Deinde non potest humana mens cogitare accidentia panis esse realia & tamen absque ejus substantiâ existere, quin simul illa per modum substantiæ concipiat: Adeo ut implicare videatur, ut tota panis substantia mutetur, quemadmodum credit Ecclesia; & interim ut aliquid reale, quod prius erat in pane, remaneat: quia nihil reale potest intelligi remanere, nisi quod subsistat, & quamvis verbo vocetur accidens, concipiatur tamen ut substantia. Ideoque in re idem est ac si diceretur totam quidem panis substantiam mutari, sed tamen illam ejus substantiæ partem quæ vocatur accidens reale remanere: quod si non in verbis, certè in conceptu, contradictionem involvit. Atque hæc præcipua ratio esse videtur ob quam nonnulli hæc in parte ab Ecclesia Romana dissenserunt. Quis autem neget, ubi liberum est, & nulla ratio, nec Theologica, nec quidem Philosophica, cogit nos ad aliquas opiniones amplectendas, quin illæ potissimum sint eligendæ quæ nullam aliis occasionem nec prætextum dare possint à veritate fidei deflectendi? Quod autem opinio quæ realia ponit accidentia cum Theologicis rationibus non conveniat, puto hic satis perspicue ostendi; quodque Philosophicis planè adversetur, spero me in summa Philosophiæ, quam jam habeo in manibus, clare esse demonstraturum; ibique quo pacto color, sapor, gravitas, & reliqua omnia quæ sensus movent, à solâ extimâ corporum superficie dependeant ostendam. Denique non possunt accidentia realia supponi, quin miraculo transubstantiationis, quod solum ex verbis consecrationis concludi potest, aliud novum, & quidem incomprehensibile, gratis addatur, per quod accidentia ista realia absque panis substantiâ ita existant, ut ipsa interim non fiant substantiæ: quod non modo pugnat contra humanam rationem, sed etiam contra axioma Theologorum, qui dicunt

verba ista consecrationis nihil efficere nisi suum significatum, & quæ per rationem naturalem possunt explicari miraculo nolunt adscribi. Quæ omnes difficultates per meam hujus rei explanationem planè tolluntur: nam tantum abest ut juxta ipsam opus sit aliquo miraculo ad conservanda accidenti a post sublatam substantiam; quin potius sine novo miraculo (per quod scilicet dimensiones mutantur) tolli non possint. Hocque aliquando contigisse memoriæ proditum est, cum loco panis consecrati caro, vel puer, in manibus sacerdotis apparuit: Non enim id unquam per miraculi cessationem, sed omnino per novum miraculum accidisse creditum est. Præterea nihil est incomprehensibile aut difficile in eo quod Deus creator omnium possit unam substantiam in aliam mutare, quodque hæc posterior substantia sub eâdem planè superficie remaneat sub quâ prior continebatur. Nec etiam quicquam rationi magis consentaneum dici potest, nec vulgo apud Philosophos magis receptum, quàm non modo omnem sensum sed generaliter omnem corporis in corpus actionem fieri per contactum, huncque contactum in solâ superficie esse posse: unde sequitur evidenter eandem superficiem, quantumvis substantia quæ sub eâ est mutetur, eodem semper modo agere ac pati debere.

Quapropter, si verum hic sine invidiâ scribere licet, ausum sperare venturum tempus aliquando, quo illa opinio quæ ponit accidentia realia, ut à ratione aliena, & incomprehensibilis, & parum tuta in fide, à Theologis explodetur, & mea in ejus locum ut certa & indubitata recipietur. Quod hic dissimulandum esse non putavi, ut, quantum in me est, occurram illorum calumniis, qui, quoniam aliis doctiores videri volunt, nihil ægrius ferunt quam si quid novi in scientiis, quod sibi prius cognitum fuisse fingere non possint, afferatur. Et sæpe in illud eo acrius invehuntur, quo verius & majoris momenti esse putant; Quodque rationibus refutare non valent, sacris scripturis ac veritatibus fidei adversari absque ullâ ratione affirmant. Impii certe hæc in parte, quod autoritate Ecclesiæ uti velint ad evertendam veritatem. Sed provocho ab istis ad pios & orthodoxos Theologos, quorum me judicii & censuræ libentissime submitto.

A V C T O R I S
De Objectionibus Quintis
M O N I T V M,

Verſum ex Gallico.

*N*te primam harum Meditationum editionem, cupi eas non tantum à Sorbonicis Doctoribus expendi, sed etiam ab omnibus aliis qui vellent viris eruditis; ut ipsorum Objectiones, singulas suo ordine, cum meis Responſionibus, ad calcem Meditationum subjiciendo, majorem ex hoc consuetu veritas lucem acciperet. Et licet ea quæ Quinto loco ad me fuerunt missæ magni præceteris momenti esse non viderentur, & admodum forent prolixæ, suo tamen illas ordine, ne de Auctore male mererer, excudendas curavi; cui etiam meo nomine specimina impressionis, quæ Probationes vocant, legenda sunt tradita, ne quid forte in iis quod pro suo non agnosceret, insereret. Sed quia postea ingentem conscripsit librum, in quo eadem Objectiones cum multis novis adversus meas Responſiones Instantiis continentur, & ibi me illas luce donavisse conqueritur, quasi id præter ipsius mentem factum fuisset, qui eas ad me in privata tantum meis institutionis gratiam misisset, non invitatus deinceps voluntati ejus obsequar, & istud volumen iis exonerabo. Ideo cum audiivi Ludovicum Elzevirium, industrium typographum, Meditationes meas unâ cum aliis Objectionibus prælo suo iterum subjicere decrevisse, rogavi ipsum ut Quintas objectiones omitteret. Ne tamen eas Lector desideret, monitum illum hoc loco velim, me illas nuper una cum omnibus novis magni quo comprehenduntur libri Instantiis relegisse, eo animo ut inde singula capita quæ responsione indigere viderentur exciperem: sed nullum me animadvertisse, cui illos qui Meditationem mearum mentem percipient, absque ope meâ respondere facile non posse putem. Quod verò ad eos attinet qui de libris ex mole solum aut ex titulo judicant, me illorum approbationem non ambire. Quintarum igitur Objectionum, & mearum ad illas responsionem loco, satis mihi superque erit sequentem Epistolam subjicere.

ad

C. L. R. EPISTOLA.

*In quã ad Epitomen præcipuarum Petri Gassendi.
Instantiarum respondetur.*

Magnopere me tibi devinctum agnosco, Clarissime vir, quod videns me nullo dignatum esse responso ingentem Instantiarum librum, quem Objectionum quintarum Auctor adversus Responsiones meas edidit, aliquos ex amicis rogaveris ut præcipuas istius libri rationes colligerent, & epitomen ab iis factam ad me miseris. Majorem eã in re meæ famæ quàm egomet ipse curam gessisti. Non enim dubitabo apud te profiteri, fusque deque mihi esse five magni five parvi fiam ab illis quos ejusmodi rationes movere potuerint. Præsertim cum aliquot ex iis quos novi perspicacissimi ingenii homines, qui ipsius librum evolverunt, significârint mihi se nihil in eo reperissè quod scrupulum sibi injecisset. Illis verò solis satisfacere animus est. Scio mortalium plerosque speciem veritatis facilius quam veritatem ipsam observare, & sæpius prava quàm recta de rebus judicia ferre. Idcirco operæ pretium esse non putavi de illorum approbatione obtinenda multum laborare. Acceptissima tamen mihi est quam misisti epitome, & ei me teneri respondere agnosco, sed in gratiam potius suscepti ab amicis tuis laboris, quàm quod illud defensionis meæ necessitas exigat.

Persuasus enim sum eos qui illam concinnarunt nunc mecum sentire, omnes istius libri objectiones vocibus tantum quibusdam male intellectis aut falsis hypothefibus inniti; quippe non alias nisi istiusmodi generis annotarunt, licet tanta eã in re diligentia sint usi, ut quasdam etiam quas me ibi legisse non memini adjecerint.

Tres in primam Meditationem Instantias excerpterunt.
z. Me rem impossibilem postulare, cum omnia præjudicia exui volo.

z. Non

2. Non posse illa à quoquam exui, quin alia magis noxia induat.
 3. Methodum de omnibus dubitandi à me propositam, nulli veritas inveniendae utilem esse.

Prima inde oritur quod hujus libri Auctor non animadvertit, *præjudicii* vocem ad omnes quæ in animâ nostra sunt notiones non extendi, (quas fieri non posse ut universas deponamus lubens agnosco :) Sed tantum ad illas omnes opiniones quas judicia ante à nobis facta animo impresserunt. Cum verò judicare vel non judicare sit voluntatis actio, ut suo loco explicui, eam in nostra potestate sitam esse liquet. Ut enim omnia quis præjudicia exuat, nihil aliud requiritur, nisi ut apud se statuat nihil eorum quæ antea affirmavit vel negavit, antequam id rursus ad examen revocarit, affirmare vel negare, etiamsi interea easdem omnes notiones memoria retineat. Nonnihil tamen difficultatis esse fassus sum, in sic excutiendis ex animo nostro iis quæ ante ab illo assumpta & approbata fuerant; partim quia dubitandi aliquam rationem habere oporteat antequam dubitare velis; ideoque in primâ Meditatione præcipuas quæ horum facere possent rationes exposui; partim quia etsi statuerimus nihil affirmare vel negare, decreti tamen istius facilè obliviscamur, nisi profundè memoriæ nostræ infixum sit; ideoque ut attentè de hoc negotio cogitaretur volui.

Secunda Instantia nihil aliud est nisi manifestè falsa hypothesis. Etiamsi enim dixerim annitendum esse ut ea negarentur quæ antea nimia cum fiducia affirmata fuerant, expressè tamen hanc limitationem adjeci, id tantum illo tempore debere fieri, quo in aliquid certius, quam id quod ita negaris, investigando occupatus esses; tunc enim te nullum noxium præjudicium induere posse.

Tertia meram cavillationem continet. Nam licet verum sit dubitationem solam ad veritatem aliquam stabiliendam non sufficere, ad isthuc tamen præparandum animum utilis est. In eum autem solum finem illam adhibui.

Sex in secundam Meditationem amici tui annotant. Primum est ex eo quod dico, *Cogito; ergo sum*; Auctorem Instantiarum colligere me hanc Majorem supponere, *Qui cogitat, est*; atque

que ita me jam aliquod præjudicium induisse. Quâ in re præjudicii voce iterum abutitur. Et si enim enunciatio illa ita nunquam pari queat cum sine attentione profertur, aut ideo tantum vera esse creditur quia talis antea judicata fuit; *prejudicium* tamen cum expenditur appellari non debet, propterea quod animo tam evidens appareat ut ab eâ credenda temperare sibi nequeat, cum fortè de illa tum primum cogitare incipiat, ac proinde mentem præjudicio imbutam nondum habeat. Sed præcipuus istius Auctoris in hâc materiâ error hic est, quod enunciationum particularium cognitionem semper ex universalibus, secundum syllogismorum Dialectices ordinem, deducendam esse supponat. Quâ in re se quomodo veritas indaganda sit ignorare prodit. Constat enim inter omnes Philosophos, ad eam inveniendam initium semper à notionibus particularibus fieri debere, ut postea ad universale accedatur; quamvis etiam reciprocè, universalibus inventis, aliæ particulares inde deduci queant. Itasi puer in Geometriæ elementis instituendus sit, hoc principium generale, *Si ab equalibus equalia demas qua remanent erunt equalia*, aut *Totum singulis suis partibus majus est*, non capiet, nisi particularibus exemplis illustretur. Ad quod cum non attenderet iste Auctor, in tot paralogismos incidit, quibus libri sui molem auxit. Passim enim falsas Majores finxit, easque mihi tribuit, quasi veritates quas explicui inde deduxissem.

Secunda, quam amici tui annotant, Instantia hæc est; *Ad sciendum nos cogitare, quid cogitatio sit præcognoscere oportere; id autem me ignorare, quia omnia negavi*. Sed præjudicia tantum negavi, non verò notiones (qualis est hæc) quæ absque ullâ affirmatione aut negatione cognoscuntur.

Tertia est, *Cogitationem sine objecto esse non posse, verbi gratiâ sine corpore*. Vbi vitanda est *operosa* vocis *cogitationis*, quæ tum pro re cogitante, tum pro istius rei actione accipi potest. Nego autem rem cogitantem alio præter seipsam objecto indigere, ad suam actionem exercendum; quamvis etiam illam ad res materiales, quando eas examinat, extendere possit.

Quarta, *Etiamsi cogitationem de me ipso habeam, nescire tamen utrum ista cogitatio sit actio corporea, aut atomus qua moveatur*, po-
tius

rius quàm substantia immaterialis. Ubi vocis *cogitationis* homonymia iterum occurrit, & nihil amplius animadverto præter quæstionem fundamento destitutam, & huic per similem: Judicas te esse hominem, quia in te omnia deprehendis, propter quæ eos in quibus illa reperiuntur homines vocas, sed qui scis annon sis elephas potius quàm homo, aliquibus aliis quas ignoras de causis? Nam postquam substantia quæ cogitat, se intellectualem esse judicavit, quia in se omnes substantiarum intellectualium proprietates observavit, & nullas quæ corpori convenient animadvertere potuit, ex ipsâ adhuc quæritur, quomodo nove rit annon sit corpus, potius quàm substantia immaterialis.

Quinta Instantia ejusdem est farinæ, *Etiam si nullam in meâ cogitatione extensionem animadvertam, non sequi tamen eam non esse extensam, quia cogitatio mea veritatis rerum non sit norma.* Item sexta, *Fieri posse ut distinctio illa, quam cogitatione meâ inter cogitationem & corpus esse comperio, sit falsa.* Sed hîc peculiariter observanda est istorum verborum homonymia, *Cogitatio mea non est veritatis rerum norma.* Si enim significetur cogitatio nem meam aliorum non debere esse normam, ita ut quia aliquid verum esse credo, illud etiam alii credere teneantur, non illibenter assentiar. Sed ad eam, de quâ agitur, rem id nihil profus facit. Neminem enim unquam in mea verba jurare volui. Contra diversis in locis foli rationum evidentia cendum esse monui. Præterea si *cogitationis* vox indiscriminatim pro omni animæ operatione accipiatnr, certum est nos in multas cogitationes incidere posse, ex quibus de rerum extra nos positarum veritate nihil inferre debeamus. Sed neque illud hîc est appositum, ubi tantum de iis cogitationibus agitur, quæ claræ & distinctæ sunt perceptiones, & de judiciis quæ unusquisque apud se consentanea istis perceptionibus facere debet. Quare in eo quo voces istæ hîc accipiendæ sunt sensu, dico uniuscujusque cogitationem, id est perceptionem seu notitiam quam alicujus rei habet, ipsi veritatis istius rei regulam esse debere, hoc est omnia quæ de ea facit judicia, ut recta sint, præceptioni isti conformia esse oportere. Imò quod ad veritates fidei attinet, rationem aliquam habere nos oportet, quæ persuadeat eas à Deo esse revelatas

Y

ante-

antequam ad eas credendum voluntatem determinemus. Et quamvis in docti rectè faciant, si doctiorum de rebus cognitu difficilibus iudicium sequantur, nihilominus ex perceptione propriâ dicere debent se esse ignaros, & eos quorum iudicia sequi volunt, se cognitione antecellere, alioqui illa sequendo peccarent, & instar automatam aut brutorum potius quàm hominum se gererent. Unde apparet Philosophum turpius errare non posse, quàm si iudicia suis rerum perceptionibus dissentanea formare velit. Sed tamen quomodo hîc Auctor in plerisque suis objectionibus ab isto errore purgare se possit non capio. Non enim vult ut unusquisque propriam perceptionem sequatur, sed potius nescio quas opinionem & commenta, quæ nobis proponere ipsi libet, quantumvis nullo ea modo percipiatur.

Contra tertiam Meditationem amici tui annotarunt, 1. *Omnes homines Dei in se ideam non animadvertere.* 2. *Me istam ideam si mihi inesset, comprehensurum.* 3. *Multos meas rationes legisse, qui iis persuasi non fuerunt.* 4. *Ex eo quod me imperfectum esse agnosco non sequi, Deum esse.*

Sed si *Idea* vox eo modo intelligatur quo diserte dixi me illam accipere, nec excusatio quærat in quorundam homonymia, qui eam ad imagines rerum materialium quæ formantur in phantasia, restringunt, nemo negare potest se aliquam Dei ideam habere, nisi dicat se non intelligere quid hæc verba significant, *Res omnium quas possimus concipere perfectissima*; hoc enim est quod apud omnes homines *Dei* nomine venit. Dicere autem te non intelligere quid significant voces omnium ore trita, est, te, ut alienam oppugnes sententiam, in miras angustias constringere. Adde quod hæc sit omnium, quæ fingi possunt, maxime impia confessio, de te ipso dicere, eo sensu quo *idea* vocem accipi, te nullam Dei ideam habere. Hoc enim est non solum profiteri te illum naturali ratione non cognoscere, sed etiam te nec fide, nec ullâ aliâ viâ, quicquam de illo posse scire: quia si nullam ideam, id est nullam perceptionem habeas, quæ significatui huius vocis *Deus* respondeat, quantumvis profitearis te credere *Deum* esse, istud perinde est ac si dicas te credere

nihil esse, & ita in impietatis & extremæ ignorantix abyſſo demerſum jacere.

Quod addunt, *me iſtam ideam, ſi qua in me eſſet, comprehenſurum*, abſque fundamento dictum eſt. Quia enim *comprehendi* vox limitationem aliquam deſignat, fieri non poteſt ut ſpiritus finitus Deum, qui infinitus eſt, comprehendat. Sed id non obſtat quominus eum eſſe animadvertat, ſicut montem tangere quidem potes, etiamſi eum ulnis amplecti nequeas.

Quod dicunt etiam de meis rationibus, *multos eas legiſſe, qui tamen illis perſuaſi non fuerunt*, facile confutari poteſt; quia aliquot alii reperti ſunt qui eas comprehendunt, & quibus omni ex parte ſatiſfecerunt. Plus enim fidei adhiberi debet uni, qui ſine mentiendi intentione aſſerit ſe aliquid vidiffe aut comprehendiffe, quàm mille aliis, qui id, quia videre aut comprehendere nequiverunt, inſiciantur. Ita in Antipodum detectione plus fidei aliquot naturam, qui totum terrarum Orbem circumiverant, relationi, quàm millenis aliquot Philoſophis qui eam rotundam eſſe non crediderunt, adhibitum eſt. Et quia hæc Elementorum Euclidis meminerunt, quaſi omnibus promiſcue intellectu eſſent facilia, conſiderent, quaſo, vix centeſimum quemque eorum qui in Philoſophia Scholaſtica doctiſſimi habentur, illa intelligere, vel decies milleſimum Apollonii aut Archimedis omnes demonſtrationes percipere, quamvis illæ Euclideanis non minus evidentes & certæ ſint.

Denique cum dicunt, *Ex eo quod aliquam in me agnoſco imperfectionem, non ſequi Deum eſſe*, nihil omnino probant. Non enim id immediate ex eo ſolo, nulla præterea re addita, collegi. Et ſic argumentantes in memoriam mihi revocant iſtius Auctoris artificium, qui ut mex rationes imperfectæ & debiles appareant, eas truncare eſt ſolitus.

Nihil in iis omnibus, quæ in reliquis tres Meditationes annotarunt, obſervare poſſum, cui alibi copioſè non reſponderim. Veluti cum objiciunt, 1. *Me in probanda Dei exiſtentia per quaſdam nobis inſitas notiones in $\alpha\lambda\epsilon\gamma\alpha\delta\epsilon\zeta\eta\theta$, quem circulum vocant incidere, cum poſtea dicam nullius rei certitudinem habere non poſſe, niſi prius, Deum eſſe perſuaſi ſimus.* 2. *Dei notitiam nihil ad verita-*

tum Mathematicarum scientiam comparandam facere. 3. illum se-
ductorem esse posse. Inspice cā de re Responſionem meam ad
ſecundas objectiones, num. 3. & 4. partem 2. reſp. ad quartas,
circa ſinem.

Tandem addunt cogitatum, quod non memini ab Auctore
iſto in libro Instantiarum ſcriptum eſſe, etſi iis quæ illic occur-
runt perſimile ſit *Multi, inquit, præſtantis ingeni viri credunt
ſe clarè animadvertere extenſionem Mathematicam, quam pro prin-
cipio in Phyſica mea ſtatuo, merum meum commentem eſſe, eamque
extra animum meum ſubſiſtentiam nullam habere aut habere poſſe,
cum ſit pura puta à phyſico corpore abſtractio; ideoque univerſam me-
am Phyſicam imaginariam tantùm & fictam eſſe, ſicut omnes puras
Mathematicas eſſe conſtat; ſed in Phyſica reali rerum à Deo creatu-
rum, opus eſſe reali, ſolida, & non imaginaria materia.* Hæc eſt
Objectio objectionum, & compendium univerſæ doctrinæ exi-
miorum qui hîc citantur Philoſophorum. Omnia quæ intel-
ligere & concipere poſſumus, nihil aliud ſunt, ex illorum ten-
tentiâ, niſi meræ animi noſtri imaginationes & ſigmenta, quæ
nullam ſubſiſtantiam habere queant. Unde ſequitur nos pro ve-
rò nihil debere admittere niſi id quod neque intelligere, ne-
que concipere neque imaginari poſſumus; hoc eſt oſtium planè
ratione eſſe occludendum, & ſufficere, ut quis inter præſtantis
ingenii viros & Philoſophos annumeretur, eſſe Simiam, aut Pſit-
tacum, non verò hominem. Nam ſi illâ quæ concipi poſſunt, cā
ſolum de cauſâ, quia poſſunt concipi, pro falſis ſunt habenda,
quid aliud reſtat, niſi ut id ſolum quod non intelligimus pro ve-
rò amplectamur, & inde noſtræ doctrinæ ſyſtema compona-
mus; alios imitando, etiamſi cur eos imitemur ignoremus,
quemadmodum ſimix faciunt, & voces à nobis non intellectas
more Pſittacorum pro ferendo? Sed hîc ſane habeo unde me
eximiè conſoler, quod Phyſica mea cum puris Mathematici
confertur, cum nihil magis quam ut iis ſimillima ſit exoptem.

Quod ad duas illas quæſtiones attinet, quas ſub ſinem adjici-
unt, videlicet, *Quomodo anima ſi materialis non ſit, corpus move-
at, & quomodo ſpecies objectorum corporeorum recipere poſſit;* ex ſo-
lum occaſionem mihi ſuppeditant hîc monendi, Auctorem i-
ſtum

stum non rectâ instituisse viâ , quando sub prætextu Objectiones mihi faciendi , multas ejusmodi quæstiones proposuit , quarum solutio ad rerum quas scripsi demonstrationem non erat necessaria , cum vel indoctissimi plures una hora quæstiones , proponere quam doctissimi totius vitæ spatio solvere possint ; ideoq; me de respondendo illis parum sollicitum fuisse. Istæ verò inter alias explicationem unionis animæ cum corpore , quam nondum attigi , præsupponunt . Interim tamen tibi dicam , totam quæ in eis occurrit difficultatem , ex hypothese falsâ , & quæ nullo modo probari potest , originem ducere , nimirum , si anima & corpus quæ sint diversæ naturæ substantiæ , fieri non posse ut altera in alteram agat . Nam è contrarie , qui accidentia realia admittunt , ut calorem , gravitatem , & similia , non dubitant quin ista accidentia in corpus agere queant ; cum tamen majus inter utraque , hoc est inter accidentia & substantiam , quàm inter duas substantias sit discrimen .

Cæterum antequam huic Epistolæ finem imponam , duas adhuc annotabo hîc homonymias , quas in isto Instaniarum libro offendi , quia præcipuæ esse mihi videntur , quæ minus attentos Lectores in errorem possint abducere ; hæc ratione ostendere tibi cupiens me , si quid ibi invenissem quod responsione dignum esse existimarem , id minime fuisse prætermisurum .

Prima occurrit Pag. 63. ubi quia alicubi dixeram animam , interea dum de omnium rerum materialium existentia dubitat , *se præcisè tantum* tanquam substantiam immaterialem cognoscere ; & septem aut octo postlineis , ad ostendendum me his vobis *præcisè tantum* , omnimodam exclusionem aut negationem non intelligere , sed solum abstractionem à rebus materialibus , dixi nos nihilominus non esse certos nihil in anima esse corporei , etiam si nihil tale in ea deprehenderemus ; adeò inique mecum agit iste Auctor , ut Lectori velit persuadere me cum dixi *præcisè tantum* , corpus excludere intendisse , ac proinde mihi ipsi postea contradixisse , cum me id velle excludere negavi . Nihil ad illam accusationem respondeo , quod in Meditatione sextâ aliquid ante à me non probatum supposuerim , & ita in paralogismum inciderim . Facile enim est deprehendere

ejus falsitatem, quæ toto hoc libro vulgatissima est, & mihi suspicionem excitare posset, Auctorum ejus bonâ mecum fide non egisse, si mihi perspectus non esset illius animus, & nisi ipsum falsâ istâ persuasione primum deceptum esse crederem.

Altera homonymia reperitur pag. 84. ubi *distinguere & abstrahere* unum idemque esse vult, cum tamen magnum inter illa sit discrimen. Nam qui substantiam ab ejusdem accidentibus distinguit, utraque considerare debet, quod non parum ad illius cognitionem adipiscendam conducit: sed si substantia abstractione solummodo à suis accidentibus separaretur, hoc est, si consideretur sola, de illis non cogitando, id impedit quominus adeo perfectè, ut alias fieret; cognosci possit, cum natura substantiæ per accidentia innotescat.

Hæc sunt, Clarissime vir, quæ magno Instantiarum libro reponenda esse putavi. Quamvis enim fortasse Auctoris amicis rem magis gratam facturum essem, si omnes ejus Instantias figillatim refellerem, vererem tamen ne id perinde placeret meis, & ne mihi succenserent quod tempus in re tam parum necessaria tererem, atque ita otii mei dominos constituerem eos omnes, quibus suum in quæstionibus inutilibus mihi proponendis prodigere luberet. Sed interim pro tuâ de me sollicitudine gratias quam possum maximas ago. Vale.

O B I E C T I O N E S

S E X T Æ.

DElectis attentissime tuis Meditationibus, & iis quæ hæcenus objectis respondisti, non nulli etiamnum scrupuli supersunt, quos à te justum est auferri. Primus est, non videri a deo certum nos esse, ex eo quod cogitemus; Ut enim certus sis te cogitare, debes scire quid sit cogitare seu cogitatio, quidve existentia tua, cumque nondum scias quid sint illa, quæ nosse potes te cogitare, vel existere? Cum igitur dicens *cogito*, nescias quid dicas: cumque addens, *sum igitur*, nescias etiam quid dicas, imo nequidem scias te dicere, vel cogitare

gitare quidpiam, quoniam ad hoc necesse videtur ut scias te scire quid dicas, iterumque ut noveris quod scias te scire quid dicas, & sic in infinitum, constat te scire non posse an sis, vel etiam an cogites.

Sed ut sit secundus scrupulus, cum ais te *cogitare & existere*, contendet quispiam te decipi, neque cogitare, sed tantum moveri, teque nihil aliud esse quam motum corporeum, cum nullus dum tuam demonstrationem animo complecti potuerit, qua putas te demonstrasse nullum motum corporeum esse posse, quam vocas cogitationem. An igitur ea qua uteris Analyfi motus omnes tuæ materiæ subtilis ita secuisti, ut cærus sis, nobisque attentissimis, & ut putamus satis perspicacibus ostendere possis repugnare cogitationes nostras in illos motus corporeos refundi?

Tertius scrupulus persimilis est, cum enim nonnulli Patres Ecclesiæ cum Plaronicis existimarint Angelos esse corporeos, unde & Concilium Lateranense conclusit illos pingi posse; idemque penitus de anima rationali putarint, quippe quam opinarentur ex eis aliqui profectam ex traduce, dixerunt tamen tam Angelos quam animam cogitare, quod proinde fieri posse per motus corporeos, vel etiam ipsos esse motus corporeos censuisse videantur, à quibus cogitationem minime distinxerint. Quod & simiarum, canum, & aliorum animalium cogitationibus confirmari potest, canes enim dormiendo latrant, ac si lepores vel fures insequerentur, sciuntque se vigilando currere, imo & somniando latrare, quamvis nihil te cum in iis à corporibus distinctum agnoscimus. Quod si negaris canem scire se currere, aut cogitare, præter quam quod id dicis, nec probas, ipse canis de nobis forsan simile iudicium efformat, nempe nos nescire an curramus, aut cogitemus, dum currimus, vel cogitamus: neque enim modum illius internum operandi vides, quemadmodum nec ille tuum inspicit, nec desunt viri magni qui belluis rationem concedant, olimque tribuerint. Tantumque abest ut credamus omnes illarum operationes absque sensu, vita & anima ope Mechanicæ posse satis explicari, quin illud & *admirari*, & risu dignum quolibet pignore certare velimus:

Ac denique non desunt plures, qui hominem ipsum etiam absque sensu, & intellectu dicturi sint, & omnia posse facere beneficio elateriorum mechanicorum, & absque ullâ mente, si tandem simia, canis, & elephas hocce modo suis omnibus operationibus fungi queant, cum si ratio mediocris belluarum differat à ratione hominis, secundum plus & minus solummodo differant, quæ non mutant essentiam.

Quartus scrupulus est de scientia Arthei, quam contendit esse certissimam, & etiam, juxta tuam regulam, evidentissimam: dum asserit, si ab æqualibus æqualia demantur; quæ supersunt æqualia fore: tres angulos trianguli rectilinei æquales esse duobus rectis, & mille similia: quandoquidem de iis cogitare nequit, quin ea certissima credat, quod contendit itâ verum esse, ut etiamsi neque Deus existat, neque sit possibilis, ut ille putat, non minus sit certus de illis veritatibus, quàm si reverâ existeret: negatque ullam dubitandi rationem ei posse afferri, quæ tantisper eum deturbet, aut dubium efficiat, quam enim asseres, an Deum, si sit, illum posse decipere? sed negabit se in his etiam à Deo suam omnipotentiam exerente posse decipi.

Hincque nascitur quintus scrupulus, qui radices figit in illa deceptione, quam ipsi Deo penitus denegas; cum enim plurimi Theologi censeant continuo damnatos tum angelos, tum homines per ideam ignis torquentis sibi à Deo inditam decipi, adeo ut firmissime credant, clarissimeque videre atque percipere putent se reverâ torqueri ab igne, licet nullus sit ignis, nunquid similibus ideis nos Deus potest decipere, nobisque continuo illudere, speciebus vel ideis in animas nostras immixtis? adeò ut existimemus nos clarè videre, & singulis sensibus percipere, quæ tamen non sint extra nos, ut neque cœlum sit, aut terra, neque brachia, pedes, oculos, &c. habeamus. Quod quidem facere potes absque injuria & iniquitate, cum sit supremus omnium Dominus, deque suis absolutè possit disponere; præsertim cum id efficere queat ad deprimendam hominum superbiam, & illorum punienda peccata, vel propter peccatum originale, aut alias ob causas nobis occultas. Quæ sanè confirmari videntur illis scripturæ locis, quæ probant nos scire nihil posse,

qualis

qualis est locus Pauli 1. ad Cor. cap. 8. vers. 2. *Si quis, inquit, se existimat aliquid scire, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire; & locus Ecclesiastæ, c. 8. v. 17. Intellexi quod omnium operum Dei nullam potest homo invenire rationem eorum quæ sunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniet, etiamsi dixerit sapiens se nôsse, non poterit reperire. Quod autem sapiens id dixerit ob præmeditatas rationes, & non per transennam, vel incogitanter & ex abrupto, constat ex toto illius libro, præsertim ubi quæstio proponitur de mente, quam contendis immortalem. Nam versic. 19. cap. 3. ait eundem esse interitum hominis, & jumentorum: quod ne respondeas de solo corpore intelligi, subjungit hominem nihil amplius habere jumento: & loquens de ipso spiritu hominis, negat ullam esse qui noverit an ille sursum ascendat, hoc est, an sit immortalis, an verò cum spiritibus jumentorum descendat, hoc est corrumpatur. Nec est quod dicas in persona impiorum loqui, alioqui eâ de re serio monere, & quæ attulerat, refellere debuisset: vel etiam neges te ad ea respondere debere, quod ad Theologos scriptura pertineat, cum enim sis Christianus, te paratum esse decet ad omnibus aliquid adversus fidem, præsertim verò adversus ea, quæ statuere cupis, objicientibus respondendum, & pro viribus satisfaciendum.*

Sextus scrupulus oritur ex indifferentiâ judicii, seu libertatis, quam negas ad arbitrii perfectionem attinere, sed ad solam imperfectionem, aded ut indifferentia tollatur, quoties mens clarè perspicit quæ credenda, vel facienda, vel omittenda sunt. Quibus positis, numquid vides te Dei libertatem destruere, à qua tollis indifferentiam, dum creat mundum hunc potius, quam alium, aut nullum condit. Cum sit tamen de fide Deum ab æterno fuisse indifferentem, ut conderet unum, vel innumeros, vel etiam nullum. Quis verò dubitat Deum omnia tam agenda, quam omittenda semper clarissimo intuitu perspexisse? non igitur clarissima rerum visio, atque perceptio tollit arbitrii indifferentiam: quæ si non possit humanæ libertati convenire, neque divinæ congruet, quandoquidem essentiæ rerum sunt, instar numerorum, indivisibiles, & immutabiles,

Z

qua-

quapropter non minus includitur indifferentia in divini, quam in humani arbitrii libertate.

Septimus scrupulus erit de superficie, in quâ, vel cujus ope ais fieri omnes sensationes: non enim intelligimus, quâ fieri possit ut neque sit pars corporum quæ sentiuntur, neque pars ipsius aëris, & vaporum, quorum illam negas esse partem ullam, vel etiam extremum: Nec dum etiam capimus nulla esse cujuslibet corporis, aut substantiæ accidentia realia, quæ virtute divinâ possint absque ullo subjecto existere, reque verâ existant in altaris Sacramento, uti asseris. Non est tamen quod Doctores nostri moveantur, donec viderint num sis illâ demonstraturus in tua Physica, cujus nobis spem facis, quamque vix credunt ea nobis ad eò clarè proposituram, ut ipsa possint, vel debeant amplecti rejectis antiquioribus.

Octavus scrupulus oritur ex tuâ responsione ad Quintas objectiones. Quâ fieri possit ut veritates Geometricæ, aut Metaphysicæ, quales sunt à te memoratæ, sint immutabiles & æternæ, nec tamen independentes à Deo. Nam in quo genere causæ dependent ab eo? numquid ergo potuit efficere, ut natura trianguli non fuerit? & quâ ratione, amabo, potuisset ab æterno facere ut non fuisset verum bis 4. esse octo? aut triangulum non habere tres angulos? Vel igitur istæ veritates pendent ab intellectu solo, dum hæc cogitat, vel à rebus existentibus, vel sunt independentes, cum Deus non videatur efficere potuisse, ut ulla ex istis essentiis seu veritatibus non fuerit ab æterno.

Nonus denique scrupulus maximè nos urget, cum ais sensuum operationibus esse diffidendum, & intellectus certitudinem sensuum certitudine longè majorem esse: quid enim si nullâ possit intellectus certitudine gaudere, nisi prius eam à sensibus bene dispositis habeat? si quidem non potest ille alicujus sensus errorum corrigere, nisi prius alter sensus prædictum emendet errorem. Apparet baculus fractus in aqua ob refractionem, qui tamen rectus sit: quis corriget illum errorem? an intellectus? nusquam, sed tactus; idemque de reliquis esto judicium. Itaque si sensus omnes rite dispositos adhibeas, qui semper idem renuntient, maximam omnium certitudinem
cujus

cujus homo sit naturaliter capax, assequeris, quæ sæpenumero te fugiet, si mentis operationi fidas, quæ sæpè aberrat in iis, de quibus ne quidem dubitari posse credebat.

Hæc sunt præcipue quæ nobis remoram injiciunt: Quibus etiam subjungas certam rationem, certosque characteres, qui nos certissimos reddant quandonam rem aliquam ita complete absque alia intelligimus, ut certum sit unam ab alia ita distingui, ut seorsim possint, saltem Dei virtute, subsistere: hoc est, quomodo possimus certo, clare, distincteque cognoscere illam intellectionis distinctionem non ab ipso fieri intellectu, sed ab ipsis rebus, procedere. Enimverò cum immensitatem Dei contemplamur, non cogitantes de illius justitia, vel cum de illius existentia, non cogitantes de Filio, vel Spiritu sancto, numquid complete percipimus illam existentiam, vel Deum existentem, absque illis personis, quas peræque possit aliquis infidelis, negare, atque negas mentem, vel cogitationem de corpore: Quemadmodum igitur male quis concludet Filium, & Spiritum sanctum à Deo Parte essentialiter esse distinctos, aut ab eo separari posse, ita neque tibi concesserit quispiam cogitationem, vel mentem humanam à corpore distingui, licet unum absque alio concipias, & unum de alio perneges, neque putes id fieri per ullam tuæ mentis abstractionem. Quibus sane si satis facias, nil penitus nobis superesse videtur quod Theologis nostris displiceat.

A P P E N D I X.

P Auca quadam ab aliis quasita hic subjungentur, ut conjunctim ad ipsa & ad proximè precedentia respondeatur, quia sunt ejusdem argumenti. Quidam itaque ex doctissimis & perspicacissimis hæc tria diligentius explicari voluerunt.

1. Quomodo certo sciam me habere claram ideam animæ meæ.

2. Quomodo certo sciam ideam illam esse prorsus diversam à quacunque alia re.

3. Quomodo certo sciam illam nihil prorsus habere corporeitatis. Alii verò proposuerunt ea quæ sequuntur.

Philosophi & Geometra,

ad

DOMINVM CARTESIVM.

Quantumvis apud nos cogitemus, num revera mentis nostræ, seu humanæ Idola, hoc est cognitio, atque perceptio quidpiam corporeum in se contineat, asserere non audemus, nulli corpori quocunque velis motu affecto, id quod vocamus cogitationem, ulla ratione convenire. Cum enim cernamus quædam corpora quæ non cogitant, & alia utpote humana, & forte brutorum quæ cogitant, numquid ipse nos sophismatis reos perages, & audaciæ nimix, si propterea concludamus nulla esse corpora quæ cogitant? Vix ut dubitemus nos à te continuo deridendos, si primi argumentum illud ex ideis, tam pro mente quam pro Deo, propositum audissemus, illud deinde tua consuisisses Analyfi: qua te ipsum præoccupasse, & prævenisse videris, adeo ut jam tuæ ipsæ menti callum obduxisse videaris, quæ non sit deinceps libera ut videat singulas, quas in te reperis, animæ proprietates, vel operationes à motibus corporeis dependere: vel nodum solvas, quo vinculis adamantinis existimas nos ipsos detineri, quo minus mentes nostræ corpus omne prætervolent.

Nodus est, nos optime percipere 3. & 2. facere 5, & si æqualia ab æqualibus auferas, adhuc æqualia futura: his & mille aliis convincimur, idemque penes te reperies. Cur similiter non convincimur ex ideis tuis, vel nostris, animam hominis esse distinctam à corpore, & Deum existere? Dices, te non posse nobis hanc veritatem in os, nisi meditemur tecum, ingerere. En septies legimus quæ scripsisti, & mentem Angelorum instar pro viribus attollimus, necdum tamen persuademur. Neque tamen existimamus, te potius dicturum mentes omnes nostras bruto fascino infectas, & Metaphysicis rebus quibus à 30. annis assuete sumus, prorsus ineptas, quàm ut fatearis tuas rationes hæc tunc ex ideis mentis, & Dei haustas non esse tanti ponderis.

ris; tantarumque virium, ut mentes hominum doctorum, totis viribus è massa corporea se proripientium sibi possint, atque debeant subdicere.

Quin potius arbitramur te prorsus idem passurum, si meditationes tuas eo relegas animo, quo illas ad examen analyticum revocares, si ab inimico tibi propositæ fuissent. Denique quamdiu nescimus quid à corporibus, & illorum motibus fieri possit, cum & fatearis nullum omnia scire posse, quæ Deus in aliquo subjecto posuit, atque ponere valet, absque ipsius Dei revelatione, qui scire potuisti hanc à Deo non fuisse positam in quibusdam corporibus vim, & proprietatem, ut dubitent, cogitent, &c. Hæc sunt sive argumenta, sive mavis præjudicia nostra, quibus si medearis, quantas, Deus immortalis! tibi gratias omnes simul habituri sumus vir clarissime, qui nos ab istis spinis tuam sementem suffocantibus eripueris. Quod faxit Deus. Opt. Max. cujus uni gloriæ cernimus te foeliciter tua omnia abstrinxisse.

R E S P O N S I O

ad

Sextas objectiones.

I.

Verum quidem est neminem posse esse certum se cogitare, nec se existere, nisi sciat quid sit cogitatio, & quid existentia; Non quod ad hoc requiratur scientia reflexa, vel per demonstrationem acquisita, & multo minus scientia scientiæ reflexæ, per quam sciat se scire, iterumque se scire se scire, atque ita in infinitum, qualis de nullâ unquam re haberi potest: Sed omnino sufficit ut id sciat cognitione illâ internâ, quæ reflexam semper antecedit, & quæ omnibus hominibus de cogitatione, & existentia ita innata est, ut quamvis fortè præjudiciis obruti, & ad verba magis, quam ad verborum significationes attentè fingere possimus, nos illam non habere, non possimus tamen revera non habere. Cum itaque quis advertit se cogitare, atque inde sequi se existere,

quamvis forte nunquam antea quæsierit quid sit cogitatio, nec quid existentia, non potest tamen non utramque satis nosse, ut sibi in hac parte satisfaciatur.

2. Nec etiam fieri potest, cum quis advertit se cogitare, intelligitque quid sit moveri, ut putet se decipi, seque non cogitare, sed tantum moveri: Cum enim planè aliam habeat ideam, sive notionem cogitationis, quàm motus corporei, necesse est ut unum tanquam ab alio diversum intelligat; etsi propter consuetudinem plures diversas proprietates, & inter quas nulla connexio cognoscitur, uni & eidem subjecto tribuendi, fieri possit ut dubitet, vel etiam ut affirmet, se esse unum & eundem, qui cogitat, & qui loco movetur. Notandumque est duobus modis ea, quorum diversas habemus ideas, pro una & eadem re sumi posse; nempe vel unitate & identitate naturæ, vel tantum unitate compositionis. Ita, exempli causa, non eandem quidem habemus ideam figuræ & motus: ut neque eandem habemus intellectiōnis & volitionis; neque etiam ossium & carnis, neque cogitationis & rei extensæ: Atqui nihilominus clarè percipimus illi eidem substantiæ, cui competit ut sit figurata, competere etiam ut possit moveri, adè ut figuratum & mobile sit unum, & idem unitate naturæ; Itemque rem intelligentem, & volentem esse etiam unam & eandem unitate naturæ: Non autem idem percipimus de re, quam consideramus sub forma ossis, & de re, quam consideramus sub forma carnis, nec idcirco possumus illas pro una & eadem re sumere unitate naturæ, sed tantum unitate compositionis, quatenus scilicet unum & idem est animal quod habet ossa & carnes. Jam verò quæstio est an rem cogitantem, & rem extensam percipiamus esse unam & eandem unitate naturæ, ita scilicet ut inter cogitationem & extensionem, aliquam talem affinitatem, sive connexionem inveniamus, qualem inter figuram & motum, vel intellectiōnem & volitionem advertimus, an potius dicatur tantum esse unum & idem unitate compositionis, quatenus in eodem homine reperiuntur, ut ossa & carnes in eodem animali, quod ultimum affirmo, quia distinctionem sive diversitatem omnimodam inter naturam rei extensæ, & rei cogitan-

tis, non minus quàm inter ossa & carnes, animadverto.

Quia verò etiam auctoritate hinc certatur, ne forte ipsa veritati præjudicet, ad id quod additur, *neminem adhuc meam demonstrationem animo complecti potuisse*, cogor respondere, quamvis nondum à multis fuerit examinata, nonnullos tamen esse qui se illam intelligere affirmant; & quemadmodum unus testis, qui, postquam in Americam navigavit, ait se vidisse Antipodas, majorem meretur fidem, quam mille alii qui negarunt illos esse, propter hoc solum quod ignorarent: Ita etiam apud eos qui rationum momenta, ut par est, examinant, pluris facienda est auctoritas unius dicentis se aliquam demonstrationem recte intelligere, quam mille aliorum, qui eandem à nemine posse intelligi nulla adjuncta ratione affirmant: Etsi enim ipsi non intelligant, hoc non impedit quo minus ab aliis possit intelligi; & quia hoc ex illo concludentes ostendunt se non satis accurate ratiocinari, non valde magnam fidem merentur.

Ad id denique quod quæritur, *an ea qua utor Analysis motus omnes mee materiae subtilis ita secuerim, ut certus sim, virisque attentissimis, atque, ut putant, satis perspicacibus ostendere possim repugnare cogitationes in motus corporeos refundi*, hoc est, ut interpretor, cogitationes & motus corporeos esse unum & idem: respondeo mihi quidem esse certissimum, sed non ideo spondere aliis, quantumvis attentis, & suo iudicio perspicacibus idem posse persuaderi, saltem quandiu non ad res pure intelligibiles, sed tantum ad imaginabiles attentionem suam convertent, ut apparet illos fecisse, qui distinctionem cogitationis à motu per dissectionem alicujus materiae subtilis intelligendam esse finxerunt: Nam ex eo tantum intelligitur quod notiones rei cogitantis, & rei extensæ, sive mobilis sint planè diversæ, atque à se mutuo independentes: repugnetque ut illæ res, quæ à nobis tanquam diversæ, & independentes clare intelliguntur, separatim, saltem à Deo, poni non possint: adeo ut quotiescunque illas in uno & eodem subjecto reperimus, ut cogitationem & motum corporeum in eodem homine, non debeamus ideò existimare ipsas ibi esse unum & idem unitate naturæ, sed tantum unitate compositionis.

5. Quod hic de Platoniciis, eorumque sectatoribus affertur, jam ab universâ Ecclesiâ Catholicâ, & vulgo omnibus Philosophis explosum est: Concilium autem Lateranense conclusit quidem Angelos pingi posse, non autem ideo concessit esse corporeos: & quamvis revera corporei crederentur, non certe magis in ipsis, quam in hominibus, mentes à corporibus inseparabiles possent intelligi; Nec quoque si fingeretur animam humanam esse ex traduce, ideo concludi posset esse corpoream, sed tantum ut corpus nascitur à corpore parentum, ita ipsum ab eorum anima proficisci. Quantum ad canes & simias, etsi concederem in iis esse cogitationem, non inde ullo modo sequeretur mentem humanam à corpore non distingui, sed contra potius in aliis quoque animalibus mentes à corporibus esse distinctas: quod illi ipsi Platonici, quorum autoritas mox laudabatur, post Pythagoricos, censuerunt, ut ex eorum metempsychosi manifestum est. At verò nullam planè in brutis esse cogitationem non modo dixi ut hic assumitur, sed etiam firmissimis rationibus, & quæ à nemine hætenus fuerunt refutatae, probavi: Atqui revera illi qui affirmant *canes scire se vigilando currere, imò & somnians latrare*, tanquam si in ipsorum cordibus versarentur, id dicunt, & non probant. Etsi enim addant *se non credere operationes belluarum absque sensu, vitâ & animâ* (hoc est, ut interpretor, absque cogitatione, neque enim id vulgo vocatur vita, nec anima corporea, nec sensus organicus brutis à me denegatur) *ope Mechanicæ posse explicari; quin illud & adducunt, & risu dignum quolibet pignore certare velint*, id pro ratione haberi non debet: idemque de quâlibet aliâ re quantumvis vera dici posset: quin & pignori bus certari non solet, nisi ubi rationes desunt ad probandum; & cum olim eodem fere modo viti magni Antipodas irriserint, non statim pro falso habendum puto quidquid ab aliquibus irridetur.

Quod denique subjungitur, *non deesse plures, qui hominem ipsum, etiam absque sensu, & intellectu, dicturi sint & omnia posse facere beneficio elateriorum Mechanicorum, absque ullâ mente, si tandem simia, canis, & elephas, hocce modo suis omnibus operationibus fungi queant*, non sane etiam ratio est qua quicquam proberetur,

nisi forte quosdam homines tam confuse omnia concipere, & anticipatis opinionibus verbo tenus intellectis adeo tenaciter adherere, ut, potius quàm illas mutant, de se ipsis id negent, quod non possunt non semper apud se experiri: Nam sane fieri non potest quin semper apud nosmetipsos experiamur nos cogitare, nec proinde ex eo quod ostendatur bruta animantia omnibus suis operationibus abque ullâ cogitatione fungi posse, quisquam concludet se ipsum ergo etiam, non cogitare, nisi qui cum prius sibi persuaserit se non aliter operari quàm bruta, propter hoc scilicet, quod illis cogitationem tribuerit, adeo pertinaciter adherebit istis verbis, homines & bruta eodem modo operantur, ut cum illi ostendatur bruta non cogitare, malit se etiam illâ suâ, cujus non potest non esse sibi conscius, cogitatione exuere, quàm mutare opinionem quod ipse, eodem modo ac bruta, operetur: Cujus tamen generis hominum multos esse non mihi facile persuadeo: Sed sane multo plures, & majori cum ratione inveniuntur, qui si concedatur *cogitationem à motu corporeo non distinguui*, eandem illam in brutis, atque in nobis esse contendunt, quoniam omnes motus corporeos in illis, quemadmodum in nobis animadvertent, addentesque *differentiam, quæ est tantum secundum plus, & minus, non mutare essentiam*, quamvis forte minus rationis esse putent in belluis quam in nobis, mentes tamen esse in ipsis ejusdem plane speciei, cum nostris optimo jure concludent.

4 Quantum ad scientiam Athei facile est demonstrare illam non esse immutabilem, & certam, ut enim jam ante dixi, quo minus potentem originis suæ authorem assignabit, tanto majorem habebit occasionem dubitandi an forte tam imperfectæ sit naturæ, ut fallatur etiam in iis quæ sibi quam evidentissima apparebunt, illoque dubio liberari nunquam poterit, nisi à vero, & fallere nescio Deo se creatum esse prius agnoscat.

5. Quod autem repugnet homines à Deo decipi, clare demonstratur, ex eo quod forma deceptionis sit non ens, in quod non potest ferri summum ens. Et in hoc omnes Theologi consentiunt, omnisque fidei Christianæ certitudo ex hoc pendet. Cur enim revelatis à Deo crederemus, si nos interdum

ab ipso decipi arbitraremur? Et quamvis vulgo Theologi affirmant damnatos igne inferni torqueri, non ideo tamen censent ipsos *decipi per falsam ideam ignis torquentis sibi à Deo inditam*, sed potius ab igne vere torqueri, quia *ut viventis hominis incorporeus spiritus tenetur naturaliter in corpore, sic facile per divinam potentiam teneri potest post mortem corporeo igne, &c.* Vide Mag. lib. 4. sent. dist. 44. Quantum autem ad loca scripturæ, non existimo meum esse ad ipsa respondere, nisi si quando videantur adversari alicui opinioni quæ mihi sit peculiaris; cum enim tantum afferuntur in illas quæ apud omnes Christianos sunt vulgares, quales sunt eæ quæ hîc impugnantur, nempe quod aliquid sciri possit, & quod animæ humanæ non sint similes iis jumentorum verere crimen arrogantia si non malletm responsionibus ab aliis jam inventis contentus esse, quam novas excogitare, quia nunquam me Theologicis studiis immiscui, nisi in quantum ad privatam meam institutionem conferebant, nec tantum in me divinæ gratiæ experior, ut ad illa sacra me vocatum putem. Itaque profiteor me nihil in posterum de talibus responsurum; sed nondum id servabo hâc vice, ne fortè aliquibus occasionem præbeam existimandi me ideo tacere, quod loca proposita non satis commode possim explicare. In primis igitur ajo locum D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 8. vers. 2. debere tantum intelligi de scientiâ, quæ non est cum charitate conjuncta, hoc est, de scientiâ Atheorum, quia quisquis Deum, ut par est, novit, non potest ipsum non diligere, nec charitatem non habere. Hocque probatur ex verbis proxime præcedentibus, *scientia instat, charitas verò edificat, & ex proxime sequentibus: Si quis autem diligit Deum, hic* (nempe Deus) *cognitus est ab eo.* Ita enim non vult Apostolus nullam plane scientiam haberi posse, quia faterur diligentes Deum ipsum cognoscere, hoc est, de ipso habere scientiam; sed ait tantum eos qui non habent charitatem, nec proinde satis Deum norunt, etsi forte in cæteris rebus aliquid se scire existiment, nondum tamen cognoscere quem admodum oporteat scire, quia nempe incipiendum est à Dei cognitione, ac deinde aliarum omnium rerum cognitiones huic uni sunt subordinandæ, quod in meis Meditationibus explicui: atque

atque ideo hic ipse locus, qui contra me afferebatur, meam hæc de re opinionem tam aperte confirmat, ut non putem ipsum ab iis qui à me dissentiunt posse recte explicari. Quod si quis contendat pronomen *hic* non referri ad Deum, sed ad hominem qui à Deo cognoscatur & approbetur; alius Apostolus, nempe D. Joannes epist. 1. cap. 2. meæ explicationi prorsus favet; nam vers. 2. hæc habet, *in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observamus*, cap. 4. vers. 7. *qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.*

Nec dispar ratio est de locis Ecclesiastæ: Notandum enim Salomonem in illo libro non quidem agere personam impiorum, sed suam tantum, quatenus scilicet, cum peccator & à Deo averfus ante fuisset, ibi poenitentiam agens, ait à se quidem, humana tantum utente sapientiâ, & illam ad Deum non referente, nihil inveniri potuisse quod plane satisfaceret, sive in quo non esset vanitas. Ideoque hinc inde variis in locis monet oportere converti ad Deum, ut expresse in cap. 11. vers. 9. *Et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium*, & in sequentibus, usque ad libri finem. Specialiter autem in cap. 8. vers. decimo septimo, hæc verba; *Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole, &c.* non intelligenda sunt de quovis homine sed de eo quem descripsi in versu præcedenti. *Est homo qui diebus, & noctibus somnum non capit oculis.* Tanquam si vellet ibi Propheta monere, illos qui nimis assidui sunt in studiis, non aptos esse ad assequendam veritatem; hocque profecto non facile ii, quibus sum notus, de me dictum esse existimabunt. Sed præcipue attendendum est ad hæc verba *quæ fiunt sub sole*, sæpius enim repetuntur in illo libro, & semper designant res naturales, ad exclusionem earum subordinationis ad Deum, quia nempe cum Deus sit supra omnia, non continetur inter ea quæ sunt sub sole: Adeo ut loci citati verus sensus sit, hominem non posse res naturales recte scire, quandiu Deum non cognoscit; ut ego etiam affirmavi. Denique in cap. 5. vers. 29. manifestum est non dici, *eundem esse interitum hominis, & jumentorum*, neque etiam *hominem nihil amplius haberi jumento*, nisi tantum ratione corporis: nam ibi fit

tantum mentio eorum quæ pertinent ad corpus; & statim postea subjungitur seorsim de anima, *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Hoc est, an humanæ animæ beatitudine cœlesti fruituræ sint, quis hoc novit per humanas rationes, & quandiu ad Deum se non convertit? Certe humanam animam non esse corpoream naturali ratione probare conatus sum; sed an sursum sit ascensura, sola fide cognosci posse concedo.

6. Quantum ad arbitrii libertatem, longe alia ejus ratio est in Deo, quam in nobis; repugnat enim Dei voluntatem non fuisse ab æterno indifferentem ad omnia quæ facta sunt, aut unquam fient, quia nullum bonum, vel verum, nullumve credendum, vel faciendum, vel omittendum fingi potest, cujus idea in intellectu divino prius fuerit, quam ejus voluntas se determinavit ad efficiendum ut id tale esset: Neque hic loquor de prioritate temporis, sed ne quidem prius fuit ordine, vel naturâ, vel ratione ratiocinatâ, ut vocant, ita scilicet ut ista boni idea impulerit Deum ad unum potius quam ad aliud eligendum. Nempe, exempli causâ; non ideo voluit mundum creare in tempore, quia vidit melius sic fore, quam si creasset ab æterno: nec voluit tres angulos trianguli æquales esse duobus rectis, quia cognovit aliter fieri non posse, &c. Sed contra, quia voluit mundum creare in tempore ideo sic melius est, quam si creatus fuisset ab æterno: & quia voluit tres angulos trianguli necessario æquales esse duobus rectis, idcirco jam hoc verum est, & fieri aliter non potest, atque ita de reliquis. Nec obstat quod dici possit merita sanctorum esse causam cur vitam æternam consequantur, neque enim ita ejus sunt causâ ut Deum determinent ad aliquid volendum, sed tantum sunt causâ effectus, cujus Deus voluit ab æterno ut causâ essent. Et ita summa indifferentia in Deo summum est ejus omnipotentia argumentum. Sed quantum ad hominem, cum naturam omnes boni, & veri jam à Deo determinatam inveniat, nec in aliud ejus voluntas ferri possit, evidens est ipsum eo libentius, ac proinde etiam libentius bonum, & verum amplecti, quo illud clarius videt, nunquamque esse indifferentem, nisi quando quidnam sit melius, aut

aut verius ignorat, vel certe quando tam perspicue non videt, quin de eo possit dubitare: Atque ita longe alia indifferentia humanæ libertati convenit quam divinæ. Neque hic refert quod essentia rerum dicantur esse indivisibiles: nam primò, nulla essentia potest univoce Deo, & creaturæ convenire: ac denique indifferentia non pertinet ad essentiam humanæ libertatis, cum non modo simus liberi, quando ignorantia recti nos reddit indifferentes, sed maxime etiam quando clara perceptio ad aliquid profèquendum impellit.

7. Non aliter concipio superficiem, à quâ sensus nostros affici puto, quam ab omnibus Mathematicis, vel Philosophis concipi solet (vel saltem debet) illa, quam à corpore distinguunt, & omni profunditate carere supponunt. Sed duobus modis superficie ei nomen apud Mathematicos usurpatur; nempe vel pro corpore, ad cuius solam longitudinem, & latitudinem attenditur, quodque nullà cum profunditate spectatur, etsi non negetur ipsum aliquam habere; vel tantum pro corporis modo, quando scilicet omnis ei profunditas denegatur. Et id circo ad vitandam ambiguitatem, dixi me loqui de eâ superficie, quæ cum sit tantum modus, non potest esse pars corporis, corpus enim est substantia, & modus non potest esse pars substantiæ. Sed non negavi esse corporis extremum, quoniam è contra, maxime propriè vocari potest extremitas tam corporis-continenti, quam continentis, eo sensu quo dicuntur ea corpora esse contigua, quorum extremitates sunt simul. Nam sane cum duo corpora se mutuo tangunt, una & eadem est utriusque extremitas, quæ neutrius pars est, sed utriusque idem modus, qui etiam potest manere, quamvis ista corpora tollantur, modo tantum alia, quæ sint ejusdem accurate magnitudinis, & figuræ, in ipsorum loca ccedant. Quin & locus ille, qui ab Aristotelicis, dicitur esse superficies corporis ambientis, non potest intelligi esse alia superficies, quam hæc, quæ non est substantia, sed modus. Neque enim mutatur locus turris, etsi aër ipsam ambiens mutetur, vel aliud corpus in locum ipsius turris substituatur, nec proinde superficies, quæ hic pro loco sumitur, pars ullà est aëris ambientis, vel turris. Ad accidentium autem

realitatem explodendam, non mihi videtur opus esse expectare alias rationes ab iis quæ jam à me tractatæ sunt: Nam primò cum omnis sensus tactu fiat, nihil præter superficiem corporum potest sentiri: Atqui si quæ sint accidentia realia, debent esse quid diversum ab istâ superficie, quæ nihil aliud est quàm modus. Ergo si quæ sint, non possunt sentiri. Quis autem unquam existimavit illa esse nisi quia putavit sentiri. Ac deinde, omnino repugnat dari accidentia realia, quia quicquid est reale, potest separatum ob omni alio subjecto existere, quicquid autem ita separatim potest existere, est substantia non accidens. Nec refert quod dicatur accidentia realia non naturaliter, sed tantum per divinam potentiam à subjectis suis sejungi posse: Nihil enim aliud est fieri naturaliter, quàm fieri per potentiam Dei ordinariam, quæ nullo modo differt ab ejus potentia extraordinaria: nec aliud quicquam ponit in rebus: adeò ut si omne id, quod naturaliter sine subjecto esse potest, sit substantia, quicquid etiam per quantumvis extraordinarium Dei potentiam potest esse sine subjecto, substantia est dicendum. Fateor quidem unam substantiam alteri substantiæ posse accidere; atqui cum hoc contingit, non ipsa substantia est quæ habet formam accidentis, sed solus modus quo accidit, ut cum vestis accidit homini, non ipsa vestis sed tantummodo *vestitum esse* est accidens. Quia vero præcipua ratio quæ movit Philosophos ad ponenda accidentia realia, fuit, quod putarint sine illis sensuum perceptiones explicari non posse, promisi me id minutatim de singulis sensibus in Physicis expositurum, non quod velim ut mihi ullâ in re credatur, sed quia ex iis quæ jam de visu in Dioptrica explicui, putavi recte judicantes facile facturos esse conjecturam de eo quod in cæteris præstare possim.

8. Attendenti ad Dei immensitatem; manifestum est nihil omnino esse posse quod ab ipso non pendeat, non modo nihil subsistens, sed etiam nullum ordinem, nullam legem, nullamve rationem veri, & boni: alioqui enim, ut paulo ante dicebatur, non fuisset plane indifferens ad ea creanda quæ creavit. Nam si quæ ratio boni ejus præordinationem antecessisset, illa ipsum determinasset ad id quod optimum est faciendum: sed contra, quia se determinavit

navit ad ea quæ jam sunt faciendâ, idcirco ut habetur in Genesi: *sunt valde bona*, hoc est, ratio eorum bonitatis ex eo pendet quod voluerit ipsa sic facere. Nec opus est quærere in quonam genere causæ ista bonitas, aliavè tam Mathematicæ, quam Metaphysicæ veritates à Deo dependeant: cum enim causarum genera fuerint ab iis enumerata, qui forte ad hanc causandi rationem non attendebant, minime mirum esset si nullum ei nomen imposuissent, sed tamen imposuerunt, potest enim vocari efficiens: eâdem ratione quâ Rex est legis effector, etsi lex ipsa non sit res Physice existens, sed tantum, ut vocant, ens morale. Nec opus etiam est quærere quâ ratione Deus potuisset ab æterno facere, ut non fuisset verum bis 4. esse 8. &c. fateor enim id à nobis intelligi, non posse; atqui, cum ex aliâ parte recte intelligam nihil in ullo genere entis esse posse quod à Deo non pendeat, & facile illi fuisse quædam ita instituire, ut à nobis hominibus non intelligatur ipsa posse aliter se habere quam se habent, esset à ratione alienum propter hoc quod nec intelligimus, nec advertimus à nobis debere intelligi, de eo quod recte intelligimus dubitare. Nec proinde putandum est *æternas veritates pendere ab humano intellectu, vel ab aliis rebus existentibus*, sed à solo Deo, qui ipsas ab æterno, ut summus legislator, instituit.

9. Ut recte advertamus quænam sit sensus certitudo, tres quasi gradus in ipso sunt distinguendi. Ad primum pertinet tantum illud quo immediate afficitur organum corporeum ab objectis externis, quodque nihil aliud esse potest quam motus particularum istius organi, & figuræ, ac situs mutatio ex illo motu procedens. Secundus continet id omne quod immediate resultat in mente ex eo quod organo corporeo sic affecto unita sit, talesque sunt perceptiones doloris, titillationis, sitis, famis, colorum, soni, saporis, odoris, caloris, frigoris, & similibum, quas oriri ex unione, ac quasi permissione mentis cum corpore in sexta Meditatione dictum est. Tertius denique comprehendit omnia illa iudicia, quæ occasione motuum organi corporei de rebus extra nos positis ab ineunte ætate facere consuevimus. Ut exempli causâ, cum baculum video, non putandum est aliquas species intentionales ab ipso ad oculum advolare, sed tantum radios

radios luminis ex isto baculo reflexos., quosdam motus in nervo optico, & illo mediante, etiam in cerebro excitare, ut satis prolixè in Dioptricâ explicui; atque in hoc cerebri motu, qui nobis cum brutis communis est, primus sentiendi gradus consistit. Ex ipso vero sequitur secundus, qui ad solam coloris, luminisve ex baculo reflexi perceptionem se extendit, oriturque ex eo quod mens cerebro tam intime conjuncta sit, ut à motibus qui in ipso fiunt afficiatur: atque nihil aliud ad sensum esset referendum, si accurate illum ab intellectu distinguere vellemus. Nam quod ex isto coloris sensu quo afficior judicem baculum extra me positum esse coloratum: itemque quod ex istius coloris extensione, terminatione, ac situs relatione ad partes cerebri, de ejusdem baculi magnitudine, figurâ, & distantia ratiociner, etsi vulgo sensui tribuatur, ideoque hîc ad tertium sentiendi gradum retulerim, manifestum tamen est à solo intellectu pendere. Atque magnitudinem, distantiam, & figuram per solam ratiocinationem unas ex aliis percipi posse in Dioptricâ demonstravi. Sed in hoc tantum differentia est, quod ea quæ nunc primum ob novam aliquam animadversionem judicamus, intellectui tribuamus; quæ vero à primâ ætate eodem plane modo, atque nunc, de iis quæ sensus nostros afficiebant judicavimus, aut etiam ratiocinando conclusimus, referamus ad sensum, quia nempe de iis tam celeriter propter consuetudinem ratiocinamur, & judicamus, aut potius judiciorum, jam olim à nobis de rebus similibus factorum recordamur, ut has operationes à simplici sensus perceptione non distinguamus. Ex quibus patet cum dicimus intellectus certitudinem sensuum certitudine longe esse majorem, significari tantum ea judicia, quæ jam provecâ ætate ob novas aliquas animadversiones facimus, certiora esse iis, quæ à primâ infantia, & absque ullâ consideratione formavimus, quod absque dubio est verum: Nam de primo, & secundo sentiendi gradu manifestum est hîc non agi, quia nulla in ipsis falsitas esse potest. Cum itaque dicitur *baculum apparere fractum in aqua ob refractionem*, idem est ac si diceretur, eo illum modo nobis apparere, ex quo infans judicaret ipsum fractum esse, & ex quo etiam nos secundum præjudicia quibus

ab ineunte ætate assuevimus idem judicamus. Quod autem hæc additur, nempe *illum errorem non intellectu, sed tactu corrigi*, non potest à me concedi: quia etsi ex tactu baculum rectum esse judicemus, idque eo judicandi modo, cui ab infantiâ sumus assueti, qui que idcirco *sensus* vocatur, non tamen hoc sufficit ad errorem visus emendandum, sed insuper operæ est, ut aliquam rationem habeamus, quæ nos doceat credendum esse hæc de re judicio ex tactu potius, quam judicio ex visu elicitò: quæ ratio cum in nobis ab infantiâ non fuerit, non sensu, seu tantum intellectui est tribuenda: Atque ideo in hoc ipso exemplo solus est intellectus, qui sensus errorem emendat, nec ullum unquam afferri potest, in quo error ex eo contingat quod mentis operationi, magis quàm sensui fidamus.

10. Quandoquidem ea quæ supersunt, tanquam dubia, potius quam tanquam objectiones, proponuntur, non mihi tantum assumo ut ausim spondere me illa, de quibus video plerisque doctissimos, & ingeniosissimos viros adhuc dubitare, sufficienter esse expositurum: Sed tamen ut quicquid in me est præstem, & causæ non desim, dicam ingenue quâ ratione contigerit, ut me ipsum iisdem dubiis plane liberarim, sic enim si forte aliis eadem usui sint gauderebo: sin minus, saltem nullius temeritatis conscius mihi ero. Cum primum ex rationibus in his Meditationibus expositis, mentem humanam realiter à corpore distingui, & notior esse quam corpus, & reliqua collegissem, cogebam quidem ad assensionem, quia nihil in ipsis non cohærens, atque ex evidentibus principiis juxta Logicæ regulas conclusum advertebam: sed fateor me non idcirco fuisse plane persuasum, idemque fere contigisse quod Astronomis, qui postquam solem esse aliquoties terra majorem rationibus evicerunt, non possunt tamen à se impetrare dum in illum oculos convertunt, ut judicent non esse minorem. Postquam autem ulterius perrexi, & iisdem innixus fundamentis ad rerum Physicarum considerationem transivi, primò attendendo ad ideas, sive notiones, quas de unaquaque re apud me inveniebam, & unas ab aliis diligenter distinguendo, ut judicia omnia mea cum ipsis consentirent, adverti, nihil plane ad rationem corporis pertine-

re, nisi tantum quod sit res longa, lata, & profunda, variarum figurarum, variorumque motuum capax; ejusque figuras, ac motus esse tantum modos, qui per nullam potentiam sine ipso possunt existere; colores verò, odores, saporès, & talia, esse tantum sensus quosdam in cogitatione meâ existentes, nec minus à corporibus differentes, quàm dolor differt à figurâ, & motu teli dolorem incutientis; ac denique gravitatem, duritiem, vires calefaciendi, attrahendi, purgandi, aliasque omnes qualitates, quas in corporibus experimur, in solo motu, motu sive privatione, partiumque configuratione, ac situ consistere. Quæ opiniones cum plurimum differrent ab iis, quas prius de iisdem rebus habueram, cœpi deinde considerare quas ob causas aliter antea credidissem, præcipuamque esse animadverti, quod primum ab infantiâ varia de rebus Physicis, utpote quæ ad vitæ, quam ingrediebar, conservationem conferebant, judicia tulissem, eademque postea opiniones, quas tunc de ipsis præconceperam, retinuissem: cumque mens, illa ætate, minus recte organis corporeis uteretur, iisque firmiter affixa nihil absque ipsis cogitaret, res tantum confusas advertibat, & quamvis propriæ suæ naturæ sibi conscia esset, nec minus apud se ideam cogitationis, quam extensionis haberet, quia tamen nihil intelligebat quin simul etiam aliquid imaginaretur, utrumque pro uno & eodem sumebat, notionesque omnes, quas de rebus intellectualibus habebat, ad corpus referebat & cum deinde in reliquâ vitâ nunquam me illis præjudiciis liberasset, nihil ominino satis distincte cognoscebam, nihilque quod non supponerem esse corporeum. Etiam si earum rerum, quas corporeas esse supponebam, tales sæpe ideas, sive conceptus effingerem, ut mentes potius quam corpora, referrent: nam cum, exempli causâ, concipiebam gravitatem istar qualitatis cujusdam realis, quæ crassis corporibus inesset, etsi vocarem illam qualitatem, quatenus scilicet ad corpora, quibus inerat, ipsam referebam, quia tamen addebam esse realem, revera putabam esse substantiam: eodem modo quo vestis in se spectata substantia est, etsi, cum ad hominem vestitum refertur, sit qualitas: Atque etiam mens, etsi revera substantia sit, nihilominus tamen corporis, cui adjuncta est, qualitas di-

ci potest. Et quamvis gravitatem per totum corpus, quod grave est, sparsam esse imaginarer, non tamen ipsi eandem illam extensionem, quæ corporis naturam constituit, tribuebam, vera enim corporis extensio talis est, ut omnem partium penetrabilitatem excludat, tantumdem autem gravitatis, quantum est in ligno decem pedum; putabam esse in massâ auri, alteriusve metalli, unius pedis, quin & illam eandem omnem in punctum Mathematicum contrahi posse judicabam; quin etiam, dum corpori gravi manebat coextensa totam suam vim in quâlibet ejus parte exercere posse videbam, quia ex quâcunque parte corpus illud funi appenderetur, totâ suâ gravitate funem traheret, eodem planè modo ac si gravitas ista in solâ parte funem tangente, non etiam per reliquas sparsa fuisset. Nec sane jam mentem aliâ ratione corpori coextensam, totamque in toto, & totam in quâlibet ejus parte esse intelligo. Sed ex eo præcipue apparet illam gravitatis ideam fuisse ex parte ab illâ, quam habebam mentis, desumptam, quod putarem gravitatem deferre corpora versus centrum terræ, tanquam si aliquam ejus cognitionem in se contineret: Neque enim hoc profecto sine cognitione fieri, neque ulla cognitio nisi in mente esse potest. Atamen alia etiam nonnulla gravitati tribuebam; quæ non eodem modo de mente possunt intelligi, ut quod esset divisibilis, mensurabilis, &c. Postquam autem hæc satis animadverti, & mentis ideam à corporis, motusque corporei ideis accurate distinxerim, omnesque alias qualitates realium, formarumve substantialium ideas, quas ante habueram, ex ipsis à me constatas, effectasve fuisse deprehendi, perfacile me omnibus dubiis, quæ hic proposita sunt, exolvere: Nam primò non dubitavi quin claram haberem ideam meæ mentis, utpote cujus mihi intime conscius eram: nec quin idea illa ab aliarum rerum ideis esset plane diversa, nihilque corporeitatis habere, quia cum cæterarum etiam rerum veras ideas quæssivissem, ipsasque omnes in genere cognoscere mihi viderer, nihil plane in iis, quod ab ideâ mentis non omnino differret. inveniebam; & longe majorem distinctionem esse videbam inter ea, quæ, quamvis de utroque attentè cogitarem, nihil ominus distincta apparebant, qualia sunt

mens & corpus, quam inter ea, quorum quidem unum possumus intelligere non cogitantes de alio; sed quorum tamen unum non videmus absque alio esse posse, cum de utroque cogitamus. Ut sane immensitas Dei potest intelligi, quamvis ad ejus justitiam non attendatur: sed planè repugnat ut ad utramque attendentes, ipsum immensum, & tamen non justum esse putemus. Potestque etiam Dei existentia rectè cognosci, quamvis personæ sacrosancta Trinitatis ignorentur, utpote quæ non nisi à mente per fidem illustrata percipi possunt; atqui cum perceptæ sunt, nego inter ipsas distinctionem realem ratione essentiæ divinæ posse intelligi, quamvis ratione relationum admittatur. Ac denique non timui ne me mea forsitan Analyssi præoccupassem, ac decepissim cum ex eo quod viderem quædam esse corpora quæ non cogitant, vel potius clare intelligerem quædam corpora sine cogitatione esse posse, malui arguere cogitationem ad naturam corporis non pertinere, quam ex eo quod viderem quædam alia corpora, utpote humana, quæ cogitant, concludere cogitationem esse corporis modum: Nam revera nunquam vidi, aut percepi humana corpora cogitare, sed tantum eosdem esse homines, qui habent & cogitationem, & corpus: Hocque fieri per compositionem rei cogitantis cum corporea ex eo perspexi, quod rem cogitantem separatim examinando, nihil in illa deprehenderim quod ad corpus pertineret, ut neque ullam cogitationem in naturâ corporeâ seorsim considerata: contra autem examinando modos omnes tam corporis, quam mentis nullum plane animadverti, cujus conceptus à rei, cujus erat modus, conceptu non penderet. Atque ex eo quod duo quædam simul juncta sæpe videamus, non licet concludere ipsa esse unum & idem; sed ex eo quod aliquando unum ex ipsis absque alio advertamus, optime infertur esse diversâ. Neque ab hac illatione potentia Deinos debet deterrere, quia non minus conceptui repugnat ut ea, quæ tanquam duo diversa clare percipimus, fiant intrinsece, & absque compositione unum, & idem, quam ut ea, quæ nullo modo distincta sunt, separentur: atquæ ideo si Deus quibusdam corporibus vim cogitandi indiderit, (ut revera il-

lam humanis indidit) hanc ipsam vim potest ab iis separare; sicque nihilominus est ab ipsis realiter distincta. Nec miror quod olim, antequam me sensum præjudiciis liberassem, recte quidem perceperam 2. & 3. faceræ 5. & cum ab æqualibus equalia auferunt, quæ remanent esse equalia, & multa ejusmodi, cum tamen animam hominis ab ejus corpore distinctam esse non putarem, non facile adverto nam contigisse, dum adhuc plane infans essem, ut de propositionibus istis, quas omnes æque admittant, quicquam falsi judicarem, quia tunc nondum mihi usui erant, nec pueri discunt prius numerare 2. & 3. quam capaces sint judicandi an sint 5. &c. contra autem à primâ infantia mentem, & corpus (ex quibus scilicet me compositum esse confuse advertēbam) tanquam unum quid concepī atque id in omni fere imperfectâ cognitione contingit, ut multa simul instar unius apprehendantur, quæ postea per accuratius examen sunt distinguenda. Sed valde miror doctos homines, & Metaphysicis rebus à triginta annis assuetos, postquam Meditationes meas septies legerunt, arbitrari, *me, si easdem eo relegerem animo, quo ipsas ad examen analyticum revocarem, si mihi ab inimico propositæ essent, rationes in iis contentas non creditarum tantî esse ponderis, tantarumve virium, ut iis debeant omnes assentiri*; cum interim ipsi nullum plane vitium in istis meis rationibus ostendant. Ac profecto multo plus mihi tribuunt quam debent, vel etiam quam ulli homini sit tribuendum, si putent me aliquâ uti Analyti, cujus ope vel veræ demonstrationes evertantur, vel falsæ ita tegantur, & adornentur, ut à nemine alio everti possint: cum è contra eam tantum me quæsisisse profitear, quâ verarum rationum certitudo, ac falsarum vitia cognoscantur. Atque ideo non ita moveor, quod viri docti nondum meis conclusionibus assentiantur, quàm quod post attentam, & sapius repetitam mearum rationum lectionem nihil in ipsis vel male assumptum, vel non rectè illatum esse ostendant. Nam quod conclusiones ægre admittant, id facile tribui potest inveteratæ consuetudini aliter de ipsis judicandi; ut jam ante notatum est Astronomos non facile imaginari solem esse majorem terra, quamvis certissimis rationibus id demonstrant; Non

autem video causam ullam esse posse cur nec ipsi, nec ulli alii, quod sciam, quicquam hactenus in rationibus meis reprehenderit, nisi quia sunt omnino veræ, ac certæ, cum præsertim ipsæ ex nullis obscuris, ignotisve principiis, sed primum à summâ rerum omnium dubitatione, ac deinde ex iis, quæ menti præjudiciis liberæ omnium evidentissima, & certissima esse apparent, gradatim, deductæ sint, hinc enim sequitur plane nullos in iis errores esse posse, quin facile à quovis mediocri ingenio prædito advertantur. Atque hîc idcirco mihi videor merito posse concludere, non tam ea quæ scripsi infirmari auctoritate doctissimorum virorum, qui ipsis sæpe perlectis nondum possunt assentiri, quam è contra eorundem auctoritate confirmantur, ex eo quod nullos errores, sive paralogismos, post tot accurata examina, in demonstrationibus meis annotârint.

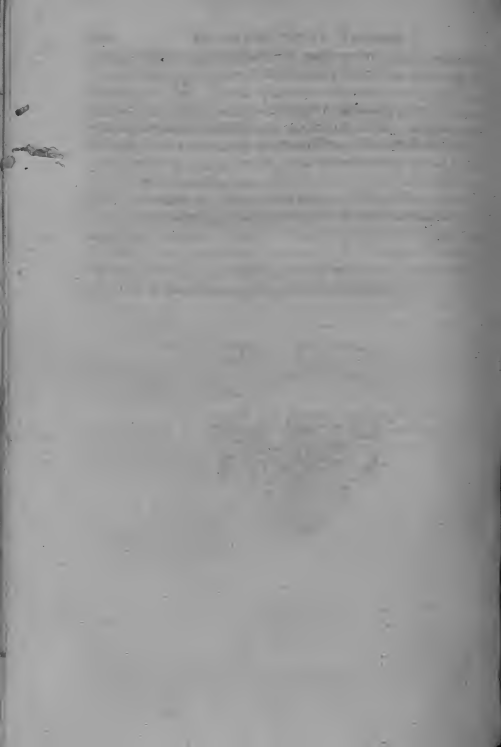
F I N I S.

NOTE

THIS NOTE IS A SUMMARY OF THE
RESULTS OF THE RESEARCH

CONDUCTED BY THE
RESEARCHERS

RENATI DES CARTES

NOTÆ

IN

Programma quoddam, sub finem Anni 1647.
in Belgio editum, cum hoc Titulo:

EXPLICATIO

*Mentis humana, sive Animæ rationalis, ubi explicatur
quid sit, & quid esse possit.*

REVISED EDITION

A T O

THE HISTORY OF THE
CITY OF
NEW YORK
FROM 1624 TO 1898
BY
JOHN B. HOGAN

L E C T O R I.

*B*X quo tempore lucem adspexit Philosophia Nob. Viri RENATI DES CARTES, à multis quidem, sed non uno excepta est modo: verum diversam ea experta est fortunam, prout in manus diversorum incidit ac genios. Sunt, qui serias in eam instituerunt Objectiones, quibus seriò ab Heroë illo est responsum, tum Latinè tum Gallicè. Alii, cum aliud non possent, arrodere tamen eam & admordere voluerunt: quibus, ut ipse in Præfatione Medit. Metaph. vatem egit Philosophus, rationum feriem & nexum comprehendere non curantibus, in singulas tantum clausulas argutari fuit studium; qui idcirco, quamvis cavillandi occasionem in multis invenerint, nihil tamen quod urgeat, aut responsione dignum sit, objecerunt. Hujus farinae est, Tenebrio quidam ac Lucifuga, qui nunc Thophilum, nunc Mercurium Cosmopolitam se vocat, in gemino libello, ante aliquot annos edito; & nuperus Theologus in suâ Methodi Cartesianæ Theologicâ Consideratione, in quâ criminationes suas ac calumnias, DEO OPT. MAX. DEO Forti, Zelotæ, Causæ suæ Vindici, Nominis Assertori, Veritatis Protectori, sacras facere, cum multorum stupore, non erubuit. Quasi, criminationibus & calumniis certare, idem sit, ac Causam, Nomen, Veritatem Dei, vindicare, asserere, protegere! An non hoc est illud, quod Propheta ait Malachias, cap. 1. 8. DEO offerre animalia cæca, clauda, ægrota; quæ Ducibus suis ac Curatoribus offerre, sacerdotem istum pudisset? Et, si attentus Considerator attentius considerasset hæc Methodi verba (pag. 3. Ne quis igitur putet, me hic traditurum aliquam Methodum, quam unusquisque sequi debeat ad rectè regendam rationem: illam enim tantum, quam ipse secutus sum, exponere decrevi. Et Pag. 13. Quamvis, quia opus meum mihi satis placet, ejus exemplar hic vobis proponam, non ideo cuiquam Author esse

se velim, ut simile quid aggrediatur) facile ab illa sua Consideratione abstinuisse, ex qua nominis maculam potius quam laudem apud æquos rerum aestimatores reportavit, ut non dicam, ^{notam} ^{notam} cum incurrisse, dum falcem Theologicam immisit in messem Philosophicam; quod verè est, ^{λέγεσθαι} ^{αὐτὸν} ^{ἐν} ^{τῇ} ^{ἀποστολῇ}. Alii in Philosophiam Cartesianam insurrexerunt thesibus ad disputandum proponi solitis; Lutetix, Ultrajecti, Groningæ, Franekeræ, Lugduni: & vel aperto Marte ejus Auctoritatem sunt aggressi, vel sub tecto & generali Neotericorum Philosophorum titulo latenter in ipsum irruerunt, vel in totum nomen ejus dissimularunt. Postremi generis utriusque specimen nuperimè contigit, in Antiquissimâ & Novissimâ Belgicæ Fœderatæ Academia. In Lugdunensi quidem, Philosophus primarius, Vir, ut D. Cartesius judicat, non malus, ac simplex potius quam prudens, affectu, nescio quo, abreptus, Neotericis quibusdam Philosophis, tam fatuas, tam ineptas, tam insulas affixit opiniones; ut seipsum fecerit ludibrium multis jocumque ac risum, multis commiserationem: & quamvis in disputandi actû quadrissyllabum hoc nomen, C A R T E S I U S, non pronuntiaverit, ac publicè postulatus, ut nomen alicujus Neoterici Philosophi, tam stultas opiniones tenentis, proferret, turpiter hic defecerit, ita tamen se gessit, & in omnem circumegit partem, ut non alium designari quam D. Cartesium facile Auditorum cuiusvis confiterentur: & quid multis est opus? Theses ipse hoc abunde loquuntur. In Ultrajectinâ Academiâ, Medicus non indoctus, disputationem quandam conscripsit, de Cachexia Leucophlegmaticâ, cui Corollaria nonnulla subjunxit, ad convellendas Medit. Metaph. Cartes. instituta: quæ, cum disputatio esset sufflaminate, patenti folio, per varias Hollandiæ Vrbes sunt missa, in signum vel triumphi, vel provocationis, ac certaminis in eas instituenti. Licet vero Generosissimus D. des Cartes, istos Thesium & Considerationum assultus atque allatrationes magno animo contemserit, nihilque unquam reponere voluerit, tantum tamen à se impetravit, ut isti Corollariorum Programmati Responsum aliquod reposuerit; quod Amico, cui misit & potestatem ejus fecit, non indignum fuit visum luce publicâ: quo fortassis ad meli-

orem mentem reducatur Programmatis Author; & , quia nonnullis fortè videatur in eà contineri aliquid vindice dignum: neque enim unquam existimationi aut partibus suis defuit, vel deest D. Cartesius in respondendo, si quid adversus Philosophiam suam responsione dignum fuerit productum. At vero calumnias ac futiles nugas, & quæ nullam ex suis sententiis aut responsionibus ferunt, sed quæ aut in objectiones tantum, vel à se excogitatas, vel ab aliis ad inventionem veritatis prolatas incurrunt, aut hinc inde particulam ex suis scriptis vellicant, insuper habet. Scilicet, Aquila non captat muscas. Sed Prefationum satis; atque ipsum Programmatis examen & Notas legere atque expendere opera fuerit pretium.

R E N A T O D E S C A R T E S,
Philosophiæ Restauratori, Seculi ornamento.

N Vllius addictus jurare in verba Magistri,
Dum verum ex vere fonte, Renate, bibis,
Et Menti reddis sua jura, & Sensibus aufers,
Quam nimiam tribuit credula turba, fidem:
Nescio quo dubitans pacto, dubia omnia tollis,
Atque ex non certis omnia certa legis.
Certe Atheus propriis cadit armis: & malè Sextus
Assensum cohibens, vincitur arte suâ.
Nilque obstare potest jam, Mente Deoque reperto,
Materia ingenio subditur, ecce, tuo,
Quâ Motu in varias difissa & mille figuras,
Orbis tam vasti nobile surgit opus.
Hinc Cæli, Terraque, Marisque, atque Aëris almi
Fusa per hoc magnum semina inane fluunt.
Quæ natura Ignis, rutilum splendescere Solem
Quid faciat: Mixtis additus unde Color?
Vnde tremor Terris, quâ vi Maria alba tumescant,
Cur sexangula Nix, Gutta rotunda cadat?
Cur Magnetem inecat Ferrum, vis scire? Renati
Hic unus labor est, quem via nulla latet,
Cujus & Ingenio assurgunt Priscique Novique,
Nec vidisse ajunt secula cuncta parem.
Invidus huic quisquis renuit submittere fasces,
Naturam violans, Matris adulter erit.
Et fragili dentem quærens illidere, soldo
Offendet. Melius, non tetigisse, fuit.
Cui sic extremis respondent prima, quis illum
Hæc sine crediderit pondere sacra Deo?

RENATI DES CARTES

N O T Æ

In Programma quoddam, sub finem Anni 1647. in
Belgio editum, cum hoc Titulo:

Explicatio Mentis humana, sive Anima rationalis, ubi explicatur quid sit, & quid esse possit.

ACCIPĪ à paucis diebus duos libellos, in quorum uno apertè & directè impugnor, in altero rectè & obliquè duntaxat. Et quidem priorem nihil moror: imo habeo gratias ejus auctori, quod, cum nihil nisi fuitiles cavillationes, & nulli credibiles calumnias, improbo labore collegerit, hoc ipso testatus sit, se nihil invenire potuisse in meis scriptis, quod meritò reprehenderet, sicque ipsorum veritatem, melius quam si ea laudasset, confirmarit, idque cum dispendio suæ famæ. Alius autem libellus magis me movet: quamvis enim nihil in eo apertè de me habeatur, prodeatque sine nomine Auctoris & Typographi, quia tamen continet opiniones quas judico perniciosas & falsas, editusque est forma Programmaticis, quod vel templorum valvis affigi, & quibuslibet legendum obrudi possit, dicitur autem jam antea typis mandatus fuisse sub alia forma cum adjuncto nomine cujusdam, tamquam Auctoris, quem multi putant non alias quam meas opiniones docere, cogor detegere ejus errores, ne mihi fortè imputentur ab illis, qui casu incident in obvias istas chartas, & mea scripta non legerunt.

Sequitur Programma quale ultimâ vice
prodit in lucem.

E X P L I C A T I O

Mentis Humana, sive Anima rationalis, ubi explicatur quid sit, & quid esse possit.

I.

MENS humana est, qua actiones cogitativa ab homine primò peraguntur; eaque in sola cogitandi facultate, ac interno principio, consistit.

II, Quan.

II.

Quantum ad naturam rerum attinet, ea videtur pati, ut mens possit esse vel substantia, vel quidam substantiæ corporeæ modus; vel, si nonnullos alios Philosophantes sequamur, qui statuunt extensionem & cogitationem esse attributa, quæ certis substantiis, tanquam subjectis insunt, cum ea attributa non sint opposita, sed diversa, nihil obstat, quo minus mens possit esse attributum quoddam, eidem subjecto cum extensione conveniens, quamvis unum in alterius conceptu non comprehendatur. Quicquid enim possumus concipere, id potest esse: Atqui, ut mens aliquid horum sit, concipi potest; nam nullum horum implicat contradictionem: Ergo ea aliquid horum esse potest.

III.

Errant itaque, qui asserunt, nos humanam mentem clarè & distinctè, tanquam necessariò à corpore realiter distinctam, concipere.

IV.

Sive actu.

Quod autem mens revera nihil aliud sit quam substantia, sive ens realiter à corpore distinctum, & actu, ab eo separabile, & quod seorsim per se subsistere potest, id in sacris literis, plurimis in locis, nobis est revelatum. Atque ita, quod per naturam dubium quibusdam esse potest, per divinam in sacris revelationem nobis jam est indubitatum.

V.

*Si accu-
ratam &
non mo-
do re-
rum ve-
ritatem
& cogni-
tionem
quæ-
ram.*

Nec obstat, quod de corpore dubitare, de mente vero dubitare nequaquam possumus. Hoc enim illud tantum probat, quod, quamdiu de corpore dubitamus, illam ejus modum, dicere non possumus.

VI.

Mens humana, quamvis sit substantia à corpore realiter distincta, in omnibus tamen actionibus, quandiu est in corpore, est organica. Atque ideo, pro variâ corporis dispositione, cogitationes mentis sunt varia.

VII. Cum

VII.

Cum hæc sit naturæ, à corpore, & corporis dispositione, diversa, nec ab hæc oriri queat : ea est incorruptibilis.

VIII.

Cumque ea nullas partes, nec ullam extensionem in conceptu suo habeat ; frustra quæritur, an sit tota in toto, & in singulis partibus tota.

IX.

Cum mens æquè ab imaginariis, atque à veris affici queat, hinc per naturam dubium est, an ulla corpora à nobis revera percipiuntur. Verum, etiam hoc dubium tollit divina in sacris revelatio, quâ indubitatum est, Deum cælum & terram & omnia, quæ iis continentur, creasse, & etiamnum conservare.

Non materialiter, sed exquisitam & accuratam, rerum veritatem quærenti.

X.

Vinculum, quo anima cum corpore conjuncta manet, est lex immutabilitatis naturæ, quâ unumquodque manet in eo statu, in quo est, donec inde ab alto deturbetur.

XI.

Cum sit substantia, & in generatione nova producat ; rectissime sentire videntur ii, qui animam rationalem, per immediatam creationem, à Deo in generatione produci volunt.

XII.

Mens non indiget ideis, vel notionibus, vel axiomatis innatis : sed sola ejus facultas cogitandi, ipsi, ad actiones suas peragendas, sufficit.

XIII.

Atque ideo omnes communes notiones, menti insculptæ, ex rerum observatione vel traditione originem ducunt.

XIV.

Imo ipsa Idea Dei, menti insita, est, vel ex divinâ revelatione, vel traditione, vel rerum observatione.

XV.

Conceptus noster de Deo, sive idea Dei, in mente nostrâ existens, non est satis validum argumentum ad existentiam Dei

probendam. Cum non omnia existant, quorum conceptus in nobis observantur; atque hæc ideo, utpote à nobis concepta, idque imperfecte, non magis quam cujusvis alius rei conceptus, vires nostras cogitandi proprias superet.

XVI.

Cogitatio mentis est duplex: intellectus & voluntas.

XVII.

Intellectus est perceptio & judicium.

XVIII.

Perceptio est sensus, reminiscencia, & imaginatio.

XIX.

Omnis sensus est perceptio alicujus motus corporei; quæ nullas species intentionales desiderat: isque fit, non in externis sensoriis; sed solo cerebro.

XX.

Voluntas est libera, & ad opposita, in naturalibus, indifferens: ut ipsa nobis testatur conscientia.

XXI.

Hæc se ipsam determinat; nec cœca est dicenda, ut visus non dicendus surdus.

*Nulli facilius ad magnam pietatis famam perveniunt quam
superstitiosi & Hypocritæ.*

Sequitur examen Programmatæ.

Ad titulum notæ.

Adverto *in titulo*, non nudas assertiones de animâ rationali sed ejus explicationem promitti; adeo ut credere debeamus, omnes rationes, vel saltem præcipuas, quas author habuit, ad ea, quæ proposuit, non tantum probanda, sed etiam explicanda in hoc programme contineri: Nullasque alias ab ipso esse expectandas. Quod autem *animam rationalem* nomine *mentis humane* appellet, laudo: sic enim vitat æquivocationem, quæ est in voce animæ, atque me hæc in re imitatur,

Ad singulos articulos nota.

In articulo primo, videtur velle istam animam rationalem *definire*, sed imperfecte: genus enim omittit, quod nempe sit substantia, vel modus, vel quid aliud; solamque exponit differentiam, quam à me mutuatus est: nemo enim ante me, quod sciam, illam in solâ cogitatione, sive cogitandi facultate, ac interno principio (suppl. ead. cogitandum) consistere asseruit.

In articulo secundo, incipit inquirere in ejus genus; dicitque, *videri rerum naturam pati, ut mens humana possit esse vel substantia, vel quidam substantiæ corporeæ modis.*

Quæ assertio contradictionem involvit, non minorem, quam si dixisset, rerum naturam pati, ut mons possit esse vel sine valle vel cum valle. Quippe distinguendum est inter illa; quæ ex naturâ suâ possunt mutari, ut quod jam scribam vel non scribam, quod aliquis sit prudens, alius imprudens; & illa, quæ nunquam mutantur, qualia sunt omnia quæ ad alicujus rei essentiã pertinent, ut apud Philosophos est in confesso. Et quidem non dubium est, quin de contingentibus dici possit rerum naturam pati, ut illa vel uno, vel alio modo se habeant, exempli causâ, ut jam scribam, vel non scribam; Sed cum agitur de alicujus rei essentiã, plane ineptam est & contradictorium, dicere, rerum naturam pati ut se habeat aliquo alio modo quam revera se habet; atque non magis pertinet ad naturam montis ut non sit sine valle, quam ad naturam mentis humanæ ut sit id quod est, nempe ut sit substantia, si est substantia, vel certe ut sit rei corporeæ modus, si quidem est talis modus; quod hic *noster* conatur persuadere, atque ad istud probandum subjungit hæc verba, *vel si nonnullos alios philosophantes sequamur, &c.* ubi per *alios philosophantes* me aperte designat; primus enim sum, qui cogitationem tanquam præcipuum attributum substantiæ incorporeæ, & extensionem tanquam præcipuum corporeæ, consideravi. Sed non dixi, attributa illa iis inesse tanquam subjectis à se diversis: cavendumque est, ne per *attributum* nihil hic aliud intelligamus quam modum: nam quicquid alicui rei à naturâ tributum esse cognoscimus, sive sit modus qui possit mutari, sive ipsamet istius rei plane immutabilis essentiã, id vocamus

mus ejus *attributum*. Sic multa in Deo sunt attributa, non autem modi. Sic unum ex attributis cujuslibet substantiæ est, quod per se subsistat. Sic extensio alicujus corporis, modos quidem in se varios potest admittere, nam alius est ejus modus si corpus istud sit sphericum, alius si sit quadratum: verum ipsa extensio, quæ est modorum illorum subjectum, in se spectata, non est substantiæ corporeæ modus, sed attributum, quod ejus essentiam naturamque constituit. Sic denique cogitationis modi varii sunt; nam affirmare alius est cogitandi modus quam negare, & sic de cæteris; verum ipsa cogitatio, ut est internum principium, ex quomodi isti exsurgunt, & cui insunt, non concipitur ut modus, sed ut attributum, quod constituit naturam alicujus substantiæ, quæ an sit corporea an vero incorporea, hæc quæritur.

Addit, *ista attributa non esse opposita sed diversa*, quibus in verbis rursus contradictio est: cum enim agitur de attributis aliquarum substantiarum essentiam constituentibus, nulla major inter illa oppositio esse potest, quam, quod sint diversa; Et, cum fatetur hoc esse diversum ab illo, idem est ac dicere, hoc non esse illud; esse autem & non esse contraria sunt. *Cum, inquit, non sint opposita sed diversa, nihil obstat quo minus mens possit esse attributum quoddam eidem subjecto cum extensione conveniens, quamvis unus in alterius conceptu non comprehendatur.* Quibus in verbis, manifestus est paralogismus: concludit enim de quibuslibet attributis, id, quod non nisi de modis proprie dictis verum esse potest, & tamen nullibi probat, mentem sive cogitationis internum principium esse talem modum; sed è contra, non esse, ex ipsismet ejus verbis in *articulo 5.* positis, mox ostendam. De aliis autem attributis, quæ rerum naturas constituunt, dici non potest, ea, quæ sunt diversa, & quorum neutrum in alterius conceptu continetur, uni & eidem subjecto convenire; idem enim est, ac si diceretur, unum & idem subjectum duas habere diversas naturas, quod implicat contradictionem, saltem cum de simplici & non composito subjecto quæstio est, quemadmodum hoc in loco.

Sed *tria* hic advertenda sunt, quæ si bene intellecta essent ab

ab hoc scriptore , nunquam in tam manifestos errores incidet.

Primum est; ad rationem modi pertinere, ut quamvis substantiam sine illo facile intelligamus, non possimus tamen vice versa modum clare intelligere, nisi simul concipiamus substantiam cujus est modus, ut in *1. parte principiorum art. 61.* explicui, atque in hoc omnes Philosophi consentiunt: *Notrum* autem non attendisse ad hanc regulam, ex ejus *articulo quinto*, fit manifestum; ibi enim fatetur, nos posse de corporis existentia dubitare, cum interim de mentis existentia non dubitamus: unde sequitur, mentem posse à nobis sine corpore intelligi, ac proinde non esse ejus modum.

Alterum, quod hic notari velim, est differentia inter entia simplicia & composita; quippe compositum illud est, in quo reperiuntur duo vel plura attributa, quorum utrumque sine alio potest distincte intelligi: ex hoc enim, quod unum sine alio sic intelligatur, cognoscitur non esse ejus modus, sed res vel attributum rei, quæ potest absque illo subsistere: ens autem simplex illud est, in quo talia attributa non inveniuntur. Unde patet, illud subjectum, in quo solam extensionem cum variis extensionis modis intelligimus, esse ens simplex: ut etiam subjectum, in quo solam cogitationem cum variis cogitationum modis agnoscimus; illud autem, in quo extensionem & cogitationem simul consideramus, esse compositum, hominem scilicet, constantem animâ & corpore, quem videtur *author noster* pro solo corpore, cujus mens sit modus, hic sumpsisse.

Denique hic notandum, in subjectis, ex pluribus substantiis, compositis, sæpe unam esse præcipuam, quæ à nobis ita consideratur, ut quod ei ex reliquis adjungimus, nihil aliud sit quam modus: sic homo vestitus considerari potest, ut quid compositum ex homine & vestibus, sed vestitum esse, respectu hominis est tantum modus, quamvis vestimenta sint substantiæ. Eodemque modo, potuit *author noster* in homine, qui ex animâ & corpore est compositus, considerare corpus tanquam præcipuum quid, ratione cujus, animatum esse vel cogitationem habere, nihil aliud est quam modus sed ineptum est, inde inferre, ipsam ani-

nam, sive id per quod corpus cogitat, non esse substantiam à corpore diversam.

Conatur autem, quæ dixit, confirmare hoc Syllogismo: *Quicquid possumus concipere, id potest esse: at qui ut mens aliquid horum sit* (nempe substantia, vel modus corporeæ substantiæ) *concipi potest: nam nullum horum implicat contradictionem: Erg. &c.* Ubi notandum est, hanc regulam, *quicquid possumus concipere, id potest esse*, quamvis mea sit, & vera, quoties agitur de claro, & distincto conceptu, in quo rei possibilitas continetur, quia Deus potest omnia efficere, quæ nos possibile esse clare percipimus; non esse tamen temere usurpandam, quia facile fit, ut quis putet se aliquam rem recte intelligere, quam tamen præjudicio aliquo excoecatus non intelligit. Atque hoc contingit *huic auctori*, cum negat implicare contradictionem, ut una & eadem res habeat alterutram è duabus naturis plane diversis, nempe, ut sit substantia, vel modus. Si tantum dixisset, nullas se percipere rationes, propter quas mens humana credi debeat substantia incorporea potius quam substantiæ corporeæ modus, posset ejus ignorantia excusari; si vero dixisset, nullas ab humano ingenio posse inveniri rationes, quibus unum potius quam aliud probetur, arrogantia quidem esset culpanda, sed non appareret contradictio in ejus verbis; cum autem dicit, rerum naturam pati, ut idem sit substantia, vel modus, omnino pugnantia loquitur, & absurditatem ingenii sui ostendit.

In articulo tertio, suum de *me* judicium profert. *Ego enim sum*, qui scripsi mentem humanam clarè & distinctè posse percipi ut substantiam à substantiâ corporeâ diversam, *nos*ter autem quamvis non aliis nitatur rationibus quam istis contradictionem involventibus, quas in articulo præcedenti explicuit, me errare pronunciat. Sed hoc non moror. Nec examino verba *necessario. sive actu*, quæ non nihil ambiguitatis continent; non enim sunt magni momenti.

Nolo etiam examinare, quæ in *articulo quarto* de sacris literis habentur, ne videar mihi jus arrogare de alterius religione inquirendi. Sed dicam tantum, tria genera quæstionum esse hic distinguenda; quædam enim solâ fide creduntur, quales sunt de

de mysterio incarnationis, de Trinitate, & similibus; aliæ vero, quamvis ad fidem pertineant, ratione tamen naturali quæri etiam possunt, inter quas Dei existentia & humanæ animæ à corpore distinctio solent ab Orthodoxis Theologis recenseris ac denique aliæ sunt, quæ nullo modo ad fidem, sed ad solum ratiocinium humanam spectant, ut de quadraturâ circuli, de auro arte Chymicâ faciendo, & similibus. Atque ut illi Sacræ Scripturæ verbis abutantur, qui ex iis male explicatis has ultimas elicere se putant: ita etiam ejus authoritati derogant, qui priores argumentis à solâ Philosophiâ petitis demonstrandas suscipiunt: sed tamen omnes Theologi contendunt, esse ostendendum, ipsas luminis naturali non adversari, atque in hoc præcipuum suum studium ponunt; medias autem non modo luminis naturali non adversari arbitrantur, sed etiam hortantur Philosophos, ut ipsas rationibus humanis pro viribus demonstrarent. Neminem autem unquam vidi, qui affirmaret, rerum naturam pati, ut res aliqua aliter se habeat quam docet Sacra Scriptura, nisi vellet indirecte ostendere, se scripturæ illi fidem non habere. Cum enim prius nati simus homines quam facti Christiani, non credibile est, aliquem amplecti serio eas opiniones, quas rectæ rationi, quæ hominem constituit, contrarias putat, ut fidei per quam est Christianus adhæreat. Sed forte etiam *author noster* hoc non dicit: verba enim ejus sunt, *per naturam dubium quibusdam esse posse, quod per divinam in sacris revelationem nobis jam est indubitatum*, in quibus duplicem contradictionem invenio: primam in eo, quod unius & ejusdem rei essentiam, quam impugnat, non eandem semper manere, (quia si supponatur alia fieri, hoc ipso erit alia res, & alio nomine indigitanda) supponat, esse, per naturam, dubiam, ac proinde mutabilem: aliam in verbo *quibusdam*; quia, cum omnium eadem sit natura, quod non nisi quibusdam dubium esse potest, non est per naturam dubium.

Articulus quintus referendus est ad secundum potius quam ad quartum: neque enim in eo agit *author* de revelatione divina, sed de natura mentis, an sit substantia vel modus: atq; ut probet, defendi posse, illam nihil aliud esse quam modum, conatur solvere

objectionem ex meis scriptis desumptam. Quippe scripsi, nos non posse dubitare, quin mens nostra existat, quia, ex hoc ipso, quod dubitemus, sequitur, illam existere; sed interim nos posse dubitare, an ulla corpora existant; unde collegi & demonstravi, illam à nobis clare percipi, ut rem existentem, sive, ut substantiam, quamvis nullum plane corpus concipiamus, ac etiam negemus, ulla corpora existere, ac proinde, mentis conceptum non involvere in se ullum conceptum corporis: quod argumentum putat se diffulare, cum ait, *illud tantum probare, quod quamvis de corpore dubitamus, mentem ejus modum dicere, non possimus*. Ubi ostendit, se plane ignorare, quid sit quod à Philosophis vocatur *modus*: in eo enim consistit natura modi, quod nullo pacto possit intelligi, quin conceptum rei cujus est modus in conceptu suo involvat, ut jam supra explicui; *Noster* autem, fatetur mentem posse aliquando intelligi sine corpore, quando scilicet de corpore dubitatur, unde sequitur, illam tunc saltem dici non posse ejus modum; atque, quod aliquando verum est de alicujus rei essentia vel natura, semper est verum; sed nihilominus affirmat, *rerum naturam pati, ut mens sit tantum corporis modus*: quæ duo manifeste contradiçtoria sunt.

In articulo sexto, quid sibi velit, non capio: meminì quidem audivisse in scholis, *animam esse actum corporis organici*; sed ipsam dici *organicam*, nunquam ante hanc diem audivi. Atque ideo ab *authore nostro* veniam peto, ut, quia nihil hîc certi habeo quod scribam, meas conjecturas, non tanquam rem veram, sed tanquam conjecturas duntaxat, exponam. Duo inter se pugnantia mihi videor advertere; quorum unum est, quod mens humana sit substantia realiter à corpore distincta, hocque aperte quidem dicit *Author*, sed rationibus, quantum potest, dissuadet, soliusque sacre scripturæ autoritate probari posse, contendit; aliud est, eandem illam mentem humanam in omnibus suis actionibus esse *organicam* sive instrumentalem, quæ scilicet per se nihil agat, sed quâ corpus utatur, tanquam membrorum suorum conformatione, aliisque corporeis modis; atque ita, non quidem expressis verbis, sed re ipsa affirmat, *mentem nihil aliud esse quam corporis modum*, ut etiam ad hoc unum probandum o-

mnium rationum suarum aciem instruxit. Quæ duo tam manifeste contraria sunt, ut non putem, *Authorem* velle utrumque simul à lectoribus credi, sed ea de industria sic inter se miscuisse, ut simplicioribus quidem suisque Theologis scripturæ auctoritate aliquo modo satisfaciatur, sed interim nasutiores agnoscant, illum, cum ait, *mentem esse à corpore distinctam*, ironia uti, atque omnino in ea esse opinione, quod nihil sit quam modus.

In septimo et octavo articulo videtur tantum ironia uti. Atque retinet idem Socraticum schema in posteriore parte articuli noni. Sed in priori rationem assertioni suæ adjungit, ideoque, illum ibi serio agere, credendum esse videtur. Nempe, docet per naturam dubium esse, an ulla corpora à nobis revera percipiuntur, rationemque affert, quia mens aque ab imaginariis atque à veris affici potest. Quæ ratio, ut vera sit, supponendum est, nos nullo intellectu proprie dicto posse uti, sed ea tantum facultate, quæ sensus communis vocari solet: in qua scilicet rerum tam verarum quam imaginariarum species recipiuntur ut mentem afficiant, & quam ipsis brutis Philosophi vulgo concedunt. Sed sane, qui habent intellectum, nec facti sunt tanquam equus & mulus, etiamsi non à solis rerum verarum imaginibus afficiantur, sed etiam ab iis, quæ in eorum cerebro aliis ex causis occurrunt, ut contingit in somniis, unas tamen ab aliis rationis lumine clarissime dignoscunt. Et, qua via id recte ac tuto fiat, tam accurate in meis scriptis explicui, ut neminem, qui ea perlegit, & intelligendi est capax, Scepticum esse posse, confidam.

*In decimo & undecimo articulo, licet etiam ironiam suspicari: Atque si anima credatur esse substantia, ridiculum est & ineptum, dicere, *vinculum, quo ipse manet cum corpore conjuncta, esse legem immutabilitatis natura, qua unumquodque manet in eo statu, in quo est*: æque enim, quæ disjuncta sunt, ac conjuncta, manent in eodem statu, quamdiu nihil eorum statum mutat, quod hic non quæritur; sed, quomodo fiat, ut mens sit corpori conjuncta, non autem ab eo disjuncta? Si autem anima supponatur esse modus corporis, recte dicitur, non aliud quærendum esse vinculum, quo ei jungatur, quam quod maneat*

in eo statu in quo est, quia nullus alius est modorum status, quam quod insint rebus quorum sunt modi.

In articulo 12. non videtur nisi solis verbis à me dissentire: Cum enim ait, mentem non indigere ideis, vel notionibus, vel axiomatis innatis, & interim ei facultatem cogitandi concedit (puta naturalem sive innatam) re affirmat plane idem, quod ego, sed verbo negat. Non enim unquam scripsi vel judicavi, mentem indigere ideis innatis, quæ sint aliquid diversum ab ejus facultate cogitandi; Sed cum adverterem, quasdam in me esse cogitationes, quæ non objectis externis, nec à voluntatis meæ determinatione procedebant, sed à sola cogitandi facultate, quæ in me est, ut ideas sive notiones, quæ sunt istarum cogitationum formæ, ab aliis adventitijs aut factis distinguerem, illas innatas vocavi: eodem sensu, quo dicimus, generositatem esse quibuidam familijs innatam, alijs vero quosdam morbos, ut podagram, vel calculum, non quod ideo istarum familiarum infantes morbis istis in utero matris laborent, sed quod nascantur cum quadam dispositione sive facultate ad illos contrahendos.

Egregiam vero consequentiam *in articulo 13.* ex præcedenti deducit. *Ideo*, inquit (quod mens, scilicet, non indigeat ideis innatis, sed sola facultas cogitandi ei sufficiat) *omnes communes notiones menti insculptæ, ex rerum observatione, vel traditione, originem ducunt*: tanquam, si facultas cogitandi nihil possit per se præstare, nihilque unquam percipiat vel cogitet, nisi quod accipit à rerum observatione vel traditione, hoc est, à sensibus. Quod adeo falsum est, ut è contra, quisquis recte advertit, quo usque sensus nostri se extendant, & quidnam sit præcise, quod ab illis ad nostram cogitandi facultatem potest pervenire, debeat fateri, nullarum rerum ideas, quales eas cogitatione formamus, nobis ab illis exhiberi: adeo ut nihil sit in nostris ideis, quod menti, sive cogitandi facultati, non fuerit innatum, solis iis circumstantiis exceptis, quæ ad experientiam spectant, quod nempe judicemus, has vel illas ideas, quas nunc habemus cogitationi nostræ præsentis, ad res quasdam extra nos positas referri, non, quia istæ res illas ipsas nostræ menti per organa
sen-

sensuum immiserunt; sed, quia tamen aliquid immiserunt, quod ei dedit occasionem ad ipsas, per innatam sibi facultatem, hoc tempore potius quam alio, efformandas. Quippe nihil ab objectis externis ad mentem nostram per organa sensuum accedit, præter motus quosdam corporeos, ut ipsemet *author noster in art. 19.* ex meis principiis affirmat; sed nequidem ipsi motus, nec figuræ ex iis ortæ, à nobis concipiuntur, quales in organis sensuum fiunt, ut fuse in *Dioptrica* explicui; unde sequitur, ipsas motuum & figurarum ideas nobis esse innatas: Ac tanto magis innatæ esse debent ideæ doloris, colorum, sonorum, & similibus, ut mens nostra possit occasione quorundam motuum corporeorum, sibi eas exhibere: nullam enim similitudinem cum motibus corporeis habent. Quid autem magis absurdum fingi potest, quam, quod omnes communes notiones, quæ menti nostræ insunt, ab istis motibus oriuntur, & sine illis esse non possint. Vellem, *noster me* doceret, quisnam ille sit corporeus motus, qui potest in mente nostrâ formare aliquam communem notionem, exempli causa, *quod quæ eadem sunt uni tertio, sint eadem inter se*, vel quamvis aliam: omnes enim isti motus sunt particulares, notiones vero illæ, universales, & nullam cum motibus affinitatem, nullamve ad ipsos relationem, habentes.

Pergit tamen in *articulo 14* affirmare, ipsam ideam Dei, quæ in nobis est, non à nostrâ cogitandi facultate, cui sit innata, *sed ex divinâ revelatione, vel traditione, vel rerum observatione, esse:* cujus assertionis errorem facilius agnoscemus, si consideremus, aliquid dici posse ex alio esse, vel quia hoc aliud est causa ejus proxima & primaria, sine quâ esse non potest, vel quia est remota & accidentaria duntaxat, quæ nempe dat occasionem primariæ, producendi suum effectum uno tempore potius quam alio. Sic artifices omnes sunt operum suorum causæ primariæ & proximæ; qui vero jubent, vel mercedem promittunt, ut illa faciant, sunt causæ accidentariæ & remotæ, quia fortasse nisi iussi non facerent. Non autem dubium est, quin traditio vel rerum observatio sæpe sit causa remota, nos invitans, ut ad ideam, quam habere possumus de Deo, attendamus, illamque cogitationi nostrâ præsentem exhibeamus. Quod autem sit causa proxima isti-

us ideæ effectrix, à nemine dici potest, nisi ab eo, qui putat nihil à nobis de Deo unquam intelligi, nisi quale sit hoc nomen, *Deus*, vel qualis sit figura corporea quæ nobis ad repræsentandum Deum à pictoribus exhibetur. Quippe observatio, si fiat per visum, nihil propria suâ vi menti exhibet præter picturas, & quidem picturas ex solâ motuum quorundam corporeorum varietate constantes, ut ipse *Author noster* docet: si per auditum, nihil præter verba & voces: si vero per alios sensus, nihil in ea habetur quod referri possit ad Deum. Et sane, quod visus nihil præter picturas, nec auditus præter voces vel sonos, proprie, ac per se exhibeat, unicuique est manifestum: adeo ut illa omnia quæ præter istas voces vel picturas cogitamus tanquam earum significata, nobis repræsententur per ideas non aliunde advenientes quam à nostrâ cogitandi facultate, ac proinde cum illâ nobis innatas, hoc est, potentia nobis semper inexistentes, esse enim in aliquâ facultate, non est, esse actu, sed potentia dumtaxat, quia ipsum nomen facultatis nihil aliud quam potentiam designat. Quod vero de Deo nihil præter nomen vel effigiem corpoream possimus cognoscere, nemo potest affirmare, nisi qui se aperte atheum, atque etiam omni intellectu destitutum, fateatur.

Postquam *Author noster* istam suam de Deo opinionem exposuit, refutat in articulo 15. argumenta omnia, quibus Dei existentiam demonstrari. Ubi sane mirari subit hominis confidentiam, quod tam facile, tam paucis verbis, putet se omnia posse evertere, quæ ego longâ & attentâ meditatione composui, libroque integro explicui. Sed nempe omnes rationes, quas ad hoc articuli, ad duas referuntur: *Prima* est, quod ostenderit, nos habere Dei notitiam, sive ideam, quæ talis est, ut, cum ad eam satis attendimus, & eo modo quo explicui, rem perpendimus, ex solâ ejus consideratione cognoscamus, fieri non posse, quin Deus existat, quoniam existentia, non possibilis dumtaxat vel contingens, quemadmodum in aliarum omnium rerum ideis, sed omnino necessaria & actualis, in ejus conceptu continetur. Hanc autem rationem, quæ pro certa & evidenti demonstratione, non ego solus habeo, sed habent etiam

etiam alii plures, iique doctrinâ & ingenio supra cæteros eminentes, qui eam cum curâ examinarunt, hanc inquam *Autor Programmatis* sic refutat. *Conceptus noster de Deo, si ve idea Dei in mente nostrâ existens, non est satis validum argumentum, ad existentiam Dei probandam, cum non omnia existant, quorum conceptus in nobis observatur.* Quibus verbis ostendit, se mea quidem scripta legisse, sed eâ nullo modo intelligere, vel potuisse, vel voluisse: non enim vis mei argumenti desumitur ab ideâ in genere sumpta, sed à peculiari ejus proprietate, quæ in ideâ, quam habemus de Deo, evidentissima est, atque in nullis aliarum rerum conceptibus potest reperiri: nempe ab existentia necessitate, quæ requiritur ad cumulum perfectionum, sine quo Deum intelligere non possumus. *Aliud argumentum, quo demonstravi, Deum esse, ex eo desumpsi, quod evidenter probaverim, nos non habituros fuisse facultatem, ad omnes eas perfectiones, quas in Deo cognoscimus, intelligendas, nisi verum esset, Deum existere, nosque ab illo esse creatos.* Quod putat *Noster* se abunde dissolvere, dicendo, *ideam, quam habemus de Deo, non magis quam cujusvis alterius rei conceptum vires nostras cogitandi proprias superare:* quibus verbis, si tantum intelligit, cum, quem de Deo conceptum, sine gratiæ supernaturalis auxilio, habemus, non minus esse naturalem, quam sint reliqui omnes quos habemus de aliis rebus, mecum sentit, sed nihil inde contra me colligi potest; Si verò existimat, in illo conceptu non plures perfectiones objectivas involvi quam in omnibus aliis simul sumptis, aperte errat; ego autem ab hoc solo perfectionum excessu, quo noster de Deo conceptus alios superat, arguere meum desumpsi.

In sex reliquis articulis, nihil habet notatu dignum, nisi, quod cum velit animæ proprietates distinguere, confuse admodum & improprie de iis loquatur. Quippe ego dixi, eas omnes referri ad duas præcipuas, quarum una est, perceptio intellectus, alia vero, determinatio voluntatis, quas *Noster* vocat, *intellectum & voluntatem;* ac deinde illud, quod vocavit *intellectum,* dividit in *perceptionem & judicium;* qua in re à me dissentit: ego enim, cum viderem, præter perceptionem, quæ prærequiritur ut

Judicemus, opus esse affirmatione vel negatione ad formam judicii constituendam, nobisque sæpe esse liberum ut cohibeamus assensionem, etiamsi rem percipiamus, ipsum actum judicandi, qui non nisi in assensu, hoc est, in affirmatione vel negatione consistit, non retuli ad perceptionem intellectus, sed ad determinationem voluntatis. Postea, inter species perceptionis, non enumerat, nisi *sensum, reminiscentiam, & imaginationem*: unde colligi potest, eum nullam intellectionem puram, hoc est, intellectionem, quæ circa nullas imagines corporeas versetur, admittere; ac proinde ipsum sentire; nullam de Deo, nec de mente humanâ, vel aliis incorporeis rebus, cognitionem haberi: cujus rei non aliam causam possum suspicari, quam, quod eæ; quas habet de illis rebus, cogitationes, sint tam confusæ, ut nullam unquam puram, & ab omni corporeâ imagine diversam, in se animadvertat.

In fine denique, addidit hæc verba ex meo aliquo scripto desumpta, *Nulli facilius ad magnam pietatis famam preveniunt quam Superstitiosi & Hypocritæ.* Quibus quid significare velit, non video, nisi forte referat ad hypocrisim, quod usus sit ironia multis in locis: sed non puto, illum ista via posse ad magnam pietatis famam pervenire.

Cæterum, cogor hic fateri, me pudore suffundi, quod antehac istum *Authorem*, tanquam perspicacissimi ingenii virum, laudarim, atque alicubi scripserim, me non putare uilas ab ipso doceri opiniones, quas nollem pro meis agnoscere. Sed nempe, quando ista scribebam, nullum adhuc videram ejus specimen, in quo fidus exscriptor non fuisset, nisi tantum semel in verbulo uno, quod illi tam male efferat, ut sperarem nihil tale amplius esse ausurum; & quia videbam, ipsum in reliquis magno cum affectu opiniones amplecti, quas verissimas arbitrabar, id ejus ingenio & perspicacitati tribuebam. Nunc autem multiplex experientia cogit me, ut existimem, non tam amore veritatis eum teneri, quam novitatis; Atque quoniam omnia, quæ ab aliis didicit pro antiquis & obsoletis habet, nihilque satis novum ei videtur, nisi quod ex proprio cerebro extundit; est autem adeo infelix in suis inventis, ut nullum unquam verbum in ejus

scriptis

scriptis notaverim (quod ex aliis non exscripsisset) in quo non aliquem errorem contineri judicarem. Monere debeo illos omnes, qui meas opiniones ab eo defendi sibi persuadent, nullas esse, non modo in *Metaphysicis*, in quibus aperte mihi adversatur, sed etiam in *Physicis*, de quibus alicubi in suis scriptis agit, quas non male proponat & corrumpat, Adeo ut magis indigner, quod talis *Doctor* scripta mea pertractet, atque interpretanda sive interpolanda suscipiat, quam quod alii nonnulli summa cum acerbitate ipsa impugnent.

Quippe neminem ex acerbis istis adhuc vidi, qui non mihi tribueret opiniones à meis toto cœlo diversas, atque adeo absurdas & ineptas, ut non verear, ne ullis cordatis viris possit persuaderi meas esse. Sic eo ipso tempore, quo hæc scribo, mihi adhuc afferuntur duo novi libelli ab aliquo hujus generis adversario conscripti, in quorum priore habetur, esse *Neotericos nonnullos, qui certam omnem fidem sensibus abrogant, & Philosophos Deum negare, & de ejus existentia dubitare posse contendunt, qui insitas interim à natura humana menti de Deo notitias actuales, species, & ideas, admittunt.* Dicitur autem in altero, *Neotericos istos audacter pronunciare, Deum non modo negative, sed & positive sui causam efficientem dici debere.* Atque in utroque libello nihil aliud agitur, quam quod argumenta multa congerantur, ad probandum, primò nos nullam Dei cognitionem *actualem* in utero matris habuisse, ac proinde nullam de Deo *actualem speciem & ideam menti nostra ingenitam*: secundò, non oportere Deum negare, atque illos *atheos & legibus puniendos qui eum negant*: tertio denique, Deum non esse *causam efficientem* sui ipsius. Quæ omnia possem quidem supponere contra me non scribi, quia nomen meum in istis libellis non habetur, & nulla est opinionum, quæ in iis impugnantur, quam non plane absurdam & falsam putem. Sed tamen, quia non dissimiles sunt iis quæ jam sæpe ab aliis ejusdem ordinis hominibus mihi per calumniam fuerunt imputatæ, nullique alii agnoscuntur quibus eæ tribui possint, ac denique quia multi non dubitant, quin ego ille sim, contra quem isti libelli scripti sunt; monebo hic, ex occasione, earum authorem, *Primò*, per ideas innatas me nihil unquam

quam intellexisse nisi quod ipsemet in pag. 6. sui posterioris libelli verum esse expressis verbis affirmat, nempe, *nobis à naturâ inesse potentiam quâ Deum cognoscere possumus*, quod autem istæ ideæ sint *actuales*, vel quod sint species nescio quæ à cogitandi facultate diversæ, nec unquam scripsisse nec cogitasse: imo etiam me magis quam quenquam alium ab ista supervacua entitatum scholasticarum supellectile esse alienum, adeo ut à risu abstinere non potuerim, cum vidi magnam illam catervam, quam Vir, fortasse minime malus, laboriose collegit, ad probandum, *infantes non habere notitiam Dei actualium quamdiu sunt in utero matris*, tanquam si me hoc pacto egregie impugnaret. *Secundò*, me nunquam etiam docuisse, *Deum esse negandum, vel ipsum nos posse decipere vel de omnibus esse dubitandum, vel fidem omnem sensibus abrogandam, vel somnum à vigiliâ non distinguendum*, vel similia, quæ à calumniatoribus imperitis aliquando mihi objecta sunt; sed omnia ista expressissimis verbis rejecisse, validissimisque argumentis, imo etiam ausim addere, validioribus, quam ab ullo ante me refutata fuerint, refutasse: quod ut commodius & efficacius præstarem, proposui, initio *Meditationum* mearum, ista omnia tanquam dubia, quæ non à me primum fuerunt inventa, sed à Scepticis dudum decantata. *Quid* autem iniquius, quam tribuere alicui scriptori opiniones, quas eo sine tantum refert ut eas refutet? *Quid* ineptius quam fingere, saltem illo tempore, quo istæ falsæ opiniones proponuntur & nondum refutantur, eas doceri; atque ideo illum, qui refert atheorum argumenta, *esse Atheum temporarium*? *Quid* magis puerile, quam dicere, si moriatur interim priusquam *speratam suam demonstrationem* scripserit vel invenerit, eum Atheum moriturum, ipsumque antecessum perniciosam doctrinam docuisse, *non autem esse facienda mala ut eveniant bona, & talia*. *Dicet forte aliquis*, me istas falsas opiniones non retulisse tanquam aliorum sed tanquam meas: verum quid hoc refert? quandoquidem in eodem libro, in quo ipsas retuli, omnes refutavi; atque ex ipso libri titulo potuit intelligi, me ab iis credendis esse plane alienum; quandoquidem in eo *demonstrationes de existentia Dei promittuntur*. Estne aliquis adeo stolidus, ut existimet, eum, qui talem librum

componit, ignorare, dum primas ejus paginas exarat quid in sequentibus demonstrandum susceperit? Objectiones autem tanquam meas proposui, quia hoc exigebat stylus meditationum, quem rationibus explicandis aptissimum judicavi. Quæ ratio si nostris censoribus non satisfacit, velim scire, quid dicant de sacris literis, cum quibus nulla humana scripta sunt comparanda, quando vident in iis nonnulla, quæ non possunt recte intelligi nisi supponantur tanquam ab impiis, vel saltem ab aliis quam à Spiritu Sancto vel à Prophetis dicta esse, qualia sunt Eccl. cap. 2. hæc verba: *Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bonæ de laboribus suis, & hoc de manu Dei est. Quis ita de vorabit & deliciis affluet ut ego? & in capite sequenti: Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis. Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utrisque conditio, sicut moritur homo sic & illa moriantur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius, &c.* An credunt ibi Spiritum Sanctum nos docere, ventri esse indulgendum, & affluendum deliciis, animæque nostras non magis esse immortales quam jumentorum? Non puto eos usque adeo esse furiosos: Sed neque debent etiam calumniari, quod iis inter scribendum non usus sim cautelis, quæ nunquam ab ullis aliis scriptoribus fuerunt observatæ, nec ab ipso quidem Spiritu Sancto.

Tertio denique, moneo libellorum istorum authorem, me nunquam scripsisse, *Deum non modo negative, sed & positive sui causam efficientem dici debere*, ut in pag. 8. posterioris sui libelli valde inconsiderate affirmat. Quærat, legat, evolvat mea scripta, nihil unquam simile in illis reperiet; sed omnino contrarium. Me vero à talibus opinionum portentis quam maxime esse remotum, notissimum est iis omnibus, qui vel scripta mea legerunt, vel aliquam mei notitiam habent, vel saltem omnino fatuum esse non putant. Atque idcirco admodum miror, quis sit scopus istorum Calumniatorum. Nam si volunt persuadere hominibus, ea me scripsisse, quorum plane contrarium in meis scriptis reperitur, deberent prius curare, ut omnia, quæ in lucem edidi, suppressantur, nec non etiam, ut ex eorum, qui jam ea le-

gerunt, memoria deleantur: quamdiu enim hoc non faciunt, plus sibi nocent quam mihi. Miror etiam, quod contra me, qui eos nunquam laceffiui, nihilque nocui; sed qui fortasse, si me irritarint, nocere possem, tanta cum acerbitate ac tanto studio invehantur, interimque nihil agant contra multos alios, qui eorum doctrinam libris integris refutarunt, ipsosque ut Simplicios & Andabatas deriserunt. Nolo tamen hic quicquam addere, quo revocem illos ab instituto libellis me suis impugnandi: video libenter me tanti fieri ab ipsis: sed iis interim precor sanitatem.

Hæc scripta sunt Egmonda in Hollandia circa finem Decembris, Anno 1647.

F I N I S.

A P P E N D I X ;

Continens

O B I E C T I O N E S
Q U I N T A S & S E P T I M A S

In
R E N A T I D E S C A R T E S
M E D I T A T I O N E S
D e P r i m a P h i l o s o p h i a

Cum ejusdem ad illas Responſionibus & duabus Epistolis,

Una ad Patrem D I N E T Societatis Ieſu Præpoſitum
P r o v i n c i a l e m p e r F r a n c i a m ,

Altera ad celeberrimum Virum

D. G I S B E R T U M V O E T I U M .

A M S T E R D A M I ;
Apud Johanneſſonem Junioſorem ;

1692.

Typographus Lectori.

E Tiamsi Auctor Meditationum de Primâ Philosophiâ noluerit ut Objectiones quintæ amplius in suo libro cum cæteris legerentur, ut ex posita loco illarum Admonitione liquere potest; quia tamen à magni nominis Philosopho sunt profecta, rem curiosis ingeniis non ingrati me facturum existimavi, si illas hoc loco, quamvis alieno, unâ cum Responſionibus reponerem. Quæ ratio cum pro septimis etiam Objectionibus militet, eas quoque Quintis subjunxi, simulque Epistolas ad Iesuitam Dinet & ad Gisbertum Voetium Vltrajectinum Theologum. Et ne qua in re illorum votis desim, eadem opera hic significabo; Primarum objectionum auctorem esse doctum quendam Federati Belgii Theologum, Secundas Lutetiæ à Marino Merſenno ex diversorum Philosophorum & Theologorum ore exceptas fuisse, Tertias esse Thomæ Hobbii celeberrimi Philosophi Angli, Quartas Antonii Arnaldi Doctoris Theologiæ Sorbonici. Quintas nomen auctoris sui Petri Gassendi præferre, Sextas rursus ab eodem Merſenno ex aliorum ore fuisse exceptas, Septimas denique apparere ex Epistola ad Patrem Dinet esse Iesuita cujusdam.

O B I E C T I O N E S

Q U I N T A E.

Eximio viro

R E N A T O C A R T E S I O
P. G A S S E N D U S S.

I R E X I M I E,

Beavit me Merfennus noster, cum tuarum illarum sublimium de prima Philosophia Meditationum participem fecit. Quippe argumenti præstantia, ingenii perspicacia, nitorumque dictionis mirificè placuit. Quare & lubens gratulor, quòd animo adeò excelso c fœlici, aggredieris scientiarum fineis provehere, & res omnibus retrò sæculis abstrusissimas enucleare. Id mihi fuit durum, quod ille præterea amicitia jure exegit, ut ad te perscriberem, si quis fortassis scrupulus ingereretur, superessetve. Si quidem præsenſi nihil aliud me, quàm hebetudinem testaturum, si rationibus tuis non acquiescerem; vel potius quàm temeritatem, si tantillum etiam in oppositum, quasi repugnando, hiscere auderem. Annui tamen viro amico, ratus aliunde te non tam meum, quàm illius consilium æqui, bonique consulturum; cum eo nempe candore sis, ut facile putes nihil aliud me, quàm nudas tibi proponere meas dubitandi rationes voluisse. Testor sanè abundè fore, si illas vel ad calcem usque legere sustinueris; nam quod te permovere debeant, ut vel de tuis ratiociniis minimum diffidas, vel ad respondendum tempus deteras, melioribus curis destinatum, ipse profectò Author non sum. Quinetiam non audeo, nisi cum rubore, illas coram te propalare, qui certo sum certior nullam esse earum, quæ non tibi pluries inter meditando occurrerit, & quam tamen, certo consilio, vel antemiseris, vel censueris dissimulandam. Profero ergo ^{cu}ca mente,

ut prolatas duntaxat velim; prolatas, inquam, non de rebus ipsis, quas demonstrandas suscipis, sed de methodo, ac vi demonstrandi. Profectò enim & ter-maximi Dei existentiam, & animorum nostrorum immortalitatem profiteor; ac hæreo duntaxat circa energiam illius ratiocinii, quo tu tam ista, quàm alia Metaphysica cohærentia, probas.

I N M E D I T A T I O N E M I .

De iis, quæ in dubium revocari possunt.

A Circa primam quidem Meditationem, non est quòd multùm immorer: comprobo enim institutum, quo mentem tuam exuere omni præjudicio voluisti. Id unum non satis percipio, Quamobrem satius non dixeris simpliciter, ac paucis verbis incerta habere quæ prænoveras, ut ea deinde seligeres, quæ vera deprehenderentur, quàm, habendo omnia pro falsis, non tam vetus exuere quàm inducere novum præjudicium. Et vide, ut necesse fuerit, quo tibi ipsi faceres fidem, fingere Deum deceptorem, aut nescio quem malum Genium delusorem; cum visum fuisset sufficere, humanæ mentis caliginem, solamve naturæ imbecillitatem causari. Fingis præterea te somniare, ut in dubiùm omnia revoces, & quidquid rerum agitur, pro ludificatione ducas; Sed an propterea à te extorques, ut non vigilare te credas, & incerta, falsaque habeas, quæ coram te sunt, aut geruntur? Quicquid dixeris, nemo erit, qui persuadeatur te esse persuasum, nihil esse verum ex iis omnibus, quæ cognoveris; ac tibi perpetuò vel sensum, vel somnium, vel Deum, cacodæmonem imposuisse. An non futurum fuisset magis & philosophico candore, & veritatis amore dignum; res, ut se habent, & bona fide, ac simpliciter enunciare, quàm, quod obijcere quispiam posset, recurrere ad Machinam, captare præstigias, sectari ambages? Quanquam, quia tibi ita est visum, nolim amplius conundere.

5

O B I E C T I O N E S Q U I N T A E .

I N M E D I T A T I O N E M I I .

De natura Mentis humanae, Quod ipsa sit notior, quàm corpus.

Circa secundam, Video te adhuc in ludificatione perstare, & nihilominus animadvertere, saltem **T E E S S E**, qui ludificaris; atque idcirco statuere illud pronunciatum, **Ego sum, Ego existo**, quoties à te profertur, vel mente concipitur, esse verum. At tamen non video tibi opus fuisse tanto apparatu; quando aliunde certus eras, & verum erat te esse: poterasque idem vel ex quavis alia tua actione colligere: cum lumine naturali notum sit, quicquid agit, esse. Subdis, te non propterea satis intelligere quid sis: hoc autem serid accipitur, & ultro conceditur, id ipsumque opus, ac labor. Nempe id absque ambagibus, rotàque illa suppositione videtur fuisse requirendum. Meditari vis consequenter, qualem te esse credideris, ut subtractis dubiis id solum remaneat, quod certum sit, & inconcussum. Hoc verò nemine non probante facies. Rem aggressus, & cum te putaris esse hominem, quæris *Quid sit homo*, & dimissa consulto definitione vulgari, seligis ea, quæ prima fronte tibi occurrebant, ut habere te vultum; manus, & cætera membra, quæ nomine corporis designabas; itemque te nutriri, incedere, sentire, cogitare, quæ referebas ad animam. Hoc porro esto, modò caveamus distinctionem tuam inter animam, & corpus. Dicitur te tunc non advertisse quid esset anima, sed imaginatum solum aliquid instar venti, ignis, vel ætheris, quod crassioribus tui corporis partibus esset infusum. Istud memorabile est. De corpore, non dubitasse naturam ejus in eo esse, ut sit quid aptum figurari, circumscribi, spatium replere, & ex eo omne aliud corpus excludere; tactu, visu, auditu, odoratu, gustu percipi, & pluribus modis moveri. Potes verò hæc etiam hodie attribuere corporibus, dummodo non omnibus omnia: siquidem ventus corpus est, & non percipitur tamen visu: neque excludas adjuncta alia: nam ventus, ignis, & plura movent. Quod sub jicis autem, negasse te corpori vim seipsum movendi: non apparet qui tueri jam possis, quasi corpus omne esse debeat suapte natura

immobile, omnisque ejus motus à principio incorporeo procedere; & neque aqua fluere, neque animal incedere, sine incorporeo motore censeatur.

2. Exploras deinde, *num supposità adhuc deceptione, affirmare possis esse in te aliquid ex iis, quæ pertinere censuisti ad naturam corporis, & attentissimo examine factò dicis te nihil tale in te reperire.* Hoc jam loco non spectas, te, quasi hominem integrum, sed quasi interiorem, occultioremve partem, qualem cogitâras esse animam. Quæso te, ergo, ô Anima, seu quocumque velis nomine ceneri, emendâsti ne hæctenus eam cogitationem, quæ prius imaginabaris te esse quidpiam instar venti, similisve rei his membris infusæ? Non fecisti sanè: Cur non possis igitur esse adhuc ventus, vel potius tenuissimus spiritus, qui calore cordis ex purissimo sanguine, aliundeve, aut ab alia causâ exciteris, ferveris, & fusus per membra vitam illis tribuas, & cum oculo videas, cum aure audias, cum cerebro cogites, cæteraque, quæ vulgo tibi tribuuntur munia, exsequaris? id si ita sit, cur non habeas eandem figuram, quam totum hoc corpus, uti aër eandem, quam vas continens? Cur non censearis circumferri ab eodem ambiente, quo corpus, aut à corporis Epidermide? Cur non replere spatium, sive parteis spatii, quas crassum corpus, seu partes ipsius non replent? Quippe corpus crassum habet poros, per quos ipsa diffundaris: adeò ut ubi partes tuæ fuerint, partes illius non sint: eodem modo, quo in vino, & aqua mistis ubi sunt partes unius, non sunt partes alterius, quantum cumque visus discernere nequeat? Cur non excludere corpus aliud ab eodem spatio? Cum in quibuscunque spatiolis fueris, partes corporis crassioris esse simul nequeant. Cur non moveri pluribus motibus? Cum tu enim plureis ipsis membris tribuas, quomodo id possis, quin movearis ipsa? Certe neque moves immota, cum opus contentione sit: neque potes non moveri ad ipsius corporis motum. Si hæc igitur ita sint, cur dicas in te nihil esse, eorum, quæ ad naturam corporis spectant?

3. *Pergis, neque esse in te ex iis, quæ anima tribuuntur, nutriri vel incedere.* At primum potest aliud esse corpus, nec tamen nutriri. Deinde, si tale sis corpus, qualem spiritum diximus,

mus, cur, cum crassiora illa membra crassiore substantia nutriuntur, non possis ipsa tenuior tenuiore quoque nutrirī? Et, nonne illo corpore, cujus eæ sunt partes, adolescente, ipsa adolescis: & dum illud debilitatur, debilitaris quoque ipsa? Ad incessum quod attinet, cum membra incedant per te, & in locum nullum condant, nisi agente, & ferente te, quomodo id fiat sine tuo incessu? *quandoquidem*, inquis, *jam corpus non habeo*, hæc nihil sunt, nisi figmenta. Verum, seu nos ferio, probandum est tibi neque te habere ullum corpus, quod informes: neque te esse ejusmodi, quod unà nutrirī, incederēque valeat. Pergis adhuc, *neque te sentire*. At ipsa profectò es, quæ vides colores, audis sonus, &c. *Hoc*, inquis, *non fit sine corpore*. Credo equidem, sed primùm adest tibi corpus, ipsaque es intra oculum, qui non videt sanè absque te: ac potes deinde esse tenue corpus, quod per organum sensus opereris. *Per multa*, inquis, *visa sum sentire in somnis, quæ me non sensisse postea animadverti*. Enimverò tamen si fallaris, quod non utens oculo videaris sentire, quod sine oculo non sentitur, non es tamen semper experta eandem falsitatem, neque non usa es oculo, per quem senseris, imagineque hauseris, quibus jam sine oculo uti possis. *Deprehendis tandem te cogitare*. Id verò abnuendum non est: sed probandum superest tibi, viam cogitandi ita esse supra naturam corpoream, ut neque spiritus, neque aliud corpus agile, purum, tenue, ulla dispositione parabile sit, quod cogitationis efficiatur capax. Probandum simul animas Brutorum esse incorporeas, videlicet quæ cogitent, seu præter functiones sensuum externorum, aliquid internè, non vigilando modò, sed somniando etiam cognoscant. Probandum rursus crassum hoc corpus ad cogitationem tuam nihil prorsus conferre (cum absque illo tamen nunquam fueris, neque ab illo se juncta aliquid huc usque cogitaveris) ac te idcirco independentem ab eo cogitare: ad eò ut neque impediri, neque turbari valeas à vaporibus, sive fumis tetrīs, crassisque qui tam malè cerebrum interdum afficiunt.

4. Concludis, *Sum igitur præcisè Res cogitans, id est Mens, sive*

sive animus, intellectus, ratio. Heic ego agnosco me hallucinat-
 tum. Existimabam enim me alloqui animam humanam, seu
 internum illud principium, quo homo vivit, sentit, loco move-
 tur, intelligit: & alloquebar tamen solam mentem: Quippe quæ
 non modò corpus exuit, sed exuit quoque animam ipsam. An-
 ne id facis, Vir eximie; antiquorum illorum instar, qui cum pu-
 tarent animam diffusam toto corpore: principem tamen partem
 τὸ ἡγεμονικὸν habere sedem opinabantur in determinata parte cor-
 poris, ut in cerebro, aut in corde. Non quod censerent animam
 quoque in ea parte non reperiri, sed quod crederent animæ il-
 leic existenti mentem veluti superaddi, coadunarique, & unã
 cum illa partem informare. Et debebam sanè id commemoris-
 se ex disputatis in illa tua dissertatione de Methodo; Visus enim
 es in ea velle munia hæc omnia, quæ animæ tam vegetativæ,
 quàm sensitivæ tribuuntur; non dependere à Rationali, posse-
 que etiam exerceri, antequam illa adveniat, ut exercentur quo-
 que in Brutis, in quibus rationis nihil esse contendis. Sed ne-
 scio quo pacto oblitus id fueram, nisi quia dubius remanseram,
 illudne principium quo tam nos, quàm Bruta, vegetamur, at-
 que sentimus, non velles dici animam; sed animam propriè esse
 nostram mentem: cum tamen illud principium dicatur pro-
 priè animare, Mens nihil aliud præstet, quàm ut cogitemus,
 quod tu quidem fieri asseris. Vt cumque id fuerit, dicare jam
 Mens, atque esto Res cogitans præcisè. Subdis *solam cogitatio-
 nem non posse divelli à te.* Hoc verò non est, cur tibi negetur: si
 præsertim sis sola Mens, & nolis tuam substantiam à substantia
 animæ plus quàm consideratione distinctam. Quanquam hæ-
 reo, an cum dicis *non posse cogitationem divelli à te,* intelligas te,
 quandiu es, indefinenter cogitare. Id sanè conforme effato Phi-
 losophorum celeberrimum, qui immortalitatem tuam probaturi as-
 sumpsêre te perpetuò moveri, seu, ut ego quidem interpretor,
 cogitare perpetuò: verum si non persuadebuntur, qui non capi-
 ent quo modo possis aut per soporem lethargicum, aut in utero
 etiam, cogitare. Quo loco hæreo præterea, an existimes te in cor-
 pus, illiusve partem intra uterum, aut ab exortu, esse infusam.
 Sed nolo molestius id inquirere, neque cogitare, an reminiscaris
 quod

quid in utero, primisve ab exortu diebus, mensibus, aut annis cogitaveris, neque, si id sis responsura, quamobrem oblita omnium fueris: In sinuo duntaxat, ut memineris; quàm obscura, quàm tenuis, quàm pene nulla esse potuerit temporibus illis tua cogitatio. Pergis, *te non esse compagem membrorum, que corpus humanum appellatur.* Id verò admittendum est, quia spectaris solum: ut res cogitans, & pars humani compositi ab hâc exteriore, crassiorêque distincta. *Non sum etiam,* inquis, *tenuis aliquis aër istis membris infusus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quicquid mihi fingo: Suppositus enim ista nihil esse; manet positio.* Heic autem consistite, ô mens, & positiones, seu potius fictiones illæ tandem facessant. *Non sum,* inquis, *aër, aut aliquid tale:* at si anima tota tale quidpiam est; quorsum tu, quæ censeari potes pars animæ nobilissima, non censearis quoque esse quasi flos, seu portio subtilissima, purissima, actuosissimaque illius? *Fortassis,* inquis, *hæc, quæ suppono nihil esse, sunt aliquid, neque diversum ab eo me quem novi; nescio tamen, nec de hoc jam disputo.* Sed si nescis, si non disputas: cur te nihil esse istorum assumis. *Novi,* inquis, *me existere; hujus autem rei notitia præcisè non potest pendere ab eo, quod non novi.* Hoc esto; sed memineris te nondum fidem fecisse, quòd non sis aër, non vapor, non alia.

5. Describis consequenter quid sit, quod imaginatio, inquam appellas. Dicis quippe *imaginari nihil esse aliud, quam contemplari figuram, imaginemve rei corporeæ.* Videlicet, ut inferas te alia cogitationis specie, quàm imaginatione cognoscere naturam tuam. Attamen, cum tibi pro tuo arbitrato imaginationem definire liceat, quælo te, si corporeæ sis, ut nondum probasti oppositum, cur non contemplari te possis sub figurâ, imagineve corporeâ: Et quælo te, dum contemplaris, quid nam experiris tibi obversari, præter substantiam quandam puram, perspicuam, tenuem, instar auræ universum corpus, vel cerebrum certè, illiusve partem pervadentis, animantis, functiones tuas illeic obeuntis? Cognosco, inquis, nihil eorum, quæ possum imaginationis ope comprehendere, ad hanc, quàm de me habeo, notitiam pertinere. Verùm quomodo cognoscas non dicis, &

cùm paulò ante statuiffes nescire te adhuc istane ad te pertinerent; unde nam quæso id jam concludis?

6. *Pergis, Mentem esse ab istis diligentissimè avocandam, ut suam ipsa naturam quàm distinctissimè percipiat. Id rectè mones: sed postquàm ipsa te diligentissimè avocasti; renuncia, quæso, quàm distinctè naturam tuam perceperis. Nam dicere solum te esse Rem cogitantem, operationem memoras, quam omnes prius tenebamus, sed operantem substantiam, qualis nempe fit, quomodo cohæreat, quomodo ad agendum tam varia tam variè sese comparet, ac hujusmodi cætera prius ignorata nobis non declaras. Dicis percipi intellectu, quod imaginatione, (quam idem esse statuis cum sensu communi) non potest. Sed, ô bona Mens, docere ne potes plureis intus esse, & non unicam, simplicemve facultatem, qua quid vis demum cognoscamus? Cum ego Solem oculis apertis intueor, manifesta est sensio. Cum deinde oculis clausis Solem apud me cogito, manifesta est interna cogitatio. At quomodo tandem discernere valeam me sensu communi, seu facultate imaginatrice, non verò mente, seu intellectu percipere Solem: adeò ut possim pro libitu nunc intellectuone, quæ non sit imaginatio; nunc imaginatione, quæ non sit intellectio, solem comprehendere; Sanè, si cerebro turbato, & imaginatrice læsâ, intellectus constaret, qui functiones proprias, purasque obiret, tum posset intellectio tam dici distingui ab imaginatione, quàm imaginatio à sensione externâ: à at quia secus esse contingit, facile profectò non est appositum statuere discrimen. Dicere certè, ut tu facis, *imaginationem tunc esse, cum rei corporea contemplamur imaginem*: vides cùm non alia ratione contemplari corpora liceat, fore igitur corpora imaginatione solùm cognoscenda; aut ita certè, ut facultas alia cognoscens discerni non valeat. Dicis fieri adhuc non posse, quin putes res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, exploranturque sensibus, distinctius agnosci, quàm istud nescio quid tui, quod in imaginationem non cadit: ut mirum sit res dubias, & à te alienas distinctius cognosci, atque comprehendendi. Sed primum per optimè facis, cùm dicis, *illud nescio quid tui*: revera enim nescis quid sit, seu quæ natura ejus sit; nec proinde potes certior fieri,*

id.

id ne hujusmodi sit, quod in imaginationem cadere non possit. Deinde omnis nostra notitia videtur planè ducere originem à sensibus: & quamvis tu neges quicquid est in intellectu, præesse debere in sensu: videtur id esse nihilominus verum, cum nisi sola incurfione, *το ἀπεμαρτυρητόν* ut loquuntur, fiat; perficiatur tamen analogiâ, compositione, divisione, ampliacione, extenuacione aliisque similibus modis, quos commemorare nihil est necesse. Nihil proinde mirum, si ea, quæ per se incurrunt, & percipiunt sensum, impressionem vehementiorem in animo faciant, quàm quæ animus accepta solum occasione ex rebus in sensum incidentibus sibi ipsa fingit, atque comprehendit. Et vocas tu quidem dubias res corporeas, sed si verum fateri vis, non minus certæ existere corpus intra quod versaris, & ista omnia quæ te circumstant, quàm existere te ipsam. Et cum ipsa te tibi ipsi sola operatione, quæ cogitatio dicitur, manifestas; quid hoc est, respectu manifestationis hujusmodi rerum? Quippe non modò manifestantur variis operationibus, sed & aliis præterea multis evidentissimis accidentibus, magnitudine, figurâ, soliditate, colore, sapore, &c. adeo ut quamvis extra te sint, nihil mirum, si ipsas distinctius, quàm te cognoscas, comprehendasque. At quonam modo fieri potest, ut rem alienam melius, quàm te ipsam intelligas? Quo nempe modo oculus videt cetera, non videt seipsum.

7. Sed, inquis, *Quid sum igitur? Res cogitans. Quid est hoc? Nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & sentiens.* Multa heic dicis, in quibus singulis non hæreo, in hoc uno hæreo, quod te rem sentientem dicis. Id nempe mirum, cum jam antè asserueris oppositum. An dicere fortè voluisti esse præter te facultatem corpoream residentem in oculo, aure, cæterisque organis, quæ species rerum sensillum excipiens sensationem ita inchoet, ut tu deinde perficias, ipsaque sis, quæ revera videas, audias, & cætera sentias? Hæc nempe de causa, ut puto, tam ipsam sensationem, quàm etiam imaginationem cogitationis speciem facis. Id porrò esto: sed vide tamen, an non quæ sensio in brutis est, cum non sit tuæ absimilis, cogitatio quoque dici valeat: sicque in ipsis etiam brutis Mens sit non dissimilis tui? Ego, inquis, arcem in cerebro

tenens, excipio quicquid per spiritus nervis traductos renunciat: sicque apud me peragitur sensio, quæ dicitur fieri toto corpore. Esto: sed sunt in Brutis nervi, sunt spiritus, est cerebrum, est in cerebro principium cognoscens, quod renunciata per spiritus pari modo excipiat, sensationemque perficiat. Dices illud principium in Brutorum cerebro non esse aliud, quàm Phantasiam, sive facultatem imaginatricem. At tu ostende te aliud in cerebro esse, quàm Phantasiam, imaginatricemve humanam. Quærebam mox antè criterium, quo te probares aliam; at non es, opinor, illud allatura. Afferes sane operationes longè præstantiores, quàm quæ eliciuntur à Brutis: At quemadmodum licet homo sit præstantissimum animalium, non eximitur tamen ex animalium numero; ita quamvis tu exinde proberis imaginatricum, sive Phantasiarum præstantissima, non eximèrè tamen ex numero earum. Nam & quod te mentem specialiter voces, nomen esse potest dignioris, sed non diversæ propterea naturæ. Sanè, ut te esse diversæ (hoc est, ut contendis, incorporeæ) naturæ probares, deberes quandam operationem alia ratione exferere, quàm exferant Bruta: ac nisi extra cerebrum, saltè independentè à cerebro: quod tamen non facis. Siquidem illo perturbato perturbaris ipsa, eodem oppresso opprimeris; & si quarum species ex eo excidant, non retines ipsa ullius vestigium. Fiunt omnia, inquis, in Brutis impulsione cæca spirituum, cæterorumque organorum: eo modo, quo in horologio, machinave alia peraguntur motus. Sed utcumque id verum sit circa functiones cæteras, ut nutritionis, pulsationis arteriarum, & simileis, quæ ipsæ quoque pari ratione peraguntur in homine; afferi ne potest vel actiones sensuum, vel quas passiones animæ dicunt, exferi in Brutis cæco impetu, non exferi verò in nobis? Emitterit ossa in oculum canis sui speciem, quæ in cerebrum usque trajecta, quibusdam quasi hamulis hæret animæ: ipsaque anima proinde, & cohærens ipsi totum corpus quibusdam quasi catenulis subtilissimis rapitur ad ossam. Emitterit etiam lapis intentatus sui speciem, quæ vectis instar animam propellat, corpusque unà abigat, seu fugere cogat. Sed nonne hæc eadem in homine fiunt? Nisi fortassis alius est modus quo

quo fieri ista concipis, quemque si doceas, valdè obstringas? Ego inquis, libera sum estque in mea potestate, ut hominem æque à fuga, & prosecutione avertam. Sed nempe facit idem in Bruto cognoscens illud principium, & licet canis nihil interdum minas ictusque reveritus, in offam conspectam proflinat, quàm facit homo sæpe similia: Latrat, inquis, canis mero impetu, & non ex delectu, ut loquitur homo. Sed & causæ homini sunt, ut loqui censeatur ex impetu: nam & quod tribus delectui, ex majore impetu est, & suus quoque Bruto est delectus, ubi major est impetus. Vide cerrè canem sic latratum suum attemperantem ad lituum, ut omneis soni acuti, gravis, lenti, celeris mutationes imitaretur: quantumcumque illæ pro lubitu, & ex inopinato aut crebrescerent, aut producerentur. Ratione, inquis, carent Bruta: Sed nimirum carent humana, non suâ: adeò proinde ut non videantur *ἀλογα* dicenda, nisi comparata ad nos, seu ad nostram speciem, cum alioquin *λογικῶς* seu ratio tam videatur esse generalis, posseque illis attribui, quàm facultas cognoscens, sensusve internus. Dicis ea non ratiocinari. Verùm, cum non ratiocinentur tam perfectè, deque tot rebus, ac homines: & ratiocinantur tamen, & nihil videtur discriminis, nisi secundum magis & minus. Dicis ea non loqui: Sed cum non proferant voces humanas (scilicet homines non sunt) proferunt tamen proprias, iisque ut nos nostris perinde utuntur. Potest, inquis, etiam delirus plureis voces contexere ad aliquid significandum: cum nihilominus id non possit Brutorum sapientissimum. Sed vide, an sis satis æquus, qui voces humanas exigis in Bruto, nec attendis ad proprias. Verum hæc longioris sunt disquisitionis.

8. Adfers deinde exemplum ceræ, ac circa illud plurima habes, ut significes aliud esse, quæ vocant accidentia ceræ, aliud ipsam ceram ejusve substantiam. ac opus esse solum mentis, sive intellectus, non verò sensus, aut imaginationis ipsammet ceram, ejusve substantiam distinctè percipere. At primò illud ipsum est, quod omnes vulgo profitentur, abstrahi posse conceptum ceræ, substantiæve ejus à conceptibus accidentium. An verò propterea ipsa substantia, seu natura ceræ distinctè concipitur? Concipimus quidem præter colorem

guram, liquabilitatem, &c. esse aliquid, quod sit subjectum accidentium, mutationumque observatarum: sed quid nam, aut quale illud sit, nescimus. Quippe latet semper, & solum, quasi conjiciendo, subesse debere aliquid putatur. Heinc miror qui dicas te peracta illa detractione formarum, quasi vestium, perfectius, atque evidentius percipere quid cera sit. Nam percipis quidem ceram, ejusve substantiam debere esse aliquid præter ejusmodi formas: at quid illud sit, non percipis, nisi nos fallis. Neque enim id tibi revelatur, ut revelari potest homo, cuius prius vesteis, pileumque solum conspeximus: dum ista illi detrahimus, ut quis, aut qualis sit, noscatur. Deinde cum putes id te quomocumque percipere, quomodo, quæso, percipis? An non ut aliquid fustum extensumque? Neque enim tanquam punctum concipis, tamen hujusmodi sit, ut nunc latus, nunc contractius extendatur. Et cum hujusmodi extensio infinita non sit, habeatque terminum, an non illud etiam concipis quadam ratione figuratum? Et cum videaris tibi illud quasi, videre non-ne illi præterea nescio quem tamen confusum colorem affingis? Habes id certè ut corpulentius, ita visibilis, quàm merum inane? Quare & tua intellectio imaginatio quædam est. Si dicas te absque ullâ extensio-
ne, figurâ, coloreque concipere, dic, bonâ fide, quale nam ergo; Illud quod habes de hominibus visis, seu mente perceptis, quorum tamen non nisi pileos, aut vesteis conspiciamus, non arguit mentem potius esse, quàm imaginatricem, quæ dijudicet. Certè & canis, in quo parem tibi mentem non admittis, simili modo dijudicat, cum non herum suum, sed pileum solum, aut vesteis videt. Quid, quod tamen herus stet, sedeat, cubet, reclinetur, contrahatur, effundatur, agnoscit tamen semper herum, qui sub omnibus illis formis esse potest, cum tamen non sub unâ potius, quàm sub aliâ sit, eadem proportione, quâ cera? Et cum leporem currentem venatur, integrumque, & mortuum, ac postea excoriatum, discerptumque in frustra videt; putas non existimat eundem semper leporem esse? Quod proinde dicis perceptionem coloris, duritiei, & similium, esse non visionem, non tactionem, sed solius mentis inspectionem; Esto: dummodo mens non

non differat ab imaginatrice, re ipsa: Cùm verò addis eam inspectionem esse posse imperfectam, & confusam, vel perfectam & distinctam, prout minùs, vel magis ad illa, ex quibus constat cera attenditur: Id sanè arguit, non inspectionem mente factam, illius nescio cuius rei, quæ est præter omneis formas, esse claram, distinctamque cognitionem ceræ: sed inspectionem per sensus factam omnium, quantum fieri potest, accidentium, mutationumque, quarum cera est capax his certè concipere, & explicare poterimus quid nomine ceræ intelligamus; at nudam illam, vel potius occultatam substantiam neque ipsi concipere, neque explicare aliis valeamus.

9. Subdis consequenter. *Quid autem dicam de hac ipsa mente, si ve de me ipso, nihil dum enim aliud admitto in me esse præter mentem? Quid, inquam, ego, qui hanc ceram videor tam distinctè percipere? Nunquid me ipsum non tantum multò veriùs, multo certius, sed etiam multò distinctius, evidentiusque cognosco? Nam si iudico ceram existere ex eo ipso, quòd hanc videam, quantò magis me? Fieri enim potest: ut hoc quòd video verè non sit cera. Fieri potest, ut nequidem oculos habeam, quibus quicquam videam: sed fieri plane non potest, cùm videam, si ve (quòd jam non distinguo) cum cogitem me videre, ut ipse ego cogitans non aliquid sim. Simili ratione si iudico ceram esse, ex eo, quòd hanc tangam: idem rursus efficietur, me esse. Si ex eo, quòd imaginer, vel quavis alia ex causa, idem patet. Sed & hoc ipsum, quòd de cera animadverto, ad reliqua omnia, quæ sunt extra me posita, licet applicare. Tot tua sunt verba, quæ id repono, ut animadvertas demonstrare illa quidem te distinctè cognoscere quòd existas, ex eo, quòd distinctè videas, cognoscasve existere ceram, illaque ejus accidentia, at non probare te propterea cognoscere quæ, aut qualis sis, nec distinctè; quòd operæ pretium tamen fuerat; nam quòd existas, non dubitatur. Vide interim, ut heic non insistam, ut neque prius institi circa id, quòd cùm nihil in te admittas præter solam mentem; atque idcirco oculos, manus, cæteraque organa corporea excludas; nihilominus loqueris de cera, ejusque accidentibus, quæ videas, quæ tangas, &c. Et quæ profectò neque videre sine oculis, neque tangere sine manibus (seu, ut tecum loquar, cogitare te videre*

videre, & tangere) potes. Pergis. *Si magis distincta visa sit ceræ perceptio postquam mihi non ex solo visu, vel tactu, sed pluribus ex causis innotuit: quanto distinctius me ipsum à me nunc cognosci fatendum est: quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cuiuspiam corporis perceptionem possunt juvare, quin eadem omnes mentis meæ naturam probent.* Verùm, ut quæ de cerâ deduxisti, probant tantùm perceptionem existentiaë mentis, non verò naturæ illius, ita non probabunt amplius omnia alia. Quod si velis præterea deducere aliquid ex perceptâ ceræ, aliarumque rerum substantiâ, inferes solum, quemadmodum substantiam illam confusè solum, & ut nescio quid concipimus, ita mentem quoque concipi adeò ut verè repetere liceat quod est à te dictum, *illud nescio quid tui.* Concludis, atque ecce tandem sponte sum reversus eò, quò volebam. Nam cum mihi nunc notum sit ipsam Mentem, & corpora non proprie à sensibus, vel ab imaginandi facultate, sed à solo intellectu percipi: nec ex eo percipi, quòd tangatur, aut videatur; apertè cognosco nihil faciliùs, aut evidentiùs meâ mente posse percipi. Ita tu quidem; at ego non video, undenam deducas, aut apertè cognoscas aliud posse percipi de tuâ Mente, quàm quod existat. Unde & quod fuerat ipso titulo Meditationis promissum, fore ut per ipsam mens humana efficeretur corpore notior, non video quid præstitum sit: neque enim tuum institutum fuit probare esse mentem humanam, ejusve existentiam esse existentiaë corporis notiozem: cum saltem, an sit, existat-ve controversetur à nemine, sed voluisti haud dubiè facere illius naturam notiozem naturâ corporeâ, & hoc tamen non præstitisti. De naturâ certè corporeâ recensuisti ipsa, ô Mens, quàm multa noscamus, extensionem, figuram, occupationem spatii, &c. Dete verò ecquid-nam tandem? Non es compages non aër, non ventus, non res incedens, non sentiens, non alia: Hæc ut concedantur (quorum tamen quædam tu quoque refellisti) non ea sunt tamen, quæ expectamus. Scilicet negationes sunt, & non postulatur quis non sis, sed quid tandem sis. Itaque refers nobis ad summum te esse Rem cogitantem, id est dubitantem, affirmantem, &c. Sed dicere primum te esse Rem, est nihil notum dicere: Hæc enim vox est generalis, indiscreta,

vaga, & te non magis artinens, quàm quicquid in toto est mundo, quam quicquid non est prorsus nihil. Tu es Res? id est, nihil non es: seu quod est idem, aliquid es: Sed lapis etiam nihil non est, seu aliquid est, & musca similiter, & cætera omnia. Deinde, quod te *Cogitantem* dicis, rem quidem notam dicis, sed tamen non prius ignotam, neque requisitam à te: Quis dubitet enim quin sis cogitans? Quod nos latet, quod quæritur, intima tua substantia est, cujus proprium est cogitare. Quocirca, ut inquirere, sic concludere oporteret non quod sis res cogitans, sed qualis sis res, quæ es cogitans. An-non, si quæreretur ex te Vini noticia supra vulgarem, non satis erit tibi dicere, Vinum est res liquida, ex uvis expressa, alba, vel rubra, dulcis, inebrians, &c. sed conabere explorare, declarareque utcumque internam ejus substantiam, prout contexta observatur, ex spiritu, phlegmate, tartaro, cæterisque partibus, hac, aliave quantitate, temperationeque inter se commistis. Pari ergo modo cum tui noticia supra vulgarem, hoc est hætenus habitam, quæreretur: vides hæud dubiè non satis esse si nobis renuncies te esse rem cogitantem, dubitantem, intelligentem, &c. sed incumbere tibi, ut labore quodam quasi chymico teipsam ita examines, ut internam tuam substantiam & detegere, & demonstrare nobis possis. Hoc certè si præstiteris, explorabis us ipsimet, sis ne ipso corpore notior, quod anatomia, quod chymia, quod tot aliæ, artes, tot sensus, tot experimenta, cujusmodi sit, multùm manifestant.

IN MEDITATIONEM III.

D E D E O,

Quod existat.

I.

CIrca tertiam, ex eo quod agnoveris claram, distinctam-que notitiam illius Propositionis, *Ego sum res cogitans*, causam esse certitudinis, quam de illa habes, inferis te posse statuere generalem hanc Regulam, *illud omne verum est quod valde clarè & distinctè percipio*. Cæterùm licet hætenus Regula

C

nulla

nulla melior in tanta rerum caligine inveniri potuerit : cùm videamus tamen ingenia tam magna, quæ videntur debuisse tam clarè, tamque distinctè plurima percipere, censuisse rerum veritatem vel in DEO, vel in puteo esse absconditam : an-non suspicari par est Regulam forte esse fallacem. Et certe, cum tibi ignota Scèpticorum argumenta non sint : quid est, quod possimus verum inferre, tanquam clarè, & distinctè perceptum, nisi apparere id, quod cuique apparet. Ego saporem peponis gratum clarè, distinctèque percipio: itaque verum est peponis saporem apparere mihi hujuscemodi: At quòd proptereà verum sit talèm in ipso pepone esse, quomodo mihi persuàdeam, qui puer cum essem, ac bene valerem, secus judicavi : nimirum clarè distinctèque alium in pepone saporem percipiens. Video & multis hominibus secus videri : video & multis animalibus, quæ gustu pollent, optimèque valent. An ergo verum vero repugnat: an potius, non ex eo, quòd aliquid clarè, distinctèque percipitur, id secundum se verum est, sed verum solummodò est, quòd clarè, distinctèque tale percipiatur. Idem pene est dicendum de iis, quæ ad mentem spectant. Juràssem aliàs non posse à minore quantitate ad majorum transiri, nisi transeundo per æqualem : non posse item duas lineas, ad sese continuè magis accedenteis, si producerentur infinitè non tandem concurrere : nempe videbar mihi ista ad eò clarè, distinctèque percipere, ut pro axiomatibus verissimis, indubitatissimisque haberem : & postea tamen fuère argumenta, quæ oppositum suaserint, veluti perceptum clarius, distinctiusque. Nunc verò rursus ambigo, cum ad Mathematicarum suppositionum naturam attendo. Quare & dici quidem potest verum esse me taleis, teleisque propositiones agnoscere, prout quantitatem, lineas, & similia hoc se habere modo suppono, aut concipio : & quod illæ proptereà veræ secundum se sint, pronunciarì tutò non potest. Et quicquid sit de rebus Mathematicis, Quæso te, quod ad cæteras, de quibus jam quæritur, spectat, cur-nam tot, tamque variæ sunt inter homines opiniones? Putat unusquisque se clarè, distinctèque eam percipere, quàm defendit : Et ne dicas plerosque aut hærere, aut fingere, sunt ecce, qui pro iis, quas

habent, opinionibus, etiam mortem oppetant, tametsi videant alios pro oppositis oppetentis : Nisi vero putas tum demum à pectore imo veras voces non ejici ? Et attingis quidem ipse difficultatem, quòd prius multa ut omnino certa, ab manifesta ad-miseris, quæ postea deprehenderis dubia. Verum hoc loco neque solvis, neque firmas Regulam; sed occasionem solum captas differendi de Ideis, quibus deludi potueris, ut representantibus quidpiam extra te, quod extra te tamen fortassis non fuerit, iterumque tractas de D E O deceptore, à quo falli potueris circa illas propositiones duo, & tria sunt quinque, quadratum non habet plura, latera, quàm quatuor : Quo nempe innuas expectandam confirmationem Regulæ, donec Deum esse ostenderis, qui non possit esse deceptor. Quanquam, ut hoc præmoneam, non tam est tibi laborandum, ut confirmes hanc Regulam, ex quâ proclive adeò est falsum pro vero admittere, quam ut proponas Methodum, dirigentem nos, ac docentem, quando fallamur, aut non fallamur, quoties existimamus nos clarè, distinctèque aliquid percipere.

2. Distinguis consequenter, Ideas (quas vis esse cogitationes, prout sunt tanquam imagines) in innatas, adventitias, factitias. Et primi quidem generis statuis, quòd intelligas quid sit Res, quid veritas, quid cogitatio : Secundi, quòd strepitum audias, solem videas, ignem sentias tertii, quòd Sirenas, & Hyppogryphes iugas : ac subis posse fortè omneis esse adventitias, vel omneis innatas, vel omneis factas : quatenus nondum originem illarum clarè perspexisti. Porro, ne aliqua interea, donec perpexeris, fallacia subrepat, adnotare placet videri omneis Ideas esse adventitias, procedere vè à rebus extra ipsam mentem existentibus, & cadentibus in aliquem sensum. Videlicet mens facultatem habet (vel ipsa potius facultas est) non perspicendi modò ipsas Ideas adventitias seu quas ex rebus per sensus trajectas accipit, perspicendi, inquam, nudas & distinctas, & omnino quales in se recipit: sed præterà illas variè componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus similia. Heinc tertium saltem Idearum genus distinctum non est à secundo: Nam Idea chimææ alia non est, quàm Idea capitis leonis, ventris capræ, caudæ

caudæ serpentis, ex quibus mens unam componit, cum illæ seorsim, sive singulæ adventitiæ sint. Sic Idea Gigantis, hominis-ve instar montis, aut mundi totius concepti, non alia est, quàm adventitia, Idea putà hominis magnitudinis vulgaris, quàm mens ampliat pro libitu, tametsi tanto confusius, quanto amplius concipit illam. Sic Idea Pyramidis, urbis, aut alterius rei nunquam visæ, non alia est, quàm adventitia visæ antea Pyramidis, urbis, aut alterius rei non nihil deformatæ, ac proinde confusa aliqua ratione multiplicata, comparatæque. Quod spectat ad species, quas dicis innatas, eæ profectò nullæ videntur & quæcunque dicuntur tales, videntur originem quoque habere adventitiam. *Habeo, inquis, à meâ naturâ, quod intelligam quid sit Res.* Non puto vero te velle loqui de ipsa vi intelligendi, de qua nec dubium, nec quæstio est: sed potius de Idea REI. Non loqueris etiam de Idea alicujus Rei particularis: nam Sol, hic lapis, omnia singularia, sunt Res, quarum esse Ideas innatas non dicis. Loqueris ergo de Idea Rei universè consideratæ, & prout cum ente synonyma est, ac tam latè, quàm illud patet. Quæso te verò hæc Idea quomodo esse potest in mente, nisi simul sint tot res singulares, illarumque genera, ex quibus mens abstrahat, formetque conceptum, qui nullius singularium proprius sit, & omnibus tamen conveniat? Profectò si Idea Rei innata est, innata quoque erit Idea animalis, plantæ, lapidis, omnium universalium. Nihilque erit opus, ut nos fatigemus ad internoscendum plura singularia, quo relectis variis discriminibus, id solum retineamus, quod videbitur omnibus commune, seu, quod idem est generis Ideam. Dicis quoque *te habere à tua natura, ut intelligas quid sit veritas, seu, ut ego interpretor, Ideam veritatis.* Porro, si veritas nihil aliud est, quàm conformitas judicii cum re, de quâ fertur judicium, Veritas est quædam relatio, ac proinde nihil distinctum ab ipsis re, Ideaque ad se relatis; seu, quod idem est, ab ipsa re: Idea quippe quæ & se & rem, qualis est repræsentat. Quare & non alia est veritatis Idea, quàm Idea rei, quatenus rei conformis est, seu quatenus ipsam repræsentat cujusmodi est: adeò proinde, ut si idea Rei non innata, sed adventitia sit: Idea quoque veritatis adventitiâ sit, non innata. Et cum id de qualibet veritate
fin-

singulari intelligatur, intelligi etiam potest universè de veritate, cujus notio, seu Idea (ut jam dictum est de Ideâ Rei) ex notionibus, seu Ideis singularium eruitur. Dicis rursus *te habere à tuâ natura, ut intelligas quid sit cogitatio*: (interpretor semper *Ideam cogitationis*.) Verum, ut mens ex Ideâ unius urbis fingit Ideam alterius: ita ex Ideâ unius actionis, aut visionis, vel gustationis, fingere potest Ideam alterius, ipsius puta cogitationis. Nempe analogia agnoscitur quædam inter facultates cognoscentes, unâque ad alterius notitiam facilè deducit. Quanquam de Ideâ cogitationis laborandum non est: sed de Ideâ potius ipsius mentis, atque adedò animæ, quàm si innatam dederimus, nihil erit incommodi admittere quoque Ideam cogitationis innatam. Quare & expectandum est, donec probata res fuerit de ipsâ Mente, seu anima.

3. Videris postea *vertere in dubium non tantum utrum Idea aliqua procedant ex rebus externis, sed etiam utrum omnino sint externa res aliqua*: Viderisque proinde inferre, *quamvis sint in te Idea rerum, quæ dicuntur externa, non tamen Ideas arguere, quod res sint, quoniam non ab ipsis necessario procedant: sed possint vel à te, vel modo alio nescio quo esse*. Hac puto de causa ante dicebaste non percepisse prius terram, cælum, sidera: sed terra, cæli, siderum Ideas, à quibus posset esse delusio. Itaque, si nondum credis, terram, cælum, sidera, & cætera esse: cur quæso supra terram ambulas, promoveve corpus, ut respectes Solem? cur ducis ad ignem, ut calorem sentias? cur ad mensam, aut cibum, ut famem exsatis? cur moves linguam, ut loquaris, aut manum, ut hæc ad nos scribas? Certe ista quidem aut dici, aut excogitari subtiliter possunt: at negotium nihil promovent: Et cum reverà non dubites, quin res istæ extra te sint, agamus serio, ac bonâ fide, & ut res sunt, ita loquamur. Sin supposita existentia rerum externarum, putas abunde demonstratum non posse nos ex illis mutuari quas habemus ipsarum Ideas: solvendæ tibi rationes sunt, non modò quas ipse tibi objicis, sed quæ præterea objici possunt. Scilicet ita accipis, *quasi idea admittantur provenire ex rebus, quia ita videtur docti à naturâ; & quia experimur illas à nobis, nostrâve voluntate non pendere*. Verum ut nihil neque de rationibus, neque de solutionibus dicamus, opponendum quoque, & solvendum erat inter cætera, quamobrem in cæco nato nulla

fit Idea coloris, aut in surdo vocis: nisi quia istæ res externæ non potuerunt ex se immittere in infœlicis illius mentem ullam sui speciem: quod fores à nativitate conclusæ, óbicesque illustrajiciendis fuerint perpétuò positi. Urges postea *ex exemplum Solis, cujus cum duæ sint Idea: una hausta ex sensibus, ut putà quâ parvus apparet: altera ex rationibus Astronomicis, quâ ingens esse concipitur: illa similior, ac verior est, quæ non ex sensibus ducta est, sed ex notioribus innatis elicitæ, vel quâcumque aliâ ratione effecta.* Enimveró geminæ illæ Solis Ideæ similes sunt, veræ seu Soli conformes: sed una magis, alia minus, eodem modo, quo duæ ejusdem hominis Ideæ una emissa ex decimo passu, alia ex centesimo, aut millesimo similes, & veræ, seu conformes sunt: sed illa magis, ista minus, eò quod illa, quæ propior venit, deteritur minus, quæ longius, magis, ut explicaretur si liceret paucis, neque tu ipse satis caperes. Quod autem mente solâ percipiamus vastam illam Ideam solis, non ea propterea elicitur ex innatâ quâdam notione; sed ea, quæ per sensum incurrit, quatenus experientia probat, & ratio illi innixa confirmat res distantes apparere minores seipsis vicinis: tantum ampliatur ipsâ vi mentis, quantum constat Solem à nobis distare, exæquarique diametro sua tot illis terrenis semidiamentris. Et capere vis hujusce Ideæ nihil à naturâ esse insitum? illam requirere cæco nato. Experire primum non esse in illius mente coloratam, aut lucidam: experire deinde neque esse rotundam, nisi quis illum monuerit, ipseque priùs corpus rotundum manibus attrectaverit: experire denique non esse tantam, nisi vel ratione, vel autoritate motus præacceptam ampliaverit. Quamquam, ut istud interjiciam, quæso te, nos ipsi, qui toties Solem conspeximus: qui toties apparentem ejus diametrum observavimus: qui toties de vera ratiocinati sumus: quæso te, inquam, habemus-ne aliam, quam vulgarem imaginem Solis? Colligimus quidem ratione esse Solem majorem terra centum sexaginta, & pluribus vicibus: at propterea Ideam-ne tam vasti corporis habemus? Ampliamus hanc sanè sensibus acceptam quantum possumus: contendimus mentem quantum possumus: At nihil tamen aliud, quàm tenebras meras nobis facimus: & quo-

ties habere distinctam de Sole cogitationem volumus, oportet mens redeat ad speciem, quam intercedente oculo accepit. Sufficit illi si non abnuat, quin Sol revera major sit, quin si oculus propius admoveatur, ampliorem Ideam adeptura sit; & interea tamen quantum obtinet, ad tantam ardeat.

4. Agnoscens deinde inæqualitatem, & diversitatem Idearum, *Proculdubio, inquis, illæ, quæ substantiam mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque ut ita loquar, plus realitatis objectiva in se continent, quàm illæ, quæ tantum modos, sive accidentia repræsentant. Et rursus illa, per quam summum aliquem Deum æternum, infinitum, omnipotentem, rerum omnium, quæ præter ipsum sunt, creatorem intelligo: plus perfectò realitatis objectiva in se habet, quàm illa, per quas finitæ substantiæ exhibentur.* Incedis porro heic passu grandi. Quare non nihil sistenda es. Ac non hæreo quidem circa id, quod vocas realitatem objectivam: Satis est quod cum vulgo dicant res externas esse subjectivè, seu formaliter in seipsis: objectivè autem, seu idealiter in intellectu, videris tu nihil aliud velle, quàm debere Ideam conformari rei, cujus est Idea: adeò ut repræsentativè nihil contineat, quod ipso facto non sit in ipsamet re: & tanto plus repræsentet realitatis, quanto res representata plus realitatis in seipsa habuerit. Distinguis certè statim post realitatem objectivam à formali, quæ, ut interpretor, sit ipsa Idea, non ut repræsentans, sed ut entitas aliqua. Cæterùm constat seu Ideam, seu realitatem objectivam ejus non esse mensurandam penes totam realitatem formalem rei, seu quam res ipsa habet in se: Sed penes eam duntaxat partem, cujus intellectus notitiam accepit: seu, quod est idem, penes notitiam, quam intellectus habet de re. Sic nempe esse in te dicetur Idea perfecta, ejus hominis, quem attentè, & sæpius, & in omnem faciem circumspexeris: at illius, quem in transcursu, quem semel, quem ex parte solum videris: erit perfectò imperfecta. Quod si non ipsum hominem, sed larvam faciei obductam, & vesteis corpus undequaque contegenteis adspexeris: aut dicendum est non esse in te illius Ideam; aut si est aliqua, illam esse imperfectissimam, summèque confusam. Ex quo dico haberi quidem ideam distinctam, germanamque accidentium;

tium; at substantiæ sub iis latentis non-nisi confusam, fictamque ad summum. Aded ut cum dicis *plus esse realitatis objectivæ in Idea substantiæ, quàm in Idea accidentium*: primum, negandum sit substantiæ esse veram Ideam, seu repræsentationem, atque idcirco ullam ipsius realitatem objectivam: ac deinde ubi fuerit aliqua concessa, negandum quoque sit eam esse majorem, quàm sit in Ideis accidentium, cum quicquid realitatis hujusmodi habet, habeat ex Ideis eorum accidentium, sub quibus, vel quorum instar concipi substantiam suprà diximus, declarantes illam concipi non posse nisi ut extensum, figuratum, coloratum aliquid. Circa id, quod subdis *de Idea Dei*, quæso te, cum tibi nondum constet an sit Deus, quomodo nôsti Deum repræsentari per sui Ideam, summum, æternum, infinitum, omnipotentem, omnium creatorem? An non ex præconcepta de Deo notitia, quatenus audiisti illa attributa de Deo enunciari? Quippe si nihil tale hætenus audiisses, ita ne describeres? Dices hoc jam solum afferri in exemplum, absque eo quod quæpiam adhuc definiatur. Esto: sed vide ne postea id habeas quasi præjudicatum. Dicis esse in Idea Dei infiniti plus realitatis objectivæ, quàm in Idea rei finitæ. Sed Primò, cum humanus intellectus non sit concipiendæ infinitatis capax: ided neque habet, neque respicit Ideam infinitæ rei repræsentatricem. Quare & qui infinitum quid dicit, attribuit rei, quam non capit, nomen quod non intelligit; quoniam ut res extenditur ultra omnem illius captum; ita finis negatio extensioni illi attributa ab eo non intelligitur, cujus intelligentia sine aliquo semper cõercetur. Deinde, cum maxime quæque perfectiones soleant Deo attribui: videntur eæ omnes desumptæ ex rebus, quas vulgo miramur in nobis, cujusmodi sunt diurnitas, potentia, scientia, bonitas, beatitudo, &c. quæ quantum possumus ampliantes, pronunciamus Deum æternum, omnipotentem, omniscium, optimum, beatissimum, &c. Quæ Idea porro hæc omnia repræsentat, non habet propterea plus realitatis objectivæ, quàm habeant res finitæ simul sumptæ, ex quarum Ideis, Idea illa compacta est, ac deinde modo jam dicto adaucta. Nam neque qui dicit æternum, complectitur propterea mente totam

extensionem ejus durationis, quæ nunquam cepit, & nunquam desitura est: neque qui omnipotentem, totam multitudinem effectorum possibilium, atque ita de ceteris. Postremò equis dici potest haberi ideam de Deo germanam, seu quæ repræsentet Deum qualis est? Quàm pusilla res esset Deus, nisi esset altus, haberetque alia, quàm nostra hæc quantillacumque? An non censenda est esse minor perfectionum proportio inter Deum, & hominem, quàm inter Elephantem, & intercutaneum animalculum acari? An ergo, si quis ex observatis acari perfectionibus, efformaret in se Ideam, quam Elephantis diceret, germanamque asse veraret, eneptissimus haberetur: & sibi plaudet, si quis ex visis hominis perfectionibus, Ideam efformet, quàm & Dei esse, & germanam esse contendat? Quæso etiam pauculas istas, quas in nobis esse deprehendimus, quomodo in Deo agnoscimus esse? Esse ubi agnoverimus, qualem nam licebit propterea ejus essentiam imaginari? Est profectò Deus supra omnem captum infinitis intervallis; & cum mens nostra ad illius contemplationem comparatur, non modò caligat, sed & nulla est. Quare neque est, cur dicamus germanam ullam esse Ideam, quæ Deum repræsentet; abundèque est, si ex analogiâ harum rerum nostratum, qualemcumque, & ad usum nostrum eliciamus, formemusque ideam, quæ captum humanum non superet, neque realitatem contineat, quàm in rebus cæteris, cæterarumve rerum occasione non percipiamus.

5. Assumus consequenter, *manifestum esse naturali lumine tantumdem ad minimum debere esse in causâ efficiente, & totali, quantum in effectu est* idque ut inferas, *tantumdem saltem esse debere realitatis formalis in causâ Idea, quantum objectivæ in Idea est.* Passus nempe hic etiam grandis, & in quo non-nihil consistendum sit. Primò vulgare illud dictum, nihil esse in effectu, quod non sit in causâ, videtur debere potius de materiâ, quam de efficiente intelligi. Quippe efficiens externum est, & diversæ plerumq; naturæ ab effectu. Et quamvis effectus dicatur habere realitatem ab efficiente; habet tamen non quam efficiens habeat necessariò in se, sed quam mutuari aliunde possit. Patet res perspicuè in effectu artis. Nam quamvis domus habeat totam suam realitatem ab ar-

artifex tamen illam non à se, sed aliunde acceptam tribuit. Idem facit Sol, cùm materiam inferiorem variè commutat, varia que animalia procreat; imo etiam parens, à quo licet proles habeat materiæ aliquid: illud tamen non ut à principio efficiente, sed ut à materiali habet. Quod objicis *esse effectus debere vel formaliter, vel eminenter contineri in causa*, nihil amplius arguit, quàm effectum aliquando habere formam similem formæ suæ causæ, aliquando dissimilem, & imperfectiorem quidem, adèd ut forma causæ supra illam emineat. Sed non sequitur ut propterea vel eminens causa det aliquid de suo esse, vel quæ continet formaliter, partiatur suam formam cum effectui: Nam & quamvis id fieri videatur in generatione viventium, quæ est ex semine; non dices tamen, opinor, patrem, cum generat filium, rescare, dareque illi rationalis animæ partem. Vno verbo, causa efficiens non alia ratione continet effectum, quàm quatenus illum ex certâ materiâ adumbrare potest ac perficere.

Deinde circa illud, quod infero *de realitate objectiva*, exemplum usurpo imaginis meæ, quæ spectari potest, vel in speculo, cui me objicio, vel in tabulâ, quam pictor adornat. Ut enim ego ipso sum causa imaginis in speculo, quatenus ex me emitto mei speciem in speculum, & pictor causa imaginis, quæ exhibitur in Tabulâ: Ita cum idea, vel imago mei sit in te, vel quovis alio intellectu, quæri potest, an ego ipse sim causa illius, quatenus emitto mei speciem in oculum, &c. intercedente oculo in ipsum usque intellectum: an verò sit causa quæpiam alia quæ illam quodam quasi penicillo, stylove in intellectu delineet. Videtur porò non alia causa præter me esse requirenda: nam & quamvis postea intellectus mei idea ampliare, minuere, componere, alia ratione tractare possit; ipse sum tamen causa primaria totius realitatis, quam illa habet in se: & quod heic dicitur de me, idem intelligendum est de quolibet objecto externo. Jam realitas illa ideæ distinguitur duplex per te; & formalis quidem aliâ esse non potest, quàm tenuis illa substantia, quæ ex me effluxit, & in intellectu recepta, inque ideam conformata est. (Nisi velis autem speciem ex objecto procedentem effluxionem esse substantialem, fac quod-

cum-

cumque lubuerit, realitatem semper imminues.) Objectiva autem nihil esse potest præter repræsentationem seu similitudinem mei, quam gerit idea: aut certè præter symmetriam, qua partes ideæ ita disponuntur, ut me referant. Quocumque modo acceperis, nihil esse quidem reale videtur; quoniam est sola relatio partium inter se, & ad me, vel modus realitatis formalis, quatenus hoc modo conformata est: sed nihil refert; dicitur, quia placet, realitas objectiva. Hoc posito, videreris tu quidem debere comparare realitatem formalem ideæ cum realitate meâ formali, seu cum meâ substantiâ: & realitatem objectivam ideæ cum symmetriâ partium mei, seu delineatione & formâ externa: at placet tamen tibi comparare realitatem, objectivam ideæ cum realitate meâ formali. Porro quicquid sit de explicatione superioris axiomatis, patet non modò esse in me tantundem realitatis formalis, quantum est objectivæ in mei idea: sed realitatem etiam formalem ideæ, nihil penè esse respectu meæ formalis, seu totius meæ substantiæ. Quocirca & tibi concedendum esse tantundem saltem esse debere realitatis formalis in causa ideæ, quantum objectivæ in idea est, quando totum quicquid in idea est, nihil penè est comparatione ipsius causæ.

6. Subsumis, *si in te sit idea, cujus realitas objectiva sit tibi, ut nec eminenter; nec formaliter illam continueris atque adeò illius causa esse non potueris; tum demùm sequi necessariò existere aliquid præter te in mundo: cum secus careas argumento, quo certus reddaris esse aliquid.* Verùm ex jam dictis tu causa non es realitatis idearum; sed ipsæmet res per ideas repræsentatæ, quatenus emittunt imagines sui in te, ut in speculum: licet tu ex ipsis occasionem possis aliquando sumere chimærarum depingendarum. Sed seu ipsa sis causa, seu non: an propterea incerta es, esse aliquid præter te in mundo? Bona verba quæso: nam opus non est, ut, quicquid de ideis sit, argumenta ad id quæramus. Percurris deinceps *Ideas, que in te sunt, ac præter ideam tui, numeras ideas Dei, rerum corporearum, inanimatarumque angulorum, animalium, hominum: idque, ut cum de idea tui difficultatem non esse dicas, inferas ideas hominum, animalium, angelorum, componi posse*

ex iis, quas habes tui, Dei, rerum corporalium: & ideas rerum corporalium potuisse quoque à te proficisci. Hoc verò loco mirari subit, qui dicaris habere ideam tui, (& fecundam adeò, ut ex illà possis tot alias depromere) ac rem carere difficultate: cum reverà tamen aut ideam tui nullam habeas, aut illam admodum confusam, atque imperfectam, prout jam observavimus in superiore meditationem. Et inferebas tu in illa, nihil facilius, atque evidentius à te percipi, quàm te ipsam: Quid si, cum non habeas, nec habere possis tui ideam, dicaris posse quidvis aliud facilius, atque evidentius, quàm teipsam percipere? Cogitanti certè mihi quorsum fieri possit, ut neque visus seipsum videat, neque intellectus seipsum intelligat: Illud in mentem subit, quod nihil agat in seipsum: Quippe nec manus (aut in ipsà digitus summus) se verberat; nec pes sibi calcem impingit. Cum aliunde verò ad notitiam alicujus rei eliciendam, necessè sit rem agere in facultatem cognoscentem: immittere nempe in illam sui speciem, sive sui specie illam informare: perspicuum videtur ipsam facultatem, cum extra seipsam non sit, non posse illam sui speciem in seipsam transmittere, neque sui notitiam consequenter, elicere, sive, quod idem est, percipere seipsam. Et quare putas oculus, cum se in seipso non videat, videt tamen in speculo? Nempe quia inter oculum, speculumque est interstitium, & oculus ita agit in speculum; immittens in illud sui speciem ut speculum in ipsum reagat, propriam ejus speciem in illum remittens. Dato mihi porrò speculum, in quod ipsa perinde agas: spondeo fore, ut eo reflectente in teipsam tui speciem, tum demùm te, non directà quidem, sed reflexà tamen cognitione percipias: quousque autem non dederis, spes non est, ut te ipsam nôris. Possèm heic quoque insistere, qui dicaris habere ideam Dei, nisi fortè qualem, & quo modo jam diximus? Quí Angelorum? de quibus nisi aliquid audisses, nescio an unquam cogitasses? Qui animalium, cæterarumque rerum, quarum, si in sensus non incidissent, penè certus sum te nullas ideas fuisse habituram: ut & nulla habes innumerarum rerum, quarum ad te neque adspèctus, neque fama pervenit? Sed his dimissis, illud admitto, ideas diversarum rerum in

mente existentis ita posse componi, ut plures aliarum formæ cōorientur, tamen si quas enumeras, non videantur sufficere ad istam tantam diversitatem, imò neque ad distinctam, determinatamque certæ cujuscumque rei ideam. Hæreo autem solum circa ideas rerum corporearum, quòd difficultas non parva sit, quomodo ex sola tui idea, dum te pro incorporea geris, teque ut talem consideras, eas deducere ex te possis. Nam si solam substantiam incorpoream nôsti, quomodo fieri potest ut capias præterea substantiam corpoream? Estne aliqua inter hanc, & illam analogia? Dicis utramque convenire in eo, quod sit apta existere: at ista convenientia non intelligitur, nisi prius res utraque quæ convenit, intelligatur. Notionem quippe communem facis, quæ priusquam formetur, oportet particularia intelligi. Prof. Et si ex intellectâ substantiâ incorporeâ potest intellectus formare ideam substantiæ corporeæ: non est cur dubitemus quin cæcus, vel qui à nativitate detentus fuerit in densissimis tenebris, formare apud se ideam & lucis, & colorum possit. Dicis, posse consequenter haberi ideas extensionis, figuræ, motus, aliorumque sensibilibus communium: sed facile nimirum dicis. Id mirum, cur non lucem, colorem, alia, facilitate pari deducas: verum immorandum in istis non est.

7. Concludis, *Itaque sola restat, idea Dei, in qua considerandum est, an aliquid sit, quod à meipso non potuerit proficisci.* Dei nômine intelligo substantiam quandam infinitam, independentem, summè intelligentem, summè potentem, & à quâ tum ego ipse, tum aliud omnino, si quid aliud extat, quodcumque existat, est creatum. Quæ sanè omnia alia sunt, ut quo diligentius attendo, tanto minus à me solo profecta esse posse videantur: ideòque ex antedictis Deum necessariò existere est concludendum. Scilicet huc est, quò tendebas. Ego verò, ut conclusionem amplector: ita non video quâ sic concludas. Dicis ista, *qua de Deo intelligis, hujusmodi esse, ut proficisci à te solo non potuerint*: id nempe intendis, *ut debuerint ab ipso Deo proficisci.* Sed primum nihil verius est, quàm quòd à te solo profecta non fuerint, seu quòd illorum intelligentiam à te, vel per te duntaxat non habueris: sunt enim profecta, habitaque à rebus, à parentibus, à Magistris, à Doctoribus, à Societate hominum,

in qua es versatus. At mens sola sum, inquires, nihil admitto extra me; ne aures quidem quibus audiverim, neque homines mecum colloquutos. Hæc dicere potes: sed diceris ne, nisi auribus nos audires, ac nisi essent homines, à quibus verba acciperes? Loquamur serìò, & dic bona fide: Voces illas, quas de Deo effers, nonne habes à societate hominum, quibus convixisti? Et cum ab illis voces habeas, nonne & notiones subjectas, designatasque vocibus? Igitur non sint à te solo, videntur tamen non propterea à Deo, sed aliunde esse. Deinde quidnam in illis est, quod accepta primùm à rebus occasione, habere ex te ipso deinceps non potueris? An-ne propterea aliquid capis, quod sit supra humanum captum? Sanè si intelligeres Deum, cujusmodi est, esset cur à Deo te doctum putares: hæc verò omnia, quæ Deo attribuis, nihil aliud sunt, quàm observatæ aliquæ in hominibus, aliisque rebus perfectiones, quas mens humana valeat intelligere, colligere, & amplificare, ut aliquoties dictum jam est.

Dicis, *cùm ex te possit esse idea substantia, quia substantia es: non posse tamen ideam substantia in finita, quia infinitus non es.* Verùm nulla est propterea in te infinitæ substantiæ idea, nisi nominetenus, & quatenus homines comprehendere (quod est reverà non comprehendere) infinitum dicuntur: adeo ut necesse proinde non sit talem ideam à substantia infinita proficisci; ea nempe fieri componendo, ampliandòque potest: quemadmodum jam dictum est. Nisi cùm prisca philosophi ex comprehenso hoc visibili spatio, hoc unico mundo, his paucis principiis, ipsorum ideas sic in se habuerunt, ut illas ampliantes ideas efformaverint infiniti universi, infinitorum mundorum, infinitorum principiorum: dicturus sis illos non efformâsse tales ideas ex vi suæ mentis: sed eas processisse in mentem ex infinito universo, infinitis mundis, infinitis principiis? Quod defendis autem *te percipere infinitum per veram ideam*: sanè, si illa esset vera, repræsentaret infinitum cujusmodi est, ac proinde perciperes quod est in ipso præcipuum, & de quo nunc agitur, videlicet infinitatem. Verùm cogitatio tua semper terminatur ad finitum aliquid, solumque infinitum dicit, quia non percipis quod est ultra tuam per-

perceptionem : ut proinde non malè censearis percipere infinitum per negationem finiti. Neque sufficit dicere *percipere te plus realisatis in infinita substantia, quam in finita.* Oporteret enim te percipere realitatem infinitam, quod tamen non facis. Quin etiam reverà non plus percipis : quoniam finitam solum amplias, ac deinde imaginariis esse amplius realitatis in eo, quod dilatatum est : quàm in eodem, dum est contractum. Nisi velis quoque Philosophos illos plus percepisse realitatis, quæ reverà esset, cum plureis mundos conciperent, quàm dum unicum in mente haberent. Ex quo obiter adnoto causam, cur mens nostra tanto magis confundatur, quanto aliquam speciem, sive ideam magis ampliat ex eo esse videri, quod hujusmodi speciem à suo situ distrahit, distinctionem partium illi adimit, ac ita totam attenuat, ut tandem evanida fiat. Ne memorem mentem perinde confundi ob causam oppositam, cum nimis contrahit ideam.

Dicis non obstare, quod non comprehendas infinitum, aut omnia, quæ in illo sunt : sed sufficere, ut pauca quedam intelligas, quo veram, & maximè claram, distinctamque ideam habere dicaris. Imo verò non habes veram ideam infiniti, sed finiti solum, si non comprehendas infinitum, sed finitum dumtaxat.

Dici potes ad summum cognoscere partem infiniti : at non propterea ipsum infinitum : ut ille qui nunquam egressus specum subterraneam, dici quidem potest cognoscere partem mundi, at non propterea ipsum mundum : adeò ut propterea ineptus evasurus sit, si tam augustæ partis ideam censeat esse ideam veram, germanamque totius mundi. *At, inquis, de ratione infiniti est, ut à te, qui finitus es, non comprehendatur.* Credo equidem : at non est de ratione veræ ideæ rei infinitæ, ut illius tantum partem minimam, sive potius nullam, ob nullam cum toto proportionem repræsentet. *Sufficere ais, ut pauca hæc à te clarè percepta intelligas ?* Sed nempe, ut sufficit videre extremum capillum ejus hominis, cujus vis habere germanam ideam. An non esset mei egregia effigies, si pictor unum mei capillum, ejusve extremum dumtaxat depingeret ? At minor, non dico longè, aut longissimè, sed infinitè etiam est proportio eorum omnium quæ de in-

infinito, seu de Deo cognoscimus, quàm unius mei capilli, apicive ejus ad meipsum totum. Uno verbo hæc de Deo nihil probant, quod non probent etiam de infinitis illis mundis; ac tanto magis, quanto illi potuerunt clarius ex hoc uno clarè perspecto intelligi quàm Deus, vel ens infinitum ex tuâ substantiâ, quæ cujusmodi sit nondum tibi constat.

8. Argumentaris aliunde sic, *Quâ enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est aliquid mihi deesse, & me non esse omnino perfectum, si nulla idea entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem?* Verùm si de re aliquâ dubitas, si aliquam cupis, si agnoscis quidpiam tibi deesse, quid mirum; cùm non nôris omnia, cùm non sis omnia, cùm non habeas omnia? Agnoscis te non esse proinde omnino perfectum? Et hoc profectò verum est, dicique citra invidiam potest. Ergo intelligis esse aliquid te perfectius? Quid-ni? tametsi quicquid cupis non sit semper te, quâcumque ratione, perfectius. Quippe cum panem desideras, non est panis te, vel corpore tuo undequaque perfectior: sed perfectior solum ea inanitate, quæ in stomacho tuo est. Quomodò ergo colligas esse aliquid te perfectius? Nempe quatenus vides universitatem rerum, quæ & te, & panem, & cætera complectitur: aded ut, cùm singulæ partes, universi aliquid perfectionis habeant, & aliæ aliis inserviant, advenireque valeant; facilè sit intelligere plus perfectionis esse in toto, quàm in parte; ac proinde te, cùm sis solum pars debere agnoscere quidpiam te perfectius. Hoc igitur modo esse potest in te idea entis perfectioris, ex cujus comparatione defectus agnoscas. Ut præteream posse quoque parteis alias perfectiores esse; te cupere quod illæ habent, & ex iisdem te cum comparatis posse tuos defectus agnosci. Quippe cognoscere potuisti hominem, qui foret sanior, robustior, pulchrior, doctior, moderatior, ac proinde perfectior: neque fuit tibi difficile concipere illius ideam, & ex illius comparatione intelligere, non esse in te gradum sanitatis, roboris, aliarumque perfectionum, quæ in illo. - 11.

Objicis tibi post-modum *sed fortè majus aliquid sum, quàm ipsa intelligam, omnesque illæ perfectiones, quas Deo tribuo, potentiâ*
qua-

quodam in me sunt, etiam si nondum ad actum reducantur, ut fieri potest, si mea cognitio magis, magisque augeatur in infinitum. Respondes autem. Vt verum sit meam cognitionem gradatim augeri, & multa esse in me potentia, quæ actu nondum sunt, nihil tamen hoc ipsum gradatim augeri certissimum est imperfectionis argumentum. Porro verum quidem est illa, quæ in idea percipis, esse actu in ipsa idea: at non sunt tamen propterea actu in ipsa mente, cujus est idea. Architectus quippe sibi fingit ideam domus, quæ idea actu constat ex designatis parietibus, tabulatis, tectis, fenestris, &c. Et tamen domus illa, ipsiusque partes nondum actu sunt, sed potentia tantum. Sic illa Philosophorum idea continet actu infinitos mundos: at non dicis propterea illos infinitos actu esse. Quare sive quid in te sit, sive non sit potentia: satis est, quod idea vel cognitio tua, gradatim augeri, ampliarive possit: neque propterea inferri debet quod per eam representatur, cognosciturve, actu esse. Quod agnoscis deinde cognitionem tuam nunquam fore infinitam, ultro accipitur: sed nempe agnoscere debes neque fore in te unquam veram, germanamque Dei ideam, de quo semper amplius (imo infinite) cognoscendum restet, quam de homine, cujus videris extremum duntaxat capillum. Certè & nisi hominem illum totum videris: vidisti tamen alium, ex cujus comparatione aliquando facere de illo conjecturam valeas: at aliquid simile Deo, illiusque immensitati nunquam est datum cognoscere.

Dicis te judicare Deum actu infinitum, ut nihil perfectioni ejus addi valeat. Sed judicas nempe quod ignoras, & ex præsumptione solum judicas, ut judicabant Philosophi infinitos mundos, infinita principia, ac infinitum universum, cujus immensitati nihil addi posset. Quod subicis esse objectivum ideæ non pendere ab esse potenciali, sed ab actuali. Vide quæ possit esse verum si verum sit, quod jam diximus de idea Architecti, & antiquorum Philosophorum, ac præsertim ubi memineras hujusmodi ideas constatas esse ex aliis, quas intellectus præhabuerit ad existentibus actu causis.

9. Quæris deinceps, an jam habens ideam entis te perfectioris, esse ipsa posses, si tale ens nullum existeret? Et respondes, Nempe à quo

essem? à me scilicet? vel à parentibus? vel ab aliis quibuslibet Deo minus perfectis? Probas consequenter, *Te non esse à te:* Sed hoc nihil necesse. Rationem etiam reddis, *cur non semper fueris:* sed id quoque superfluum; nisi quatenus vis simul inferri debere te causam tui non productricem modò, sed & conservatricem. Nempe ex eo, quòd tempus vite tue plureis partibus habet, inferis te creari debere in partibus singulis ob mutuam illarum à se independentiam. Sed vide quòd id intelligi possit. Nam sunt nonnulli quidem effectus, qui ut perseverent, neque momento quolibet deficiant, indigent præsentia, continuaque efficientia causa, per quam primum esse cœperunt, cujusmodi est Solis lux (quam hujusmodi effectus non tam iidem reipsa sunt, quam æquivalenter, ut de fluminis aqua dicitur) at videmus alios, qui perseverent non modo eâ causâ, quam agnoscunt, non amplius agente, sed, si velis, etiam corrupta, reductaque in nihilum. Hujus generis sunt tot res genitæ, factæque, ut recensere pigeat: sufficitque te esse unam ex illis, quæcunque tandem tui causa sit. *At partes tui temporis non dependent aliæ ab aliis?* Heic instari posset, quænam sit excogitabiles res, cujus partes sint à se invicem inseparabiles magis? inter cujus partibus sit inviolabilior series, & connexio? cujus quæ sunt partes posteriores possint minus averti, magis cohærere, magis dependere à prioribus? Sed nec hæc urgeamus, quid propterea facit hæc seu dependentia, seu independentia partium temporis, quæ externæ sunt, successivæ sunt, activæ non sunt, ad tui productionem, reproductionemve? Profectò nihil magis, quàm fluxus, ac pertransitio partium aquæ, ad productionem, reproductionemve alicujus rupis, quam fluvius præterfluit. *At ex eo quòd paulò antè fueris, non sequitur te nunc esse debere?* Credo sanè: verum non ex eo, quod causa requiratur, quæ te de novo creet: sed quod non teneatur abesse causa: quæ te possit destruere, vel tu non debeas in te habere imbecillitatem, quâ tandem deficias.

Dicis proinde esse manifestum naturali lumine, conservationem à creatione non nisi ratione differre. Sed quomodo est manifestum, nisi forte in ipsâ luce, effectibusve similibus? Subdis non esse in te vim, per quam paulò post sis futura, quòd conscia illius non sis, cum sis

sis tamen res cogitans. Verùm est in te aliqua vis, quâ possis existimare te quoque paulò pòst futuram: non tamen necessariò aut indubiè, quia illa tua vis, seu naturalis constitutio, quæcumque ea sit, eò non extenditur, ut omnem causam corruptentem, seu internam seu externam arceat. Quare & futura es, quod vim haberas non quæ te de novo producat, sed quæ, ut perseveris, præstare sufficiat, nisi corruptens causa superveniat: Quòd autem colligis *dependere te ab aliquo ente diverso à te*, bene colligis; non tamen quasi de novo ab eo producaris: sed quasi producta ab ipso olim fueris. Pergis *tale ens non esse parentes, aliasve causas quaslibet.* Sed quare parentes non sint, à quibus videris adèò manifestè unà cum corpore producta, ne aliquid dicam de Sole, cæterisque causis concurrentibus? *At ego, inquis, sum res cogitans, ideamque Dei in me habens?* Verùm nonne parentes tui, mentesve illorum fuere quoque res cogitantes, habentesque ideam Dei? ut propterea heic urgeri non debeat effectum illud de quo jam antè, *tantumdem ad minimum esse debere in causa, quantum in effectu.* Si sit alia, inquis, *præter Deum causa, quari potest, an sit à se, vel ab alia?* Nam si à se, erit Deus; si ab alia, toties quæretur, donec ad illam perveniat, *quæ à se, & sit Deus, cum in infinitum progredi non liceat.* Verùm si causa fuere parentes, ea potuit esse, non à se, sed ab alia, illaque rursus ab alia, atque ita in infinitum. Neque absurdum probaveris progressum istum in infinitum, si simul probes cœpisse aliquando mundum, ac idèò fuisse parentem primum, cujus parens non fuerit. Infinitus certè progressus videtur duntaxat absurdus in causis ita inter se connexis, subordinatisque, ut inferior agens sine superiore movente non possit: ut dum lapis quidpiam impellit, impulsus à baculo, quem impellit manus, vel cum infimus annulus catenæ pondus trahit tractus ipse à superiore, & iste ab alio, sic enim perveniendum est ad unum movens, quod primum moveat. At in causis ita ordinatis, ut priore destructa, ea, quæ ab illa pendet, supersit, possetque agere, non videtur esse perinde absurdum. Heinc cum dicis *satis apertum, progressum heic infinitum non dari*: videan fuerit adèò apertum Aristoteli, qui persuasus tantopere fuit nullum fuisse parentem primum. Pergis, *nec pluris causas partiales ad te*

*efficiendum convenisse, ex quibus ideas variarum perfectionum Deo
 attributarum acceperis; cum ille reperiri non possint, nisi in uno, ac solo
 Deo, cujus unitas, seu simplicitas est præcipua perfectio. Verumta-
 men, seu una, seu plures tui causæ fuerint, non est propterea ne-
 cesse, ut illæ in te impresserint suarum perfectionum ideas, quas
 adunare potueris. Interea verò occasionem facis quaerendi à te,
 cur nisi plures tui causæ, saltem res plures esse potuerint, quarum
 perfectiones mirata, beatam illam rem duxeris, in quo existe-
 rent omnes simul? Nosti ut Pandoram Poëtæ describant: Quid
 ni tu mirata in hominibus variis eminentem quandam scienti-
 tam, sapientiam, justitiam, constantiam, potentiam, sanitatem,
 pulchritudinem, beatitudinem, diuturnitatem, & alia, compo-
 nere hæc omnia non potuisti, & suspiciendum existimare, si
 quis omnia simul haberet? Cur non deinceps omneis perfectio-
 nes variis gradibus adaugere, donec ille magis videretur suspici-
 endus, si ejus scientiæ, potentiæ, durationi, & cæteris nihil de-
 esset, addive posset, sicque foret omnisciens, omnipotens, æter-
 nus, & cætera omnia? Et cum videres tales perfectiones in hu-
 manam naturam cadere non posse, cur non potuisti existimare
 beatam fore illam naturam, si cui ista competere? Cur non
 dignum putare investigatione, talisne esset aliqua, an-non? cur
 non argumentis quibusdam induci, ut consentaneum magis vi-
 deretur esse, quàm non esse? Cur non consequenter ipsi adime-
 re corporeitatem, limitationem, & cætera omnia, quæ imperfec-
 tionem quandam connotarent? Ita profectò processisse plu-
 rimi videntur; cum existentibus tamen variis ratiocinationis
 modis, gradibusque, aliqui corporeum reliquerint Deum, aliqui
 membra humana habentem, aliqui non unum, sed multiplicem,
 & quæ sunt alià nimis vulgaria. Circa illud *de perfectione unita-
 tis*: nihil repugnat omneis perfectiones Deo attributas concipi-
 re, ut intimè junctas, & inseparabileis; tamen si idea, quam habes
 illarum non ab ipso fuerit in te posita, sed à te hausta ex rebus
 perspectis, ampliataque, ut dictum est. Sic certè depingunt
 non modo Pandoram omnibus donis, perfectionibusque oma-
 tam deam: sed perfectam etiam Rempublicam, perfectum Ora-
 torem, &c. Denique *ex eo, quod existas, entisque perfectissimi ideam**

in te habeas, concludis demonstrari evidentissimè existere Deum: At, cum conclusio vera sit, Deum nempe existere; non apparet tamen ex dictis, eam esse à te evidentissimè demonstratam.

10. *Superest, inquis, ut examinem, quâ ratione ideam istam à Deo accepti: neque enim illam à sensibus hausî; nec etiam à me efficitur (nam nihil ab illâ detrudere, nihil illi superaddere planè possum) ac proinde superest, ut mihi sit innata; quomodo etiam mihi est innata idea mei ipsius. Enimverò ut illam partim haurire à sensibus, partim effingere potueris, aliquoties jam dictum est. Quod autem dicis te nihil posse illi addere, aut detrudere, cogita ut initio non æquè perfectam habueris: cogita ut possint esse homines, vel angeli, aut aliæ naturæ te doctiores, à quibus aliqua moneri de Deo valeas, quæ nondum novisti: Cogita posse saltem Deum te sic erudire, eâque claritate sive in hac vitâ, sive in aliâ perficere, ut reputari nihilum, quicquid de illo jam nôsti, possit. Quicquid demùm sit, cogita, ut ex perfectionibus rerum creaturarum fieri ascensus valeat ad cognitionem perfectionum Dei, & ut illæ omnes non uno momento noscuntur, possuntque & plures, & plures in dies detegi: ita posse ideam non uno momento haberi perfectam, sed magis, magisque Dei in dies perfectiorem. Pergis, & sanè non mirum est Deum in creando, ideam illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota artificis operi sui impressa. Nec opus est, ut nota illa sit aliqua res ab opere ipsius diversa: sed ex hoc uno, quod Deus me creavit, valdè credibile est me quodammodo ad imaginem, & similitudinem ejus factum esse: illamque similitudinem, in quâ idea Dei continetur, à me percipi per eandem facultatem, quâ ego ipse à me percipior: hoc est dum me ipsum intelligo, non modò intelligo me esse rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, sive meliora indefinitè aspirantem: sed simul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora ista omnia non indefinitè, & potentiâ tantùm: sed re ipsa infinite in se habere, atque ita Deum esse. Ac tu speciosè quidem hæc omnia, ipseque non esse vera non objicio: sed quæsierim tamen undenam probentur? Ut antedicta enim præteream, Si idea Dei est in te ut nota artificis operi impressa, quis-nam est modus impressionis? Quænam est forma istius notæ? quonam modo illam discernis? Si non*

est aliud ab opere, sive à re ipsâ: tu ipsa ergo es idea? tu ipsa nihil aliud es, quàm cogitationis modus? tu ipsa es & nota impressa, & subjectum impressionis? *Credibile est*, inquis, *te factum ad imaginem & similitudinem Dei*: Credibile sanè religiosâ fide: at ratione naturali, quâ liceat intelligere, nisi Deum facias hominiformem? Et, in quo-nam consistere potest hæc similitudo? An tu cum sis pulvis, & cinis, præsumere te similem potes æternæ illi, incorporeæ, immensæ, perfectissimæ, gloriosissimæ, & quod caput est, invisibilissimæ, incomprehensibilissimæque naturæ? An illam de facie novisti, ut te cum ipsa comparans, asseverare conformem possis? *Credibile dicis ex eo, quod creavit*: sed ex eo potius incredibile est. Siquidem opus operanti simile non est, nisi cum ab eo generatur per communicationem naturæ. At tu hoc modo genita à Deo non es; neque enim es, ejus proles, naturæve ejus particeps: sed creata solum es, hoc est ab eo facta secundum ideam: adeò ut non possis te dicere illi magis similem, quàm sit domus fabro murario. Atque id quidem supposita, tui, quàm nondum probâsti, à Deo creatione. *Percipis*, inquis, *similitudinem, dum intelligis te rem incompletam, dependentem, & ad majora, melioraque aspirantem*. Sed quare non hoc potius sit dissimilitudinis argumentum: cum Deus ex opposito sit completissimus, independentissimus, sibi sufficientissimus; quippe maximus, optimusque? Ut præteream, cum te dependentem intelligis, non propterea statim intelligere te id, à quo dependes, esse aliud, quàm parentes: vel si aliud intelligis, non subesse causam, cur te ipsi similem putes. Ut præteream quoque mirum esse, cur non cæteri hominum sive mentium, idem, quod tu intelligant: ac præsertim, cum non sit ratio, cur non credatur Deum illis, perinde ac tibi, impressisse ideam sui. Profectò vel hoc unum arguit non esse ideam à Deo impressam; quandoquidem si ita esset, & omnibus, & simul una, eademque impressa esset, hominesque omnes conciperent Deum simili forma, ac specie; eadem illi tri buerent; eadem planè de eo sentirent; cum oppositum tamen notissimum sit. Sed de his tamen multa jam nimis.

IN MEDITATIONEM IV.

De Verò, & Falso.

I.

Circa quartam, Recenses initio quæ putas in superioribus demonstrata, quibusque factam viam præsumis ad progrediendum ulterius. Ipse, ne remoram injiciam, non insistam continuò debuisse te illa firmius demonstrare: abundè erit, si memineris quid concessum fuerit, quid non: ne res trahatur in præjudicium, Ratiocinarius consequenter non posse Deum fallere te, & ut facultatem fallacem, errorive obnoxiam, quam ab ipso habes, excuses, conjicis culpam in nihilum, cujus tibi ideam quandam observari dicis, ex quo te ais participare, inter quod, & Deum te medium assumis. Ac pulchra quidem ratiocinatio: sed ut præteream explicari non posse quomodo habeatur, aut qualis sit nihili idea, quomodo participemus ex nihilo, & alia; observò solùm, ex distinctione hæc non tolli, quin Deus potuerit dare homini facultatem judicandi erroris immunem. Nam quamvis non dedisset infinitam, ejusmodi tamen dare poterat, quæ errori non assentiretur, adeo ut, quæ nõsset quidem, ea clarè perciperet, quæ non nõsset, non pronunciatet esse hujusmodi, potius quàm alia. Id tibi objiciens, *non mirandum censes, si aliqua à Deo fiant, quorum rationem non intelligas.* Et id quidem rectè, sed mirandum tamen, esse in te ideam veram, quæ repræsentet Deum omniscium, omnipotentem, omnino bonum, & videre te nihilominus aliqua ejus opera non omnino absoluta: adeò ut, cum saltem potuerit perfectiora condere, neque tamen condiderit: argumento esse videatur, quòd aut nescierit, aut non potuerit, aut noluerit: ac saltem in eo imperfectus fuerit, quod si sciens, & potens noluerit, posthabuerit perfectionem imperfecti.

Quod autem à *Physica consideratione* rejicis usum causarum finalium, alia fortassis occasione potuisses rectè facere: at de Deo cum agitur, verendum profecto, ne præcipuum argumentum
rejicias,

rejiçias, quo divina sapiëntia, providentia, potentia, atque adeo existentia lumine naturæ stabiliri potest. Quippe ut mundum universum, ut cœlum & alias ejus præcipuas partes præteream, undenam, aut quomodo melius argumentari valeas, quam ex usu partium in plantis, in animalibus, in hominibus, in teipso (aut corpore tuo) quæ similitudinem Dei geris. Videmus profectò magnos quosque viros ex speculatione anatomicâ corporis humani non assurgere modo ad Dei notitiam, sed hymnum quoque ipsi canere, quod omnes partes ita conformaverit, collocaveritque ad usus, ut sit omnino propter solertiam, atque providentiam incomparabilem commendandus.

Dices Physicas esse causas hujusmodi formæ, ac situs, quæ investigari debeant, ineptosque esse, qui ad finem, potius quam ad agens, aut materiam recurrant. Sed cum nemo mortalium possit intelligere, necdum explicare, quod agens formet, collocetque eo, quo observamus modo valvulas illas, quæ ad vasorum orificia in sinibus cordis constitutæ sunt; cujus conditionis, aut unde mutuetur materiam, ex quâ illas elaborat: quomodo sese ad agendum applicet: quibus utatur organis, aut quomodo illa usurpet: quid opus illi, ut eâ temperie, consistentia, coherëntia, flexilitate, magnitudine, figurâ, situ illas perficiat? Cum, inquam, nemo Physicorum hæc, & alia perspicere declarareque valeat; quid est, cur non saltem miretur præstantissimum illum usum, & ineffabilem providentiam, quæ tam appositè ad illum taleis valvulas concinnavit? Cur non laudetur, si exinde primam quandam causam necessario admittendam agnoscat, quæ ista, cæteraque omnia sapientissimè, & ad suos fines consonantissimè disposuerit?

Dicis *temeritatem esse investigare fines Dei?* Sed cum id possit esse verum, si intelligantur fines quos ipse Deus occultos voluit, aut investigari prohibuit: non profectò tamèn, si illi, quos quasi in propatulo posuit, quique non multo labore innotescunt, ac sunt aliunde hujusmodi, ut laus magna ad ipsum Deum, tanquam authorem referatur.

Dices fortè ideam Dei, quæ est in unoquoque, sufficere ad ha-

habendum veram, germanamque de Deo, ejusque providentiâ notitiam: absque eo quod aut ad fines rerum, aut ad aliud quid omninò respiciat. Verùm non sunt omnes ea fœlicitate, quâ tu, ut ideam illam tam perfectam à nativitate obtineant, vel tantâ claritate objectam contueantur. Quamobrem quibus Deus non dedit tantam hanc perspicaciam, invidendum non est, quod ex inspectione operum cognoscere, glorificareque opificem possint. Ne memorem id non obstare, quo minus idea illa uti liceat, quæ etiam videtur omninò ex cognitione rerum ita perfici, ut tu, si verum dicere velis, huic cognitioni non profus parum, ne omnia penè dicam, debeas. Quæso te enim quousque tandem progressuram te fuisse putas, si ex quo es infusa in corpus, mansisses huc usque in eo clausis oculis, obturatis auribus, & nullo denique sensu externo hanc rerum universitatem, & quicquid extra est percepisses: totaque interea meditando apud te,volvendoque & revolvendo cogitationes, ævum trivisses? Dic bonâ fide, & describe, quam ideam tui, Dei-que te existimas fuisse habituram.

2. Solutionem deinde affers, quod creatura visa imperfecta considerari debeat non ut totum quid, sed tanquam universi pars, quâ ratione perfecta erit. Et laudanda sanè distinctio: sed hîc non agimus de imperfectione partis, ut pars est, & cum integritate totius confertur; sed ut in se totum quid est, munusque spirituale exercet: quod cum ad universum retuleris, difficultas semper restabit, annon revera universum futurum fuisset perfectius, si omnes ejus partes perfectæ existissent, quàm nunc sint, partibus plerisque imperfectis existentibus. Sic enim illa respublica est futura perfectior, in quâ cives omnes boni fuerint, quàm alia, in quâ plerique, aut aliqui mali.

Quare & cum postmodum dicis, majorem quodammodo esse universitatis rerum perfectionem, quod partes aliquæ illius sint errori obnoxie, quàm si omnes similes essent; perinde est, ac si dicas majorem quodammodo esse Reipublicæ perfectionem, quod aliqui cives mali sint, quàm quod omnes boni. Ex quo fit, ut quemadmodum videtur planè esse debere pro optimi Principis voto, habere omnes cives bonos: ita videatur esse debuisse pro in-

stituto Authoris universi, partes ejus omnes creari, esseque erroris immunes. Et quamvis possis dicere perfectionem earum, quæ sunt immunes; apparere majorem ex oppositione earum, quæ sunt obnoxia: illud tamen est per accidens solum: quemadmodum virtus bonorum, quamvis eluceat quodammodo ex oppositione eorum, qui vitiosi sunt, elucet solum ex accidenti. Aded ut quemadmodum desiderandum non est, ut aliqui cives mali sint, quo boni fiant illustriores: ita neque videatur fuisse committendum, ut aliqua universi partes forent errori obnoxia, quo clarescerent magis, quæ forent immunes.

Dicis non habere te jus conquerendi, quòd Deus te eam in mundo sustinere personam voluerit, qua non esset omnium præcipua, & maximè perfecta: sed hoc non tollit dubium, cur satis illi non fuerit sustinendam dare personam, quæ ex perfectis minima esset: & non etiam tibi dare imperfectam. Nam & quamvis principi vitio non vertatur, quod non omnes cives ad sublimia munera vocet, sed aliquos habeat in mediis, aliquos in infimis, verteretur tamen, si non aliquot modo destinaret operibus vilissimis, sed aliquos etiam destinaret pravis.

Dicis te non posse rationem asserre, quâ probes Deum tibi majorem cognoscendi facultatem, quàm dederit, dare debuisse: atque quantumvis peritum artificem esse intelligas, non idè tamen putare te illum in singulis operibus omnes perfectiones ponere debuisse, quas in aliquibus potest ponere. Verum viget semper quod modo dicebam: videsque non tam difficultatem esse, cur Deus tibi facultatem cognoscendi majorem non dederit, quam cur dederit errantem: neque controversi cur artifex summus perfectiones omnes dare nolit omnibus operibus: sed cur etiam aliquibus tribuere velit imperfectiones.

Dicis: tamen si non valeas ab erroribus abstinere ex evidenti perceptione rerum; posse tamen ex instituto, quo firmiter tibi proponas nulli rei assentiri, quam evidenter non perceperis. Sed utcumque possis eâ semper attentione esse; nonne semper est imperfectio, ea, quæ dijudicare est opus, non percipere evidenter, ac errandi periculo esse perpetuo obnoxium?

Dicis errorem inesse in ipsa operatione, quatenus à te procedit, & privatio

privatio quedam est; non in facultate, quam à Deo accepisti, neque etiam in operatione, quatenus ab illo dependet. Sed, non fit error in facultate à Deo accepta proximè; est tamen remotè, quatenus cum eâ imperfectione creata est, ut errare possit. Quare non est quidem, ut aias, quod conquerare de Deo, qui re verâ tibi nihil debuit, & tamen illa bona tribuit, ob que debes illi gratias agere: sed est semper quod admiremur, cur perfectiora non dederit, si scivit quidem, si potuit, si livore ductus non fuit.

Addis, neque esse cur conquerare, quòd tecum concurrat ad errandi actum: cum actus omnes sint veri, & boni, quatenus à Deo dependent, majorque quodammodo perfectio in te sit, elicere illos posse, quam non posse: & privatio, in quâ sola falsitatis, & culpæ est ratio formalis, concursu Dei nullo indigeat, quia neque sit res, neque ad eum relata. Verùm cum sit illa subtilis distinctio, non tamen planè satis facit. Siquidem non concurrat Deus ad privationem, quæ est in actu, falsitasque & error est; concurrat tamen ad actum, ad quem si non concurreret, privatio non esset; & aliunde ipse est Author potentia, quæ fallitur, aut errat, atque aded, ut ita dicam impotentis potentia: sicque defectus, qui est in actu, non tam ad illam, quæ impotens est, quam ad Authorem, qui impotentem, fecit, nec potentem, potentio remve, cum possit, voluit facere, videtur esse referendus. Certe ut fabro non videtur vitio, quod aperiendo seriniolo prægrandem clavim non celaboret, sed quod pusillam fabricatus, formam aperiendo aut inhabilem, aut difficilem tribuat: ita non est quidem culpa in Deo, quòd facultatem judicatricem tribuens homuncioni, non tantam illi dederit, quantam rebus vel omnibus, vel plurimis, vel maximis suffecturam arbitraretur: sed permirum est, cur ad pauca illa, quæ dijudicari ab homine voluit, imparem implicitam, incertamque tribuerit.

3. *Requiris proinde quanam sit in te falsitatis, vel erroris causa. Ac primùm quidem hic non disputo, cur intellectum voces solam facultatem noscendi ideas, seu res ipsas simpliciter, & absque ullâ affirmatione, aut negatione apprehendendi: voluntatem verò, ac liberum arbitrium voces facultatem judicandi, cujus sit affirmare, aut negare, essentiri, aut dissentire. Propono*

solum, quare voluntas, libertasve arbitrii limitibus nullis circumscribatur per te, circumscribatur intellectus? Sanè enim videntur hæ duæ facultates æquè latè patere, & non intellectus saltem minùs, quàm voluntas; cum in nullam rem voluntas feratur, quàm intellectus non præviderit.

Dixi *non saltem minùs*: Quippe videtur intellectus etiam latius, quàm voluntas patere; siquidem non modò voluntas, sive arbitrium, iudicium, & consequenter electio, persequutio, fuga, de nulla re est, quam non apprehenderimus, seu cujus idea percepta, & proposita ab intellectu non fuerit: sed etiam multa obscurè intelligimus, de quibus nullum iudicium, persequutio, aut fuga est: & facultas iudicandi ita sæpe est anceps, ut paribus rationum momentis, nullisve existentibus, nullum sequatur iudicium, cum intellectus interim apprehendat ea, quæ remanent in iudicata.

Quod porrò dicis *te posse semper majora, majoraque intelligere, ac nominatim facultatem ipsam intellectus, cujus ideam etiam infinitam formare valeas*: hoc ipsum arguit intellectum non esse magis limitatum: quàm voluntatem; quando sese extendere ad usque objectum infinitum potest. Quod verò agnoscis *voluntatem tuam exæquari voluntati divinæ, non extensivè quidem, sed formaliter*: vide quorsum idem non possit de intellectu quoque dici, ubi formalem intellectus, non secus atque voluntatis notionem definiveris. Sed paucis, dic nobis, ad quid se voluntas extendere possit, quod intellectum effugiat? Non videtur proinde error ex eo nasci, ut asseris, quòd *voluntas latius, quàm intellectus pateat, & sese ad illa iudicanda extendat, quæ intellectus non percipit*: sed ex eo, quod cum æquè latè pateant, intellectus aliquid percipit non benè, & voluntas iudicat non benè.

Quare neque est *cur voluntatem ultra fines intellectus promoveas*; cum neque iudicet de rebus, quas intellectus non percipit, & pravè solum iudicet, quod intellectus pravè percipiat. Quod exemplum de re ipsa adfers circa ratiocinium à te factum de rerum existentia; procedit quidem rectè, quantum ad iudicium de tui existentia spectat; sed quantum spectat ad alia, videtur non rectè assumptum: Cum quicquid dicas, vel potius ludas, reverà non

non dubites; sed omnino iudices esse aliquid præter te, & à te distinctum; quippe aliquid præter te, & à te distinctum præintelligens. Quod supponis nullam rationem occurrere, que unum persuadeat, magis quam aliud, supponere potes, at simul debes supponere, nullum sequutu um iudicium, sed voluntatem semper fore indifferentem, neque se ad iudicandum determinatam, quousque intellectui major aliqua verisimilitudo ex una parte, quam ex alia occurrerit. Quod proinde dicis hanc indifferentiam ita extendi ad ea, qua non satis perspicue cognoscuntur, ut quantumvis probabiles conjectura te in unam partem trahant, sola cognitio, quod sint conjectura, te impellere ad contrariam assensionem possit: id nullo modo videtur verum. Quippe cognitio illa, quod sint solum conjectura, faciet quidem ut iudicium de ea parte, in quam te trahunt, cum aliqua formidine & hæsitacione feras: sed numquam faciet, ut iudicium feras de parte contraria: nisi postquam occurrerint conjectura non modò æquè probabiles, verum etiam probabiliores. Quod subdis te id fuisse expertam his diebus, cum falsa esse supposuisti, qua maximè vera esse credideras: memento id tibi non fuisse concessum: neque enim revera sensisse, aut persuasisse tibi potes, non vidisse te solem, terram, homines, alia: non audiisse sonos, non ambulasse, non comedisse, non scripisse, non loquutum fuisse (usum scilicet corpore, organivve ejus) non alia.

Denique ergo forma erroris non tam videtur consistere in non recto usu liberi arbitrii, sicut asseris, quam in dissonantia iudicii à re iudicata: & ex eo quidem orta, quòd intellectus illam rem secus, quam sese habeat, apprehendat. Quare & non tam videtur esse culpa arbitrii, quod non rectè iudicet, quam intellectus, quòd non rectè demonstret. Quippe ea videtur arbitrii ab intellectu dependentia, ut si intellectus quidem aliquid clarè percipiat, videatur percipere, arbitrium ferat iudicium ratum, atq; determinatum, seu id reipsa verum sit, seu verum esse existimetur. Sin autem obscurè, tum Arbitrium ferat iudicium dubium, ac formidolosum, & pro tempore tamen habitum verius, quam oppositum; seu in reipsa veritas, seu falsitas subsit. Ex quo fit, ut non tam cavere possimus, ne erremus, quam ne in errore perseveremus:

expendamusque propria iudicia non tam vim facientes arbitrio quàm applicantes intellectum ad clariorem notitiam, quàm iudicium semper secuturum sit.

4. Concludis, fructum exaggerando, quem ex hâc meditatione potes consequi, ac *prescribis quid sis agendum, ut assequaris veritatem. Nempe assequuturum te dicis, si tantum ad omnia, quæ perfectè intelligis, satis attendas: atque illa à reliquis, quæ confusius & obscurius apprehendis, secernas.*

Hoc porro non modo est verum: sed etiam huiusmodi, ut tota præcedens meditatio, sine quâ potuit intelligi, videatur fuisse supervacanea. Attende tamen, eximie vir, difficultatem non videri, an, ut non fallamur, debeamus, clarè, atque distinctè intelligere aliquid, sed, Quâ arte, aut methodo discernere liceat, ita nos habere claram, distinctamque intelligentiam, ut ea vera sit, nec fieri possit, ut fallamur. Quippe in ito objecimus, nos non rarò falli, tamen si nobis videamur aliquid adeò clarè, distinctè, que cognoscere, ut nihil possit clarius, & distinctius. Tu quoque id tibi ipse objecisti, & expectamus tamen adhuc istam artem, seu methodum, cui præcipuè sit incumbendum.

IN MEDITATIONEM V.

D: Essentia rerum materialium; & iterum de Deo, quòd existat.

I.

Circa quintam, dicis primum te distinctè imaginari *quantitatem, hoc est extensionem in longum, latum, & profundum; itemque numerum, figuram, situm, motum, durationem.* Ex his omnibus, quorum te ideas habere dicis, feligis figuram, & ex figuris Triangulum, de quo hæc habes, *et si fortassis talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam existat, nec unquam extiterit: est tamen profecto determinata quædam ejus natura, quæ à me non efficta est, nec à mente meâ dependet, ut patet ex eo, quod demonstrari possint varia proprietates de isto Triangulo, nempe, quod ejus tres anguli sint æquales duobus rectis: quòd maximo ejus angulo maximum latus subtendatur: & similes, quas velim, nolim, clarè nunc agnosco:*

gnosco: etiam si de iis nullo modo antè cogitaverim, cùm Triangulum imaginatus sum, nec proinde à me fuerint efficta. Et tantum habes de essentiâ rerum materialium: nam quæ pauca subijcis, eodem pertinent. Ac hæere quidem hic nolo: in sinu solum durum videri statuere aliquam naturam immutabilem, & æternam præter Deum terminatum.

Dices te proferre nihil aliud, quàm quod in Scholis efferunt, naturas, seu essentias rerum esse æternas, fierique de ipsis propositiones sempiternæ veritatis. Sed hoc durum perinde est, & capi alitunde non potest, esse naturam humanam, cùm nullus est homo: aut dici rosam esse florem, cùm ne rosa quidem est.

Dicunt aliud esse loqui de essentiâ, aliud de existentiâ rerum, & non esse quidem ab æterno existentiam rerum, sed esse tamen essentiâ. Verùm, cum præcipuum, quod est in rebus, sit essentiâ, æquidnam magni Deus facit, quando producit existentiam? Videlicet non amplius facit quàm dum Sartor veste induit hominem. Quanquam quæ defendent essentiâ hominis, quæ est in Platone, esse æternam, & independentem à Deo? Ut universalis est, inquit? At in Platone, nihil est, nisi singulare? & solet quidem intellectus ex visis Platonis, Socratis, ac cæterorum hominum consimilibus naturis abstrahere quendam conceptum communem, in quo omnes conveniant, & qui proinde censeri possit universalis natura, essentiave hominis, quæ ut omni homini intelligitur convenire: At universalem fuisse, antequàm Plato, & cæteri essent, & intellectus abstraheret, explicari sanè non potest.

Dices, numquid homine etiam non existente, atque idcirco ab æterno, vera propositio hæc est, homo est animal? Sed videtur planè non esse, nisi eo sensu, quod quodcumque fuerit homo, futurus sit animal. Certè enim licet discrimen videatur inter duas illas propositiones homo est, & homo est animal, quod priore existentiâ disertè magis significetur, & posteriore essentiâ: attamen neque ab illâ essentiâ excluditur, neque ab istâ existentiâ: sed cum dicitur, homo est, intelligitur homo animal: & cum dicitur homo est animal, intelligitur homo, dum existit. Præterea autem cum hæc propositio, homo est animal, non sit

majoris necessitatis, quàm ista, Plato est homo, fore igitur etiam istam sempiternæ veritatis, & singularem essentiam Platónis non fore minus independentem à Deo, quàm universalem hominis: & alia similia, quæ profèqui piget. Et addo tamen, cùm dicitur, hominem esse talis naturæ, ut esse non possit, quin sit animal: non esse propterea imaginandum talem naturam esse aliquid, aut alicubi præter intellectum: sed sensum solummodo esse, ad hoc ut aliquid sit homo, debere ipsum simile esse cæteris iis rebus, quibus propter similitudinem mutuam eadem hominis denominatio tributa est: similitudinem, inquam, naturarum singularium, ex quâ intellectus accepit ansam efformandi conceptum seu ideam, formamve naturæ communis, à quâ dissidere non debeat quicquid homo futurum est.

Hinc eadem de tuo Triangulo, illiusve natura dico. Nam Triangulus quidem mentalis est veluti regula, quâ explores an aliquid mereatur dici Triangulum: at non est propterea dicendum talem Triangulum esse reale quid, veramque naturam præter intellectum, qui solus, visis triangulis materialibus, illam perinde, ac dictum est de naturâ humanâ, formavit, & communem fecit.

Unde neque est existimandum proprietates demonstratas de Triangulis materialibus, idcirco ipsis convenire, quod illas myuentur ab ideali Triangulo: cùm ipsi potius in se habeant, nisi quatenus intellectus ex ipsis inspectis, easdem illi tribuit, rediturus postea inter demonstrandum: Eodem modo, quo proprietates naturæ humanæ non sunt in Platone, & Socrate, quasi ipsi illas à naturâ universali acceperint, cum potius natura universalis ideò habeat, quod intellectus ipsi eas tribuit, postquam in Platone, Socrate, & cæteris animadvertit, rediturus illis deinceps, cum ratiocinatione opus fuerit.

Notum est enim intellectum ex visis Platone, Socrate, & aliis, omnibus rationalibus, collegisse hanc universalem propositionem, omnis homo est rationalis: ac deinde cum vult probare Platonem rationalem esse, illam pro principio in Syllogismum induere. Et dicis, Tu quidem, ô Mens, *habere te Trianguli ideam, habituramque illam fuisse, tametsi nullam unquam in*

corporibus triangularem figuram vidiffes: quemadmodum habes aliarum figurarum complurium, quæ tibi in sensus nunquam incurverunt.

Verùm, si, ut supra dicebam, sic fuiffes hæctenus orbata omnibus sensuum functionibus ut nunquam neque vidiffes, neque tetigiffes varias superficies, sive extrema corporum, putas ideam Trianguli, alteriusve figuræ habere, aut efformare in te potuiffes? *Habes jam complures in te, quæ in te illapse per sensus non sint?* Sed nimitum facillè habes, quia ex iis, quæ illapsæ sunt, ipsas effingis, formasque varias, modis superius expositis.

Dicendum hic præterea foret de falsâ illâ Trianguli naturâ, quæ supponitur constare ex lineis, quæ latitudine careant, continere aream, quæ profunditate; terminari ad tria puncta, quæ omnibus partibus: attamen nimium evagaremur.

2. Aggrederis consequenter demonstrare Dei existentiam, visque argumenti est in illis verbis, *Attendenti fit manifestum, non magis posse existentiam ab essentiâ Dei separari, quàm ab essentiâ Trianguli magnitudinem trium ejus angulorum equalium duobus rectis: sive ab ideâ montis ideam vallis: adeò ut non magis repugnet Deum cogitari (hoc est ens summè perfectum) cui desit existentia (hoc est, cui desit aliqua perfectio) quàm cogitare montem, cui desit vallis.* Enimverò attendendum est; videri tuam hujusmodi comparationem non satis justam.

Nam rite quidem comparas existentiam cum essentiâ: verùm non comparas deinde aut existentiam cum existentia, aut proprietatem cum proprietate, sed existentiam cum proprietate. Hinc vel dicendum fuisse videtur, non posse magis separari omnipotentiam, verbi causa à Dei essentiâ, quàm ab essentiâ Trianguli illam magnitudinis angulorum æqualitatem: vel certe, non posse magis separari Dei existentiam ab ejus essentiâ, quàm ab essentiâ Trianguli ejus existentiam. Sic enim benè processisset utraque comparatio, & non modò prior fuisset concessa, verùm etiam posterior; quanquam non propterea eviciffes Deum necessariò existere, quia neque Triangulus necessariò existit, tamen illius essentiâ, existentiaque separari reipsâ non valeant, quantumcumq; mente separentur, sive seorsim cogitentur: ut cogitari etiam essentiâ, existentiaque divina possunt.

Deinde, attendendum est te collocare existentiam inter divinas perfectiones: & non collocare tamen inter perfectiones Trianguli, aut montis: cum perinde tamen, & suo cujusque modo perfectio dici valeat. Sed nimirum, neque in Deo, neque in ullâ aliâ re existentia perfectio est: sed id, sine quo non sunt perfectiones.

Siquidem id, quod non existit, neque perfectionem neque imperfectionem habet: & quod existit, pluresque perfectiones habet, non habet existentiam, ut perfectionem singularem, unamque ex eo numero: sed ut illud, quo tam ipsum quàm perfectiones existentes sunt, & sine quo nec ipsum habere, nec perfectiones haberi dicuntur. Hinc neque existentia, perfectionum instar, existere in re dicitur, neque, si res careat existentia, tam imperfecta (sive privata perfectione) dicitur quàm nulla.

Quamobrem; ut enumerando perfectiones Trianguli non recenses existentiam, neque proinde concludis existere Triangulum: ita enumerando perfectiones Dei non debuisti in illis ponere existentiam, ut concluderes Deum existere, nisi principium petere velles.

Objicis in aliis omnibus rebus distingui existentiam ab essentia, non valde in Deo. Sed quomodo quæso existentia Platonis, & essentia Platonis distinguuntur inter se nisi cogitatione duntaxat? Fac enim Platonem non amplius existere, ubi-nam erit ejus essentia? Nonne porro in Deo pari modo essentia, & existentia cogitatione distinguuntur?

Objicis tibi ipse, *Fortè, ut cogitando montem cum valle, aut equum alatum, non sequitur propterea aut montem, aut talem equum existere: ita ex eo, quod cogites Deum ut existentem, non sequi illum existere: ac tum latere sophisma arguis. Verùm non fuit difficile solvere sophisma, quod ipse finxisti, assumendo præsertim id, quod tam manifeste repugnat, Deum existentem non existere, neque perinde assumendo hominem, aut equum.*

At si accepisses ut montem cum valle, & equum cum alis, ita Deum cum scientia, potentia, attributisve aliis, tum difficultas processisset, explicandumque tibi incubuisset, quâ fieri possit, ut

Mons

Mons declivis, aut equus alatus cogitari valeat, absque eo quod existat: Deus sciens, & potens cogitari absque eo, quod existat non valeat.

Dicis *liberum non esse cogitare Deum absque existentia, hoc est ens summè perfectum absque summa perfectione; ut liberum est equum cum alis, vel sine alis imaginari.* Sed nihil addendum, nisi quod, ut liberum est cogitare equum non habentem alas, non cogitata existentia, quæ si advenerit, perfectio, per te, in eo fuerit; ita liberum est cogitare Deum habentem scientiam, potentiam, & perfectiones cæteras, non cogitata existentia, quam si habuerit, tum consummatæ sit perfectionis. Quare ut ex eo quod equus cogitatus perfectionem alarum habens, non propterea colligitur habere existentiam, perfectionum, per te, præcipuam; ita neque ex eo, quod Deus cogitatur habens scientiam, perfectionesque cæteras, colligitur propterea ejus existentia, sed ea demum probanda est. Et quamvis dicas *tam existentiam, quam perfectiones cæteras in idea entis summè perfecti comprehendendi*, id dicis, quod probandum est, & conclusionem pro principio assumis. Nam etiam alioquin dicerem in ideâ Pegasi perfecti contineri, non tantum perfectionem illam, quod habeat alas; sed etiam illam, quod existat. Ut enim Deus cogitatur perfectus in omni genere perfectionis; ita Pegasus cogitatur perfectus in suo genere; nihilque hîc posse instari videtur, quod, proportionè servatâ, usurpari utrimque non valeat.

Dicis, *ut cogitando Triangulum non est necesse cogitare, quod treis angulos habeat pareis duobus rectis, licet id minùs verum non sit, ut attendenti postea patet; ita posse quidem cogitari alias Dei perfectiones, non cogitata existentia; sed illam non esse propterea minùs veram, cum attenditur perfectionem esse.* Attamen vides quid dici possit. Nempe ut illa proprietas attenditur postea esse in Triangulo, quia demonstratione probatur; ita, ut existentia attendatur esse in Deo, demonstratione probandam esse: Secus profecò quidlibet in quolibet esse facildè evincam.

Dicis *te attribuentem Deo omnes perfectiones, non perinde facere, ac si putes omnes quadrilateras figuras circulo inscribi: quoniam ut heic falleris, quia deprehendis postea Rhombum non inscribi: non*

ita illic falleris, quia postea existentiam Deo convenire deprehendis. Sed perinde prorsus facere videris, aut si non facis, necesse est, ut ostendas Deo non repugnare existentiam, quemadmodum, ostenditur repugnare Rhombo circulo inscribi. Cætera prætereo, quæ vel non explicas, vel non probas, vel ex jam allatis solvuntur, ut; Nihil posse excogitari, ad cuius essentiam existentia pertineat, præter solum Deum: non posse duos, aut plures ejusmodi Deos intelligi: talem Deum ab æterno existitisse, & in æternum esse mansurum: percipere te multa alia in Deo, quibus nihil possit detrahi, nec mutari: oportere ista propius inspicere, ac diligentius investigari, ut delegantur, certa que habeantur, &c.

3. Declaras postremo omniscientia certitudinem, & veritatem ab unâ veri Dei cognitione ita pendere, ut hæc non habitâ, nulla certitudo, aut scientia vera haberi possit. Exemplum adfers. Cùm enim, inquis, naturam Trianguli considero, evidentissimè quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto apparet ejus tres angulos æquales esse duobus rectis: nec possum non credere id verum esse, quandiù ad ejus demonstrationem attendo. Sed statim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clarissimè perspexisse, facillè tamen potest accidere, ut dubitem an sit vera: siquidem Deum ignorem. Possem enim mihi persuadere, me talem à natura factum esse, ut interdum in iis faller, quæ me puto quæmentissimè percipere: cùm præsertim meminerim me multa pro veris, & certis habuisse, quæ postmodum aliis rationibus adductis, falsa esse judicavi. Postquam verò percepi Deum esse: quia simul intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumque non esse fallacem, atque inde collegi illa omnia, quæ clarè, & distinctè percipio, necessariò esse vera: etiam si non attendam amplius ad rationes, propter quas istud verum esse judicavi: modò tamen recorder me clarè, & distinctè percepisse, nulla ratio contraria afferri potest, quæ me ad dubitandum impellat: sed veram, & certam de hoc habeo scientiam. Neque de hoc tantum: sed & de reliquis omnibus, quæ memini me aliquando demonstrasse, ut de Geometricis & similibus.

Ad ista porrò, vir eximie, cùm admittam te serió loqui, nihil aliud licet dicere, nisi quod videris ægrè à quoquam fidem impetraturus. Te, ante id tempus quo superiora de Deo es rati-

tiocinatus, minùs fuisse certum illarum Geometricarum de
 monstrationum, quàm post modum fueris. Profectò enim eæ
 demonstrationes ejus evidentix, ac certitudinis videntur, ut
 per se assensum extorqueant, & semel percepta intellectum
 amplius hære non sinant: aded ut etiam pravo illi Genio
 tam facilè sit laqueum mandaturus, ac dum (tametsi Deo non-
 dum cognito) tam animosè asseverasti non posse tibi imponi
 circa illam propositionem, illationemve, *ego cogito: itaque existo.*
 Quin- etiam quantumvis sit verum, mi nihil verius, Deum exi-
 stere, esse illum omnium Authorem, non esse fallacem: Quia
 tamen hæc esse videntur minus evidentia, quàm demonstrati-
 ones illæ Geometricæ, vel eo argumento, quòd Dei existentiam,
 Rerum creationem, & alia de Deo multi controvertant,
 has demonstrationes nemo inficietur, ecquis est, quem persua-
 deas istas ab illis evidentiam certitudinemque mutuari? Et
 quis capiat Diagoram, Theodorum, aut si qui similes sunt a-
 thei, certos omnino reddi non posse hujusmodi demonstratio-
 num? Et quotusquisque credentium est, quem si rogaris, cur
 certas sit in Triangulo quadratum baseos æquale esse quadra-
 tis crurum, responsurus sit, quia scio Deum esse, & Deum non
 posse fallere, & ipsum esse tam hujus rei, quàm aliorum omni-
 um Authorem: & non respondeat potius, quoniam illud scio,
 ac persuadeor indubitata demonstratione? Quanto magis id
 responderent Pythagoras, Plato, Archimedes, Euclides, ceteri
 Mathematici, quorum nemo esse videtur, qui de Deo cogitet,
 ut demonstrationum certissimus fiat. Quanquam, quia fortè
 non de aliis, sed de te ipso solo spondebis, idque aliunde pium
 est: non est perfectò quare contendam.

IN MEDITATIONEM VI.

*De rerum materialium Existentiâ, & reali mentis à corpore
 Distinctione.*

I.

Circa sextam, id non moror, quod initio dicis *Res materia-
 les ut sunt objectum puræ Matheos posse existere:* cum ta-
 men res materiales sint objectum mixtæ, non puræ ma-
 theos

theseos; & objectum puræ matheseos, ut punctum, linea, superficies, constantiaque ex iis indivisibilia, indivisibiliterque se habentia existere re ipsa non possint: In eo solum hæreo, quod heic iterum *imaginationem ab intellectu* distinguis. Quippe, ô Mens, hæ duæ videntur unius, ejudemque facultatis actiones, ut supra insinuavimus; & si quid sit discriminis, id non videtur amplius esse, quàm secundum magis, & minùs; & vide ut illa inde jam probentur.

Dixisti suprâ *imaginari nihil esse aliud, quàm contemplari figuram, imaginemve rei corporea*: Heic verò non abnuis intelligere esse contemplari *Trigonum, Pentagonum, Chiliogonum, Myriogonum*, & hujusmodi cætera, quæ figuræ sunt rerum corporarum. Et discrimen quidem jam statuis, quod *imago sit cum quâdam applicatione facultatis cognoscitiva ad corpus: intellectio verò talem applicationem, seu contentionem non exigat*. Ad eò ut, cum simpliciter, & sine labore percipis *Trigonum*, ut figuram constantem tribus angulis, id intelligere te dicas. Et cum non sine aliquâ tui contentione figuram quasi presentem habes, inspicis, exploras, distinctèque & sigillatimagnoscis, discernis que treis angulos, id te dicas imaginari. Ac proinde, cum percipias quidem absque labore *Chiliogonum* esse figuram mille angulorum: neque tamen applicandæ & contendendæ te ipsam discernere possis, & quasi presentem habere, sigillatimque discernere omneis illius angulos, sed te perinde confusè habeas, ac circa *Miriogonum*; aut quamcumque aliam hujusmodi figurarum; idcirco censeas respectu *Chiliogoni*, aut *Miriogoni* *Intellectionem esse, non Imaginationem*.

Veruntamen nihil fanè obstat, quin ut ad *Trigonum*, sic ad *Chiliogonum* quemadmodum *intellectionem*, ita *imaginationem* extendas. Nam & non nihil contendis, ut figuram illam tam multorum angulorum aliquo modo imagineris: licet multitudo illa angulorum tanta sit, ut ipsam distinctè capere non possis: & aliunde percipis quidem voce *Chiliogoni* significari figuram mille angulorum; sed hæc est tantum vis nominis; nam non propterea in eâ figura intelligis magis mille angulos, quàm *imagnaris*.

Attendendum verò ut amittatur distinctio, & acquiratur confusio

confusio per gradus. Tetragonum enim confusius, quam Trigonum percipies, imaginaberisve, aut intelliges: sed distinctius, quàm Pentagonum. Tum hoc confusius Tetragono, Hexagono distinctius, atque ita consequenter, donec non habeas quid disertè tibi proponas, & quia jam disertè capere non possis, contendere teipsam ut plurimum negligas.

Quamobrem, si viliis quidem imaginationem simul, & intellectionem vocare, quandiù figuram distinctè, & cum sensibili quâdam contentione cognoscis: intellectionem verò solum dum confuse solum, & cum nullâ, aut perexiguâ contentione specularis, licebit profectò? at non erit propterea, cur plusquàm unum genus internæ cognitionis adstruas, cui accidentarium solummodo sit, ut secundum magis, & minus distinctè, vel remisse figuram quampiam intuearis. Et certè cum Heptagonum, Octagonum, cæterasque porrò figuras ad Chiliogonum, aut Myriogonum usque percurrere voluerimus & ad majorem, minoremque distinctionem, vel remissionem, semper, continuòque attenderimus, dicere ne poterimus, ubinam, seu in quâ figurâ imaginatio desinat, intellectio sola remaneat? Nisi potius non apparebit series tenorque uniusmodi cognitionis, cujus continuo, insensibiliterque decrescat distinctio, & contentio; crescat confusio, & remissio. Alias certè considera, ut intellectionem deprimas, imaginationem extollas. Quid enim aliud, quàm illi ludibrium, isti commendationem quaris; dum illi negligentiam, & confusionem tribuis, huic verò diligentiam, & perspicuitatem adscribis.

Asseris postea *vim imaginandi, prout à vi intelligendi distinguitur, ad sui essentiam non requiri*: quomodo id verò, si una, eademque vis sit, cujus functiones differant secundum magis, & minus duntaxat.

Subjicis *mentem imaginando sese convertere ad corpus; intelligendo, ad seipsam, ideamve, quam habet in se*. Quid ita verò, si non potest mens sese ad seipsam, ideamve ullam convertere, quin simul sese convertat ad aliquid corpoream, ideave corporea representatum? Nam Trigonum quidem; Pentagonum, Chiliogonum, Myriogonum, cæteræque figuræ, earumve ideæ

corporeæ omnino sunt; neque potest mens ad illas, nisi ut corporeas, corporearumve instar intelligendo attendere. Quod spectat ad ideas rerum immaterialium creditarum, ut Dei, Angeli, animæ humanæ, seu mentis, constat etiam quascumque habemus de ipsis ideas, esse vel corporeas, vel quasi corporeas, ex forma scilicet humana, & ex rebus aliis tenuissimis, simplicissimis, in sen sibilissimis, cujusmodi sunt aër, ætherve, desumptas, ut supra quoque attigimus. Quod autem dicis conjicere te probabiliter solum aliquod corpus existere: quia non potes dicere ferriò, idcirco morandum non est.

2. Disputas deinceps de Sensu, ac præclarè primùm enumerationem instituis eorum, quæ per sensus innotuerant, & credita vera à te fuerant, solâ judice, ac duce naturâ. Refers subinde experimenta, quæ habitam sensibus fidem ita labefactaverint, ut eò te adegerint, quò te receptam vidimus circa Meditationem primam.

Hoc porrò loco mens mihi non est de veritate sensuum intendere litem. Tamen si enim fallacia, falsitasve sit non in sensu qui merè passivè se habet, refertque solum ea, quæ apparent, quæque talia ex suis causis apparere necessum est: sed in judicio, si in mente, quæ circum spectè satis non agit, neque advertit ea quæ procùl sunt, ex hisce, aliisve causis apparere confusiora minoraque seipsis, dum prope sunt, & ita de cæteris: attamen ubicumque fallacia sit, negandum non est, quin aliqua sit: solumque difficultas est, sic ne semper sit, ut nunquam de rei cuiuspiam sensibus perceptæ veritate constare possit.

Sanè verò nihil est necesse exempla obvia conquirere: Dico solum ad ea, quæ profers, si ve potius objicis, constare omnino videri, cum Turrim & prope spectamus, & contingimus, certos nos esse, quod sit quadrata; qui remotiores habueramus ansam judicandi rotundam, vel certè dubitandi, quadratane, an rotunda, an alterius figuræ esset.

Sic sensus ille doloris, qui apparet adhuc esse in pede, aut manu, postquam ea membra rescissa sunt, fallere aliquando potest, in iis scilicet, quibus sunt rescissa; idque ob spiritus sensorios assuetos in ipsa deferre, inque ipsis sensum exprimere: attamen

attamen qui integri sunt, tam certi sunt se in pede, aut manu, quam compungi vident, dolorem sentire, ut dubitare non valeant.

Sic cum vigilemus, somniemusque per vices, donec vivimus, fallacia quidem per somnium est, quod eâ videri coram appareant, quæ coram non sunt; attamen nec semper somniamus, nec, dum revera vigilamus, dubitare possumus vigilemus ne, an somniemus potius.

Sic cum cogitare possimus nos esse naturæ fallaciis obnoxiiæ, etiam in rebus verissimis visis, nihilominus cogitamus etiam nos esse à naturâ veritatis capaces: & ut aliquando fallimur, ut non detecto sophismate, vel baculo mediâ ex parte in aquam immerso; ita aliquando intelligimus verum, ut in Geometricâ demonstratione, aut in baculo ex aquâ educto, aded ut de neutrius veritate dubitare planè possimus. Et ut dubitare de cæteris liceat: saltem de eo dubitare non licet, quod res tales appareant; nec potest non esse verissimum tales apparere. Quod autem ratio multa dissuadeat, ad quæ nos natura impellit, non tollit hoc saltem veritatem ejus, quod apparet, *Et Quæritur.* Tametsi nihil est necesse heic disquirere, Ratione sensus impulsui repugnet, eo duntaxat modo, quo dextera manus pullantem lævam præ lassitudine sustentat, an vero quodam alio.

3. Accedis consequentur ad institutum, sed levi quasi velitatione. Pergis enim, *Nunc autem postquam incipio meipsum, meaque Authorem originis melius nôsse, non quidem omnia, quæ habere videor, à sensibus puto esse temerè admittenda, sed neque etiam omnia in dubium revocanda.* Benè hoc habet, quanquam & antea idem haud dubiè putaveras.

Sequitur, *Et primò, quoniam scio omnia, quæ clarè, & distinctè intelligò, talia à Deo fieri posse, qualia illa intelligo: satis est, quod possim unam rem absque alterâ clarè & distinctè intelligere, ut certus sim unam ab alterâ esse diversam: quia potest saltem à Deo seorsim poni, & non refert à quâ potentiâ id fiat, ut diversa existimerur.* Ad hoc nihil aliud dicendum est, quàm probare te clarum ex obscuro: ne causer esse obscuritatem in illatione aliquam. Ac

non hæreo quidem in eo, quod probare prius oporteat existere Deum, & ad quæ potentia ejus se extendat, ad ostendendum facere eum posse quicquid tu potes intelligere: quæsierim solum, non-ne tu clarè, distinctèque intelligis in Triangulo proprietatem illam, quod majora latera majoribus angulis subtendantur, separatim ab aliâ, quâ tres simul anguli habentur pares duobus rectis? Et admittis-ne propterea Deum ita posse illam proprietatem ab hac separare, & seorsim ponere, ut Triangulus istam, & non illam habeat, vel ista quoque præterea sit seorsim à Triangulo? Sed ne te heic remorer, quod hæc separatio parum ad rem faciat, subjicis, *Ac proinde ex hoc ipso, quòd sciam me existere, quòdque interim nihil planè aliud ad naturam, sive essentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc solum, quod sim res cogitans: rectè concludo meam essentiam in hoc uno consistere, quod sim res cogitans.* Heic remorarer, sed vel repetere sufficit quæ circa meditationem secundam dicta sunt vel expectandum quid inferre velis.

Postremò enim, *Et quamvis, inquis, fortasse (vel potius, ut postmodum dicam pro certo) habeam corpus, quod mihi valde arte conjunctum est: quia tamen ex unâ parte claram, & distinctam habeo ideam mei ipsius, quatenus sum tantum res cogitans, non extensa: & ex alia parte distinctam ideam corporis, quatenus est tantum res extensa, non cogitans: certum est me à corpore meo revera esse distinctam, & absque illo posse existere.*

Videlicet huc properabas? Ergo quia cardo difficultatis heic potissimum vertitur, consistendum non nihil est, ut pateat quî illum stabilias. Agitur heic primùm de distinctione inter te, & corpus: quod porrò corpus intelligis? Nempe hoc crassum ex membris constans, de quo sunt haud-dubie hæc verba, *habeo mihi conjunctum: & certum est me à corpore meo esse distinctam, &c.*

Atqui, ô Mens, de hoc corpore non est difficultas. Esset quidem, si objicerem cum plerisque Philosophis te esse *consuetudinem* perfectionem, actum, formam, speciem, & ut vulgari modo loquar, modum corporis quippe illi non magis te ab isto corpore distinctam separabilemque agnoscunt, quam figuram, modum-

dum-ve alium : idque seu sis anima tota seu sis præterea etiam
vñs dicitur, vñs vñs vñs intellectus possibilis, seu passibilis, ut loquun-
 tur. Sed agere placet tecum liberalius, te nimirum considerando
 ut vñs vñs vñs intellectum agentem, imo & vñs vñs vñs sperabilem : ta-
 met si alia, quàm illi, ratione.

Cum illi enim statuerent omnibus hominibus (nisi potius
 rebus) communem, præstantemque intellectui possibili, ut
 intelligat, eadem prorsus ratione, ac necessitate, quàm lux oculo,
 ut videat (unde solari lumini comparare soliti erant spectare-
 que proinde ipsum, ut advenientem extrinsecus) ipse te po-
 tius considero (nam & tu quoque id bene vis) ut intellectum
 quendam specialem, qui domineris in corpore.

Repeto autem difficultatem non esse, sis-ne separabilis, an
 non ab hoc corpore (unde & paulò antè innuebam non fuisse
 necessarium incurrere ad Dei potentiam, quàm illa sint separa-
 bilia, quæ separatim intelligis) sed de corpore, quod ipsamet
 sis: quasi possis ipsa esse teauè corpus, intra crassum istud diffu-
 sum, aut in ejus parte sedem obtinens. Cæterum nondum
 fecisti fidem esse te aliquid purè incorporeum: Et cum in se-
 cundâ Meditatione enuntiâsses te esse non ventum, non ignem,
 non vaporem, non halitum, admonita profecto es, id sine pro-
 batione fuisse enunciatam.

Dicebas te de istis rebus illeic loci non disputare: at de
 ceptis non disputasti, neque ullâ ratione probâsti non esse te
 corpus hujuscemodi. Spes erat, ut heic id præstares: & si quid
 tamén disputas, si quid probas, disputas, & probas te non
 esse crassum corpus hoc, de quo, ut jam dixi, non est diffi-
 cultas.

4. At, inquis, habeo ex unâ parte claram, & distinctam ideam
 mei ipsius, quatenus sum tantum res cogitans, non extensa: & ex al-
 liâ parte distinctam ideam corporis, quatenus est tantum res extensa,
 non cogitans. Enimverò, quod spectat primùm ad ideam cor-
 poris, non videtur multum de eâ laborandum. Nam si id qui-
 dem pronunciares de ideâ corporis universè, repetendum esset,
 quod objecimus probandum esse tibi repugnare naturæ cor-
 poreæ, ut sit cogitationis capax: sicque principium peteretu,

cùm quaestio de te instituta sit, an tenuè nempe corpus non sis, quasi cogitare corpori repugnet.

Verùm, quia id pronuncias, & agis certè solùm, de crasso isto corpore, à quo te esse distinctam, & separabilem contendis; ideo non tam inficior, quin habeas ipsius ideam, quàm te habere posse inficior, si inextensa quidem res sis. Quæso te enim quomodo existimes in te subiecto inextenso recipi posse speciem, ideamve corporis quod extensum est? Seu enim talis species procedit ex corpore, illa haud dubiè corporea est, habetque partes extra partes, atque adedò extensã est: Seu aliunde impressa est, quia necessarium semper est, ut representet corpus extensum, oportet adhuc, ut habeat partes & perinde extensa sit. Alioquin certè si partibus careat, quomodo partes representabit? si extensione, quomodo rem extensam? si figura, quomodo rem figuratam? si positione, quomodo rem habentem superiores, inferiores, dextras, sinistras, obliquas partes? Si varietate, quomodo colores varios, &c. Non ergo videtur idea extensione prorsus carere: nisi vero careat, quonam modo tu, si inextensa fueris, illi subjiceris? quomodo illam tibi aptabis? quomodo usurpabis? quomodo sensim obliterari, evanescere, tandem experieris?

Deinde, quod spectat ad ideam tui, nihil est addendum ad eam, quæ jam dicta sunt, ac in Meditationem præsertim secundam. Exinde enim evincitur, tantum abesse, ut ideam tui claram, distinctamque habeas, quin penitus nullam habere videaris. Quippe quia tamen si agnoscas cogitare te, nescias tamen qualis res sis, quæ cogitas: adedò ut cum Sola hæc operatio nota sit, lateat te tamen quod est præcipuum, substantia nempe, quæ operatur. Undè succurrit comparatio, quæ dici potes similis cæco, qui calorem sentiens, admonitusque eum esse à Sole putet se habere claram, & distinctam ideam solis, quatenus, si ex eo quærat quid sit Sol, respondere possit: est res calefaciens. Sed, inquis; heic addo, non tantum quod sum res cogitans, sed etiam quod *Res non extensa*. Verùm tamen, ut taceam sine probatione id dici, cum in questione tamen sit, quæso primùm, idcirco ne ideam tui claram, & distinctam habes? Dicis te non extensam;

fam; Dicis quid non sis, non vero, quid sis. An ad habendum claram, distinctamque, seu, quod idem est, veram, germanamque alicujus rei ideam, non est necesse ipsamet rem positive, &, ut ita dicam, affirmate, nōsse: sufficitque nōsse, quod illa non sit alia quæpiam res? Ergone clara, distinctaque erit Bucephali idea, si quis saltem nōrit de Bucephalo, quod musca non sit? Sed ne hoc urgeam, requiro potius, Tu igitur res non extensa es? An non es diffusa per corpus? Nescio quid responsura sis; nam licet ego ab initio te agnoverim in cerebro solūm; id tamen conjiciendo potius, quam plane assequendo opinionem tuam, Conjecturam dixi ex iis verbis, quæ postea sequuntur, dum ais *te non ab omnibus corporis partibus affici, sed tantummodo à cerebro, veletiam ab unâ tantum exiguâ ejus parte.* Verūm certus planè non fui, an esses propterea tantum in cerebro, parte illius, cum possis esse in corpore toto, & in unâ solūm parte affici; ut vulgo fatemur animam diffusam toto corpore, & in oculo tamen duntaxat videre.

Dubium similiter moverunt verba illa sequentia, & *quamvis toti corpori tota mens unita esse videatur, &c.* Quippe ille loci non asseris quidem te esse unitam toti corpori: sed te esse tamen unitam non negas. Utcumque sit, Esto primum, si placet, diffusa toto corpore, sive idem cum anima sis, sive quid diversum, Quæso te, inextensa es, quæ es à capite ad calcem protensa? quæ coæquaris corpori? quæ tot illius partibus correspondenteis partibus habes? An dicis te idè esse inextensam, quod tota in toto sis, & tota in quâlibet parte? Quæso te, si dicas, quomodo id capis? Ita ne potest unum quid esse simul totum in pluribus locis? Fides nos id docet de sacro Mystério: de te, ut de re naturali disputatur heic, & ex lumine quidem naturali. Licet ne intelligere plura esse loca, & non esse plura locata? Et nunquid centum sunt plura uno? Et nunquid, si res aliqua tota est in uno loco, poterit esse in aliis, nisi ipsa sit extra se, uti locus est extra loca? Dico quod voles: saltem & obscurum, & incertum erit, sis-ne in quâlibet parte tota, & non potius in singulis partibus per singulas tui parteis. Et cum sit longè evidentius nihil posse totum simul esse id pluribus locis, etiam evidentius e-

vadet non esse te totam in singulis partibus: sed totam duntaxat in toto, atque adeo, per tui parteis diffusam per totum, sicque habere extensionem.

Esto deinde in cerebro solum, aut in exigua solum ejus parte: cernis idem planè incommodi esse: quoniam quantulacumque sit illa pars, extensa tamen est, & tu illi coëxtenderis, atque idcirco extenderis, particulasque particulis illius respondentem habes. An dicis te cerebri partem pro puncto accipere? Incredibile sanè: sed esto punctum. Si illud quidem Phÿsicum sit, eadem remanet difficultas, quia tale punctum extensum est, neque partibus prorsus caret. Si Mathematicum, nôsti primum id nisi imaginatione non dari. Sed detur, vel fingatur potius dari in cerebro Mathematicum punctum, cui tu adjungaris, & in quo existas, vide quàm futura sit inutilis fictio. Nam ut fingatur, sic fingi debet, ut sis in concursu nervorum per quos omnes partes informatæ animæ transmittunt in cerebrum ideas, seu species rerum sensibus perceptarum. At primum, nervi omnes in punctum non coëunt, seu quia cerebro continuato in spinalem medullam multi nervi toto dorso in eam abeunt: seu quia qui tendunt in medium caput, non in eundem cerebri locum desinere deprehenduntur. Sed demus concurrere omnibus nihilominus concursus illorum in Mathematico puncto esse nequit; quia videlicet corpora, non Mathematicæ lineæ sunt, ut coire possint in Mathematicum punctum. Et ut demus coire, spiritus per illos traducti exire è nervis, aut subire nervos non poterunt, utpote cum corpora sint, & corpus esse in non loco, seu transire per non locum, cujusmodi est punctum mathematicum non possit. Et quamvis demus esse, & transire posse: attamen tu in puncto existens, in quo non sunt plagæ dextra, sinistra, superior, inferior, aut alia, dijudicare non potes unde adveniant, aut quid renuncient. Idem autem dico de iis, quos tu debeas ad sentiendum, renunciandumve, & ad movendum transmittere. Ut præteream capi non posse, quomodo tu motum illis imprimas, si ipsa in puncto sis, nisi ipsa corpus sis, seu nisi corpus habeas, quo illos contingas, simulque propellas. Nam si dicas illos per se moveri, ac te solummodo dirigere ipso-

ipforum motum: memento te alicubi negâſſem veri corpus
 per ſe, ut proinde inferri poſſit te eſſe motus illius cauſam: ac de-
 inde explica nobis; quomodo talis directio ſine aliquâ tui con-
 tentione, atque aded motione eſſe valeat? Quomodo conten-
 tio in rem aliquam, & motio illius ſine contactu mutuo mo-
 ventis, & mobilis? Quo modo contactus ſine corpore, quan-
 do (ut lumine naturali eſt aded perſpicuum) tangere, nec
 tangi ſine corpore nulla poteſt res? Quamquam quid in his
 immeror; cum tibi ipſi incumbat probare eſſe te rem inexten-
 ſam, atque idcirco incorpoream? Neque verò, quantum opi-
 nor, argumentum ex eo duces, quod homo conſtare vulgo di-
 citur ex corpore, & anima; quali cum una pars corpus dica-
 tur, alia non corpus dici debeat: Si enim faceres, ita diſtingu-
 endi occaſionem dares. Conſtare hominem ex duplici cor-
 pore craſſo ſcilicet, & ſubtili; aded ut cum illud retineat com-
 mune nomen corporis, iſti nomen animæ detur. Ut prætere-
 am idem de aliis animalibus dictum iri; quibus tu mentem ti-
 bi ipſi parem non conceſſeris: beatis illis fanè, ſi vel animam,
 te authore, habeant. Heinc igitur quando concludis, *certum*
eſſe te à corpore tuo reverà eſſe diſtinctam: Vides conceſſum id
 quidem iri, ſed non conceſſum iri propterea eſſe te incorpore-
 am, & non potius ſpeciem tenuiſſimi corporis à craſſiore, &
 diſtincti, Addis & *te proinde poſſe abſque illo exiſtere*. Verum
 ubi conceſſum fuerit te perinde poſſe abſque craſſo iſto cor-
 pore exiſtere, ac exiſtit vapor odoratus, dum è pomo exiliens in
 auras diſpergitur, quid-nam exinde lucrata eris? Certè aliquid
 amplius, quàm quod Philoſophi memorati volunt, qui perire
 te penitus in ipſâ morte opinantur: inſtar figuræ ſcilicet, quæ
 ex ſuperficiæ immutatione ita evaneſcit, ut deinceps nulla, ſeu
 nihil planè ſit. Siquidem cum fueris prætereà corporea quæ-
 dam, ſeu tenuis ſubſtantia, non dicèris ipſâ in morte penitus e-
 vaneſcere, abireve planè in nihilum: ſed per tui parteis diſſipa-
 tas ſubſiſtere: quantumcùmque ob diſtractionem cogitarura
 amplius non ſis, & neque res cogitans, neque mens, neque
 anima ſis dicenda. Quæ tamen omnia ſemper obijcio, non ut de
 concluſione à te intenta dubitans; ſed ut de vi demonſtrationis
 à te expoſitæ diffidens.

5. Interspergis consequenter nonnulla eòdem pertinentia, quibus omnibus non est insistendum. Id noto, quod ais *docere naturam per sensum doloris, famis, sitis, &c. te non adesse corpori, ut nauta adest navigio: sed esse te illi arctissimè conjunctam, & quasi permixtam, adeò ut unum quid cum illo componas. Alioquin enim, inquis, cum corpus leditur, ego, qui nihil aliud sum, quàm res cogitans; non sentirem idcirco dolorem, sed puro intellectu lesionem istam perciperem, ut nauta visus percipit, si quid in nave frangatur. Et cum corpus cibo, vel potu indiget, hoc ipsum expressè intelligerem, non confusus famis, & sitis sensus haberem. Nam certè isti sensus sitis, & famis, doloris, &c. nihil aliud sunt, quàm confusi quidam modi ab unione, & quasi permixtione mentis cum corpore exorti. Ac benè quidem se ista habent, sed explicandum superest, quonam modo ista conjunctio, & quasi permixtio, aut confusio competere tibi, si sis incorporea, inextensa, & indivisibilis, possit? Si puncto enim grandior non es, quomodo jungeris toti corpori, quod est magnitudinis tantæ? Quomodo saltem cerebro, aut exiguæ illius parti, quæ (ut dictum est) quantula-cùmque sit, magnitudinem tamen, seu extensionem habet? Si partibus omnino cares, quomodo misceris, aut quasi misceris partibus hujus particulis: neque enim est mixtio sine partibus commiscibilibus utrinque? Et, si discreta planè es, quomodo confunderis, unumque componis cum ipsa materia? Et, cum compositio, conjunctio, seu unio inter parteis aliquas sit, nonne debet esse proportio inter parteis hujusmodi? Quænam verò corporeæ cum incorporea intelligi potest? Capimus-ne quomodo lapis, & aër ita compingantur, verbi causa, in pumice, ut germana inde fiat compositio? Et major tamen est proportio inter lapidem, & aërem, qui ipse quoque corpus est, quàm inter corpus, & animam, mentemve planè incorpoream. Et non-ne debet unio per contactum intimum fieri? Quomodo id verò, ut antè dicebam, sine corpore? Quomodo quod corporeum est, apprehendet quod incorporeum, ut sibi junctum teneat: aut quomodo incorporeum apprehendet corporeum, ut sibi devinctum reciprocè habeat: si nihil prorsus in illo sit, neque quo apprehendatur, neque quo apprehendat? Hinc,*

quia

quia te fateris sentire dolorem, quæso te quomodo te putes, si incorporea, & inextensa sis, sensus doloris esse capacem? Quippe doloris affectio non nisi ex quâdam partium distractione intelligitur, cum quidpiam interjicitur, quod continuitatis solutionem faciat. Videlicet status doloris est quidam status præter naturam; quomodo verò potest præter naturam esse, afflicte, quod per naturam, uniusmodi, simplex, indivisibile, intransmutabileque est? Et, cum dolor aut alteratio, aut non sine alteratione sit; quomodo potest id alterari, quod cum sit puncto impartibilius, non potest fieri alterum, desinereve esse cujusmodi est, quin in nihilum redigatur? Adde &, cum dolor ex pede, ex brachio, partibusve aliis simul advenit, nonne oportet in te esse partes varias, in quibus illum variè excipias ne confusè, & quasi unius duntaxat partis dolorem sentias? Sed uno verbo, generalis semper difficultas manet, quomodo corporeum cum incorporeo communicare valeat: quam portionem statuere alterius cum altero liceat.

6. Cætera prætereo, quæ fusè, & eleganter prosequeris, ut ostendas esse aliquid præter te, ac Deum. Deducis enim esse tuum corpus, facultatesque corporeas: itemque alia corpora, quæ in tuos sensus, ac te ipsam immittant sui species, efficiuntque voluptatis, & doloris passiones, unde sunt in te prosequutio, & fuga.

Ex quibus hunc tandem fructum colligis, ut cum omnes sensus circa ea, quæ ad corporis commodum spectant, multo frequentius verum indicent, quàm falsum: idcirco inferas te amplius vereri non debere, ne ea falsa sint, quæ tibi quotidie à sensibus exhibentur. Idem consequenter dicis de insomniis, quæ quia non perinde cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoriâ conjunguntur, ut ea, quæ vigilantibus occurrunt; idè statuis tibi res veras non in somnis, sed vigilantibus occurrere. *Et, ex eo, inquis, quod Deus non sit fallax, sequitur omnino in talibus te non falli. Quod, ut admodum piè dicis, ita cum postremo concludis, Esse humanam vitam erroribus obnoxiam, nostræque nature infirmitatem esse agnoscendam? facis profecto quàm optimè.*

Hæc sunt, Vir eximie, quæ mihi circa Meditationes tuas adnotanda occurrerunt. Repeto non esse cur ipse ea cures, quod meum iudicium tanti non sit, ut haberi debeat apud te tantilli momenti. Ut enim, cum aliquis cibus palato meo suavis est, quem displicere aliis video, non defendo gustatum meum esse alieno perfectiorem: ita, cum menti placet opinio, quæ non aridet cæteris, longè absum ut tuear me in veriolem incidisse. Id potius puto verè dictum, suo quemque sensu abundare: ac tam prope iniquum habeo, velle ut omnes eadem sententiâ, quàm ut omnes eodem sint gustu. Quod dico, ut existimes tibi, per me, liberum esse, hæc, quæ censui, omnia flocci-facere, nullòque planè loco habere. Abundè erit, si pronum meum erga te affectum agnoscas, & non ducas pro nihilo veneratorem tuæ virtutis. Potest fortè aliquid esse inconsideratius prolatum, ut inter dissentendum proclivius nihil est: id si occurrat, planè devoveo: Tu duc lituram, & sic habe, nihil mihi fuisse antiquius, quam ut demererer, & sartam, tectamque tuerer amicitiam tuam. Vale, Scridebam Parisiis, Postridie Eiusdus Majas, an. fal. 1641.

RESPONSIO AUTHORIS

AD QUINTAS

OBIECTIONES

VIR PRÆSTANTISSIME,

Tam eleganti & accuratâ dissertatione Meditationes meas impugnâsti, quæque ad earum veritatem illustrandam ad eò profutura esse mihi videtur, ut multum me tibi debere existimem quod ipsam perscripseris, multumque etiam R. P. Mercenno, quod te ad scribendum incitârit. Quippe optimè novit vir ille rerum omnium studiosissimus indagator, & eorum præcipuè quæ spectant ad gloriam Dei promotor

in-

indefessus, nullâ viâ melius cognosci posse an meæ rationes pro veris demonstrationibus habendæ sint, quàm si aliquot ex iis qui doctrinâ, & ingenio reliquos antecedunt ipsas examinent, ac totis viribus impugnent, ut deinde fieret periculum an ego fatis commodè ad omnia quæ ab iis proposita essent responderem. Idcirco quamplurimos ad hoc provocavi, à nonnullis impetravi, & gaudeo quod etiam à te. Quamvis enim non tam Philosophicis rationibus usus fueris ad opiniones meas refutandas, quàm oratoriis quibusdam artibus ad illas eludendas, hoc tamen ipsum ideò mihi gratum est, quod inde conjiciam non facilè in me rationes afferri potuisse diversas ab iis quæ in præcedentibus aliorum objectionibus quas legisti continentur. Neque enim si quæ essent, ingenium & diligentiam tuam effugissent, & judico te hîc non aliud habuisse institutum, quàm ut eorum me admoneres quibus meæ rationes, ab iis quorum ingenia sensibus ita immerfa sunt, ut à Metaphysicis cogitationibus prorsus abhorreant, eludi possent, atque ita mihi dares occasionem iis occurrendi. Quamobrem ego hîc non tanquàm tibi Philosopho acutissimo, sed tanquàm alicui ex hominibus istis carnis respondebo.

De iis quæ in Meditationem primam objecta sunt.

A Is te comprobare institutum quo mentem præjudicium exuere conatus sum, utpote quod nemo fingere potest esse improbandum: Sed velles ut simpliciter ac paucis verbis, hoc est, perfunctoriè tantum id effecissem. Quasi scilicet tam facile sit omnibus se erroribus liberare quibus ab infantia imbuti sumus? & quasi nimis accuratè id fieri possit quod nemo negat esse faciendum? Sed nempe indicare voluisti plerosque homines fateri quidem verbo tenus præjudicia esse vitanda, sed tamen nunquam illa vitare, quia nullum studium aut laborem in hoc impendunt, nullaque ex iis quæ semel ut vera admiscerunt pro præjudiciis habenda esse arbitrantur. Tu certè hîc illorum personam egregiè agis, & nihil eorum quæ ab ipsis

dici possent omittis, sed interim nihil offers quod Philosophum redolere videatur; ubi enim ais opus non esse Deum fingere deceptorem, neque nos somnare, nec talia, Philosophus putasset sibi addendam esse rationem cur illa non possint in dubium revocari, vel si nullam habuisset, ut revera nulla est, id non dixisset: Neque addidisset sufficere hoc in loco humanæ mentis caliginem, aut naturæ nostræ imbecillitatem causari, nihil enim prodest ad errores nostros emendandos quod dicatur nos errare quia nostra mens caligat, vel natura est imbecilla; idem enim est ac si tantum diceretur nos errare quia sumus erroribus obnoxii; & manifestè utilius est attendere, ut feci, ad omnia in quibus contingere potest ut erremus, ne ipsis temere assentiamur. Non etiam dixisset Philosophus *me, habendo dubia omnia pro falsis, non tam vetus exuere quam induere novum præjudicium*; vel prius probare conatus fuisset ex tali suppositione oriri periculum alicujus deceptionis; Sed tu è contra paulò post affirmas me non posse à me extorquere ut illapro incertis falsisque habeam quæ falsa supposui, hoc est ut novum illud induam præjudicium quod ne induerem vereraris. Nec magis miraretur Philosophus istiusmodi suppositionem, quàm quod aliquando ut baculum qui cuius est regnum reddamus, illum in contrariam partem recurvemus, novit enim sæpe falsa pro veris utiliter sic assumi ad veritatem illustrandam; ut cum Astronomi Æquatorum, zodiacum, aliosque circulos in cælo imaginantur, cum Geometræ novas lineas datis figuris adjungunt, & sæpe Philosophi multis in locis: Qui autem hoc vocat *recurrere ad machinam, captare prestigias, sectari ambages*, aitque, *Philosophico candore, ac veritatis amore esse indignum*, non certè ipse Philosophico candore, nec ullâ ratione, sed Rhetorico tantum luco uti se velle testatur.

Deiis qua in secundam Meditationem objecta sunt.

I.

Pergis hinc Rhetoricam simulationem loco rationis usurpare: fingis enim me ludificari ubi serio ago & serio accipis tanquam verè dictum, & affirmatum, quod tantum interrogando, & ex vulgari aliorum sententiâ proposui, ut de eo ulterius inquirerem. Quod enim dixi, omnia sensuum testimonia pro incertis, imò etiam pro falsis esse habenda, omnino serium est: & ad meas Meditationes intelligendas adedò necessarium, ut quis illud admittere non vult, aut non potest, nihil in ipsas responsione dignum objiciendi sit capax. Sed advertenda est distinctio variis in locis à me inculcata, inter actiones vitæ, & inquisitionem veritatis: Cum enim de regendâ vitâ quæstio est, ineptum sanè esset sensibus non credere, planèque ridendi fuerunt illi Saepitici qui res humanas eò usque negligebant, ut ne se in præcipitia conjicerent, ab amicis deberent asseruari. Atque idcirco alicubi admonui *neminem sanae mentis de talibus dubitare*; cum autem quidnam certissimè ab humano ingenio cognosci possit inquiritur, planè à ratione aliquid est eadem nolle ut dubia, imò etiam ut falsa, serio rejicere, ad animadvertendum alia quædam, quæ sic rejici non possunt, hoc ipso esse certiora; nobisque revera notiora. Quod autem dixi me nondum satis intelligere quis sit ille qui cogitat, non bonâ fide ut serio dictum accipis, cum id ipsum explicuerim: nec etiam quod dixerim me non dubitasse de eo in quo natura corporis consistebat, nullamque vim seipsum movendi illi tribuisse, meque imaginatum esse animam instar venti, vel ignis, & talia, quæ ibi tantum ex vulgi opinione retuli, ut suis locis falsa esse ostenderem. Quâ autem fide ais *nutriri, incedere, sentire, &c. à me referri ad animam*, ut statim subjungas, *esto, modò cavemus distinctionem tuam inter animam & corpus*, ego enim paulò post expressis verbis nutritionem retuli ad solum corpus, incesum verò & sensum maximâ ex parte refero etiam ad corpus; nihilque quod ad illos pertineat animæ tribuo præter

id solum quod est cogitatio. Quam deinde habes rationem ut dicas *non opus fuisse tanto apparatu ad probandum me existere*; Certè ego ex his ipsimet tuis verbis optimam mihi videor habere rationem judicandi nondum me ibi satis magno apparatu usum fuisse, quandoquidem efficere nondum potui ut rem rectè intelligas: Cum enim ais me idem potuisse ex quavis alià meâ actione colligere, multum à vero aberras, quia nullius meæ actionis omnino certus sum (nempe certitudine illâ Mataphysica, de quâ solâ hîc questio est) præterquàm solius cogitationis. Nec licet inferre, exempli causa, ego ambulo, ergo sum, nisi quatenus ambulandi conscientia cogitatio est, de quâ solâ hæc illatio est certa, non de motu corporis, qui aliquando nullus est in somnis, cum tamen etiam mihi videor ambulare; adeò ut ex hoc quod putem me ambulare, optimè inferam existentiam mentis quæ hoc putat, non autem corporis quod ambulet. Atque idem est de cæteris.

2. Incipis deinde non injucunda prosopopœia me non amplius ut hominem integrum, sed ut animam separatam interrogare, quo me videris admonere hæc objectiones non à mente subtilis Philosophi, sed à solâ carne factas fuisse. Quæso te igitur, ô caro, seu quocunque velis nomine censeris, habesne tam præterquam cum mente consortii ut advertere non potueris quandoenam emendavi illam vulgi imaginationem, per quam fingitur quod cogitat esse instar venti, similive corporis? Emendavi enim illam profectò cum ostendi supponi posse nullum ventum, nec aliud corpus in mundo esse, ac nihilominus illa omnia, ex quibus me ut rem cogitantem agnosco, remanere. Ac proinde quæcumque postea interrogas, cur non possim igitur esse adhuc ventus, cur non replere spatium, cur non moveri pluribus motibus, & talia, tam inania sunt ut responsione non egeant.

3 Nec magis urgent quæ subjungis, si sim tenue quoddam corpus, cur non possim nutriri, & reliqua, nego enim me esse corpus. Atque, ut semel absolvam quia ferè semper eodem stilo uteris, nec meas rationes impugnas, sed ipsas, tanquam si nullæ essent, dissimulando, vel imperfectas tantùm & truncatas

tas referendo, colligis varias difficultates quæ vulgo ab imperitis in meas conclusiones, aliasve iis affines, aut etiam dissimiles moveri solent, quæque vel ad rem non pertinent, vel jam à meis locis sublata sunt aut solutæ, non operæ pretium est ut ad singula quæ interrogas respondeam, centies enim eadem quæ jam ante scripsi essent repetenda. Sed breviter tantum de iis agam quæ lectores non planè ineptos morari posse videbuntur. Et quantum ad illos qui non tam ad vim rationum, quam ad verborum multitudinem attendunt, eorum approbationem tanti non facio ut ejus promerendæ gratia verbosior fieri velim. Primum itaque hic notabo tibi non credi, cum ais mentem adolescere, ac debilitari cum corpore, nullâque ratione id probas, nam ex eo quod non tam perfectè agat in corpore infantis, quam adulti, ac sæpè à vino, aliisque rebus corporeis ejus actiones possint impediri, sequitur tantum illam, quândiu corpori est adjuncta, ipso uti ut instrumento ad eas operationes, quibus ut plurimum occupatur, non autem perfectiorem vel imperfectiorem reddi à corpore: nec melius hoc inde inferi quàm si ex eo quod artifex non recte operetur quoties malo utitur instrumento, inferres ipsum artis suæ peritiam ab instrumenti bonitate nancisci.

Notandum etiam te planè non videri intelligere, ô caro, quidnam sit ratione uti, quandoquidem ut probes sensum fidem mihi non debere esse suspectam, dicis etsi aliquando non utens oculo visus sim ea sentire quæ sine oculo non sentiuntur, me tamen non esse semper expertum eandem falsitatem: tanquam si non sufficiat ad dubitandum, quod errorem aliquando deprehenderimus; & tanquam si fieri posset ut semper quoties fallimur adverteremus nos falli, cum è contra in hoc ipso error consistat quod à nobis sub specie erroris non advertatur. Denique quia sæpè à me petis rationes cum ipsa, ô caro, nullas habes, & tibi probandi onus incumbit, advertendum est ad rectè philosophandum non opus esse ut ea omnia quæ non admittimus, quia ignoramus an sint vera, probemus falsa esse, sed tantummodò esse summopere cavendum nequid ut verum admittamus quod non possimus probare verum esse. Ita cum

deprehendo me esse substantiam cogitantem, formoque clarum, & distinctum istius substantiæ cogitantis conceptum, in quo nihil eorum quæ ad conceptum substantiæ corporeæ pertinent, continetur, hoc planè sufficit ut affirmem me, quatenus me ipsum novi, nihil aliud esse quàm rem cogitantem, quod solum in 2. Meditatione de quâ jam agitur affirmavi: Nec debui admittere istam substantiam cogitantem esse quoddam corpus agile, purum, tenuè, &c. quandoquidem nullam habui rationem quæ id mihi persuaderet; tu si quam habes tuum. est ipsam docere, non autem exigere à me ut probem id falsum esse quod non aliam ob causam admittere recusavi, quàm quia mihi erat ignotum. Idem enim facis ac si dicenti me jam in Hollandia versari, negares esse credendum nisi probarem me non esse etiam in China, nec in ulla alia mundi parte, quia fortè fieri potest ut idem corpus per divinam potentiam duobus in locis diversis existat. Cùm verò addis, mihi etiam probandum animas brutorum esse incorporeas & crassum corpus nihil conferre ad cogitationes, testaris te non modò ignorare cujus sint partes probandi, sed etiam quid à quoque sit probandum: nam ego neque animas brutorum puto esse incorporeas, nec crassum corpus nihil conferre ad cogitationem, sed tantùm istarum rerum considerationem nullo modo esse hujus loci.

4. Quæris hîc obscuritatem ex æquivocatione vocis *anima*, sed quam ego tam accuratè sustuli suis locis, ut hîc pigeat repetere; Itaque dicam tantùm nomina ut plurimum imposita fuisse ab imperitis, ideòque non semper satis aptè rebus respondere, nostrum autem non esse illa mutare postquam usu recepta sunt, sed tantùm licere ipsorum significationes emendare, cum advertimus illas ab aliis non rectè intelligi: Sic quia fortè primi homines non distinxerunt in nobis illud principium quo nutrimur, crescimus, & reliqua omnia nobis cum brutis communia sine ulla cogitatione peragimus, ab eo quo cogitamus; utrumque unico *anima* nomine appellarunt, ac deinde animadvertentes cogitationem à nutritione esse distinctam, id quod cogitat vocarunt *mentem*, hancque animæ præcipuam partem esse crediderunt: Ego verò animadvertens prin.

principium, quo nutrimur, toto genere distingui ab eo, quo cogitamus, dixi *animæ* nomen, cum pro utroque sumitur, esse æquivocum, atque ut specialiter sumatur pro *actu primo*, sive *principia hominis forma*, intelligendum tantum esse de principio quo cogitamus; hocque nomine mentis ut plurimum appellavi ad vitandam æquivocationem: *Mentem* enim non ut animæ partem, sed ut totam illam animam quæ cogitat considero. Hæres verò, inquis, an ergo existimem animam semper cogitare, sed quidni semper cogitaret, cum sit substantia cogitans? & quid miri quod non recordemur cogitationum quas habuit in matris utero, vel in lethargico, &c. cum nequidem recordemur plurimarum, quas tamen scimus nos habuisse dum essemus adulti, sani, & vigilantes. Ad recordationem enim cogitationum quas mens habuit, quamdiu corpori est conjuncta, requiritur ut quædam ipsarum vestigia in cerebro impressa sint, ad quæ se convertendo, sive se applicando recordatur: quid autem miri si cerebrum infantis, vel lethargici vestigiis istis recipiendis sit ineptum.

Denique ubi dixi, *forſan fieri poſſe, ut id quod nondum novi* (nempe meum corpus) *non ſit diverſum ab eo me quem novi* (nempe à mea mente) *neſcio, de hac re non diſputo, &c.* objicis, ſi neſcis, ſi non diſputas, cur te nihil eſſe iſtorum aſſumis: ubi falſum eſt me quicquam aſſumpſiſſe quod neſciram, nam planè contra, quia neſciebam eſſe me corpus idem quod mens necne, nihil ea de re aſſumpſi, ſed ſolam mentem conſideravi, donec poſtea in 6. Meditatione illam realiter à corpore diſtingui, non aſſumpſi, ſed demonſtravi. Tu vero, ò caro, in hoc plurimum peccas, quod cum nullam vel minimam habeas rationem ad probandum mentem à corpore non diſtingui, nihilominus tamen id aſſumis.

5. Quæ de imaginatione ſcripſi, ſatis clara ſunt attendenti, ſed nihil miri ſi fortè iis qui non meditantur ſint perobſcura. Moneo autem ipſos, ea quæ ad hanc quàm de me habeo notitiam non pertinere aſſirmavi, non pugnare cum iis quæ dixeram antea me neſcire an ad me pertinerent, quia planè aliud eſt per-

re ad me ipsum, quàm pertinere ad eam quàm de me habeo notitiam.

6. Quæcūque hic habes, ô caro optima, non tam mihi videntur esse objectiones, quàm obmurmurationes quædam nullâ responsione indigentes.

7. Hic etiam multa obmurmuras, sed quæ, non magis quàm præcedentia, egent responsione. Nam quæ de brutis inquiris non sunt hujus loci, quia mens meditabunda apud se ipsam potest experiri, se cogitare, non autem ab bruta etiam cogitent necne; sed hoc postea ex eorum operationibus à posteriori tantum investigat. Nec hæreo in iis quæ me ineptè loquentem introducis abnegandis, quia mihi satis est semel monuisse te non omnia mea fideliter referre. Sæpe verò attuli criterium quo dignoscitur mentem aliam esse à corpore, nempe quod tota mentis natura consistat in eo quod cogitet, tota autem natura corporis in eo quod sit res extensa, nihilque prorsus commune sit inter cogitationem, & extensionem. Ostendi etiam sæpè distinctè mentem posse independentè à cerebro operari, nam sanè nullus cerebri usus esse potest ad purè intelligendum, sed tantum ad imaginandum vel sentiendum: Et quævis forti accedente imaginatione, vel sensu (ut sit cum cerebrum perturbatur) non facilè mens aliis rebus intelligenda vacet, experimur tamen cum imaginatio est minus fortis nos sæpe aliquid ab ipsâ planè diversum intelligere, ut cum inter dormiendum advertimus nos somniare, opus quidem est imaginationis quod somniemus, sed quod nos somniare advertamus, opus est solius intellectus.

8. Hic, ut sæpe alibi, tantum ostendis te non satis intelligere illa quæ conaris reprehendere. Neque enim abstraxi conceptum ceræ ab ejus accidentium conceptu, sed potius indicare volui quo pacto ejus substantia per accidentia manifestetur, & quomodo ejus perceptio reflexa & distincta, qualem nullam, ô caro, videris unquam habuisse, differat à vulgari & confusâ. Nec video quonam fretus argumento pro certo affirmes canem simili modo, atque nos dijudicare, nisi quia cum videas illum etiam caræ constare, eadem omnia quæ in te sunt putas esse

se etiam in illo; sed ego quin ullam in eo mentem animadverto nihil simile iis quæ in mente cognosco in ipso reor inveniri.

9. Miror te hic fateri omnia illa quæ in cera considero demonstrare quidem me distincte cognoscere quod existam, non autem quis, aut qualis sim, cum unum sine alio non demonstratur. Nec video quid amplius eâ de re expectes, nisi ut dicatur cujus coloris, odoris & saporis sit mens humana, vel ex quo sale, sulphure, & Mercurio sit confiata; vis enim ut ipsam instar vini, labore quodam Chymico examinemus. Quod te profectò dignum est, ô caro, & iis omnibus qui cum nihil nisi admodum confusè concipiant; quid de quâque re quærendum sit ignorant: sed quantum ad me nihil unquam aliud requiri putavi ad manifestandam substantiam, præter varia ejus attributa, aded ut quo plura alicujus substantiæ attributa cognoscamus; eo perfectius ejus naturam intelligamus; Atque ut multa diversa attributa in cerâ distinguere possumus, unum quod sit alba, aliud quod sit dura, aliud quod ex dura fiat liquida, &c. Ita etiam in mente totidem sunt, unum quod habeat vim cognoscendi albedinem ceræ; aliud, quod habeat vim cognoscendi ejus duritiam; aliud, quod mutationem duritiæ, sive liquefactionem, &c. Potest enim quis nôsse duritiam, qui non idem novit albedinem, nempe qui cæcus natus est, & ita de cæteris. Unde clarè colligitur nullius rei tot attributa cognosci, quæ nostræ mentis, quia quotcumque cognoscuntur in quâlibet aliâ re, tot etiam numerari possunt in mente, ex eo quod illa cognoscat, atque ideò ejus naturâ omnium est notissima. Denique hic obiter reprehendis quod cum nihil in me esse admitterim præter mentem, nihilominus loquar de cerâ quam videam, quam tangam, quod sine oculis, & manibus fieri non potest: sed notare debuisti me accuratè monuisse non ibi agi de visu & tactu, quæ fiunt ope organorum, sed de solâ cogitatione videndi, & tangendi, ad quam organa ista non requiri quotidie in somnis experimur: nec sanè hoc non notâsti, sed tantum monere voluisti quàm absurdæ sæpè, atque injustæ cavillationes ab iis qui non tam aliquid intelligere quàm impugnare sagunt, excogitentur.

De iis qua in tertiam Meditationem objecta sunt.

I.

EUGE hinc tandem aliquam contra me affers rationem, quod nullibi prius te fecisse animadverti; ut enim probes non esse regulam certam quod ea quæ valde clarè, & distinctè percipimus sint vera, dicis ingenia permagna quæ videntur debuisse plurima clarè, & distinctè percipere, censuisse nihil minus rerum veritatem, vel in Deo, vel in puteo esse absconditam: In quo fateor te rectè ab autoritatè argumentari, sed meminisse debuisses, ô caro, te hic affari mentem à rebus corporeis sic abductam, ut ne quidem sciat ullos unquam homines ante se extitisse, nec proinde ipsorum autoritate moveatur. Quod deinde affers de Scepticis, locus est communis non malus, sed nihil probans, ut neque quòd quidam pro falsis opinionibus mortem opperant, quia probari nunquam potest illos clarè, & distinctè percipere id quod pertinaciter affirmant. Quod denique addis non tam de veritate regulæ esse laborandum, quam de Methodo ad dignoscendum an fallamur, necne, cum existimamus nos aliquid clarè percipere, non inficior, sed hoc ipsum accuratè à me præstitum fuisse contendo suis in locis, ubi primum abstuli omnia præjudicia, & postea enumeravi omnes præcipuas ideas, ac distinxì claras ab obscuris, aut confusis.

2. Miror verò ratiocinium quo probare vis omnes nostras ideas esse adventitias, nullasque à nobis factas, quia, inquis, mens facultatem habet non tantum percipiendi ipsas ideas adventitias, sed præterea illas varie componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus similia: unde concludis ideas Chimæ rarum, quas mens facit componendo, dividendo, &c. non esse ab ipsa factas, sed adventitias: Quo pacto etiam posses probare nec signa ulla facta fuisse à Praxitele, quoniam à se non habuit marmor ex quo illa exsculperet; nec te has objectiones fecisse, quia ex verbis non à te inventis, sed ab aliis mutuatis ipsas composuisti. At certè nec forma chimæ in partibus capræ, aut leonis, nec forma tuarum objectionum in singulis ver-

bis quibus usus es, sed in sola compositione consistit. Mirabile etiam est quod ideam *Rei* non posse esse in mente sustineas nisi simul sint *idea animalis, plantæ, lapidis, omniumque universalium* tanquam si ut agnoscam me esse rem cogitantem debeam agnoscere animalia, & plantas, quoniam debeo *Rem*, sive quid sit *Res*, agnoscere. Nec verius hic de veritate agis. Ac denique cum ea tantum de quibus nihil affirmavi impugnes, non nisi in ventos præharis.

3. Hic ut convellas rationes ob quas de rerum materialium existentia censui esse dubitandum, quæris *cur ergo supra terram ambulem*, &c. in quo manifestè principium petitur, assumis enim id quod esset probandum, nempe tam certum esse me supra terram ambulare ut de eo non possit dubitari. Et cum rationibus, quas mihi objecisti, & refutavi, unam vis addere, *quomobrem in cæco nato nulla sit idea coloris, aut in surdo vocis*, plane ostendis te nullam habere ullius momenti; quæ enim scis nullam esse ideam colorum in cæco nato? cum interdum in nobis, etsi claudamus oculos; nihilominus sensus lucis, & colorum excitentur; & quamvis, quod ais, concedatur, nunquid eodem jure dici potest ab eo qui negat existentiam rerum materialium, cæcum natum non haberi ideas colorum, quia ejus mens facultate illas formandi est destituta, quæ à te dicitur ipsum eandem non habere quia oculis est privatus? Quæ subjungis de duabus ideis solis nihil probant; sed cum ambas pro uno accipis, quoniam am ad unum solum referruntur, idem est ac si diceres verum & falsum non differre, cum de eodem subjecto affirmantur: & cum illam quàm ex rationibus Astronomicis colligimus negas esse ideam, nomen ideæ ad solas imagines in phantasia depictas, contra id quod expressè assumpsi, restringis.

4. Idem hic facis, cum negas substantiæ esse veram ideam, quia nempe substantia non imaginatione, sed solo intellectu percipitur: Atqui dudum ego protestatus sum, ô caro, nihil mihi negotii esse cum illis qui sola sua imaginatione, non autem intellectu uti volunt. Ubi verò ais *substantiæ ideam nihil habere realitatis quod non habeat ex ideis eorum accidentium sub quibus, vel quorum instar concipitur*, probas te revera nullam habere

distinctam, quia nunquam substantia instar accidentium concipi potest, nec suam realitatem ab iis mutuari; sed contra vulgo à Philosophis accidentia substantiarum instar concipiuntur, nempe quoties realia esse dicuntur: Nulla enim accidentibus realitas (hoc est nulla entitas plusquam modalis) tribui potest, quæ non ab idea substantiæ desumatur. Porrò ubi ais ideam Dei haberi tantum ex eo quod audiverimus quædam attributa de Deo enuntiari, vellem adderes undè nam ergo primi homines, à quibus ista audivimus, eandem Dei ideam habuerint, si enim à se ipsis, cur non etiam eandem à nobis habere possumus si verò à Deo revelante, ergo Deus existit.

Cùm autem addis *eum qui infinitum quid dicit, attribueret rei quam non capit nomen quod non intelligit*. Non distinguis intellectum modulo ingenii nostri conformem, qualem de infinito nos habere unusquisque apud se satis experitur, à conceptu rerum adæquato, qualem nemo habet non modò de infinito, sed nec fortè etiam de ulla alia re quantumvis parva. Nec verum est intelligi infinitum per finis, sive limitationis negationem, cum è contra omnis limitatio negationem infiniti contineat. Nec verum etiam est *ideam omnes illas perfectiones quas Describimus representantem non haberi plus realitatis objectivæ quàm habeant res finita*. Fateris enim ipsemet istas perfectiones ab intellectu nostro ampliari ut Deo tribuantur; An ergo existimas illa quæ sic ampliata sunt non ideò majora esse non ampliatis? Et unde esse potest facultas omnes perfectiones creatas ampliandi, hoc est aliquid ipsis majus, sive amplius concipiendi, nisi ex eo quod idea rei majoris, nempe Dei, sit in nobis? Nec denique verum est perpusillum fore Deum si non sit major quàm à nobis intelligatur, intelligitur enim esse infinitus atque infinito nihil majus esse potest. Atqui confundis intellectum cum imaginatione, fingisque nos Deum imaginari instar hominis alicujus permagni, tanquam si quis nunquam visum elephantem imaginaretur esse instar animalculiacari quammaximi, quod tecum fateor esse ineptissimum.

5. Multa hinc dicis ut mihi videaris contradicere, nec tamen ullo modo contradicis cum planè idem quod ego concludas.

Sed

Sed tamen multa hinc inde permittes, à quibus valdè dissentio, ut quod axioma, *nihil est in effectu quod non præextiterit in causa*, de causâ materiali potius quàm de efficiente sit intelligendum, nunquam enim perfectio formæ in causâ materiali, sed in solâ efficiente præexistere potest intelligi, & quòd *formalis realitas idea sit substantia*, & talia.

6. Si quid haberes ad existentiam rerum materialium probandam, procul dubio hîc attulisses, sed cùm tantum interrogas *an ergo mea mens incerta sit esse aliquid præter se in mundo*, & fingas non opus esse ut argumenta ad id quæras, atque ita provoces tantum ad præjudicatas opiniones, multo clarius ostendis nullam te ejus quod affirmas dare posse rationem, quàm si omnino tacuisses. Quæcumque verò hic disputas de ideis non egent responsione, quia tu nomen ideæ ad solas imagines in Phantasia depictas restringis; ego verò ad id omne quod cogitatur extendo. Sed obiter quærere libet quo argumento probes, *nihil agere in se ipsum*? Nempe non soles uti argumentis, hoc autem probâsti exemplo digiti, qui se ipsum non verberat, & oculi qui se in se ipso non videt, sed in speculo: Quibus facile est respondere non esse oculum qui speculum videt magis quàm se ipsum, sed mentem quæ sola & speculum, & oculum, & se ipsam quoque agnoscit. Atque etiam dari possunt alia exempla in rebus corporeis, ut cum turbo se in gyrum vertit, nunquid ista conversio actio est quam in se ipsum exercet? Denique notandum est me non affirmâsse *ideas rerum materialium ex mente deduci*, ut non satis bonâ fide hic fingis, expressè enim postea ostendi ipsas à corporibus sæpè advenire, ac per hoc corporum existentiam probari: hic verò tantum exposui, nullam in iis tantam realitatem inveniri, ut ex eo quod nihil sit in effectu quod non formaliter, vel eminenter præextiterit in causâ, concludi debeat illas à solâ mente non potuisse proficisci, quod nullo modo impugnas.

7. Hîc nulla habes quæ non jam antè dixeris, & à me fuerint explosa, unum monebo de idea infiniti, quam ais non posse esse veram, nisi comprehendam infinitum, dicique posse ad summum me cognoscere partem infiniti, & quidem partem
mini.

minimam, quæ non melius infinitum refert, quàm exigui capilli effigies hominem integrum repræsentat. Moneo inquam è contra planè repugnare, si quid comprehendam, ut id quod comprehendo sit infinitum, idea enim infiniti ut sit vera nullo modo debet comprehendi, quoniam ipsa incomprehensibilitas in ratione formali infiniti continetur, & nihilominus est manifestum ideam quam habemus infiniti non repræsentare tantum aliquam ejus partem, sed revera totum infinitum, eodem modo quo debet repræsentari per humanam ideam, etsi procul dubio alia multo perfectior, hoc est, accuratior & distinctior. haberi possit à Deo, aliavē natura intelligente, quæ sit humana perfectior: Eadem ratione qua non dubitamus quin Geometriæ imperitus totius trianguli ideam habeat cum figuram esse tribus lineis comprehensam intelligit, etsi à Geometris alia multa de eodem triangulo cognosci possint, atque in ejus idea animadverti, quæ ab illo ignorantur. Ut enim sufficit intelligere figuram tribus lineis contentam ad habendam ideam totius trianguli; sic quoque sufficit intelligere rem nullis limitibus comprehensam, ut vera & integra idea totius infiniti habeatur.

¶ Eundem hîc repetis errorem cum veram ideam Dei haberi negas, etsi enim omnia quæ in Deo sunt non cognoscimus, omnia ea nihilominus sunt vera quæ in eo esse cognoscimus. Quæ verò intermisces, ut *panem non esse eo qui panem desiderat perfectiorem, ex eo quòd percipiam aliquid esse actu in idea, non idèò esse actu in re cujus est idea; me judicare id quod ignoro, & talia, testantur tantum te, ô caro, multa temerè velle impugnam, quorum sensum non assequeris; Neque enim ex eo quod quis panem desideret, infertur panem esse ipso perfectiorem, sed tantum illum qui panem eget esse imperfectiorem se ipso cum non eget: Et ex eo quod aliquid sit in idea, non infero idem esse in rerum natura, nisi cum nulla alia istius idee causâ reddi potest præter rem quam repræsentat actu existentem, quod non de pluribus mundis, nec de ulla alia re, præterquam de solo Deo, verum esse demonstravi: Nec judico id quod ignoro, rationes enim attuli cur id judicarem, & quidem*

tam firmas ut nullam ex ipsis vel minimùm impugnare poteris.

9. Cùm negas nos continuò causæ primæ influxu indigere, ut conservemur, negas rem quam Metaphysici omnes ut manifestam affirmant, sed de quâ sæpe illiterati non cogitant, quia tantùm ad causas *secundùm fieri*, non autem *secundùm esse* attendunt. Sic Architectus est causa domus, & pater filii *secundùm fieri* tantùm, ideòque cùm opus absolutum est, potest absque istiusmodi causâ remanere; sed Sol est causa lucis ab ipso procedentis, & Deus est causa rerum creatarum non modò *secundùm fieri*, sed etiam *secundùm esse*, ideòque debet semper eodem modo influere in effectum, ut eundem conservet. Hòcque apertè demonstratur ex eo quòd explicui de partium temporis independentia, quòdque frustra conaris eludere proponendo necessitatem consecutionis quæ est inter partes temporis in abstracto considerati, de quo hìc non est quæstio, sed de tempore, seu duratione rei durantis, cujus non negas singula momenta posse à vicinis separari, hoc est rem durantem singulis momentis desinere esse. Cùmque ais *vim esse in nobis quæ ut perseveremus præstare sufficiat, nisi corrumpens causa superveniat*, non advertis te creaturæ tribuere perfectionem creatoris, quòd nempe independenter ab alio inesse perseveret, ac creatori imperfectiorem creaturæ, quòd nempe per positivam actionem tendere debeat in non ens, si quando velit efficere ut esse definamus. Quòd deinde addis *de progressu in infinitum*, nempe *non absurdum esse illum dari, à te ipso postea infirmatur, fateris enim absurdum esse in causis ita inter se connexis ut inferior sine superiore agere non posset*, de talibus enim tantùm hìc quæstio est, nempe de causis *in esse*, non de causis *in fieri*, ut sunt parentes; nec proinde Aristotelis autoritas hìc mihi adversatur: Ut neque etiam id quòd ais de Pandora; fateris enim omnes perfectiones quas in hominibus animadverto, variis gradibus posse à me augeri, adeò ut postea videam tales esse ut in humanam naturam cadere non possint: quòd omnino mihi sufficit ad Dei existentiam demonstrandam. Est enim illa ipsa vis perfectiones omnines humanas eòsque ampliandi, ut plusquam humanæ esse

gnoscantur, quam urgeo & contendo non futuram fuisse in nobis, nisi à Deo facti essemus. Atqui quòd tibi non appareat me istud evidentissimè demonstrasse, nequaquam miror, quia non hætenus animadverti te ullam ex meis rationibus rectè percipisse.

10. Cum reprehendis id quod dixi, nihil ideæ Dei addi, nihilque ab eâ detrahi posse, non videris attendisse ad id quod vulgo ajunt Philosophi: essentias rerum esse indivisibiles; idea enim repræsentat rei essentiam, cui si quid addatur, aut detrahatur, protinus fit alterius rei idea: Sic Pandora, sic falsi omnes Dii ab iis qui verum Deum non rectè concipiunt, effinguntur. At postquam semel concepta est idea veri Dei, quamvis novæ detegi possint in ipso perfectiones quæ nondum fuerant animadvertæ, non ideo tamen augetur ejus idea, sed tantùm distinctior redditur, & expressior, quia omnes in eadem illa quæ prius habebatur, debuerunt contineri, quandoquidem supponitur fuisse vera. Ut neque augetur idea trianguli cum variæ in eo proprietates quæ prius fuerunt ignoratæ advertuntur: Neque enim, ut scias, *idea Dei formatur à nobis successivè ex perfectionibus creaturarum ampliatis*, sed tota simul ex hoc quod ens infinitum, omnisque ampliationis incapax mente attingamus. Cùm autem petis *undenam probem ideam Dei esse in nobis tanquam notam artificis operi impressam, & quis sit modus impressionis, quæve forma istius nota?* Idem est ac si aliqua in tabellâ tantum artificii deprehendens ut ipsam à solo Apelle pingi potuisse judicarem, dicerem ve inimitabile istud artificium esse veluti quandam notam, quam Apelles tabellis omnibus suis impresit ut ab aliis dignoscantur, tu verò quæreres quæ forma istius notæ, quive modus impressionis? certè risu potius quàm responsione dignus videreris. Quid cum pergis? *si non est aliud ab opere, tu ipsa ergo es idea, tu ipsa nihil aliud es quàm cogitationis modus, tu ipsa es & nota impressa, & subjectum impressionis.* Nunquid æquè acutum est ac si dixissem artificium illud quo Apellis tabellæ ab aliis dignoscuntur non esse quid diversum ab ipsis tabellis, urgeres, ergo tabellas istas nihil aliud esse quàm artificium, nec ex ullâ materiâ constare: ergo ipsas esse tantùm modum pingendi, &c.

Quid cum ut neges nos ad imaginem Dei factos esse, dicis, ergo Deum esse hominiformem, & ea colligis in quibus humana natura differt à divinâ? es ne in eo acutior quàm si ut negares quãdam Apellis tabellas ad similitudinem Alexandri factas fuisse, diceres ergo Alexandrum fuisse instar tabellæ, tabellas autem ex ligno, & pigmentis compositas esse, non ex ossibus & carne, ut Alexander. Nempe non est de ratione imaginis, ut in omnibus eadem sit cum re cujus est imago, sed tantùm ut illam in aliquibus imitetur: Et perspicuum est perfectissimam illam vim cogitandi quàm in Deo esse intelligimus, per illam minus perfectam quæ in nobis est representari. Cum verò mavis conferre Dei creationem cum fabri operatione, quàm cum generatione parentis, sine ullâ ratione id facis: etsi enim illi tres agendi modi toto genere diversi sint, propius tamen est à productione naturali ad divinam, quàm ab artificiali argumentari. Sed nec tantam similitudinem esse dixi inter nos & Deum, quanta est inter filios & parentes; nec etiam semper nulla est similitudo inter opus fabri, & ipsam fabrum, ut patet cum statuarius sibi simile signum exculpfit. Quàm mala autem fide refers mea verba, cum fingis me dixisse à me percipi similitudinem in eo quod *sem res incompleta, & dependens*, cum è contra ista in dissimilitudinis argumentum attulerim, ne putaretur me velle homines Deo æquare: Dixi enim me non modò percipere me in istis Deo esse inferiorem, & interim ad majora aspirantem, sed etiam majora ista in Deo esse, quibus majoribus aliquid simile in me sit, cum ad ipsa ausim aspirare. Denique cum mirum esse ais *cur non cateri hominum idem quod ego de Deo intelligant, cum in illis, equè ac in me, impreserit ideam sui*, idem est ac si mirareris quod cum omnes nòrint ideam trianguli, non tamen omnes æquè multa in ipsa animadvertant, & tortè nonnulli falsa quædam de ipsa ratiocinentur.

De iis qua in Meditationem quartam objecta sunt.

I.

Quamnam *nihil* ideam habeamus, & potumodo de non ente participemus satis explicui, vocando illam negativam,

L 2

& di.

& dicendo nihil hoc aliud significare quàm nos non esse sum-
 mum ens, & nobis deesse quamplurima. Sed tu nodos ubique in
 scirpo quæris. Et cum ais *me videre aliqua Dei opera non omni-
 no absoluta*, planè affingis id quod nullibi scripsi, nec censui, sed
 tantum si quædam spectarentur, non prout habent in mundo ra-
 tionem partis, sed ut totum quid, tunc videri posse imperfecta.
 Quæcunque deinde affers pro causâ finali, ad efficientem sunt
 referenda; ita ex usu partium in plantis, in animalibus &c effe-
 ctorem Deum mirari, & ex inspectione operum cognoscere, ac
 glorificare opificem par est, non autem quo sine quidque fe-
 cerit divinare; Ac quamvis in Ethicis, ubi sæpe conjecturis
 uti licet, aliquando sit pium considerare quem finem conjicere
 possimus Deum sibi in regendo universo proposuisse, certè in
 Physicis, ubi omnia firmissimis rationibus niti debent, est in-
 eptum. Nec fingi potest aliquos Dei fines, magis quam alios,
 in propatulo esse, omnes enim in imperscrutabili ejus sapientiæ
 abyfso sunt eodem modo reconditi. Nec etiam fingere debes ne-
 minem mortalium causas alias posse intelligere, nulla enim non
 est cognitu multo facilior quam Dei finis: & eas ipsas quas in
 exemplum difficultatis proponis non nemo existimat se novis-
 se. Denique quia hîc tam ingenuè interrogas, *quas putem men-
 tem meam habituram fuisse Dei, & sui ideas, si ex quo infusa est
 corpus mansisset hucusque in eo clausis oculis, & absque ullo alio-
 rum sensuum usu*: ingenuè, & candidè respondeo me non dubi-
 tare (modo ipsam in cogitando non impeditam à corpore, ut
 neque etiam adjutam supponamus) quin easdem, quas nunc
 habet, Dei & sui ideas fuisset habitura, nisi tantum quod multo
 puriores, & clariores habuisset: Sensus enim ipsam in multis
 impediunt, ac in nullis ad illas percipiendas juvant: & nihil ob-
 stat quo minus omnes homines easdem se habere æque anim-
 advertant, quam quia in rerum corporearum imaginibus per-
 ciipiendis nimium occupantur.

2. Hîc ubique malè assumis pro positivâ imperfectione,
 quod simus erroribus obnoxii, cum tamen sit tantum (præ-
 fertim respectu Dei) majoris perfectionis in creaturis nega-
 tio.

tio. Nec rectè quadrat comparatio civium Reipublicæ cum partibus universi: civium enim malitia, cum refertur ad Rempublicam, est aliquid positivum; non autem quod homo sit errori obnoxius, sive quod non habeat omnes perfectiones, cum refertur ad bonum universi: Sed melius institui potest comparatio inter eum qui vellet totum humanum corpus oculis tegi, ut elegantior appareret, quia nulla ejus pars oculo pulchrior videtur, & eum qui putat nullas creaturas in mundo errori obnoxias, hoc est non planè perfectas esse debuisse. Planeque falsum est quod supponis, *Deum nos destinare operibus pravis, nobisque tribuere imperfectiones*, & talia. Ut etiam planè falsum est *Deum ad illa pauca que dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertamque facultatem judicatricem ei tribuisse*.

3. Vis ut hîc paucis dicam *ad quid se voluntas possit extendere quod intellectum effugiat?* Nempe ad id omne in quo contingit nos errare. Ita cum judicas mentem esse tenue quoddam corpus, intelligere quidem potes, ipsam esse mentem, hoc est rem cogitantem; itemque tenue corpus esse rem extensam, unam autem & eandem esse rem quæ cogitet, & quæ sit extensa, perfectò non intelligis, sed tantummodo vis credere, quia jam ante credidisti, nec libenter de sententiâ decedis. Ita cum pomum, quod fortè venenatum est, judicas tibi in alimentum convenire, intelligis quidem ejus odorem, colorem, & talia grata esse, non autem ideò ipsum pomum tibi esse utile in alimentum, sed quia ita vis, ita judicas. Atque sic fateor quidem nihil nos velle de quo non aliquid aliquo modo intelligamus, sed nego nos æquè intelligere ac velle, possumus enim de eadem re velle permulta, & per pauca tantum cognoscere. Cum autem pravè judicamus, non ideò pravè volumus, sed fortè pravum quid; nec quidquam pravè intelligimus, sed tantum dicimur pravè intelligere, quando judicamus nos aliquid amplius intelligere quàm revera intelligamus. Quæ postea de indifferentiâ voluntatis negas, etsi per se manifesta sint, nolo tamen coram te probanda suscipere, talia enim sunt ut ipsa quilibet apud se debeat experiri, potius quàm rationibus per-

suaderi, tuque, ô caro, ad ea quæ mens intra se agit non videris attendere. Ne sis igitur libera si non lubet, ego certè meâ libertate gaudebo; cum & illam apud me experiar: & à te nulla ratione, sed nudis tantùm negationibus impugnetur. Majorremque fortè apud alios merebor fidem, quia id affirmo quod expertus sum, & quilibet apud se poterit experiri, quàm tu quæ idem negas ob id tantùm quod forte non experta sis. Quamquam etiam evinci possit ex tuis verbis te id ipsum esse expertam, negando enim *nos cavere posse ne erremus*, quia non vis voluntatem in quicquam ferri ad quod non determinetur ab intellectu, simul concedis *cavere nos posse ne in errore perseveremus*, quod omnino fieri nequit absque illâ voluntatis libertate seipsam sine determinatione intellectus in unam, aut alteram partem movendi, quam negabas. Nam si semel intellectus determinavit voluntatem ad falsum aliquod judicium proferendum, quæro à te, cum primum ipsa incipit cavere ne in errore perseveret, à quonam ad id determinatur? Si à se ipsa: Ergo potest ad aliquid ferri ad quod ab intellectu non impellitur, quod tamen negabas, & de quo solo controversia est: si verò ab intellectu: Ergo ipsa non cavet, sed tantummodò sicut prius ferebatur in falsum, quod ipse ab intellectu proponebatur, ita jam casu contingit, ut feratur in verum, quia intellectus ei verum proponit. Sed prætere ea vellem scire quam naturam falsi concipias, & quo pacto putes illud esse posse objectum intellectus? Ego enim qui per falsum nihil aliud intelligo quàm veri privationem, planè repugnare mihi persuadeo, ut intellectus falsum sub ratione veri apprehendat, quod tamen esset necesse si determinaret unquam voluntatem ad falsum amplectendum.

4. Quantum ad fructum harum Meditationum satis præmonui in præfatiunculâ quam te legisse existimo, non magnum illum futurum pro iis qui *rationum mearum seriem, & nexum comprehendere non curantes, in singulas tantùm earum partes disputare studebunt*. Et quantum ad Methodum qua possimus ea dignoscere quæ revera clarè percipiuntur, ab iis quæ clarè percipi tantum putantur, etsi credam ipsam à me satis accuratè traditam

ditam esse, ut jam dictum est, nequaquam tamen confido illos, qui de præjudiciis exuendis tam parum laborant ut querantur quod non *simpliciter ac paucis verbis* de ipsis sim loquutus eam facile esse percepturos.

De iis que in quintam Meditationem objecta sunt.

I.

Quia hîc relatis pauculis meis verbis addis me ea tantum habere de quæstione propositâ, cogor monere te non fallam illam puto, ut ad cujusque rei probationem conferant omnia quæ ipsam præcedunt, & maxima pars eorum quæ sequuntur: adeò ut bonâ fide non possis referre quantum de aliqua quæstione habeam, nisi etiam totum id quod de reliquis scripsi recenseas. Quod verò ais tibi durum videri statuere aliquid immutabile, & æternum præter Deum, merito sic videretur, si de re existente quæstio esse, vel tantum si quid ita immutabile statuerem, ut ejus immutabilitas à Deo non penderet. Sed quemadmodum Poëtæ fingunt à Jove quidem facta fuisse condita, sed postquam condita fuere, ipsum se iis servandis obstrinxisse. Ita ego non puto essentias rerum, Mathematicasque illas veritates quæ de ipsis cognosci possunt, esse independentes à Deo; sed puto nihilominus, quia Deus sic voluit, quia sic disposuit, ipsas esse immutabiles & æternas; quod seu durum, seu molle esse velis, sufficit mihi quod sit verum.

Quæ deinde contra Dialecticorum universalia habes, me non tangunt, ut pote qui ipsa, non ut Illi, intelligam. Sed quantum ad essentias, quæ clarè, & distinctè cognoscuntur, qualis est ea trianguli, alteriusve cujusvis figuræ Geometricæ, facile cogam te ut fatearis illarum ideas quæ in nobis sunt, à singularibus non esse desumptas, hîc enim illas falsas dicis, quia scilicet cum præconceptâ tuâ de naturâ rerum opinione non conveniunt.

Et paulò post ais *objectum puræ Matheseos, ut punctum, lineam, superficiem, constantiaque ex iis indivisibilia*, indivisibiliterque se

se habentia existere reipsâ non posse; unde sequitur nullum triangulum, nihilque omnino ex iis quæ ad ipsius, aliarumve figurarum Geometricarum essentias pertinere intelliguntur, unquam extitisse, ac proinde istas essentias non esse ab ullis rebus existentibus desumptas. At, inquis, sunt falsæ, opinione tuâ scilicet, quia naturam rerum talem esse supponis, ut eæ non sint ipsi conformes. Sed nisi omnem Geometriam falsam quoque esse contendas, negare non potest, quin de ipsis multæ veritates demonstrantur, quæ cum eadem semper sint, meritò dicuntur immutabilis & æternæ. Quod autem fortè non sint conformes ei rerum naturæ quam tu supponis, ut nec etiam illi quam Democritus, & Epicurus ex atomis effinxerunt, est tantum ipsis denominatio extrinseca quæ nihil mutat; & nihilo minus haud dubiè sunt conformes veræ illi rerum naturæ quæ à vero Deo condita est: Non quod sint in mundo substantiæ longitudinem habentes sine latitudine, aut latitudinem sine profunditate; sed quia figuræ Geometricæ non considerantur ut substantiæ, sed ut termini sub quibus substantia continetur. Interim autem non concedo ideas istarum figurarum nobis unquam per sensus fuisse illapsas, ut vulgò omnes sibi persuadent: Et enim haud dubiè dari possunt in mundo, quales à Geometricis considerantur, nego tamen ullas dari circa nos, nisi fortissimam minutas, ut nullo modo sensus nostros attingant: nam componuntur ut plurimum ex lineis rectis, at nequidem unquam ulla pars lineæ, quæ reverà recta esset, sensus nostros movit, quippe cum illas quæ maxime rectæ nobis visæ sunt pulcario perspicillo examinamus, plane irregulares, & undulatim ubique incurvas esse deprehendimus: Ac proinde cum primum olim in infantia figuram triangularem in chartâ depictam aspeximus, non potuit illa figura nos docere quo pacto verus triangulus, ut à Geometris consideratur, esset concipiendus, quia non aliter in eâ continebatur quàm velut in rudi ligno Mercurius. Sed quia jam ante in nobis erat idea veri trianguli, & facilius à mente nostrâ, quàm magis composita figura picti trianguli concipi poterat, idcirco visâ ista figura composita non illam ipsam, sed potius verum triangulum apprehendimus. Eodem

dem planè modo, quo, dum respicimus in chartam, in qua lineolæ atramento ita ductæ sunt ut faciem hominis representent, non tam excitatur in nobis idea istarum lineolarum, quàm hominis: quod omnino non contingeret nisi facies humana nobis aliunde nota fuisset, atque essemus magis affueti de illa, quàm delineolis istis cogitare, quippe quas sæpè etiam cum aliquantulum à nobis remotæ sunt, ab invicem distinguere nequimus: Ita sanè triangulum Geometricum, ex eo qui in charta pictus est, agnoscere non possemus, nisi aliunde mens nostra ejus ideam habuisset.

2. Hic non video cujus generis rerum velis esse existentiam, nec quare non æquè proprietas, atque omnipotentia dici possit, fumendo scilicet nomen proprietatis pro quolibet attributo, sive pro omni eo quod de re potest prædicari, ut hic omnino sumi debet. Quin etiam existentia necessària est revera in Deo proprietas strictissimo modo sumpta, quia illi soli competit, & in eo solo essentiæ partem facit. Nec proinde existentia trianguli cum existentia Dei debet conferri, quia manifestè aliam habet relationem ad essentiã in Deo quàm in triangulo. Nec magis est petitio principii, quòd existentia inter ea quæ ad essentiã Dei pertinent numeretur, quàm quòd æqualitas trium angulorum cum duobus rectis inter trianguli proprietates recensatur. Nec verum est essentiã, & existentiam in Deo, quemadmodum in triangulo, unam absque alia posse cogitari, quia Deus est suum esse, non autem triangulus. Nec tamen inficior, quin existentia possibilis sit perfectio in idea trianguli, ut existentia necessària est perfectio in idea Dei; efficit enim illam præstantiorem quàm sint ideæ illarum Chimærarum, quarum existentia nulla esse posse supponitur. Nec proinde vel minimum ulla in re argumenti mei vires infregisti, hærefque semper delusus illo sophismate, quod ais tam facilè à me solvi potuisse. Ad ea autem quæ subjungis, jam alibi satis respondi. Et planè falleris, cum ais non demonstrari existentiam de Deo, ut demonstratur de triangulo quòd ejus tres anguli sint æquales duobus rectis: utriusque enim est par ratio, nisi quod demonstratio probans in Deo existentiam sit alterã multo sim-

plior, & clarior: Cætera denique prætereo, quia dum ais me nihil explicare, nihil ipse explicas, & nihil probas, nisi tantum te probare nihil posse.

3. Contra ea quæ hîc habes de Diagora, Theodoro, Pythagora, aliisque, oppono Scepticos, qui de ipsis Geometricis demonstrationibus dubitabant, & affirmo ipsos id facturôs non fuisse, si Deum ut par est, cognovissent. Nec recte probatur unam rem aliâ esse notioem ex eo quod pluribus vera videatur, sed tantum ex eo quod illis qui utramque, ut par est, cognoscunt, appareat esse cognitu prior, evidentior, & certior.

De iis quæ in sextam Meditationem objecta sunt.

I.

DE eo quod neges res materiales, ut sunt objectum puræ Matheseos, existere, jam antè egi. Falsum autem est intellectiorem Chiliogoni esse confusam, distinctissimè enim & clarissimè multa de eo possunt demonstrari, quod certè non fieret si non nisi confusè, vel, ut ais, nominatenus perciperetur: Sed revera illud totum simul clare intelligimus, etsi non possimus totum simul imaginari: Ex quo patet vires intelligendi, & imaginandi non differre tantum secundum magis & minus, sed ut duos modos operandi planè diversos. Quippe in intellectu mens se sola utitur, in imaginatione verò formam corpoream contempletur. Ac quamvis figuræ Geometricæ sint omnino corporeæ, non tamen idcirco ideæ illæ, per quas intelliguntur quando sub imaginationem non cadunt, corporeæ sunt putandæ. Ac denique te sola dignum est, ô caro, existimare *ideas Dei, Angeli & mentis humane esse corporeas, vel quasi corporeas, ex forma scilicet humanâ, & ex rebus aliis tenuissimis, simplicissimis, insensibilissimis, cujusmodi sunt aër, ætherve, desumptas.* Quisquis enim Deum, aut mentem ita sibi repræsentat, rem non imaginabilem conatur imaginari, & nihil nisi corpoream ideam effingit, cui nomen Dei, vel mentis falsò tribuit: Nam in vera mentis idea sola cogitatio cum ejus attributis, quorum nulla corporea sunt, continetur.

2. Hîc manifestè ostendis te præjudiciis tantum niti, nunquam-

quamque illa exuere, cùm velis nos in iis in quibus falsitatem numquam deteximus, nullam falsitatem suspicari; atque idè cùm *turrim & prope spectamus, & contingimus, certos nos esse quod sit quadrata*, si quadrata appareat, & cum revera vigiliamus, *dubitare nos non posse vigilemusne, an somnietur*, & talia: Nullam enim habes rationem existimandi omnia, in quibus error esse potest, jam olim à te fuisse animadversa. Et facile probari posset te in iis interdum falli, quæ certa esse sic admittis. Cùm autem eò redis, *ut saltem dubitare non liceat quin res tales appareant quales apparent*, ad viam redis, hocque ipsum in secunda Meditatione asserui: Sed hîc de veritate rerum extra nos positarum quæstio erat, de quâ nihil veri attulisti.

3. Non hîc hæreo in iis quæ tædiose sæpè repetiisti; me quædam non probasse, quæ tamen demonstravi: me egisse de crasso tantùm corpore, cùm tamen egi de quolibet etiam quam maximè subtili, & talia: Quid enim istiusmodi affirmationibus nulla ratione fulcitis opponi debet aliud quàm negatio? Sed obiter tamen vellem scire, quo argumento probes me potiùs de crasso corpore quàm de subtili egisse? Nempe quia dixi *habeo mihi conjunctum, & certum est me à corpore meo esse distinctum*, quæ verba non video cur non æque subtili, ac crasso corpori convenient, nec putò præter te quemquam videre. Cæterùm in 2. Meditatione fidem feci, mentem intelligi posse ut substantiam existentem, etsi nihil intelligamus existere quod sit ventus, vel ignis, vel vapor, vel halitus, vel quodvis aliud corpus quantumvis subtile & tenue; an verò in rei veritate ab omni corpore esset diversa, dixi me ibi non disputare: hîc autem de eo ipso disputavi, & demonstravi: Tu verò quæstionem de eo quod potest intelligi, cum quæstione de eo, quod reverà est, confundendo nihil horum te intellexisse testaris.

4. Hîc quæris, *quomodo existimem in me subjecto inextenso recipi posse speciem, ideamve corporis quod extensum est*. Respondeo nullam speciem corpoream in mente recipi, sed puram intellectionem tam rei corporeæ quàm incorporeæ fieri absque ulla specie corporeâ; ad imaginationem verò, quæ non nisi de

rebus corporeis esse potest, opus quidem esse specie quæ sit verum corpus, & ad quam mens se applicet, sed non quæ in mente recipiatur. Quod ais de idea solis, quam ex solo ejus calore cæcus elicit, facillè refutatur. Potest enim cæcus ille claram, & distinctam habere ideam solis, ut rei calefacientis, etsi non habeat ejusdem, ut rei illuminantis; Nec rectè me illi cæco comparas, primò quia cognitio rei cogitantis multo latius patet quàm rei calefacientis, imò etiam latius quàm quicquid de ulla alia re cognoscimus, ut suo loco ostensum est: ac deinde quia nulli possunt arguere ideam illam solis, quam formiat cæcus, non omnia quæ de sole percipi possunt continere, nisi qui visu præditi ejus lumen, & figuram insuper agnoscunt, tu verò non modò nihil amplius, sed nequidem id ipsum quod ego de mente, cognoscis: adeò ut hac in parte tu potius cæcus, ego ad summum lusciosus cum tota humana gente dici possim. Neque verò addidi mentem non esse extensam, ut quid ipsa esset explicarem, sed tantùm ut monerem, illos errare qui putant esse extensam: eodem modo quo, si qui affirmarent Bucephalum esse Musicam, id non frustra de ipso ab aliis negaretur. Et sane in iis quæ hîc subjungis, ut probes mentem esse extensam, quia scilicet corpore utitur quod est extensum, non melius ratiocinari mihi videris, quàm si ex eo quod Bucephalus *hinniat*, vel mugiat, & ita edat sonos qui referri possunt ad Musicam, concluderes de Bucephalo quòd sit Musica. Etsi enim mens sit unita toti corpori, non inde sequitur ipsam esse extensam per corpus, quia non est de ratione ipsius ut sit extensa, sed tantùm ut cogitet. Nec intelligit extensionem per speciem extensam in se existentem, quamvis eandem imaginetur convertendo se ad speciem corpoream quæ est extensa, ut jam dictum est. Nec denique necesse est ut ipsa sit corpus, etsi habeat vim movendi corpus.

5. Quæ hîc habes de unione mentis cum corpore, *similia* sunt præcedentibus. Nihil ullibi in meas rationes objicis, sed tantùm dubia proponis, quæ tibi ex meis conclusionibus sequi videntur, etsi revera ex eo tantùm orientur, quod ea quæ ex natura sua sub imaginationem non cadunt, ad ejus tamen

examèn velis revocare. Ita hîc ubi mentis & corporis permissionem, cum permissione duorum corporum vis comparare, sufficit ut respondeam, nullam inter talia institui debere comparationem, quia sunt toto genere diversa, partesque in mente non esse imaginandas ex eo quòd ipsa partes in corpore intelligat. Unde enim habes id omne quod mens intelligit, in ipsa esse debere? Profectò si hoc esset, cum magnitudinem orbis terrarum intelligit, illam etiam in se haberet, atque ita non modo esset extensa, sed etiam extensione major orbe terrarum.

6. Hîc nulla in re mihi contradicis, & satis multa nihilominus dicis, ut nempe lector inde cognoscat ex prolixitate verborum, rationum tuarum multitudinem non esse æstimandam.

Hactenus verò mens cum carne differuit, atque ut par erat in multis ab ipsa dissensit: Sed jam in conclusione verum Gassendum agnosco, illumque ut præstantissimum Philosophum suspicio; ut virum candore animi, atque integritate vitæ celebrem amplector, & ejus semper amicitiam quibuscunque potero obsequiis demereri conabor. Itaque rogo ne illi grave sit quod libertate Philosophica usus fuerim in ejus objectionibus refutandis; ut mihi profectò pergratum fuit quicquid in ipsis continetur: Et inter cætera gavisus sum, quod à viro tanti nominis, in Dissertatione tam longa, & tam accuratè conscripta, nulla ratio allata sit, quæ meas rationes oppugnaret, nullaque etiam in meas conclusiones, ad quam mihi non perspicile fuerit respondere.

O B I E C T I O N E S

S E P T I M Æ

Cum notis Authoris,

Sive

D I S S E R T A T I O

De

P R I M A P H I L O S O P H I A .

A **M**ulta ex me quæris, VC. circa novam vestigandi
 B veri methodum, iisque ut respondeam, non modo postulas, sed instanter urges. Silebo tamen, nec morem geram, mihi nisi illud antè concesseris, abducamus animum penitus tota in dissertatione ab iis, qui ea de re aut scripsere, aut dixere aliquid, addoq; quæ sita tua sic componas, ut ne videaris postulare quid senserint, & quo animo, quo exitu rectène an secus; sed perinde quasi nemo senserit, scripserit, dixerit iis de rebus quicquam, quæras dumtaxat ea, quæ meditati tibi, & novam aliquam Philosophandi methodum vestiganti, aliquid difficultatis habere videbuntur, ut hoc pacto, & verum quæramus, & ita quæramus, ut amicitia, observantiaque leges erga viros doctos, salvæ & incolumes retineantur. Quia annuis, & spondes, ego quoque tuos ad nuntus respondeo. Itaque.

N O T Æ.

A **M**ulta ex me quæris. *Cum hanc dissertationem ab ejus auctore acceperim, postquam enixè rogassem, ut ea quæ ab ipso in meas Meditationes de prima Philosophia, conscripta fuisse audibam,*

bam, vel in lucem ederet, vel saltem ad me mitteret, ut reliquis objectionibus in easdem Meditationes ab aliis factis adjungerentur: Non potui recusare quin illam hic adjungerem; Nec etiam dubitare, quin ego is sim quem ille hoc in loco alloquitur. Et si profectò non meminerim me unquam ab eo quaesivisse quid de me à vestigandi veri método sentiret: Quin è contra, cum ante sesquiannum velitationem quandam ab ipso in me conscriptam vidiissem, in qua veritatem non quari, sed ea qua nunquam scripsi, nec cogitavi, mihi affingi judicabam, non dissimulavi me in posterum quicquid ab illo solo veniret responsione indignum crediturum. Sed quoniam addictus est Societati, ob doctrinam ac pietatem celeberrima, cujusque omnia membra ita inter se conjuncta sunt, ut rarò quicquam ab uno ex ipsis fiat, quod non ab omnibus approbetur: fateor me non modò postulasse, sed & instanter urisise, ut aliqui ex ea Societate mea scripta examinare, ac quicquid in eis à veritate alienum esset, mihi indicare dignarentur. Rationes etiam multas addidi, ob quas id mihi non recusatum iri sperabam: Ac monui, me ob hanc spem quicquid in posterum, vel ab hoc autore, vel à quovis alio ejusdem Societatis, de meis opinionibus scriberetur, maximi esse facturum; atque non dubitaturum quin illud, cujuscunque tandem nomen ferret, non ab illo uno, sed à pluribus ex doctissimis & prudentissimis ejusdem Societatis esset compositum, examinatum, & correctum; atque idè nullas contineret cavillationes, nulla sophismata, nulla convitia, nullamque inanem loquacitatem, sed tantùm firmissimas & solidissimas rationes; atque ex iis argumentis, quæ jure in me afferri possunt, nullum in eo esset omisium: adeò ut per illud unum scriptum erroribus me omnibus meis liberatum iri considerem; Et si quid ex iis quæ vulgavi non foret in eo refutatam, à nemine posse refutari, sed omnino verum & certum esse arbitrarer. Quamobrem nunc hæc omnia de hac Dissertatione judicarem, crederemq; ipsam totius Societatis jussu scriptam esse, si nullas in ea cavillationes, nulla sophismata, nulla convitia, nullamq; inanem loquacitatem contineri certus essem. Sed à sanè si quæ sint, nefas puto illam, à tam sanctis viris profectam esse, suspicari: Et quoniam hac in re judicio meo non fido, dicam hic ingenuè ac candidè quid mihi videatur, non ut ullo modo meis verbis lector credat,

credat, sed tantum ut ipsi præbeam occasionem ad examinandam veritatem.

B Silebo tamen &c. Hic promittit auctor noster se nullius scriptum impugnaturum, sed tantum ad ea quæ ab ipso quasi responsurum: Et tamen nihil unquam ab ipso quasi; Nec quidem unquam hominem sum alloquutus, aut vidi: Atque ea quæ me simulat à se querere, componit ut plurimum ex verbis, quæ in Meditationibus meis habentur: adeo ut sit planè manifestum nihil præter illas ab ipso impugnari. Cause autem cur contrarium fingat fortasse sunt honeste ac piæ: Sed ego non alias possum suspicari, quàm quod credat sibi hoc pacto magis liberum esse quidlibet mihi affingere, quia nempe ex meis scriptis mendacii argui non poterit, cum se illa non impugnare profiteatur; ac præterea quod cavere velit ne lectoribus suis occasionem det ea examinandi, daret enim fortasse, si de iis loqueretur; quodque malit me tam ineptum, atque imperitum describere, ut ipsos ab omnibus iis, quæ unquam à me proficiantur, legendis absterreat. Ita larvâ quadam, ex fragmentis meorum Meditationum malè compactâ, vultum meum non tegere, sed deformare conatur: Ego verò illam detraho, & rejicio; tum quia Histrionie faciendæ non sum assuetus; tum etiam quia hîc, ubi mihi cum viro religioso, de re admodum seria quæstio est, parum deceret.

QUÆSTIO PRIMA.

An, &c

Quo pacto dubia pro falsis habenda.

Quæris primò sitne legitima lex illa vestigandi veri, Quidquid habet vel minimum dubitationis, illud pro falso habendum est. Ut respondeam quærenda mihi sunt à te nonnulla. 1. Quid sit istud Minimum dubitationis. 2. Quid illud, Habendum pro falso. 3. Quatenus habendum pro falso. Ac dubitationem quod atinet.

S. I. Quid

S. I. *Quid minimum Dubitationis.*

Quid est istud Minimum? Pluribus, ais, te non morabor. Illud habet dubitationis aliquid, de quo possum dubitare an sit, vel an ita se habeat, non temerè quidem, sed validas ob rationes. Præterea illud habet dubitationis aliquid, circa quod, etsi mihi clarum videatur, possum decipi à malo aliquo Genio, qui mihi velit illudere, & artibus suis, ac præstigiis efficere, ut id clarum, & certum appareat, quod reverà sit falsum. Primum dubitationis habet non parum; secundum nonnihil quidem, sed illud minimum, satis tamen, ut illud dubium vocetur, & sit. Vis exemplum? esse terram, cœlum, colores; te habere caput, te oculos, te corpus & mentem, dubia sunt primi generis: secundi verò hæc, 2, & 3, faciunt 5. Totum est sua parte majus, & similia.

Præclare sanè. At, ita si se res habet, quid quæso erit, quod dubitationis habeat nonnihil? quid immune ab eo metu, quem vaser intonat Genius? nihil, ais, omninò nihil, quoad Deum esse, nec posse decipere, certò, & firmissimis ex Metaphysicæ principiis exploratum habeamus, ut ea sit lex unica. Ignorata illa re, *an sit Deus, & si sit, an possit esse deceptor, non videor de ulla alia re planè certus esse unquam posse.* Et verò, ut hic mentem meam penitus agnoscas, nisi scivero eum esse, & Veracem Deum, qui genium illum malum coërceat, vereri semper potero, ac debebo ut ne mihi illudatur, & falsum veri specie veluti clarum & certum obtudatur. Vbi verò penitus intellexero Deum esse, nec eum posse & decipi & decipere, adeòque necessariò impedire, mihi ne Genius imponat in iis, quæ clarè, & distinctè intellexero, tum enim verò, si quæ erunt talia, si quid clarè, & distinctè percepero, hæc vera, hæc certa esse dicam, ut tunc temporis ea sit regula veri, certique, *Illud omne est verum, quod valde clarè, & distinctè percipio.* Nihil est, quod ultra quæram: venio ad secundum, ac

S. 2. *Quid, pro falso habendum.*

Dicis gratiâ, Cum dubium sit habere te oculos, te caput, te corpus adeoque illud habere debeas pro falso, ex te scire velim, quid sit illud, habere pro falso; an credere, & dicere, falsum est me habere oculos, caput, corpus? an credere, & *voluntate planè in contrarium versa* dicere, Non habeo oculos, caput, corpus, sive, ut verbo dicam, Credere, dicere, ponere oppositum ejus, quod dubium est? Hoc ipsum, ais. Bellè. At respondeas adhuc velim. Non est certum 2 & 3 ficere 5. an ergo credam, & ponam, 2 & 3, non faciunt 5. Crede, ais, & pone. pergo. Non est certum me, ista dum loquor, vigilare, & non somnare. An ergo credam, & dicam. Ita dum loquor, non vigilo, sed somnio. Crede, ais, & dic. Apponam & hoc ultimum, ut ne sim molestus. Non est certum, id quod dubitanti vigiletne an dormiat, apparet clarum & certum, certum esse, & clarum. An ergo credam, & dicam. Quod dubitanti vigiletne, an dormiat, apparet clarum & certum, id non est clarum & certum, sed obscurum, & falsum? Quid hæres? *Plus equo indulgere non potes diffidentia.* An tibi numquam contigit, quod benè multis, ut somnianti certa, & clara ea viderentur, quæ dubia postea, quæ falsa compereris? *sanè prudentia est numquam illis planè confidere, qui te vel semel decepère.* At, ais, alia summè certorum ratio est. Sunt ea istiusmodi, ut vel somniantibus, aut deliris apparere non possint dubia. Serióne loqueris, amabo te, qui illa summè certa sic confingas, ut ne somniantibus quidem, aut deliris apparere possint dubia? Quæ sunt illa porrò? ac si dormientibus, si malè sanis, quæ ridicula sunt, quæ absurda, certa interdum videntur, & summè certa, quidni etiam certa, & summè certa falsa videantur, & dubia? Novi ego, qui dormitabundus aliquando pulsari horam quartam audiverit, & sic numeravit Una, Una, Una, Una: ac tum præ rei absurditate, quam animo concipiebat, exclamavit: Næ delirat horologium! quater pulsavit horam primam. Et verò quid adedè est absurdum, & à ratione alienum, quod dormienti

mienti, quod deliro venire non possit in mentem? quod non probet somnians, non credat, & de eo tanquam à se præclare invento, excogitatoque non gratuletur? Sanè ut ne pluribus tecum contendam, nunquam effeceris, ut hoc effatum, Quod dubitanti somnietne, an vigilet, videtur certum, est certum & ita certum, ut statui possit velut fundamentum scientiæ alicujus, & Metaphysicæ summè certæ, & accuratæ, hoc (inquam) habeam tam certum, atque illud, 2. & 3. faciunt 5: nedum tam certum, ut de eo nullo modo quisquam dubitare possit, nec decipi circa illud à Genio aliquo malo: nec vereor tamen, ea si in mente perstitero, ut me quisquam putet pervicacem. Quare aut ex lege illa tua sic dicam: Non est certum id esse certum, quod apparet certum ei, qui dubitat vigiletne an dormiat. Ergo quod dubitanti vigiletne an dormiat, apparet certum, id reputari potest, ac debet tanquam falsum, & omnino pro falso habendum est: aut sanè si quam habes aliam peculiarem tibi regulam, mecum communicabis. Venio ad tertium, &

S. 3. *Quatenus habendum pro falso.*

Quæro, cum certum non videatur 2. & 3. facere 5. cumque ex præcedenti regula debeam credere, & dicere, 2. & 3. non faciunt 5. an continuò illud ita debeam credere, ut mihi persuadeam aliter habere se non posse, atque illud certum esse. Miraris quæsitum illud meum. Nec mihi mirum, cum ipse mirer. Respondeas tamen necesse est, à me si responsum expectas. Vis habeam illud certum, 2. & 3. non faciunt 5? Imo vis illud esse, & videri omnibus certum, & ita certum, ut etiam ab artibus mali Genii tutum sit?

Rides, ais, Id sano homini quæ veniat in mentem?

Quid igitur? dubium erit, & incertum, perinde atque illud 2. & 3. faciunt 5? Hoc si ita est, si dubium est illud, 2. & 3. non faciunt 5. credam, & tua ex lege dicam illud esse falsum, adèdque ponam contrarium, & ita statuam, 2. & 3. faciunt 5. Atque eodem modo in cæteris me geram, & quia certum

non videtur esse corpus aliquod, dicam Nullum est corpus, & quia certum non est illud, Nullum est corpus, dicam voluntate penitus in contrarium versa aliquod est corpus, simulque & corpus erit, & non erit.

G Ita est, ais, atque illud est dubitare, in orbem ferri, ire, redire, hoc & illud affirmare, & negare, clavum figere, & refigere.

Præclare omnino, at ut iis utar, quæ dubia erunt, quid faciam? Quid de illo 2. & 3. faciunt 5? & de isto aliquod est corpus? ponamne? an negabo?

Nec pones, ais, nec negabis; neutro uteris; utrumque habebis velut falsum, nec ab iis quæ sic nutant quidquam expectabis, nisi illud quoque nutans, dubium, & incertum.

Quia nihil superest quod rogem, respondeo vicissim, ubi tamen doctrinæ tuæ brevem fecero syllabum. 1. De rebus omnibus ac præsertim de materialibus possumus dubitare, quandiu scilicet non habeamus alia scientiarum fundamenta, quam ea, quæ antehac habuimus. 2. Aliquid habere pro falso est, assensionem suam ab eo, tanquam ab apertè falso, cohibere, & voluntate planè in contrarium versa opinionem suam de eo tanquam falsam, & imaginariam fingere. 3. Eatenus, id quod dubium haberi debet pro falso, ut oppositum illius sit quoque dubium, & pro falso habeatur.

N O T E.

P Vderet me esse nimis diligentem, & multa verba impendere, in omnibus annotandis, quæ meis fere verbis hic expressa, pro meis tamen non agnosco. Sed rogo tantum lectores ut memoriâ repetant ea, quæ in 1. Meditatione, atque initio 2. ac 3. ipsarumque synopsis à me scripta sunt: agnoscent enim ferè omnia quæ hic habentur inde quidem esse desumpta; sed ita turbata, distorta, & perperam interpretata proponi, ut quamvis ibi nihil non valdè consentaneum rationi contineant, hic tamen magna ex parte absurdissima videantur.

G Validas ob rationes. Dixi sub finem 1. Meditationis, nos posse de
iis

his omnibus, quæ nunquam adhuc satis clarè perspeximus, dubitare ob validas & meditata rationes: quia nempe ibi tantùm agebatur de summa illa dubitatione, quam sæpè metaphysicam, hyperbolicam, atque ad usum vitæ nullo modo transferendam esse inculcavi; & ad quam id omne, quod vel minimum suspicionis asserre potest pro satis valida ratione sumi debet. Hic verò vir amicus & candidus proponit in exemplum eorum, de quibus dixi dubitari ob validas rationes, an sit terra, an habeam corpus, & similia, ut nempe sui lectores, qui de hac Metaphysica dubitatione nihil scient, ipsam ad usum vitæ referentes, me non sanæ mentis esse arbitrentur.

Nihil, ais, omnino nihil. Quo sensu istud Nihil debeat intelligi satis explicavi variis in locis: Ita nempe, ut quandiu attendimus ad aliquam veritatem, quam valde clarè percipimus, non possumus quidem de ipsa dubitare; Sed quando, ut sæpè accidit, ad nullam sic attendimus, etsi recordemur nos antea multas ita perspexisse, nulla tamen sit de qua non merito dubitemus, si nesciamus id omne quod clare percipimus verum esse. Hic verò, vir accuratus, hoc Nihil ita intelligit, ut ex eo quod semel dixerim nihil esse de quo non liceat dubitare, nempe in prima Meditatione, in qua supponebam me non attendere ad quicquam quod clare perciperem, concludat me etiam in sequentibus nihil certi posse cognoscere: Tanquam si rationes, quas interdum habemus ad dubitandum de re aliqua, non sint legitime ac valide, nisi probent de eadem re semper esse dubitandum.

Crede, dicere, ponere oppositum ejus quod dubium est. Vbi dixi dubia esse aliquandiu pro falsis habenda, sive tanquam falsa rejicienda, tam manifeste explicui me tantùm intelligere, ad veritates metaphysice certas investigandas, non majorem habendam esse rationem dubiorum, quàm plane falsorum, ut nemo sanæ mentis videatur posse aliter mea verba interpretari; & nemo mihi affingere, me voluisse credere oppositum ejus quod dubium est, præsertim, ut paulo post habetur, ita credere ut mihi persuadeam aliter habere se non posse, atque illud certum esse, nisi qui pro cavillatore haberi non erubescat: Et quamvis hoc ultimum ab Authore nostro non affirmetur; sed ut dubium tantùm proponatur, miror tamen virum tam sanctum voluisse hac in parte imitari pessimos

peffimos illos detractores, qui sæpè sic tantùm narrant ea quæ de aliis credi volunt, addentes se ipsos non credere, ut impunius maledicant.

Alia summè certorum ratio est. Sunt ea istiusmodi ut vel somniantibus aut deliris apparere non possint dubia. *Nescio per quam Analysin vir subtilissimus hoc ex meis scriptis deducere poterit, non enim mimini me quicquam tale unquam vel per somnium cogitasse. Concludere quidem potuisset ex meis, Id omne quod ab aliquo clarè ac distinctè percipitur esse verum, quamvis ille aliquis possit interrim dubitare somnietne an vigilet, imò etiam, si lubet, quamvis somniet, quamvis sit delirus: Quia nihil potest clarè ac distinctè percipi, à quocunque demum percipiatur, quod non sit tale quale percipitur, hoc est, quod non sit verum. Sed quia soli prudentes rectè distinguunt, inter id quod ita percipitur, & id quod tantùm videtur, vel apparet, nolo mirari quod vir bonus unum pro altero hic sumat.*

Atque illud est dubitare, in orbem ferri &c. *Dixi dubiorum non majorem habendam esse rationem quam si omnino falsa essent, ut ab illis cogitatio planè avocetur; non autem ut modò unum, modò ejus contrarium affirmetur. Sed nullam author noster occasionem cavillandi non quaesivit. Interim vero notatu dignum est, ipsum hic in fine, ubi ait se brevem facere doctrinæ meæ syllabum, nihil eorum mihi tribuere, quæ in præcedentibus, aut sequentibus reprehendit, vel irridet: ut nempe sciamus illum ista tantùm mihi per jocum affinxisse, non serio credidisse.*

R E S P O N S I O.

R Esp. 1. Si lex illa, In vestigando vero, id quod vel minimum dubitationis habet pro falso habendum est, sic intelligatur: Cum vestigamus quid sit certum, non debemus ullo modo nitiiis, quæ non sunt certa, aut quæ habent dubitationis aliquid, legitima est, usu recepta, & communissima apud omnes Philosophos.

Resp. 2. Si dicta lex ita intelligatur. Cum vestigamus quid sit certum, ita debemus rejicere omnia, quæ certa non sunt, aut

aut aliquo modo dubia, ut illis nullo pacto utamur, adeoque ea spectemus perinde quasi non essent, aut potius ea non spectemus omnino, sed ab iis penitus abducamus animum: legitima quoque est, tuta, tritaque etiam à Tyronibus, atque affinitatem habet tantam cum præcedenti, ut ab ea vix differat.

Resp. 3. Si dicta lex ira sumatur, Cum vestigamus quid certum sit, ita debemus rejicere dubia omnia, ut ponamus ea de facto non esse, aut esse illorum oppositum revera, & utamur ea suppositione tanquam certo aliquo fundamento; sive utamur iis non existentibus, aut nitamur eorum non existentia; illegitima est, fallax, & cum bona pugnans Philosophia, ut quæ supponat dubium aliquid, & incerti ad vestigandum verum, & certum, aut quæ supponat tanquam certum, id quod alio, atque alio modo se potest habere, puta ea quæ dubia sunt de facto non existere, cum fieri possit ut existant.

Resp. 4. Si quis ea lege intellecta, ut paulo ante, vellet uti ad vestigandum verum, certumque, is oleum & operam perderet, ac versaret molam citra mercedem, ut qui non magis conficeret, id quod quærit, quam illius oppositum. Vis exemplum? Vestigat aliquis an possit esse corpus, aut corporeus, eoque inter cætera utitur, Non est certum corpus aliquod existere. Ergo ex lege lata ponam, & dicam oppositum, Nullum corpus existit. Tum resumet, Nullum corpus existit. Sum verò ego & existo, ut mihi aliunde probè compertum est. Ergo non possum esse corpus. Præclare quidem, ac ecce ut eodem ex capite ducat oppositum. Non est certum, ait, aliquod corpus existere. Ergo ex lege ponam, dicamque Nullum corpus existit. At quale illud Nullum corpus existit? Dubium sanè, & incertum quis illud præstet? unde? Confecta res est. Dubium illud est, Nullum corpus existit. Ergo ex lege dicam, aliquod corpus existit. Sum verò, & existo. Ergo possum corpus esse, si aliud vetat nihil. En possum esse corpus, & non possum esse corpus. An feci satis? Vereor ut ne planè fecerim, quantum ex quæsitis sequentibus colligo. Itaque

N O T Æ.

Hic in duabus primis responsionibus omne id approbat, quod de re proposita censui, quod ve ex meis scriptis elici potest: Sed addit esse communissimum, tritumque etiam à Tyronibus. In duabus autem ultimis id reprehendit quod me censuisse vult credi, quamvis sit tam absurdum ut in mentem nullius hominis sani venire possit. Astute sane, ut quicumque Meditationes meas non legerunt, vel non tam attentè legerunt, ut rectè sciant quid in iis contineatur, ipsius autoritate commoti, me ridiculas opiniones habere arbitrentur; Atque ut alii, qui id non credent, saltem persuadeat, nihil à me esse allatum, quod non sit communissimum, tritumque etiam à Tyronibus. Ego vero de hoc ultimo non disputo. Neque ullam unquam ex novitate mearum opinionum laudem quaesivi: Nam contrà ipsas omnium antiquissimas puto, quia verissimas; Et nulli rei magis soleo studere, quàm simplicissimis quibusdam veritatibus animadvertendis, quæ cum mentibus nostris sint innata, statim atque aliis admonetur, non putat se illas unquam ignorasse. At certè facile potest intelligi hunc authorem non aliam ob causam mea impugnare, quàm quia & bona, & nova esse arbitratur: Nam sanè, si tam absurda crederet ac fingit, contemptu & silentio potius, quàm tam longa & affectata refutatione digna judicasset.

Ergo ex lege latà ponam & dicam oppositum. Vellem scire quibus in tabulis istam unquam legem scriptam invenerit: Iam quidem supra satis illam inculcarvit; Sed ibi etiam satis negavi meam esse, Nempe in notis ad verba Credere, dicere, ponere oppositum ejus quod dubium est; Nec ille opinor meam esse sustinebit, si ea de re interrogetur; Induxit enim me, supra in 3. §. de iis quæ dubia sunt sic loquentem, Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falsum; Ac paulo post in suo doctrina mea syllabo, oportere assensionem suam à dubio, tanquam ab apertè falso, cohibere; ac voluntate planè in contrarium versa opinionem suam de eo tanquam falsam & imaginariam fingere, quod planè aliud est, quàm ponere & dicere oppositum, ita scilicet ut istud oppositum pro vero habeatur, quemadmodum hic supponit. Atque

que ubi ego in 1. Meditatione dixi me velle aliquandiu conari mihi persuadere oppositum eorum quæ antea temerè credideram, statim addidi me id velle, ut velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus non magis in unum quam in aliud propenderem, non autem ut alterutrum pro vero sumerem, idve tanquam scientiæ summæ certæ fundamentum statuerem, ut alibi etiam cavillatur. Itaque vellem scire quo instituto legem illam suam attulerit; Si ut ipsam mihi affingat; desidero ejus candorem, patet enim ex dictis ipsum rectè scire meam non esse, quia fieri non potest ut quis putet utrumque habendum esse velut falsum, sicut dixit me putare, ac simul unius oppositum ponat & dicat esse verum, ut in hac lege habetur; Si verò tantum animi causa ipsam attulit, ut aliquid haberet quod impugnaret, miror acumen ejus ingenii, quod nihil magis verisimile aut subtile potuerit excogitare; Miror otium, quod tam multa verba impenderit, in refutanda opinione tam absurda, ut nequidem ulli puero septuenni probabilis videri possit. Notandum enim est illum huc usq; nihil prorsus præter ineptissimam istam legem impugnasse; Miror denique vim ejus imaginationis, quod cum tantum in istam vanissimam, & ex cerebro suo eductam chimaram praliaretur, eodem tamen planè modo composuerit gradum, iisdemque semper usus sit verbis, ac si me adversarium habuisset, sibi que repugnantem eoram vidisset.

Q U E S T I O S E C U N D A.

An sit bona Methodus Philosophandi, per abdicationem dubiorum omnium.

QUÆRIS 2. An bona sit methodus philosophandi per abdicationem eorum omnium, quæ quovis modo dubia sunt. Hanc nisi methodum fusius aperiatis, non est quod à me responsum expectes, sic verò facis.

Ut Philosopher, ais, ut vestigem sitne aliquid certi, & summè certi, & quid illud sit, sic facio. Omnia quæ olim credidi, quæ antehac scivi, cum dubia sint, & incerta, pro falsis habeo, eaque penitus abduco, ac mihi persuado nec esse terram, nec cœlum, nec quidquam eorum, quæ olim credidi in mundo esse,

esse, sed nec mundum ipsum, nec corpus ullum, nec mentem, verbo dico, nihil. Tum facta illa generali abdicatione, atque obtestatus nihil esse, penitus philosophiam ingredior meam, eaque duce verum & certum vestigo cautè, prudenter, perinde tanquam esset Genius aliquis potentissimus, & callidissimus, qui me vellet in errorem inducere. Quare ut ne decipiar circumspicio attentè, atque illud habeo planè constitutum nihil admittere, quod non sit istiusmodi, ut in eo, quantumvis nitatur Genius ille vaferrimus, mihi nullo modo possit imponere, sed ne ipse quidem possim à me extorquere, id ut esse dissimulem, nedum negem. Cogito igitur, volvo, & revolve, quoad occurrat aliquid tale, atque illud ubi offendi, eo tanquam Archimedeo puncto utor ad eruenda cætera, eoque pacto alia ex aliis certa penitus & explorata indipiscor.

Præclarè omnino, ac, speciem quod attinet, facile responderem Methodum illam videri mihi illustrem, & eminentem: verùm, quia responsum expectas accuratum, nec illud à me reddi potest, nisi antea usu, & exercitatione aliqua tentem illam tuam methodum, tritam, tutamque ineamus viam; exploremus ipsi, quid in ea sit tandem: & quia flexus illius nōsti, calles, & diverticula, teque in ea diu exercuisti, ducem mihi te præbe. Age, fare, expeditum habes aut focium, aut discipulum: quid jubes? Ad illud iter, etsi novum, & tenebris non assueto formidandum accedo lubens, adeò me veri species potenter allicit. Audio te, jubes id faciam, quod te facientem videro; ibi pedem figam, ubi fixeris. Præclara sanè imperandi, ducendique ratio. Ut mihi places. Audio.

§. 1. Aditus aperitur in Methodum.

Principio, ais, ut vetera revolvi animo, cogor tandem fateri nihil esse ex iis, quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconsiderantiam, vel levitatem, sed propter validas & meditata rationes, ideòque etiam ab iisdem non minus, quàm ab apertè falsis assensionem esse cohibendam,

dam, si quid certè velim invenire. Quare non malè agam; si voluntate planè in contrarium versa, me ipsum fallam, ac veteres illas opiniones aliquandiu omnino falsas imaginariasque esse fingam, donec tandem velut æquatis præjudiciorum ponderibus nulla amplius prava consuetudo iudicium meum à re-cta rerum perceptione detorqueat. Supponam igitur Genium aliquem malignum, eundemque summè potentem, & callidum omnem suam industriam in eo posuisse, ut me falleret. Putabo cælum, aërem, terram, colores, figuras, sonos, cunctaque externa nihil aliud esse quàm ludificationes somniorum, quibus insidias credulitati meæ tetendit. Persuadebo mihi nihil planè esse in mundo, nullum cælum, nullam terram, nullas men-tes, nulla corpora, ajo nullas mentes, nulla corpora, &c. hæc, meta sit, & princeps meta. Considerabo me ipsum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non sanguinem, non aliquem sensum, sed hæc omnia me habere falso opinantem. Manebo obstinatè in hac meditatione defixus.

Hic si placet subsistamus aliquantulum, ut novos resumamus spiritus. Rei novitas me non nihil commovit. Iubes abdicem vetera omnia?

Iubeo, ais, omnia.

Omniane? omnia qui dicit, nihil excipit.

Omnia, addis.

Ægre sanè, facio tamen. At oppidò durum est; atque ut in genuè fatear, non sine scrupulo id facio; ac nisi eum mihi eximis, vereor ut ne pro voto aditus ille noster succedat. Fateris vetera omnia dubia esse, & ut ais, coactus fateris. Quidni eam mihi vim pateris inferri, ut etiam ipse coactus fatear? Quid te, quæro, coëgit? Audivi quidem ex te modò validas fuisse, & meditatatas rationes; at quæ sunt illæ tandem? si validæ: cur abdicas? quin retines? si dubiæ, & suspicionum plenæ, qua te illæ vi coëgere?

En, ais, sunt in propatulo. Has uti fundibularios, soleo præmittere, ut pugnam inchoent, Nempe sensus nos aliquando decipiunt. Aliquando somniamus. Delirant interdum

nonnulli, atque ea se videre credunt, quæ minimè vident, quæ nusquam sunt.

Dixisti? Validas cum promissisti, cum meditas; expecta. vi certas, & omnis dubitationis expertes, quales nempe tua deposcit libella, quâ nunc utimur, usque adeò accurata, ut vel umbram dubitationis recuset. An verò sunt tales illæ tuæ? non dubitationes meræ, & suspiciones dumtaxat? Sensus nos aliquando decipiunt. Aliquando somniamus. Delirant nonnulli. Id verò unde habes certò, & citra dubitationem ullam, & ex regula illa tua, quam semper habes in manibus: *Summo-pere cavendum est nequid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse?* An fuit tempus aliquod, in quo diceres certo, indubitanter nunc me sensus decipiunt, hoc probè scio. Nunc somnio, paulò antè somniabam: hîc phrenesim patitur, & videre se putat quæ minimè videt, nec mentitur? si fuisse dicis; vide ut probes: imò vide ne Genius ille malus, cujus tu meministi, forsân illuserit tibi: atque omnino verendum est, ne dum dicis modò tanquam validi aliquid, & meditati, Sensus ros aliquando decipiunt, vafer ille digito te commonstret, & illudat illuso.

N Si verò negas; cur tam fidenter asseris, somniamus interdum. Quin ex lege tua prima sic tecum statuis? Non est omnino certum sensus nos aliquando decepisse; somniâsse nos aliquando, aliquando delirâsse homines. Ergo sic dicam, & statuam, Numquam nos sensus decipiunt, somniamus nunquâ, delirat nemo.

At, ais, suspicor.

Hic nempe scrupulus meus. Ubi pedem admovi, validas illas rationes sensu molles, & instar suspicionum evanidas, adeòque premere formidavi. Suspicor.

Ita, ais, suspicor. Sat si suspicere. Sat si dicas vigilemne, an dormiam nescio. Nescio an me sensus fallant, an non fallant.

Tua pace dixero, haud mihi est satis: nec planè video cur ita colligas. Vigilemne an somniem nescio. Ergo aliquando somnio.

O Quid si nunquam? quid si semper? quid si ne somniare quidem possis? te verò cachinnis excipiat Genius eò, quia tibi tandem suavitè somniare te aliquando, te decipi, cum id minimè fiat? Crede mihi ex quo Genium illum induxisti, ex quo validas, & medi-

meditatas rationes ad illud forsan revocâsti, malum induxisti, à quo boni habeas nihil. Quid si catus ille omnia tibi, velut dubia, & nutantia proponat, cum firma sint, cum certa, atque ea quidem mente, ut cum abdicâris omnia, nudum te in foveam agat præcipitem? Num consultius egeris, si priusquam te abdicces, certam tibi legem proponas, ex qua, quæ abdicabuntur, bene sint abdicata? Magna profectò res est, & momenti summi generalis illa veterum omnium abdicatio; ac si me audis, cogitationes tuas vocabis in senatum, ut seriò deliberes.

Imo, ais, plus æquo diffidentiae indulgere non possum, ac scio nihil inde periculi, vel erroris sequuturum.

Quid ais scio? an certo, & citra dubitationem omnem, ut hæc saltem reliquæ tanti naufragii Veritatis tholo appendantur, aut, quia novam Philosophiam aperis, deque familia cogitas, hoc in propylæo literis aureis inscribatur, Plus æquo diffidentiae indulgere non possum; ut inquam adyta illa tua intraturi jubeantur vetus illud ponere, 2. & 3. faciunt 5. hoc verò retinere, Plus æquo diffidentiae indulgere non possum? At si Tyroni contingat ut obmurmuret, ut illud frangat dentibus, Ponere jubeor illud vetus à nemine unquam vocatum in dubitationem, 2. & 3. faciunt 5. quia fieri potest, ut mihi Genius illudat aliquis; jubeor verò retinere hoc anceps, hoc rimarum plenum, Plus æquo diffidentiae indulgere non possum, quasi in eo mihi Genius non possit imponere? quid dices? Et verò an tu mihi illud præstabis, ut non verear modo, non formidem, metus mihi non sit à malo Genio? sanè me licet confirmes manu, & verbo, non sine timore ingenti nimiae diffidentiae hæc vetera, & mihi prope ingenita abdicò, & ejuro velut falsa. Argumentum in Barbara rectè concludit Item sum ali- S quid constans ex corpore & anima: ac, si mihi licet ex vultu, & voce conjicere, nequidem ipse tu, qui ducem te cæteris præbes, qui viam munis, immunis es à formidine. Age ingenuè, & candidè, ut soles, an sine scrupulo hoc vetus abdicas, Habeo ideam claram & distinctam Dei? an illud Id omne T verum est, quod valde clarè, & distinctè percipio? An istud Cogitare, nutrirî, sentire minimè pertinent ad corpus, sed

ad mentem? quid sexcenta id genus persequar? de iisdem serio anquiro, responde, amabo te; potes hoc in exitu veteris Philosophiæ, & in aditu novæ hæc excutere, exuere, ejurare velut falsa, ajo ex animo? An dices, & pones oppositum, nunc, modò Non habeo ideam claram & distinctam Dei. Malè hætenus credidi nutriri, cogitare, sentire ad corpus minimè pertinere, sed ad mentem? Sed ò me propositi immemorem! quid feci? totum me tibi principio commiseram, me socium, me discipulum, & ecce hæreo in aditu, & meticulosus, & obstinatus. Ignosce; peccavi largiter, & tenuitatem ingenii mei probavi duntaxat. Debueram omni metu posito in abdicationis caliginem intrepidè me inferre, & hæsi, & restiti. Compensabo, si parcis, & factum male ampla, ac liberali manu missione veterum omnium planè delebo. Abdico, abjuro vetera omnia. Nec ægrè feres si cælum, aut terram, quæ nulla esse vis, non obtefer. Nihil est omnino, nihil. Age, præi, sequor. Te sanè facilem! sic præire non renuis.

N O T Æ.

I **Q**Uæ antehac scivi, cum dubia sint. Hic posuit scivi pro scire putavi. Est enim contrarietas inter verba scivi & dubia sunt: Quam tamen haud dubiè non animadvertit, nec illi est malitiae tribuendum. Alioqui enim non tam leviter attigisset; sed fingens à me esse profectam, multis ipsam verbis exagitasset.

K Ajo nullas mentes, nulla corpora. Hoc ait, ut infra diu multumque cavilletur, quod initio, cum supponerem mentis naturam nondum mihi esse satis perspectam, illam inter res dubias enumerarim; postea verò, advertens rem quæ cogitat non posse non existere, illamque rem cogitantem nomine mentis appellans, dixerim mentem existere: Tanquam si fuisset oblitus me prius idem negasse, cum mentem pro re mihi ignota sumebam; Et tanquam si ea, quæ tunc, quia mihi dubia erant, negabam, in perpetuum neganda esse censuissem, nec fieri posset, ut evidentia, & certa mihi postea redderentur. Notandumque ipsum ubique considerare dubitationem, & certitudinem, non ut relationes cognitionis nostræ ad objecta, sed ut proprietates

tes objectorum quæ perpetuè ipsis inhæreant, aded ut ea, quæ semel dubia esse cognovimus, non possint unquam reddi certa. Quod tantum ejus bonitati, non malitiæ est tribuendum.

Omniâne? Hic cavillatur in verbo Omnia, ut supra in verbo L Nihil, inaniter.

Coactus fateris. Hic ludit in verbo coactus æquè inaniter. Ea^M enim sunt satis validæ rationes ad cogendum nos ut dubitemus, quæ ipsa dubia sunt, nec proinde retinendæ: ut jam supra notatum est. Atque validæ quidem sunt, quandiu nullas alias habemus, quæ dubitationem tollendo certitudinem inducant; Et quia tales nullas inveniebam in 1. Meditatione, quantumvis circumspicerem, & meditarer, idcirco eas, quas habui ad dubitandum, dixi esse validas, & meditatæ. Sed hoc non est ad captum nostri authoris, addit enim Validas cum promissisti expectavi certas, quales tua deposcit libella, tanquam si hæc quam fingit libella ad ea quæ in prima Meditatione dicta sunt referri possit. Et paulò post ait, An fuit tempus aliud quod in quo diceres certo, indubitanter nunc me sensus decipiunt, hoc probè scio &c. Non videns hic rursus inesse contrarietatem, quod aliquid indubitanter teneatur, & simul de illo ipso dubitetur. Nempe est vir bonus.

Cur tam fidenter asseris, somniamus interdum. Hic rursus^N sine malitiâ errat: Nihil enim prorsus fidenter asserui, in prima Meditatione, quæ tota dubitationis plena est, & ex qua sola hæc verba desumfit; Eademque ratione potuit in ea invenire somniamus nunquam, atque somniamus interdum. Et cum paulò post addit. Nec planè video cur ita colligas. Vigilemne an somniem nescio. Ergo aliquando somnio, affingit mihi ratiocinationem se solo dignam, quia nempe est vir bonus.

Quid si catus ille (Genius) omnia tibi, velut dubia, & nutantia proponat, cum firma sint, cum certa. Hic clare patet, quod supra monui, dubitationem & certitudinem considerari ab illo tanquam in objectis, non tanquam in nostra cogitatione. Alioqui enim quomodo posset fingere aliquid mihi proponi tanquam dubium, quod non esset dubium, sed certum? cum ex hoc solo, quod proponatur ut dubium, dubium reddatur. Sed fortè Genius impedivit ne videret esse repugnantiam in suis verbis. Dolendum est quod ejus cogitationi

oni Genius ille tam sapè obversetur.

P Magna profectò res est, & momenti summi generalis illa veterum omnium abdicatio. *Hoc ego satis monui in fine responsionis ad 4 objectiones; atque in præfatione harum Meditationum, quas idecirco non nisi solidioribus ingeniis legendas obtuli; Præmonus etiam illud idem valde expressè in Dissertatione de Methodo gallicè edita anno 1637 pag. 16 & 17. Vbi quia duò genera ingeniorum descripsi, quibus abdicatio ista summopere est vitanda, si fortè horum alterutrum in Authore nostro reperiat, non mihi debet imputare suos errores.*

Q Quid ais scio &c. *Cum dixi me scire nihil mihi periculi esse ex illa abdicatione, addidi, quia tunc non rebus agendis, sed tantum cognoscendis incumbendam: Ex quo tam clarè patet me ibi tantum loquentum esse de morali sciendi modo, qui sufficit ad vitam regendam, & quem à Metaphysico illo, de quo hic quaestio est, plurimum differre saepe inculcavi, ut solus Author noster id videatur posse ignorare.*

R Hoc anceps, hoc rimarum plenum, Plus æquo diffidentiae indulgere non possum. *Hic rursus repugnantia est in ejus verbis. Nemo enim nescit eum qui diffidit, quandiu diffidit, nec proinde quicquam affirmat, nec negat, ne ab ullo quidem Genio in errorem induci posse; à quo tamen eum, qui 2. & 3. simul addit, posse decipi probat exemplum, quod supra ipsemet attulit, de eo qui quater numerabat horam primam.*

S Non sine timore ingenti nimiae diffidentiae hæc vetera abdicò, &c. *Et si multis hic verbis conetur persuadere non esse nimium diffidendum, notatu tamen dignum est illum ne minimam quidem speciem rationis afferre ad id probandum; nisi tantum quod timeat, sive diffidat ne non sit diffidendum. in quo rursus repugnantia est, nam ex eo quod timeat tantum, non autem certo sciat sibi non esse diffidendum, sequitur ipsi esse diffidendum.*

T An sine scrupulo vetus hoc abdicas, Habeo ideam claram, & distinctam Dei? an illud Id omne verum est, quod valde clarè, & distinctè percipio? *Vetera hæc vocat, quia timet ne pro novis & à me primum animadversis habeantur. Sed per me licet. Scrupulum etiam vult injicere de Deo, sed obiter tantum: forte ne qui*

qui nōrunt quam studiosè omnia quæ ad pietatem, ac generaliter ad mores spectant, ab hac abdicatione exceperim, ipsum calumniari arbitrentur. Denique non videt abdicationem non pertinere nisi ad eum, qui nondum quicquam clarè ac distinctè percipit. Ut exempli causâ Sceptici, quibus est familiaris, nihil unquam, quatenus Sceptici, clarè perceperunt; Ex hoc enim ipso quod aliquid clarè percepissent, de eo dubitare, ac Sceptici esse desissent. Et quia vix etiam alii ulli ante istam abdicationem quicquam clarè unquam percipiunt, ea scilicet claritate quæ ad certitudinem metaphysicam requiritur, idcirco hæc abdicatio perutilis est iis qui tam clarè cognitionis sunt capaces, illamque nondum habent; Non autem auctori nostro, ut res judicat, sed existimo ipsi ab illa studiosè esse cavendum.

An istud Cogitare, nutrire, sentire minimè pertinent ad corpus, sed ad mentem? Hæc verba refert tanquam mea, & simul tanquam tam certa ut à nemine in dubium possint revocari: Sed tamen nihil magis notabile est in meis Meditationibus, quàm quòd nutritionem referam ad solum corpus, non autem ad mentem sive ad eam hominis partem quæ cogitat. Adeo ut ex hoc uno clarè probetur, primò illum eas minimè intelligere, quamvis refutandas susceperit, falsumque esse ex eo quod in 2. ex vulgi opinione loquens nutritionem ad animam retulerim; Ac deinde ipsum multa pro indubitatis habere quæ non sine examine sunt admittenda Sed tandem hîc in fine verissimè conclusit, se in his omnibus tenuitatem ingenii sui probasse dumtaxat.

S. 2. Paratur ingressus in Methodum.

Vetera, ais, ubi abdicavi omnia, philosophari sic incipio. X
Sum, cogito: Sum dum cogito. Hoc pronuntiatum, Ego existo, quoties à me profertur, vel mente concipitur, necessariò est verum.

Præclarè, vir eximie, Archimedeum punctum occupas: mundum haud dubiè, si lubet, movebis. En jam nutant omnia. At te quæso, vis enim, opinor, ad vivum refecari omnia, ut nihil sit tua in Methodo non aptum, non cohærens, non necessarium, cur mentis meministi, cum ais, mente concipitur? Y
P An

Y An non exulare iussisti corpus, & mentem? Sed fortè excidit, adeò est arduum, etiam expertis, oblivisci penitus eorum, quibus à pueris assuevimus, ut mihi rudi, si fors vacillem, haud malè sit sperandum. Sed perge obsecro.

Denuo, ais, meditabor quidnam sim, quidnam me olim crediderim, priusquam in has cogitationes incidissem, ex quo deinde subducam, quidquid allatis rationibus, vel minimum potuit infirmari, ut ita præcise remaneat illud tantum, quod certum est, & inconcussum.

Audebone, priusquam intrò pedem feras, ex te sciscitari quo consilio, tu, qui vetera omnia tanquam dubia & falsa abdicâris solenni ritu, ea iterum velis inspicere: perinde quasi ex paniculis illis speres certi aliquid? Quid si malè olim de te credidisti? imo, quia omnia, quæ paulò antè ejurasti, dubia erant, & incerta (secus cur abdicâsses?) quâ fiet, ut eadem modo dubia non sint & incerta? nisi fortè abdicatio illa sit veluti quoddam Circæum medicamentum, ut ne dicam *lixivium*? Quanquam malo suspicere consilium tuum, & venerari. Sæpè fit, ut, qui amicos inducunt in palatia & basilicas videndi causâ, posticis familiaribus, non prætorio, aut decumana porta ingrediantur. Sequor etiam per specus subterraneos, dum ad veritatem aspirem aliquando.

Quidnam igitur, ais, antehac me esse putavi? Hominem scilicet.

Hic etiam patièrte artem tuam admirer, qui, ut certa vestiges, Z utare dubiis; ut nos educas in lucem, jubeas in tenebras mergi. Vis consulam quem me olim esse crediderim: vis resumam Centonem illum veterem, & detritum, & jam diu abdicatum, Sum homo. Quid si Pythagoras, aut ex discipulis illius unus aliquis hîc adsit? Quid si dicat tibi fuisse se olim Gallum Gallinaceum? ut ne ceritos, & phanaticos, & deliros, & phreneticos inducam. Sed peritus es, & ductor expertus: flexus nôsti, & diverticula, sperabo bene.

Quid est homo, ais.

Si vis ut respondeam, rogem antè permittè. Quem quæris hominem? aut quid quæris, cum quæris Quid sit homo? An homo

homo ille, quem mihi fingebam olim, quem me esse credebam, & quem, ex quo abdicavi tua gratia, pono me non esse? Hunc si quæris, si quem mihi formabam male, est constat quoddam ex anima, & corpore: An feci satis? Opinor, quia sic pergis.

N O T Æ.

Philosophari sic incipio. Sum, cogito; Sum dum cogito. X
Notandum est illum hic fateri, initium philosophandi, sive initium firmæ alicujus propositionis statuendæ, à me factum esse à cogitatione propriæ existentie: ut sciatur ipsum aliis in locis, ubi finxit me illud à positivâ sive affirmativâ dubiorum omnium abdicacione fecisse, contrarium ejus quod revera sentiebat affirmasse. Non addo, quam subtiliter hic me Philosophari incipientem inducat, Sum, cogito &c. satis enim in omnibus, vel me tacente, candor ejus agnosci potest.

Cur mentis meministi, cum ais, mente concipitur? Annon Y
 exulare iussisti corpus & mentem? Iam dudum præmonui illum parare has argutias ex verbo mentis. Sed mente concipitur nihil hic aliud significat, quàm cogitatur; & idè malè supponit fieri mentionem mentis quatenus est pars hominis. Præterea etsi corpus, & mentem, cum reliquis omnibus antea rejecerim tanquam dubia, sive nondum à me clarè percepta, hoc non impedit quo minus eadem postea resumam si contingat ut ipsa clarè percipiam. Sed nempe Author noster hoc non capit, quia putat dubitationem esse aliquid objectis inseparabiliter inharrens: Quærit enim paulò post Qui fiet ut eadem modò (que scilicet antea dubia erant) non amplius dubia sint, & incerta; Vultque me ipsa solemnè ritu ejurasse; Ac miratur artem meam, qui, ut certa vestigem, utar dubiis, &c. tanquam si pro fundamento Philosophiæ sumpsissem, dubia omnia semper habenda esse pro falsis.

Vis consulam quem me olim esse crediderim: vis resumam Z
 centonem illum &c. Utar hic exemplo valde familiari, ad facti mei rationem ipsi explicandam, ne deinceps illam non intelligat, aut se non intelligere ausit simulare, Si fortè haberet corbem pomis
 plenam,

plenam, & vereretur, ne aliqua ex pomis istis essent putrida, velletque ipsa auferre, ne reliqua corrumpere, quo pacto id faceret? An non in primis omnia omnino ex corbe rejiceret; ac deinde singula ordine perlustrans, ea sola, quae agnosceret non esse corrupta resumeret, atque in corbem reponeret, aliis relictis? Eadem ergo ratione, ii qui nunquam recte philosophati sunt varias habent in mente sua opiniones, quas cum à pueritia coacervare coeperint, merito timent ne pleraque ex iis non sint vera, ipsaque ab aliis separare conantur, ne ob earum misturam reddantur omnes incerta: Hocque nulla meliore via facere possunt, quam si omnes simul & semel, tanquam incertas falsasve rejiciant; ac deinde singulas ordine perlustrantes eas solas resumant, quas veras & indubitatas esse cognoscent. Atque ita non male initio omnia rejeci, deinde advertens nihil certius, evidentiusque à me cognosci, quam quòd ego cogitans existerem, non malè etiam hoc primum asserui; ac denique non malè quæsi vi postea, quem me olim esse credidissem, non ut eadem omnia de me adhuc crederem, sed ut, si qua perciperem vera esse, resumerem, si qua falsa rejicerem; & si qua incerta in aliud tempus examinanda reservarem. Unde patet Authorem nostrum ineptè hoc vocare artem eliciendi certa ex incertis, vel ut infra Methodum somniandi; Et ea, quae hic de Pythagoræ gallo gallinaceo, atque in duobus sequentibus paragraphis de aliorum opinionibus, circa naturam corporis, & animæ, nugatur, nihil planè ad rem pertinere: Cum ego nec debuerim, nec voluerim recensere quicquid alii unquam de iis crediderunt, sed tantum quid sponte, ac natura duce, mihi olim visum fuerit, aut vulgo aliis videatur, sive id verum sit, sive falsum; quia non recensui ut ipsa crederem sed tantum examinarem.

S. 3. Quid corpus.

Quid, ais, Corpus? Quid per corpus intelligebam olim?

Non agrè feres si omnia circumspiciam, si ubique verear, ut ne in plagas incidam; quare quonam quæso de corpore interrogas? An de eo, quod mihi olim in animo proponebam certis ex proprietatibus constans, & quidem, ut suppono ex legibus abdicationis, male? an de quovis alio, si fortè esse potest? quid enim scio? dubito, possit, nec ne. Si primum quæris,

ris, facillè respondebo, Per corpus intelligebam illud omne, quod aptum est figura aliqua terminari, loco circumscribi, spatium sic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat, sensu percipi, nec non moveri ab alio quopiam à quo tangatur. En primum quod ita intellexi, ut quidquid haberet, ea, quæ percensui, illud à me vocaretur corpus, nec continuo tamen putarem præter illud, nihil aliud aut esse, aut vocari posse corpus, maximè cum aliud sit, Intelligebam per corpus hoc, aut illud. Aliud, Intelligebam nihil præter hoc, aut illud esse corpus. Si secundum, respondebo ex recentiorum Philosophorum opinione; Neque enim tam sensum meum exigis, quàm quid sentire quis possit. Per corpus intelligo illud omne quod aptum est vel loco circumscribi, ut lapis; vel desiniri loco, ad eò ut sit in eo toto totum, & totum in quavis parte, ut indivisibilia quantitatis, aut lapidis, & similibus, quæ nonnulli recentiores inducunt ad instar Angelorum, aut animarum indivisibilibus; & docent non sine plausu, saltem suo, ut videre est apud Oviedonem: vel extendi actu, ut lapis; vel virtute, ut dicta indivisibilia: vel esse partibile in partes aliquot, ut lapis; vel impartibile, ut indivisibilia præfata; vel moveri ab alio, ut lapis sursum: vel à se, ut lapis deorsum: vel sentire, ut Aa canis; vel cogitare, ut simia; vel imaginari, ut mulus: ac si quid olim offendi, quod aut moveretur ab alio, vel à se, quod sentiret, quod imaginaretur, quod cogitaret, id, aliud nisi obstitit, vocavi corpus, & etiam nunc voco.

At malè, ais, & perperam. Namque habere vim seipsum movendi, item sentiendi, vel cogitandi nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam.

Judicabas? Quia dicis, credo, liberæ sunt cogitationes. At dum ita cogitabas, suum cuiquè sensum sinebas esse liberum: neque eum te credam, ut esse volueris arbiter cogitationum omnium, has ut rejiceres, illas probares: nisi fortè aliquis tibi fuit canon certus, & expeditus, de quo quia siluisti, cum nos abdicare jussisti omnia, utar concessa nobis à natura libertate. Olim judicabas; judicabam olim: Ergo quidem sic, tu verò aliter, fortè ambo malè; certe non sine dubitatione

aliquâ, si quidem & tibi, & mihi primò in aditu exuenda fuit ea vetus opinio, Quare ut ne diu his ista protrahatur, si tuo peculiari ex sensu corpus velis definire, uti primo loco factum est, nihil veto; ultrò admitto; dum sis memor tua illa definitione non omne universim corpus, sed certum quoddam genus à te comprehensum describi, omitti verò cætera, quæ ex virorum doctorum mente, an sint, an esse possint, vocantur in disceptationem, aut sanè de quibus nihil certò, ea saltem, quam requiris, certitudine, possumus definire, fierine possint, an non; adeò ut rectè an secus definitum sit omne corpus hætenus, dubium sit, & incertum. Quare perge, si placet, dum sequor; & sanè tam lubens, quam ipsa est lubentia, adeò me trahit nova illa, & inaudita expectatio trahendi certi ex incerto.

N O T Æ.

A^a **V**El sentire, ut canis; vel cogitare, ut simia; vel imaginari, ut mulus. *Hic logomachiam parat, atque ut possit efficere, me male possuisse differentiam, inter mentem & corpus, in eo quod ille cogitet, hoc verò non, sed sit extensum, ait id omne quod sentit, quod imaginatur, quod cogitat à se corpus vocari. Sed sane vocet etiam mulum, aut simiam si lubet, atque si unquam possit efficere, ut nova ista nomina sint usu recepta, ipsis uti non recusabo. Interim verò nullum habet jus reprehendendi, quod utar receptis.*

S. 4. *Quid anima.*

Quid, ais, anima? Quid per animam intelligebam? Nempe quid hæc esset, vel non advertebam, vel exigui nescio quid imaginabar instar venti, ignis, vel ætheris, quod crassioribus mei partibus esset infusum: ad illam verò referebam nutriti, incedere, sentire, cogitare.

Abundè sanè. At patieris opinor hîc à te rogitem non nihil. De animo cum quæris, sensa nostra vetera, & quæ olim de eo credidimus, exposcis?

B^b Ita est. ais.

An

An verò putas nos sensisse benè, ut hac tua methodo nihil sit opus? an deerrasse neminem tantis in tenebris? sanè tam variæ sunt, & tam discrepantes Philosophorum sententiæ circa animam, ut mirari satis non possim artem illam tuam, quæ tam vili ex fæce medicamentum certum, & salubre confecturam confidat. Quamquam viperino ex veneno fit theriaca. Vis igitur addam ad illam tuam de anima opinionem quid sentiant, aut sentire possint nonnulli? Benè, an malè, ex me non quæris; sat si ita opinentur, ut à sua mente abduci se posse nullis rationum momentis existiment. Animam dicent nonnulli esse certum quoddam genus corporis ita vocitatum. Quid stupes? Is eorum sensus; nec sine aliqua, ut putant, veri specie. Nempe cum corpus appelletur, & verò sit illud omne, quod est extensum, quod trinam habet dimensionem, quod est divisibile certas in partes, cumque in equo, dicis gratia, aliquid animadvertant extensum, ac partibile, puta carnem, ossa, ac compagem illam externam, quæ incurrit in sensus, concludant verò vi, & momento rationum, præter illam compagem esse adhuc internum aliquid, & illud quidem tenue, fufum, & extensum per compagem, & dimensum trinè, & partibile, adeò ut abscisso pede, abscindatur quoque illius interni pars quædam, intelligunt conflatum equum ex duobus extensis, & trine dimensis, & partilibus; adeoque ex corporibus duobus, quæ, ut differunt inter se, ita & nominibus distinguuntur, atque alterum, puta externum, Corporis appellationem retinet, alterum, quod interius est, vocatur anima. Porro sensum quod attinet, quod imaginationem, quod cogitationem putant illi tum sentiendi, tum cogitandi, & imaginandi vim inesse animæ, sive interno corpori, cum habitudine tamen aliqua ad externum, sine quo nullus sit sensus. Alii aliud dicent, & comminiscuntur, ut quid enim singula persequar? Nec deerunt qui putent omnes omnino animas esse tales, quales paulo ante sunt descriptæ.

Apage, ais, hoc impium.

Ita sanè impium. At cur quæris? Quid Atheis facias? quid carnis hominibus, quorum cogitationes omnes in facibus ita sunt

functio, ut præter corpus, & carnem sentiant nihil? Imo verò quia tua illa methodo stabilire vis, & demonstrare hominis animum esse incorporeum, & spiritualem, id minimè debes supponere, sed potius suadere tibi adfuturos ex adverso, qui hoc negent, qui saltem disputandi gratià dicant id, quod ex me audisti. Quare sige hic illorum esse unum aliquem, qui roganti tibi quid sit animus, respondeat, ut tute ipse antea: Animus est aliquid corporeum, tenue, & subtile, & fufum per corpus externum, & sensus omnis, & imaginationis & cogitationis principium, aded ut 3. sint gradus, Corpus, Corporeum, five animus, & Mens five spiritus, cujus existentia quæritur. Quare deinceps tres illos gradus tribus his vocibus exprimamus, Corpus, Animus, Mens. Sit inquam qui tibi roganti sic respondeat, an fecerit satis? sed artem tuam nolo prævertere; sequor. Sic ergo progredieris.

N O T A.

BI Ta est, ais. *Hic, & ferè omnibus aliis in locis, inducit me sibi ea, quæ ab opinione mea planè diversa sunt, respondentem. Sed nimis tadiofum esset omnia ejus figmenta recensere.*

C Imo verò qui stabilire vis, & demonstrare animum hominis esse incorporeum, id minimè debes supponere. *Falso hic fingit me supponere id quod debui probare; Atque ad talia, quæ tam libere finguntur, & nulla vel minima ratione fulciri possunt, nihil aliud responderi debet quam falsa esse. Nec ullo modo de eo, quod vocandum est corpus, vel animus, vel mens, disputavi: Sed duo explicui, nempe id quod cogitat, & id quod est extensum. ad quæ alia omnia referri probavi, hæcque esse duas substantias realiter distinctas rationibus evici; Vnam autem ex his substantiis vocavi mentem, aliam corpus, quæ nomina si ipsi displicent, alia potestis tribuere, non repugnabo.*

S. 5. Tentatur ingressus in Methodum.

DI Benè est, ais, jacta sunt fundamenta feliciter. Ego sum, dum cogito.

cogito. Hoc certum, hoc inconcussum. Extruendum deinceps, ac providendum cautè, ne mihi Genius malus imponat. Sum. Sed quid sum? Haud dubiè aliquid eorum, quæ olim censebam. Èsse verò hominem credebam: hominem habere corpus & animam. An ergo sum corpus? an Mens? Corpus est extensum, loco comprehensum, impermeabile, aspectabile. An quidquam illorum est in me; extensio? quæ in me esset, cum nulla sit? hanc principio abdicavi. An tangi posse, posse videri? Et si sanè putem modò me videri, me à memet tangi; attamen non videor, non tangor. Hoc certum mihi ex quo abdicavi. Quid ergò? Attendo, cogito, volvo, revolve, nihil occurrit. Fatigor eadem repetere. Nihil eorum, quæ ad corpus pertinent, in me reperio. Non sum corpus. Sum tamen, & esse me cognosco, & dum cognosco me esse, nihil quod sit corporis cognosco. Sumne igitur Mens? Quid olim mentis esse credebam? an aliquid illorum in me est? putabam mentis esse cogitare. At at cogito. *ἐπινοια, δινοια*. Sum, cogito: sum dum cogito, sum res cogitans, sum mens, intellectus, ratio. En Methodum illam meam, qua feliciter sum prætergressus. Tu sequere sodes.

O te felicem, tantis qui in tenebris uno propè saltu evaseris in lucem! At, te quæso, manum ne recuses, ut nutantem firmes, tuis dum insisto vestigiis. Ea ut eadem repeto, sed, meo pro modulo, paulò lentius. Sum, cogito. Sed quid sum? An aliquid eorum, quæ olim me esse credebam? sed an credebam benè? Id incertum. Dubia abdicavi omnia, & habeo tantquam falsa. Non benè credidi.

Imò verò, clamas, ibi pedem fige.

Figam? nutant omnia. Quid si aliud sim.

Meticulosus es, addis. Aut corpus es, aut mens.

Sim igitur. Quanquam haud dubiè vacillo, manum licet prehenses, vix audeo insilire. Quid, te quæso, quid si sim animus? quid si aliud quid? Nescio.

Perinde est, ais, aut corpus, aut mens.

Esto igitur. Sum corpus, aut mens. An non corpus? Ero haud dubiè corpus, si quid in me reperero, quod esse corporis olim

olim credideram. Quanquam vereor ut benè crediderim.

Euge, addis, verendum nihil.

Audebo igitur, quia sic facis animos, Credideram olim Cogitare esse aliquid corporis. At at cogito. *ἐύρηκα, εὐρηκα*. Sum, cogito, sum res cogitans, sum corporeum quid, sum extensio, divisibile aliquid; voces mihi prius significationis ignotæ. Quid succenses, & prætervectum manu repellis? Ripam teno, & quo tu stas in littore, sto ego tua, & abdicationis illius tue gratiâ.

At perperam, addis.

Quippe quid peccavi?

Malè, apponis, olim credideras cogitare esse aliquid corporis. Credere debueras esse aliquid Mentis.

Quin ergo monueras principio? Quin ubi me accinctum vidisti, & paratum ad vetera prorsus abdicanda, iussisti, ut saltem hoc retinerem, imo à te sumerem, veluti Naulum Cogitare est aliquid mentis? Atque omnino sum tibi author, hoc ut effatum Tyronibus deinceps inculces, ac ne cum cæteris, ne cum illo vetere, Duo, & 3. faciunt 5. abjurent, accuratè præcipias. Quanquam sintne illi obsecuturi, haut facile præstabo. Suus cuique est sensus, ac paucos reperias, qui id tibi, quod olim silentes Pythagoræ, in eo, *αὐτὸς ἔφα* conquiescant. Quid si sint, qui renuant? qui recusent? qui sua illa in veteri opinione perstent? Quid facies? Ac cæteros ne appellem, unum te volo. Cum polliceris te confecturum vi, & momento rationum animam humanam non esse corpoream, sed planè spiritualement, hoc si proposueris veluti demonstrationum tuarum fundamentum, Cogitare est aliquid proprium mentis, siue rei planè spiritualis, & incorporeæ, an non videbere id novis verbis postulare, quod veteri in quæstione sit positum? Quasi quisquam sit ita stupidus, ut si credat Cogitare esse aliquid proprium rei spiritualis, & incorporeæ, sciat verò, & sibi sit conscius se cogitare (quotusquisque porrò est, qui venam illam divitem cogitationis in se non reperit, ut monitore sit opus) dubitare possit in se aliquid esse spirituale, & minimè corporatum? Ac, ne putes

hæc à me jactari gratis, quam multi sunt, iique graves Philoſophi, qui bruta velint cogitare, adedq; qui putent cogitationem, non quidem eſſe communem cujuſlibet corporis, ſed animæ extenſæ, qualis eſt in brutis, adedque non eſſe propriam quarto modo mentis, & rei ſpiritualis. Quid ii, quæſo, cum jubebuntur hanc ſuam opinionem abdicare, ut tuam gratis induant? ac tu ipſe iſta dum poſtulas, num gratiam petis, num principium? Sed quid contendo? ſi male ſum præterveſtus, vis ut repedem?

N O T Æ

Sed quid ſum? Haud dubiè aliquid eorum quæ olim cenſe-
bam. Hoc ut & alia innumera, ſuo more ſine ulla veri ſpecie
mibi affingit.

Hoc certum mihi ex quo abdicavi. *Faluſum hic ruruſus mihi Ee
affingit. Nunquam enim concluſi quidquam, ex eo quod abdicaf-
ſem; ſed contrarium expreſſè monui, per hæc verba, Fortaſſis ve-
rò contingit ut hac ipſa quæ ſuppono nihil eſſe quia mihi ſunt ignota,
in rei tamen veritate non differant ab eo me quem novi &c.*

Summè igitur mens? *Faluſum etiam eſt me quæſiſſe an mens Ff
eſſem, nondum enim quid nomine mentis intelligerem explicue-
ram: ſed quæſiui an aliquid in me eſſet ex iis, quæ animæ prius à me
deſcriptæ tribuebam, cumque non omnia quæ ad ipſam retuleram in
me invenirem; ſed ſolam cogitationem, ideò non dixi me eſſe ani-
mam, ſed tantum rem cogitantem, atque huic rei cogitanti nomen
mentis, ſive intellectus ſive rationis impoſui, non ut aliquid amplius
ſignificarem nomine mentis quàm nomine rei cogitantis, atque ideò
ὄρα, ἐώρα exclamarem, ut hic ineptiſſime cavillatur. Nam con-
tra expreſſè addidi voces illas mihi prius fuiſſe ſignificationis ignotæ;
adedò ut dubitari non poſſit quin præciſe idem tantum per illas ac per
nomen rei cogitantis intellexerim.*

Non bene credidi. Iamò verò, -clamas *Hoc ruruſus falſiſſi- Gg
mum. Nullibi enim unquam ſuppoſui ea quæ ante credideram, eſſe
vera, ſed tantum examinavi an vera eſſent.*

Aut ſum corpus, aut mens. *Faluſum ruruſus me unquam hoc po- Hh
ſuiſſe. Male,*

ii Male, apponis, olim credideras cogitare esse aliquid corporis; credere debueras esse aliquid mentis. *Falsum quoque me hoc apponere, dicat enim si velit rem qua cogitat melius vocari corpus quam mentem, per me licet, non ipsi mecum ea de re sed cum Grammaticis est disputandum. Sed si fingat me aliquid amplius nomine mentis, quam nomine rei cogitantis significasse, meum est negare: ut paulò post ubi addit. Hoc si posueris cogitare est aliquid proprium mentis, sive rei planè spiritualis, & incorporeæ &c. num gratiam petis, num principium, Nego me ullo modo posuisse mentem esse incorpoream sed in 6. demum Meditatione demonstrasse.*

Tædet autem me toties ipsum falsitatis arguere, dissimulabo deinceps; & reliquos ejus ludos, ad finem usque, cum silentio spectabo: Quanquam sanè dispudeat videre P. R. præ nimia cavillandi cupiditate comicum soccum induisse, atque hic se ipsum, ut meticulosum, lentum, parvi ingenii describendo, non Epidicos, aut Parmenones veteris Comædiæ, sed hodiernæ vilissimam illam personam, qua insulsi- tate sua risum movere affectat, imitari voluisse.

S. 6. Iterum tentatur ingressus.

Placet, ais, dum mea proximè premas vestigia.

Obsequor, nec te vel transversum unguem defero. Resume,

Cogito, ais.

Ego quoque.

Sum, addis, dum cogito.

Sum pariter ego dum cogito?

Quid verò sum, apponis.

O sapienter! hoc enim quæro, tecumque dico lubens, quid verò sum?

Pergis, Quem me olim esse credidi? de me quis mihi olim fuit sensus?

Verba ne quæso ingemines; sat illa audio. At at precor adjuva. Ubi ponam vestigium tantis in tenebris non video.

kk Dic, ais, mecum, mecum vestiga. Quidnam me olim esse credidi?

Olim? fuitne olim? olim ne credidi?

Erras, addis.

Imo

Imo tu ipse, si pateris, dum olim ingeris. Vetera abdicavi omnia: etiam illud, olim nihil fuit, nihil est. At te benignum ductorem! ut manum præhensas, ut trahis.

Cogito, ais, sum.

Ira est. Cogito, sum. Hoc habeo, & unum habeo, ac præter illud unum nihil est, nihil fuit.

Euge, addis, quid de te olim credidisti?

Vis opinor me probare, an dies 15. vel mensem integrum in tyrocinio illo abdicacionis posuerim, horam quidem posui hîc duntaxat tecum; at oppidò tanta contentione animi, ut extensionem temporis operationis intensio compenset. Posui mensem, & si vis annum. En Cogito, sum. Nihil præterea est. Abdicavi omnia.

Sed recordare, ais, memineris.

Quid est hoc, recordare? Cogito quidem modò olim me cogitasse; at an continuo olim cogitavi, quod modò cogitem me olim cogitasse?

Timidus es, ais, Umbram vereris. Resume. Cogito.

O me infelicem! intenduntur tenebræ, nec illud Cogito, quod mihi antea clarum apparebat, modò animadverto. Somnio me cogitare, non cogito.

Imo, ais, qui somniat cogitat.

Allucet. Somniare cogitare est, & cogitare somniare.

Kk

Nusquam, ais, latius patet cogitare quam somniare. Qui somniat cogitat; qui verò cogitat, non continuo somniat, sed vigilans cogitat.

Itane verò? sed an illud somnias? an verò cogitas? Quid si somnias cogitare patere latius? an ideo latius patebit? Sanè si lubet somniabo latius patere somniare, quàm cogitare. Sed unde habes latius patere cogitare, si nullum est; sed somniare duntaxat? Quid si quoties putasti te cogitare vigilantem, non cogitasti vigilans, sed somniasti te cogitare vigilantem, ut hoc unum sit duntaxat Somniare, cujus operâ somnias interdum te somniare, interdum te vigilantem cogitare. Quid hîc facias? files. Vin me audire! vadium aliud vestigemus, hoc dubium est & infidum, ut mirari satis non possim cur inten-

tatum antea mihi modò aperire volueris. Ex me igitur ne quæras quem me olim esse crediderim, sed quem me modò somniem olim me somniâsse. Si facis respondeo. Ac ne verba illa somniantum sermonem nostrum inturbent, verbis utor vigilantium, dum sis memor Cogitare deinceps nihil aliud significare, quàm somniare, & nihilo plus ponas tuis in cogitatis, quàm somnians suis in somniis: imo Methodum illam tuam inscribas

Kk Methodum somniandi, sitque artis illius tuæ summa. Ut quis bene ratiocinetur, somniet. Placet opinor consilium quia sic pergis.

LI. Quidnam igitur antehac me esse putavi.

En lapidem, ad quem paulò ante offenderam. Cavendum tibi, mihi que quare patere ex te quæram, cur illud non præmitas, velut effatum. Sum aliquid eorum, quæ esse olim credideram, aut, Sum illud, quod olim credidi me esse?

Non est opus, ais.

Imo tuapace, opus maximè, aut inani labore fatigaris dum vestigas, quid te olim fuisse putaveris. Et verò fac fieri posse, ut non sis illud, quod olim te esse credidisti, ut Pythagoræ contigit, sed aliquid aliud, an non frustra quæres quid te olim fuisse credideris?

At ais, effatum illud vetus est, & abdicatum.

Est omnino, si quidem abdicata sunt omnia; at quid facias? aut sistendum hîc, aut utendum eo.

Imo, ais, tentandum iterum, & alia via. En sum vel corpus, vel mens. An corpus?

Neutra quæso. Unde habes istud Sum corpus, vel Mens, Cum & corpus, & mentem abdicâris? imò quid si neque sis corpus, neque mens, sed animus, aut aliquid aliud? quid enim scio? hoc vestigamus, ac si scirem, si nôssem, haud ita fatigaror. Neque enim velim putes deambulandi, aut spatiandi tantùm gratiâ, has me in abdicationis oras plenas caliginis, & timoris venisse; una me certi spes aut trahit, aut impellit.

Resumamus igitur, ais, sum vel corpus, vel aliquid non corpus, sive non corporeum.

Aliud iter, & novum, ingrederis modò. At an illud certum?

Cer-

Certissimum, ais, & necessarium.

Cur ergo abdicasti? an non verebar meritò ut ne quid esset retinendum, ac fieri posse, ut plus æquo diffidentia indulgeres. Sed esto. Sit hoc certum. Quid tandem?

An sum corpus, pergis? an quidquam reperio in me eorum, quæ olim ad corpus pertinere censui?

En alterum offendiculum. Impingemus haud dudicè, nisi hanc præmiseris cynosuram. Rectè olim censui de iis quæ pertinent ad corpus, vel, Nihil ad corpus pertinet præter ea quæ Li olim pertinere intellexi.

Quippe cur, ais?

Nempe si omisisti aliquid olim, si censuisti malè (homo es, & humani à te nihil alienum putas) supervacaneus erit omnis ille labor tuus, atque omnino vereri debes, tibi ut ne contingat quod rustico nuper. Is ubi primum vidit lupum à longè Man hæsit, & egit ita cum hero suo adolescente ingenuo quem comitabatur. Quid video? animal haud dubiè. Movetur, ingreditur. Quodnam verò animal? Nempe unum aliquod eorum, quæ novi. Quæ porrò illa sunt? Bos, Equus, Capra, Asinus. An est bos? non. Cornua non habet. An equus? vix caudatum est; non est. An Capra? barbata illa; hoc imberbe; capra non est. Asinus ergò est, cum nec bos, nec equus, nec capra sit. Quid rides? exitum fabulæ expecta. At enim, ait, adolescens herus, quidni esse equum perinde conficis, atque asinum? Age. An est bos? Non. Cornua non habet. An asinus? minimè. Auriculas non video. An capra? nihil barbæ habet? non est. Est ergo equus. Turbatus nonnihil rusticus. *Analysi illa nova.* At at, exclamavit, non est animal. Nempe animalia, quæ novi sunt Bos, equus, capra, asinus. Non est bos, non equus, non capra, non asinus. Ergò affiliens & triumphans non est animal. Ergo aliquid non animal. Strenuum sanè Philosophum, non ex lycæo, sed ex armento. Vis peccatum illius?

Sat, ais, video. Malè posuit apud se in animo, etsi reticuit: Novi animalia omnia, aut nullum est animal præter ea quæ novi. At quid illud nostrum ac institutum?

Nempe lacti lacte non videtur similis. Ne dissimules. Ta:
ces

ces non nihil, quod habes in animo. An non istud Novi omnia,
 Mm quæ spectant, & spectare possunt ad corpus, aut illud. Nihil
 ad corpus pertinet præter illud, quod olim pertinere intellexi?
 Et verò si omnia non nôsti: si omisisti, vel unum; si aliquid, quod
 reverà sit corporis, aut rei corporeæ, ut animæ, menti tri-
 buisti: si cogitationem, si sensum, si imaginationem malè re-
 movisti à corpore, aut anima corporea: addo si vel suspica-
 ris aliquid illorum à te commissum, an vereri non debes
 eundem exitum, ut quidquid concludas, sit conclusum malè?
 fanè, licet trahas, eum nisi obicem removes, obstinatus hinc
 persto, nec pedem ultra moveo.

Repedemus, ais, & tertio tentemus ingressum. Aditus om-
 nes, vias, flexus, & meandros obeamus.

Placet admodum, at ea lege, ut quæ occurrent dubia, non
 tondeamus modò, sed eradamus. Age, præi, nihil non advi-
 vum refeco. Pergis.

§. 7. Tertio tentatur ingressus.

Nn Cogito, ais.

Nego. Somnias te cogitare

Hoc, ais, voco Cogitare.

Malè vocas. Ficum ego ficum voco. Somnias. Hoc habes.

Perge.

Sum, ais, dum cogito.

Esto. Quia sic loqui vis, non rixabor.

Hoc certum, addis, & evidens.

Nn Nego. Somnias dumtaxat esse tibi certum, & evidens.

Perstas, Ergo saltem certum est, & evidens somnianti.

Nego. Videtur dumtaxat, apparet. Non est.

Urges. De eo non dubito. Hoc mihi sum conscius, nec in eo
 me genius decipit, etsi moliatur.

Nego. Somnias tibi esse conscius, te non dubitare, hoc
 tibi esse evidens. Sunt duo illa admodum diversa. Somnianti
 (adde & vigilant) aliquid videtur certum, & evidens; & so-
 mnianti (perinde ac vigilant) aliquid est certum, & evidens.
 Atque

Atque hæc meta est. Non ultra. Quærendus est alius aditus, ut ne somniantes ætatem hinc teramus. Quanquam dandum aliquid, & ut metatur sementis faciendæ. Certus es, perge. Facis.

Quem, ais, me olim esse credidi?

Apage olim. Invia illa via est. Quoties dixi occulsa esse vetera omnia? Es dum cogitas, & certus es te esse dum cogitas. Ajo dum cogitas, præteritam omne dubium est & incertum, ac solum tibi superest præsens. Perstas tamen. Amotè, quem nec adversa fortuna frangat.

Nihil, ais, est in me qui sum, qui cogito, qui sum res cogitans, nihil inquam eorum, quæ ad corpus, aut rem corpoream pertinent.

Nego. Probas.

Ex quo ais, abdicavi omnia nullum est corpus, nullus ⁰⁰ animus, nulla mens, verbo, nihil. Ergo si sum, uti sum certus me esse, non sum corpus, aut quidquam corporeum.

Vt mihi places dum ita incalefcis, dum ratiocinaris, teque ad formam paulatim refers. Perge, hac via citius labyrinthorum istorum reperiemus exitum, & quia liberalis es, ero liberalior. Nego ego & antecedens, & consequens, & consequentiam. Nec stupeas quæso: non abs re nego. En causas. Nego consequentiam, eo; quia tu pari modo posses arguere oppositum hoc pacto. Ex quo abdicavi omnia non est mens, non animus, non corpus, verbo nihil. Ergo si sum, uti sum, Non sum Mens. En nucem cariosam, cujus tu vitia agnosces ex sequentibus. Interim tecum ipse delibera, num melius tuo ex antecedenti ita deinceps sis conclusurus. Ergo si sum, uti sum, nihil sum. Aut sanè malè positum fuit antecedens, vel positum destruitur postea allata conditionali, Si sum. Quare nego antecedens illud. Ex quo abdicavi omnia non est ullum corpus, non animus, non mens, non aliud quid, & quidem meritò. Etenim dum abdicas omnia, vel malè abdicas omnia, vel omnia non omnino abdicas; nec enim potes, cum necessario sis ipse, qui abdicas, Atque ut accuratè respondeam,

R

Cum

Cum dicis *Nihil est, non corpus, non animus, non mens, &c.* aut excludis te à propositione illa tua *Nihil est, &c.* Et intelligis *Nihil est, &c.* præter me, quòd necessario debes facere ut propositio illa tua fiat, & perseveret, perinde atque in Logica de iis vulgo dicitur. Omnis propositio scripta in hoc libro est falsa. Ego mentior, & sexcentis istiusmodi, quæ seiplas excludunt: aut temet ipse quoque includis, ut neque esse velis dum abdicas, dum dicis *Nihil est, &c.* Si primum, stare nequit propositio, Ex quo abdicavi omnia *Nihil est, &c.* Es enim, & aliquid es; & necessario es vel corpus, vel animus, vel Mens, vel quidpiam aliud, adeoque existit necessario vel corpus, vel animus, vel mens, vel quid aliud. Si secundum, peccas, & quidem peccatum geminum, tum quod satagas id, quod fieri nequit, ac velis nihil esse, cum sis. Tum quod propositum illud tuum destruas in consequente, dum addis, Ergo si sum, uti sum, &c. Etenim quâ fieri potest, ut sis, si nihil sit? & quandiu ponis nihil esse, qui potes ponere te esse? & si ponis te esse, an non destruis paulò ante positum *Nihil est &c.* Falsum igitur est antecedens, falsum & consequens. At pugnam instauras.

Dum, ais, dico *Nihil est, non sum cerrus me esse corpus, me-animum, me mentem, aut aliud quid.* Imò non sum certus, esse aliquod aliud corpus, aut animum, aut mentem, Ergò ex lege abdicacionis, quâ dubia ponuntur *velut falsa*, dicam, & ponam, *Non est corpus, non animus, non mens, non aliquid aliud.* Ergò si sum, uti sum, non sum Corpus.

- O. Præclarè omninò, at, te quæso, patere ut *singula singillatim* excutiam, ut librem, ut trutinem. Dum dico, *Nihil est, &c.* non sum certus me esse corpus, animum, mentem, aliud quid. Distinguo antecedens. Non es certus te esse corpus determinatè, te animum determinatè, te mentem determinatè, te aliquid aliud determinatè. Esto antecedens. Hoc enim quæris. Non es certus te esse indeterminatè vel corpus, vel animum, vel mentem, vel aliud quid, nego antecedens. Es enim, & es aliquid, & es necessariò vel corpus, vel animus, vel mens, vel aliud quidpiam; neque id potes seriò in dubium vocare, te
quan.

quantumvis sollicitet Genius. Venio ad consequens: Ergo ex lege abdicationis dicam Non est corpus, non animus, non mens, non aliud quidpiam. Distinguo consequens. Dicam determinatè non est corpus, non animus, non mens, non aliud quid, esto consequentia; dicam indeterminatè non est vel corpus, vel animus, vel mens, vel aliquid aliud. Nego consequentiam. Atque eodem modo distinguam, illud tuum ultimum consequens. Ergo si sum, uti sum, non sum corpus. Determinatè, concedo. Indeterminatè, nego. En me liberalem. Propositiones tuas altero tanto auxi. At animum non despondes; aciem restituis. Ut te amo.

Novi, ais, me existere. Quæro quis sim ego ille, quem novi. Pp
Certissimum est hujus sic præcisè sumpti notitiam non pendere ab iis, quæ existere nondum novi.

Quid præterea? Omnia dixeris? Consequentiam ego aliquam, ut paulò ante expectabam. Forte veritus es ne meliorem exitum non fortiretur. Prudenter sane tuo pro more? sed refumo singula. Nôsti te existere. Esto. Quæris quis sis ille quem nôsti. Ita est, & te cum quæro, & diu est ex quo quærimus. Notitia illius, quem quæris, non pendet ex iis, quæ nondum nôsti existere. Quid dicam nondum liquet satis, nec satis video, quò pertineat effatum illud tuum. Et verò, si quæris quis sis ille quem nôsti, quæro ego quoque. Cur quæris: si nôsti?

At novi, ais, me esse; non novi quis sim.

Præclarè; at unde agnosces quis sis ille qui es, nisi ab iis, quæ aut nôsti olim aut olim scies? non optior ab iis, quæ olim nôsti. Dubiis scitent, & abdicata sunt. Ergo ab iis quæ nondum scis, scies vera postea; nec video, cur hîc commovearis adeo. Pp

Nondum, ais, novi ista existere.

Spera bene, cognosces aliquando.

At addis, quid faciam interea?

Expectabis. Quanquam te diu non patiar ancipitem. Distinguo, ut ante. Non nôsti quis sis determinatè & clarè, Concedo. Non nôsti quis sis indeterminatè, & confusè. Nego. Nôsti enim te esse aliquid, & necessariò vel corpus vel ani-

mum, vel mentem, vel aliquid aliud. At quid tum? nosces te postea clarè, & determinatè. Quid hic facias? Unus te ille-
 P^p chinus *Determinatè, Indeterminatè* sæculum integrum remora-
 bitur. Aliud iter, si quod est residuum, implora. Aude tamen:
 nec enim hastas abjeci. Res magnæ, & novæ, novis, & magnis
 difficultatibus obvallantur.

Una, ais, restat via, quæ si habet obicem, si vel offendicu-
 lum, actum est, pedem referam, nec me unquam hæc abdica-
 tionis oræ videbunt erronem. Vis hanc etiam explorare?

Placet; at ea lege, ut, quia extrema est, extrema omnia ex-
 pectes à me: præi.

S. 8. Quartò tentatur ingressus & desperatur.

Q⁹ Sum, ais.

Nego.

Pergis. Cogito.

Nego.

Addis, Quid tu negas?

Nego te esse, te cogitare: ac probe novi, quid feci, cum dixi,
 Nihil est. Omnino facinus insigne. Uno ictu amputavi omnia.
 Nihil est: non es, non cogitas.

At, te quæso, ais, Certus sum, mihi sum conscius, hæc mea
 conscientia est me esse, me cogitare.

Vel si manum pectori admoveas, vel si jures, & obtestere.
 Nego. Nihil est, non es, non cogitas, non es tibi conscius. En
 Remora, quam, ut probe noscas, ut vites, en pono ob oculos.
 Si vera est hæc propositio Nihil est, vera quoque est hæc, & ne-
 cessaria, Non es, non cogitas. Sed vera est hæc Nihil est; ut
 vis, Ergò vera quoque illa Non es, non cogitas.

Nimius est, ais, iste rigor. Emolliendus non nihil.

Quia rogas, facio, & ultro. Es: permitte. Cogitas, do. Es
 res cogitans, adde, substantia cogitans, adeo verbis delectaris
 magnificis; gaudeo, gratulor; at ne plura. Vis tamen, & sic
 ultimos colligis spiritus.

Sum,

Sum, ais, substantia cogitans, & novi me existere substan-^{Qd}
tiam cogitantem, & novi substantiam existere cogitantem, &
habeo clarum, & distinctum substantiæ istius cogitantis con-
ceptum, & tamen non novi existere corpus, non novi quid-
quam eorum, quæ ad conceptum substantiæ corporeæ perti-
nent; imo corpus non existit, non res ulla corporea, abdicavi
omnia. Ergo notitia existentiae, aut existentis rei cogitantis non
pendet ex notitia existentiae aut existentis corporis. Ergo cum
existam, & existam substantia cogitans, & corpus non exi-
stat, non sum corpus. Ergo mens. Hæc sunt, hæc, quæ me
cogunt ut assentiar, cum nihil in ipsis sit non cohærens,
atque ex evidentibus principiis juxta Logicæ regulas con-
clusum.

O Cygneam vocem! At quin antea sic loquebare, clarè &
perspectè amissa procul abdicatione illa tua? Est profectò de te
quod querar, qui nos hic diu errare sis passus, imò duxeris per
avia, & invia, cum uno passu has ad metas nos potueris siste-
re; est quod & succenseam, atque omnino nisi admodum esses
amicus in te stomachum erumperem: nec enim agis ut solebas
olim candidè, & rotundè, imò est tibi quod asserves velut pe-
culiari in penu, nec mecum communicates. Stupes. Diu te non ^R
tenebo. En querelæ caput. Quærebas paulo ante, vix ante
passus centum, quis ille esses, quem noras: nunc non modo
scis quis ille sit, sed & clarum, & distinctum habes illius con-
ceptum. Aut tegebas nonnihil, teque ignorare simulabas,
quod calleres maximè: aut venam veri certique habes subter-
raneam, quam occultas. Quanquam malo quærere si digitum
intendis in fontes, quam queri. Unde quærso habes clarum
illum & distinctum substantiæ cogitantis conceptum? si à ver-
bis, ab ipsa re, adèd est clara & evidens, postulabo etiam, atque
etiam, eum ut mihi conceptum tam clarum, tam distinctum
vel semel ostendas, ejus ut aspectu reficiat, maximè cum ab
illo pene uno veritatem, quam vestigamus, tantis laboribus
expectemus.

Nempe, ais, Certò scio me esse, me cogitare, me existere ^R
substantiam cogitantem.

Expecta si placet, me ut formando conceptui tam arduo comparem. Scio ego quoque, & probe novi me existere, me cogitare, me existere substantiam cogitantem. Perge nunc demum, si placet.

Imo, ais actum est. Cum cogitavi me existere substantiam cogitantem, formavi conceptum clarum, & distinctum substantiæ cogitantis.

Papæ! quam subtilis es, & acutus! ut momento penetras, & pervadis omnia, quæ sunt, & quæ non sunt, & quæ esse queunt, & quæ nequeunt. Formas conceptum clarum, & distinctum substantiæ cogitantis, dum concipis clarè & distinctè existere substantiam cogitantem. An ergò, si clarè cognoscas, ut cognoscis profectò, ad eò es felicitis ingenii, nullum montem
R₁ existere sine valle, continuo habebis conceptum clarum, & distinctum montis sine valle? sed artem quia non novi, factum demiror novum. Aperi quæso, & quæ clarus sit, & distinctus ille conceptus, ostende.

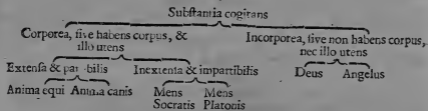
In promptu est, ais, Concipio clarè, & distinctè existere substantiam cogitantem, & nihil concipio corporeum, nihil spirituale, nihil aliud præterea, sed solam substantiam cogitantem. Ergo conceptus ille meus substantiæ cogitantis clarus est & distinctus.

Audio te tandem, ac, ni fallor, capio. Clarus est conceptus ille tuus, quia certo cognoscis: distinctus est, quia nihil aliud cognoscis. An rem digito attigi? Opinor. Nam addis.

Illud, ais, planè sufficit, ut affirmem me, quatenus me ipsum novi, nihil esse aliud, quàm rem cogitantem.

Abunde omnino, ac si clare mentem tuam cepi, Conceptus clarus, & distinctus substantiæ cogitantis, quem formas, in eo est, quod repræsentet tibi substantiam existere cogitantem nihil attendendo ad corpus, ad animum, ad mentem, ad quidquam aliud, sed tantùm quod existat. Atque ita dicis, te quatenus te nosti, nihil aliud esse, quàm substantiam cogitantem, non vero corpus, non animum, non mentem, non quid aliud: adeo ut, si accuratè existeres, quatenus te nosti, esses tantùm substantia cogitans, & præterea nihil. Tibi, opinor,

& arrides, & applaudis, ac putas me longo isto, quo utor præter morem, verborum ductu moras necere, pugnam defugere, ut infractam tuam illam aciem declinem. At profectò alia mihi mens est. Vis apparatus illum omnem, & triarios, quos in extremam dimicationem cautè servasti, etsi cuneatim, & ferratim ordinatos verbo unico difflem? faciam tribus, ut ne vel nuncijs restet. En primum. A nosse ad esse non valet conse- R r
quentia. Hoc meditare saltem dies 15. & meditationis extabit fructus, & ille quidem non pœnitendus, si oculos subinde referas ad sequentem abacum. Substantia cogitans ea est, quæ vel intelligit, vel vult, vel dubitat, vel somniat, vel imaginatur, vel sentit, adeoque actus cogitativi, ut intelligere, velle, imaginari, sentire, omnes sub ratione communi cogitationis, sive perceptionis sive conscientiæ conveniunt, atque substantiam, cui insunt, dicimus esse rem Cogitantem.

En secundum. Determinatè, Indeterminate. Distinctè, confu- R r
sè. Explicitè, implicite, Atq; illud quoq; animo volvas & revolvas ad dies 5. Erit operæ pretium, si tuis ipse propositionibus singula, ut decet, applies, si divides, si distinguas. Nec vero facere defugerem modò, nisi vererem tedium. En tertium. Quod R r
nimis concludit, nihil concludit. Nec meditando tempus assignatur. Instat, urget. Age, refer animum ad tua illa, & vide num eodem modo progrediar. Sum res cogitans, novi me esse substantiam cogitantem, substantiam cogitantem existere, & tamen nondum novi Mentem existere, imo nulla mens existit: nihil est, abdicata sunt omnia. Ergo notitia existentia, aut existentis substantiæ cogitantis non pendet à notitia existentia, aut existentis mentis. Ergò cum existam & existam res cogitans, & mens non existat, non sum mens, ergò corpus Quid files?

files? quid pedem refers? Nec dum ego spem abjeci omnem. Sequere me nunc demum. Euge, maeste animo, veterem formam admoveo, & methodum regendæ rationis antiquis omnibus, quid ajo? omnibus omnino hominibus familiarem. Patere, quæso, nec ægrè feras: tuli ego te. Viam illa fors aperiet, ut solet intricatis, & desperatis in rebus. Aut sane, si minus id præstiterit, saltem, dum nos recipimus, methodi illius tuæ, si quod sit vitium, digito commonstrabit. Ecce igitur rem tuam in forma.

§. 9. *Tuto fit receptus in veteri forma.*

S f Nulla res quæ talis est, ut de ea dubitare possim an existat de facto existit.

Omne corpus est tale ut de eo dubitare possim an existat.

Ergo nullum corpus existit de facto.

An non major propositio tua est, ut ne vetera revocem?

Est & minor propositio, ut tua quoque sit conclusio. Resumitur igitur.

Nullum corpus existit de facto.

S f Ergo Nullum de facto existens est corpus. Pergo, Nullum de facto existens est corpus.

Ego (ego substantia cogitans) sum existens de facto.

Ergo ego (ego substantia cogitans) non sum corpus.

Quid vultus renidet, in eoque se ver aperit novum? aridet credo forma, & quod forma conficitur, at ecce risum Sardonium. Loco corporis pone mentem, & tunc bona ex forma colliges. Ergo ego (ego substantia cogitans) non sum mens. Nempe.

Nulla res, quæ talis est, ut de eo dubitare possim an existat, de facto existit.

Omnis mens est talis, ut de ea dubitare possim an existat.

Ergo nulla mens existit de facto.

Nulla mens existit de facto.

Ergo Nullum de facto existens est Mens.

Nullum existens de facto est Mens.

Ego (ego substantia cogitans) sum existens de facto.

Ergo ego (ego substantia cogitans) non sum Mens.

Quid ergo? forma bona est, legitima: nusquam peccat, nusquam falsum conficit, nisi fors ex falso. Ergo quod vitium displicet in consequenti, non à forma fit, necesse est, sed ab al quo malè posito in præmissis. Et verò an bene positum ^T putas hoc tuæ peregrinationis firmamentum, Nulla res quæ talis est, ut de ea dubitare possim an existat, aut an vera sit, de facto existit, aut vera est? an certum illud an ita exploratum, ut firmo, & libero animo huic possis insistere? Fare quæso, Cur illud negas, habeo corpus? haud dubie quia dubium videtur tibi. An verò illud quoque dubium non est. Non habeo corpus? An quisquam est, qui scientiæ suæ omnis, & disciplinæ, atque illius maximè, quam cæteris uti magistram velit imponere, fundamentum stabiliat illud, quod prudenter falsum existimet. Sed abunde, hæc meta ultima, & errorum finis, Nihil est quod sperem deinceps: Quare quæsito tuo An sit bona Methodus philosophandi per abdicationem dubiorum omnium respondeo, ut expectas, ingenue, libere, & citra verborum involucria.

N O T A.

Hæc usque R. P. jocosus est: & quia in sequentibus seriò agere, ac plane aliam personam induere velle videtur, hic breviter ea interim ponam quæ in his jociis animadverti. Hac ejus verba, ^{Kk} Olim fuitne olim? &, somnio me cogitare, non cogito. Et talia, facetia sunt, personam quam sumpsit dignissima; Vt & gravis quæstio, An cogitare latius pateat quam somniare, atque argutum dictum, De Methodo somniandi, &. Ut quis benè ratiocinetur, somniet. Sed non puto me istis ullam vel minimam dedisse occasionem, quia expressè significavi me, dum loquebar de abdicatis, non affirmare quod essent, sed tantummodo quod viderentur; adeo ut querendo quid me olim esse putassem, quererem tantum quid mihi tunc videretur me olim putasse. Ac dum dixi me cogitare, non inquisivi, an cogitarè vigilans, an somnians; Et miror eam ab illo ^S vocari

vocari *Methodum somniandi*, à qua non parum videtur fuisse ex-
citatus.

L *Ratiocinatur etiam convenienter suæ personæ, cum, ut quæram*
quid me antehac esse putarim, vult à me præmitti velut effatum,
Sum aliquid eorum quæ me esse olim credideram, aut, Sum
illud quod olim credidi me esse. *Ac paulo post ad quarendum an*
sem corpus, vult præmitti hanc Cynosuram, Rectè olim censui de
iis quæ pertinent ad corpus, vel, Nihil ad corpus pertinet, præter
ea quæ olim pertinere intellexi. Nam dicta, quæ rationi mani-
festè repugnant, apta sunt ad risum movendum; & manifestum est
utiliter à me quæri potuisse, quid olim me esse credideram, atque
an essem corpus, etsi nescirem an quidquid essem eorum quæ credi-
deram, nec an benè credidissem, ut nempe auxilio eorum, quæ tunc
de novo essem percepturus, istud ipsum examinarem; atque, si
nihil aliud, saltem addiscerem nihil à me illa via posse inveniri.

M *Egregiè rursus personam suam agit narrando fabellam de rustico:*
Nihilque in ea magis ridiculum, quàm quòd ille, putando ipsam
meis verbis applicare, applicet tantùm suis: Mox enim me repre-
hendebat, quod non supposuissem hoc effatum, Rectè olim censui
de iis quæ pertinent ad corpus, vel, Nihil ad corpus pertinet
præter ea quæ olim pertinere intellexi: Nunc autem hoc ipsum,
quod querebatur à me dictum non fuisse, quodque totum ex sua ima-
ginatione eduxit, tanquam si meum esset reprehendit: & cum ab-
surda rustici sui ratiocinatione comparat. Ego verò nunquam ne-
gavi rem cogitantem esse corpus, propterea quod supposuerim me
olim de natura corporis rectè censuisse; Sed propterea quod hoc no-
mine corpus non utendo, nisi ad rem mihi satis notam, nempe
substantiam extensam significandam, agnoverim rem cogitantem ab
ea differre.

N *Elegantia jam sæpius dicta, quæ hic repetuntur, Cogito, ais, Ne-*
go, somnias. Et, Certum, addis, & evidens. Nego, somnias, vide-
tur dumtaxat, apparet, non est, &c. Hoc nomine saltem risum
movent, quod in eo qui seriò ageret essent inepta. Ne verò Tyrones
fortè hic errent, putantes dubitanti vigilet ne, an somnièt, nihil aliud
posse esse certum & evidens, sed tantùm videri aut apparere, velim ut
recordentur ejus quod antè notatum est, (ad F) nempe id quòd
clari

clare percipitur, à quocunque demum percipiatur, verum esse, non autem videri, aut apparere verum dumtaxat. Et si profectò pauci sint, qui rectè distinguant inter id, quod reverà percipitur, & id quod percipi putatur, quia pauci claris ac distinctis perceptionibus sunt assueti.

Hucusque Actor noster nullius memorandi prælii imaginem nobis exhibuit, sed exiguos tantùm obices sibi proposuit, in quos ubi aliquandiu gesticulatus est, statim cecinit receptui, & in aliam partem se convertit: Hic primum incipit ingens certamen, in hostem sua scena dignissimum, nempe in umbram meam, nullis quidem aliis visibilem, sed quam ex proprio suo cerebro eduxit, &, ne non satis vana videretur, ex ipso Nihilo conflat. Serio vero in ipsam certat, arguetur, sudat, facit inducias, Logicam in auxilium vocat, instaurat pugnam, singula excutit, librat, trutinat, Et quia tam valentis adversarii ictus clypeo non audeat excipere, corpore ipsos declinat, distinguit, & denique per diverticula, Determinate & Indeterminate fugiens evadit. Cujus sane rei spectaculum est per jucundum; Præsertim si tanti dissidii causa intelligatur, Nempe cum in meis scriptis fortè legisset, si quas veras opiniones, antequam serio philosophemur, habeamus, eas tam multis aliis, vel falsis, vel saltem dubiis esse permistas, ut ad illas ab his secernendas, optimum sit omnes initio rejicere, sive nihil planè ex iis non abdicare, ut postea commodius quæ veræ fuerant agnosci, vel novæ inveniri, ac sola veræ admitti possint. Quod planè idem est, ac si dixissem, ad cavendum, ne in canistro, vel corbe pomis pleno aliqua corrupta haberentur, principio omnia esse effundenda, nihilque prorsus in eo relinquendum, & deinde ea sola, vel resumenda, vel aliunde assumenda, in quibus nullum vitium esse cognosceretur, At ille rem tam altæ speculationis non capiens, vel certè, ut fit, simulans se non capere, miratus est præcipuè quod diceretur, Nihil non esse abdicandum, ac diu multumque de isto Nihilo cogitando, sic illud cerebro suo infixit, ut quamvis nunc in ipsum sapè prælietur, non facile tamen eo se possit liberare.

Post tam secundum prælium, opinione victoriæ elatus novum hostem lacescit, quem quidem rursus putat esse umbram meam, ea enim perpetuo ejus phantasia obversatur, sed nunc ipsam ex nova

materia componit, nempe ex verbis. Novi me existere, quæro quis sim &c. Et, quia hæc minus ipsi nota est quàm præcedens, cautius egreditur, & eminus dumtaxat. Primum telum, quod jacit, hoc est, Cur quæris si nôsti? Quod quia putat ab hoste excipi hoc umbone, Novi me esse, non novi quis sim, statim hanc longiorem hastam intorquet, Vnde agnosces quis sis nisi ab iis, quæ aut nôsti olim, aut olim scies? Non ab iis; quæ olim nôsti. Dubiis scætant, & abdicata sunt. Ergo ab iis quæ nondum scis, scies verò postea. Quo ictu miserabilem Vmbra valdè commotam, ac prope prostratam, audire se putat exclamantem, Nondum novi ista existere. Tuncque iram suam in misericordiam mutans eam solatur his verbis, Spera benè, cognosces aliquando. Ad quæ ipsam voce querula, & supplici, sic respondentem inducit, Quid faciam interea? Ille vero imperiosè, ut victorem decet, Expectabis, inquit; Verum tamen, quia est misericors, non diu patitur ancipitem, sed rursus fugiens ad diverticula determinatè, indeterminatè; clarè, confusè, quia neminem ibi se insequentem videt, solus triumphat. Quæ profecto omnia eximia sunt, in eo genere facietiarum; quod petitur ab inexpectata stultitiæ simulatione, in viro cujus vultus & vestitus multum sapientiæ, gravitatisque promittebant. Sed ut hoc clarius pateat, considerandus est Actor noster tanquam vir gravis, & doctus, qui, ad impugnandam eam Methodum querendæ veritatis, quæ jubet, ut rejectis omnibus incertis incipiamus à cognitione propriæ existentie, atque inde progrediamur ad examen naturæ nostræ, si ve ejus rei quam jam existere cognoscimus, probare conatur per hanc viam nullum aditum patere ad ulteriorem cognitionem, hacque utitur ratione, Cum noveris tantùm te esse, non autem quis sis: non potes hoc discere ab iis quæ olim nôsti, cum omnia abdicaveris: Ergo ab iis quæ nondum scis. Ad quæ vel puer triennis posset respondere, Nihil obstare quo minus disceret ab iis quæ olim noverat, quia etsi fuissent abdicata, cū dubia erant, poterant tamè resumi postea, cum vera esse constaret. Ac præterea etsi concederetur disci nihil posse ab olim cognitis, saltem alteram viam, per eam, quæ nondum noverat, sed studio, & animadversione esset cogniturus, omnino patere. Sed hic noster fingit sibi adversarium, qui non modo priorem viam concedit esse occlusam, sed etiam qui alterâ ipsemet claudit hoc verbulo, Non novi ista existere. Tanquam si nova

existentia cognitio nulla posset acquiri; ac tanquam si ejus ignorantio omnem essentia cognitionem impediret, Quod sane est quam maxime insulsum. Sed nempe alludit ad mea verba, scripsi enim, fieri non posse ut ea, quam jam habeo, notitia rei, quam novi existere, pendeat à notitia ejus, quod existere nondum novi, Atque hoc, quod tantum dixi de presenti, ridicule transfert ad futurum, eadem ratione ac si, quia jam non possumus videre illos, qui nondum nati sunt, sed hoc anno nascentur, concluderet nos nunquam videre ipsos posse. Nam sane perspicuum est rei, qua cognoscitur ut existens, notitiam illam, qua jam habetur, non pendere a notitia ejus, quod nondum cognoscitur ut existens; quia hoc ipso quod aliquid percipitur ut pertinens ad rem existentem, necessario etiam percipitur existere: Sed longe aliud est de futuro, quia nihil obstat quo minus notitia ejus rei, quam novi existere, augeatur aliis rebus, quas existere nondum novi, sed tum demum sum cogniturus, cum eas ad ipsam pertinere percipiam. Pergit verò inquit, Spera bene, cognovices aliquando. Ac deinde, Te diu non patiar ancipitem. Quibus verbis jubet nos à se expectare, vel ut demonstrat per viam propositam ad nullam ulteriorem cognitionem posse deveniri; vel certe si supponat illam ab adversario esse occlusam. (quod tamen esset ineptum) ut aliquam aliam aperiat. Sed tantummodo subjungit, Nosti quis sis indeterminatè & confusè, non autem determinatè & clarè. Ex quibus verbis nihil proclivius est, quàm ut concludamus, nobis ergo viam patere ad ulteriorem cognitionem, quia meditando, & advertendo possumus efficere, ut id quod indeterminate ac confusè dumtaxat cognoscimus, clarè ac determinatè postmodum percipiamus. Sed nihilominus ille concludit, verba Determinate, indeterminate, esse echinum quod nos sæculum possit remorari, atque ideo aliud iter esse querendum. Quibus omnibus nihil aptius, ad summam ineptitudinem, & imbecillitatem ingenii proprii simulandam, excogitari ab eo potuisse mihi videtur.

Sum, ais. Nego. Pergis, Cogito. Nego &c. Hic rursus praeliatur in priorem umbram, putansque se statim in primo congressu ipsam obtruncasse, gloriabundus exclamat, Omnino facinus insigne, uno istu amputavi omnia. Sed quia hec umbra ab ejus cerebro vitam habet nec nisi simul cum illo mori potest, etiam obtruncata reviviscit; Et manum pectori admovens jurat se esse, se cogitare. Quo novo precandi genere mollius veniam illi vivendi concedit, ac multa,

spiritibus ultimis collectis, ineptissime garrandi, quæ ipse non refutat sed potius amicitiam cum illa contrahit, atque ad alias delicias transit.

Rr *Primo sic ipsam objurgat, Quærebas paulo ante, vix ante passus centum, qui esses, nunc non modò scis, sed & clarum & distinctum habes illius conceptum. Deinde rogat conceptum tam clarum, tam distinctum sibi ostendi, ejus ut aspectu reficiatur. Tum fingit illum sibi ostendi in his verbis, Certò scio me esse, me cogitare, me existere substantiam cogitantem, actum est. Quæ non sufficere probat hoc exemplo. Cognoscis etiam nulum montem existere sine valle, ergo habes conceptum clarum, & distinctum montis sine valle. Idemque sic interpretatur, Clarusest conceptus ille tuus, quia certò cognoscis: distinctus est quia nihil aliud cognoscis. Atque adedò conceptus clarus & distinctus, quem formas, in eo est, quod repræsentet tibi substantiam existere cogitantem, nihil attendendo ad corpus, ad animum, ad mentem, ad quicquam aliud, sed tantùm quod existat. Postremo stratioticos animos resumendo, putat se ibi videre magnum apparatus, triariosque cuneatim ac serratim ordinatos, quos omnes novus Pyrgopolinices difflat spiritu,*

Quasi ventus folia, aut panicula tectoria,

Et ita, ut ne vel nuntius refert. Primo flatu emittit hæc verba, A nõsse ad esse non valet consequentia: simulque ostentat, instar vexilli, abacum quemdam in quo substantiam cogitantem pro arbitrio descripsit. Secundo flatu emittit hæc, Determinatè, indeterminatè. Distinctè, confusè. Explicite, implicite. Tertio hæc, Quod nimis concludit, nihil concludit. Hocque ultimum ita explicat, Novi me existere substantiam cogitantem, & tamen nondum novi mentem existere, ergò notitia existentiz meæ non pendet à notitia existentis mentis. Ergò cum existam, & mens non existat, non sum mens; ergò corpus. Quibus auditis illa silet, pedem refert, animum despondet, ac se captivam duci ab eo patitur in triumphum. Vbi multa immortalis risu digna possem ostendere. Sed malo parcere Actoris toge; ac etiam meum esse non puto de rebus tam levibus diu ridere. Quapropter hic ea tantùm notabo, quæ à veritate aliena cum sint, fortè tamen ab aliquibus crederentur.

derentur, tanquam à me concessa, si de ipsis planè tacerem. In primis nego eum justè queri, quasi dixissem me habere clarum & distinctum mei conceptum, priusquam, sufficienter explicuissem qua ratione habeatur atque, ut ait, cum vix ante passus centum quævissem quis essem: Nam, inter ista duo recensui omnes proprietates rei cogitantis, nempe quod intelligat, velit, imaginetur, recordetur, sentiat &c. itemque omnes alias proprietates vulgo notas, qua ad ejus conceptum non pertiaent, ut unas ab aliis distinguetem, quod solum post sublata præjudicia potuit optari. Sed fateor illos, qui præjudicia non exuunt, non facile ullius unquam rei clarum & distinctum conceptum habere posse: manifestum enim est eos conceptus, quos in pueritia habuimus, claros, & distinctos non fuisse; ac proinde ab ipsis, nisi fuerint depositi, alios, quoscunque postea acquirimus, obscuros reddi, & confusos. Cum itaque vult sibi ostendi clarum istum & distinctum conceptum, ejus ut aspectu reficiatur, nugas agit. Vt etiam cum me inducit illum sibi ostendentem in his verbis, Certò scio me esse &c. Cum vero vult eas ipsas nugas refutare hoc exemplo, Certò etiam scis nullum montem existerè sine valle, ergo habes conceptum clarum & distinctum montis sine valle, sophismate se ipsum fallit, nam ex antecedentibus tantum sequitur, Ergo clarè & distinctè percipis nullum montem existerè sine valle; non autem, habes conceptum montis sine valle, quia, cum nullus sit, non debet haberi, ut percipiatur nullum montem esse sine valle. Sed nempe est adeo felicis ingenii, ut ipsa smet illas ineptias, quas sinxit, non possit sine novis ineptiis refutare. Cum vero ait postea, me concipere substantiam cogitantem, & nihil concipere corporeum, nihil spirituale &c. de corporeo concedo, quia prius explicueram quid per nomen corporis vel rei corporeæ intelligerem: nempe id tantum quod est extensum, sive in cujus conceptu extensio continetur. Quod autem addit de spirituali, crasse affingit; ut & aliis pluribus in locis, ubi me inducit dicentem, sum res cogitans, sed non sum corpus, nec animus, nec mens, &c. non possum enim de re cogitante negare, nisi ea in quorum conceptu nullam cogitationem contineri scio, quod me scire de animo, vel de mente, nunquam scripsi, nec cogitavi. Cumque postea dicit se rectè capere meam mentem, ac me putare clarum esse conceptum meum, quia certo cognosco; & distinctum, quia nihil aliud

agnosco,

agnosco, se ipsum valde tardi ingenii esse fingit: Aliud enim est clarè percipere, ac certo scire. Cum multa, non tantum ex fide divina, sed etiam quia prius ea clarè perspeximus, jam certo sciamus, quæ tamen non clarè jam percipimus; & aliarum rerum cognitio minimè impedit, quo minus ea, quam habemus alicujus rei, sit distincta, nec ullum vel minimum verbum unquam scripsi ex quo tales affania deduci possent. Præterea effatum ejus, A nõsse ad esse non valet consequentia, est planè falsum: Etsi enim ex eo, quod noscimus alicujus rei essentiam, non sequatur illam existere; nec ex eo quod putemus nos aliquid cognoscere, sequatur illud esse si fieri possit ut fallamur: Omnino tamen A nõsse ad esse valet consequentia, quia planè fieri non potest, ut aliquam rem cognoscamus, nisi reverà ipsa sit prout illam cognoscamus; nempe vel existens, si eam existere percipimus; vel hujus aut illius nature, si tantum ejus natura nobis sit nota. Falsum etiam est, aut saltem ab illo absque ulla vel minima ratione affirmatum, aliquam substantiam cogitantem esse partibilem, ut habet in illo abaco, in quo diversas substantia cogitantis species, tanquam ab oraculo aliquo edoctus, proponit: Nullam enim possumus cogitationis extensionem, aut partibilitatem intelligere, ac omnino est absurdum id verbo affirmare ut verum, quod nec à Deo est revelatum, nec assequimur intellectu. Atque hic tacere non possum opinionem istam, de partibilitate substantia cogitantis, periculosissimam, ac religioni Christiana quàm maxime adversantem mihi videri: quia quamdiu quis illam admittet, realem humane animæ à corpore distinctionem nunquam vi rationis agnoscat. Verba Determinatè, indeterminate. Distinctè, confusè, Explicite, implicite. Cum sola, ut hic, ponuntur, nullum plane habent sensum; nec aliud sunt quàm offusivæ, quibus videtur Auctor noster velle discipulis suis persuadere. cum nihil boni habet quod dicat, se tamen aliquid boni cogitare. Aliud etiam ejus effatum, Quod nimis concludit, nihil concludit, non sine distinctione debet admitti: Nam si per verbum nimis intelligat tantum aliquid amplius, quàm id quod quærebatur, ut cum infra reprehendit argumenta quibus existentiam Dei demonstravi, ob id quod putet per illa plus concludi, quàm leges prudentiæ exigant, aut quisquam mortalium deponcat, planè falsum est & ineptum, quia quo plus concluditur, modo rectè concludatur, tantò melius est, nec

Nulla unquam prudentia leges huic rei possunt adversari; Si verò intelligat per verbum nimis, non simpliciter aliquid amplius quam quærebatur, sed aliquid quod sine controversia sit falsum, tunc quidem est verum, Sed plane errat R. P. cum tale quid mihi affingere conatur. Cum enim ita scripsi, Notitia eorum quæ novi existere, non pendet à notitia eorum quæ existere nondum novi: Atqui novi rem cogitantem existere, ac nondum novi corpus existere; ergo notitia rei cogitantis non pendet à notitia corporis. Nihil nimis, & nihil non rectè conclusi. Cum verò assumit, Novi rem cogitantem existere, ac nondum novi mentem existere, imò nulla mens existit, nihil est, abdicata sunt omnia. Rem planè nugatoriam, ac falsam assumit: Non enim possum quidquam affirmare, aut negare de mente, nisi sciam quid per hoc nomen Mens intelligam; nihilque possum intelligere, exiis quæ per illud solent intelligi, in quo non contineatur cogitatio: Adeo ut repugnet, ut quis cognoscat rem cogitantem existere, ac non cognoscat mentem, si ve aliquid ejus quod significatur nomine mentis, existere. Quodque subjungit, Imò nulla mens existit, nihil est, abdicata sunt omnia, tam absurdum est, ut responsionem non mereatur, Cum enim post abdicacionem agnita sit existentia rei cogitantis, agnita simul est existentia mentis (saltem quatenus hoc nomine res cogitans significatur) nec proinde amplius est abdicata. Cum denique usus syllogismo in forma, id extollit tanquam Methodum aliquam regendæ rationis, quam meæ opponat, videtur velle persuadere, me syllogismorum formas non probare, ac proinde Methodum aliquam à ratione valdè alienam habere, Hoc autem falsum esse satis patet ex meis scriptis, in quibus nunquam non usus sum syllogismis, cum locus id postulavit.

Hic affert syllogismum ex falsis præmissis, quas meas esse affirmat, ego verò nego & pernego. Nam quantum ad hanc majorem, Nulla res quæ talis est ut de ea dubitare possim an existat, de facto existit, tam absurda est, ut non verear ne ullis persuadere possit eam à me esse profectam, nisi quibus unà persuadeat me rationis compotem non esse. Nec possum satis mirari quo consilio, qua fide; qua spe, qua confidentia id susceperit. Nempe in prima Meditatione, in qua nondum de ulla veritate statuenda, sed tantummodo de præjudiciis

tollendis agebam, postquam ostendi eas opiniones, quibus credendis quammaxime fueram assuetus, in dubium posse revocari, ac proinde ab iis, non minus quàm ab apertè falsis, assensionem esse cohibendam, ne quo mihi in veritate quaerenda impedimento esse possent, Addidi hac verba. Sed nondum satis est hoc advertisse, curandum est, ut recorder, assiduè enim recurrunt consuetæ opiniones, occupantque credulitatem meam, tanquam longo usu & familiaritatis jure sibi devinctam, ferè etiam me invito; nec unquam iis assentiri, & confidere desuescam, quamdiu tales esse supponam, quales sunt revera, nempe aliquo, quidem; modo dubias, ut jam jam ostensum est, sed nihilominus valdè probabiles, & quas multo magis rationi consentaneum sit credere quam negare. Quapropter ut opinor non malè agam, si, voluntate planè in contrarium versa, me ipsum fallam, illasque aliquandiu omnino falsas, imaginariasque esse fingam, donec tandem, velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla amplius prava consuetudo judicium meum à recta rerum perceptione detorqueat. Ex quibus Author noster elegit hac verba, cæteris rejectis, Opiniones aliquo modo dubias, volunt. te planè in contrarium versa, omnino falsas imaginariasque esse fingam; Ac præterea in locum verbi fingam substituit ponam, credam, & ita credam ut contrarium ejus quod dubium est pro vero affirmem. Voluitque hoc esse tanquam effatum sive regulam certam qua semper uteretur, non ad præjudicia tollenda, sed ad fundamenta Metaphysicæ summè certæ & accuratæ statuenda. Primò tamen cunctanter tantum, & per ambages hoc proposuit, nempe in §. 2. & 3. prima sue quaestionis: Quin & in 3. illo §. postquam supposuit ex ista regula se debere credere, 2. & 3. non facere §. querit an continuo illud ita debeat credere, ut sibi persuadeat aliter habere se non posse. Ad quod absurdissimum quaesitum inducit me post aliquot ambages, & verba superflua, sic denique respondentem, Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falsum. Ex quibus verbis, mihi ab illo ipso tributis, planè manifestum est, eum rectè scivisse, me ut verum non credere contrarium ejus quod dubium est, ac neminem ex mea sententia eo uti posse pro majore propositione alicujus syllogismi ex quo certa conclusio expectetur:

Contradictoria enim sunt, nec ponere nec negare neutro uti, atque unum ex iis ut verum affirmare, atque eo uti, sed sensim postea eorum, quæ tanquam mea retulerat, oblitus, non modo contrarium affirmavit, sed & tam sæpè inculcavit, ut ferè hoc unum in tota sua dissertatione reprehendat, & omnia illa duodecim peccata quæ deinceps ad finem usque mihi affingit ex hoc uno componat, Vnde profecto, tum hic, ubi hanc majorem, Nulla res quæ talis est, ut de ea dubitare possim an existat, de facto existit, meam esse affirmat, tum aliis omnibus in locis ubi quid tale mihi tribuit, nisi prorsus ignorem quid verbum mentiri significet, illum inexcusabiliter mentiri, sive contra mentem & conscientiam loqui evidentissimè demonstratur: Et quamvis admodum invitus tam inhonesto verbo utar, exigit tamen hoc à me defensio veritatis, quam suscepi, ut quod ille tam apertè facere non erubescit, ego saltem nomine proprio vocare non recusem. Cumque in toto hoc scripto nihil aliud ferè agat, quàm ut hoc idem ineptissimum mendacium, sexcentis variis modis expressum, lectori persuadeat, & inculcet, non video ipsum aliter posse excusari, quàm quia fortè tam sæpè idem affirmavit, ut paulatim sibi ipsi persuaserit esse verum, nec amplius pro mendacio suo cognoscat. Quantum deinde ad minorem, Omne corpus est tale, ut de eo dubitare possim an existat, vel, Omnis mens est talis, ut de ea dubitare possim an existat. Si de quovis tempore indefinitè intelligatur, ut ad ejus conclusionem debet intelligi, est quoque falsa, & nego meam esse: Nam statim post initia secunda Meditationis, ubi certò perspexi rem cogitantem existere, quæ res cogitans ex vulgari usu mens appellatur, non amplius dubitare potui quin mens existeret; ut etiam post sextam Meditationem, in qua corporis existentiam cognovi, non amplius de ipsa potui dubitare. Quàm stupendi verò ingenii est author noster, qui duas falsas præmissas tam artificiosè potuit excogitare, ut ex iis, in bona forma, conclusio falsa sequeretur. Sed, non intelligo cur hic mihi risum Sardonium adscribat, cum latitiæ causam dumtaxat, non quidem permagna, sed certe verè ac solida in ejus dissertatione repererim: nempe quod ille, multa ibi reprehendendo, quæ non mea sunt, sed à se mihi afficèa, clare ostendat se nullum non movisse lapidem, ut aliquid reprehensione dignum

inveniret in meis scriptis, & tamen nihil omnino invenisse.

Tt At certe illum non ex animo haecenus risisse, satis declarant, tum seria objurgatio qua hanc partem concludit, tum maximè sequentes ejus responsiones, in quibus non modo tristis, & severus, sed etiam profecto est crudelis. Nam cum nullas odii habeat causas, nihilque invenit reprehendendum, praeter illud unum absurdum, quod mihi prudens & sciens affinxit, quodque paulo ante non potui honestius quàm mendacium ejus nominare: Quia tamen putat se jam illud Lectori suo plane persuasisse, (non quidem vi rationum, utpote quas nullas habet; sed primò admirabili affirmandi confidentia, qua, in viro pietatem & charitatem Christianam peculiariter professo, tanta, & tam sine pudore, de re falsa esse posse nunquam putatur; Ac deinde pertinaci & frequenti ejusdem repetitione qua saepe fit, ut ex consuetudine audiendi, etiam res quas falsas scimus, consuetudinem eas pro veris habendi acquiramus: atque haec due machinae apud plebem, illosque omnes qui res accuratè non examinant, omni pondere rationum potentiores esse solent) nunc victo superbe insultat, & me tanquam puerum gravis Pedagogus objurgat, plurimumque peccatorum reum facit in sequentibus 12. responsionibus, quàm in Decalogo praecepta habeantur. Excusandus tamen est R. P. quia non amplius apud se esse videtur; sed, cum plusculum potiùs duas tantùm res pro una soleant videre, tanto ille charitatis zelo turbatus est, ut in unico contra mentem & conscientiam propriam dicto suo duodecim peccata mihi tribuenda inveniat: qua, nisi me aperte, ac citra verborum involucra hìc loqui puderet, non deberem aliter quàm convitia, & calumnias vocare: sed quia jam puto meas esse vices jocandi, hallucinationes tantùm dicam; Et velim ut Lector animadvertat, ne minimum quidem verbum, ab ipso, contra me, in sequentibus haberi, in quo non sit hallucinatus.

R E S P O N S I O.

Resp. I. Peccat Methodus circa principia. Nempe nulla habet, & infinita habet. Ac cæteræ quidem facultates, ut ex certis educant certa; clara, evidentia & innata sibi ponunt principia. Totum est sua parte majus. Ex nihilo nihil fit, & sexcenta id genus, quibus subnixæ evehunt sese in altum, & ad veri:

veritatem tutò contendunt. Hæc vero secus, ut faciat aliquid non ex aliquo, sed ex nihilo, amputat, abdicat, ejurat omnia, ad unum principia vetera, ac voluntate planè in contrarium versa ne videatur alis omnino carere, fingit & aptat sibi è cera, ac principia ponit nova veterum planè contraria, atque eo pacto vetera exuit præjudicia, ut induat nova: certa deponit ut asumat dubia: alas sibi aptat, sed cereas: subvehit sese in altum, at ut cadat: Denique ex nihilo molitur aliquid, ut faciat nihil.

Resp. 2. Peccat Methodus circa media. Nempe nulla habet dum tollit vetera, nec adhibet nova. Reliquæ disciplinæ formas habent logicas & syllogismos, & modos argumentorum certos, quorum ductu, velut Ariadnæo filo, ex labyrinthis expediant sese, & res involutas extricent facilè, & tutò. Hæc verò contrà, formam veterem deturpat, dum novo pallet metu, quem sibi à genio fingit, dum veretur ut ne somniet; dum dubitat an deliret. Proponere syllogismum pallebit ad majorem, quæcunq; sit illa tandem. Forte, ait, Genius me decipit. Quid verò ad minorem? trepidabit, dubiam dicet. Quid si somnium? quoties somnianti visa sunt cæta, & clara, quæ post somnium falsâ comperta sunt? Quid denique faciet ad conclusionem? Omnes omnino velut laqueos & pedicas fugitabit. An non deliri, & pueri, & amentes præclare se credunt ratiocinari, cum omnimode, & judicio deficiantur? Quid si mihi idem contingat modo? quid si fucum faciat & offucias Genius? malus est. Nec dum Deum novi existere, & ab eo deceptorem coerceri. Quid hic facias? quid cum dicet, & obstinato animo, consequentiam dubiam esse nisi antea certo scias te nec somniare: nec desipere, sed esse Deum, & veracem Deum, & ab eo Genium malum haberi in vinculis? Quid cum syllogismi hujus repudiabit materiam, & formam. Idem est dicere aliquid in rei alicujus natura, sive conceptu contineri, ac dicere ipsum de ea re esse verum. Atqui existentia &c. Quid alia id genus, quæ si urgeas, Expecta dicet quoad esse Deum sciam, & Genium videam ligatum. At saltem, ais, id habet commodi; dum nullos adhibet syllogismos, tutò vitat paralogismos. Præclare enim verò ut ne mucosus sit puer, denasetur.

Num melius cæteræ matres suos emungunt? Quare unum hoc habeo, quod dicam. Sublata omni forma, nihil remanet, nisi informe.

Resp. 3. Peccat Methodus contra finem, dum nihil certi assequitur, sed nec potest assequi, cum ipsa sibi vias omnes ad veritatem occludat. Ipsemet vidisti, & expertus es tuis in erroribus Ulysseis, quibus te, meque socium fatigasti. Contendebas te esse mentem, aut habere mentem: id verò minimè potuisti conficere, sed hæstisti in salebris, & vepribus, & quidem toties, ut meminisse vix possim. Quanquam & recordari proderit modò, ut responsioni huicce nostræ suum sit robur. En igitur summa capita, quibus ipsa sibi Methodus nervos succidit, omnemque planè spem ad veritatis lucem præcludit. 1. Nescis an somnias an vigiles, adèoque nihilo plus debes tuis in cogitationibus, & ratiocinationibus (si quas tamen habes, non verò somnias dumtaxat te habere) ponere, quàm somnians in suis. Hinc dubia omnia, & nutantia, & ipsæ conclusiones incertæ. Exempla non afferam, ubi ipse, & percurrere apothecas memoriæ tuæ, & si quid repereris, quod ea labe non sit infectum, profer: gratulabor. 2. Antequam sciam Deum existere, qui Genium malum liget, dubitare debeo de omni re, & omnem omninò propositionem habere suspectam, aut sanè, quæ vulgaris est philosophia & vetus ratiocinandi methodus, ante omnia definiendum est an sint, & quæ illæ tandem propositiones immunes, deque iis retinendis monendi sunt Tyrones. Hinc, perinde atque ex præcedenti dubia omnia. Et ad vestigandum verum prorsus inutilia. 3. Si quid sit quod habeat, vel minimum dubitationis, id voluntate planè in contrarium versa falsum esse crede, & crede oppositum, eoque utere tanquam principio. Hinc aditus omnes ad veritatem præclusi. Quid enim speres ab illo, caput non habeo. Nullum est corpus, nulla mens, & sexcentis istiusmodi? Neque verò dicas abdicationem illam non esse perpetuam, sed Iustitii instar, ad tempus, ad mensem, ad dies 15. Ut quisque majori contentione in illam incambet. Esto enim sit ad tempus; at est eo tempore quo veritatem vestigas, quo uteris abdicatis, & abuteris, perinde

perinde quasi ab iis veritas omnis pendeat, & in iis veluti necessariò in stereomate consistat. At, ais, ea utor ut stylobatam, & columnam stabiliam, ut solenne est Architectis. An non illi machinas extemporaneas extruunt, iis utuntur, ut columnam elevent, & suo in loco stabiliant, tum velut præclarè suo defunctam munere dissolvunt, & amovent? Quid ni illos imiter? Imitare, per me licet, at vide ne & stylobata & columna extemporaneæ illi machinæ sic innitantur, ut hac remota illa concidant. Atque illud est quod in Methodo reprehensione dignum putem. Falsa ponit fundamenta, iisque ita nititur, ut remotis illis illa quoque sit amovenda.

Resp. 4. Methodus peccat excessu. Hoc est plus molitur quàm ab ea prudentiæ leges exigant, plus quam ab ea quisquam mortalium deposcat. Petunt quidem nonnulli, sibi ut demonstretur Dei existentia, & humanæ mentis immortalitas, at profectò nemo repertus est hætenus, qui sibi satis esse non duxerit, si Deum existere, & mundum ab eo administrari, & animas hominum esse spirituales & immortales tam certò sciat, atque illud 2. & 3. faciunt 5. aut istud habeo caput, habeo corpus, ut superflua sit omnis cura majoris alicujus certitudinis vestigandæ. Præterea, ut in practicis, aut agendis rebus certi sunt fines certitudinis, qui sufficiant abunde, ut quisque prudenter, & tutò se gerat; ita in meditandis & speculandis rebus definiti sunt limites, quos qui attingit certus est, & ita certus, ut meritò aut desperatis, aut damnatis aliis, quæ quis ulterius tentare vellet, in eo prudenter, ac securè conquiescat. Ne plus ultra, Ne quid nimis. At, ais, hæc laus non vulgaris Metas promovere, & vadum ab omnibus retrò seculis intentatum pervadere. Ita sanè laus eximia, at dum vadum vadari possit citra naufragium, quare

Resp. 5. Peccat defectu. Hoc est, dum plus stringit, quàm sit par, nihil colligit. Unum te volo testem, te judicem. Quid præstitisti apparatu illo magnifico? quid abdicatione illa tam solenni, adeò generali & generosa, ut ne tibi ipsi peperceris, nisi hoc tritum, Cogito, sum, sum res cogitans? hoc, inquam, ita, vel plebeculæ familiare, ut nemo repertus sit ab orbe condito
qui

quide eo vel leviter dubitarit, ne dum qui ferò poposcerit probari sibi se esse, se existere, se cogitare, se esse rem cogitantem, ut merò gratias tibi nemo sit habiturus, nisi forte, quod ego meapro amicitia, & singulari erga te voluntate facio, ut prolixam tuam erga genus humanum voluntatem probet, & laudet conatum.

Resp. 6. Peccat commune peccatum, quod in cæteris arguit. Nempe miratur mortales omnes omnino hæc dicere, & ponere tam confidenter, Habeo caput, habeo oculos &c. Et seipsam non miratur, dum pari confidentia dicit Non habeo caput &c.

Resp. 7. Peccat peculiare sibi peccatum. Nempe quod cæteri hominum aliquotenus certum habent, & sufficienter, habeo caput, est corpus, est mens; illa singulari sibi consilio oppositum, Non habeo caput, non est corpus, non mens, non modò certum, sed ita certum, ut in eo fundari possit accurata Metaphysica, ponit, eoque nititur usque eo, ut hoc si fulcrum removeris, in vultum procumbat.

Resp. 8. Peccat imprudens. Nempe non advertens Dubium esse gladium ancipitem, dum alteram fugit aciem, ab altera læditur. Dubium illi est analiquod corpus existat; quia dubium remòvet & ponit oppositum, Nullum est corpus, atque in hoc dubio, tanquam si esset certum, dum imprudens nititur, vulneratur.

Resp. 9. Peccat prudens, dum sciens, ac volens, & monita occæcat sese, & voluntaria abdicatione eorum quæ sunt necessaria ad vestigandum verum, sua deludi se finit *Analyfi* non modo id conficiens quod intendit, sed illud etiam, quod maxime reformidat.

Resp. 10. Peccat commissione, dum, quod verat solenni edicto, redit ad vetera, & contra leges abdicationis, repetit abdicata. Sat recordaris.

Resp. 11. Peccat omissione, dum, quod præscribit, uti firmamentum summopere cavendum est ne quid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse, non semel prætergreditur, impune assumens uti summè certum, &
verum,

verum, nec probans, sensus nos aliquando deludunt; somniamus omnes, nonnulli delirant, & alia id genus.

Resp. 12. Methodus aut nihil habet boni, aut nihil novi, plurimum verò superflui. Etenim si dicat sua illa abdicatione dubiorum se intelligere abstractionem, ut vocant, Metaphysicam, qua dubia non considerantur, nisi ut dubia, adeòque ab iis animus avocatur, ubi quæritur certi aliquid, neque tunc in iis plus ponitur, quàm in falsis, Boni aliquid dicet, sed nihil Novi, nec nova erit illa abstractio, sed vetus, & omnium philosophorum ad unum.

Si abdicatione illa dubiorum ita velit amandari dubia, ut supponantur, & dicantur esse falsa, & iis tanquam falsis, aut eorum oppositis tanquam veris utatur, Novi dicet aliquid, sed nihil Boni, eritque abdicatio illa quidem nova, sed spuria.

Si dicat se vi, & momento rationum id conficere certò, & evidenter, Ego sum res cogitans, & qua cogitans nec sum mens, nec animus, nec corpus, sed res ab iis sic abducta, ut possim intelligi, nondum intellectis illis, perinde atque intelligitur animal, sive res sentiens nondum intellecta re hinniēte, rugiente, &c. Boni aliquid dicet, sed nihil novi, cum id ubique pulpita resonent; ac disertis verbis id doceant quotquot animantes aliquas censent cogitare, ac, si cogitatio etiam sensum complectitur, ut illud quoque cogitet quod sentiat, videat, audiat, quotquot existimant bruta sentire, hoc est ad unum omnes.

Si dicat probatum à se rationibus validis, & meditatatis, se revera existere rem, & substantiam cogitantem, & dum existit, non existere reapse mentem, non corpus, non animum, Novi dicet aliquid, sed nihil boni, & nihilo plus quàm si diceret existere animal, nec esse tamen leonem, aut vulpem, &c.

Si dicat se cogitare, hoc est se intelligere, velle, imaginari, sentire, & sic cogitare, ut suam illam cogitationem actu reflexo intueatur, & consideret, adeòque cogitet, sive sciat, & consideret se cogitare, (quod verè est esse conscium, & actus aliquis habere conscientiam) id verò esse proprium facultatis, aut rei, quæ sit posita supra materiam, quæque sit

planè spiritualis, eoque pacto se esse mentem, se spiritum, dicit quod nondum dixit, & quod debuit dicere, quod expectabam ut diceret, & quod sapius sæpe, ubi vidi parturientem sed inani conatu, volui suggerere, dicit, inquam, boni aliquid, sed novi nihil, cum illud nos à nostris olim præceptoribus acceperimus, & illi à suis, atque opinor alii ab aliis jam inde ab Adamo.

Id porrò si dicat quæ & quanta supererunt? quæ redundabunt? quanta b tologia? quæ machinæ aut ad Pompam, aut ad præstigias? Quorsum fallaciæ sensuum, somniantium illusiones, ludibria delirantium? quis finis abdicationis illius adeò austeræ, ut ne nobis plus residui esse patiatur, quam hilum? Cur peregrinationes tam longæ, ita diuturnæ exterâsin oras, procul à sensibus umbras inter, & spectra? Quid faciunt illa tandem ad stabilendam Dei existentiam, perinde quasi stare illa non possit, nisi omnia sus deque vertantur? sed cur interpolationes opinionum tot ac tantæ, ut veteres ponantur, induantur novæ, iisque abjectis rursus veteres assumantur? An fortè, ut sacris olim Bonæ Deæ, & Conscii, & cæterorum sui singulis erant ritus, ita hæ novorum arcanorum novæ sunt ceremoniæ. At quin illa procul amissis ambagibus nitidè, clare, breviter sic verbo veritatem exhibuit. Cogito, habeo cogitationis conscientiam, ergo summens?

Denique si dicat intelligere, velle, imaginari, sentire, hoc est cogitare sic esse propria mentis, ut nulla prorsus animalia, præter hominem, cogitent, nulla imaginentur, sentiant, videant, audiant, &c. novi dicit aliquid, sed nihil boni, & illud quidem gratis, & ingratiis, nisi fors aliquid asservat, & abscondit (quod unicum, si superest perfugium) suo tempore velut è machina stupentibus exhibendum. At illud, quandiu est, ex quo expectatur, ut planè sit desperandum?

Resp. ult. Hic vereris opinor Methodo illi tuæ quam amas, quam amplecteris, ignosco, quam uti filiulam oscularis tuam, times ut ne, quia tot peccatorum feci ream, quia, ut ipse vides, rimas agit & undique diffluit, veteres ad testas abjiciendam putem. Ne vereare, amicus sum. Vincam expectationem tuam,

aut sanè fallam ; filebo & expectabo. Novi te , & aciem ingenii tui acrem , ac perspicacem. Ubi tempus aliquod ad meditandum acceperis , ac maximè ubi Analysim illam tuam fidam secreto in recessu consulueris , pulverem excuties , sordes abluēs , tersam , & politam Methodum nostris sistes aspectibus. Interea hoc habe , meque audi tuis dum quæsitis pergo respondere , iisque complector benè multa , quæ brevitatis studio perstrinxi leviter , ut ea , quæ mentem attinent , quæ conceptum clarum , ac distinctum , quæ verum , quæ falsum , & similia , sed ea ipse relegis , quæ prudentibus excidere , &

Quæstio 3. An possit instaurari Methodus.

Quæris 3. an* *Plura non missa sunt à R. P. Cumque reliqua ab eo rogarentur , respondit sibi nunc otium non esse plura componendi. Nobis vero religio fuit vel minimam ejus scripti syllabam omittere.*

N O T A.

Satis esse putarem egregium hoc de mea qualicunq; investigandi veri Methodo judicium retulisse , ad ejus falsitatem , & absurditatem declarandam , si profectum esset ab ignoto : Sed quia ejus Author in tali loco est constitutus , ut non facile ab ullo credatur , ipsum esse , vel non compotem sui ; vel eximie mendacem , & maledicum , & impudentem , Ne nimia ejus autoritas contra manifestam veritatem aliquid possit , rogo lectores ut meminerint illum supra , ante has responsiones , nullam vel minimam rem contra me probasse sed ineptis tantum cavillationibus usum fuisse , ad opiniones mihi tam ridiculas affingendas ut ne refutatione quidem indigerent ; Nunc vero in his responsionibus ipsum ne conari quidem aliquid probare , sed falso supponere omnia , qua mihi affingit , jam antè a se fuisse probata ; Utque equitas ejus judicii magis appareat , illum prius in accusando jocatum tantum fuisse , hinc autem postea in judicando maximè serium esse ac severum ; atque in undecim primis responsionibus indubitanter & decretoriè me condemnare , ac demum in duodecima

deliberare, & distinguere, Si dicat hoc, nihil habet novi, si hoc, nihil boni &c. cum tamen in iis omnibus agat tantum de una & eadem re diversis modis spectata, nempe de uno suo figmento cujus absurditatem atque insulsiatam similitudine hic declarabo.

Testatus sum ubique in meis scriptis, me Architectos in eo imitari, quod, ut solida edificia construant, in locis ubi saxum, vel argilla, vel aliud quodcumque firmum solum arenosâ superficie confectum est, fossas primum excavent, omnemque ex iis arenam, & alia quævis arena nixa aut permista rejiciant, ut deinde in solo firmo ponant fundamenta: Sic enim ego dubia omnia, instar arena, primum rejeci, ac deinde animadvertens dubitari non posse quin saltem substantia dubitans, sive cogitans existat, hoc usus sum tanquam saxo in quo Philosophia mea fundamenta locavi. Auctor autem noster similis est Cementario cuidam, qui cum in suâ urbe magnus artifex haberi vellet, atque ideo summopere invideret Architecto sacellum ibi construenti, studiosissimè quæsit occasiones ad ejus artem reprehendendam: Sed quia erat tam rudis, ut nihil eorum quæ ab illo fiebant capere posset, nihil aliud ausus est attingere, quàm prima, & maximè obvia initia. Nempe notavit, eum principio fodere, ac non modo arenam, & terram mobilem, sed & ligna, & lapides, & quævis alia arena admista rejicere, ut ad solum firmum perveniret, ibique sacelli jaceret fundamenta: Et præterea audivit ipsum aliquando, quærentibus cur ita foderet, respondisse, terre superficiem, cui insistimus, non semper esse satis firmam ad magna edificia sustinenda; & arenam præcipuè esse instabilem, quia non modo magnis ponderibus pressa subsidet, sed etiam aquæ præterfluentes eam non raro secum abducunt; unde sequitur inexpectata ruina eorum quæ ab ipsa sustententur; & denique cum tales ruina in fodinis interdum accidunt, earum causam ad Lemures, aut malos Genios loca subterranea inhabitantes, solere à fossoribus referri. Ex quibus sumpsit occasionem fingendi fossionem illam, qua Architectus utebatur, haberi ab ipso pro sacelli constructione, atque vel fossam, vel saxum in ejus fundo relictum, vel certè id quod supra fossam ita construeretur ut ipsa interim vacua remaneret, pro sacello construendo; Ipsumque Architectum esse tam fatuum, ut timeret ne terra cui insistebat sub pedibus suis fatisceret, neve à Lemuribus everteretur. Quæ

um fortè persuasisset quibusdam pueris, aliisve *Architecturæ* tam ignaris, ut iis novum esset, ac mirum, fossas fieri ad locanda edificiorum fundamenta; & qui facillè credebant illi quem norant, satisque peritum artis suæ, ac probum virum esse putabant, de *Architecto* sibi ignoto, & quem nihil adhuc struxisset, sed fossas tantùm excavasse audiebant. Tantopere delectatus est hoc suo figmento, ut speraverit se idem universo mundo esse persuasurum. Et quamvis jam *Architectus* omnes fossas à se primùm factas lapidibus implevisset, atque ibi sacellum suum ex solidissima materia firmissimè construxisset, omnibusque videndum exhiberet, manebat ille nihilominus in eadem spe & instituto nugas suas cunctis hominibus persuadendi. Atque in hunc finem stans quotidie in plateis, ludos de *Architecto* plebi transcuncti exhibebat. Quorum tale erat argumentum.

Primò inducebat illum jubentem ut fossæ fierent; & non modo ex iis arena omnis, sed etiam ea omnia quæ arenæ essent admista, aut superstructa, etiam cæmenta, etiam lapides quadrati, verbo Omnia rejicerentur, & Nihil planè relinqueretur. Atque hæc verba Nihil, Omnia, etiam cæmenta, etiam lapides, valdè inculcabat: Simulque fingebat se velle artem illam ab eo addiscere, ac cum ipso descendere in istas fossas. Ducem te præbe, ajebat, age, fare, expeditum habes aut socium aut discipulum, quid jubes? Ad illud iter et si novum, & mihi tenebris non assuetum formidandum accedo lubens. Audio te, jubes id faciam quod te facientem videro, ibi pedem figam, ubi fixeris. Præclara sanè imperandi ducendique ratio, ut mihi places, audio.

Deinde simulans sibi metum esse à Lemuribus in istis fossis, ita risum spectatorum elicere conabatur. Et verò an tu mihi illud præstabis ut non verear modò, non formidem; metus mihi non fit à malo Genio? sanè me licet confirmes manu & verbo, non sine timore ingenti istuc descendendo. *Ac paulo post.* Sed ò me propositi immemorem! quid feci? totum me tibi principio commiseram, me socium, me discipulum, & ecce hæreo in aditu, & meticulosus, & obstinatus. Ignosce: peccavi largiter, & tenuitatem ingenii mei probavi dumtaxat. Debueram omni metu deposito in istius fossæ caliginem intrepidè me inferre, & hæsi, & restiti.

Tertio representabat Architectum sibi ostendentem in fossa fundo lapidem, sive saxum, cui totum edificium suum inniti vellet. Hocque ita risu excipiebat. Præclare vir eximie Archimedeam punctum occupas, mundum haud dubie si lubet movebis. En jam nutant omnia. At te quæso, vis enim opinor ad vivum refecari omnia, ut nihil sit tua in arte non aptum, non cohærens, non necessarium, cur lapidem hîc retines? an non exulare iussisti lapides cum arena? Sed fortè excidit, aded est arduum etiam expertis oblivisci penitus eorum quibus à pueris assuevimus, ut mihi rudi si fors vacillem haud malè sit sperandum &c. Item Architectus rudera quadam simul cum arena ex fossis rejecta colligebat, ut iis ad edificandum uteretur, qua de re alter ita rogabatur. Audebone priusquam intro pedem feras, ex te scilicitari, quo consilio, tu, qui rudera omnia ut non satis rejeceris solenni ritu, ea iterum velis inspicere: perinde quasi ex panniculis illis speres firmi aliquid? &c. Imò, quia omnia quæ paulò antè rejecisti nutantia erant & infirma (secus cur rejecisses) quî fiet ut eadem modò non nutantia sint & infirma? &c. Et paulò post. Hic etiam patiere artem tuam admirer, qui ut firma stabilias utare infirmis, ut nos educas in lucem, jubeas in tenebris mergi, &c. Atque hic multa ineptissimè differebat de nominibus & officiis Architecti & Cementarii, nihil ad rem facientia, nisi ut nominum significatione confusa, unum ab alio distingui minus posset.

Quartò actû stabant uterque in fossa fundo, ibique Architectus sacelli sui constructionem incipere conabatur, sed frustra: Nam primo cum ibi lapidem quadratum locare vellet, statim à Cementario monebatur se iussisse ut lapides omnes rejicerentur, atque hoc ideo pugnare cum regulis sue artis, quo verbo, tanquam Archimedea demonstratione victus, ab opere desistere cogebatur: Cumque deinde camenta, cum lateres, cum calcem aqua & sabulo fermentatam, sive quidvis aliud assumebat, semper ingerebat Cementarius omnia rejecisti, nihil retinivisti, solisque istis verbis Nihil, Omnia &c. tanquam incantamentis quibusdam omnia ejus opera destruebat. Atque utebatur oratione tam simili iis quæ supra à 5. ad 9. S. habentur, ut hic non opus sit eam referre.

Quinto denique, cum videbat satis magnam plebis coronam circa se

se esse collectam, Comædia sua hilaritatem, novo more, in tragicam severitatem mutabat, calcisque maculis ex facie sua absterfis, serio vultu assumpto, censoria voce, omnes Architecti errores (eos scilicet quos supposebat in precedentibus actibus esse demonstratos) enumerabat, & condemnabat. Totumque hoc enarrabo ejus judicium, quale ipsum protulit ultima vice, qua hoc ludos populo dedit, ut quam accuratè illud Author noster sit imitatus, agnoscat. Fingebat se rogatum fuisse ab Architecto, ut suum de ejus arte judicium expromeret, eique respondebat hoc pacto.

Primò peccat Ars illa circa fundamenta. Nempe nulla habet, & infinita habet. Ac ceteræ quidem domuum construendarum artes fundamenta ponunt firmissima, ut lapides quadratos, lateres, camenta, & sexcenta id genus, quibus subnixa ædificia evahunt in altum. Hæc verò secus, ut construat aliquid, non ex aliquo, sed ex nihilo, diruit, effodit, rejicit omnia ad unum fundamenta vetera, ac voluntate planè in contrarium versâ, ne videatur alis omnino carere, fingit & aptat sibi è cera, ac fundamenta ponit nova, veterum planè contraria, atque eo pacto veterum vitat instabilitatem, ut incurrat in novam: firma evertit, ut assumat infirma: alas sibi aptat, sed cereas: tollit ædificium in altum, at ut cadat: Denique ex nihilo molitur aliquid, ut faciat nihil.

Quæ omnia vel solum sacellum ab Architecto jam constructum irridenda falsitatis arguebat: In eo enim erat manifestum, & firmissima ipsum posuisse fundamenta; & nihil destruxisse, quod non fuisset destruendum; & nulla in re ab aliorum præceptis deflexisse, nisi ubi aliquid melius habuerat; & ædificium ita in altum sustulisse, ut nullam ruinam minaretur; Et denique non ex nihilo, sed ex solidissima materia, non Nihil, sed firmum, & duraturum sacellum, in honorem Dei construxisse. Ut & consimilia etiam, in quibus hallucinatus est Author noster, ex solis Meditationibus à me editis satis patent. Nec vero arguendus est Historicus ex quo Cementarii verba exscripsi, quod eum induxerit alas architecturæ tribuentem, & alia multa, quæ parum ipsi videntur convenire: hoc enim de industria forsân fecit, ut perturbationem animi talia dicentis exprimeret. Atque profecto eadem omnia Methodo quærendæ veritatis non melius conve-

conveniunt, cui tamen ab Authore nostro tribuuntur.

Respondēbat 2. Peccat Architectura illa circa media. Nempe nulla habet, dum tollit vetera, nec adhibet nova. Reliquæ ejusmodi artes normam habent, & libellā, & perpendiculum, quorum ductu velut Ariadnēo filo; ex labyrinthis expediant sese, & cæmenta quantumvis informia disponant faciliè, & rectè. Hæc verò contra formam veterem deturpat, dum novo pallet metu, què sibi à Lemuribus fingit, dum veretur ne terra subsidat, dum dubitat an non arena diffugiet. Propone columnam. Pallebit ad stercobatam & basim, quæcunque sit illa tandem. Fortè, ait, Lemures illam dejicient. Quid verò ad scapum? trepidabit, infirmum dicet. Quid si ex gypso tantum sit, non ex marmore? quoties alia nobis visa sunt dura, & firma, quæ, facto experimento, fragilia comperta sunt? Quid denique faciet ad Epistylum? Omnia omnino velut laqueos & pedicas fugitabit. An non mali Architecti alia sæpe struxerunt, quæ quamvis firma putarent, sponte tamen sunt collapsa? quid si huic idem contingat modò? Quid si Lemures solum concutiant? mali sunt. Nec dum novi basim subnixam saxo tam firmo, ut in illud lemures nihil possint. Quid hîc facias? Quid cum dicet & obstinato animo, epistylîi firmitatem dubiam esse, nisi antea certò scias, nec columnam ex fragili materiâ constare, nec arenæ ininiti, sed firmo saxo, & saxo quod nulli unquam Lemures valeant commovere? Quid cum columnæ hujus repudiabit materiam & formam? (*Hic joculari audacia proferebat effigiem unius ex illis ipsis columnis, quas Architectus in sacello suo posuerat.*) Quid alia id genus, quæ si urgeas. Expecta, dicet, quoad saxum subesse sciam, nullosque ibi lemures versari. At saltem, ais, id habet commodi, dum nullas adhibet columnas, tutò cavet ne quas malè construat. Præclare enim verò, ut ne mucosus &c. *Vt supra.* Hoc enim est nimis sordidum, ut repetatur; Et rogo Lectorem, ut singulas hæc responsiones cum earum comparibus Authoris nostri velit conferre.

Atque hæc responsio, ut præcedens, vel à solo sacello impudentissimi mendacii arguebatur. Quoniam & in eo multe solidissime columnæ extabant, & inter cæteras illa ipsa, cujus, tanquam ab Architectorepudiata,

pueritate, effigiem ostendebat. Eademque ratione me non improbare syllogismos, nec earum veterem formam deturpare satis iudicant mea scripta, in quibus semper iis usus sum cum fuit opus. Et inter ceteros illum ipsum, cuius hic fingit me repudiare materiam, & formam, ex me exscripsit. Habeo enim illum in fine responsionis ad primas Objectiones Propositione 1. ubi Deum existere demonstro. Nec video quo instituto id fingat, nisi forte ad innuendum ea omnia, quæ ut vera & certa proposui, pugnare cum abdicatione dubiorum, quam solam nomine meæ Methodi vult intelligi. Quod planè idem est & non minus puerile, ac ineptum, quàm figmentum Cementarii sumentis: fossionem, quæ fit ad faciendâ edificiorum fundamenta, protota arte Architecti; & id omne quod ab eo construitur, tanquam pugnans cum ista fossione, reprehendentis.

Respondebat 3. Peccat atis illa contra finem, Dum nihil firmi construit; sed nec potest construere, cum ipsa sibi vias omnes ad opus faciendum occludat. Ipsemet vidisti, & expertus es, tuis in erroribus Ulysseis, quibus te, meque socium fatigasti. Contendebas te esse Architectum, aut habere artem Architecti: id verò minimè potuisti conficere, sed hæcisti in salebris, & vepribus; & quidem toties, ut meminisse vix possim, Quamquam & recordari proderit modò, ut responsioni huicce nostræ sum sit robur. En igitur summa capita quibus ipsa sibi ars illa nervos succidit, omnemque planè spem ad opus promovendum præcludit. 1. Nescis an infra superficiem terræ sit arena, vel saxum, adeoque nihilo plus debes fidere saxo (si cui tamen unquam saxo insistas) quàm arenæ. Hinc dubia omnia, & nutantia, & ipsæ structuræ infirmæ. Exempla non afferam, obi ipse, & percurre Apothecas memoriæ tuæ, & si quid repereris quod ea labe non sit infectum, profer: gratulabor. 2. Antequam invenerim solum firmum, infra quod nullam arenam mobilem esse sciam, nullosque Lemures ipsam commoventes, debeo omnia rejicere, & omnem omnino materiam habere suspectam, aut sanè, quæ vulgaris est Architectura & vetus, ante omnia definiendum est an sint, & quæ illæ tandem materiæ non rejiciendæ, deque illis in fossa retinendis monendi sunt fossiores. Hinc, perinde atque ex præcedenti, infirma omnia,

& ad constructionem ædificiorum prorsus inutilia. 3. Si quid sit quod vel minimum concuti possit, id voluntate planè in contrarium versa jam collapsum esse crede, & crede esse effodiendum, & utere fossa vacua tanquam fundamento. Hinc aditus omnes ad ædificationem præclusi. Quid enim speres ab illo, Nulla hîc jam est terra, Nulla arena, nulli lapides, & sexcenta istiusmodi? Neque verò dicas fossionem illam non esse perpetuam, sed justitii instar, ad tempus, & ad altitudinem quamdam, ut quoque in loco magis alta est arena. Esto enim sit ad tempus; at est eo tempore quo putas te ædificare, quo uteris fossæ vacuitate, & abuteris, perinde quasi ab ea ædificatio omnino pendeat, & in ea veluti necessario in stereomate consistat. At, ais, ea utor ut stylobatam & columnam stabiliam, ut solenne est aliis Architectis. An non illi machinas extemporaneas extruunt, iis utuntur, ut columnam elevent &c. ut supra.

In quibus etiam nihil est magis ridicule à Cementario, quàm ab Authore nostro excogitatum. Quod enim rejectione dubiorum non magis mihi vias præcluserim, ad cognitionem veritatis; quàm Architectus fossione, ad sacelli constructionem, satis declarant ea que postea demonstravi: vel certè aliquid in iis, aut falsum, aut incertum notare debuisset. Quod cum nec faciat, nec possit, ipsum inexcusabiliter hallucinari est confitendum. Nec magis unquam laboravi ut probarem me, siue rem cogitantem, esse mentem, quàm alter, ut probaret, se esse Architectum: sed sanè Author noster magno conatu, & labore nihil hîc probavit, nisi se mentem, saltem bonam, non habere. Nec ex eo quod metaphysica dubitatio eo usque procedat, ut quis supponat se nescire an somniet, an vigilet, magis sequitur eum nihil certi posse invenire, quàm ex eo quod Architectus dum fodere incipit, nondum sciat, an saxum, an argillam, an quid aliud infra arenam sit inventurus, sequitur illum ibi non posse saxum invenire, vel invento fidere non debere. Nec ex eo quod antequam quis sciat Deum existere, habeat occasionem dubitandi de omni re (nempe de omni re cujus claram perceptionem animo suo presentem non habet, ut aliquoties exposui) magis sequitur omnia esse ad vestigandum verum inutilia, quàm ex eo quod Architectus omnia ex fossis suis rejici curasset, antequam firmum solum esset inventum, sequebatur nulla ruderæ,

rudera, aut alia in ipsis fuisse, quæ sibi postea in jaciendis fundamentis usui fore judicaret. Nec magis ineptè errabat *Cementarius* dicendo, juxta vulgarem & veterem *Architecturam*, illa non esse ex fossis rejicienda, & de iis retinendis monendos esse fossores, quàm errat *Author noster*, tum dicendo ante omnia definiendum esse an sint, & quæ illæ tandem propositiones à dubitatione immunes: qui enim definiiri possent ab eo quem nullas adhuc nosse supponimus! Tum affirmando hoc esse præceptum vulgare, ac veteris *Philosophiæ*, in ea enim nihil tale reperitur. Nec magis insulsè fingebat *Cementarius Architectum* velle uti fossâ vacuâ pro fundamento, omnemque ejus ædificationem ab ea pendere. Quàm apertè hallucinatur *Author noster* dicendo me uti opposito ejus quod dubium est ut principio, & abuti abdicatis, perinde quasi ab iis veritas omnis pendeat, & in iis veluti necessario in stercomate consistat; immemor verborum quæ pro meis supra retulerat. Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falsum. Nec denique imperitiam suam magis declarabat *Cementarius fossam ad jacienda fundamenta excavatam comparando extemporaneæ machine*, cujus usus esset ad columnam erigendam; quàm *Author noster*, eidem machine comparando abdicatorem dubiorum.

Respondebat 4. *Ars illa peccat excessu.* Hoc est plus molitur, quam ab ea prudentiæ leges exigant, plus quàm ab ea quicquam mortalium deposcat. Petunt quidem nonnulli sibi ut firma ædificia construuntur, at profectò nemo repertus est hactenus, qui sibi satis esse non duxerit, si ædes, in quibus habitaret, æquè firmæ essent, ac ipsa terra, quæ nos sustinet, ut superflua sit omnis cura majoris alicujus firmitatis quærendæ. Præterea ut ad inambulandum certi sunt fines stabilitatis soli, qui sufficiant abundè, ut quisque supra illud tutò incedat, ita in domibus ædificandis certi sunt limites, quos qui attingit certus est &c. ut supra

Vbi quamvis injustè Architectus à Cementario culparetur, multò tamen injustius in re simili ab Authore nostro reprehendor. Verum enim est, in domibus construendis certos esse fines, infra summam firmitatem soli, ultra quos progredi operæ pretium esse non solet, iique varii sunt pro magnitudine molis construendæ: nam & humiliores

causa ipsi arena tuta imponantur, neque haec minus firma est, ad illas sustinendas, quam saxum, ad altas turres. Sed falsissimum est, in fundamentis Philosophiae statuendis tales esse aliquos dubitandi limites infra summam certitudinem, in quibus prudenter ac securè conquisceere possimus, Cum enim veritas in indivisibili consistat, potest contingere, ut quod non agnoscimus esse summe certum, quantumvis probabile appareat, sit plane falsum: nec sanè ille prudenter philosopharetur, qui ea scientiae omnis suae poneret fundamenta, quae cognosceret esse fortasse falsa. Et vero quid respondebit Scepticis, qui omnes dubitationis limites transcendunt: qua ratione ipsos refutabit? Nempe desperatis, aut damnatis annumerabit. Egregie certè: sed quibus illi cum interim annumerabunt? Neque putandum est eorum sectam dudum esse extinctam; viget enim hodie quàm maximè, ac ferè omnes, qui se aliquid ingenii praeceteris habere putant, nihil invenièntes in vulgari Philosophia quod ipsis satisficiat, aliamq; veriorè non videntes, ad Scepticam transfugiunt. Atque ii sunt praecipuè, qui Dei existentiam & humanae mentis immortalitatem sibi demonstrari exposcunt. Adeo ut valde mali exempli ea sint quae ab Authore nostro hic dicuntur, praesertim cum eruditus clueat, ostendunt enim ipsum non putare Atheorum Scepticorum errores posse refutari; atque ita illos quantum in se est fulcit, & confirmat. Quippe omnes hodierni Sceptici non dubitant quidem in praxi quin habeant caput, quin 2. & 3. faciant 5. & talia: sed disunt se tantum iis uti tanquam veris, quia sic apparent, non autem certo credere, quia nullis certis rationibus ad id impelluntur: Et quia non eodem modo ipsis apparet Deum existere, mentemque humanam esse immortalem, ideo his nequidem in praxi tanquam veris utendum putant, nisi prius sibi probata fuerint, rationibus magis certis, quàm sint ulla ex iis, ob quas apparentia omnia amplectuntur. Quae cum à me sic probata sint, & à nemine ante me, saltem quod sciam, nulla major, & indignior maledicentia excogitari posse mihi videtur, quam ea est Authoris nostri, dum in tota hac sua dissertatione, unum illum errorem in quo Scepticorum secta consistit, nempe nimiam dubitationem continuè mihi affingit, & sexcenties inculcat. Estque profecto liberalis in meis peccatis recensendis: etsi enim hic dicat laudem esse non vulgarem Metas promoverè, & vadum ab omnibus retro feculis

fæculis intentatum pervadere, nullamque habeat rationem suspicandi, hoc à me factum non esse, in eadem illa re de qua agit, ut mox ostendam, Hoc tamen ipsum pro peccato mihi apponit, Quia, inquit, est sanè laus eximia, at dum vadum vadari possit citra naufragium, Nempe vult à Lectoribus credi me ibi naufragium fecisse, sive errorem aliquem commisisse: quod tamen ipsemet nec credit, nec quidem ulla ratione suspicatur. Nam sanè si vel minimam excoritare potuisset rationem, ad suspicandum me aliquid errasse, in toto illo itinere, in quo mentem à cognitione propriæ existentia, ad cognitionem existentia Dei, & distinctionem sui ipsius à corpore, perduxi, procul dubio ipsam in dissertatione tam longa, tam verbosa, & rationum tam vacua non omisisset; longèque maluisset illam proferre, quam mutare questionem, ut semper fecit, quoties argumentum postulabat ut ea de re loqueretur, ac ineptè me inducere disputantem An res cogitans est Mens. Non habuit itaque rationem ullam ad suspicandum me aliquid errasse in iis, quæ asserui, & quibus Scepticorum dubitationem omnium primus everti, Fatetur hoc eximia laude dignum esse; Ac nihilominus satis habet frontis, ut hoc nomine me reprehendat, ipsamque illam dubitationem affingat, quæ cateris omnibus mortalibus qui eam nunquam refutarunt, meliori jure quam uni mihi tribui posset. Camentarius autem,

Respondebat 5. Peccat defectu. Hoc est dum plus molitur quàm sit par, nihil absolvit. Unum te volo testem, te judicem. Quid præstitisti apparatu illo magnifico? quid fossione illa tam solenni, a sed generali & generosa, ut ne quidem firmissimis lapidibus pepercis, nisi hoc tritum, Saxum, quod invenitur infra omnem arenam, est solidum & firmum? Hoc inquam ita vel plebeculæ familiare &c. ut supra.

Hicque expectabam, tum à Camentario, tum etiam ab Authore nostro, ut aliquid probaretur: Sed ut ille petebat tantum quid Architectus præstitisset fossione, nisi quod saxum retexisset, dissimulando ipsam ei saxo sacellum suum superstruxisse; ita noster quarit dumtaxat quid præstiterim dubiorum rejectione, nisi hoc tritum Cogito, sum: quia nempe pro nihilo ducit, quod ex his, & Dei existentiam, & reliqua multa demonstrarim. Atque unum me vult testem,

tam insignis scilicet audaciae suae; ut & alibi, de aliis etiam non veris, ait Credere ad unum omnes. Vbiq; pulpita resonare. Se à præceptoribus suis accepisse, illosque ab aliis, jam inde ab Adamo & talia. Quibus non major debetur fides, quam juramentis quorundam hominum, qui eò pluribus uti solent, quo id, quod volunt persuadere, magis incredibile, ac falsum putant. Alter vero.

Respondebat 6. Peccat commune peccatum, quod in cæteris arguit. Nempe miratur mortales omnes omninò hæc dicere, & ponere tam confidenter, Satis firma est arena quæ nos sustinet. Hoc solum in quo stamus non movetur &c. Et se ipsam non miratur, dum pari confidentia dicit, Arena est rejicienda &c.

Quod non magis erat ineptum, quam quod Author noster in re simili affirmat.

Respondebat 7. Peccat peculiare sibi peccatum. Nempe quod cæteri hominum aliquatenus firmum habent, & sufficienter, terram in qua stamus, arenam, lapides; illa singulari sibi consilio oppositum, fossam scilicet ex qua arena lapides & reliqua sublata sunt, non modò pro re firma, sed pro tam firma, ut in ea fundari possit solidissimum sacellum, sumit, coque nititur usque eò, ut hoc si fulcrum removeris in vultum procumbat.

Vbi non magis hallucinatur, quam Author noster, dum immemor est verborum Nec pones, nec negabis, &c.

Respondebat 8. Peccat imprudens. Nempe non advertens instabilitatem soli esse gladium ancipitem, dum alteram fugit aciem, ab altera læditur. Arena non est illi solum satis stabile; quia illam removet, & ponit oppositum, fossam scilicet arena vacuam, atque in hac fossa tanquam si esset res firma, dum imprudens nititur, vulneratur.

Vbi rursus meminisse tantum oportet verborum, Nec pones nec negabis. Hocque de gladio dignius est sapientia Cæmentarii, quam Authoris nostri.

Respondebat 9. Peccat prudens, dum sciens, ac volens, & monita occæcat sese, & voluntaria rejectione eorum, quæ sunt necessaria ad ædificandas domos, sua deludi se finit regula,

non

non modò id conficiens quod non intendit, sed illud etiam, quod maximè reformidat.

Quod quam verum esset de Architecto constructio sacelli; & quam simile verum sit de me, que demonstravi declarant.

Respondebat 10. Peccat eommissione, dum, quod vetat solenni edicto, redit ad vetera, & contra leges fossionis, res mit rejecta. Sat recordaris.

Quod imitando Author noster non recordatur verborum Nec pones, nec negabis &c. Alioqui enim qua fronte fingeret, id solenni edicto vetitum, quod nequidem negandum esse prius dixit.

Respondebat 11. Peccat omissione, dum quod præscribit, uti firmamentum; Summoperè cavendum est, ne quid ut verum admittamus, quod non possimus probare verum esse, non semel prætergreditur, impune assumens, uti summè certum & verum, nec probans, Arenosum solum non satis firmum est ad ædificia sustinenda, & alia id genus.

Vbi planè, ut Author noster, hallucinabatur, applicans fossioni, ut noster dubiorum rejectioni, quod pertinet tantum ad structionem, tam adificiorum, quam Philosophia: Verissimum enim est nihil admittendum esse ut verum, quod non possimus probare esse verum, cum de eo statuendo, vel affirmando questio est; sed cum tantum de effodiendo, vel abdicando, sufficit quod suspicemur.

Respondebat 12. Ars illa aut nihil habet boni, aut nihil novi, plurimum verò superflui. Etenim; 1. si dicat, sua illa rejectione arenæ se intelligere fossionem illam qua cæteri utuntur Architecti, dum arenam non rejiciunt, nisi quatenus non est satis firma ad ædificiorum molem sustinendam, Boni aliquid dicet, sed nihil novi, nec nova erit illa fossio, sed vetus, & omnium Architectorum ad unum.

2. Si fossionè illa arenæ ita velit amandari omnem arenam, ut tollatur, & nihil ejus retineatur, & ea tanquam nulla, aut ejus opposito, nempe vacuitate loci quem illa prius implebat, tanquam re solida & firma utamur; Novi dicet aliquid, sed nihil Boni, eritque fossio illa quidem nova, sed spuria.

3. Si dicat se vi & momento rationum id conficere certò & evidenter, Ego sum peritus Architecturæ, illamque exerceo;

& ta.

& tamen qua talis nec sum Architectus, nec Cæmentarius, nec bajulus, sed res ab iis sic abducta, ut possim intelligi, nondum intellectis illis, perinde atque intelligitur animal, sive res sentiens, nondum intellecta re hinniente, rugiente, &c. Boni aliquid dicet, sed nihil Novi, cum id ubique compitâ resonent, ac disertis verbis doceant quotquot homines aliquos censeant Architecturæ esse peritos; ac, si Architectura etiam parietum constructionem complectitur, ut illi quoque Architecturam sciant, qui calcem cum arena temperant, qui lapides cædunt, qui materiam apportant, quotquot existimant operarios id agere, hoc est ad unum omnes.

4. Si dicat probatum à se rationibus validis, & meditatis se revera existere, & esse Architecturæ peritum, & dum existit, non existere reapse Architectum, non Cæmentarium, non bajulum. Novi dicet aliquid, sed nihil boni, & nihilo plus quam si diceret existere animal, nec esse tamen leonem, aut vulpem, &c.

5. Si dicat se ædificare, hoc est Architectura uti in ædificiis construendis, & sic ædificare ut suam illam actionem actu reflexo intueatur, & consideret, adeòque sciat & consideret se ædificare (quod verè est esse conscium, & actus alicujus habere conscientiam) id verò esse proprium Architecturæ, sive artis quæ sit posita supra peritiam bajulorum, eoque pacto se esse Architectum, dicet quod nondum dixit, & quod debuit dicere, & quod expectabam ut diceret, & quod sapius sapè, ubi vidi parturientem sed inani conatu, volui suggerere, dicet inquam boni aliquid sed novi nihil, cum illud nos à nostris olim præceptoribus acceperimus, & illi à suis, atque opinor alii ab aliis, jam inde ab Adamo.

Id porro si dicat, quæ & quanta supererunt? quæ redundabunt? quanta bartologia? quæ machinæ aut ad pompam aut ad præstigias? Quorsum arenæ instabilitas, & terræ commotiones, & Lemures, sive inania terriculamenta? quis finis fossionis illius adeò profundæ, ut ne nobis plus residui esse patiatur quam hilum? Cur peregrinationes tam longæ, ita diuturnæ, exteris in oras, procul à sensibus, umbras inter & spectra? Quid faciunt
illa

illa tandem ad stabiliendum sacellum, perinde quasi stare illud non possit, nisi omnia susque deque vertantur? sed cur interpolationes materiaram tot ac tantæ, ut veteres ponantur, eligantur novæ, iisque abjectis rursum veteres assumantur? An fortè, ut dum sumus in templo, vel coram magnatibus, aliter nos gerere debemus, quàm in gurgustio vel popina, ita hæ novorum arcanorum novæ sunt cerimonix? At quin illa procul amissis ambagibus, nitidè, clarè, breviter, sic verbo veritatem exhibuit: *Ædifico, habeo istius ædificationis conscientiam, ergo sum Architectus?*

6. Denique si dicat do mos construere, earum cubicula, cellas, porticus, janus, fenestras, columnas, & reliqua mente præordinare, disponere, ac deinde ad ea construenda materiariis latomis, cæmentariis, scandulariis, bajulis, operariisque cæteris præesse, ipsorumque opera dirigere, ita esse proprium Architecti, ut nulli profus alii artifices id possint, novi dicet aliquid, sed nihil boni, & illud quidem gratis & ingratis, nisi fors aliquid afferat & abscondit (quod unum superest perfugium) tuo tempore velut è machina stupentibus exhibendum. At illud quamdiu est, ex quo expectatur? ut planè sit desperandum.

Resp. ult. Hic vereris opinor arti illi tuæ, quam amas, quam amplecteris. Ignosco, quam uti filiulam oscularis tuam, times ut ne, quia tot peccatorum feci ream, quia ut ipse vides, rimas agit & undique diffluit, veteres ad testas abjiciendam putem. Ne vereare, amicus sum. Vincam expectationem tuam, aut sanè fallam; Silebo & expectabo. Novi te, & aciem ingenii tui acrem, ac perspicacem. Ubi temporis aliquid ad meditando acceperis, ac maximè ubi regulam tuam fidam secreto in recessu consulueris, pulverem excuties, sordes ablueteriam, & politam Architecturam nostris sistes aspectibus. Interea hoc habe, meque audi tuis dum quæsitis pergo respondere, iisque complector benè multa, quæ brevitatis studio perstrinxi leviter, ut ea, quæ fornices attinent quæ fenestrarum aperturas, quæ columnas, quæ porticus, & similia. Sed en Pro-
gramma novæ Comœdiæ.

An possit instaurari Architectura.

Quæris 3. an * Ad quæ verba cum pervenisset, aliquot ejus amici, videntes nimiam invidentiam, & odium, quibus percelleretur, jam planè in morbum transisse, non passi sunt ipsum diutius ita in plateis declamare, sed protinus ad Medicum deduxerunt.

Ego certè non ausim quidquam tale de Authore nostro suspicari: sed pergam tantum hic notare, quàm accuratè illum in omnibus sit imitatus. Eodem planè modo agit judicem, integerrimum scilicet, ac valdè circumspèctè ac religiosè caventem, ne quid temerè pronunciet, Cum postquam undecies me condemnavit, ob id unum quod dubia rejecerim, ad certa stabilienda; & quasi fossas fecerim, ad jacienda ædificii fundamenta, duodecima demum vice rem examinat, aitque 1. Si eam intellexerim, ut revera scit me intellexisse, patetque ex verbis Nec pones nec negabis &c. ab ipso mihi tributis; tunc quidem me aliquid Boni habere sed nihil Novi; 2. Si verò intellexerim alio illo modo, ex quo præcedentia undecim peccata desumpsit, & quem tamen ab omni sensu meo tam remotum esse novit, ut supra in 3. §. prima suæ quæstionis induxerit me de ipso cum admiratione ac risu dicentem, Id sano homini quî veniat in mentem? Tunc me scilicet aliquid Novi habere sed nihil Boni. Quis unquam in conviciando, non dicam tam impudens, tam mendax, tam veri omnis verisimilisque contemptor; sed tam imprudens & immemor fuit, ut in meditata, atque elaborata dissertatione, sexcenties unam & eandem opinionem alicui exprobraret, à qua fassus esset, in principio ejusdem dissertationis, illum ipsum, cui eam exprobrabat, ad eò abhorrere, ut ipsam nulli homini sano in mentem venire posse putaret?

Quantum ad quæstiones quæ sequuntur (n. 3. 4. 5.) tam apud Authorem nostrum quàm apud Camentarium, nihil planè ad rem pertinent, nec à me vel Architecto unquam sunt motæ; Sed verisimile est ipsas primùm à Camentario fuisse excogitatas, ut, cum nihil eorum quæ ab Architecto facta fuerant auderet attingere, ne imperitiam suam nimis declararet, aliquid tamen amplius quam solam ejus fossionem reprehendere videretur; Authoremque nostrum
etiam

etiam hac in parte esse imitatum. 3. Cum enim ait, rem cogitantem posse intelligi non intellecta mente, nec animo, nec corpore, non melius philosophatur quam Camentarius, cum ait Architectura peritum non esse magis Architectum, quam Camentarium, aut Bajulum, & sine ullo ex iis posse intelligi. 4. Ut etiam sanè equè ineptum est, dicere rem cogitantem existere non existente mente, quam Architectura peritum non existente Architecto (saltem cum sumitur nomen mentis ut illud usu consentiente à me sumi significavi) Et non magis repugnat rem cogitantem existere sine corpore, quam Architectura peritum sine Camentario, vel Bajulo. 5. Item cum ait non sufficere, quòd substantia aliqua sit cogitans, ut sit posita supra materiam, & planè spiritualis, quam solam vult vocari mentem; sed insuper requiri ut actu reflexo cogitet se cogitare, sive habeat cogitationis suae conscientiam, aequè hallucinatur ac Camentarius, cum ait Architectura peritum debere actu reflexo considerare se habere illam peritiam, priusquam esse possit Architectus: Etsi enim revera nemo sit Architectus qui non sapè considerarit, aut saltem considerare potuerit, se habere adificandi peritiam, manifestum tamen est istam considerationem non requiri ut sit Architectus: Nec magis etiam similis consideratio, sive reflexio requiritur, ut substantia cogitans sit posita supra materiam. Etenim prima quævis cogitatio per quam aliquid advertimus, non magis differt à secunda per quam advertimus nos istud prius advertisse: quàm hæc à tertia per quam advertimus nos advertisse: nec ulla vel minima ratio afferri potest, si prima concedatur rei corporea, cur non etiam secunda. Quapropter notandum est Authorem nostrum multò periculosius errare hac in parte quam Camentarium: tollendo enim veram & maximè intelligibilem differentiam, quæ est inter res corporæas & incorporeas, quod nempe hæc cogitent, illa non item, & aliam in ejus locum substituendo, quæ nullo modo essentialis videri potest, quod nempe hæc considerent se cogitare, illa non considerent, facit omne quod in se est ad impediendum ne realis humanae mentis à corpore distinctio intelligatur. 6. Minus etiam est excusandus quod brutorum animalium cause faveat, eisque non minus quam hominibus cogitationem tribui velit, quam Camentarius quod sibi, & sui similibus, Architectura peritiam, non minus quam Architectis arrogare sit conatus.

Ac denique in omnibus satis apparet, utrumque eodem modo, non quid verum aut verisimile esset cogitasse, sed tantummodo quid fingi posset ad detrahendum de inimico, illumque apud eos qui ipsum non nosset, nec de rei veritate curiosius inquirere curarent, ut plane imperitum & stultum describendum. Et quidem appositè Historicus Cementarii, ad insanam ejus invidiam exprimendam refert illum Architecti fossionem, ut apparatus magnificum, extulisse, saxum verè fossione ista resectum, sacellumque ipsi superstructum, ut rem nullius momenti contempsisse; nec minus tamen pro amicitia, & singulari erga ipsum voluntate gratias egisse, &c. Itemque in conclusione inducit ipsum egregia hac epiphonemata proferentem. Id porro si dicat, quæ & quanta supererunt? quæ redundabunt? quanta battologia? quæ machinæ aut ad pompam aut ad præstigias? &c. Et paulò post. Hic vereris opinor arti illi tuæ, quam amas, quam amplecteris. Ignosco &c. Itemque Ne vereare amicus sum &c. Hac enim omnia Cementarii morbum tam graphicè representant, ut nihil ad id aptius ab ullo poëta fingi potuisse videatur. At mirum est Authorem nostrum eadem omnia tanto cum affectu imitari, ut quid ipse agat non advertat, illoque cogitationis actu reflexo, quo mox agebat homines à brutis distingui, non utatur. Non enim profecto diceret nimium esse apparatus verborum iru meis scriptis, si consideraret quanto majorem habeat, ad unicam dubitationem de qua egi, non dico impugnandam, quia nullis rationibus impugnat, sed, liceat uti verbo duriusculo, quia nullum aliud aequè aptum ad rei veritatem exprimendam occurrit, allatranda, quàm ego ad eandem proponendam. Nec etiam battologia meminisset, si adverteret quàm proluxa, quàm superflua, quàm inani loquacitate usus sit in tota sua Dissertatione, in cujus tamen fine affirmat se brevitati studuisse. Quia vero ibidem ait se mihi esse amicum, ut quam amicissimè cum ipso agam, quemadmodum Cementarius ab amicis suis ad Medicum ductus fuit, ita ego hunc nostrum Superiori suo commendabo.

Admodum.

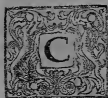
Admodum Reverendo Patri

P A T R I D I N E T

Societatis Iesu

Præposito provinciali per Franciam

R E N A T V S D E S C A R T E S S. D.

Um nuper R. P. Mercenno per literas significassem me valde cupere, ut dissertatio, quam audiebam à R. P. * in me scriptam esse, vel ab ipso R. P. * in lucem ederetur, vel saltem ad me mitteretur, ut eam cum reliquis objectionibus ab aliis ad me missis edi curarem, rogassemque ut hoc, vel ab illo, vel certè, quia æquissimum esse judicabam, à Reverentia tua impetrare conaretur: Respondit se literas illas meas R. tuæ legendas tradidisse; ipsasque non modò tibi fuisse gratas; sed & multa singularis prudentiæ, humanitatis, ac benevolentia erga me tuæ signa sibi à te esse demonstrata. Hocque etiam re sum expertus, quia statim postea ista dissertatio ad me fuit missa. Quæ me non modò ad agendas tibi maximas gratias impellunt, sed etiam ad opinionem meam de illa dissertatione liberè aperiendam, simulque ad consilium de studiorum meorum instituto petendum invitant. Equidem cum primùm illam in manibus meis tenui, tanquam de magno thesauro gaudebam: Nihil enim mihi optatius est quàm, vel opinionum meorum certitudinem experiri, si fortè à magnis viris examinata nulla in parte falsæ reperiantur; vel saltem errorum admoneri, ut ipsos emendem. Et quemadmodum in corporibus bene constitutis talis est partium omnium inter se communicatio & consensus, ut singula non suis privatis viribus tantùm utantur; sed præcipuè etiam commune quoddam sit totius robur, quod ad unamquamque dum operatur accedit: Ita cum scirem quàm arcta

soleat esse inter omnes vestros animorum conjunctio, non unius R. P. * dissertationem, sed totius Societatis æquum, & accuratum de opinionibus meis judicium habere me arbitrabar. Vbi verò illam legi plane obstupui, & longe aliud mihi de ipsa credendum esse cognovi. Nam sane, si profecta esset ab Authore, qui eodem spiritu, quò tota vestra Societas, regeretur, major, aut saltem non minor in ea benignitas, & mansuetudo, & modestia, quàm in privatorum eadem de re scriptis, appareret: At contra si cum aliorum in meas meditationes objectionibus conferatur, nemo non credit illas potius à Religiosis factas; hanc tamen tanta cum acerbitate scriptam esse, ut ne privatum quidem, & nullis specialibus votis magis quàm reliquos homines ad virtutem impulsum decere possit. Appareret etiam amor Dei, ejusque promovendæ gloriæ desiderium ardens: At contra principia ex quibus existentiam Dei & humanæ animæ à corpore distinctionem deduxi, magno in ea studio, contra rationem ac veritatem, falsa authoritate ac figmentis impugnantur. Appareret quoque doctrina, & ratio, & ingenium: At, nisi forsàn latinæ linguæ notitiam, qualem olim plebecula Romæ habebat, pro doctrinâ numeremus, nullam plane in ea inveni; nullumque ratiocinium non illegitimum, aut falsum; nec etiam ullum acumen ingenii, quod non cæmentario dignius sit, quàm patre Societatis. Omitto prudentiam, cæterasque virtutes, quæ cum in societate vestra eximæ sint, nullæ tamen in ista Dissertatione apparent, nec ullum vel minimum sui odorem in ipsam transfuderunt. Sed appareret saltem veritatis reverentia, & probitas, & candor: At contra patet ex notis, quas ei adjunxi, nullum convicium fingi posse ab omni veri specie magis remotum, quàm id totum quod mihi in ipsa exprobratur. Ac proinde ut magna unius partis à communi totius corporis lege dissensio indicat ipsam morbo aliquo sibi peculiari laborare; ita omnino ex dissertatione R. P. * manifestum est ipsum ea sanitate non frui, quæ in reliquo vestro corpore existit. Neque verò minoris facimus, vel caput, vel totum hominem, ob id quod fortè pravi humores; contra ejus voluntatem, ac citra cupam, in pedem, aut digitum influxerint; sed contra æstima-

mus constantiam, ac virtutem cum dolore curationis ferre non recusat: Et nemo unquam contempfit C. Marium quod varices in cruribus haberet; sed non minus sæpe laudatur quod unam forti animo secari sit passus, quàm op septem suos consulatus, & plurimas victorias ab hostibus reportatas. Eodemque modo, cum non ignorem quàm pio & paterno affectu omnes tuos prosequaris, quòd deterior dissertatio illa mihi videtur, eò pluris facio integritatem, ac prudentiam tuam, quòd illam ad me mitti volueris, eòque magis totam Societatem suspicio, & colo. Sed quia ipsemet R. P.* suam Dissertationem ad me mittendam dedit, ne temere videar id iudicare illum spontè non fecisse, quid me ad hoc credendum impellat, & simul omnia quæ mihi hæcenus cum ipso intercesserunt enarrabo. Scripsit jam antè anno 1640. alios quosdam in me tractatus de Opticis, quos audiò ipsum discipulis suis legisse, ac etiam exscribendos dedisse, non fortè omnibus, id enim ignoro, sed saltem nonnullis (nempe, ut credibile est, maxime charis & fidelibus, cum enim ab uno, in cuius manibus visi fuerant, exemplar peti curassem, non potuit impetrari) Deinde theses de iis edidit, quas per triduum in collegio vestro Parisiensi, magno cum apparatu, & insolita cèlebritate ventilavit: Vbi quidè de nonnullis etiam aliis rebus, sed præcipue de meis opinionibus disputavit, multasque de me (nempe haud difficiles de absente) victorias reportavit. Quin & vidi velitationem, sive præfationem istarum disputationum initio recitatam, & à R. P.* elucubratam, in qua de nulla plane alia re quàm de me impugnando agebatur, & nullum tamen verbum ut meum reprehendebatur, quod unquam scripserim aut cogitarem, quodque non sit tam aperte absurdum, ut non magis, quam ea quæ in dissertatione mihi affingit, ulli homini sano venire possit in mentem, ut notis in ipsam factis, & ad authorem quem nondum sciebam esse ex Societate, privatim missis, tunc explicui. In thesibus autem non modò quasdam meas opiniones falsas esse aiebat, quod sane cuilibet licet, præsertim si rationes habeat ad id probandum; sed etiam, ut candore solito uteretur, verborum quorundam significationes mutabat, ut exempli cau-

sa angulo, qui hætenus ab opticis *Refractus* fuit appellatus; dabat nomen anguli *Refractionis*, pari acumine, quo in sua Dissertatione per corpus dicit à se intelligi id quod cogitat, & per animam id quod est extensum; Atque hujus artificii ope, nonnulla mea inventa, verbis, à meis valde diversis, expressa, tanquam sua proferebat, meque, tanquam si de illis aliud quid plane ineptum sensissem, arguebat. Quorum ubi fui admonitus, dedi statim literas ad R. P. Rectorem ejus Collegii, quibus rogabam, *ut quandoquidem opiniones mea digna vise fuerant que ibi publicè refutarentur, me quoque non indignum judicaret ad quem refutationes istas mitteret, quique inter vestros discipulos censeri possem;* Aliaque multa addebam quibus omninò mihi videbar id debere impetrare, ut inter cætera, *quòd longè malim à vestris quàm ab ullis aliis doceri, quia vos ut Præceptores adhuc meos, & totius mea primæ ætatis institutores unicos, summopere colo & observo; Quodque tam expressè in Dissertatione de Methodo pag. 75. rogârim omnes ut me errorum quos in scriptis meis invenirent monere dignarentur, tamque paratum ad illos emendandos me esse ostenderim, ut non putârim quemquam fore, præsertim religiosam vitam professum, qui me mallet absentem apud alios erroris condemnare, quàm mihi met ipsi meos errores ostendere, de cujus saltem charitate erga proximum non mihi liceret dubitare.* Ad quæ, non ipse R. P. Rector, sed R. P. * principio respondit se tractatus suos, sive rationes quibus meas opiniones impugnabat, intra octiduum esse missurum; Ac paulò post alii quidam Patres Societatis idem intra sex menses ejus nomine promiserunt: fortè quia cum tractatus istos non probarent (expressè enim eorum quæ ab illo in me suscepta fuerant conscios se non fuisse fatebantur) id temporis ad illos emendandos requirebant; Ac denique R. P. * literas ad me dedit, non solum sua manu scriptas, sed etiam communi Societatis sigillo munitas, ut tunc tandem illum ex Superiorum voluntate scribere appareret: iisque significavit 1. sibi à R. P. Rectore præceptum esse, *ut cum literas quas ad illum scripseram se præsertim spectarent, ipse ad eas responderet, si que instituti rationem aperiret.* 2. Nullum à se suscipi, sed nec iri susceptum peculiare prælium adversus meas opiniones, 3. Quod nihil dedit

*ædisset petitioni quam proposui Methodi p. 75. id suæ tribuendum ignorantia, quia Methodum non perlegerat. 4. De Notis meis in suam prolusionem se nihil addere, ab eo quod pridem significarat, fuissetque scripturus, nisi aliter suavisent amici, hoc est, nihil omnino, quia nihil antea significarat, nisi tantum se rationes, quas contra me habebat, esse missurum, adeo ut tantum per hæc verba declararet se nunquam eas esse missurum, quia disuasferant amici. Ex quibus omnibus etsi erat manifestum illum summo de me maledicendi studio flagrâsse; Idque privato consilio, & non consentientibus reliquis Patribus Societatis suscepisse, ac proinde alio quam vos spiritu agi; Et denique nihil minus velle, quam ut ea videam, quæ in me scribit: Etsi etiam mihi valde indignum videretur hominem religiosum, cum quo nulla mihi unquam inimicitia, nec quidem notitia intercesserat, tam publicè, tam apertè, tam insolenter de me maledixisse, nihilque aliud habere excusationis, quam quod diceret se Dissertationem meam de Methodo non legisse, quod quàm verum esset, clarè patebat ex eo, quod Analysin meam, tum in thesibus, tum in prolusione, aliquoties reprehendisset, quamvis nullibi de ipsa egissem, nec quidem nomen Analyseos scripvissem, præterquam in ea Dissertatione de Methodo quam se non legisse fingebat. Verumtamen quia se in posterum quieturum esse promittebat, libenter præterita dissimulabam. Et minimè mirabar R. P. Rectorem nihil severius pro prima vice in illum decrevisse, quàm ut ipsemet mihi facti sui rationem aperiret, atque ita non occultè fateretur, se nihil eorum, quæ contra me in thesibus, disputatione, ac tractatibus suis magno cum fastu protulerat, coram me tueri posse; nihilque habere, quod ad Notas, quas in ejus velitationem scripseram; responderet. At certè miror hunc R. P. * tanto me laceffendi desiderio artivisse, ut quamvis ei prior illa velitatio tam parum fœliciter successisset; atque ex quo nullum se peculiare prælium in meas opiniones suscepturum esse promiserat, nihil mihi novi cum illo, vel alio ullo ex vestris intercessisset, Dissertationem tamen suam postea scripserit. Nisi enim in ea peculiare prælium adversus meas opiniones contineatur; ne-*

scio certè quidnam sit in opiniones alicujus præliari : Nisi for-
 san eo nomine se excuset, quod non reverà meas opiniones, sed
 alias planè insanas mihi à se per calumniam affectas impugnet;
 Vel etiam quod non sperarit illam unquam ad manus meas esse
 perventuram. Nam sane patet ex stylo non eo instituto fuisse
 conscriptam, ut objectionibus in meas Meditationes factis an-
 numeraretur; Patetque etiam ex aliis illis tractatibus quos
 à me noluit videri, quid enim inis pejus quàm in ipsa potuit
 esse? Patet denique ex mira ejus licentia opiniones à meis
 quammaximè diversas mihi affingendi: neque enim tanta
 usus fuisset, si hoc sibi unquam à me publice exprobratum iri
 putasset. Ideoque quod ipsam acceperim non sane illi, sed
 Societati, actibi, maximas gratias habeo, atque ago, Vellemque
 ut ea qualiscunque occasio, quæ mihi nunc datur gratiam re-
 ferendi, cum ejus in me injuriarum dissimulatione, potius
 quàm cum aliqua ultione, conjungi posset: ne id mea causâ fa-
 cere videar, quod revera non committerem, nisi etiam ad lau-
 dem Societatis, & tuam, veritatumque scitu perutilium pate-
 factionem conducere existimarem. Sed cum R. P. * Mathe-
 sim doceat in vestro Collegio Parisiensi, quod spectari potest
 ut primarium totius orbis terrarum, Mathesis autem sit facul-
 tas, qua ego præcipue uti dicor, ut nullus est in tota vestra So-
 cietate qui auctoritate sua plus possit ad meas opiniones impu-
 gnandas, ita nullus etiam est cujus errores ea in re admissi faci-
 lius vobis omnibus tribuerentur, si de ipsis tacerem. Multi
 enim sibi persuaderent illum unum ex universo vestro corpore
 fuisse delectum, ad judicium de meis ferendum, ideoque non
 minus ei soli, quàm vobis omnibus simul sumptis, hac de re
 credi oportere; nec etiam aliter de vobis, quàm de ipso esse ju-
 dicandum. Ac præterea consilium sequutus est ut ad cogniti-
 onè veritatis aliquandiu impediendam & retardandam valde
 efficax, sic ad ipsam planè suppressendam non sufficiens, quod-
 que cum tandem detegeretur nullo vobis honori esset. Quippe
 non conatus est meas opiniones rationibus refutare, sed alias
 plane ineptas & absurdas, verbis ferè meis expressas, pro meis
 proposuit, ac tanquam refutatione indignas derisit. Quo artifi-
 cio

ciofacilè omnes eos, qui me non norunt, nec scripta mea viderunt, ab iis legendis avertisset; ac etiam eos, qui viderunt quidè, sed nondum satis intelligunt, hoc est, fere omnes qui viderunt, ab ipsis ulterius examinandis revocâisset; nunquam enim suspicari fuissent hominem religiosum, præsertim ex vestra Societate, adeò confidenter opiniones pro meis proponere, & irridere, quæ revera meæ non essent. Atque ad hoc multum juvisset, quod suam dissertationem non palam omnibus, sed privatim tantum amicis suis lectitâisset: ita enim facile cavisset, ne ulli eam viderent, qui possent ejus signa dignoscere: ac ceteri majorem ei fidem ideo habuissent, quod putâissent, eum nolle ipsam in lucem edere ne famæ meæ noceret, ac mihi esse amicis. Nec interim fuisset periculum ne à non satis multis legeretur: Nam si tantum Sociis suis, in vestro Parisiensi Collegio, id quod sperabat persuasisset, hinc facilè ad omnes alios vestræ Societatis, toto orbe sparsos, eadem opinio transiisset; atque ab his etiam ad alios homines ferè omnes qui Societatis vestræ autoritati credidissent. Nec sanè mirarer si hoc contigisset: nam cum vestri sint semper suis quisque studiis quammaximè occupati, fieri non potest, ut singuli examinent omnes novos libros, qui quotidie magno numero prodeunt in lucem, sed crediderim expectari judicium ejus qui primus ex Societate quemque librum legendum suscipit, ac prout ille de eo judicat, ceteros postea, vel etiam legere, vel abstinere. Iamque mihi videor ejus rei fecisse experimentum circa tractatum quem edidi de Meteoris; cum enim partem Philosophiæ contineret, quæ nisi admodum fallor accuratius, & verius in ipso explicatur, quàm in ullis scriptis aliorum, nullam puto esse causam cur Philosophi, qui Meteora singulis annis in unoquoque ex vestris Collegiis docent, illum prætermittant, quàm quia forte, falsis de me R. P. * judicii credentes, nunquam legeront. At quando tantum illa ex meis, quæ ad Physicam aut Mathesim pertinebant, impugnavit, parum curavi; cum autem in sua Dissertatione principia illa Metaphysica, quorum ope Dei existentiam, realemque humanæ animæ à corpore distinctionem demonstravi, non rationibus, sed maledictis evertenda susceperit,

harum veritatum cognitio tanti est momenti, ut nemini probo possit displicere, quod ea quæ de illis scripsi pro viribus defendam. Nec sanè difficulter id præstabo, cum enim mihi nihil aliud quàm nimiam dubitationem objecerit, non opus est ad ostendendum quàm injustè ipsam mihi affingat, ut referam loca omnia mearum Meditationum, in quibus eam diligenter, ac, ni fallor, accuratius quàm ullus alius cujus scripta habeamus, refutavi & sustuli; Sed satis est si moneam ejus quod expresse scripsi initio meæ responsionis ad tertias Objectiones, Nempe nullas dubitandi rationes fuisse à me propositas, eo fine ut ipsas persuaderem, sed contrà ut refutarem: eodem planè modo quo Medicinæ scriptores morbos describunt quorum curandorum Methodum volunt docere. Quis tam audax, & tam impudens in calumniando unquam fuit, ut accusaret Hippocratem, aut Galenum, quod causas ex quibus morbi nasci solent exponant, atque inde concluderet, ipsos nihil aliud docere quàm Methodum ægrotandi? Certè qui tantam in R. P. * audaciam fuisse sciunt, non facile sibi persuaderent ipsum hac in re privato tantùm consilio usum esse, nisi ego ipse testarer; notumque facerem quo pacto, & ea quæ prius in me scripserat non probata sint à vestris, & ultima ejus dissertatio tuo jussu ad me fuerit missa: Quod cum nullibi commodius possim quàm in hac epistola, non abs re esse puto eam simul cum notis meis in Dissertationem, edi curare.

Atque, ut ego etiam ex ipsa fructum percipiam dicam hinc aliquid de Philosophia quam conscribo, & quam, nisi quid obstiterit, post annum unum aut alterum in lucem edere decrevi. Cum anno 1637. nonnulla ejus specimina vulgarem nihil non facere conatus sum ut præcaverem invidiam, quam mihi, licet indigno, imminere advertebam; Hæc causa fuit cur nomen meum istis speciminibus præfigi noluerim, non, ut quibusdam forte visum est, quod rationibus in iis contentis non fiderem, vel eorum me puderet; Hæcque etiam fuit causa, cur declararem expressis verbis in Dissertatione de Methodo pag. 66. mihi non in animo esse ut dum viverem Philosophia mea vulgaretur. Quo in instituto adhuc manerem, si ut sperabam,

& ratio postulabat, hoc me, saltem aliqua ex parte, invidia liberasset. At plane secus accidit: Ea enim est fortuna speciminum meorum, ut, quamvis non à multis intelligi potuerint, quia tamen à nonnullis, iisque maximè ingeniosis, & doctis, qui ea dignati sunt examinare curiosius, multas veritates, nondum antè vulgatas, continere comperta sunt, hæc fama transierit ad multos, qui statim ideò sibi persuaserunt me aliquid in Philosophia certi, & nullis controversiis obnoxii posse explicare. Unde sequutum est, ut maxima quidem pars, nempe non tantum ii qui extra scholas liberè philosophantur, sed plerique etiam ex iis qui docent, præsertim juniores, & qui magis ingenio, quàm immeritè doctrinæ famâ, nituntur, ac verbo omnes qui amant veritatem, integram à me Philosophiam in lucem edi optârint; Sed alia pars, ii scilicet qui docti videri malunt quàm esse, jamque aliquod nomen inter eruditos ex eo se habere putant, quod de scholæ controversiis acriter disputare didicerint, timentes ne detecta veritate controversiæ istæ abrogenentur, ac simul eorum doctrina omnis abeat in contemptum, meæque Philosophiæ editione veritatem detectum iri existimantes, non ausi quidem sunt apertè ostendere se non cupere ut ederetur, sed summâ in me invidiâ exarserunt. Et quidem perfacile mihi fuit hos ab aliis distinguere: qui enim Philosophiam meam optârunt, optime recordati sunt, me de illa, dum viverem, non vulganda consilium sumpsisse, ac nonnulli etiam sunt conquesti, quod eam mallem nepotibus quàm coævis meis concedere, quanquam omnes ingenii, causam cur id facerem advertentes, & mihi non deesse voluntatem publicis commodis serviendis, non ideo minus me amârint? Qui autem ipsam timuerunt, nullo modo id recordati sunt, aut saltem credere noluerunt, sed contrà supposuerunt, eius me editionem promississe. Hinc vocabar apud illos *celebris promissor*; Hinc comparabar nonnullis, qui librorum, quos à se scribi simulabant, editionem per multos annos frustra minati sunt? Hincq; etiam R. P. * ait hoc *tandiu à me expectari, ut deinceps sit desperandum*: ridiculè profectò, si putat aliquid ab homine nondum sene potuisse diu expectari, quod ab aliis in multis sæculis nondum

est præstitum; ac imprudenter, quod ubi me conatur vituperare, talem esse concedat, ut id à me intra paucos annos diu potuerit expectari, quod ego ab illo intra sexcentos, si tandiu vita utriusque prorogaretur, non expectarem. Huiusmodi autem homines cum plane sibi persuaderent me decrevisse Philosophiam illam, quã metuebant, emittere, statim atq; esset parata, non modò eas opiniones quæ in scriptis jam à me editis explicantur, sed etiam præcipue istam ipsam Philosophiam, sibi nondum cognitam, multis maledictis, qua occultis, qua etiam apertis & publicis sunt prosequuti, ut scilicet vel me ab ea edenda absterrent, vel editam statim everterent, & tanquam in cunis suffocarent. Risi quidem initio illorum conatus, & quanto vehementiores in meis impugnandis esse animadverti, tanto plaris me ab ipsis fieri existimavi: Sed ubi eorum numerum indies augeri vidi, atque, ut fit, multo diligentiores eos esse ad occasiones mihi nocendi quærendas, quàm ullos benevolentes ad me protegendum, veritus ne fortè clandestinis moliminibus aliquid possint, ac ne otium meum magis interturbent si permaneam in instituto Philosophiam meam non edendi, quàm si apertè ipsis me opponam; At, præstando id totum quod timent, ne amplius timendum habeant efficiam, Pauca illa omnia, quæ de Philosophia cogitavi, publici iuris facere institui, ac contendere, ut, si vera sint, à quamplurimis recipiantur. Quapropter illa non eodem ordine ac stylo proponam, quo magnam eorum partem ante conscripsi eo in tractatu, cuius argumentum in Dissertatione de Methodo explicui, sed alio ad scholarum usum magis accommodato, brevibus scilicet articulis singulas quæstiones includendo, taliq; ordine ipsas exequendo, ut sequentium probatio ex solis præcedentibus dependeat, omnesque in unum corpus redigantur. Qua ratione spero me veritatem, eorum omnium de quibus in Philosophia solet disputari, tam clarè esse expositurum, ut quicumque illam quærent, perfacilè ipsam ibi sint inventuri. Quærent autem profectò veritatem juvenes omnes cum primum ad discendam Philosophiam se accingunt; Quærent etiam illam cæteri omnes cujuscunque ætatis, cum soli apud se de rebus Philosophicis

phicis meditantur, easque in proprium usum examinant; Sed & Principes omnes, & Magistratus, aliive qui Academias aut Gymnasia instituunt, sumptusque suppeditant ut Philosophia in iis doceatur, non nisi veram, quantum fieri potest, volunt doceri; nec patiuntur dubias, & controversas opiniones ibi ventilari, ut ex disputandi consuetudine subditi magis contentiosi, & refractarii, & pertinaces, atque ideo superioribus suis minus obsequentes, & seditionibus commovendis aptiores evadant, sed tantum ob spem veritatis, quam ex istis disputationibus aliquando emerfuram plerique sibi persuadent; vel si jam longa experientia sint edocti quam raro illa hoc pacto reperitur, adeo tamen ipsam curant, ut etiam perexiguam ejus spem non putent esse negligendam, Nulla autem unquam gens fuit tam fera, aut tam barbara, tamque à recto usu rationis, quo solo homines sumus, abhorrens, ut apud se doceri voluerit opiniones, quæ pugnarent contra cognitam veritatem. Atque ideo non dubium est, quin veritas opinionibus omnibus ab ea diversis, quantumlibet inveteratis & pervulgatis sit præferenda; & quin omnes ii qui alios docent ipsam pro viribus quærere, atque inventam docere teneantur. Sed nempe non creditur eam fore in nova illa Philosophia quam promitto: Non verisimile est me unum plus vidisse, quam sexcenta millia ingeniosissimorum virorum, qui opiniones in scholis vulgo receptas sequuti sunt: Viæ tritæ ac cognitæ novis ac ignotis sunt semper tutiores; Præsertim propter Theologiam, cum qua veterem, & vulgarem Philosophiam optime consentire, multorum annorum experientia jam docuit, de nova autem incertum est: Ideoq; ne fortè imperitam multitudinem novitatis avidam ad se alliciendo paulatim crescat, & vires sumat; Scholarumque sive Academiarum pacem & quietem perturbet, vel etiam in Ecclesia novas hæreses adducat maturè prohibendam, atque extinguendam esse quidam contendunt. Ego verò contrà respondeo me quidem mihi nihil arrogare, nec profiteri me plus videre quam cæteros; sed hoc fortè mihi profuisse, quod cum proprio ingenio non multum fidam, planas tantum, & faciles vias sim sequutus: Nam si quis per ipsas magis promoveat,

quam

quam alii multo majori ingenio præditi per fallaces, & impetrabiles illas quas sequuntur, non est mirandum. Adde me nolle ut mihi credatur de veritate eorum quæ promitto, sed ut ex iis specimenibus quæ jam dedi iudicetur: Non enim ibi unam aut alteram, sed plus sexcentis quæstionibus explicui, quæ sic à nullo antè me fuerant explicatæ; ac quamvis multi hæcenus me scripta transversis oculis inspexerint, modisque omnibus refutare conati sint, nemo tamen, quod sciam, quicquam non verum potuit in iis reperire: Fiat enumeratio quæstionum omnium, quæ in tot sæculis, quibus aliæ Philosophiæ vigerunt, ipsarum ope solutæ sunt, & fortè nec tam multæ, nec tam illustres inveniuntur: Quinimo profiteor ne unius quidem quæstionis solutionem, ope principiorum Peripateticæ Philosophiæ peculiarium, datam unquam fuisse, quam non possim demonstrare esse illegitimam & falsam: Fiat periculum, proponantur, non quidem omnes, neque enim operæ pretium puto multum temporis ea in re impendere, sed pauca aliquæ selectiores, stabo promissis: Et moneo tantum, ne captioni locum relinquam, loquendo de principiis peripateticæ Philosophiæ peculiaribus, me excipere illas quæstiones, quarum solutiones desumptæ sunt, vel à sola experientia, omnibus hominibus communi; vel à consideratione figurarum, & motuum, quæ Mathematicorum propria est; vel denique in Metaphysicis à communibus illis notionibus, quas à me admitti, ut & præcedentia, ex Meditationibus meis apparet. Adde etiam, quod forte videbitur esse paradoxum, nihil in ea Philosophia esse, quatenus censetur peripatetica, & ab aliis diversa, quod non sit novum; nihilque in ea quod non sit vetus: Nam quantum ad principia, ea tantum admitto, quæ omnibus omnino philosophis hæcenus communia fuere, suntque idcirco omnium antiquissima; & quæ deinde ex iis deduco, jam antè in ipsis contenta, & implicita fuisse tam clarè ostendo, ut etiam antiquissima, ut pote humanis mentibus à natura indita, esse appareat: Contra autem principia Philosophiæ vulgaris, eo saltem tempore, quo ab Aristotele aliisque inventa sunt, erant nova, nec jam meliora putari debent quàm tunc fuere; nihilquè ex iis deducitur quod non sit controversum,

sum, & ex more scholarum à singulis Philosophis mutari possit, ac proinde quod non sit maxime novum, cum quotidie adhuc renovetur. Quantum ad Theologiam, cum una veritas alteri adversari nunquam possit, esset impietas timere, ne veritates in Philosophia inventæ iis quæ sunt de fide adversentur: Atque omnino profiteor nihil ad religionem pertinere, quod non æque, ac etiam magis facile explicetur per mea principia, quàm per ea quæ vulgò recepta sunt: Iamque hujus rei mihi videor specimen dedisse satis luculentum, in fine meæ responsionis ad quartas Objectiones, circa quæstionem in qua omnium difficillime Philosophia cum Theologia solet conciliari: Et idem in aliis quibuslibet, si opus sit, præstare paratus sum; Ac etiã ostendere multa è contra esse in vulgari Philosophia, quæ revera pugnant cum iis quæ in Theologia sunt certa, etsi id vulgo à Philosophis dissimuletur, vel ob longam iis credendi consuetudinem non advertatur. Non etiam metuendum est, ne meæ opiniones, imperitam, & novitatis avidam multitudinem alliciendo, nimis crescant; cum è contra doceat experientia ipsas præcipue à peritioribus probari, quos non novitate, sed sola veritate allicientes, nimium crescere non possunt. Nec magis metuendum est ne scholarum pacem perturbent: Sed contra cum omnes Philosophi tot controversiis se mutuo vexent, ut nunquam majore in bello esse possint quam jam sunt, nulla melior ratio est ad pacem inter ipsos conciliandam, Hæresesque etiam quæ quotidie ex istis controversiis repullulant minuendas, quàm si veræ opiniones, quales meas esse jam probavi, recipiantur: Earum enim clara perceptio omnem dubitandi, ac disputandi materiam tollet. Atque ex his patet, nullam revera esse rationem, ob quam nonnulli tanto studio reliquos homines ab iis cognoscendis velint avertere: nisi quod nimis evidentes, & certas eas esse existimantes, vereantur ne obsint famæ doctrinæ, quam ipsi ex aliarum minus probabiliurn cognitione quæsierunt. Adeo ut hæc ipsa illorum invidia non exiguum sit veritatis meæ Philosophiæ argumentum. Sed ne forte hic videar de invidia falsò gloriari, ac solam Dissertationem P. R. * in testimonium vocare posse, dicam quid nuper in recentissima harum Provinciarum Academia contigerit.

Doctor quidam Medicinæ, vir acerrimi ac perspicacissimi ingenii, atque ex eorum numero qui quamvis Scholarum Philosophiam rectè didicerint, quia tamen ei non credunt, & sunt ingenui, non ideo multum superbiunt, nec se admodum doctos esse fingunt, ut aliis quibusdam in more est, qui ipsa sunt inebriati, Legit Dioptricam meam, & Meteora, cum primum edita sunt in lucem, ac statim aliqua in iis verioris Philosophiæ principia contineri judicavit: Quæ colligendo diligentius, & alia ex iis deducendo, ea fuit sagacitate, ut intra paucos menses integram inde Physiologiam concinnarit, quæ, cum privatim à nonnullis visa esset, eis sic placuit, ut Professionem Medicinæ, ibi tunc forte vacantem, pro illo, qui antea ipsam non ambiebat, à magistratu petierint, & impetrarint. Ita professor factus officii sui esse putavit ea potissimum docere, propter quæ ad illud munus vocatus fuisse videbatur: Præsertim cum ipsa vera esse, ac quæcumque cum iis pugnant falsa judicaret. Sed cum id agendo magnam, pro ratione loci, haberet auditorum frequentiam, quidam statim ex ejus collegis, ipsum sibi præferri advertentes, manifestè inviderunt, ac persæpe apud Magistratum conquesti sunt, petentes ut ei nova ista docendi ratio prohiberetur: Nec tamen aliud tribus annis potuerunt impetrare, quàm ut hortaretur ad vulgaris, tum Philosophiæ, tum Medicinæ principia simul cum suis docenda, ut ita auditores ad aliorum etiam scripta legenda pararet. Sentiebat enim prudens Magistratus, si nova ista vera essent, prohiberi non debere; si autem falsa, non opus esse, quia sponte intra paucos menses essent collapsura. Cum autem è contra crescerent indies; excolerenturque potissimum ab honestissimis, & ingeniosissimis quibusq;, magis quàm ab humilioribus aut junioribus, qui facilius invidorum autoritate, aut consilio ab iis audiendis revocabantur: Novam etiam provinciam Magistratus Medico dedit, ut nempe Problemata Physica, tum Aristotelis, tum aliorum, certis diebus, lectione extraordinaria explicaret; atque ita majorem haberet occasionem, quàm in sola sua Medicina, de omnibus Physicæ partibus agendi. Et quievissent fortassè deinceps reliqui ejus Collegæ, ac veritati locum dedissent, nisi unus inter cæteros, qui tunc erat illius Academiæ Rector,

Rector, omnes suas in eum machinas intendere decrevisset. Ut autem cujus generis adversarios habeam appareat, hunc paucis hic describam. Cluet Theologus, Concionator, Disputator: Magnamque sibi apud plebejos homines gratiam potentiamque conciliavit, ex eo quod, modò in Romam Religionem, modò in alias quascunque à sua diversas, modò in potentiores invehendò, ferventem & indomitum pietatis zelum præ se ferat, interdumque etiam dièteriis scurrilibus plebeculæ aures demulceat; Quodque multos quotidie libellos, sed à nemine legendos, emittendo; varios Authores, sed sæpius contra se quàm pro se facientes, ac forte ex indicibus tantùm notos, citando; & de quibuslibet scientiis tanquam si earum gnarus esset audacissimè, sed & imperitissimè, loquendo, admodum doctus indoctis videatur. Peritiores autem qui sciunt quàm importunus in aliis provocandis semper fuerit, ac quàm sæpe, ubi fuit disputandum, convitia pro rationibus attulerit, turpiterque victus discesserit, si sint diversæ ab ipso religionis palam irrident, & contemnunt, eumque jam publicè nonnulli sic exceperunt, ut nihil novi deinceps in ipsum scribi posse videatur; si verò cum illo in religione consentiunt, etsi quantum possunt excusent, & tolerant, in animo tamen non probant. Postquam hic homo aliquandiu Rector fuit, contigit ut, cum theses Medico Præsidi ab ejus auditoribus defendebantur, non daretur ipsis libertas ad argumenta quæ proponebantur respondendi, sed scholasticis & importunis suppositionibus turbarentur: quas suppositiones non dico à Theologo per amicos fuisse excitatas, neque enim scio, sed antea non fiebant; atque audivi à fide dignis, qui adfuerant, nullo eas nec respondentium nec Præsidis merito potuisse contingere, cum semper prius inciperent quàm ipsi mentem suam explicuissent; & interim rumor spargebatur novam ibi Philosophiam malè defendi, ut scilicet inde inferrent homines, non dignam esse, quæ publicè doceatur. Contigit etiam, cum frequentes disputationes sub præsidio Medici haberentur, ac theses minus curiosè, ad arbitrium respondentium; ex variis, & inconnexis quæstionibus conflarentur, ut in quadam thesi posuerint, *ex mente & corpore non fieri unum ens per se, sed per accidens*: vocando scilicet

licet ens per accidens id omne quod ex duabus substantiis planè
 diversis constaret; nec ideò negando unionem substantialem,
 qua mens corpori conjungitur; nec utriusque partis aptitudi-
 nem naturalem ad istam unionem, ut patebat ex eo quod statim
 postea subjunxissent, *illas substantias dici incompletas ratione com-*
positi, quod ex earum unione oritur: adeo ut nihil in ipsis posset re-
 prehendi, nisi forsan modus loquendi minus in scholis usitatus.
 At verò hæc satis magna occasio visa est Rectori Theologo ad
 Medicum circumveniendum, hæresiosque condemnandum, &
 ita, vel invito Magistratu, si res ut sperabat successisset, de Profes-
 sione deturbandum. Nec obstitit quod, ubi Medicus advertit eã
 ab illo thesim non probari, statim ipsum, & reliquos ibi Theo-
 logiæ Professores adierit, iisque mentem suam explicando, af-
 firmavit se nihil adversus Theologiam ipsorum, & suam, sensisse,
 aut scribere voluisse. Nam paucis post diebus theses edidit, qui-
 bus, ut mihi certò nuntiatum est, hunc titulum voluit præfigere.
Corollaria admonitoria, ex autoritate S. S. Facultatis Theologica ad
studiosos proposita: & addito; Sententiam Taurelli quem Heidelbergen-
ses Theologi appellarunt Atheum Medicum, & vertiginosi juvenis Gor-
læi, qua statuitur homo esse ens per accidens, multis impingere modis in
Physicam, Metaphysicam, pneumaticã & Theologiam &c. Ut nempe
 iis subsignatis à reliquis omnibus illius loci Professoribus Theo-
 logiæ ac concionatoribus (si tamen subsignassent, id enim igno-
 ro) mitteret ex collegis, qui dicerent Magistratui Medicum, ec-
 clesiastico concilio, cum Taurello, & Gorlæo, quos Authores for-
 tè nunquam legit, mihi certè sunt ignoti, hæresios esse damna-
 tum; ut ita non posset Magistratus, cum plebis gratiã, eum diutius
 in Professore retinere. Sed cum jam Theses istæ essent sub præ-
 lo, fortè ad manus quorundam è Magistratu pervenerunt, qui
 Theologum ad se vocatum officii admonuerunt, atque ut titu-
 lum saltem mutaret, Facultatisque Theologicae publica autori-
 tate ad calumnias suas non abuteretur effecerunt. At nihilomi-
 nus perrexit in thesibus edendis; ac de iis, ad imitationem R.P.*,
 per triduum disputavit; Et quia parum materiæ in ipsis fuisset,
 si egisset tantùm de illa logomachia an compositum ex duabus
 substantiis dicendum sit ens per accidens, nec ne, alias quasdam
 quæ-

quæstiones huic adjunxit, quarum præcipua erat de formis substantialibus rerum materialium, quas omnes, excepta anima rationali, Medicus negarat; ille autem quibuscunque potuit rationibus ipsas fulcire, ac tanquam Peripateticæ Scholæ Palladium defendere conatus est. Atque, ut hîc non videar sine causa me alienis controversiis immiscere, præterquam quod in Thesibus suis nomèn meum expresserat, ut & Medicus sæpè in suis, etiam inter disputandum me nominabat, quærebatque ab opponente mihi nunquam viso num ipsi argumenta suggestissem, & indignissima comparatione utens agebat, eos, quibus vulgaris Philosophandi ratio displicet, aliam à me expectare, ut ludæi expectant suum Eliam qui eos deducat in omnem veritatem. Cum autem per triduum sic triumphasset, Medicus, qui previdebat se, si taceret, à multis habitum iri pro victo, si autem publicis disputationibus se defenderet, strepitus, ut antea, fore paratos, ad impediendum ne audiretur, sumsit consilium de responsione ad Theologi theses edenda, in qua quidem ea omnia, quæ in istis thesibus contra se, aut sua dogmata continebantur, solidis rationibus refutaret; sed interim earum Authorem tam blandè, ac tam honorifice compellaret, ut ipsum sibi conciliare conareret; aut saltem exulceratum ejus animum non irritaret. Ac reverà responsionem illam suam ita concinnavit, ut multi qui legerunt existimarent nihil in ea esse, de quo Theologus queri posset, nisi quod ibi vir pius, & ab omni maledicendi studio alienus diceretur: Sed etsi verbis non læderetur, sibi tamen magnam injuriam à Medico factam esse putabat, quia rationibus victus erat, & quidem rationibus ex quibus videbatur aperte sequi se esse calumniatorem, & rerum quas jactaverat imperitum. Cui malo nullum aliud remedium potuit reperire, quàm ut potentia uteretur, ac responsionem illam sibi odiosam in urbe sua prohiberi curaret. Audiverat forsitan quod de Aristotele quidam dicunt, ipsum cum Philosophorum se antiquiorum opiniones solide refutare non posset, alias quasdam valdè absurdas ipsis affinxisse, nempe illas quæ in ejus scriptis leguntur, ac ne fraus à posteris detegeretur, omnes eorum libros diligenter perquisitos comburi curasse. Quod noster, ut fidelis peripateticus,

ticus, imitari conatus, congregavit Senatum suum Academicum; de libello in se à Collega edito conquestus est; cum prohibendum, ac totam istam turbatricem Academiae Philosophiam eliminandam esse dixit. Assenserunt plerique. Tres ex eorum numero delegati ad Magistratum, idem ibi conquesti sunt. Magistratus, ut eis satis faceret, pauca quaedam exemplaria à Bibliopola auferri iussit: quo factum est, ut reliqua cupidius emerentur, ac curiosius legerentur; Cumque nihil in iis appareret de quo Theologus justè queri posset, præter solam vim rationum, quas declinare non poterat, omnes eum irriserunt. Ipse verò interim non cessabat; congregabat quotidie Senatum suum Academicum, ut ei aliquid de ista infamia impertiret: magna pro ipso reserat: quærendæ erant rationes, cur responsionem Medici, ac totam ejus Philosophiam damnari vellet; nec ullas poterat invenire. At nihilominus prodiit tandem in lucem judicium, nomine Senatus Academici, sed quod soli Rectori tribuere æquus est: Cum enim in omnibus conventiculis, quæ congregabat, sederet ut iudex, essetque idem acerbissimus accusator, Medicus autem nec au diretur, nec unquam adefset, quis dubitat, quin factè maximam suorum Collegarum partem eò quò voluit pertraxerit, ac suffragiorum numero alios à se dissentientes superaret; cum præsertim aliqui eandem quam ille, vel etiam majorem haberent occasionem Medicum odio prosequendi; ac alii viri pacifici Rectori suo, quem noverant esse mordacem non libenter contradicerent. Hocque etiam insigne, quod nullus ex ipsis, ut istius judicii approbator nominari voluerit, sed unus, nec Medico ulla familiaritate conjunctus, nec mihi unquam notus, ne particeps fieret infamiae quam inde sequituram esse prævidebat, expresse petierit, ut nomen suum, tanquam non approbantis, in eo poneretur. Istius autem judicii exemplar hic apponam; tum quia fortè Reverentiæ tuæ non erit ingratum scire quid in his regionibus inter literatos agatur; tum etiam ut quantum in me est impediam, ne post aliquot annos, cum leves chartulæ, in quibus impressum est, erunt fortè omnes dispersitæ, utantur ejus autoritate maledici, ac fingant justas aliquas in eo fuisse rationes ad Philosophiam meam condemnandam. Nomen

men tantum Academia tacebo, ne quod heri aut nudius tertius turbulentus ejus Rector imprudenter fecit; ac fortasse cras vel perendie alius mutabit, ei apud exteros dedecori vertatur.

*Judicium sub nomine Senatus Academici * * editum.*

*Professores Academia * cum non sine gravi dolore vidissent libellum in lucem editum, mense Febr. MD. D. C. XLII. hoc praescripto titulo: Responsio seu Notæ ad corollaria Theologico-Philosophica, &c: eumque ad singulare ejusdem Academia detrimentum & ignominiam, excitandasque in aliorum animis sinistras suspiciones spectare animadvertent; visum illis fuit, omnes & singulos certiores facere:*

Primo, displicere sibi cum agendi modum, quo collega alius in alium libros aut libellos publicè edat, praesertim expresso nomine; idque ob theses, aut corollaria, de rebus in Academia controversis, nullius nomine edito, disputata.

Deinde, se improbare eam propugnandi pro nova & praesumpta philosophia rationem, quæ in prædicto libello frequentatur; utpote cum verborum insolentia conjunctam, in eorum opprobrium, qui hic & alibi contrariam & vulgarem, omnibusque in Academiis receptam philosophiam, ut veriores profitentur. Veluti, cum auctor prædicti libelli dicit, pag. 6. Iamdiu enim pernovi magnos meorum auditorum progressus, quos brevissimo temporis spatio apud me faciunt, quosdam male habere. Pag. 7. Termini quibus alii ad nodos solvendos uti solent, nunquam ingeniis paulò perspicacioribus plenè satisfaciunt, sed solis tenebris & nebulis animos eorum replent. Ibidem. Verus sensus multo melius & promptius ex me percipitur, quam vulgo ex aliis: probat ipsa experientia quàm multi meorum discipulorum, in publicis disputationibus cum honore jam sæpius exhibuerunt, postquam tantum paucos aliquot menses mea institutione fuissent usi. Nullus autem dubito quin quilibet mortalium, cui tantum est sanum principut, hinc nihil quicquam culpandum, sed omnia laudanda censeat. Pag. 9. Misera illa entia (scilicet formas substantiales, & qualitates reales) nullius planè usus esse perspeximus, nisi fortè ad

ad excecanda studiosorum ingenia, & ipsis in locum doctæ illius ignorantia, quam tantopere commendas, fastuosam quandam aliam ignorantiam obrudendam. *Pag. 15.* Contrà verò ex opinione formas substantiales statuente; facillimus est prolapsus in sententiam eorum, qui animam dicunt corpoream & mortalem. *Pag. 20.* Quæri posset, annon illa philosophandi ratio potius Choro aliquo digna sit censenda, quæ ad unum principium activum, nempe formam substantialem omnia revocare solet. *Pag. 25.* Atque hinc patet, non illos qui formas substantiales negant, sed potius eos, qui illas astringunt eò tandem per solidas consequentias adigi posse, ut fiant aut athei aut bestia. *Pag. 39.* Propterea quod causæ ab aliis hætenus etiam in minimis propositæ, sint ut plurimum quàm maximè jejunæ, & à vero alienæ, nec animo veritatis cupido satisfaciant.

Tertio, se rejicere novam istam Philosophiam; primo, quia veteri philosophia, quam Academia toto orbe terrarum hætenus optimo consilio docuere, adversatur, ejusque fundamenta subvertit: deinde quia juventutem à veteri & sana Philosophia avertit, impeditque, quo minus ad culmen eruditionis provehatur; eo quod istius præsumptæ philosophiæ adminiculo, technologemata in auctorum libris, professorumque lectionibus & disputationibus usitata, percipere nequit: postremo quod ex eadem variæ falsæ & absurda opiniones partim consequantur, partim ab improvida juventute deduci possint, pugnantibus cum cæteris disciplinis & facultatibus, atque imprimis cum orthodoxa Theologia.

*Censere igitur ac statuere, omnes philosophiam in hac Academia docentes, in posterum à tali instituto atque incepto abstinere debere, contentos modica libertate dissentiendi in singularibus nonnullis opinionibus, ad aliarum celebrium Academicarum exemplum hic usitata: ita, ut veteris & receptæ philosophiæ fundamenta non labefactent, & in eo etiam atque etiam laborent, ut Academia tranquillitas in omnibus sarta tecta conservetur. * die X VI. Martii, 1642.*

Est autem notatu dignum, hoc judicium editum fuisse, cum jam aliquamdiu risissent homines, quod Rector librum Medici suppressi maluisset quàm ad ipsum respondere & nec proinde esse

esse dubitandum, quin omnes rationes, saltem ex quæ ab illo potuerunt excogitari, ad istud factum excusandum, hæc expressæ sint. Eas ergò, si placet, percurramus. Primò dicitur libellum Medici *spectare ad detrimentum, & ignominiam Academiae; ac etiam ad sinistras opiniones in aliorum animis excitandas*: quod non aliter possum interpretari, quàm quod hac occasione homines sint suspicaturi, vel potius cognituri, Academiae Rectorem fuisse imprudentem, quod manifestæ veritati se opponeret; ac malignum, quod rationibus victus autoritate tamen vincere conaretur. Sed jam illa ignominia cessavit, quia non amplius est Rector; Nec Academiae tantum dedecoris est, quod hunc habeat adhuc in Professore; quàm honoris, quod habeat etiam Medicum; modò se illo indignam non præstet. Dicitur secundò ei *displicere unum collegam in alium libros edere, præsertim expresso nomine*. Sed ob hanc rationem ipse potius Rector, qui in hoc iudicio erat accusator, & Præles, solus reus esse debuisset, solusque erat condemnandus: Ipse enim antea, non laecessitus, libellos duos, thesium nomine, in collegam suum ediderat; eosque etiam S. S. facultatis Theologicæ autoritate munire conatus erat, ut innocentem circumveniret, ac per calumniam everteret: Ac ridiculum est si se excuset quod nomen ejus non posuerit, cum ipsamet ejus verba ante edita citârit, eumque ita designârit ut nemo posset dubitare quin ille esset quem impugnabat; Medicus autem ei tam modeste respondit, ac nomen ejus tot elogiis ornavit, ut non contra ipsum, sed amicè potius ad ipsum scripsisse, ac eum honoris tantum causâ nominâsse fuerit credendum: Ut & reverà creditum fuisset, si Theologus rationes, utcumque saltem probabiles, ad eas Medici refellendas habuisset: Quid autem iniquius esse potest, quàm quod Rector Collegam suum injuriarum reum faciat, ob id unum, quod tam manifestas, & veras rationes attulerit, ad rejicienda crimina hæreseos, & atheismi; quæ sibi ab illo fuerant imposita, ut se ab ipso per calumniam circumveniri non passus sit. At nempe improbat Theologus *eam propugnandi pro nova*

& *presumpta Philosophia rationem* quam in Medici libello ait frequentari ; *utpote cum verborum insolentia conjunctam* , in opprobrium eorum qui *vulgarem ut veriore* profitentur : Ipse scilicet vir modestissimus verborum insolentiam in alio reprehendit, quam tamen revera nullam fuisse quisque potest agnoscere , si tantum consideret ipsa loca hinc citata , quæ hinc inde ex Medici libro , ut omnium maximè insolentia , atque ad invidiam concitandam aptissima , excepta sunt. Præsertim si etiam notetur , nihil esse usitatius in scholis Philosophorum , quàm ut quisque sine ullis verborum delinimentis id quod sentit loquatur , atque idèò solas suas opiniones veras esse , aliasque omnes falsas affirmet : Assuefecit enim illos disputandi usus isti libertati , quæ fortè in iis qui urbaniores vitam sequuntur durior esset ; Item plæraque ex verbis , quæ hinc citantur , tanquam si contra omnes omnium locorum Philosophos invidiosè dicta essent , non nisi de solo Theologo esse intelligenda , ut ex libro Medici clarum est : nec in plurali numero , & tanquam de tertia persona fuisse prolata , nisi tantùm ut illum minus offenderent ; Ac denique ea quæ hic notantur de Choræbo , item de Atheis aut bestiis &c. non spontè à Medico fuisse scripta , sed prius injuriosè ac falso à Theologo in ipsum jacta , quæ ut posset refellere , coactus fuit veris & evidentibus rationibus ostendere illa nomina non sibi , sed potius adversario suo convenire. Quis ferat hominem tam importunum , ut sibi velit licere alios per calumniam Atheos , & bestias vocare , seque ab iis cum veris rationibus modeste refutari non patiatur ? Sed festino ad illa quæ me magis spectant. Tres habet rationes ob quas novam Philosophiam condemnat. Prima est quod veteri adversetur. Hic non repero , quod supra dixi , meam Philosophiam esse omnium antiquissimam , nihilque ab ea diversum esse in vulgari , quod non sit novum : Sed tantum interrogo an rectè intelligat istam Philosophiam , quam condemnat , homo usque adeo stolidus (aut , si mavult ; malignus) ut eam in Magiæ suspicionem voluerit adducere , quia figuras considerat : Interrogo etiam cur disputari

soleat in scholis, haud dubie ad manifestam veritatem quaerendam, si enim jam haberetur, cessarent istae disputationes, ut patet in Geometria, de qua non moris est disputare: sed si vel ab Angelo manifesta illa veritas, tam diu quaesita, & expetita, proponeretur, nunquid per eandem rationem esset rejicienda, quia nempe iis, qui scholarum disputationibus assueti sunt, nova esse videretur? at forte inquiet non disputari de principiis quae tamen à praesumpta nostra Philosophia evertuntur: sed cur ea tam facile everti finit, cur rationibus non fulcit? & nunquid satis ostenditur ea esse incerta ex eo quod ipsis nihil certi hactenus superstrui potuerit? Altera ratio est, quod juvenus, istius praesumptae Philosophiae adminiculo *technologemata* in Authorum libris usitata, percipere nequeat: Quasi vero necesse sit ut Philosophia, quae ad veritatis cognitionem est instituta, doceat ulla vocabula quibus ipsa non egeat; cur non Grammaticam, & Rhetoricam potius eo nomine condemnat, cum earum magis officium sit agere de verbis, ac tamen ab istis docendis adeo sint alienae ut tanquam barbara rejiciant? Dicat ergo eas idcirco *juventutem à sana Philosophia avertere, ac impedire quominus ad culmen eruditionis provehatur*; nec magis erit irridendus, quam cum de nostra Philosophia idem dicit, neque enim ab ipsa, sed à libris eorum qui vocabulis istis utuntur ipsorum explicatio est requirenda. Tertia denique ratio duas habet partes: quarum altera est manifeste ridicula; & altera injuriosa & falsa: Nam quid tam verum & apertum est, ex quo non facile *ab improvida juventute variae falsae & absurdae opiniones deduci possint*; Quod vero ullae ex mea Philosophia revera *consequantur quae pugnent cum orthodoxa Theologia*, plane falsum est & injuriosum: neque utar exceptione quod ejus Theologiam orthodoxam esse non putem: Neminem unquam ideo contempsit, quod alia quam ego sentiret, praesertim circa res fidei, novi enim fidem esse donum Dei; quin & multos, qui eandem quam ille religionem profitentur, etiam Theologos, etiam Concionatores colo, & diligo: Sed jam saepe testatus sum nolle me unquam

Theologiæ controversiis immiscere; cumque in Philosophia etiam non agam, nisi de iis quæ naturali ratione clarissime cognoscuntur, non possunt pugnare cum ullius Theologia, nisi si quæ luminirationis manifeste adversetur, quod scio neminem de sua esse dicturum. Cæterum ne temere videar affirmare nullas ex rationibus à Medico allatis à Theologo solvi posse, duplex jam vel triplex ejus rei experimentum habetur. Iam enim duo vel tres libelli ea de re editi sunt, non quidem à Theologo, sed pro ipso, & à talibus, ut si quid boni continerent ei soli tribueretur, nec, eorum nomine se tegendo, eos ineptissima proferre permisisset, si meliora habuisset. Primus libellus editus est titulo Thesium ab ejus filio in eadem Academia Professore; Cumque in eo futiliatantum patris argumenta ad formas substantiales astruendas sint repetita, vel alia etiam inaniora adjuncta; nec ulla plane facta sit mentio rationum Medici, quibus jam ista omnia fuerant refutata, nihil aliud ex ipso colligi potest, quam ejus Authorem eas non capere, vel certe docilem non esse. Alius libellus, & quidem geminus, prodiit sub nomine illius studiosi qui in seditiosa trium dierum disputatione, Rectore præside, responderat, titulusque ejus est, *Prodromus sive Examen tutelare orthodoxæ Philosophiæ principiorum &c.* Atque in eo quidem omnia collecta sunt, quæ ab ejus Authore, vel Authoribus, potuerunt hætenus excogitari, ad rationes Medici oppugnandas: nam etiam secunda pars, sive novus Prodromus primo adjunctus est, ne quid omitteretur ex iis, quæ Authori venerunt in mentem, dum prior typis mandabatur: Sed tamen in iis omnibus, nulla, vel minima, ex rationibus Medici, non dicam solide, sed nequidem verisimiliter est refutata: Ideoque ille Author nihil aliud curasse videtur, cum ut crassum volumen ex meris ineptiis compingendo, ac etiam Prodromum inscribendo ut adhuc plura expectentur, caveret ne quis respondere dignaretur: Atque hoc pacto saltem coram imperita plebe, quæ libros eo meliores esse putat quo crassiores, ac semper eos qui audacissime ac diutissime loquuntur judicat esse victores, triumpharet.

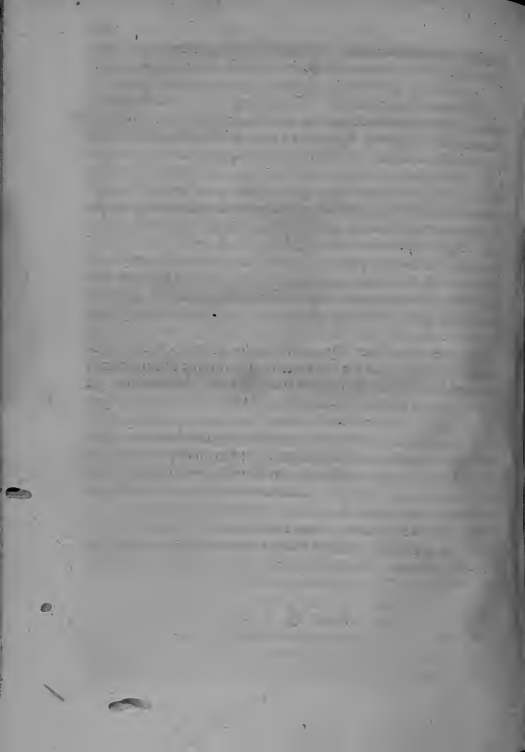
Ego vero qui plebeculæ gratiam non capto; nec aliud curo, quam ut, veritatem quantum in me est protegendo, probis & peritis gratificer, ac propriæ conscientiæ satisficiam: Spero me futiles istas astutias, aliasque omnes, quibus adversarii uti solent, ita palam esse facturum, ut nemo iis in posterum sit usus, nisi qui pro calumniatore atque osore veritatis aperte cognosci non erubescet. Et quidem hactenus non parum profuit ad verecundiores cohibendos, quod ab initio rogarim omnes, ut si quid haberent, quo ea, quæ in meis scriptis ut vera proposui, impugnarent, id ad me perscribere dignarentur; ac promiserim me iis responsurum: viderunt enim se nihil posse coram aliis de me loqui quod mihi met ipsi non significarent, quin hoc ipso merito in calumniæ suspicionem adducerentur. Sed multi hoc neglexerunt, ac quamvis revera nihil invenirent in meis scriptis, quod possent falsitatis arguere, nec quidem forte legissent, occulte tamen de ipsis maledixerunt: Idque aliqui tanto cum studio, ut integros ea de re libros conscripserint, non quidem in lucem emittendos, sed, quod multo pejus existimo, privatim coram credulis lætandos; eosque falsis rationibus, sed multis verborum ambagibus rectis; partimque etiam veris, sed quibus tantum impugnabant opiniones falso mihi affectas, impleverunt. Nunc autem ego hos omnes rogo, & hortor, ut scripta ista in lucem edant: docuit enim me experientia melius hoc fore, quam si ea, ut prius rogaram, ad me mittant; ne si forte responsione digna non judicarem, ipsi interim, vel me sibi respondere non posse falso jactarent, vel se à me contemni quererentur; neve etiam nonnulli, quorum scripta vulgarem, injuriam sibi à me fieri putarent, quod meas responsiones iis adjungerem; quia, ut nuperrime de se ipso quidam ajebat, privarentur hoc pacto fructu quo poterunt gaudere si ea ipsimet edi curent, ut nempe per aliquot menses legantur, ac multorum animos imbuant, & præoccupent, priusquam ad illa possim respondere. Hunc itaque ipsis fructum non invidebo. Quin etiam responsurum me esse non promitto, nisi ubi tales rationes invenero,

venero, ut eas passim à lectoribus solvi posse non putem. Quantum enim ad cavillationes, aut convitia, vocesque alias quascunque à proposito alienas, ipsas pro me potius quam contra me facere arbitror, hoc argumento, quod non existimem quemquam iis in tali causa esse usurum, nisi qui plura cupiet persuadere, quam rationibus probare possit; quique hoc ipso veritatem se non querere, sed eam velle impugnare, ac proinde ingenuum & probum non esse ostendet. Verum non dubito, quin etiam permulti viri candidi ac pii meas opiniones possunt habere suspectas; tum quia vident eas ab aliis reprehendi; tum etiam ob hoc solum quod novae esse dicantur, & non à multis hætenus fuerint intellectæ: Ac forte non facile ullus judicantium cœtus posset inveniri, in quo, si de iis deliberaretur, non multo plures futuri essent qui censerent esse rejiciendas: quam qui auderent ipsas approbare. Suadet enim ratio, & prudentia, ut de re nobis non omnino perspecta, non nisi juxta id quod in simili solet contingere, judicemus: Ac tam multi hætenus novas in Philosophia opiniones protulerunt, quas vulgatis & receptis non meliores, sed sæpe periculosiores esse cognitum est, ut non immeritò illi omnes, qui nondum meas clare percipiunt, si sententiam suam rôgentur, eas dicturi sint esse rejiciendas. Atque ideo, quantumvis veræ existant, mihi nihilominus metuendum esse putarem, ne fortè à tota tua Societate, ac universum ab omnibus cœtibus eorum qui docent, ut nuper à senatù illo Academico de quo jam scripsi, condemnarentur; Nisi eas à te pro singulari tua benignitate ac prudentia protectum iri considerem. Sed cum eam Societatis partem regas, à qua facilius quam à reliquis mea specimina legi possunt, quia nempe præcipua eorum pars est Gallice conscripta, te unum hoc in re plurimum posse mihi persuadeo. Nec vero aliam gratiam à te hic peto, quam ut vel ipse illa examines, vel, si majora negotia impendant non uni R. P. *, sed aliis magis ingenuis eam curam demandes; Ac quemadmodum in forensibus judiciis, cum duo vel tres testes fide digni aliquid se vidisse affirmant, plus

iis folis fidei habetur, quam univerſæ aliorum hominum multitudini, quæ forte conjecturis adducta contrarium putat, ita illis dumtaxat credas qui rem de qua judicabunt perfecte ſe intelligere profitebuntur; Ac demum ut ſi quas habueris rationes quæ me ab inſtituto meo debeant revocare, ipſas me docere non graveris. Etenim in paucis illis Meditationibus quas edidi principia omnia Philoſophiæ quam paro continentur, in Dioptrica autem & Meteoris particularia multa ex iis deduxi, quæ declarant quo ratiocinandi genere utar; ideoque quamvis iſtam Philoſophiam nondum totam oſtendam, exiſtimo tamen ex iis quæ jam dedi facile poſſe intelligi qualis ſit futura. Nec, ut opinor, ſine juſta ratione malui quædam ejus ſpecimina præmittere, quam integram exhibere priuſquam fuerit expetita: Quamvis enim, ut libere loquar, de ejus veritate non dubitem; quia tamen novi quam facile etiam veritas, à paucis invidis ſub ſpecie novitatis impugnata, poſſit multis prudentibus condemnari, non certus ſum illam ab omnibus optari, nec volo invito obtrudere. Quamobrem longe ante cunctos præmoneo me illam parare: privati multi cupiunt & expectant: unus quidem docentium cætuſ judicavit eſſe rejiciendam, at quia tantum à ſeditioſo & inepto ſuo Rectore ad id permotum fuiſſe ſcio, nihil apud me habet authoritatis. Sed ſi forte alii plures eam nollent, ac rationes nolendi juſtiores haberent, privati ipſos anteponendos putarem. Et omnino profiteor me nihil ſcienter contra prudentiorum conſilia, vel potentiorum voluntatem eſſe facturum: Cumque non dubitem quin ea pars in quam Societas tua ſe ſectet alteri debeat præponderare, ſummo me beneficio afficies, ſi tuæ tuorumque ſententiæ monere velis; ut quemadmodum in reliqua vita vos ſemper præcipue colui & obſervavi, ſic etiam hac in re, quam alicujus momenti eſſe puto, nihil niſi vobis faventibus ſuſcipiam. Vale.

F I N I S.

E P I.

EPISTOLA
R E N A T I
D E S C A R T E S

Ad celeberrimum Virum

D. G I S B E R T U M V O E T I U M.

*In qua examinantur duo libri, nuper pro Voetio Ultrajecti
simul editi, unus de Confraternitate Mariana,
alter de Philosophia Cartesiana.*

I I V M E R
P E T R O P O L I T A N

W H I T E H O U S E
W A S H I N G T O N
D C

ARGUMENTUM

X quo edidi quadam specimina ejus Philosophia quam veram, & usibus humanis apprime utilem puto, multi ex literatis & quidem precipue ex illis qui præ cæteris ingeniosi & docti ab omnibus existimantur, me ad illam excolendam, atq; integram & vulgandam hortati sunt: Sed quamvis eorum judicio multum tribuam, certius tamen pro ipsâ testimonium præbere mihi videntur alii nonnulli scholarum controversis innutriti, quod eam maledictis obruere, ac tanquam in herba extinguere summo studio laborent. Tam liberum enim semper fuit philosophari, & tam multi hætenus circa rerum naturalium cognitionem innoxie errarunt, ut si ego post alios fallar, nihil inde periculi humana genti sit timendum; sed, se forte veritatem invenero, magna utilitas expectanda: Et ideo fieri potest, ut ii qui amant veritatem, ob tenuem & dubiam spem ejus in meis scriptis inveniendæ, me ad ipsa vulganda invitent; Sed non videtur ulla causa esse posse, cur alii meas opiniones tantâ cum acerbitate impugnent, quam quod firmiter sibi persuadeant esse veras, & timeant ne si veritas cognoscatur nullus amplius honos futurus sit scholasticis istis controversiis, in quibus eorum doctrina consistit. Quoniam autem hi non rationibus, sed solis obtreccationibus me impugnant, non soleo ipsis respondere: Verum unus ex eorum numero Gisbertus Voetius, non contentus, ut cæteri, me erroris & ignorantie insimulare, tam atrociam criminâ mihi affingit, viisq; tam obliquis suam in me maledicentiam exercet, ut ejus injurias taceri à me non debere judicarem. Cumq; anno superiore judicium quoddam nomine Academiæ Ultrajectinæ, cujus tunc Rector erat, edidisset, in quo meâ Philosophiam eo pretextu condemnabat, quod fingeret varias falsas & absurdas opiniones ex ea consequi, pugnantes cum orthodoxa Theologia. coëgit me ad istud judicium scripto cuidam, quod tunc forte habebam sub prælo, inserendum, adjunctâ ipsius refutatione, ac simul Voetii virtutum brevi descriptione: ut, quia me non rationibus, sed solâ auctoritate aggrediebatur, quantum ejus valere debeat auctoritas omnibus notû facerem, eumq; ad falsas istas & absurdas opiniones pugnantes cum orthodoxâ Theologiâ, quas ex meâ Philosophiâ sequi dixerat, proferendas adigerem.

rem. Quamvis enim ab iis qui supremam utuntur potestate rationem iudicati petere non liceat: certe si ille qui alium in quem nihil habet juris ausus est condemnare, causas istius condemnationis petenti nullas dat, hoc ipso calumniatorem se esse declarat. Quamobrem expectabam aliquod à Voetio responsum, quo illas opiniones pugnantes cum orthodoxâ theologia nobis ostenderet, ac se calumniæ suspicionem liberaret, cum editus est pro ipso prolixus liber, cui titulus Philosophia Cartesianâ, sive Admiranda Methodus novæ Philosophiæ Renati des Cartes: sed prodiit sub nomine unius ex ejus discipulis, qui Groningæ est Philosophia Professor, & nulla in eo rationes ad prius scripta probanda vel excusanda, sed novæ tantum calumniæ prioribus atrociores continentur. Quippe præter insolentium & vilitatem convitiis solis caloniis dignam, nihil in eo libro mitius de me affirmatur, quam quod subdolè ac admodum occultè doceam Atheismum; & tam insolentis ac criminosis maledicti nulla alia probatio affertur, quam quod scripserim contra Atheos, & multi judicent me solide ipsos refutasse: adeo ut nihil unquam scribi possit in quo magis evidens & magis inexcusabilis calumnia reperiat. Quod mihi necessitatem imposuit ipsam hoc scripto refellendi, atque opem Magistratum ad tam importunum calumniatorem coercendum publice implorandi. Cum enim publicis stipendiis fruatur ad juventutem instituendam, & sit Academiæ Professor, si tam atrox & tam insigne ipsius crimen maneret impunitum, autoritate eorum qui illum isto munere fungi permittunt fulciri quodammodo videretur: Et nulli unquam Collegio, nulli Reipublicæ dedecori tribui potest quod aliquis in ea sit nocens, ideo enim ubique leges & Magistratus habentur, quod ubique nocentes esse possint; sed illi maxima laude digni sunt apud quos nulla crimina, postquam fuerunt clare detecta, tolerantur. Cum autem ante aliquot menses paginas 144, sive sex prima folia istius maledici libri accepissem Ultrajecto, ubi ejus editionem à Voetio curari audiebam, ad illa successivis horis per otium respondi: Cumque deinde ista editio fuisset aliquandiu intermissa propter librum de Confraternitate Mariana, cujus impressionem apud eundem Typographum Voetius magis urgebat, ut prodiret ante tempus Synodi Gallo-Belgica, nuper Hagæ habitæ, in qua de re à se in eo impugnata actum iri putabat, credidi esse officii mei hinc etiam librum statim atque prodiit in lucem, examinare: Non quidem

quidem quatenus in eo agitur de questione ad religionem à mea diversam pertinente, quod summa cum diligentia vitavi, ne quam adversario darem occasionem obstrependi; sed quatenus ex eo illius malignitatem & mentiendi licentiam clarissimè potui demonstrare. Cum enim Voetius in me non prodeat nisi personatus, & nunc emittat unum ex suis discipulis, nunc alium, ut qua illi scripserint præstare non teneatur, ac interim tamen sua autoritate illa confirmet apud eos, qui considerantes illum esse Ecclesiæ Ministrum, ac proinde esse debere virum probum & minime mendacem, non credent passurum fuisse discipulos suos, pro se, ac se conscio scribentes, tam infanda crimina mihi imponere, nisi essem nocens: Necessarium esse putavi omnem istam, qua tam male utitur, autoritatem elevare, nonnulla de ipsius factis, doctrina, & meritis exponendo tum ut me ab ejus calumniarum importunitate possim liberare: tum etiam ad publicam utilitatem, quia non mihi soli hac in re est importunus. Nec moror ineptas querelas, quibus, ut ingenium ejus novi, haud dubie invidiam mihi constare conabitur, dicendo me in suâ persona impugnare etiam alios Theologos, ac de religionis sua controversiis judicium ferre; quia nemo, qui hoc scriptum legere dignabitur, non agnoscet istud esse falsissimū, ac me ab utroque accuratissime abstinuisse. Quin etiam cum his diebus audivissem jactari ab ejus amicis aliquid pro ipso fuisse nuper judicatum in Synodo Gallo-Belgica, de re diligenter inquisivi, ne forte quid in hoc scripto haberem, quod ibi fuisset improbatum: sed lectis omnibus ejus Synodi articulis in quibus aliqua fit mentio Sodalitatis B. Mariæ, tantum abest ut quicquam invenerim quod Voetio faveret, quin potius apertam ejus condemnationem in iis contineri deprehendi. Ait enim illa Synodus in art. 24, se non probare quod unus ex suis Concionatoribus affirmantem istius causæ partem propugnandam susceperit, motu proprio, & non petita Synodi sententiâ (quamvis rogatus ab iis, pro quorum defensione id egit) Additque rationem, non quod causam malam judicet, vel defensionem non equam & bonam, sed quod ista quaestio generaliter ad omnes Ecclesias pertineat: Ob quam eandem rationem art. 25. ejus decisionem ad generalem nationis Synodum remittet, quamvis ab Ecclesia Sylvaducensi rogata esset ad judicium ferendum: Ex quibus manifestum est illam etiam nullo modo posse probare quod Voetius motu proprio & non petita suæ

Synodi sententiâ negantem ejusdem causæ partem publice sustinuerit, non ut aliquos defenderet, sed contra ut infamaret, solusque plus aunderet quam tota Synodus Gallo-Belgica. Nec putandum est ipsam neganti parti magis quam affirmanti fuisse, ex eo quod consilium dederit pro Senioribus Ecclesiæ ut extra istam controversiam ponantur; addidit enim, propter scandalum quorundam: quæ ratio, ut nempe aliis offendicula non dentur, sufficere solet viris piis, ut sepe ab iis faciendis abstineant, in quibus nullam vel minimam mali umbram suspicantur; cumque Ecclesiæ Sylvæ-ducensis quæ fuisse indiscriminatim de Sodalitio B. Virginis, ac de collegiis Canonicorum aliisque Sodalitiis ab aliquibus sanctis denominatis, qualia multa in his regionibus, sine ullius offendiculo, habentur, Synodus ei respondens non significavit esse ullum discrimen inter causam illius Sodalitii & aliorum, ut neque etiam ullum ullius momenti ex toto Voetii libro colligi potest: etsi hæc alia isti scandalo quorundam minus sint exposita, quia jam longo usu recepta. Denique post librum de Confr. Mar. residuum libri de Phil. Cart. typis mandatam est, quo viso ad ipsum etiam aliquid respondendum esse duxi: atque ita quod tantum epistolam fore putabam paulatim ob copiam materiæ in librum crevit. Hunc autem in novem partes distinxi, ut singule seorsim legi possint, & ita prolixitatis tædium minuatur.

In prima respondeo ad libri de Philosophiâ Cartesianâ introductionem, in qua author mea vitia summatim voluit recensere. Pag. 1

In secunda remunerò dominum Voetium narratione quorundam ejus factorum, ex quibus ipsius virtutes primum nosse cæpi. Pag. 16

In tertia primum & secundum caput ejusdem lib. de Phil. Cart. percurro. Pag. 21

In quarta meam de usu librorum & doctrinâ Voetii sententiam expono. Pag. 23

In quinta breviter ago de reliquis istius libri capitibus usque ad paginam 144, sive de duabus primis ejus sectionibus. Pag. 35

In sexta librum de Confraternitate Marianâ examino. Pag. 40

In septimâ quid meritis sit dominus Voetius, & quale specimen charitatis Christianæ ac probitatis libro isto exhibuerit considero. Pag. 62

In octavâ revertor ad librum de Phil. Cart. ejusque præfationem (quam antea non videram) tertiam sectionem refuto. Pag. 81

In nonâ ad quartam & postremam ejusdem libri sectionem respondeo, & simul ostendo ejus auctores atrocissima ac plane inexcusabilis calumniæ reos esse. Pag. 93

CELEBERRIMO VIRO,

Domino

GISBERTO VOETIO.

RENATUS DESCARTES

S. D.

DVDVM mihi nunciatum fuerat te librum aliquem in me parare, jamque ecce sex prima ejus folia tandem accepi, & multo plura dicuntur sub pralo esse: Verum quia ex paucis paginis, quas mox evolvi, facile cognosco non opera esse, ut multum temporis in eo examinando impendam, nec forte etiam ut totum expectem, antequam de eo judicium feram, idque ad te perscribam. Legam haec sex folia iis horis quas animi relaxationi dare consuevi, & quidquid in iis effatu dignum advertam, eodem ordine quo inter legendum occurreret, hic notabo.

*De Introductione libri qui Philosophia Cartesiana
falsò inscriptus est.*

P A R S P R I M A.

Nondum habeo folium illud quod integrum titulum continebit, utpote quod nondum impressum est, & forte, ut fieri solet, omnium ultimum imprimetur: sed quia in superscriptione paginarum video te librum tuum *Philosophiam Cartesianam* nominare, vereor ne qui existiment te id fecisse in fraudem Lectorum, ut cum librum non absimilis tituli sed dissimillimi argumenti à me
expe-

expectent, tūm illis in mei locum vendatur: atque ideò ægrè ferre non debebis, si maturè hanc epistolam, ad illos instituti tui certiores faciendos, evulgem.

In primis septem paginis habes tantum exordium commune in Novatores, & de laudibus Aristotelis, in quo nihil notatu dignum invenio; Nisi forte quod p. 2. queratis quosdam Theologiæ Doctores *immoderato concordia Zelo ipsam ἡθροδοξίαν ac pietatem consumere*, tanquam si concordiam optare esset aliquod crimen præcipuum, & vulgare Theologis; quod ego virtutem maximam & vere Christianam semper putavi. *Beati pacifici*, Domine Vceti, sed quandiu rixas quares, non eris felix.

In pag. 8. de me sic loqui incipis. *Tanta Gigantum horum presumptio, ut nuperrimè quis ex ordine eorum, quem certò possum probare, ne quidem terminos Philosophiæ Peripateticæ intelligere, in scurrili ac mendaci epistola ad Dinetum pag. 152. hunc in modum scribere ausus fuerit: Quin imo profiteor ne unius quidem quæstionis solutionem ope principiorum Peripateticæ Philosophiæ peculiarium, datam unquam fuisse, quam non possim demonstrare esse illegitimam & falsam: Fiat periculum, proponantur, non quidem omnes, neque enim operæ prætium puto multum temporis ea in re impendere, sed paucæ aliquæ selectiores, stabo promissis. Quis hunc tenebrionem cum porculo Anticyras ablegandum non esse judicet? Ex quo initio facile quisque intelliget te hic convitiis nolle parcere, ac mihi non esse amicum, & ideò nullam fidem iis quæ de me dixeris esse adhibendam, nisi ea certis testimoniis aut rationibus confirmes. Quamvis autem verum esset id quod ais te posse probare, nempe me ne quidem terminos Philosophiæ Peripateticæ intelligere, parum curarem; nam, contrà potius mihi putarem esse indecorum, si nimis curiose illos didicissem: sed tamen quia nullum designas ejusmodi terminum, quo unquam perperam usus sim, non credent homines te hîc verum loqui; Præsertim cum in pagina sequenti videbunt te à sermone tuo evagari, ut D. Regio Medicinæ Professori dignissimo, & Collegæ tuo exprobres illum in nomenclatura cujusdam herbæ errasse, quod idem jam antè mil-*

millies à te est jactatum, (& infra in pag. 37, 38, & 43. ad huc jactatur) quamvis ut alii affirmant, injustè; nihilque ajunt huic fabulæ locum dedisse, nisi quod in quadam hellebori specie nominanda Dodonæum sequutus sit, & sciolus nescio quis aliud ejusdem herbæ nomen ex alio libro habens, illum ideò errare putârît. Ingens crimen, scilicet, circa plantæ alicujus appellationem ab aliquo dissensisse! Quis nescit vix ulla esse quæ non permulta habeant nomina, de quibus celeberrimi quique Botanici quotidie inter se dissentiunt? Vereor, ne qui advertent te hoc crimen ita urgere, non sine causâ dictum putent te de quibuslibet *scientiis audacissimè sed & imperitissimè loqui solere*. Qui autem insuper scient quantas turbas excitaris ob unicum illud verbum *ens per accidens*, quod idem Reginus in quadam Thesi, modo à Scholarum usu non nihil diverso usurparat; quomodo inde sumptis statim occasionem Theses acerbissimas in illum scribendi, easque per triduum ventilandi; & quomodo istud verbum in ipso earum titulo notare, ac tanquam hæreticum ex S. S. facultatis Theologicæ autoritate condemnare volueris, quamvis nihil planè in eo esset mali, sed contra, ut ipse optimè in sua ad illas tuas theses responsione explicuit, eo usus esset ad majorem sibi gratiam apud Theologos conciliandam, non dubitabunt quin eodem modo si vel minimum aliquod verbulum ex meis scriptis posses arrodere, illud hîc in limine ostentasses, ad fidem aliquam reliquis tuis dictis faciendam. (vel saltem infra id protulisses in quinto capite secundæ sectionis, in quo integro de illa re differis, & tamen nullum profers.) Quod prolixè hîc moneo ut scias, nullam à prudente lectore habitum iri rationem maledictorum quæ in me conjecisti, nisi viderit illa vel prius vel eodem illo in loco in quo scripta sunt, aliquo saltem verisimili argumento esse probata; Notum est enim te ne levissimas quidem rationes omittere, cum potes aliquas afferre.

Ita quod epistolam meam ad R. P. Dinet scurrilem & mendacem appelles, omnes pro convitio numerabunt, quia nullibi ejus mendacia, nec ejus scurrilitatem ostendis; & cum in aliis omnibus meis scriptis, tum præcipuè in illa epistola, quam ad

virum magnæ authoritatis, & mihi valde reverendum scriberem, maximè ferius & verax esse laboravi.

Magnam autem invidiam putas in me concitare quod in ipsa posuerim, nullius quæstionis solutionem ope principiorum Peripateticæ Philosophiæ peculiarium datam unquam fuisse quàm non possim demonstrare esse illegitimam & falsam: Sed hîc desidero prudentiam tuam, prodis enim causam quam defendis, & mea verba confirmas, cum nullam talem solutionem quæ à me falsitatis argui non possit, exhibeas, sed tantum pro omni refutatione, me tenebrionem & stultum voces: Quia satis homines sciunt te semper in aliis provocandis, & in quæstionibus proponendis quàm maximè fuisse liberalem. (Ita etiam infra p. 83. eadem mea verba iterum refers & solis convitiis refutas.) Atque hinc profectò detegent minus docti paupertatem Philosophiæ vulgaris: quamvis enim eam fortasse aliàs sæpe audiverint à multis contemni; quia tamen ipsam ut divinarum & humanarum rerum cognitionem, aliarumque omnium scientiarum fundamentum tu & tui similes venditatis, nunquam haud dubie suspicati sunt eam usque ad eò esse infelicem, ut ne unius quidem rei certam cognitionem contineat; Sed nunc quis dubitet, si quam contineret, quin vel à te hoc in loco, vel jam ante ab aliquo ex Patribus Societatis I E S U, ad quorum Superiorem verba quæ citasti scripta sunt, & quos nōsti esse doctissimos; sed qui tamen hac de re hætenus silent, fuisset prolata? quantum autem ad doctiores jam dudum omnes satis sciunt nullam planè demonstrationem principiis Peripateticæ Philosophiæ peculiaribus posse superstrui; Et quia videbunt me nihil aliud ibi jactasse, nisi tantum quod si quæ ratiocinatio principiis Aristotelis innixa pro vera demonstratione vendideretur, ego sim ejus vitium ostensurus, nullam sanè in me nimiam arrogantiam reprehendent, nec dubitabunt quin per facile id quod ibi pollicitus sum, possim præstare: Quæstionis enim solutio non in sola conclusione consistit, sed maximè etiam in præmissis, ex quibus nisi conclusio benè deducatur, et si casu vera esse possit, solutio erit nihilominus illegitima & falsa.

Dicis postea in eadem pag. 8. me *audere meam Philosophiam partim*

partim otiosis quibusdam hominibus nullius studii, nullius eruditionis partim viris quibusdam politicis obtrudere. Addisque pag. 9. me aliàs damâ timidiorem & in solis lustris mei tenebris animosum, nuper steriles & abortivas nugas meas, velut veram & meram Philosophiam, per Medicum quendam in novam aliquam, sed tamen non incelebrem Academiam, explosâ scilicet omni antiquâ Philosophiâ, introducere serîd laborâsse. Ac deinde in Medicum illum excurris ut ei nomenclaturam herbæ, de qua paulò ante loquutus sum exprobes. Tandemque de me sic concludis. Lepidi hujus hominis, & ad risum usque inepti Philosophiam, in gratiam juventutis (que ignara non esse debet initorum certaminum quibus Aristoteles suos petitur) imò aliorum, (quibus mendacissimus homo imponere & fumos vendere laborat) paucis detegere decretum est. Ad quæ tantùm respondeo te valde errare, si putes me ullis unquam meas de Philosophia cogitationes obtrussisse. Novimus, inquis pag. 12, quæ vis agiliùm manuum adulantisque lingue blanditiis insit. Tu scilicet nôsse potes, quia concionaris & doces; ego autem ruri habito, & quantum possum me ab hominum turba semoveo, nullius unquam auribus infidias feci, nullos unquam discipulos habui, nullos quæsiivi, sed potius fugi; Quin & Regius jam dudum erat Professor factus, & ea docebat quæ dicis me per illum in Academiam vestram introducere voluisse, antequam ipsum unquam fuissẽ alloquutus, atque idẽ si quid à me habebat, totum id ex scriptis meis antea vulgatis eduxerat; idque vi ingenii singulari, neque enim in illis Philosophiam explicui, sed nonnulla tantum ejus specimina proposui, ut quisque ex iis posset judicare, utrum è resua esset, reliqua mea cogitata cognoscere; Utque hoc pacto si nullis prodesse possem, nemini saltem nocerem, & de omnibus bene mererer. (Ut videre est in pag. 5. & 6. dissertationis de Methodo, & in fine epistolæ ad P. Dinet.) Ac certè hætenus ista specimina tot & talium virorum gratiam mihi conciliarunt, ut eorum me non debeat poenitere. Quæ accurate hîc moneo ut scias nullam aliam esse viam ad opiniones meas impugnandas, quàm si illæ in scriptis jam à me editis examinentur, ostendaturque aliquid in iis contineri, quod sit malum vel falsum.

Nullus hîc captioni vel fraudi est locus, scripta ista in hominum manibus versantur, potest ea quilibet otiosè examinare, atque reprehendere. Sed si quis fingat alia in iis contineri quàm revera contineantur, vel ipsis prætermiſſis ineptas aliquas opiniones nullibi à me scriptas mihi velit tribuere, nemo non facile animadvertet illum calumniari.

Antequam verò, ut ais pag. 10., per certa capita ordine nova & superbiſſimæ Philoſophiæ mysteria proponas illius Architectum indicare debes. Quod admodum probo, cum enim ego in epistola ad P. Dinet pag. 177. tuas dotes breviter descripserim optimo jure par pari refers, & sanè perlibenter audiam mea vitia hîc recenſeri, ut si quæ fortè amici mihi diſſimulant, vel propter benevolentiam non vident, ea ex te addiſcam, in meam emendationem: Convitia enim quæ jam præmiſiſti me certam faciunt te nulla ex iis, quæ ſcies, per gratiam eſſe omiſſurum.

Sic ergo incipis. *Nomen illi ad tempus ſilentio preſſum, & ab eo ipſo indicatum eſt Renato des Cartes: patria illi eſt Gallia, orbis Europei ſidus. Si aliorum titulis fides adhibenda, nobiliſſimus aut ſaltem nobilis eſt. Natalium hanc prærogativam, quæ peſſimis ac fatuis etiam naſcendi ſorte contingere poteſt, non in video.* Huc uſque nihil afferis ex quo deterior videri poſſim: Quamvis enim peſſimi & fatui ex optimis quibuſque naſcantur, non tamen inde ut puto, vis inferre minus benè eſſe ſentiendum de eo qui honeſtos habuit parentes, quàm de eo qui fortè ex cacula in guttuſtio eſt natus, & inter exercituum meretrices & lixas primæ ſuæ pietatis aliarumque virtutum didicit rudimenta.

Pergis autem ſic. *Emolumenta ejus (nobilitatis) videbimus, ubi filium legitimum genuerit, illi enim quorum hæcenus pater perhibetur ſubſequentibus annis infelices nobilitatis paternæ teſtes futuri ſunt.* Quorum verborum nullus eſt ſenſus neque enim filiis illegitimis quicquam ſolet detrahere nobilitas patris: Et ſanè ſi quos tales haberem, non negarem, nuper enim juvenis fui, & nunc adhuc homo ſum, nec unquam caſtitaſis votum feci, nec ſanctus præ cæteris volui videri; Sed cum revera nullos habeam, nihil ex tua iſta phraſi poteſt intelligi niſi tantùm quòd ſim cæleſtis; Neq; miror te, qui de Clericis dicere ſoles eſſe miraculum

si castitatem seruent in cœlibatu, noluisse me fingere illis sanctiorem.

Sed reliqua videamus. *Internas dotes*, inquis, *si iis tenebras non laboraret offundere predicarem ipsi. Ingeniosum enim quis eum esse neget? nec tamen Deus quis (nisi aliquis Iovem omnigena libidinis architectum cogitet.) habendus est, quemadmodum cæci ejus sectatores imperitis persuadere student. Ingeniosi quoque seu subdoli, nec minus vesani ac furiosi fuerunt, Epicurus, Marcion, Aphon, Tayanobus, Manes, Lucianus, Mahometh, David Georgius, Machiavellus, Julius Cæsar, Aninus, Campanella, Godefridus de Valle, Martinus Sidelius, Silesius, Franciscus Davidis, Faustus Socinus, Anselmus Parmensis, Doctor Faustus, Henr. Cornelius Agrippa, R. Lipman Mulhussinus, Iohannes Torrentius, quamvis vulgaris & illiteratus pictor, aliiq; sine numero, omnes ἀρδὲς ἔτιδ' αὐοὶ & πρὸς τὸν ἴσον. Non unum ingenium quem ad unguem perfectum reddit, sæpe enim male habitat. Ex quibus omnibus nihil video elici posse, nisi quod fatearis me non esse planè ingenio destitutum. & aliquos esse qui me non contemnunt, quod nimis invidioso nomine exprimis, fingendo illos me facere apud alios Deum: nec examino an esse subdolum & ingeniosum idem sint; nec an solum ingenium quem ad unguem perfectum reddat, satis est quod non etiam reddat magis imperfectum, ut opinor, concedes.*

Hæc verò adhuc subjungis pag. 11. *Ceterum qua occasione vir noster ingeniosus philosophari inceperit liquido affirmare non possum. Conjectura probabilis si locus dandus sit, diccrem sub Ignatii Loyola fidere natum esse: ut hic enim superstitiosa secta molitus est fundamenta, postquam contusis membris de murali aut navali in bello corona indispiscenda desperaret: ita noster post militia non longa tyrocinia, desperans Mareschalli aut legari imperium, fultus qualiscunque matheos presidio, novam philosophiam, ut novum ad gloriam iter meditari cepit. Ex superstitione trophaum erigere dubio procul studisset, nisi infirmitatis suæ conscius, vir fibula aut cuculli impatiens, indomitam libidinem proditricem hypocriseos aliquando metuisset. Quæ cum fatearis esse tantum conjecturas tuas, hoc est, esse omne pessimum quod de me fingere potuisti, nihil inde inferri potest, nisi te non esse admodum felicem Pictorem nec Poëtam:*

Sumpta enim libertate quidlibet pro arbitrio imaginandi, certè longe alia, & ad institutum tuum aptiora excogitare debuisses.

Sed tandem pag. 12. transis ad eos, quos vocas Philosophiæ meæ sectatores, utque dicas me videri velle aliquos habere, uteris hac phrasi pereleganti. *Author ejus (Philosophiæ) videri vult quosdam decepisse, & ad deliriorum ἀρεσκόλιον pertraxisse.* Quippe non satis esset convitii si tantum diceres illos decipi & insanire qui aliquas ex meis opinionibus probant, sed, ut magis credatur, fingis me ipsum id jactare: Ac deinde in illos inveheris: Sed quia nullam adhuc Philosophiam edidi quæ habere possit sectatores, & ii qui ex speciminibus à me editis de illa quam promisi non male sperant, sunt tales ut mea defensione non egeant, nihil de illis dicam. (*Notet quæso lector hæc initia scripta esse cum nondum suspicarer Philosophiam Cartesianam sub alio quàm Voetii nomine prodituram; postea vero non fuisse mutata, quia, ut satis infra ostendetur; ipsa nihilominus est Voetio tribuenda.*)

Rogo tantum ut consideres quidnam in hac scripti tui parte, in qua me depingere, ac si non omnia, certè præcipua mea vitia enumerare studuisti, quæque hîc tota exscripta est, contineatur, ex quo prudens lector possit judicare, illa epitheta quibus paulò ante viderat me à te ornari personæ meæ convenire: Nempe in vitia mea inquirendo nihil aliud invenisti, nisi quod sim natione Gallus, ex honestis parentibus natus, non planè ingenio destitutus, quodque vivam cælebs, & fultus qualiscunque Matheseos præsidio novam mediter Philosophiam, de qua jam aliqui non malè sperant. Nominas autem me scurram, tenebrionem, stultum, damâ timidiorem, ad risum usque ineptum, mendacissimum, fumivendulum. Et cum hæc omnia in duabus primis paginis, in quibus de me agere cœpisti, habeantur, verisimile est adhuc plura & fortè indigniora in sequentibus repertum iri. Quæ si effutita essent ab ebriosa muliere, vel ab irato Caupone, riderentur; Sed cum scripta, & Typis mandata sint à Theologo, Ecclesiæ suæ Pastore, qui religiosissimus & pientissimus vult videri, quique aliis præesse deberet exemplo,

non dicam mansuetudinis, humilitatis, patientiæ, charitatis, ne forte fastidias istas veteris Ecclesiæ virtutes, sed saltem moderationis, clementiæ, gravitatis, non video qua ratione possint excusari.

Etsi enim Philosophia, in quam inveheris, mala esset, quod nullibi adhuc ostendisti, nec unquam ostendes, quæ tamen tanta in illa perversitas fingi potest, ut ideò ejus author atrocissimis convitiis debeat proscindi? Philosophia quæ à me aliisque omnibus ejus studiosis quæri solet, nihil aliud est quàm cognitio earum veritatum, quæ naturali lumine percipi possunt, & humanis usibus prodesse: adeò, ut nullum studium honestius, nullum homine dignius, nullumque etiam in hac vita utile esse possit. Philosophia autem illa vulgaris, quæ in scholis & Academiis docetur, est tantum congeries quædam opinionum, maxima ex parte dubiarum, ut ex continuis disputationibus, quibus exagitari solent, apparet; atque inutilium, ut longa experientia jam docuit, nemo enim unquam ex materia prima, formis substantialibus, qualitatibus occultis, & talibus aliquid in usum suum convertit. Quapropter nullo modo rationi consentaneum est, ut ii qui opiniones istas, quas ipsimet fatentur esse incertas, didicerunt, alios odio habeant, quia certiores invenire conantur. Odiosum quidem est circa religionem aliquid velle innovare: quia cum quisque illam, quam amplectitur, dicat se credere institutam esse à Deo, qui errare non potest, nihil ex consequenti credit in ea posse novari, quod non sit malum; Sed circa Philosophiam, quam ultro fatentur omnes nondum ab hominibus satis sciri, ac multis egregiis inventis augeri posse, nihil laudabilius est, quam esse Novatorem. Dices fortasse te non illos quidem vituperare, qui aliquid veri in Philosophia invenerunt, sed me nihil tale invenisse, quod tamen, ut spero, nunquam probabis. Sed esto, nihil invenerim, an ideo convitiis potius, quàm venia & amica admonitione, dignus eram? Crede mihi, Domine Voëti, nihil hinc aliud prudens lector judicabit, quàm te, dum hæc scriberes, tanto maledicendi studio incensum fuisse, ut neque quid te deceret, neque quid verum aut verisimile esset, considerâris.

De factis Voëtii, ex quibus ejus virtutes primum nôsse cæpi.

P A R S S E C U N D A.

Quia vero non solent homines ita in alios invehî sine causa, ne quam forte culpâ meâ videar tibi dedisse, omnia, quæ mihi tecum hætenus intercesserunt, breviter commemorabo. Nunquam te, quod sciam, sum alloquutus, nec dum mihi facie es notus, ac de te non magis cogitabam, quam de iis qui nondum sunt nati, cum primum mihi nunciatum est, te solere inter Atheos me numerare; professoremque De Roy, quem norant homines multa docere, quæ cum opinionibus meis conveniebant, iniquissimis machinationibus à te impugnari. Hoc vero me impulit, ut de rei veritate diligentius, & quidnam hominis esses, quid te ad hoc moveret, inquirerem. Sed quantum ad rem, non dubia erat, Theses tuæ in Regium jam extabant, & egregium in novam Philosophiam judicium brevi postea fuit editum. Quantum autem ad mores, audiebam te esse admodum diligentem & assiduum in muniis omnibus Ministerii ac Professionis tuæ obeundis; te sæpius concionari, sæpius docere, sæpius disputare, quam reliquos tuos collegas; supercilio etiam, voce, gestu majorem pietatem præ te ferre; tantoque videri Zelo ardeere pro veritate ac puritate religionis tuæ tuenda, ut non modo levissima quæque vitia, præsertim potentiorum, sed ea etiam, quæ à multis pro vitiis non habentur, summâ cum severitate reprehenderes, & in omnes à te dissentientes vehementissime disputares, ac declamares. Quæ me sane impulissent, ad te tanquam unum ex Prophetis aut Apostolis suspiciendum, si nulla mihi dubitatio remanisset ex eo, quod scirem me à te injustissime inter Atheos numerari. Sed quia interdum etiam viri boni, male ab aliis persuasi, vel non satis prudenter judicantes, falli possunt, unum è duobus necessarium esse putabam, ut vel esses revera sanctissimus, etsi forte non satis prudens; vel (ignosce nullum mitius verbum ad rei veritatem exprimendam invenienti) hypocrita: Neque enim cum istis dotibus,

dotibus, quas in te esse audiebam, mediocritatem ullam in virtutibus aut vitiis consistere posse judicabam. Utrum autem è duobus illis verum esset evidentius postea perspexi ex iis, quæ in Regium molitus es. Scivi enim quo pacto, cum primum Academiae Rector fuisti, subito majorem quàm antè amicitiam cum illo colueris, & effeceris ut, ci, quoties vellet, publicas disputationes habere liceret, quod nunquam antea licuerat nisi speciali facultate à magistratu impetrata: quia nempe, ut sit, duo ejus Collegæ, Physicus & Medicus, dolebant eum multa docere à suis diversa, &, ne quid iis autoritatis per istas disputationes accederet, verebantur. Scivi etiam, quo pacto ille pro magno beneficio id habens, usque adeo te coluerit, ut Theses omnes, quas illo tempore disputandas proposuit, eas scilicet in quibus integram Physiologiam suam complexus est, tibi, antequam Typis mandarentur legendas, examinandas emendandasque tradiderit. Neque hoc potes inficiari; paucula enim, quæ tibi minus placebant, manu propria notasti, eaque ille omnia, ut voluisti, mutavit; & non dubito quin nunc adhuc scriptum tuum inter ejus adversaria servetur. Sed sane mihi valde fuit mirum, quod cum nuper hoc ipsum & alia nonnulla, quæ melius scire debet quàm cæteri, ab illo quæsissem, nihil aliud responderit, quam se non posse mecum agere de istis rebus: cujus responsi ab alio amico rationem quærens, audiivi Regio antea dictum esse, aliquem è magistratu ei culpæ imputare quod ego nonnulla de te in Epist. ad P. Dinet scripsissem, quæ vix ab alio videbar discere potuisse. Quod verum esse nequaquam possem suspicari, quis enim credat tantam tibi esse potestatem in ea urbe, in qua es peregrinus, ut quemcunque vis, etiam ex antiquis civibus, & honestis parentibus natis, publicè possis infamare, falsisque judiciis condemnare; illi autem, quem sic læsisti, ne injuriarum quidem à te acceptarum, non dicam publice queri, sed privatim amico suo, historiam narrare permittatur? Et sane omnes vestri magistratus qui vel aliquo alloquio vel saltem fama mihi sunt noti, tam prudentes & tam æqui amantes esse scio, ut nihil unquam tale ipsis in mentem venire potuerit, ac etiam res ipsa indicat; ab illo enim tempore

stipendium ejus pro secunda vice auxerunt. Sed potius crediderim, te per amicos id Regio dici curâsse, ut illum, aliàs non timidum, sed magistratui suo valde obsequentem, hoc pacto perterrefaceres, & impedires, ne plura, quorum tibi conscius es, mihi narraret.

Scivi præterea, quomodo, postquam ita omnem Regii Physiologiam Thesisibus ejus comprehensam examinâsse & non improbâsse, ille quasdam alias Theses fecit, in quibus cum nihil ullius momenti contineretur, quod non jam ante in iis quas videras potuisset, ideoque non operæ pretium esse judicâset eas tibi, antequam ederentur, ostendere, tu statim ex verbulo, quod in iis invenisti, ab usu scholarum non nihil remoto, quod nempe hominem ratione partium, quarum una sine alia esse potest, ens per accidens dixisset, occasionem cœpisti eum palam impugnandi. Quomodo, antequam illæ ultimæ ejus Theses publice disputarentur monitus fuerit à quibusdam ex suis auditoribus, tuos minari se plausibus disputationem turbaturos; Ideòque ille te convenerit, monueritque, ac rogarit ut quoniam eras Academiæ Rector illas turbas autoritate tua impedires. Quomodo tunc, etiamsi ejus Theses vidisses, nondum tamen illi significâris quicquam in iis contineri, quod tibi displiceret. Quomodo in illa disputatione Thesis de ente per accidens fuerit agitata, & post aliquid silentii, ut scilicet proponens rationes suas exponeret, intempestivis strepitibus auditorium fuerit repletum. Quomodo tu Rector ibi astans, immotus, non aliter

Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes,
nec voce, nec gestu, nec vultu strepitus istos compefcere conatus sis. Quod ramen miror, quantumvis enim tibi grati essent, officii tamen tui erat contrarium simulare; nec video cur tam immotus tunc fueris, nisi quia sciebas illos à quibus fiebant vel minimis nutibus tuis esse obsequuturos. Quomodo, cum postea Regius intellexit te dicere verbum illud de ente per accidens in Theologiam impingere, domum tuam iverit, ibique tibi affirmârit se paratum esse illud ex arbitrio tuo emendare, ac publicè profiteri se, uti res erat, & clarè postea in sua ad tuas
Theses

Theses responsione ostendit, nihil adversus vestram religionem verbo illo tentasse. Quod idem etiam coram aliis Theologis, tuis Collegis, est professus. Quomodo nihilominus statim postea theses in illum per triduum disputandas conscripseris, & in ipso earum titulo verbum illud de ente per accidens; tanquam à S. S. facultate Theologica hæreseos damnatum, ostentare volueris; In thesibus autem impugnâris tantum Regii opiniones de formis substantialibus, de motu terræ, de sanguinis circulatione, & talibus quæ ad Physicam & Medicinam, non autem ullo modo ad tuam Theologiam pertinebant; & quas tamen prius non reprehenderas, cum ille tibi suas Theses, in quibus de iis agebat, legendas dederat & emendandas. Quomodo etiam carmen à studioso nescio quo in laudem tuarum Thesisum fieri vel curaveris, vel certè permiseris, idque te præsentem fuerit in Academia distributum: In quo carmine Regius expressè designabatur hoc verbo *ô Regium factum* &c. atque indignissimis convitiis proscindebatur. Denique scivi reliqua omnia, quæ jam in epistolâ ad P. Dinet enarravi. Ex quibus fateor me nullam eximiam pietatem in te deprehendere potuisse. Neque enim dubium est, quin vel amicitiam erga Regium initio simulâris, ut illum tantò facilius postea incautum & nihil à te metuentem circumvenires, vel certè, si fuit vera, quin illam violâris, cum primum putasti te habere aliquam occasionem ipsi nocendi. Quorum utrumvis est odiosum. Neque hic ullum pietatis Zelum potes prætere, quo te excuses. Etsi enim quantumvis graves errores commisisset (quos nullos commiserat) quæ pietas, quæ charitas Christiana, quis Zelus impellebat te ad illum, cum ultrò emendationem, qualemcunque velles, promittebat, non audiendum, & ipsum interim contra omne jus, & fas, & decorum, publicis Disputationibus per triduum deridendum? Ut nempe, si res, ut sperabas, successisset, ille suâ Professione ac bonâ famâ, sine ullâ suâ culpâ, per solam calumniam tuam privaretur. An, quæso, illa est in vestra Academia Rectoris potestas, ut ei liceat in scio Magistratu Theses, de ea facultate, quam non profitetur, publicè defendere, atque ibi quemcunque voluerit ex suis Collegis infa-

mare, atque præterea etiam iudicium sub nomine totius Academiae publicè edere ad ejus doctrinam condemnandam? Dices procul dubio Magistratum jussisse ut sententiam vestram de Regii doctrina diceretis. Sed non ideò jussit, nec voluit, ut illam, tanquam si legitimum fuisset iudicium, vulgaretis. Quod voluit optimum fuit, nempe ut, quandoquidem de Regii doctrina querebamini, vestras omnes in illum rationes proferretis, ut Regius deinde ad ipsas responderet, ac postea, utraque parte audita, ut par erat, ipse Magistratus judicaret. Quod autem tu fecisti, excusari non potest. Nullas rationes ullius momenti attulisti, nullas habuisti, & nihilominus Collegam tuum, inauditum in quem tibi nihil erat juris, non dubitasti condemnare: Cum tamen, ut scias, in hac causa, in qua de nova Philosophia quaestio est; neque tu, neque ulli alii ex iis, qui vel veterem Philosophiam, docent, vel aliquas alias scientias ei annexas, quales sunt Theologia Scholastica & Medicina, iudices idonei esse possitis, sed tantum vel accusatores vel rei. Putat Regius se opiniones in Philosophia vulgaribus veriores habere, vos, qui illas discere non vultis, nec fortè etiam potestis, id negatis. Utris credendum? Non vobis profecto, nec Regio; sed illis tantum, qui neutri parti addicti, utriusque rationes audiverint & examinaverint. Quod verò omnium maximè est mirum, in tuo illo iudicio posuisti, vos rejicere, novam istam Philosophiam (meam scilicet & Regii) propterea quod ex ea variae, falsae & absurdae opiniones consequantur, pugnantibus cum orthodoxa Theologia; Et tamen nullas tales consequentias afferre potuisti, quamvis in Senatu vestro Academico unus è juris Professoribus, qui iudicio isti repugnabat, cum illud ibi proposuisti, eas expressè à te petierit; Sed contra Regius solidissimè in sua ad tuas Theses responsione probaverat, opiniones suas Philosophicas melius, quàm vulgò receptas, cum Theologia convenire. Quae omnia cum mihi nota essent, atque etiam longè plura, neque enim hinc possum cuncta recensere, molestè ferre non debes, quod eorum partem obiter in quadam epistola, quae tunc fortè erat sub prælo, expresserim, nihil enim mitius agere potui ad ea, quae in me feceras, referenda. Nec sane in illa epistola, quam scribebam ad unum

ex patribus Societatis IESU, quos tu nunquam sine adjuncto aliquo convitio soles nominare, me tibi blandiri decuisset. Præter hoc autem nihil unquam in te vel feci vel tentavi, ex quo mihi irasci potueris, atque ided acerbitas styli, qua hîc in me uteris, nulli merito meo tribui potest. Sed fortè aliæ ejus sunt causæ, quas ex lætione sequentium agnosceamus.

De Philosophiæ Cartesianæ capite primo & secundo.

P A R S T E R T I A.

INitio primi capitais ais, inæ Philosophiæ omnes capaces non esse, sicque de me loqueris pag. 14. & 15. *ut candidus & à fallendi studio alienissimus videatur, revera autem omnia errata infelicibus discipulis hebetique eorum ingenio imputare possit; in ipsa philosophiæ vestibulo omnia ingenia mysteriorum suorum capacia non esse, gravi vultu & oratione, quo vir quantivis præti habeatur, pronuntiat.* Ubi à te peto, quandonam me ista gravi vultu pronuntiantem audiveris, ut enim jam monui, non concionor, nec doceo. Nempe id habes ex meis scriptis, citas enim Resp. quartas ad Med. pag. 289. edit. Elz. ubi dixi, *ea que in prima Meditatione ac reliquis (quinque scilicet Meditationibus) continentur, ad omnium captum non esse accommodata.* Verùm hæc citatio non pro te est, sed contrà te; cum enim id scripserim peculiariter de illis Meditationibus, quæ tantùm perexiguam & omnium difficillimam Philosophiæ partem continent, inferre potius debuisses, non idem de tota esse putandum. Sed fateor tamen perlibenter, non omnes ejus esse capaces, hocque non ided nulli scripsi, quod verum non sit, sed quia fuisset superfluum. Quæ enim scientia, quæ disciplina, quæ ars tam facilis, ut ejus omnes sint capaces? Quid autem inde inferes? Nempe me velle omnia Philosophiæ meæ errata infelicibus discipulis tribuere. Sed omnes sciunt me nihil unquam de Philosophia tradidisse, nisi in scriptis publicè editis. An ergo etiam scriptorum meorum errata discipulis tribuentur.

Pag. 17. progredieris ad *criteria, secundum que in novâ, ut ais, superbiæ scholâ ingenia censentur.* Dicisque, *ea esse potissimum* *quinque,*

quinque, hoc, & quatuor subsequentibus capitibus ordine pensitanda.
 Deinde pag. 18. primum ais esse, *si possit*, tuturus scilicet discipulus, *omnium, quæ ab aliis didicit, oblivisci.* Quæ verba curasti aliis typis excudi, ut ex meis scriptis desumpta videantur, nempe ex pag. 16. & 17. Dissertationis de Methodo, & ex pag. 32. responsionis ad septimas objectiones, & etiam ibidem ex paginis 7, 21, 23. & 24. quia ista omnia loca paulo ante citaveras. Atqui cum in iis omnibus nullum verbum habeatur de oblivione, sed tantum de præjudiciis tollendis, ut neque ullo alio in loco ex meis scriptis, hinc lector facile agnoscet, quanta fides citationibus tuis sit adhibenda. Longe enim aliud est præjudicia, sive opiniones temerè antè receptas, deponere, hoc est definire iis assensum præbere; quod à voluntate nostra tantum pendet, atque omnino requiritur ad prima Philosophiæ fundamenta jacienda; & aliud eorum oblivisci, quod ferè nunquam est in nostra potestate. Sed cum primæ Theses, quas unquam in tua Academia edideris, egerint de præjudiciis & multis aliis in locis ea rejicienda esse confessus sis, non decessisset me à te reprehendi, quod id scripsissem; & idèd aliud quid mihi affingere maluisti, quod uberiolem criminandi materiam suppeditaret.

Quæ reliqua in hoc capite habes, non sunt relatu digna, neque aliud probant, quàm te, ut fide & probitate, ita etiam prudentiâ & Logicâ tuâ naturali non satis uti, cum homini, quem prius dixisti esse ingeniosum, ineptias affingas, quæ de eo credi non possint; Vt etiam quod pag. 22. referas verba Epistolæ Apostoli Iudæ v. 10 *de iis qui calumniantur ea quæ ignorant.* nemo enim videns, quo pacto in Philosophiam meam inveharis, non statim illa in te retorquebit; quia cum illam nunquam videris, utpote quam nondum vulgavi, scire ipsam planè non potes.

In secundo capite pag. 27. proponis secundam legem, in quam ais meos discipulos, quos vocas deliriorum mystas, jurare, Hanc scilicet: Cum libris nullum unquam nobis futurum commercium. Sed in quibus tabulis scriptam illam inveneris, à quo audiveris, unde eduxeris, nusquam ostendis, nec potes. Neque haud dubie negligeres probationes tuas afferre, si quas haberes,
 hic

hinc enim & in pagina sequenti duo loca refers ex meis scriptis, sed nihil ad rem facientia, & ipsorum etiam sensum pervertis. Primus est ex pag. 163 epist. ad P. Dinet, ubi dixi, *non potuisse nimis diu id expectari ab homine nondum senem, quod ab aliis in multis sæculis non est præstitum.* Tu verò de me sic quæris, *an sibi persuadet, hominem nondum senem, ut de se ipso loquitur in Epistola ad Dinetum pag. 193, omnium rerum naturalium exactam & minimè fallacem experientiam habere posse?* tanquam si ex eo, quod dixerim hominem nondum senem, reliqua quoque mihi sint tribuenda. Quo artificio facilè etiam potuisses tuam legem ex meis scriptis educere, si, exempli causa, quia in eadem epistola *Authorum libros* nominavi, dixisses, *Cum Authorum libris*, ut ipse de iis loquitur in Epistola ad Dinetum pag. 200, *nullum unquam futurum nobis commercium.*

Non meliori fide vel magis appositè in pagina sequenti locum refers, in quo dixi, *me quandam excoluisse Methodum* ad quaslibet difficultates in scientiis resolvendas: Cum ais: *haud magis potest* quaslibet difficultates in scientiis resolvere (ut omnium *Thraasonum ineptissimus Renatus de se ipso gloriatur in Epist. Ded. Medit. pag. 5. Ed. Elz.*) Tanquam si idem esset *Methodum* excolere ad aliquid præstandum, & jactare te illud omnino præstare posse.

De usu librorum & Voetii doctrina.

PARS QUARTA.

SI autem scire voluisses, quid de libris revera sentirem, legere poteras paginam septimam dissertationis de *Methodo*, in qua expresse dixi, nos eundem ex bonorum librorum lectione fructum percipere, atque ex colloquio magnorum virorum, qui eos composuerunt; ac fortè etiam aliquanto majorem; propterea quod non quasunque obvias, ut in familiari colloquio, sed selectiores tantum cogitationes suas scriptis solent exprimere. Vnde etiam fortè aliquid in usum tuum potuisses convertere, si ex adverso considerasses malorum librorum nimis frequen-

tem lectionem, non minus quàm malorum hominum consortium, noxiam esse. Nam quantum colligo ex tuis scriptis tria præcipue genera librorum soles evolvere, quæ hinc cognovisses non nisi admodum parcè ac cautè esse attingenda. Primum est improborum, & nugacium; quos simul jungo: vix enim ulius est planè nugax sine aliqua misturâ improbitatis. Nullus autem ab Atheo, vel Libertino, vel nugatore Cabalista, vel Mago, aliove impostore scriptus unquam fuit, quem non videri velis perlegisse. Atque id de quibusdam rectè ostendis; integra enim eorum argumenta scriptis tuis intermisces. Secundum est contentiosorum, quorum sæpè Authores ob studia partium se mutuo convitiis lacerare pietatem putant. Hujusque generis tam multos citare soles, ut, si vel quartam eorum partem legisti, præcipuum tempus vitæ tuæ inter jurgia & rixas infumere debueris. Non quidem affirmo omnes ejusmodi libros malos esse, qui enim veritatem propugnant, & non nisi in vitia invehuntur, sunt laudandi; sed tamen puto non nimium esse legendos, quoniam ea est naturæ nostræ infirmitas, ut multisæpè ipsa vitiorum prohibitione ad illa amanda incitentur. Non etiam dico Theologis aliisve nunquam utile esse malos libros videre, cum scilicet eorum officium est illos refutare, vel emendare; Sed hoc non nisi raro usu venit. Atque ut nemo unquam homines peste laborantes animi tantùm causâ invisit; sic, ad solam multæ lectionis famam aucupandam, nullus vir pius malos libros solet lectitare; sunt enim profectò contagiosi. Quin & hoc ipsum in me jam experior; cum enim ad hanc scribendam epistolam necesse fuerit, ut aliqua ex tuis scriptis evolverem, scabrities quædam stylo meo inde accessit, quam vix possum emendare; Atque hoc nomine veniam peto, quod hic aliquanto durius loquar, quàm mea ferat consuetudo. Tertium librorum genus est locorum communium, commentariorum, compendiorum, indicum, & talium, qui ex variis aliorum aucthorum sententiis conflati sunt, quosque etiam si non malos putem, nec planè contemnendos, nullum tamen alium eorum usum admitto, quàm ut juvent ad ea interdum in memoriam revocanda, quæ antea didicimus à libris primariis, ex quibus sunt

exscripti.

exscripti. Nam sanè qui fontibus neglectis ad rivulos istos tantum accedunt, non nisi turbidas aquas ex ipsis hauriunt, ne ullam veram eruditionem consequantur. Quidquid enim precipui est in scriptis præstantium ingeniorum, non in hac aut illa sententia, quæ possit exscribi, continetur, sed ex integro corpore orationis exurgit; neque id statim ex prima lectione, sed paulatim ex frequenti & sæpius iterata, non advertentes addiscimus, & tanquam in proprium succum convertimus. Te autem in locis communibus, & commentariis, & lexiis, talibusque evolvendis esse valde exercitatum, manifestum est ex tuis scriptis, in quibus sæpissime illos citas. Sed non ita possum deprehendere, te cum libris illis primariis, à quibus omnis vera eruditio, quæ legendo acquiritur potest, dependet, magnam consuetudinem habere. Quamvis enim eos etiam interdum in testes sumas, quia tamen ut plurimum non satis appositè id facis, eosque cum aliis longè inferioris sortis absque delectu permisces, non videris illos legisse, sed tantum ipsorum verba ex aliquo transcriptore habere. Ac præterea ut ii, qui sæpe inter odoratos pulvillos jacent, non possunt non aliquid ex eorum fragrantia retinere, sic difficile mihi videtur summorum virorum luebrationes ab aliquo multum legi, & tamen postea in ejus scriptis nihil simile ipsorum stylo reperiri. Sed ignosce ingenuè verum dicenti, multa legi ex scriptis tuis, atqui nullam unquam in iis reperi ratiocinationem, nullamque cogitationem, quæ non humilis esset aut vulgaris, nullam, quæ virum ingeniosum vel eruditum redoleret. Eruditum dico, non doctum: Si enim doctrinæ nomine vis omnia, quæ ex libris addiscuntur, tam mala quam bona contineri, te doctissimum esse lubens fatebor, video enim te fabulas de Leviathan & impias nugas nescio cujus Bonaventuræ de Periers & talia quam plurima satis legisse. Per eruditum autem intelligo illum tantum, qui studio & cultura ingenium moreque suos perpolivit. Talemque eruditionem, non promiscuam quorumlibet librorum, sed sola optimorum lectione, eaque iteratâ & frequente, itemque colloquiis eorum qui jam sunt

sunt eruditi, quando iis frui nobis licet, ac denique assidua vir-
 rorum contemplatione atq; investigatione veritatis, comparari
 mihi persuadeo. At quantum ad illos, qui tantum in locis com-
 munitibus & indicibus & lexicis doctrinam quærunt, multis qui-
 dem rebus memoriam suam brevi tempore implere possunt,
 sed non ideo sapientiores nec meliores evadunt. Quin è con-
 tra, cum nulla in libris istis rationum concatenatio contineat-
 ur, sed omnia vel autoritate, vel ad summum brevibus syllo-
 gismis decidantur, qui doctrinam suam ex iis petunt, omnium
 scriptorum autoritati ex æquo credere assuescunt, eorumque
 delectum nullum habere, nisi quatenus studia partium eos mo-
 vent; atque ita paulatim ratione naturali rectè uti dediscunt,
 artificialemque ac sophisticam in ejus locum substituunt. Ne-
 que enim, ut scias, verus ille usus rationis, in quo omnis eruditio,
 omnis bona mens, omnis humana sapientia continetur, in dis-
 junctis syllogismis consistit, sed tantum in circumspecta & ac-
 curata complexione eorum omnium, quæ ad quæsitæ verita-
 tum cognitionem requiruntur. Et cum hæc vix unquam pos-
 sint exprimi syllogismis, nisi multi simul nectantur, certum est
 eos, qui tantum disjunctis utuntur, ferè semper aliquam partem
 eorum, quæ simul spectanda sunt, omittere, sicque assuescere
 inconsiderantiæ, ac dediscere bonam mentem. Cumque in-
 terea se valde doctos putent, propterea quod multa ex iis, quæ
 ab aliis scripta sunt, memoria tenent, & iis credunt, hinc insul-
 sissimam arrogantiam & verè pædagogicam acquirunt. Atque
 si insuper improbis, nugacibus, & contentiosis scriptis legendis
 multum incumbant, quamvis illos natura non malos nec planè
 ingenio destitutos genuisset, vix possent tamen istâ culturâ non
 reddi maligni, insulsi, & importuni. Quanquam profectò fa-
 tendum est naturam etiam ad id plurimum conferre, genera
 enim illa librorum, quæ distinxerunt, solent esse inter se permixta, &
 sæpe apud unum eundemque authorem, quædam mala, quæ-
 dam nugacia, quædam bona & ab illo ipso excogitata, quædam
 ab aliis exscripta reperiuntur, sed pro diverso ingenio lectorum,
 tanquam apes & araneæ ex floribus, uni solum mel, alii solum
 venenum ex iis excerpunt: unde fit ut studio literarum, qui sunt
 ad

ad bonum propensi, meliores & sapientiores; qui autem ad malum, deteriores & stultiores evadant. Illi autem ab istis hac nota certissima dignoscuntur, quod quisque frequentior sit in iis libris evolvendis, in quibus plura ingenio suo convenientia potest invenire. Sed & moribus etiam quam maxime distant: ut enim malè instituti arrogantes, pertinaces, & iracundi esse solent; sic humanæ infirmitatis, & quæ sciunt non magni æstimant, sed cogitant longè plura esse, quæ ignorant, atque ideo etiam sunt ingenui & dociles, semperque parati veritates sibi nondum cognitæ addiscere; ac denique ingenium ad varia flectere assueti, non possunt non esse mites, benigni & humani. Atque hi quidem cum intelligant veram eruditionem non à solis libris pendere, illam etiam privata meditatione, vel vario negotiorum usu, & virorum præstantium familiaritate sibi comparare satagunt, nec inter libros semper versantur: unde fit, ut ab imperitis ratione doctrinæ suæ non suspiciantur, sed, si privati vivant, vel planè ignorentur, vel tantùm ut boni patres familias & homines non stulti spectentur, atque ita præstantissima ingenia sæpe in occulto latent. Si autem se civilibus negotiis immisceant, aliis quidem prudentiores & humaniores esse facillè deprehendunt; sed hoc potius eorum naturæ, quàm ingenii culturæ tribui solet. Ac denique si ad aliquod docendi munus vocati sint, nisi prudenti negligentia efficiant, ut supra collegas suos sapere non videantur, vix ab eorum invidia liberi esse possunt. Qui autem valde multum, ac semper malè studuerunt, tam parum habere solent bonæ mentis, ut quando contingit eos ex humili familia ortos esse, nullumque literarum ope lucrum facere, passim à plebe contemnantur, & ex nimia librorum lectione insanire putentur. Sed quando in juventute, priusquam satis nosci possent, aliquod docendi vel concionandi munus assequuti sunt, nullo negotio permagnam apud imperitos doctrinæ famam atque auctoritatem sibi cum tempore conciliant. Multum enim valet apud vulgus hoc præjudicium, quod quis à Magistratu, alii se quorum interest, sit publicè delectus ad alios instituendos; Ac deinde ex multis ita delectis non possunt plebei homines non existimari.

existimare illos esse doctissimos, qui aliis confidentius ea, quæ dicunt, affirmant, & plura se scire profitentur, & denique sapius ac prolixius à Collegis suis laudari solent, quæ tria ferè semper in istis male doctis advertunt. Nam primò, cum nulla ratione, sed sola autoritate ducantur, quicquid in iis Authoribus, quos sibi sequendos assumpserunt, inveniunt, tanquam sibi planè certum & exploratum jactant; & quia nesciunt quænam sint, quæ ab eruditis sine dedecore possunt ignorari, omniumque rerum scientiam in libris contineri sibi persuadent, omniscii videri volunt, & denique cum ipsi non laudent, nisi quos sibi aliquo modo similes putant, ab iis vice versâ laudantur, & frequenter etiam ab aliis mediocriter eruditis, cum nempe hi cupiam alteri, à quo eruditione superantur, invidentes, putant se ejus famam posse minuere, si illos ei anteponan & quam maximis laudibus extollant. Quibus de causis initio quidè à sola plebe, sed paulatim etiam à peritioribus, qui eos ipsi non nòrunt, sed aliorum testimoniis credunt, doctissimi esse supponuntur. Et quidem si quis ex eorum numero reperiat, qui sit præ cæteris laboriosus, diligens, ardens, loquax, & Sophistarum Dialecticà uti assuetus: qualem te esse agnosco; Quique munera docendi in Academia & concionandi in templo simul obtineat, ut facis: Qui inter concionandum, non in vulgaria plebis vitia, sed in adversarios suæ religionis, & in ea, quæ à potentioribus fiunt, assidue invehat, & nunc iracundis, nunc ridiculis verbis utendo, plebem suam diversimodè commoveat, ut te facere audivi; Qui frequentes in Academia Theses proponat, omnes contrariarum partium eruditos ad eas impugnandas invitet, cumque non comparent (ut sanè nunquam, nisi velint explodi, debent comparere) magnos de illis triumphos canat: ut à te factum fuisse omnes sciunt; Qui multos edat libros, sed tali stylo, & tot Authorum citationibus interrupto scriptos, ut, cum à nemine sine fastidio legi possint, nemo etià examinet an sint boni: quod tuis ut plurimum contingit; Qui deniq; in omnes, qui vel in minimâ re ipsi repugnant, aut tantùm non applaudunt, tanquam in hostes infensissimos insurgat, eosque concionibus ac scriptis

fuis quam maximè infames reddere cōetur, quâ viâ multos de te filere vel etiam invitos te laudare coëgisti: Non mirum est, quod ille ad summam eruditionis famam summamque auctoritatem inter suos perveniat; neque, quod illam conservet, quamdiu ejus artes à nemine deteguntur. Sed cum forte nimiâ potentiâ suâ excæcatus tam multos lædit, ut aliqui operæ pretium putent ipsas patefacere; cumque tam inexcusabiles errores committit, ut etiam ab illiteratis perfacilè cognoscantur, valde mirum esset, si tandem immerita ista sua fama & potentia non excideret. Etsi enim talis homo plarisque ex auditoribus suis in templo, & ex discipulis in Academia sit pergratus: si tamen semel animadvertant, quantum ab eo detrimenti debeant timere, summopere ipsam averfabantur.

Video quidem me ab instituto sermone, qui tantum de usu librorum fuit, magis ac magis recedere. Sed hoc fortè non reprehendes, quia postquam adhuc pauca de concionibus & discipulorum institutione subjuxero, habebis hîc omnia uno in loco, quæ circa tuam eruditionem notatu digna mihi videntur. Conciones igitur istius Doctoris, modo à me descripti, populo solent placere; quoniam ea est omnium hominum natura, ut non modo ad hilaritatem, sed maximè etiam ad quoslibet tristes animi affectus commoveri delectentur; hinc tragœdiæ, non minus quam comœdiæ, in theatris locum inveniunt; hinc olim homines & feræ se mutuolaniantes in ludis publicis spectabantur; hinc denique concionator, qui audiores suos ad iram & odium in alios homines excitat, præsertim in potentiores, quibus satis sua sponte infimæ fortis homines solent invidere, vel in eos à quibus de religione dissentiant, quos ut bellorum causas jam oderunt, quamvis nihil egregii dicat, nihil boni, ac sæpe etiam statum controversiæ, de qua disputat, nulli intelligant, modò tantum audeat, vehementer, copiosè loquatur, & varias convitiatorum phrasas, humiles, ridiculas, inauditas, orationi suæ adspargat, majore cum studio à devotâ plebe auditur, magis amatur, magis laudatur; quâ alii multo eloquentiores, sed qui eam non tam ad aliena vitia odio habenda, quam ad propria emendanda adhortantur. hi enim, quod ipsi displicet,

proponunt, ille verò tantùm quod placet. Ac sanè magnum est solatium turbæ non malæ sed imperitæ, quod possit aliquando piè commoveri, piè irasci, piè potentiores aspernari. Quicquid enim facit talis viri iussu, vel exemplo, idpium putat. Audit ab ejus discipulis quam multos libros scribat, quantasque victorias de quibuslibet adversariis in disputationibus suis reportet, non potest dubitare quin sit doctissimus, non enim novit ista distinguere. Ut etiam ejus vehementiam in concionando, & libertatem in optimatibus reprehendendis ab eximia sanctitate ac prophetico quodam zelo putat proficisci. Quas ob causas eum suspicit ut ducem hortatoremque præcipuum, si fortè sibi unquam vel potentioribus sit resistendum, vel in adversarios suæ religionis sit dimicandum; Et quidquid ille suadere voluerit, summo cum ardore exequi semper est parata. An verò utile sit Reipublicæ talem aliquem Concionatorem in ea versari, non meum est inquirere. Satis sciunt illi, qui ejus curam gerunt, quid expediat. Non etiam examino an bonum sit, homines illiteratos audire multas controversiarum minutias, quas sine ullo salutis suæ detrimento possunt ignorare; Nec an latis accuratè illas ex concionibus possint addiscere; Nec an rectè doceantur ab iis, qui non tam rationes exponunt, quam in personas convitiantur; Nec an pium sit & humanum *odisse aliquos homines*, propterea quod à nobis in religione *dissentiant*. Sed tantùm affirmo omnem animi commotionem ad iram odium & rixas, quantumvis justa sit ejus causa, semper maximè noxiam esse illi ipsi, qui sic commovetur; Ita enim sumus à natura comparati, ut parvo usu magnam proclivitatem ad pravos affectus acquiramus; Et qui vel semel se ad iram commoveri passus est ob justam causam, hoc ipso multo paratior est ad aliâ vice irascendum, etiam ob injustam. Audiunt mulierculæ in templo virum quem sapientissimum & sanctissimum existimant, in alios homines declamantem, disputantem, convitiantem; rem, de qua agit, ut plurimum non intelligunt; nihilque melius habent quod agant, quam ut omnes ejus commotiones pio affectu imitentur, iisque similes in se excitent, unde fit, ut postea domum reversæ ob minimas quæque causas rixentur. Nec viri meliorem

meliozem inde fructum reportant, ii præsertim, qui controversas istas utcumq; intelligentes, non possunt non aliquando de ipsis contendere cum familiaribus suis alii religioni addictis, quales hîc ubiq; occurrunt, & inde ad jurgia, inimicitias, interdumque etiam, qui vilioris sunt fortis, ad vulnera deveniunt. Adderem publica diffidia & bella ex talibus etiam causis posse oriri, eosque solere in bellis istis quam maximè periclitari, qui talium Doctorum sapientiæ confisi, eorum consilia sequuntur. Sed plures ejusmodi concionatores non novi, nec ab uno aliquo tantum mali existimo esse metuendum, modò tamen ne multos habeat discipulos sui similes, qui postea etiam concionentur.

Verum enim verò, qua ratione adolescentes tuæ curæ commissos instituas, planè ignoro, nec unquam fui usque adeò curiosus, ut ea de re inquirerem; sed artes, quibus te uti ex scriptis tuis deprehendo, & quarum nomine imperiti te doctum putant, tales esse mihi videntur, ut eas vilissima multa ingenia perfacile possint addiscere, ipsarumque ope tui similes reddi; non autem præstantiora. Prima ex istis artibus est puerilis illa Dialectica, cujus ope olim Sophistæ, nullam solidam scientiam habentes, de qualibet re copiose disserere ac disputabant. Hujus tres præcipuæ sunt partes, prima continet locos, ex quibus rationes petantur; secunda formas syllogismorum, quibus illæ vestiantur, ut meliores appareant; ac tertia distinctiones, quibus adversariorum argumenta eludantur. Et quidem ii, qui promptæ & calidæ sunt imaginationis, sed nullius judicii, quales pueri esse solent, possunt intra paucos dies magnum istius artis usum acquirere: perfacile enim illis est considerare separatim rei cujuslibet propositæ nomen, definitionem, genus, species, similitudines, differentias, contraria, adjuncta, antecedentia, consequentia, & reliqua ejusmodi, quæ vulgò in Topicis recensentur: cumque tantùm volunt disserere, si quidquid ipsis unusquisque ex istis locis suppeditat, effutiant, diu multumque loqui possunt; frautem aliquam opinionem velint probare, nulla est tam parum verisimilis, pro qua non possint ex iisdem multis rationes, non quidem firmas, sed saltem quæ numerum faciant, colligere;

ac deinde, si sit disputandum, eas faciliè in syllogismos concin-
nant. Possuntque eodem modo ad quaslibet objectiones re-
spondere, si tantùm sint instructi viginti vel triginta distinctio-
nibus, quales sunt inter illa, quæ considerantur directè, & in-
directè; speculative, & practice; externe, & interne; ac similes,
quibus in omni difficultate locum invenient, modo tantùm
ipsis audacter uti non erubescant. Hoc autem, ut faciliè est pue-
ris, aliisve, qui sola pollent imaginandi facultate, sic certè fieri
non potest ab ullo, qui aliquid habeat iudicii sive bonæ mentis:
Omnes enim rationes & objectionum solutiones, quæ cum ex
intima ipsius difficultatis consideratione erui non possunt, ab
externa locorum istorum inspectione petuntur, fere semper
sunt futiles & ineptæ. Sed quia ex multis auditoribus perpauci
sunt, qui earum inanitatem advertant, præcipue circa quæstio-
nes vulgaris Philosophiæ, de quibus meliores dari non solent,
inde fit ut ii, qui arte ista utuntur, faciliè ad aliquam doctrinæ
atque ingenii famam perveniant. Et ideò damnosissima est,
non tantùm adultis, sed præsertim junioribus, qui, dum cial-
suescunt, & ex opinione doctrinæ, per ipsam acquisitâ, super-
biunt, rationem suam naturalem, quæ alioquin ætate posset ma-
turefcere, planè corrumpunt.

Ars altera, quam in scriptis tuis adverto, ea est, *cujus ope de*
qualibet re proposita libros componis, quos imperiti doctrina
refertissimos arbitrantur, eamque etiam tui discipuli, sine ulla
eruditione, possunt imitari, si tantùm videant indices vartiorum
librorum; præsertim eorum, in quibus plures alii libri citantur;
& postquam promiscue collegerint omnia, quæ de re, quam
tractandam suscipiunt, in ipsis inveniunt, qualiacunque tandem
sint, ea secundum ordinem locorum communium disponant,
adjunctis nominibus omnium Authorum, à quibus aliquid de-
sumpserunt, ac etiam aliorum, qui ab iis laudantur. Ita, exem-
ppli causa, si de Atheismo velint scribere, quicquid in collectio-
nibus suis inveniunt de nominis istius significatione, id scribingent
primo loco, secundo ejus synonyma, tertio species vel gradus,
atque ita consequenter causas, effectus, adjuncta, signa, contraria
&c. quâ ratione nullum vel minimum verbum ab ullo Authore
excerperint,

excerpserint, cui non aliquem locum in opere suo inveniant : nam & omnes homines, quos scient ab aliquibus aliis fuisse Atheos vocatos, ibi poterunt recensere, ac, si quos fortè legerint eorum libros valde nugaces & improbos, integra ipsorum argumenta exscribere, ac etiam qualcumque de iis historiolas aut fabellas nullius momenti narrare. Quin etiam, si cui occulte male velint, poterunt liberè omnia, quæ de ipso vera esse, vel ab aliis credi existimabunt, inter Atheismi signa vel causas numerare: nec refert si laudabilia sint, & ab omni tali suspitione quam maximè remota; facile enim ipsis aliquid mali de suo adjungent, ratione cujus in malam partem sumi possint. Ita si quem oderint, qui credatur non nihil ingenii habere, ac peripateticam Philosophiam non magni facere, nec libris, in quibus continetur, valde uti, sed peculiarem Methodum excolere ad quærendam veritatem, jamque aliqua ejus specimina exhibuisse, dicent omnes ingeniosos & excellentes, alioqui naturæ mystas Aethodum illorum qui se solis & in se nascentibus bonis contenti omnem inde cognitionem de novo fabricare volunt; itemque Prætextam libertatem philosophandi, Promissam perfectionem & innovationem omnium scientiarum, Gloriationem & spem factam de inauditis & admirandis Methodis, dogmatis, dictatis, subtilitatibus, inventis &c; Specimen judicii in scientiarum defectibus, Aut inventi non tam novi, quam nova veste induti, & quælibet alia ejusmodi; ut ex iis postea possint inferre illum, quem oderunt, Atheum esse, unam scilicet calumniam aliis calumniis confirmantes. Nec refert si sibi ipsis contradicant, dicentes uno in loco præjudiciorum depositionem, ut mens sit instar tabula rasa, esse præparationem ad Atheismum, & in alio Dei cognitionem nobis esse congenitam, unde sequitur eam præjudiciis impediri sive obscurari, atque idè illorum depositione illustrari. Nec etiam refert, si ex ipsorum verbis eos Atheos esse concludi possit; Ut si dicant prætextam refutationem Atheismi, quæ sit libris ea de re malè consutis, esse prætextum subtilissimum & nocentissimum, quo Athei venenum suum spargunt, & interim ipsi tales libros pessime consuât, in quibus nullum sit verbum, quo Atheismus impugnetur, sed

contramulta, quibus persuadeatur, ut cum ajunt, præstantissimo ingenio præditos solere esse Atheos, & varia dant eorum exempla, & præcipuas ipsorum rationes docent ac nusquam refutant. Sed unum tantum debent observare, quod imperitis est observatu facillimum, nempe ut ne quid egregii, & ex quo lector eruditior reddi possit, vel ex se ipsis promant vel ex authoribus exscribant. Possunt quidem, cum aliqua occurrit quæstio nullius momenti, & quæ paucis verbis resolvi possit, prolixè de illa disputare, omnemque suam Dialecticam in ipsa intricanda consumere. Possunt & alias ejusmodi permultas recensere. At quantum ad præcipuam, quæ est de Dei existentia, fateantur quidem eam non debere omitti, nec sola auctoritate sacræ scripturæ, sed potissimum rationibus philosophicis esse probandam; Verùm caveant diligenter, ne id ullibi facere aggrediantur; Et potius, ut mali Medici, qui, vera & simplicia remedia ignorantes, magna pharmacorum vel inutilium vel noxiorum multitudine solent ægros suos fatigare; Ita cum ad rem erit veniendum, dicant ad resistendum Atheismo valde multa requiri, & præter *sacrarum literarum accuratam cognitionem*, habendam esse *scientiam universalem, universalem, imprimis Metaphysicam, Pneumaticam, Physicam, generalem Astronomiam, Geographiam, Opticam, & speculationes de sonis, ponderibus &c. Itemque notitiam particularium, seu historiam antiquam, novellam.* Ac denique longam instruant Bibliothecam contra Atheos, in quam etiam aliquos reponant ex illis ipsis Authoribus, quos prius ut Atheismi suspectos traduxerint. Quæ omnia si observent, scripta tuis simillima component, ut manifestum fiet iis, qui tua de illa re, quatuor libellis comprehensa, vel etiam alia passim legere dignabuntur. Sed si qui eos idcirco pluris faciendos putent, valdè fallentur. Exponerem adhuc alias artes, quibus ad crassa volumina, non tam doctrina quàm convitiis referta, in quoslibet adversarios tuos componenda uti soles: Sed quia magis ad mores, quàm ad eruditionem spectant de ipsis hoc in loco tacebo.

De Philosophia Cartesiana tertio capite & sequentibus usque ad pag. 144.

P A R S Q U I N T A .

HActenus non potui dubitare, quin velles te hujus libri, Philosophia Cartesiana inscripti, Authorem profiteri, non tantum quia sex prima ejus folia missa sunt ad me tanquam tua, & audivi operarum correctionem ex ædibus tuis proficisci, sed præcipue, quia stylus manifeste est tuus, phrasæ convitiourum tam variæ ac tales à te uno sciuntur, & causa scribendi, nempe ad impugnandam epistolam meam ad P. Dinet, quæ ferè sola ex meis scriptis in foliis istis citatur, tibi est peculiaris, neque enim alius, quantum vis tibi amicus, mihi tam vehementer ob istam epistolam posset irasci; & jam dudum in Senatu vestro Academico, cum Collegas tuos ad Iudicium, quod Academiae nomine vulgasti, defendendum hortaberis, palam professus es, te tuæ causæ illa in te non defuturum, hoc est, te in me esse scripturum. Verum tamen quia in pag. 33. Author ait se *in extremo Belgii angulo docere*, ac pag. 57. nominat te suum *Præceptorem instar parentis aeternum colendum*, non ero tam inurbanus, ut aliud ea de re affirmem, quam id, quod tu ipse credi voles. Excusarem etiam me, quod tibi superiora tribuerim, sed cum ille, qui se Authorem profitetur, si tuus discipulus, & liber non in isto Belgii angulo, in quo ait se docere, sed apud vos imprimatur, nemo putabit ejus errores tibi esse minus imputandos, quam si Author dicereris. Vel certè, si cui videaris minus peccasse contra decorum, quod convitia Theologo indigna alieno potius quam sub tuo nomine vulgaris; eisdem hoc ipso videberis minus probus, quod non ira tantum & impetu, sed meditato consilio & astutia usus sis ad tua de me maledicta spargenda. Interim autem ut scias me aliquid honoris nomini tuo detulisse, non amplius singula capita seorsim examinabo, sed reliqua omnia simul percurram, summamque meum de iis iudicium exponam.

In prima sectione Author videtur omnia comprehendisse, quæ contra nostram Philosophiam potuerat tunc excogitare, nam in secunda conatur refutare objectiones, sive respondere ad ea, quæ putat pro ipsa dici posse. Et quidem prima sectio continet 5. capita; In quorum primo ait me velle, ut mei discipuli omnium obliviscantur; In secundo ut libris, bellum indicant. Quæ duo an vera sint, jam ostensum est. In tertio, ut me tanquam alterum Pythagoram suspiciant, imo adorent, & quicquid dixerò, pro vero habeant. In quarto, ut spei pleni sint, & à me omnium dubiorum enodationem expectent. In quinto denique, ut omnes præ se contemnant. Quæ an verisimilia sint, nemo non videt. In secunda autem sectione (saltem ab ejus initio usque ad paginam 144, quæ est ultima earum, quas legi) 10. capita continentur. In quorum primo ait frustra nos jactare Philosophiam nostram esse antiquam. In secundo frustra etiam jactari ejus evidentiam. In tertio frustra rursus jactari discipulorum progressus. In quarto verbis tantum à nobis vulgarem Philosophiam impugnari. Et in quinto nos cum ea congredi non posse, quia ejus terminos ignoramus. Quæ quamvis vera essent, non idè sequeretur Philosophiam nostram esse rejiciendam. Deinde in principio sexti capituli ait *lapidem Lydium, ad quem nova Cartesii Philosophia omnia sua scita & dogmata explorat, esse quintuplicem: Experientiam, nempe, Rationem, Algebram, Geometriam, & Mechanicam.* Ibidemque disserit contra Experientiam, quam ait nos non juvare. In septimo contra Rationem. In octavo contra Geometriam & Algebram. Ac in nono contra Mechanicam. Sed tam acute, ut ex ipso ejus scripto Lector perspicax non possit de meo philosophandi modo non bene sentire. Denique in decimo capite vult ostendere, qua solertia meas opiniones probem, aitque me simplicem narrationem vice demonstrationis obtrudere, multum deferre propositionis evidentiae ac fingere hypotheses. In his autem omnibus narrat tantum ea, quæ de me vult credi, hoc est, omnium pessima, quæ vel ille ipse vel ejus adjutores potuerunt excogitare, nullamq; planè affert eorum probationem, vel certe nullam, quam non facile quilibet ex nuda ejus inspectione nullarum

rum virium esse cognoscat. Ut cum in cap. secundo, sec. secunda distinguendo inter evidentiam probationis & evidentiam propositionis, unamque prolixè mihi concedendo vult ex hoc solo videri alteram jure negare; Ac in cap. quinto ad probandum me & Regium ignorare terminos Philosophiæ Peripateticæ; assert tantum verba Regii de se ipso loquentis hoc pacto; *Dudum scholarum Philosophiam si non accuratissimè, saltem mediocriter perdidimus*; urgetque illud *mediocriter* à pag. 102. usque ad pag. 106, quia contèdit illam non mediocriter sed quam accuratissime sciri debere. Sæpissime autem loco probationis petit à me quæstiones, hoc est, nugatur: Nam exempli causa pag. 45. petit à me generaliter alicujus nodi Philosophici facilem & expeditam solutionem; statimque sibi objiciens, me videri velle jã aliquas in Meteorologicis dedisse, non ostendit eas falsas esse, nec quidem ipsas examinat, sed ait tantum *fidem non esse adhibendam aet alogo proprias laudes ad nauseam usq; buccinanti*, quod idem pari jure, de quibuslibet novis solutionibus, dicere posset, si quas darè; ideoque ineptus essem, si ad ullas ejus quæstiones respondere dignarer.

Unum tantum non omittam, nempe apparere quidem ex toto libri contextu nullum, alium esse Authoris scopum, quam ut opiniones meas convellat, & ea quæ de te scripsi in Ep. ad P. Dinnet refellat, sed tamen illum versari tantum in generalibus & fictitiis, ut Calumniatores solent; nec unquam ad particularia devenire, nisi tantum in tribus locis, quorum primus ad ea quæ de te scripsi, & aliaduo ad meas opiniones spectant. Horum unus est pag. 118. ubi negat verum esse hunc meum syllogismum, *Cujus idea in me est illud ipsum existit*. Sed nec ista verba ullibi à me scripta sunt, nec ullam formam syllogismi continent, nec quidquam iis affine unquam cogitavi, nec etiam locum designat ex quo illa desumfit. Alius est pag. 124. ubi negat *in omni rei conceptu contineri existentiam aut possibilem aut necessariam*; qua in re nihil præter ignorantiam suam ostendit; quis enim nescit per rem intelligi *ens reale*, atque *ens* dici ab *essendo* sive existendo, atque ipsas rerum naturas dici à Philosophis *essentias*, propterea quod illas non nisi ut *essentes* sive existentes concipere possumus. Et ineptum est quod subjungit, nempe

Deum ut deceptorem cogitari; etsi enim in prima mea Meditatione de aliquo deceptore summè potenti loquutus sim, nequaquam tamen ibi verus Deus concipiebatur, quia, ut ipse ait, fieri non potest ut verus Deus sit deceptor, atque si ab eo petatur unde sciat id fieri non posse, debet respondere se scire ex eo quod implicet contradictionem in conceptu, hoc est, ex eo quod concipi non possit; adèd ut hoc ipsum, quo usus est ad me impugnandum, sufficiat ad me defendendum. Locus autem, quem pro te habet, est in pag. 57, & 58. ubi putat se egregie refutare id, quod scripsi de Authoribus quos citas, *quod nempe sapius faciant contra te quam pro te*, ex eo, quod, cum libros, ut supponit, nullos legam; dicat me id scire non potuisse, nisi fortè ex alio: petitque ut mei Nomenclatoris nomen prodam. Sed qui considerare voluerint in tuis scriptis, quam longos sæpe Authorum catalogos referas, ubi nulla opus est probatone; ac ubi opus est, quam paucos pro te afferas, qui non sint vel obscuri nominis, vel diversæ à te religionis, adèd ut eorum auctoritas, præsertim in rebus fidei, sit semper contra te, vel certè, non multum pro te; ac denique quoties loco rationum, cum à te deberent afferri, lectorem ad alios libros remittas, ac sæpe ad aliquos, qui haberi non possunt, ut ita videaris aliquid dicere cum nihil dicis, quod quammaximè contra te esse puto; agnoscant me satis causæ habere potuisse ad id scribendam, *etiam si nullos ex Authoribus à te citatis consulissem*. Cum enim Authorum testimonia non alium habeant usum legitimum, quàm ut confirment assertionem pro qua citantur, quæcunque ad id non juvant, faciunt contra illum, à quo adducuntur; quia vel ostendunt ipsum esse malæ fidei, nempe si sint falsa; vel esse imperitum, aut imprudentem, aut vanum, si ad rem non sint apposita. Quid autem si addam me nullum in hac tua Philosophia Cartesiana meorum scriptorum locum hætenus invenisse, qui non apertè faciat contra Authorem à quo citatur; quia nempe vel ab eo corruptus est, ut de *placitis* que supra ostendi, vel nihil prodest ad id quod vult probare? Dices scilicet te non esse istum Authorem, illamque nondum à me visam fuisse, cum id de te scribebam. Itaque istud omittamus... Sed quid si addam,

addam, me saltem Regii responsionem ad tuas Theses antea legisse atque ibi loca S. Scripturæ advertisse; quæ pro formis substantialibus à te citata ille acutè omnia refutavit, ipsa tantùm eorum verba quæ tu solis numeris indicaveras referendo. Ut exempli causa citaveras *Proverb. 30. 24. 25. 26. 27. 28.* unde retulit hæc verba. *Quatuor sunt minima terre, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: Formica, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: Lepusculus plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum: Regem locusta non habet, & egreditur univèrsa per turmas suas: Stellio nititur manibus suis & moratur in adibus regis.* quæ talia sunt, ut nullus alius in tota S. Scriptura sit versus, quem non æquè appositè citare potuisses; In omnibus enim aliqua res corporea nominatur, cui tu formam substantialem affingis. Sed non ideò magis faciunt pro te, quam loca, in quibus nix nominatur, pro iis, qui nivem nigram dixere. Quod autem ita S. Scripturæ autoritate abutereris, ad Collegam & amicum tuum hæreseos suspectum faciendum, non parum mihi visum est contra te esse. Idem forte probare possem de quibuslibet aliis libris tuis; sed consultò abstineo ab illis, quos sub Thesium nominae vulgasti, ut hæc epistola liberius haberi possit à vestris Bibliopolis, quibus audio vetitum esse, ne illa vendant, quæ in Theses vestras scribuntur; Et nullos præterea libros vidi quorum te Authorem professus sis præter tuum Thesitem. Quid autem de hoc sciverim, adhuc dicam, simulque, ut voluntati vestræ obsequar, indicis mei nomen hic prodam. Ille est Author *Examini* istius accurati, quòd in Thesite tuo impugnas. Sic autem in sua Thesitis Confutatione, anno 1637 edità de te scripsit pag. 18: *Aio Voetium tam ineptè mea semper interpretari, tamque audacem esse in addendo, mutilando ac mutando, ut nihil eorum quæ mihi ipse tribuit, sive sententiam, sive argumentum, pro meo cupiam haberi. Si semel atque iterum perversè aliquid citaret, posset error nominari, sed quod plurimis locis id facit, quid est aliud quàm perfidia?* Ego verò contuli varias ex tuis citationibus cum ejus textu, eumque hac in parte verum scripsisse testari possum. An quæso judicare debui te fidelius alios Authores passim citare, postquam vidi qua ratione

in sacris literis ludas, & quomodo eorum ipsorum verba perversas, à quibus id tibi publicè potest exprobrari? Profectò, Domine Voeti, si nihil melius habuistis ad ea, quæ de te scripseram, refutanda, vel ad meas opiniones impugnandas, non video magnum operæ pretium fuisse ut Philosophiam Cartesianam scriberetis. Cumque nihil aliud 144 priores ejus paginæ contineant, valde otiosi illi erunt, qui plura legere dignabuntur: non enim est verisimile, vos tam multa inania præmissuros fuisse, si quid boni habuissetis. Verum tamen, ne temere judicare videar de iis, quæ non legi, nondum claudam hanc epistolam, sed libri vestri residuum expectabo.

De libro Gisberti Voetii adversus Confraternitatem Marianam,

P A R S S E X T A.

INitium hujus Epistolæ diu jacuerat inter schedas meas neglectum, cum librum à te nuperrime editum, quem *Confraternitatem Marianam* vocas, accepi, & tandem mihi nuntiatum est residuum vestræ Philosophiæ Cartesianæ typis mandari, sed ejus editionem per aliquot menses fuisse intermissam, propterea quod occupatus fueras in absolvendo isto alio libro, quem ante ipsam cupiebas emittere: Adeo ut jam non opus sit aliis argumentis ad probandum eam non ab illo, cujus nomen feret, vel certè non ab illo solo, sed præcipue à te conscribi. Et sanè quisquis videbit, quam sint inter se similes Confraternitas ista Mariana & Philosophia Cartesiana, non solum nominis terminatione ac forma, sed etiam ingenio & moribus, non dubitabit quin sint filix gemellæ unius parentis. Quia verò nunc forte contingit me esse valde otiosum, istam tuam Confraternitatem paucis horis totam legi, & meam de ipsa sententiam hinc ponam. non quidem quatenus in ea quæstio quædam ad religionem vestram pertinens agitatur, nolo enim me negotiis alienis immiscere; sed tantum, quatenus ex ipsa cognosci potest qualis sis, & quanta fides aliis tuis scriptis sit habenda. Cum enim

enim te palàm ejus Authorem profiteatis, negare non potes, quin id omne, quod in ea continetur, tibi sit tribuendum. Philosophia autem tua Cartesiana sub alterius nomine prodibit, ut paratam habeas excusationem fide ac probitate tua dignissimam, quod nempe illa, quæ in ea erunt, non debeas præstare, quia non eris ejus author; & ego non libenter me committo cum larvis. Sed ut scias me non nisi causâ probe cognitâ de tuâ Confraternitate sententiam dicere, quid tibi ejus scribendæ occasionem dederit recensebo.

Vetus quædam est sodalitas Sylvæ-ducis à beatâ Virgine nomen habens, in quam viri tantum primarii admitti solent, quæque est idcirco valde celebris ac potens: Et prius quidem ex solis Romanis Catholicis constabat, sed cum in urbe non ita pridem Hispano erepta conventus hominum potentium & inter hostes educatorum periculo non carere viderentur, nec tamen possent impediri, quoniam eorum libertas in deditioe pacta erat, in quibus illius urbis custodia commissa est, perutile esse putârunt tum ad præcavendas suspiciones, tum etiam ad pacem & concordiam inter cives conciliandam, se simulcum Romanis Catholicis in sodalitatem istam admitti, sed ea conditione, ut nihil deinceps in ea fieret, quod à religione suâ esset alienum. Hocque ab aliis recusari non potuit, quia cum ex legibus deditiois omnia bona ecclesiastica in ærarium publicum redigerentur, non alio nomine bonorum istius Societatis administrationem sibi servaverant, quam quod non esset spiritualis sive ecclesiastica sed tantummodo civilis. Ita ergo illustrissimus urbis præfectus, aliique 13 ex honestioribus civitatîs, quos ille in socios sibi delegit, in Societatem istam recepti sunt, atque tam accurate tam expressè tam sollicitè caverunt, ne quid ea in re committerent, quod ad normam suæ religionis non esset exactum, ut ea tantum in parte modum excessisse videantur. Sed tamen vitare non potuerunt, quin statim, atque id à te auditum est, theses, ordinaria tua tela in ipsos evibrâris. Nihil ego in theses istas sum scripturus, sed pauca tantum ipsarum verba

hic referam, quoniam ad sequentia intelligenda requiruntur. Earum titulus est; *Disputationis theologicae ex posteriori parte theologiae*, 23, de idololatria indirecta & participata pars tertia &c. atque in 2 folio & sequentibus hæc inter cætera leguntur. *An fraternitas Mariae à Magistratu reformato, qui tollere potest, bonâ conscientia tolerari publice aut relinqui debeat, repurgata scilicet ab idololatria Papali: & si Magistratus hoc faciat, an ullus reformatus tali fraternitati adscribi possit, sub conditione de non præjudicando suæ reformatæ religioni.* Resp. ad 1. Resp. Neg. quia crasse admodum participat alienæ Idololatriæ &c. & paulò post. Sed quidquid hic negligat aut conniveat Magistratus: nemo tamen reformatæ religioni & ecclesiæ addictus eise addicere potest. Et postea. *Committitur ergo (ab iis qui se ei addicunt) idololatria plusquam indirectè reductivè participativè &c. Item Quidquid enim limitent, excipiant, expurgent, manet tamen fraternitas illa ad minimum monumentum idololatriæ & fæderis idololatrici, quo usi sunt antebac, & etiamnum utuntur Pontifici in regno Papali, & extra illud ad retinendum ac promovendum cultum Mariæ sive apertè sive tacitè & clam. Sic miseri illi in carne nostrorum gloriantur, in sua idolomania confirmantur, de tempore, aut stoliditate nostrorum, ad hæc mundi huius amore supra Deum. (vide 2 Timoth. 3. 4. Philipp. 3. 19.) non absque risu, insultatione & fastidio triumphant. Si enim labores subeundi essent, si quid conferendum in symbolam, si nihil nisi sumptus sustinendi, & si opipara convivia, lauti reditus, fertiles occasiones inde aliquid lucri participandi non adessent, seiunt nostros, propter nudum titulum Mariæ, nedum propter regulas & statuta fraternitatis aut rosarii, collegio illi nomèn haud daturus. &c. Item. Atqui mutata jam sunt insignia fraternitatis, rubeus scilicet pannus quem humeris gestare solent, imprimis ducentes funis alicujus ex fratribus, in medallium brachio affigendum cum hac inscriptione: Sicut lilium inter spinas. &c. Item denique. Quomodo potuissent nostros tanquam bardos in pompa & triumpho manifestius circumducere Pontificis, iisque à tergo insultare? Quod si ecclesiam intelligunt per lilium, ex sensu reformatorum, & ipsius rei veritate: tum explicandum est absque omni ambiguitate ab omnibus fratribus, utram ecclesiam intelligant, reformatam Sylvæducentem, an latentem ibi Papisticam.*

Papisticam. &c. In quibus omnes qui legere sciunt, possunt videre urbem Sylvæducentem expressè nominari, & fraternitatem Mariæ, & quidem illam cujus olim fratres rubeum pannum in funeribus gestabant: pluresque aliæ certissimæ ejus notæ in reliquo illo tuo scripto continentur, sed pluribus non est opus, ut quilibet sine aberratione vel ambiguitate ullâ omnes & singulos ex vestris qui ei sodalitati nomen dederunt agnoscat. Adeo ut non minus ibi illos nomines, sive nominatim (hoc est, certo, & expressè, ut à latine loquentibus sumi solet.) designes, quam si propria ipsorum nomina & prænomina & cognomina adjunxisses. Contingit enim aliquando ut idem nomen pluribus diversis hominibus conveniat, sed in toto terrarum orbe non sunt duæ urbes Sylvæducentes in quibus talis sodalitas reperitur. Et quemadmodum cum dicimus Regem Galliæ, non minus eum nominamus quam si Ludovicum Borbonium diceremus; Ita profectò verissimùm est te in istis thesibus illos omnes qui ea in urbe sodalitati B. Virginis nomen dederunt nominatim designasse. Ut etiam verissimùm est, te ipsos ibi non solum tanquam idololatriæ affines, & reos, sed etiam tanquam lucro sordido & opiparis convivii inhiantes condemnasse: quid enim aliud hæc verba significant, *Committitur ergo ab illis idololatria, plusquam indirectè reductivè participativè.* Atque hæc, *si opipara convivia, lauti reditus, fertiles occasiones inde aliquid lucri participandi non adessent, sciunt Pontificii reformatos collegio illi nomen haud duros.* Denique verissimùm est, te non illos solos, quos habes pro privatis, etsi urbis Præfectus, Propræfectus, & Prætor inter ipsos numerentur, sed nominatim etiam Magistratum Sylvæducentem censuræ tuæ subjecisse: Cum enim quæris *An fraternitas Mariana à Magistratu reformato, qui eam tollere potest &c.* supponis eam ab ipso tolli posse, (nempe violenter, ut fieri amas) alioqui non fuisses qui eam, sed, *si eam tollere potest &c.* Ac proinde illum Magistratum condemnas, tanquam si crasse admodum participaret alienæ idololatriæ. Atque hæc omnia, nisi oculi mei fascino aliquo deludantur, nisi verba latina non intelligam, hæc omnia, inquam, invenio in Thesibus tuis: an verò

bona sint an mala non dicam; quia, ut jam monui, theses istas non impugno, sed diligenter notanda esse puto ad sequentia intelligenda.

Cum autem Optimates Sylvæducenses maculas istas existimationi suæ publicis Thesibus insperatas, non sine publico scripto satis elui posse judicarent, ejus scripti componendi curam ani ex Pastoribus suis D. Samueli Marefio commiserunt: Eaque in re insignem moderationem testati sunt, quod se non ab alio defendi voluerint quam à symmista tuo, tibi quam maxime favente; & qui suum ea de re librum ita paravit, ut clarissime quidem suorum pietatem synceritatemque demonstrarit, eosque ab omni suspicione vitiorum sive criminum quæ ipsis per calumniam affinxeras accuratissime liberârit, sed interim etiam præcipua peccata tuâ dissimularit: adeo ut revera non contra te scripserit, sed ut ipse monuit, pro te: supposuit enim falsas tibi hypotheses fuisse subministratas, hoc est, historiam facti male fuisse tibi narratam, sibi autem convenire tecum in thesi, hoc est in generali decisione quæstionis, An liceat Reformatis Pontificiorum ceremonias amplecti; nec unquam de te nisi quam honestissime ac cum elogio loquutus est. Cumque necessariò queri deberet de improba maledicentia, qui falsa crimina viris bonis imponunt, totam istam invidiam in *individuum vagum* sive in personas plane ignotas transtulit, ut te potius credulitatis quam calumniæ argueret. Omisit etiam totam quæstionem, quæ meo judicio hac in causa præcipua est. An scilicet tibi licuerit Optimates illius urbis, ac nominatim ipsos Magistratus ex privata tua autoritate ac non auditos nec monitos publico scripto condemnare. Nec denique aliud de te dixit, nisi quod prudentiores putarent, scholasticam & publicam disputationem, apud vos habitam, non fuisse idoneum remedium iis, qui versabantur Sylvæducis, & eorum quæ Ultrajecti disputabantur erant ignari, ad saniora consilia, si forte quid peccâssent, revocandis. Quin etiam id honoris ministerio tuo delatum est, ut liber ille Marefii non fuerit promiscue omnibus evulgatus, sed tantum ad aliquos ex iis qui theses tuas viderant transmissus. Atqui nihilominus eo accepto, non aliter quam

quam paulò ante visa modestissima. Regi ad tuas theses de formis substantialibus responsione, summopere excanduisti: quia nempe tibi conscius eras gravis culpæ, quam nullo modo volebas emendare, nec agnoscere, statimque prodiit extemporaneus libellus qui creditur à te scriptus fuisse, nam clarè in eo cognoscuntur tui mores, & tuus stylus, & prodiit sine nomine sub persona unius è ministris Sylvæ ducis, qui ajebat se eum esse, quem Marefius falsas hypotheses tibi subministrasse supposuerat, cum tamen planè certum sit nullum hoc nomine Ecclesiæ ministrum à Marefio fuisse designatum; nullibi enim quicquam habet, quod non æquè, vel magis, in alios quadret, ac expresse in sua ad te epistola culpam rejicit in illos *qui se prætermitti in sodalium delectu agrè tulerunt*, quod de nullo ex verbi Ministris potest intelligi. Sic itaque iste Minister à te in scenam fuit protractus, ut, quemadmodum soles, aliquem haberes, quem faceres culpæ tuæ participem, & sub cujus nomine liberius, atque impunius quam sub tuo, maledicentiam tuam posses exercere. Sed statim ejus libellus, sive potius tuus, judicatus est famosus, & mendax, & ad seditiones concitandas comparatus, ipsiusque lectio prohibita: *quod per urbis plateas cum sono tubarum & tympanorum fuit promulgatum*, ut ipse doces. pag. 420. Quin etiam hîc habeo illius judicii exemplar cujus hæc sunt verba. *Also vooz eenighe dagen binnen deser Stadt sekerer blaenwe boeckkens gheintituleert Retorſio Calumniarum quas Tertullus Societatis Marianæ advocatus, &c. Sonder naem van eenighen Autheur zÿn gedibulgeert. Ende dat wy naer ondersoeck ende examinatie van verscheyden poincten in de selve upt-gedzucht / oozdeelen dat eenighe ghequalificeerde perſoonen daer inne seer schandelijck ende tegen de waerheyt werden geblameert. Ende alsoo wy te gemoedt sien dat daer upt in dese Stadt / al-waer de eenighepdt ende ruste ten hooghsten dient te werden geboordert / groote ende sware ontenegheden/ergermissen ende scheuringhe / tot nae-deel van Godes kercke ende deser Stadts welbaeren / indien teghens sulcke onbehoorzijke ende on-geoorlofde libellen niet en werde versien / staen te verwachten / dien wy geerne saghden voozghetomen. Soo ist / dat &c.*

Ita jam egregiè Sylvæ-ducis sub aliena persona publice vapulasti, sed hoc animos tuos non fregit: ut neque etiam quod, cum nobiliss. & ampliss. illius urbis senatus alium ea de re librum, hanc scilicet Confraternitatem Marianam, à te parari intellexisset, literas ad illustr. Ultrajectinæ Provinciæ Ordines, & inclytum urbis Senatum, & etiam ad te perscripserit ad ejus editionem impediendam, ut ipsemet jactas p. 421. His enim omnibus neglectis, tu ipse tandem cum tua Confraternitate Mariana in arenam descendis. Quem librum otiose totum evolvi, sed, ut ingenue verum fatear, nullam inveni ejus partem, quæ sine indignatione ac stomacho legi possit. Non possum à me extorquere ut blande hic loquar, nimiam in eo malignitatem, absurditatem, iniquitatem, arrogantiam, & pertinaciam ostendis; quæ vitia sunt omnium quam maxime odiosa. Malignitas in eo apparet, quod tam multa collegeris, tam crassum librum scripseris, non ut causam tuam defendas, revera enim illam tali scripto pejorem facis, sed ut, cum nihil mali de Optimatibus Sylvæ-ducensibus nec de Maresio possis probare, multas tamen malas & falsas de ipsis opiniones prolixitate maledicentiæ tuæ lectorum animis immittas. Idem etiam in eo apparet, quod de nemine alio quidquam scribas, nisi ut ejus existimationem aliquo modo imminuas, & ne amicis quidem parcas. E quorum numero esset ipse Maresius, si quid haberes humanitatis; revera enim ita egit causam suorum, ut tibi quantum fieri poterat pepercerit, & amici officio functus sit. Sed patiamur illum à te non amari, quia non omnia, quæ scripsisti, approbavit; novimus enim hoc apud te summi odii causam esse solere. Patiamur etiam te Optimatibus Sylvæ-ducensibus quam maxime esse infensum, quia, cum iniquissime à te læsi essent, ausi sunt curare ut tibi modeste pro se responderetur. Quid autem de te tam male meruit ille tuus martyr, sub cujus persona prodiit *Retorso*, ut illum p. 416. tanquam imperitissimum traducas, dicendo jactari ipsum non esse ejus authorem quippe cui tantum latinitatis non superesset. Ac deinde frigide respondendo his verbis: *De latinitate ministri, deque artium linguarum & theologiae studiis nihil vulgare sentio. expertus loquor.* Ut nempe inde colligatur,

colligatur, illum ne vulgarem quidem habere latinitatis ac theologiæ cognitionem; quia hoc credibilius est, quam eum habere plusquam vulgarem; & te adeo fuisse religiosum, ut verbo ambiguo uti malueris, quam mentiri, quamvis hoc pacto confirmes te esse istius famosæ Retorsionis authorem. Non etiam mihi videris erga reliquos Belgii pastores magis officiosus, cum illos alloquendo, pag. 27. ita scribis. *Ostendam re ipsa illud non minus gratum mihi fore, quam cum celeusmatis & approbationibus vestris, & coram & tam frequentes, etiam per literas collegiatim (plura non addam ne stolidus videar, aut livor hoc audiat) mihi animum additis, & ad similia aut majora tentanda provocatis.* tanquam si te unquam, ad Optimates, & Magistratus urbium publice in thesibus tuis reprehendendos, atque ad turbas hoc pacto concitandas, provocassent, quod non puto quemquam ipsorum esse facturum. Innumera alia possem notare, sed nolo integrum examen tui libri suscipere: Illas partes Marefio relinquo; jam enim in sua Defensione tale ingenii, prudentiæ ac doctrinæ specimen dedit, ut non dubitem, quin optime hac in re, quod operæ pretium erit, sit facturus. Ego interim breviter tantum eorum, quæ memoriæ meæ occurrerent, te monebo. Absurditatem in omnibus iis notavi, quæ rationum loco proponis, ac simul iniquitatem quammaxime odiosam; nullibi enim ratiocinio recte uteris, nec ullibi non peccas in regulam, *Quod quisque juris in alium statuerit, ut ipse eodem jure utatur*, in quâ unâ omnis æquitas consistit. Ita pag. 24. refert hæc verba Marefii. *Optassem sane ut saltem contentus generali disquisitione, Sylvamducis & nostros nominatim non designasset.* ad quæ sic respondes. *Et ego, atque alii veræ religionis pietatis & ecclesiasticæ pacis amantes multo magis optassent, ut ille theses de idololatria, in gratiam talis causæ, imprimis hoc tempore, & tali libro, non oppugnasset: si enim prælectiones, corollaria & theses Academicæ, non tantum adversariorum, sed & amicorum, domesticorum, neutralium, anonymorum otiosis & odiosis libris exagitari deberent, quis tandem esset finis, & quæ rerum facies? Quæ responsione nihil absurdius aut iniquius fingi potest. vis enim tibi licuisse in thesibus tuis Sylvamducis nominare, ac ejus Magistratum & Optimates criminando*

criminando, ibi ecclesiasticam pacem, quantum in te fuit, perturbare. Interimque Maresio, eorum pastori vitio vertis, quod ausus sit sacris illis tuis thesibus contradicere, ad suorum innocentiam protegendam, & paci ecclesiasticæ in urbe sua consulendum. Similia iniquitatis exempla ubique occurrunt in tuo libro, & quidem sæpe tam absurda, ut in memoriam mihi revocârent furorem Fimbtix, qui, cum Q. Scævola, putans occidere, vulnetaffet, ipsum postea in iudicium voluit vocare, quod totum telum corpore non recepisset. Forſan tamen ferri posset talis iniquitas, si non esset cum arrogantia conjuncta. Sed qui videbunt, quàm insolenter & quàm superbe accusatorem semper agas aut iudicem, cum tamen revera sis reus, & quidem ejus criminis, quod cum negari non possit, humili tantum veniæ petitione, ac pœnitentiæ testificatione, esset excusandum, summopere te averſabuntur. Arrogantia ista vel ex titulo libri tui potest agnosci: neque enim in ipso excusationem aut defensionem ullam promittis, sed *Specimen assertionum partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculosarum, ex tractatu nuper rimè scripto pro Sodalitatibus B. Mariæ inter reformatos erigendis aut interpolandis* &c. hoc est reprehensionem errorum Maresii, eorum scilicet, quos ipsi per calumniam vis affingere, hic enim in ipso titulo calumniæ specimen præbes, dicendo ejus librum esse *tractatum pro Sodalitatibus B. Mariæ inter reformatos erigendis*, quod falsum, & apud vestros invidiosum esse novisti. In reliquo autem tuo libro à pag. 28 ad pag. 75 & aliis in locis, non aliter Maresium interrogas, quam si tu esses iudex, ille reus; vel tu pædagogus, ille discipulus, eique id omne proponis, ex quo putas lectorem aliquid mali de ipso posse suspicari: Quæ una est ex egregiis illis artibus, quibus uti soles ad impunè calumniandum, non enim teneris præstare quod non affirmas, & interim lectori æque potes persuadere, quod sic interrogas, ac si verum esse affirmares. Putida etiam arrogantia ubique apparet in tuis verbis: Ut cum pag. 5 dicis Maresium *magnis & novis ausis velle inclarescere*, ex eo scilicet quod te tantum virum aggrediatur; Et cum ab eo per latus tuum ecclesias Belgicas petingis, tanquam si illæ sine te stare non possent; aut tu præcipua
esses

esse carum pars, Marefius autem nulla. Denique omnis pertinacia tua, quod nullam plane culpam velis agnoscere, quamvis manifeste deprehensus ac convictus sis; quodque nullis rationibus & nullius autoritate adduci potueris ad abstinendum à maledico tuo libro evulgando, sine summa arrogantia esse non potest. Bis relegiea, quæ habes in pag. 420 & 15 sequentibus, ut recte intelligerem rationes, quas ibi affers ad probandum te ut ais, *non esse præfractum aut importune contentiosum, aut à tantis, qui nec Optimatibus debitum honorem, nec conventibus ecclesiasticis reverentiam atque auctoritatem tribuas.* sed plane obstupui: nihil enim omnino in iis inveni, quod è contra non ostendat te revera esse *præfractum & importune contentiosum* & omnis ordinis, superiorisque potestatis contemptorem. Adeo ut ignorem utrum volueris: An scilicet ut lector minus attentus (quia nemo sine incredibili patientia tam futile scriptum attente legere potest) putet in verborum tuorum ambagibus aliquid forte rationis contineri, quo te recte defendas, etsi illud non advertat; An potius, ut credatur, te usque adeo esse refractarium & pervicacem, ut neque Magistratus neque Synodos cures, & quamvis nihil nisi calumnias scribere possis, à scribendo tamen nolis abstinere: qua ratione tantum fortasse tui metum vis omnibus incutere, ut nemo sit in posterum, qui ausit tibi contradicere, quamvis de ipso maledixeris, ne statim hoc pacto crassum volumen convitiis illi impingas. Quippe pag. 421 postquam jactasti, *omni modo actum esse, ut tua scriptio impeditur, & in eum finem literas à Nobilibus & Ampliis seuatu Sylvæducenti ac etiam à pluribus aliis, ad te, atque ad alios datas fuisset,* tanquam scilicet si valde timerentur tui libri, quas ais esse rationes, quibus te ab ista scriptione revocare conati sunt. Prior erat, inquis, *quod defensio illa seu Apologia pro fraternitate, esset, & in forma nunc diceretur Apologia Optimatum.* & postquam aliquandiu nugatus es, quærendo an sit Apologia nec ne, concludis *hoc esse προσηγοριαν puerulis terrendis idoneum, & tibi non ideo minus licere illam impugnare.* Alteram deinde rationem hanc habes pag. 427: *Pertinere causa hujus determinationem ad judicium synodorum & non ad scripta Theologorum; ei ergo*

*submittebam, non scriptis elencticis ultra examinandam: Cui hos
 profyllogismos adjungi dicis. 1. quia Mariani fratres nunc de-
 clarant se paratos esse eam subicere synodis Belgicis, etiam Ultraje-
 ctina. 2. quia synedrium Gallo-Belgicum Sylvæducis scripserat Cl.
 D D. Theologiae professoribus in Acad. Leidensi, se judicasse quidem
 pro fraternitate Mariana, velle tamen judicium suum submittere
 synodo. 3. quia multo tutius & commodius, minorique cum scan-
 dalo & hostium & vestrorum, rationes tuæ in synodis proponi pos-
 sent, quam publico scripto. Quæ quantumvis nudè ac frigidè à te
 referantur, ostendunt tamen factum Optimatum Sylvæducen-
 sium saltem fuisse approbatum ab eorum synedrio, cujus autori-
 tas pluris facienda esse videtur, quam unius privati Theologi,
 qualis tu es. Itemque illos nihil aliud hac in re quærere, quam
 veritatem & pacem ecclesiasticam, & nullo modo esse per-
 tinaces, cum quibuslibet Synodis, etiam Ultrajectinæ; cujus
 pars ipse es, velint se subicere. Tu autem, ut ad ista respondeas,
 & quam sis Ecclesiasticæ pacis amans, quam humilis corde,
 quam pius ostendas, primo quidem affers exemplum Gomari,
 cui dicis ab Arminii fautoribus aliquandiu scriptionem fuisse
 interdictam, eumque idcirco Academiam deseruisse. Qua de
 historia nihil scio, nisi quod hîc ad rem non faciat. Deinde p.
 429. sic loqueris: *Nasutiores hîc videre sibi videntur aliud mysteri-
 um; quod an contagio per fomitem, aut per distans in tenebris operetur,
 haut ita explicare possem. Sunt nonnunquam, qui Professorum Theol.
 tanquã orphanorum minorennium curam & tutelam sibi in solidum
 de mandatã vellent, ut ne quidem theses conscribere, lectiones habere,
 disputationes instituire ipsis liceret, sine antecedente sive cognitione si-
 ve venia ephorum aut censorum quorundam.* In quibus verbis
 non alium sensum invenio, quam quod velis innuere Professo-
 rem Theologiæ nec à Magistratibus nec à Synodis regi debere;
 ac te esse Dei gratiã Professore Theologiæ, cui licet scribere
 quidquid libet. Paulò post quidem videris velle aliquomodo
 & sub certis conditionibus te Synodis subicere: sed statim ex-
 cipis, addisque contemptim pag. 431. *Nondum hic quid scribitur
 aut metitur Synodis;* Ac pag. 433. *Concludo, inquis, in presenti-
 arum nihil mihi negotii cum Synodis.* Sed tamen ut intelligatur su-
 premam*

premam illam Professoris Theologiæ potestatem tibi uni, ut summo scilicet Architheologo, convenire, ibidem pag. 432. ais de Marefio, qui etiam est Theologiæ Doctor & Professor, ejus librum, qui occasio & materia scandali & censuræ, necessariò in Synodo esse examinandum. Et pag. 436. negas de mutando tuo scribendi consilio posse cogitari, nisi ille librum suum publicâ palinodiâ revocet, aut saltem secundis curis emendet. Nempe, cum viros primarios publicè calumniatus es, recte fecisti; quod illos indignissimis convitiis affeceris, non es culpandus; & quamvis timeri possit, ne ex iis quæ scripsisti groote ende swaere on-ecenigheden/ergernisse/ende scheuringhe/magna & gravia dissidia, ostendicula & schismata in urbe celebri atque hostium vicinâ oriantur, est tamen ferendum: Sed quod Marefius, tum ex voluntate eorum quos læferas, tum etiam ex officio, ut ipsorum ecclesiæ pastor, malis à te inflictis remedium aliquod adhibere conatus sit, ejus liber, ut materia scandali & censuræ, est in Synodis examinandus; ac, si tibi credatur, condemnandus; Nec ab eo publice calumniando vis abstinere, nisi prius ille, quæ de te justissimè ac verissimè scripsit, publicâ palinodiâ revocet, vel emendet. Paginâ etiam 434 & 435 postquam conquestus es Marefium cum suis ab executione & particulari judicio cœpisse, 1 Editione & sparsione libri adversus theses tuas, 2 Corrogatione judiciorum & suffragiorum Ultrajecti, Dordraci, Leida, Amstelodami, Franquera, Haga, &c. 3 Suspensione ex senioris à cœna, (quod nempe tuas partes sequeretur;) 4 Condemnatione libelli retorsionis. Nunc tandem, inquis, pag. 435. remedia Synodorum pretenduntur, & consilii ac judicii publicis ecclesiasticis dicuntur submitti dubia aut controversa, cum Oceano privatorum omnia, si non occuparunt, saltem occupare & inundare tentaverint. Non dubito quin paulo sagaciores ecclesiastici videant, quò tendat hoc schema politicum: & quam parum commoveri debeat is, quem annis aliquot ita exercuerunt Remonstrantes, ut nolentem volentem aliquanto prudentiorem fecerint. Et paulò post: Respondi antehac rogatus Nobiliss. & Ampliss. Senatui nostro (qui nempe cum de re ad theologiam vestram pertinente nollet quicquam decernere, nec proinde tibi silentium imperare, tamen à scribendo dehortabatur) me non satis posse

consulere existimationi religionis nostræ & professionis meæ, nisi scriptione publica causam (imprimis hypotheticam) judicarem. Quæ planè idem mihi videntur significare, ac si diceres te non esse tam imprudentem, ut causam tuam Synodis committas, neque enim te dubitare, quin ibi esses condemnandus. 1 quia liber Maresii nimis aperte culpam tuam ostendit. 2 quia jam habet pro se suffragia multorum. 3 & 4 quia jam nonnulli, qui tuas partes nimis aperte sequuti sunt, fuere condemnati. Quæ autem vis intelligi, nempe Maresium priorem in te scripsisse, jamque ita occupasse præjudiciis animos eorum, qui in Synodis congregantur, ut ipsis causam tuam, quamvis optimam, credere non debeas, sed potius publica scriptione tuæ existimationi (quam scilicet cum religionis & professionis tuæ existimatione conjungis) consulere, nullam habent speciem veritatis. Nam tu prior thesibus publicè editis animos omnium occupare conatus es: Et quamvis tibi Optimates Sylvæduceses hanc noxam privatim condonare voluissent, ut sanè videntur condonasse, quandoquidem non te accusari, sed se tantùm excusari curaverint, id tamen per publicum scriptum fieri debebat: Cum enim pax & salus urbium ex eo præcipue dependeat, quod cives benè sentiant de Magistratu, non integrum est illis, qui ad reipublicæ administrationem vocati sunt, injurias sibi publicè illatas privatim remittere, tamamque suam negligere. Atque omnino nulli sunt in republica magis damnandi, nulli majoribus suppliciis afficiendi, quam qui de ejus Rectoribus maledicendo, plebi occasionem dant, illos minus colendi & observandi, sicque tantò liberius ab eorum potestate se subtrahendi. Sed longe aliter sentendum est de tua, vel etiam per te de religionis & professionis tuæ existimatione, quam de illa politici Magistratus: Quamvis enim optimam causam haberes, honestius tamen esset pro te, atque ad religionis tuæ laudem magis conduceret, si te Synodo liberè submitteres, & ab ipso vel condènnari patereris, quam quod ita pertinaciter aliis theologis & synodis te opponas, synodorumq; judicia recuses. Quin etiam hoc professioni tuæ esset decorum, quod non, ut solent imperiti, videri velles non posse unquam errare: Ac certè in Theologo nihil magis laudandum &

suspici.

suspiciendum esse potest, quam si iudicium suum aliorum iudiciis submittendo, erroresque suos (ut omnes homines sumus) ingenue confitendo, atque emendando, exempla aliis exhibeat pietatis & humilitatis christianæ. Sed vereor, ne me ut rusticum & imperitum irrideas, quod te revocem ad plebeias istas simpliciorum hominum virtutes. Nihil à te expectandum est nisi ad quod stricto jure tenearis. Age ergo, nunquid saltem, postquam tu semel, & Maresius semel scripseritis, æquum erat te ab ulteriori scriptione superfedere, ac iudicium Synodorum expectare? An putas quemquam crediturum te timuisse, ne veritas tot falsis præiudiciis à Maresio esset involuta, ut quamvis patrocinio tuo juvaretur, cognosci tamen non posset in Synodo à doctis Theologis, qui eam tibi examinarent, ac sperare illà facilius detectum iri à quibuslibet aliis, qui Confraternitatem tuam passim legent? Multo certè verisimilius est, te nolle causam tuam Synodis committere, quia scis eam tam apertè esse malam, ut nequidem à fratribus tuis possit excusari. Et quia nullas affer rationes tuæ scriptiois, nisi quas hîc recensui, ex ipsismet tuis verbis est concludendum, te esse præfractum, & importune contentiosum & arrogantem qui nec Optimatibus debitum honorem, nec conventibus ecclesiasticis reverentiam atque auctoritatem tribuas. Sed forte ista omnia possent dissimulari, si quid haberes in toto tuo libro, ex quo appareret te credidisse factum Optimatum Sylvæducentium esse reprehendendum, aut saltem, si qua vera vel honesta ratione utereris, ad ea, quæ prius scripseras, defendenda vel excusanda. Quamvis autem ad ista duo diligenter attenderim, neutrum à te ullo modo præstitum esse deprehendi. Et primò quidem nullam prorsus in crasso tuo volumine reperi rationem, qua factum directe impugnes, præterquam in pag. 475. & sequentibus, in quibus habes hoc unicum argumentum. *Qui & rem & nomen retinent illius Sodalitatis, ab indirecta & participata idololatria non sunt immunes: Sed tales sunt optimates. Ergo, &c.* Ubi, sine ulla Theologiæ vestræ cognitione, facile quisquè intelligit, esse distinguendum: Si enim sub rei nomine complectaris vel minimum quid ex iis, quæ cum vestra religione non consentiunt, negatur rem hoc pacto retineri, ut patet ex

art. 11. instrumenti transactionis à te ipso allati pag. 212, illa enim omnia per istum articulum abrogantur: Si verò per rem intelligas tantum illa, quæ retenta sunt, cum ne minimum quid in ijs supersit, quod à vestra religione dissentiat, ne minima etiam umbra idololatriæ inde à vestris timeri potest. Nec putandum est reliqui nihili fore in illa Sodalitate; si omnia, quæ religioni vestræ repugnant, ab ea tollantur; quia hoc unum, quod ejusdem urbis incolæ simul conveniant, *in omnigena diffidentia sublationem: & vice versâ in majoris confidentiæ correspondentiâ & vitæ unanimis conciliationem*, ut habetur in art. 3. transactionis à te citato pag. 210, continet totam rem sive naturam & essentiam piæ honestæ ac perutilis societatis. Neque etiam istam partem tui argumenti multum urges, sed statim transis ad disputationem de nomine, quam per multas paginas usque ad finem libri extendis, affirmando illud nomen esse idololatricum, & multos ea de re locos communes producendo, sed ex quibus omnibus tantum concludis, eo retento retineri saltem aliquam umbram superstitionis: Adeo ut tota ista tua tam ardens & tam fervida disputatio demum in umbram resolvatur, atque omnino sit manifestum, te nullum planè alium habuisse prætextum ad istam Sodalitatem impugnandam, quam quod à Virgine Deipara, non autem, ut libri tui, à Thérсите vel Tertullo denominatur. Prætextum dico, non causam aut rationem; Scis enim in his regionibus templa esse permulta, quæ adhuc vulgò retinent nomina sanctorum sibi antiquitus imposita; Et in ipsa vestra urbe collegium esse canonicorum, quod sanctæ Mariæ vocatur, Neque te ipsum idololatria ulla obumbratum putas, ex eo quod à sancto Gisberto prænomen acceperis, & quidem id ex more Romanæ ecclesiæ in baptismo, in quo singulare pactum religionis continetur. Ita ergo perspicuum est, te nullam planè habuisse rationem ullius valoris ad factum Optimatum Sylvæducensium improbandum: sed tamen habuisti rationem, propter quam id velles improbare, nempe quia fuerat ab aliis approbatum: Notum enim est te istius esse ingenii, ut libenter omnes aliis contradicendi occasiones arripas; Et discimus ex libri tui pag. 418, famam esse, te ipsum, cum ante annos aliquot esses

Sylvæducis,

Sylvæducis, pro concione consilium de ingressu reformatorum in illam fraternitatem suggestisse, quod quamvis strenue neges, quia tamen alii affirmant, longe magis rationi consentaneum est eade re credere iis, quorum non interest mentiri, & qui sunt plures numero, quam tibi, cujus interest, & qui es solus. Sed jam videamus quam vere vel honeste illa, quæ prius scripsisti, defendas. Præcipua Maresii expositulatio est, quod in tuis thesibus reformatos, qui Sylvæducis Sodalitatem B. Virginis ingressi sunt, nominatim designaris, ipsosque, ut idololatriæ affines & reos, atque ut lucro fordido & opiparis conviviis inhiantes, traduxeris. Quod revera in tuo scripto reperiri paulo ante propriis oculis alpeximus: tu verò audacter negas, dicitque pag. 9. id à Maresio colligi *per ficulneas & calumniosas consequentias*. Item pag. 10. *esse atroces calumnias, & nihil Maresio restare, quam ut apertum mendacium candide fateatur ejusque veniam petat*. Item pag. 15 sic loqueris. *Quod ad crimina, quæ ego nominatim Optimatibus ipsius imputare dicor, quasi ad maledicendum cum Bileamo proposita mercede conductus essem: sufficeret tacere & ad solam auctoriæ thesium mearum provocare. Vbi ego illa effutii? (quæ nempe objicit Maresius) nusquam. Ergo dices in aperto mendacio eum hic deprehensum. minime. sed in manifesta calumnia, quam infrunitis & atheologicis consequentiis (quæ Iesuiticis, Vbiquitisticis, remonstrantibus tam sunt similes, quam lac lacti) quasi subtilitatis & eruditionis omnis syncopen aut ellipsin passus, infelicissime superstruxit*. Item pag. 23. affirmas nullam à te factam fuisse *accusationem personalem, sed tantum in idea & indefinitè auctoris, tale quid esse illicitum*. Et Pag. 337. sic ais: *Vno verbo respo. deo esse fictiones parabolicas & meras calumnias. Provoco ad auctoriæ thesium*. Et similia repetis sexcentis aliis in locis. At quæro te Domine Voeti, quidnam est esse perfrictæ frontis atque impudentissimè mentiri, si hoc non est? Si quis alium vocet mendacem, propterea quod aliquid falsi dixit, quod verum putabat, vel saltem quod putasse credi potest, contumeliose ac scurriliter conviciatur: neque enim omne verbum falsum proptinus mendacium est, omne id, quod dicitur absque animo fallendi, error tantum vel ignorantia vocari debet. Si quis autem

alium vocet mendacem, cujus tamen nullum verbum nec contra propriam ejus conscientiam dictum nec contra veritatem possit proferre, ut tu Maresium & me sæpius vocas, planè turpiter calumniatur & in ipsum resilit infamia. Cum verò quis clarè ostendit, alium aliquid dixisse non modo quod est falsum, sed etiam quod is, qui dixit, probe scivit falsum esse, si candide & libere ut vir honestus & ingenuus loqui velit, dicere debet illum mentiri; atque si sæpius ipsum in talibus mendaciis deprehendat, dicere debet illum esse mendacissimum; ac etiam, quia nihil turpius est & cujus magis pudeat viros ingenuos quam mentiri, qui sæpissime atque apertissime mentitur omnino impudentissimus est dicendus. Atqui profectò non modò falsum est, te nulla crimina Optimatibus Sylvæ-ducensibus imposuisse ut hîc scribis; sed etiam patet clarissime te probe id scire: neque enim oblivisci potuisti verborum, quæ in thesibus tuis leguntur: tibi satis à Maresio fuerunt in memoriam revocata: tuque aliquoties ipsa repetis in tuo libro: quin & pag. 306 ridicule fingis esse dictoria Pontificiorum non tua, & proinde cum ea negas te scripssisse, omnino fatendum est te mentiri; cumque sæpissime hoc pacto mentiaris, te esse mendacissimum; ac deniq; etiam impudentissimum, quia genus illud mendacii est omnium maxime manifestum, provocas enim ad tuas theses quæ typis mandata sunt & habentur à multis, & ex quibus patet clarissime te mentiri. Quin & incredibilis illa audacia, qua non modo provocas ad inspectionem tuarum thesium, ex qua probe scis te esse condemnandum; sed etiam Maresio, qui nihil de te scripsit quod non clarissime pateat verum esse, tanquam in manifesta calumnia deprehenso insultas, eademque omnia indignissime de illo dicis quæ de te dignissime dici posse novisti, clarè ostendit te in arte mentiendi & maledicendi quammaxime esse exercitatum. Fateris quidem pag. 9. item pag. 34, 341 & aliis in locis te Sylvamducis nominasse, sed ais pag. 340. id nomen à te *nec in titulo, nec quidem in propositione & determinatione problematis fuisse expressum sed tantum in responsione ad penultimam exceptionem, occasione ita ferente, & sponte eo ducente, non quod studiosè ipse eam quaesiveris.* Intrulit se scilicet

scilicet te invito nomen istud in tuas theses. Quid autem si quis id ignorans sibi potius persuadeat, te de industria urbis nomen ad finem reservasse, ut postquam aliquandiu lectoris animum suspensum tenuisses, excitassesque in eo curiositatem sciendi quinam illi essent quos designabas, nomen civitatis tandem à te prolatum melius notaret, atque sic illos nominatim agnosceret? An forte esset nefas existimare te virum præ cæteris ingenuum, ac veræ religionis, pietatis & Ecclesiasticæ pacis amantem, improba ista calumniatorum arte uti voluisse? Ad alteram ex præcipuis Maresii exostulationibus, Quod scilicet juxta leges charitatis & Christo expresse præcipiente Matth. XVIII, 15. 16. *publicam censuram precedere debeat privata correctio*; præsertim apud tales viros, qui faciles tibi aures fuissent præbituri, si eos privatim monuisses, Respondes pag. 19. *eos tibi notos aut indicatos non fuisse qui moneri debebant*. Ubi rursus manifeste falsum dicis, ut apparet pag. 413. ex epistola Ministri, quæ te docuerat *eos esse non infimi ordinis ecclesiæ vestrae membra, potissimum ordinis senatorii*. hinc enim eos satis noveras, ut posses ad ipsos scribere si voluisses; ac etiam ut sperares faciles tibi aures præbituros, quando quidem erant *ex præcipuis Ecclesiæ vestrae membris*; ac denique ut tibi non assumeres tantum jus eos condemnandi, cum essent *ordinis senatorii*: Sed nempe non vis astringi legibus istis charitatis, quas ibidem pag. 19. & 20 per contemptum *musteas* vocas; Ac etiam, ut ibidem ais, *in aliena Republica tantum non audebas*, ut eos scilicet privatim & amice moneres; sed tibi tamen satis animi erat ut in ipsos publice decerneres: quod nemo non irridebit. Atque ita nihil plane habes, quo te excuses nisi simul pudori omni & charitati renunties, neque enim habes ulla meliora in aliis locis.

Et sanè tantum abest, ut ulla honesta excusatione utaris, quin etiam illam repudias, quam tibi Maresius ultro suggererat, quod nempe rem aliter quam gesta sit intellexisses: Nulla enim in te vis posse errare. sed quidquid particulare est ac specialiter ad Sodalitatem B. Virginis Sylvæ ducentem pertinet, cum generali quæstione, *an liceat Sodalitates B. Mariæ inter reformatos erigere*, confundis, non modo ut ostendas te à Maresio in

thesi dissentire quod ille, tibi gratificandi causâ, negaverat; sed præcipuè ut cum moris sit in thesibus opinionem suam de quæstionibus generalibus liberè proferre, istam etiam libertatem circa particularia facta tibi assumas; Utque in una & eadem thesi personas quasdam designando ac simul vitia omnia reprehendendo, quæ cum re ab illis facta conjungi posse judicabis, occasionem des lectori ea ipsis tribuendi, tuq; in terim, quia scilicet ingenuus es & candidus, dicere possis te nihil unquam tale de ipsis audivisse vel cogitasse; ac tantùm pro libertate vestra Academica quæstionem generalem cum omnibus suis circumstantiis explicare voluisse. Ita, exempli causa, in thesium sine nomina Sylvam ducis, aisque in ea urbe esse Sodalitatem B. Virginis, cui reformati nomē dederunt, & in eadem continua oratione paulo ante sic scripleras: *Si quid conferendum in symbolam, si nihil nisi sumptus sustinendi, & si opipara convivia, lauti reditus, fertiles occasiones inde aliquid lucri participandi non adessent, sciunt nostros propter nudum titulum Mariæ, nedum propter regulas & statuta fraternitatis aut rosarii Collegio illi nomen haut duros.* ipsosque alibi stolidos & bardos vocas. Quæ verba nemo potest non referre ad eos qui sunt Sylvæ ducis, Tu tamen, ut es vir syncerus, de iis scilicet non cogitabas, sed cum quæstionem generalem, An liceat Reformatis &c. indefinitely atque in idea cum omnibus suis antecedentibus, consequentibus & adjunctis velles explicare, istud omittere non potuisti quod alicubi posse contingere judicasti: Quod autem Mareus hoc referat ad Optimates suos, ejus scilicet culpa est non tua, & magnam tibi atque illis injuriam facit; ut videre est pag. 184. & alibi passim. Saltem si adderes tales suspiciones in illos cadere non posse, quia cum sint viri primarii numero 36, ut disco ex libri tui pag. 215; & reditus illius sodalitatis sint tantùm circiter quinque millium florenorum, ut disco ex pag. 412. quamvis summa illa inter ipsos divideretur, nullam inde singuli haberent partem dignam talium virorum cupiditate; Sed in solidum pauperibus erogatur, ut disco ex pag. 229, ideóque ipsis ad alios sumptus est revera conferendum in symbolam: Et quantum ad convivium Sodalitatis, quæ disco ex libri tui pag. 98. esse valde

de honesta & sobria, cum prius ad illa semper invitarentur, ut alicubi etiam refers, non potuerunt illa concupiscere. Saltem, inquam, si hoc adderes, quod est verissimum, & quod ignorare non potes, cum ex ipso libro tuo discatur, aliquo modo te excusares; Sed contra sic negas te quidquam mali de ipsis scripsisse, ut coneris interim persuadere, omnia quæ scripsisse diceris, vera esse. Imo etiam ipsa tibi tanquam Prophetæ à Deo revelata fuisse vis credi, ut patet ex tuis verbis pag. 330 & 331. notatu dignissimis. *Fieri potest ut ego rerum illic gestarum ignarus, ita tamen more & methodo mihi usitata hoc ulcus preberim, factum ita in lucem protraxerim, nativis suis coloribus depinxerim, ut in multis videar meras historias & hypotheses scripsisse (quod mihi in concionibus haud infrequenter accidisse testari possunt familiares & amici mei:) hinc tamen non sequitur male consultis suspitionibus & conjecturis tantopere indulgendum fuisse, ut immites inde innocuis capitibus struerentur accusationes. Patroni potius fuisset beneficos suos Optimates, ad admiranda providentiæ divinæ hac in parte, subducere, & suggerere illud Apostoli 1 Cor. 14, 24, 25. Argui- tur ab omnibus, & dijudicatur ab omnibus: & ita quæ oc- culta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atq; ita procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis esse. Nempe etiam nomen civitatis, in qua ea, de quibus scribe- bas, contigerant, Spiritus Sanctus tibi dictavit & prophetabas. In loco enim ibi citato Apostolus Paulus sic scribit. Sic autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, arguitur ab omnibus &c. Sic ergo etiam Voetius inter Prophetas. Atque hic obiter est notandum, te gloriari quod sæpè facta particularia inter concionandum ita describas, ut ea certis personis tribuantur, ac meræ historiæ esse putentur. Qua ratione latissimam & liberrimam de quibuslibet calumniandi viam tibi aperuisti, quæ si nunquam à superiore potestate claudatur, ad modum mirabor.*

Sed quamvis Concionatori, à quo maxime veritas expectatur, turpissimum sit mentiri; & ei, qui pietatem & charitatem christianam profiteretur, sub specie vitiorum reprehendendorum de proximo maledicere, atque occulta odia exercere; Pejus tamen

tamen adhuc à te fieri mihi videtur, cum non contentus negare te scripſiſſe illa quæ revera ſcripſiſti, ac ſimulare te generaliter tantum vitia quædam deſignafſe, cum ea certis perſonis afſixiſti, defendere audeſ pag. 13. pag. 342 & aliis in locis, te jure potuiſſe Optimates & Sylvamducis nominatim exprimere, non quidem id ullis rationibus probans (neque enim poteſ) ſed exemplis vel diſſimilibus vel non bonis, quo pacto ſcelera omnia licita eſſe poſſet probari. Quodque omnino ridiculum eſt, pag. 350. à te ipſo exemplum ſumis, tanquam ſi quod aliàs impune feciſti, ſemper tibi debeat permitti. Sed adhuc ulterius pergiſ, cumque magna differentia ſit inter accuſatorem & judicem non tibi ſatis eſt quoſlibet poſſe nominare, ut eoram omnibus eos accuſeſ, ſed viſ deciſiones & judiciâ de ipſis poſſe promulgare; quodque omnium inſolentiſſimum eſt, viſ ſuprema illa tui ſolius judiciâ tantumdem habere authoritatîs, ac ſi ab aliqua congregatione Theologorum, ab aliquo Conſilio, & forte ex conſequenti ab ipſo ſpiritu ſancto facta eſſent. Poſtquam enim pag. 343 ad probandum tibi licuiſſe Sylvamducis nominare, attuliſti exemplum neſcio cujuſ deciſionis *Cl. D D. Theologorum Leidenſium, in qua vel idiote & muliercula perciperent intelligi non indefinite ſed ſignate Ampliſſ. D D. Conſules totumque adeo Senatam cujuſdam urbis*: (ſaltem ut referſ, ego enim de hiſtoria iſta nihil ſcio nec inquirô) tibi objiciſ pag. 344. *Atqui D D. Profeſſores Leidenſes reſponſum commune dederunt nomine facultatiſ Theologicæ; tua autem determinatio particulariſ & privatiâ.* Cui objectioni ut reſpondeâs p. 345. 1. Affers privatorum quorundam nomina, quos aiſ tale quid feciſſe, 2 *Hæc eſt*, inquiſ, *nimia curioſitas in aliena Republica.* quod nempe aliqui auſint inquirere an deciſiones factæ à te in theſibus (quæ ſcilicet ad Rempubl. valde pertinent, ſuntque ejus ſecretiſſima pars, in quam non licet inquirere) tantumdem habere debeant authoritatîs, quantum ſi prodirent ſub nomine totius facultatiſ Theologicæ, quæ in Republica veſtra eſſe poteſt: calque tantumdem habere ſic ibid. probâs. *Diſcant*, inquiſ, *ſi ita placet, Profeſſores noſtræ facultatiſ eſſe in doctrina, ſtudiis, profeſſione* *ἰσοψύχους & reſponſiones ac theſes ſingulorum haberi tanquam omni-*

um, communi consensu approbatas, sive speciatim præcedanea collatio & iudicium præcesserit, sive non præcesserit propter temporis angustiam, aut aliam quamcunque ob causam. Egregium profecto & te dignum argumentum. Tres estis in vestra Academiâ Theologiæ Professores, quorum alii duo fortasse non amantes, & sapiunt meâ quidem sententiâ, norunt autem, quam sis acerbus, quam mordax, quam paratus ad magna volumina conviciorum effundenda in illos, qui tibi vel minimum contradicunt; vel si hæcenus hoc ignorassent, jam exemplo Marefii facile discunt te etiam Theologis Reformatis non parere, nec quidem de te bene meritis; ausim enim affirmare me non advertisse Marefium ulli alii blanditum fuisse in suo libro, quam tibi, & nihilominus eum sexcenties Optimatum suorum adulatorum injuriose appellas. Quid mirum igitur si tibi nolint in os resistere, solusque ideo decernas in Academia tua quidquid lubet. Vos autem tres facultatem Theologicam, atque adeo Ecclesiam Reipublicæ vestræ componitis, saltem si vobis per Concionatores & alios licet, quod ignoro. Sed quamvis negarent, facile ex sacris literis probabis, quia in ore duorum aut trium stat omne verbum; & cum duo vel tres sunt congregati in nomine Christi, ipse Christus vel certe spiritus sanctus inter illos versatur. Sic quia tu solus occupas trium potestatem, illi tres componunt vestram ecclesiam, & in medio Ecclesiæ est Spiritus sanctus, tu solus habes Spiritum sanctum. Quod si alii fateantur, per me licet, ac etiam ut tui auctoris autoritas sit major quam reliquorum omnium simul collectorum, quia, ut ais, *nihil tibi negotii cum Synodis*. Non meum est me illis, quæ ad religionem vestram spectant, immiscere. Sed nec ab instituto meo, nec etiam forte ob officio eorum alienum, si ea hoc in loco non reticeam, quæ ad communem harum regionum pacem & concordiam non parum conducere mihi videntur.

De meritis Gisberti Voetii.

P A R S S E P T I M A .

E St inquam instituti mei pericula hic ostendere, quæ ex impunitate maledicentiæ tuæ oriri possent. Ac quamvis hoc scriptum epistolari forma composuerim, non tamen illud tibi foli, sed quibuscumque aliis legendum proponam. Neque tamen profectò leges charitatis, exemplo tuo, contemno. Longe mallem te privatim posse emendari, si quæ ejus rei spes superesset: Atqui cum, ut supra vidimus, nec Magistratum nec symmystrarum tuorum privatæ admonitiones & literæ quidquam hæcenus apud te potuerint, nihil amplius, hac in parte, nisi per publicam reprehensionem, sperare licet; Ac quamvis ego perlibenter ab hac tædiosa scriptione abstinere, tam necessaria tamen mihi videtur, ut eam omittere plane non possim. Non modo quia unius cujusque officium est salutem & pacem ejus regionis, in qua degit, pro modulo suo procurare; Sed etiam quia vix ullus alius est, cui fuerit tanta occasio in vitia tua inquirendi; quique liberius ea possit palam facere; ac etiam à quo eorum patefactio in meliorem partem sumi, & plus ponderis habere posse videatur. Quod mihi magna fuerit antea occasio de te inquirendi, & nunc merita tua exponendi, faciliè concedent omnes, qui scient te ab aliquot annis per impudentissimam calumniam absque ulla vel minima umbra rationis mihi summum scelus, Atheismum scilicet, affingere voluisse, ut patet ex libellis tuis de Atheismo anno 1639 editis, de quibus actum est supra in fine quartæ partis hujus epistolæ; Jamque librum injuriosum, quem Philosophiam Cartesianam vocas, & cujus ultima folia hoc ipso tempore inter scribendum accepi, si non in solidum à te scriptum (nolo enim istius gloriæ nullam partem adjutori tuo relinquere) saltem tuo jussu & tua cura typis fuisse mandatum: Cumque summam in eo libro falsissima & nullo modo probabilia de me scribendi licentiam sumpseritis; mihi
saltem,

saltem; ut confido, libertas concedetur ea hîc aperte omnibus exponendi, quæ de te vera esse probare possum. Et insignis illa maledicentia tua, qua plerique alii à te aggrediendo deterrentur, mihi nullo pacto est timenda non modo quia vitam meam ita paravi, ac tam multis sum notus, ut nihil veri de me dici possit, quod nolim audire, ac nihil falsi quod non facillè calumniæ convincatur; sed etiam quia jam ista Philosophia Cart. omnia convitia, omnem maledicentiam, omnes artes tuas calumniandi, consumpsisti, adeò ut pauca illa, quæ de te scripseram in epistola ad P. Dinet, comparari possint cum iis, quod serpentibus curandis offerri solet, ut adordeant; in illud enim omnes dentes & venenum ita deponunt, ut innoxie postea tractari possint. Denique multæ sunt rationes, ob quas ea, quæ de te scribo, aliquid fortasse ponderis apud æquos lectores & judices sunt habitura. Nam primo notum est, me pacis & quietis præ cæteris esse amantem, neminem unquam in jus vocasse, nemini controversiam ullam movisse, ac etiam sæpe illatas mihi injurias condonare quam persequi maluisse: contra autem te quam maxime esse contentiosum, acrem & importunum; adeò ut si vel minimum quid hîc haberem, quod cum aliquo prætextu posses arguere, statim mihi lites, quas maxime refugio, essent expectandæ, atque ideo me summam curam in eo esse adhibiturum, ut non modo nihil scribam, quod non sit verum sed insuper quod non sit indubitatum. Notum etiam est, mihi non solere esse ingratum, quod quis opinionibus meis contradicat, sed eos qui veritatis explorandæ causâ illas impugnant, hoc nomine, inter amicos à me numerari, & tantò esse gratiores, quò validiores objectiones proponunt; eos autem, qui tantùm cavillantur aut conviciantur, solere à me contemni. Quod utrumq; in multis re ipsa jam ostendi: nec unquã ulli alteri ex aperte calumniantibus respondi, nisi uni cui peculiarem ob causam respondere cogebar: unde facile credetur, me etiam nunc injurias à te illatas persequuturum non fuisse, nisi essent admodum atroces, & earum persecutio cum aliqua publica utilitate conjungi posset. Præterea notum est, me jam à plurimis annis has regiones ita incolere, ut nemini dubium esse possit

possit, quin æque bene, atque ullus indigena, erga ipsas sibi affectus: ac etiam forte hoc nomine mihi aliquid prærogativæ esse tribuendum, quod non ex sorte nascendi, sed ex delectu in ipsis vivam. Cum enim, ut multi sciunt, satis commode in patria mea versarer, nec alia prorsus ratio me ad alias sedes quærendas impelleret, quam quod propter multitudinem amicorum & affinium, quorum consortio carere non poteram, minus mihi esset otii & temporis, ad incumbendum studiis, quibus oblector, & quæ aliqui persuasum habent ad commune bonum gentis humanæ prodesse posse; cumque nulla pars orbis terrarum mihi clauderetur, atque omnino nulla esset, quam non considerem me libenter in incolam sibi nec gravem, nec forte etiam indecorum, esse recepturam, hanc præ cæteris omnibus inhabitandam delegi. Deniq; notum est, me nec esse professione Theologum, nec de ullis unquam ex istis controversiis, quæ Christianos in diversas sectas dividerunt, disputare, atque ideo liberius, quam Maresum, aliumvè ex vestris Theologis, omnia, quæ de te dicenda sunt, proferre posse; ac fidem meam minus fore suspectam, quam aliorum, qui de rebus ad religionem pertinentibus contrate pugnant: Omnino enim poterit animadverti me nihil de te esse dicturum, quod non eodem modo possem dicere, si essem ejusdem tecum religionis.

Hic autem primò agam de virtutibus, quæ Theologiæ Professorum & Ecclesiæ Pastorem commendare mihi videntur, deinde facta tua breviter recensebo, ac denique de meritis inquiram. Certum est basim & fundamentum omnium virtutum esse Charitatem, illamque in iis potissimum requiri, qui publice delecti sunt ad alios erudiendos & ad virtutem incitandos; Nosti quid hac de re scribat Apostolus 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ex quibus patet omne aliud

aliud Dei donum, quod in aliquo homine esse potest, nisi cum charitate sit conjunctum, nihili plane esse faciendum. Signa autem, ex quibus Charitas agnosci potest, ibidem ab Apostolo sic recensentur. *Charitas patiens est, benigna est: Charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sūt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autē veritati.* Unde sequitur, illos, qui sunt iræ impatientes, maligni, invidiosi, turbulenti, tumidi, arrogantes, litigiosi, truculēti, maledici, conviciatores, & mēdaces, nullo modo habere Charitatem. Cum autem hæc Charitas, hoc est, sancta amicitia, qua Deum prosequimur, & Dei causa etiam omnes homines, quatenus scimus ipsos à Deo amari, magnam habet affinitatem cum honesta illa humana amicitia, quæ inter viros familiaritate conjunctos esse solet, optime, ni fallor, utriusque officia simul expendemus. Una est tantum summa regula, ut nunquam male, sed quantum in nobis est, bene amicis nostris faciamus: Et quia nihil melius est, quam vitiis carere, ideo nemo unquam alteri majus beneficium præstat, quam cum ipsum ab aliquo vitio modis appositis revocare conatur. Sed addo, modis appositis: nam si quis intempestive alium objurget, si levem ob culpam nimis severe, si aliis præsentibus cum non est opus, si falsa crimina illi affingat, & ita non tam emendationem, quam ignominiam ejus & gloriam suam, quæ erevideatur, odiosus erit & importunus. Sed fere semper licet privatim, nemine conscio, modeste amicum suum admonere; Atque si hoc non sufficiat, & culpa sit gravis, licet etiam instare & objurgare; ac deinde curare idem fieri ab aliis ejus amicis, uno, duobus, omnibus. Quæ omnia si non proficiant, ejusque peccatum sit tale, ut eum amicitia viri honesti reddat indignum, possumus quidem nos ab ejus familiaritate subducere, ac non amplius ipsum inter amicos numerare: Sed sane quamdiu amamus, non debemus unquam ipsum publicè coram omnibus etiam extraneis & ignotis reprehendere, neque enim hoc pacto bonum ejus procuraremus, sed potius malum, nempe infamiam. Hocque non solum de vitiis occultis est intelligendum, sed etiam de publicis: qui enim publice peccant,

solent in peccatis suis gloriari, nec curant quod sciat se talia committere, sed dolent quod propterea vituperentur. Notandumque est, merum infamiae quam maxime homines à vitiis retrahere; non autem ipsam infamiam, quæ postquam alicui illata est, non amplius ab eo timetur: Et idcirco qui privatas amicorum objurgationes non audiunt, non etiam publicis reprehensionibus emendantur, sed contra potius ex iis sumunt occasionem & libertatem in peccatis suis perseverandi, ut frequens experientia ostendit. Atque hæc leges humanæ amicitiae planè conveniunt cum legibus Charitatis, quas ipse Christus Math. 18. sic docet. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Ubi notandum est, non agi de quibuscumque proximi peccatis; sed tantum de injuriis nobis ab ipso illatis: non enim tantum habetur *si peccaverit frater tuus*; sed additum est *in te*. Cumque habeamus plus juris ad aliquem reprehendendum, cum nos ipsos affecit injuria, quam cum videmus duntaxat illum aliud mali fecisse, non dubium est, quin hic contineantur extrema omnia remedia, quibus uti licet ad proximum suum, cum peccatum aliquod magni momenti commisit, reprehendendum. Nec alio nomine omnia proximi peccata huc revocantur, quam quia supponitur esse tantus Zelus in viris piis ut non minus ægrè ferant, quod quis peccet in Deum, vel, quia Deo ab hominibus noceri non potest, quod ille qui peccat, & quem amant ut proximum, sibi ipsi noceat peccando, quam si illis injuriam inferret. Si quis itaque in te peccaverit qui sit Christianus, atque ideo quem per charitatem diligere tenearis, primò quidem illum privatim monere debes; Atque si non emendetur, debes secunda vice ipsum monere coram uno vel duobus ejus amicis, eosque ad hoc potissimum deligere quos plurimum autoritatis apud ipsum habituros esse confidis: Ac rursus si non emendetur, dic ecclesiæ. hoc est, conqueraris de ipso apud consilium illorum omnium,

mnium, qui eum etiam in Christo diligunt, adeo ut, juxta ordinem quem audio à vestris observari, possitis hic per Ecclesiam intelligere Synedrium vel Synodum. Sed diligenter hic notandum per hoc verbum *dic ecclesie*, nullo modo intelligi publicam reprehensionem coram omnibus etiam extraneis, qualis fieri posset per theses Theologicas aut conciones. Primo quia directe repugnat charitati, & habet rationem pœnæ, qua non procuratur bonum ejus qui sic arguitur, sed ei malum infertur. Neque enim, ut jam dictum est, si quis peccatum emendare noluerit postquam vulgatum est inter ejus amicos, magis postea illud emendabit propterea quod aliis etiam innotescet, ac contra potius amisso metu istius pudoris audacior fiet ad peccandum. Secundo quia sequuntur hæc verba: Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. hoc est, desinas eum numerare inter illos, cum quibus peculiarem amicitiam propter communionem fidei contraxisti, & pluris non facias quam extraneum & ignotum, non autem jubet ut idcirco eum persequaris ut inimicum; neque enim olim Christi discipuli ethnicos & publicanos odio habebant, sed tantummodo non amabant ut fratres. Atque hæc quidem leges amicitiae generaliter omnibus mandatæ sunt, sed præ cæteris tamen ad ipsas Theologi, Concionatores, & ecclesiarum Pastores obligantur. Nam cum nihil in humanâ societate sit amicitia præstantius, & præcipuus ejus fructus in eo consistat, quod ab amicis errorum nostrorum admoneri, & à vitiis revocari possimus; Cumque omnes sibi privatim comparare non possint amicos satis fidos & satis prudentes, ut iis in hunc finem uti possint, viri præ cæteris pietate, prudentia, & charitate christiana insignes, tanquam communes omnium hominum amici, libenter ab iis, qui eos ut tales agnoscunt, audiuntur; & illi qui vitam in theologicis studiis impendunt, atque in Concionatores, Ecclesiarumque Pastores delecti sunt, tales esse vulgo putantur. Atque omnino cum sunt tales, summo operè à cæteris hominibus honorari debent & diligi; Sed si quem videamus, nunquam nos privatim ullius peccati admonentem, omnes captare occasiones publice apud alios nâ culpandi, præcipue cum

putat nos nunquam id rescituros ; & sæpe vel ea peccata, quibus nunquam obnoxii fuimus, nobis tribuere ; vel facta quædam nostra, sed quæ nec à nobis, nec ab aliis mala creduntur, tanquam magna crimina condemnare, quamvis nulla unquam à nobis vel minima injuriâ fuerit affectus ; eodemque etiam modo se gerere erga alios plures, clare agnoscemus illum charitate omni atque humanitate esse destitutum, & amicitia indignum. Quæ vereor ne frustra videar hic scripsisse, jam enim supra satis vidimus, te leges charitatis ut musteas contemnere: forsân quia non cupis blandus videri, sed reprehensor acerbitate, ac legislatoris imperio magis delectaris. Ideoque nonnulla etiam de istis hic subjungam. Et primo quidem quantum ad reprehensiones, quæ fiunt absque ullo jure condemnandi, & vocantur propriè accusaciones, certum est illas in omni republica bene institutâ permitti, modo sint veræ, ac etiam aliquando imperari, ut in crimine majestatis. Et omnino illi, qui alios vituperantes nihil falsi de ipsis dicunt, legibus non condemnantur, habetur enim expresse lib. 18 Dig. de injur. & fam. lib. *cum qui nocentem infamarit, non esse bonum æquum ob eam rem condemnari : peccata enim nocentium nota esse & oportere & expedire.* Sed nihilominus variæ sunt causæ, ob quas certæ accusaciones aliis minus honestæ ac justæ sunt: Nam sane humiliores reos & ad pœnitentiam paratos nemo unquam honestè accusat, nisi sit Prætor, vel aliquam aliam ob causam ad id cogatur: quia pugnat cum charitate, qua nos omnes mutuo prosequi debemus, ut eum, qui supplex est, & veniam petit, puniri cupiamus. Sed si quis arrogans & obstinatus ea committat ex quibus pax & concordia Reipublicæ turbari possit, quique privatim ab amicis ac etiam à Magistratibus monitus peccata sua nolit emendare nec agnoscere; qui sit tam vehementis in aliis impugnandis, tam audax in calumniandis, tam pertinax in persecuendis, ut vix ulli audent ei resistere; qui denique tot habeat effugia, tot astutias ad vitia dissimulanda, tantamq; impudèriam ad ea pœnèganda, ut quamvis facile possint intelligi ab iis qui causam examinant, non tamen ita facile quilibet possit ea omnibus demonstrare: certum est illum, qui

potest

potest atque audet, quique non est in ullo publico munere constitutus, rectè facere si talem reum accuset, ac etiam non posse honeste non accusare si fuerit ab ipso lacessitus & atrocibus calumniis læsus, ne vel pusillanimis esse, vel ea quæ pertinent ad publicam utilitatem & propriam existimationem negligere videatur. Excepi autem illos qui muneribus publicis funguntur, non quod nulli ex ipsis possint alios accusare, aliqui enim ex officio ad id coguntur, sed quia illis, quorum officium nihil tale exigit, minus honestum est quam privatis. Cavere enim debent, ne cum iudices esse non possunt, videantur auctoritate sui muneris abuti velle ad alicujus innocentiam opprimendam. Quippe privati periculo suo accusant, & nisi omnia, quæ dixerint sint vera, vel saltem nisi justas causas habuerint ea putandi esse vera ut calumniatores puniantur: sed in auctoritate constituti sæpe impudens nocent. Ac certè ex illis omnibus qui publicum aliquod munus sustinent nullis est magis indecorum alios accusare, quam Concionatoribus, Professoribus theologiæ, atque ecclesiarum Pastoribus: Cum enim ratione muneris sui pro viris supra cæteros piis, doctis & charitatis zelo ardentibus habeantur, magno præjudicio gravant causam quam impugnant, & si velint mali esse, multas habent occasiones ad impunè calumniandum. Sed quamvis forte nonnunquam illis concederetur ut alios accusarent, injuriasque sibi factas ulciscerentur, & privata odia exercerent: Nunquam tamen profectò concionibus aut thesibus publicis ad hoc honestè uti possunt.

Nam, quantum ad conciones, nemo dubitat quin sint institutæ ad docendam veritatem circa ea quæ spectant ad religionem, & simul ad homines à peccatis dehortandos & ad virtutem impellendos, non autem ad ullos ignominia afficiendos, nec ad exempla malignitatis exhibenda, nec ad ullum jus in singulares homines usurpandum. Et quando aliquis in sacrâ concione factum particulare vel Magistratus vel privati alicujus reprehendit, majori eum afficit ignominia, quam si idem factum ex alio loco, quamvis coram iisdem auditoribus, ei exprobraret: Cum enim publicè delectus sit, ad veritatem ex illo loco dicendam;

dicendam; privato suo testimonio publicam auctoritatem adjungit, sicque dignitate sui muneris abutitur ad proximum infamandum. Deinde quia omnia personarum publica reprehensio quantumvis vera & justa, limites tamen charitatis excedit, atque ad proximi odium invitatur, ideo est pessimi exempli in concione. Denique quoniam prætextu vitiorum arguendorum facile potest quis in hoc crimen impune incurrere, quod etiam personas reprehendat, eas quidem non nominando sed talibus notis designando, ut quamvis ab auditoribus certò cognoscantur, ipse tamen possit simulare se de illis non cogitasse: Idcirco illi qui revera pii sunt, nullamque ista via illegitimam auctoritatem supra Magistratus & alios quoscunque usurpare conantur, diligentissimè cavere solent, ne idem unquam desedici possit quod tu de te ipso jactas pag. 331. quod nempe Methodo tibi usitatâ facta particularia in concionibus tuis haud infrequenter ita depingas, ut, quamvis nullos nomines, meræ tamen historiæ esse videantur.

Quantum ad theses, si verum & ordinarium earum usum spectemus, non multum habent auctoritatis, supponuntur enim ut plurimum à discipulis factæ, atque nihil aliud debent continere quam assertiones, quas earum author in paucarum horarum disputatione defendendas suscipit, sive eas putet esse veras, sive non putet: Nam circa res ad fidem non pertinentes, nec ad ullius detrimentum spectantes, etiam ea, quæ putat falsa, potest in his sine mendacio affirmare, cum nempe ingenii exercendi causa vult ipsa contra omnes objectiones, quæ intra breve tempus disputationis fient, defendere. Potest etiam interdum nomen alicujus authoris à quo dissentit exprimere, si forte hoc ad rem facere videatur: ut si quis proponat tales theses. *Sanguis in venis non circulatur, contra Herveum. Dantur formæ substantiales, contra Regium:* aut similes, tunc enim censetur illos à quibus dissentit honoris causa nominare. nullusq; amator veritatis ægre unquam fert suas opiniones impugnari. Sed valde cavendum est, ne quis in thesibus ita nominetur aut designetur, ut id in ejus vituperium factum fuisse credi possit, tunc enim transfirent in naturam libelli famosi, cujus dedecus in Academiam, in qua

qua essent editæ, resiliet: Quamvis enim ab uno fiant, coram omnibus ventilantur, & ideo, nisi prohibeantur, existimantur permitti: Nec ullibi minus tempestivè possunt exempla maledicentiæ exhiberi, quam in Academiis aut scholis, ubi non minus virtus quam scientia est docenda. Sed sane si nunquam sit maledicendum in ordinariis illis thesibus, quæ tantùm ad horariorum disputationis usum parantur, multo minus id fieri debet in reverendis istis libellis, quos sub thesium nomine vulgare soles, eorum enim te authorem profiteris, & in iis determinationes sive decreta vestræ facultatis Theologiæ vis contineri: Quippe doces nos pag. 343. *Professores nostra facultatis esse in doctrina, studiis, professione ισοψύχους, & responsiones ac theses singulorum haberi tanquam omnium.*

Denique ut melius intelligatur, quam parum conveniat in Thesibus istis aut Concionibus loco vitiorum personas ipsas reprehendere, notandum est jus charitatis, quo solo utuntur viri pii ad alios homines reprehendendos, vel etiam jus magistrerii, quo forsitan uti potes ut Pædagogus in adolescentes tuæ curæ privatim commissos, non autem profecto in magistratum, plurimum differre à jure dominii, sive à jure civili, quo utitur magistratus ad nocentes puniendos: Eorumque præcipuam differentiam in eo consistere, quod jus civile respiciat bonum commune multorum hominum simul junctorum, jura autem magistrerii & charitatis ad singulos seorsim spectatos referantur: Vnde fit, ut liceat quidem Magistratui privatis quibusdam nocere, ac etiam interdum ipsam vitam iis adimere, ut communi aliorum utilitati prospiciat; Sed non ita unquam licet pædago plures discipulos habenti vel minimum quid mali uni ex ipsis inferre, ut aliis quantumvis magnam utilitatem procuret: singulos enim seorsim ab eorum parentibus accepit, ut iis beneficeret, non autem ut ulla ratione noceret. Atque hæc omnino valet regula quæ docet, non esse facienda mala ut eveniant bona: Et multo magis adhuc valere debet apud eos qui solo utuntur jure Charitatis, repugnat enim ut ille qui alium lædit possit in eo censei ejus amicus. Non opinor existimas tibi licere aliquem interficere aut vulnerare, quantumvis magnum peccatum

tum commiserit; nec etiam pecunias diviti quantumvis iis male utenti eripere, ut easdes pauperibus, aut in alios usus quantumvis pios convertas; Sed sane non video cur magis liceat proximi tui existimationem, quam multi fortunis omnibus ac vita ipsa chariorem habent, quantumvis iusta reprehensione, in concionibus aut decisionibus theologicis minuire, sic enim illum afficeres damno vel pœna non aliter quam si pecunias aut vitam eriperes. Hic autem loquor de *proximo tuo*, nam forte in alios jure belli vis istud tibi licere: scio te esse valde pugnacem, atque omnes à quibus vel minimum in religione dissentis inter hostes numerare, qua in re quam pie te geras non dicam, satis enim intelligetur ex charitate qua uteris erga ipsos fratres. Loquor etiam de concionibus & decisionibus theologicis duntaxat, quoniam ibi agendo ex publica autoritate maledictis tuis plus nocet: neque affirmo te nunquam alibi posse inimicos publicè accusare, sive apud judicem, sive etiam apud populum; etsi profectò minus honeste id potes quam privatus, atque hæc licentia publice alios accusandi excedit leges charitatis, & non instituta est ad bonum eorum qui accusantur, sed reliquorum qui metu similis accusationis à vitiis magis abhorrent: ut jam dictum est. Atqui audi B. Iacobum cap. 4. dicentem: *Qui detrahit fratris, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem.* Concessum enim tibi est, imo tanquam concionatori mandatum ut vitia reprehendas, & homines ab iis revocare coneris: sed hoc longe aliud est vitia reprehendere, quæ jam ab omnibus sine controversia pro vitiis habentur, quod unum tibi mandatum est; & aliud judicare hunc vel illum hominem istis vitiis esse obnoxium; vel etiam determinare hoc vel illud, quod ab aliis pro vitio non habetur, vitium esse. Quod profectò si facis *detrahis legi, & judicas legem*, hoc est plus arrogas iudicio tuo quam legi: Ad determinandum enim quid sit juris habetis, opinor, Synodos vestras, in quibus ex communi omnium sententia judicatur; & ad facta hominum punienda habentur Magistratus: Mihi que non facile persuadeo symnystas tuos æquo animo esse laturos, quod

quod tu solus ex propriâ auctoritatè de quæstionibus nondum apud vos determinatis ita decernas, ut quamvis alii theologi ac etiam integra synedria à te dissentiant, pluris tamen fieri velis tuum unicum decretum quam aliorum omnium opinioniones: nisi forsan te in caput ecclesiæ suæ constituent, quod non ausim dissuadere, ne vel illis sim suspectus, vel male merear de nostris. Sed sane si etiam Magistratus paterentur te de particularibus hominum factis in concionibus aut thesibus judicare, atque ita in omnium hominum famam liberè grassari, admodum mirarer. Novi quidem prætextum quo uti possis ad fingendum id tibi licere, nempe quemadmodum olim Prophetæ Reges ipsos liberrime objurgabant; ita etiam tu, pièntissimus scilicet eorum imitator, tanto ardes zelo, ut ferre non possis quidquam committi, non dicam quod Deo displiceat, sed quod tibi videatur, vel tantum quod fingere possis tibi videri Deo displicere, quin illud severissime reprehendas, &, quia non habes rationem personarum, æquè libenter in Optimates & Magistratus, atque in vulgares homines inveharis. Sed, Domine Voeti, velim ut advertas, jus illud summum, quod olim quidam Prophetæ in ipsos Reges exercuerunt, non illis concessum fuisse nisi quatenus modo extraordinario & supernaturali à Deo impellebantur, ejusque voluntati obsequentes non poterant errare: quapropter etiam illis non credebatur nisi quia magnis & indubitatis miraculis fidem dictis suis faciebant. Atque ut intelligas eorum jus tam immensum fuisse, ut non facile tibi ullam simile concedi possit, vide quo pacto Deus illud describat Ier. 1. *Eccè, inquit, constitui te hodie super gentes & super regna, ut evellas, & destruas, disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Ille autem, qui sic constituebatur super gentes & super regna; erat vir solus, nullos secum habens consiliarios visibiles, cum quibus de iis, quæ agenda erant, deliberaret, nullamque etiam habens potestatem civilè: & idcirco non fuisset rationi consentaneum Reges & populos se ultro illi subjicere, nisi evidentibus miraculis ostendisset se à Deo regum domino revera missum esse. Tu quidem extraordinarios istos prophetas optime in eo imitaris, quod

aliorum hominum consilia non cures : & , tanquam si cum Deo loqui soleres , ex proprio pectore decreta tua depromas : Sed miracula tibi hæcenus defuerunt , & didici ex tuis scriptis nullos his sæculis juxta vestram religionem agnosci in ecclesia tales prophetas , qui scilicet edant miracula , & quibus in omnibus sit credendum . Atque idcirco non opus erit , ut examinationem , quid nostris aliisve , qui à vobis hac in parte dissentiunt , possit concedi . Satis est quod intelligatur , te nec esse ab errandi periculo immunem , nec ullum privilegium habere supra ceteros omnes religionis vestræ Ministros : Hinc enim sequitur , si tibi liceat Magistratum facta coram populo ex propria tua autoritate reprehendere , idem etiam omnibus aliis licere ; ac cum errare possitis , & sint quot homines tot sententiæ , nullum alium inde fructum expectandum esse quam confusionem . : Quæ mala in Republica tam potenti , tam multis membris constante , ac cujus salus omnis à concordia dependet , quam diligentissime præcavenda esse nullus ignorat . Sed ne interim Charitatis obliviscamur , quemadmodum solemus amicis condonare , quidquid in nos peccent , quamdiu judicamus eos revera nobis esse amicos , contra autem in illos magis irasci quos agnoscimus amicitiam simulare , ut nos lædant , quam in apertè nocentes : Ita si quando Theologus verè pius , & quem constet nullo alio duci affectu quam Charitatis , limites officii sui excedat , facile poterit excusari ; sed si quis vultu ac verbis simulans pietatem , factis ipsis nihil aliud quam malignitatem & dominandi lubidinem ostendat , omnino est coercendus .

Nunc autem si examinemus factum tuum contra Sylvamducis , facilè quo zelo ferveas intelligemus : nam primò considerando rationes , quæ te movere potuerunt , ut illam urbem in Theſibus publicis nominares , ac simul ea , quæ ab ejus Magistratu , atque Optimatibus facta erant , condemnares , ipsosque Optimates variis convitiis afficeres , nullam omnino possumus invenire quæ refoleat Charitatem ; Nec ullam ipse excogitare potuisti , nullam enim in toto tuo libro habes , nisi quod dicas pag. 4. te super facto Sylvæducensi consultum fuisse à nescio quo

quo illius urbis Ministro, & operæ quasi parentem, cum ederes Theses de idololatria indirecta, casum illum iis inferuisse, tanquam si minus operæ esset aliquid thesibus inferere ac typis mandare, quam illud idem privatis literis ad amicum scribere, quod nemo non agnosceret falsum esse, præsertim ex iis qui sciunt nihil poni in thesibus de quo respondens doceri non debeat; hocque etiam non nihil laboris exigere. Sed quamvis operæ hoc pacto revera pepercisses, non ideo plus haberes charitatis. Nec sanè quæсивisti emendationem, ullamve aliam utilitatem eorum quos arguebas, apparet enim ex libri tui pag. 339 & 341, te non sperasse theses illas ad ipsos unquam perventuras; Nec etiam discipulorum tuorum ulliusve alterius bonum spectare potuisti Sylvamducis nominando, & auctores facti quod reprehendebas designando: nam contra minus alios à tali facto poteras revocare, dando illis exempla virorum illustrium, & famæ optimæ, qui jam illud ausi erant, & quos nemo non libenter imitetur; quam si rem à te reprehensam circumstantiis omnibus ita exuisses, ut nemo potuisset suspicari te ad illos respexisse. Cum itaque nec ad eorum quos arguebas, nec ad aliorum ullam utilitatem spectare potuerit tua illa personarum designatio, quid superest nisi ut manifestè cognoscatur te maledicere voluisse? Deinde si ulterius inquiramus quænam istius maledicentiæ tuæ fuerit causa, non facile alia poterit inveniri, quam quod libenter eiusmodi occasiones captes ad injustam dominationem in omnes homines usurpandam, & stabiliendam: Neque enim privatas ullas inimicitias cum iis de quibus male loquutus es habebas, quoniam ut sæpe affirmas tibi antea erant ignoti: sed cum sperares theses tuas vel nunquam ad eorum manus esse perventuras, vel saltem ipsos tanti eas non esse facturos ut publico responso dignarentur, non parum tibi autoritatis conciliare posse putasti ex eo quod studiosi vestri Academici, alijque omnes ad quos facti tui fama perveniret, videntes te ausum fuisse tales viros, & urbem tam celebrem condemnare, ob rem ad bonum reipublicæ ab iis factam, & ab aliis theologis approbatam, teque id impune tulisse, revererentur potentiam tuam

& non auderent quicquam neque privatim neque publice suscipere, nisi prius à te esset approbatum, ne in maledicentiæ tuæ importunitatem incurrerent. Qua via quicumque est impudens, malignus, loquax, & plebi gratiofus facile ad magnam dominationem potest pervenire, quando ejus artes à nemine deteguntur. Sed satis incommode tibi accidit, quod Maresius publico scripto innocentiam suorum, ac tuæ reprehensionis iniquitatem ostenderit; Ac deinde etiam quod Magistratus Sylvæducis, aliique variis literis efficere conati sint, ut ab ulteriori scriptione abstineres, & proximæ Synodi iudicium expectares, cui se illi quos argueras subdicere velle profitebantur: Ita enim fieri non potuit quin vel apertè pietatis & charitatis larvam exueres, justissimæ illorum petitioni non obsequendo; vel de summa dominationis spe magna ex parte excideres, si te à Synodis in ordinem redigi patereris. Quorum utrum malueris editione libri de Confraternitate Mariana ostendis: In eo enim nullis rationum momentis, & nullo honesto prætextu, sed sola contumacia, & maledicendi audacia de victoria certas. Atque omne istius libri artificium in hoc uno consistit, quod tam longum illum feceris, tamque tædiosum, ut nullius hominis patientia durare possit ad integrum perlegendum, & tam frequenter in eo Maresium cum illis quos defendit accuses, objurges, condemnes, ut ii qui tantum hinc inde paginas ejus aliquas inspicient; videntes te ubique in ipsis triumphare, tanquam si justitiam tuæ causæ atque crimina adversariorum certissimis argumentis demonstrasses, putent tua illa argumenta in aliis paginis, quas non legerunt, explicari. Materiam autem ad constandum crassum volumen inventisti, colligendo multas inanes narrationes quibus Sodaliitates B. Virginis odiosas reddere conaris; & librum Maresii frustillatim conscissum, & discerptum, in locos communes digerendo; & varias quæstiones proponendo, quæ sane charitatem non olent, *Charitas enim non cogitat malum*, illæ verò nihil aliud ostendunt, quam te sæpissime malum cogitasse, ubi nullum fuit. Narras etiam in isto volumine quo pacto adversarii tui

modis

modis omnibus à scribendo te revocare conati sint, & quo pacto nihilominus in scriptione perrexeris, ut inde credatur eos causæ suæ diffidere, tuam autem tibi esse indubitatum. Quæ præjudicia satis facile illos qui causam accurate non examinant in errorem inducent; Ac quantum ad alios, quos forte nullos vel non nisi paucissimos fore sperasti, eos nempe qui & librum Maresii cum tuo conferent, & utriusque rationes expendent, solo metu videris retinere voluisse, ne, quæ de te verissima esse percipient aliis ausint palam facere, Non enim illos latere potest nullam solidam rationem à te afferri ad factum Optimatum Sylvæducentium improbandum; nullamque ad tuum defendendum, nisi quod incredibili cum audacia neges te illa scripsisse, quæ distinctè in thesibus tuis leguntur. Unde perspicue cognoscent, Maresium, & Optimates Sylvæducentes, causæ suæ nullo modo diffisos fuisse; neque te ullam spem habuisse tuæ rectè defendendæ; Ac proinde illos ideo tantum scriptionem tuam impedire voluisse, quod paci Ecclesiæ vestræ, atque honori tuo consulere: te autem è contra rixas & turbas quæsiuisse ut illos infames, & quam maxime contumax, implacabilis, terribilis appareres, ne quis in posterum tibi ausit repugnare. Nam certe cum factum Optimatum Sylvæducentium, ad ipsorum urbis securitatem, & salutem Reip. susceptum condemnare non timueris, nemo credet se tam sanctè vivere, vel tantæ esse authoritatis, ut à reprehensione tua sit tutus; Cumque Maresio tam iratus sis, & illum tam acerbe persequaris, ob id unum quod suos modestissime defenderit, te interim quantum potuit excusando, ac etiam laudibus, quarum indignissimus eras, extollendo, non sperandum est, ullam viam posse inveniri ad te tam blande admonendum ut non maxime irriteris; Cumque tam audacter in libro tuo mentiaris, tam sæpe in eo provoces ad inspectionem tuarum thesium ex qua mendacium tuum sit manifestum, & tam aperte leges charitatis ut musteas contemnas, non est quod quisquam speret, evidentia, & certitudine rationum suarum, tibi silentium imponere; Denique cum appareas tam atrox in minimis injuriis ulciscendis,

dis, tamque implacabilis, & tam pervicax, ut neque magistratum neque conventuum ecclesiasticorum autoritate vel admonitionibus vel precibus flecti possis aut coërceri, nemo non merito importunitatem tuam averfabitur; & occursum tuum tanquam feræ alicujus indomitæ refugiet. Quibus artibus si possis hac vice famam tuam conservare, ac efficere, ut ii qui veritatem tuæ causæ percipient, non ausint eam aliis exponere, vel saltem ut fides iis à reliquis non habeatur, fateor te fore summè potentem. Sed paucas hic addam rationes ob quas id fieri vix posse mihi videtur, ac simul merita tua describam.

Quamdiu convitia tua in solos religionis vestræ adversarios effudisti, facile apud illos, qui partibus tuis favebant, & scripta tua non examinabant, aliquam pietatis & doctrinæ famam habere potuisti: Quod enim multos libros scriberes, doctrinæ; quod autem asperis & maledicis verbis sæpe in iis uteris, merito adversariorum, & ferventi pietatis tuæ zelo tribuebant, sed interim à te dissentientes indignabantur, magisque irritabantur, & libri tui nullius planè usus erant, nisi ad efficiendum ut qui eos perlegebant (quos fateor, fuisse admodum paucos) videntes in ipsis loco rationum convicia tantum contineri, & ita causam vestram malè à te defendi, pejorem de illa conciperent opinionem: adeo ut ad ipsius religionis vestræ honorem & promotionem sit perutile quod artes tuæ detegantur, ac vereor ne nostri hac occasione me prævaricationis accusent. Cum deinde notatum est te non tam in vulgata & omnibus cognita peccata invehi solere, quam nova quædam investigare, quæ tam minuta sunt, ut ab aliis pro peccatis non habeantur, & non tam ad plebejos homines quam ad potentiores spectant, atque illa tanquam summa scelera describere, ut præ cæteris sanctus videaris, tunc multi existimarunt in te optime quadrare verba Christi Matth. 7. *Notite judicare, ut non judicemini. in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: & in quâ mensurâ mensi fueritis, remetiatur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs*

trabs est in oculo tuo? Hyprocrisis, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam, de oculo fratris tui. Cum etiam postea cognitum est quo pacto Regium impugnaris, & censuram tuam theologicam absque ullo rationis prætextu ad quæstiones purè philosophicas extendere volueris, de malignitate tua dubitari non potuit. Cumque nunc tandem eo usque deveneris, ut urbis celeberrimæ Magistratum & Optimates in Academicis thesibus condemnaris, ob rem ab aliis theologis & ipso etiam eorum Synedrio approbatam; ut eorum Pastorem, qui tibi modestissime ac verissime pro ipsis respondit, tanquam mendacem & calumniatorem prolixo libro traducas; ut leges Charitatis musteas voces; ut dicas nihil tibi negotii esse cum Synodis; ut ea quæ in thesibus aperte scripsisti, postea in alio libro impudenter neges à te scripta esse; utque nulla ratione potueris impediri à tam maligno & male-dico libro evulgando: dubitare non debes quin Domini tui clare agnoscant audaciam istam tuam necessario esse coërcendam: Nihil enim magis aperte ad civilem discordiam tendere potest quam si quis unius urbis autoritate munitus factum alterius urbis, & quidem non qualecumque, sed ad bonum reipublicæ susceptum, publico scripto condemnet, ac non tam rationibus reprehendat, quam conviciis insequatur. Ægrè forsan fers hæc à me scribi, sed quid facerem, agitur hic de communi haram regionum, quas ego non minus quam tu à multis annis inhabito, salute ac pace. Neque hic ullo modo quæstio est de rei quam reprehendisti æquitate: Non opus est expectare ullam synodum quæ determinet an liceat vestris societatem aliquam cum Romano-Catholicis inire, quæ à B. Virgine denominetur, & in qua nihil fiat à religione vestra alienum (qua in re puto magnam inventum iri difficultatem) Sed quæritur hic tantum an liceat unius urbis theologo ex propria autoritate aliam urbem condemnare, ac quantum in se est infamare; atque an putandum sit ejus dominos, pro ea qua pollent æquitate ac prudentia, in illum non esse animadverturos. Præsertim cum jam experti sint te esse tam pervicacem, ut nisi maturè coërceris facilè ad intolerandam audaciam sis perven-

perventurus; & nihil aliud possit expectari, si tibi hac vice par-
 catur, quam quod forte in posterum, non melior factus sed cau-
 tior, abstinebis quidem ab urbibus nominandis, sed interim
Methodo tibi, ut jactas, *usitata*, facta eorum quos voles infamare
 sic describes, ut facile ad ipsos referri possint, & ita non mi-
 nus quidem nocebis, sed forte minor erit occasio te punien-
 di. Non exponam hic alias rationes ob quas tibi à superioribus
 tuis tam politicis quam etiam ecclesiasticis condonari non pos-
 se existimo, ne forte videar te monendo tacite illos ea quæ me-
 lius me scire possunt, ac procul dabio etiam sciunt, docere vel-
 le. Sed unum adhuc est quod plebis causâ omittendum esse
 non puto. Nempe hoc semper in vestra religione observari
 audivi, si quis Concionator in turpi aliquo peccato deprehen-
 datur, exempli causâ si adulterium vel furtum vel homi-
 cidium commiserit, ut munere suo privetur: nec immerito,
 quamvis enim ii qui non bene agunt possint alios bene mo-
 nere, nunquam tamen tanta fides illorum dictis habetur,
 quam si probi & inculpati esse putarentur: Sed sanè nul-
 lum peccatum Concionatori turpius est, nullum meliori jure
 impedit ne verbis ejus credatur, nullumque idcirco eum mu-
 nere suo reddit magis indignum, quam si sæpissime atque aper-
 tissime mentiatur, maledicat, calumniatur. Alia enim peccata
 extra concionem fiunt, & ob humanam fragilitatem ex-
 cusantur: Quin etiam ex charitate credere debemus, illos
 qui ea commiserunt, voluntatem in iis perseverandi deponere,
 antequam incipiant concionari; ac proinde non minus esse au-
 diendos quam si antea fuissent inculpati: Nullumque omnino
 periculum est, ne quis homicidii, vel adulterii, vel furti exem-
 pla edat in concione, quin è contra si quis ira percitus homi-
 nem occidit, vel alio animi motu impulsus alia peccata
 commisit, sæpe ipsum postea eorum sic pœnitet, ut aptius &
 efficacius alios possit ab iis revocare, quam qui nunquam in
 ipsa inciderunt. Sed mentiendi, maledicendi, calumniandi
 licentia nullibi facilius exerceri potest, quam in concione,
 ac nullibi magis est culpanda: Conciones enim institutæ sunt
 ad docendam veritatem, populus illam ex isto loco expe-
 ctat.

Etat, ideoque nullum in concionatore majus vitium est, quam quod sit mendax; Cumque etiam conciones institutæ sint ad exempla pietatis & charitatis christianæ exhibenda: cum ex variis mendaciorum generibus nulla magis turpia sint, nec à charitate magis aliena, quam quæ in proximi detrimentum tendunt, & maledicta, & calumniæ appellantur, nulla etiam sunt in concionatore magis culpandâ. Quod autem in talibus mendaciis, non semel, sed sæpius in tuo libro deprehendaris, jam satis supra fuit ostensum; Nec opus est ut mihi homines credant, nihil asserui quod ex tuis scriptis publice editis non sit manifestum; Vel certe si qui nec scripta tua velint evolvere, nec æquum putent mihi affirmanti credere potius quam tibi pastori suo strenuè idem perneganti, non possunt tamen te excusare nisi Maresium symmyltam tuum condemnent: Negari enim non potest, quin illum sæpe in libro tuo mendacii & calumniæ accuses, qua in re si verum dicis, ille ergo indignus est qui concionetur; sed si falsum, certe in hoc ipso, quod eum calumniæ accuses, tu ipse calumniaris. Et quia nulla de illo suspicio esse potest, nullam puto excusationem tibi superesse.

*De Praefatione libri Ultrajecti editi de Philosophia Cartesiana
& ejusdem tertiâ sectione.*

P A R S O C T A V A .

Nondum librum de Confraternitate Mariana totum legeram, cum alius de Philosophia Cartesiana prodiit in lucem; & quamvis multi, à quibus jam visus est, eum judicent omni responso esse indignum, quia tamen cœpi respondere, atque tam atrox in eo calumnia continetur, ut ipsam silentio prætermittere non debeam, breviter ejus examen hic absolvam.

In primo folio habetur hic titulus. *Admiranda Methodus nova Philosophia Renati Des Cartes. Ultrajecti ex officina Ioannis van VVaesberge. anno 1643.* Ubi, quia nullus, præter me, au-

thor nominatur, videmini judicasse vestras merces meo nomine, melius quam vestro, posse commendari. In 2. folio incipit longa praefatio, in cujus fronte habetur nomen discipuli cujusdam tui, quod ut scriptis meis indignum, ne forte gloriam Herostrati affectet, praetermitto: illius autem mores, & stylum, tuis tam similes esse intelligo, ut vix ab invicem dignosci possint; atque ideo ne errem, non te solum, nec illum solum, sed vos ambos ut authores libri de Phil. Cart. considerabo. Initio hujus praefationis ait, *nomen meum ante aliquot annos jaectari ceptum esse apud nobiles quosdam & magnates maxime, praecipuo buccinatores viro quodam non indocto qui ei antrum in quo latebam monstrare noluit.* Sed cum tam obscura non essent mea latibula, quin honestioribus & doctioribus paterent, si quis mihi amicus cum in notitiam meam introducere noluerit, quia eram, ut ait, *paucorum hominum*, id sane non mihi, sed sibi, & amici illius judicio debet tribuere. Narrat postea se librum à me editum anno 1637. *pertinaci diligentia evolvisse, relegisse, atque ex eo credidisse neminem in eruditorum caenis inventum iri, qui utroque pollice has abortivas nugas à fluctuante patre expositas probaturus esset.* Vbi ostendit se non felicitis judicii fuisse, quoniam à non nemine probatae sunt. Subjungit, *Medicum quemdam, nempe Regium, Cartesianae Philosophiae signum erigere cepisse; ac me dictaturam in nova Academia à primis ejus incunabulis animo agitaesse* (per Regium scilicet, qui opiniones ex meis scriptis erutas ibi docebat antequam mihi esset notus.) sed istam ibi Philosophiam praeter multorum opinionem, uno senatus Academici decreto, approbante Nobiliss. & Ampliss. urbis Magistratu, nunquam in posterum per Dei gratiam reducturam proscriptam fuisse. (per egregium scilicet tuum judicium, jam satis in ep. ad P. Dinet à me laudatum) sed quo argumento dicat illud à Nobiliss. & Ampliss. urbis vestrae magistratu approbatum fuisse, nescio, nisi forsitan eodem quo tuas theses vis esse decreta SS. facultatis theologiae, quia scilicet estis omnes in vestra urbe unanimes, & ita quidquid unus Dominus Voetius fecit putandum est à tota urbe esse approbatum: quod ego tum demum credam, cum hi etiam libri de Conf. Mar. & Phil. Cart. publicam

blicam approbationem habebunt. Invehitur postea in epistolam in qua tuum istud iudicium descripsi. aitque se prius existimasse me novarum opinionum portentis vanos & opulentos velle dementare, quo marsupium & arcam eorum manciparem, &c. Sed mox suspicioni illi nuncium misisse, cum perpenderet sacculos non araneis plenos, sed nummis à me circumferri, eorumque auxilio & opera ea oppugnari, qua omni auro cariora esse deberent: Vbi mihi in mentem venire non potest quid credi velit à me oppugnari, nisi forsan hominum amicitias, & suffragia pro nova Philosophia. Nec magis intelligo quonam crimine me accuset cum addit. *Vt ut modestiam simulet, omni tamen studio ac conatu hoc agit, quo per amiculos & artes ingenue homine indignas velut alteram turrim Babylonicam erigat, & quidem in iis locis, ubi hactenus publice privatimque antiqua ac recepta Philosophia doceri consuevit.* Nisi quod fortè opiniones omnes diversas à vulgari Philosophia quam satis profane orthodoxam sæpe nominatis, hæreses esse arbitretur. Sed optime intelligo hæc sequentia ejus verba in pag. 13. præfationis, *Vt omnes in hoc tractatu doceo, cognovi hominem cum Vaninoparia facere, & dum videri vult Atheos Achilleis argumentis oppugnare, subdole ac admodum occulte Atheismi venenum iis affricare, qui anguem in herba latitantem præ ingenii imbecillitate ubique deprehendere non possunt.* In his enim video impudentissimam atque atrocissimam calumniam anguem, cujus veneno totum vestrum librum tinxistis. Incipit postea illa quæ in epist. ad P. Dinet de te scripsi refellere conari, & ipsa in duas classes distinguit: quædam enim ait ad causam non pertinere, alia ipsam tangere. Et inter ea quæ ad causam non pertinent, numerat primo quod scripserim te in potentiores invehendo ferventem & indomitum pietatis zelum præ te ferre: quod non aliter refellit, quam quod dicat, *in vico vicina Sylvaducis per annos 6. & Huesda per annos 17. magistratum te in civem & Ecclesie sue ministrum tolerasse, aliosque interim permultoste vocasse, ac denique nunc Ultrajecti esse Professore Theologie ac Pastorem.* Sed jam satis in quarta parte hujus epistolæ ostendi, quo pacto tui similes ad famam soleant pervenire; nempe in vico, vel pago, nescio quo, boni rustici garrulita-

tem tuam laudaverunt, inde rumor de te sparsus est, qui, dum à nemine curiosius examinabatur, facile à multis ex charitate potuit credi, atque ita qui te non norant ad se vocarunt, ac fortè nondum ad tantam audaciam perveneras. Sed præterea interrogat quinam sint illi potentiores, qui indomiti zeli tui fervorem experti sunt, tanquam si exemplum quod in lib. de Conf. Mar. exhibes non esset satis illustre. Secundo ait *me ostendere laborare te ferventis indomitique zeli igni aestuare, quod modo in Romanam religionem, modo in alias quascunque à tua diversas inveharis*: ubi ut vanitati tuæ obsequatur, mihi affingit, non enim scripsi nec credidi te habere talem zelum, qui à tuis posset laudari; sed modo in Romanam religionem, modo in alias quascunque à tua diversas, modo in potentiores invehendo zelum pietatis præ te ferre (hoc est videri velle illum habere) ut tibi apud plebeios homines gratiam potentiamque concilies. 3. queritur quod scripserim, *te interdum etiam dicteriiis plebecula aures demulcere*: Vbi rursus vanitatem tuam deprehendo; tum quia omisit epithetum tuorum dicteriorum, quæ *scurrilia* esse dixi, hoc est inurbana, plebeja, inepta, non ex ulla ingenii elegantia, sed ex insulis & malignis viliorum hominum loquendi modis petita; tum etiam quia te dicteriiis uti non negat, cupis enim salus videri, quamvis non sis nisi amarus; sed negat tuis dicteriiis *plebecula tantum aures demulceri*, additque *Trajectinam civitatem multos adhuc purpuratos, per Dei gratiam, in sinu suo fovere, qui nequaquam sinent pietatem, zelum, innocentiam*, (tuam scilicet, quod tamen videtur addere timuisse, ne ab iis qui te recte norunt rideretur) *per paucorum calumnias, mendacia, ac Sinonias artes opprimi*, tanquam si dicteriiis tuis etiam purpuratos tibi devincires, quod mihi non persuadebis; Sed non dubito quin omnes tibi faverint, quamdiu pium & innocentem crediderunt; ut etiam non dubito, quin iidem omnes te adversaturi sint, cum vitia tua satis erunt ipsis perspecta: Interimque tibi gratulor & mihi gaudeo, quod audiam te non nihil istam scurrilitatem emendasse ex quo eam tibi à me exprobratam fuisse scivisti. 4. repetit hæc verba, *Cluet Theologus, Concionator, disputator*. non ut vera esse

esse neget, sed tanquam si tibi fecissem injuriam vocando theologum concionatorem & disputatorem, sumit inde occasionem multis me conviciis remunerandi. 5, 6, 7, Reprehendit quod dixerim, *tuos libros à nemine esse legendos; Varios authores sapius contra te quam pro te facientes à te citari; Auctoresque illos tibi foris tantum ex indicibus notos esse.* Quæ tria quam merito à me dicta sint in 4. parte hujus epistolæ satis probavi: Nec ille quicquam assert ad probandum falsa esse, nisi quod te laudet, ac in me convicietur; provocetque inepte ad testimonia Bibliopolarum pro librorum tuorum lectione: tanquam si omnes libri qui aliquos habent emptores, quod ipsum tuis est satis rarum, digni essent qui legantur. Postea etiam te *librorum belluonem* vocat, quod tibi nomen non invidio, forsan enim multos devoras, sed profecto non concoquis, nec in bonum succum convertis. 8. Negat te *de quibuslibet scientiis, tanquam si earum gnarus esses, audacissime ac simul imperitissime loqui solere, ut doctus indoctis videaris*, & conatur aliquam in me concitare invidiam, quod non omnes qui te pro docto habent sint indocti: Sed neque etiam id scripsi, nec ex meis verbis deduci potest, non enim in altero meæ orationis membro subjunxi, te doctis omnibus indoctum videri; sed tantum te contemni & non probari ab iis ex doctis, sive experitiõibus, *qui sciunt quàm importunus in aliis provocandis semper fueris, ac quam sæpe ubi fuit disputandum convitia pro rationibus attuleris, turpiterque vitus discesseris.* Nam sane quantumvis alii essent periti & docti, quandiu tua non examinarunt, non mirum est si famæ, quam tibi primum apud indoctos conciliaisti, crediderint. At certe gaudeo quod jam operâ meâ non nihil modestior fias: vidi enim primas illas theses quas unquam in Academia Ultrajectina edidisti, & quomodo in iis omnes provocabas, scientiarumque omnium jactabas cognitionem: quod cum tibi ab earum examinatore fuisset exprobratum, sic in Therfitis tui sec. 3. c. 4, respondes. *Superbiam, hypocrisim & vanitatem meam tanquam apodicticè demonstratam putat quod μετὰ πολλῆς φαιδρίας tam multa ex omni eruditione aut variis disciplinis ventulanda proposuerim.* Quid hic mihi vitio vertit, an quod illis stu-

diis impallescam? an quod ea in schole nostra theatrum produxerim? an utrumque? utinam rationes addidisset *μὴ οὐκ ἔστι*! & multis postea exemplis ostendis Theologo non esse indecorum in variis scientiis esse versatum, ut scilicet excuses illud gratum crimen multifariæ doctrinæ, de quo te alter non accusarat, & nullibi unquam te vidi eloquentiorem: Hic autem discipulus tuus (te scilicet dictante) sic de te scribit: *Intra terminos suos se continet, & si quæ sint ex alienis scientiis, quæ ad scripturæ & Theologiæ suæ explicationem necessaria esse judicet, ea querere ac discere solet ex peritis & primæ notæ Medicis, jurisconsultis, Chirurgis, Mathematicis &c.* Sic ergo tua omnigenæ doctrinæ gloriatio eò usque refringit, ut jam aliorum omnium discipulus fias. 9. Ridicule negat, te solere convitia pro rationibus afferre, ubi est disputandum. Petitque testimonia eorum qui vestris Academicis disputationibus intersunt: tanquam si non melius probetur ex scriptis tuis, in quibus innumera occurrunt istius rei exempla. 10. fingit me scripsisse Gorlaum & Taurellum nunquam fortè tibi visos esse, quod non de te, sed de Regio scripseram, sed videris hanc captasse occasionem inanissimæ ac puerilis gloriationis, quod scilicet libros legeris, qui te iudice non sunt boni. 11. conatur excusare stoliditatem, (aut si mavis malignitatem) illam tuam, quæ apparet in eo quod meam Philosophiam in magiæ suspicionem volueris adducere, ex eo quod figuras consideret, dicendo te non meam Philosophiam, quam scilicet nondum noveras, sed Medici ea de re effatum, inter alias objectiones hac quoque difficultate pressisse: tanquam si hoc eòdem non recideret. Pagina autem 128. vestri immemores ad eandem rursus stoliditatem aut malignitatem revertimini, linearum figurarum & numerorum considerationem magiæ tribuendo. Sic clavis, sic gladius, sic rota & reliqua omnia quorum operationes à figura dependent sunt vobis magiæ instrumenta: quæ certe cogitatione nulla stolidior in humanum ingenium cadere potest. 12. negat te ullos unquam importune provocasse: quod ab iis qui primas tuas theses, vel alia tua scripta viderunt, sine risu legi non poterit. Nec minus risu dignum est quod fingat à me scriptum

scriptum esse *te sapius turpiter victum discessisse*, ut lector putet me credere te saltem aliquando etiam vicisse: quod non scripsi, nec credidi, sed, *sapè ubi fuit disputandum*, (hoc est, quotiescunque fuit disputandum, quod sæpe accidit) *te convitia pro rationibus attulisse, ac turpiter victum discessisse*. Risi dignum etiam est, quod ea quæ de te in una aut altera periodo scripseram, in varia frustula discerperit, præcipua omiserit, & reliqua turbato ordine proposuerit, ne sensus meus capi posset. Denique risi dignum est, quod fingat me in te scripsisse *ut gratiam à Patribus Societatis Iesu ineam, quibus tu, quod stylum aliquando in quædam Ecclesia Romane dogmata strinxeris, præ aliis invisus es*. tanquam si vel illis valde esses notus, vel adversarium solis conviciis utentem, præ aliis qui rationibus certant, formidarent.

Iis quæ dixit esse extra causam ita discussis, transit ad alia quæ ait ad ipsam pertinere. Ac primo refert hæc mea verba. *At verò hæc satis magna occasio visa est Rectori Theologo ad Medicum circumveniendum, hæreseosque condemnandum, & ita vel invito Magistratu, si res ut sperabat successisset, de professione deturbandum*. Sed non addit te occasione nugamenti cujusdam Philosophici voluisse Regium ex autoritate SS. facultatis Theologiæ hæreseos condemnare: Unde sequebatur eum, vel invito Magistratu, à Magistratu ipso esse deponendum, quia nulli retinentur Professores qui pro hæreticis habeantur. Secundo refert adhuc alia mea verba in eundem sensum, & ipsa lepide refutat testimonio Regii, ex cujus ad tuas theses response duas paginas excipit, in quarum fine Regius ironice, ac de præterito tempore loquens, ait te sibi *fautorem & amicum semper fuisse*; tuus autem defensor fingit illum serio, & in præsentî, post editas theses, te ut amicum & fautorem agnoscere: ex quo apparet non multa testimonia pro te esse, cum isto uti cogaris. Tertio negat te solum contra Regium disputasse, aitque alios quosdam Professores opiniones ab ejus opinionibus diversas in suis thesibus habuisse: Quod nec ille unquam, nec ullus alius amator veritatis moleste tulit; Neque de illa re pro ipso conquestus sum, sed quod sine ratione, ac per calumniam, hæreseos illum infimulare voluisses: quod neminem præter

præter te fecisse intellexi. *Quarto* refert verba quibus dixi, te in eadem causa judicem, & accusatorem fuisse; ac collegam tuum injuriarum reum fecisse ob id unum quod tam manifestas & veras rationes attulerit &c. ubi loco istius &c. debebat addere, ad rejicienda crimina hæreseos & atheismi quæ sibi à te fuerant imposita, ut se per calumniam circumveniri non passus sit, hoc est quod in propria tua causa fueris judex, & in accusatione Fimbriam sis imitatus: Ad quæ nihil respondet, nisi quod dicat se istis rebus non interfuisse, remittatque lectorem ad historiolum, quam ait ab ipsa Academia propediem vulgatum iri. Quæ responsio non potest non irrideri: cum enim hic contineatur præcipua culpa quæ tibi à me fuerat exprobrata, si quid boni haberes ad te excusandum, nolisset nunc omitti; Ac si quid eâ de re postea sub nomine Academicæ prodeat in lucem, quod à veritate non recedat, te non juvabit: si autem falsa contineat, nemo non credet à te solo esse profectum. Notæ enim sunt mimicæ illæ tuæ artes, quibus nunc SS. facultatis Theologicæ, nunc Academicæ, nunc Senatus, nunc totius Reipublicæ, nunc Ecclesiarum Belgicarum, nunc Prophetæ vel Spiritus Sancti, nunc unius ex discipulis tuis, nunc alterius agis personam. *Quinto* postquam retulit ea verba quibus iniquitatem maximam tibi exprobravi, quod nempe Regium culpaes, quia vere ac merito tuo in te retorserat illa epitheta, quæ prius falso & injuriose in ipsum contorseras, nullo modo te excusat, sed tantum alios Philosophos in Regium concitare conatur, dicendo id quod de te scripserat aliis etiam omnibus convenire, quod tamen aperte falsum est: Neque enim illi eandem quam tu, acceperunt conditionem. Quippe cum scripseras principia Regii *Chorabo* digna esse ob id, quod essent pauca, & cognitu facilia, tacite admiseras illos merito *Chorabos* appellari quorum principia talia essent, quod reliqui Philosophi non admiserant, nec ipse Regius credebat, nec ideo ad illos debet referri, quod ibi de te solo intellexit. Postea patronus tuus provocat ad historiam in Academia vestra odendam; ut etiam pro *Sexto* puncto quod est de explosionibus: & interim nihil prorsus refellit. *Septimo* queritur, tanquam de maxima injuria,

juria, quod te *turbulentum & seditiosum Rectorem*, ac *disputationem* tuam *seditiosam* appellarim, mihi que hoc nomine aliquando alibi aliisque chartis actionem injuriarum minitatur: Tanquam si ea quæ ibi narraveram, non satis demonstrarent te vere ac proprie *seditiosum in Academia* tua dici potuisse: Nunc autem cave ne Dominici, considerantes ea quæ in *Sylvamducis* scripsisti, judicent te etiam in *Republica* esse *seditiosum*. Et quandoquidem injustas lites mihi minamini, nolite quæso ægte ferre, quod ego hic in antecessum coram universo terrarum orbe justissime vos accusem. *postremo* ait me *Regio triumphum* decernere quod ejus responsio ad tuas theses à nemine fuerit refutata: Sed nihil addit quo non confirmet illud ei merito decerni. Cum enim scripta, contra illam responsionem pro te edita, solo risu & contemptu digna esse affirmassem; ille ait filium tuum, qui unum ex istis scriptis emisit, rem *ex professo* non tractasse; ac discipulum, sub cujus nomine aliud prodiit, ipsum te in scio edidisse: Unde patet illa ne à vobis quidem probari; & nemo dubitat quin tu ipse sis author ejus quod te in scio editum fingit. Cum autem subjungit, istarum *commentationum solutionem nec datam esse nec dandam*, verum dicit: quia revera tam inepta commenta solutione sunt indigna. Cum denique provocat me & *Regium*, ut cum tuo isto discipulo, potius quam tecum agamus, ostendit te jam tua castra deseruisse, ac solos lixas, qui facile vinci possunt, ea servare, ac proinde nihil superesse quod *Regii triumphum* impediat. Quæ omnia licet nugatoria referre volui, ut appareat vos in longa ista præfatione nihil ullius momenti attulisse ad ea quæ de te scripseram refutanda; & tamen eam ad hoc unum fuisse institutam, ut illa videremini refutare. In ejus autem fine dicitis quatuor esse libri vestri partes, & vos *primâ discipulum meum delineare: secundâ philosophia quam jactô principia ac Methodum. Tertiâ obiter Metaphysicam, & quedam physica dogmata speciminis ergo examinare: Quartâ breviter ostendere novam hanc Philosophandi Methodum rectâ non tantum ad Scepticismum, verum Enthusiasmum quoque, Atheismum ac phrenesim ducere*. Ac denique citatis hæc verba quæ de *Regio* scripsi pag.

174. epist. ad P. Dinet. *Legit Dioptricam meam & Meteora cum primum edita sunt in lucem, ac statim aliqua in iis verioris Philosophiae principia contineri judicavit: Quae colligendo diligentius, & alia ex iis deducendo, ea fuit sagacitate, ut intra paucos menses integram inde Physiologiam concinnarit* Ex quibus pro consueta vestra aequitate concluditis Regii theses & dictata non immerito pro meis a vobis sumi. Nempe antequam Regius mihi notus esset legit mea scripta, & quaedam colligendo, quaedam ex iis deducendo Physiologiam concinnavit, ergo omnis ista Physiologia pro mea est habenda. quod nemo non videt esse à ratione alienum. Verùm tamen acutissimo & perspicacissimo ingenio Regii tantum tribuo, ut vix quicquam ab illo scriptum putem, quod pro meo non libenter agnoscam: sed hic detegi potest impudentia calumniae quam paratis; nempe cum in toto vestro libro ne semel quidem Meteora, nec Dioptricam; nec Meditationes meas citetis, in quibus scriptis solis Philosophiae meae specimina exhibui; cumque inde possit judicari vos illa nullo modo intelligere, audetis tamen crassum volumen conviciorum contra Philosophiam istam, vobis non minus quam cuivis rustico ignotam, effundere; atque ut aliquid dicere videamini pauca quaedam ex dictatis Regii non quidem ullis rationibus, sed ineptissimis garritis impugnatis. Qui garritus profectò non minus ad quævis mea scripta referri potuissent; sed quia dictata Regii non edita sunt in lucem, sperastis hoc pacto minus facile atque à paucioribus detectum iri quam incredibili cum ignorantia malignitas vestra sit conjuncta.

Quia verò jam supra in 3 & 5 parte hujus epistolae, duas primas sectiones vestri libri superque discussi, non opus est quicquam amplius de ipsis dicam; Nec sane etiam de reliquis, satis enim scio neminem ullius ingenii ea esse lecturum qui non planè contemnat, atque impudentissimas & ineptissimas calumnias esse cognoscat: Sed tamen, ne quid omittam quod videri possit ad me pertinere, percurram adhuc reliquas duas Sectiones. In tertia, post ridiculam æquivocationem circa nomen Theologiae, incipitis videri velle aliquid particulare

ex Meditationibus meis impugnare; non quidem illas ipsas ag-
grediendo, ne nimis clare appareat à vobis non intelligi; sed
commodum invenistis, in fine meæ responsionis ad secundas
objectiones, quemdam quasi indicem præcipuarum proposi-
tionum quas explicui, ex quo tria vel quatuor loca ausi estis
exscribere, sperantes vos ea in re non facile errorem ullum,
quod ignorantiam vestram prodat, admissuros: In quo tamen
summopere decepti estis, ea enim neganda elegistis quæ omni-
um maxime sunt manifesta. Ut primo pag. 174. negatis unum-
quemque, ex eo quod cogitet, recte posse concludere se ex-
istere: vultis enim Scepticum inde tantum concludere sibi vi-
deri existere, tanquam si quis ratione utens, quantumvis sit
Scepticus, sibi videri possit existere, quin simul intelligat se re-
vera existere, quandoquidem id sibi videtur, atque ita negatis
propositionem quâ nulla unquam evidentior in ulla scientia
esse potest. Pagina 177. verba quædam ex authore primarum
objectionum pro meis refertis, vocatisque illa primum meum
argumentum contra Atheos, quod nempe ex meis scriptis non
potuistis elicere, quia nimis illa sunt vobis obscura: Deinde
tam stulta objicitis, ut relatu sint indigna, nihil enim aliud
probant, quam neminem esse ex plebe qui ineptius quam vos
de istis rebus loqui possit. In pag. autem 180, 183 & 189. unum
ex tuis commentis agnosco, cui simile antehac legi in tuo Ther-
site ac in libellis de Atheismo: quippe fingitis rationes, quibus
utor ad existentiam Dei probandam, non valere nisi apud eos
qui jam sciunt illum existere, quia tantum ex notionibus nobis
ingenitis dependent: Sed notandum est eas omnes res, qua-
rum cognitio dicitur nobis esse à natura indita, non ideo à no-
bis expresse cognosci, sed tantum tales esse, ut ipsas, absque
ullo sensuum experimento, ex proprii ingenii viribus, co-
gnoscere possimus. Cujus generis sunt omnes Geometricæ
veritates, non tantum maxime obviæ, sed etiam reliquæ, quan-
tumvis abstrusæ videantur; Atque inde Socrates apud Pla-
tonem, puerum quemdam de Geometricis elementis interro-
gando, sicque efficiendo, ut ille puer quasdam veritates ex men-
te propria erueret, quas prius in ea fuisse non notaverat, remi-
niscen-

nifcentiam suam probare conabatur. Et hujus etiam generis est Dei cognitio: cumque inde, tam in Therfite, quam in libellis de Atheismo intulisti neminem esse speculative Atheum, hoc est neminem esse qui Deum existere omnino non agnoscat, non minus ineptus fuisti, quam si, ex eo quod omnes Geometricæ veritates sint eodem modo nobis innatæ, dixisses neminem esse in mundo qui nesciat Euclidis elementa. Pag. 190, negatis *id omne quod clarè percipimus, à Deo fieri posse, prout illud percipimus; & vestra negandi ratio est, quod clare percipiamus duo contradictoria simul, quæ tamen simul fieri non possunt*: quod est puerile sophisma, neque enim contradictoria simul fieri posse percipimus, ac proinde ut fiant, prout ipsa percipimus, non debent simul fieri. Pag. 191, dicitis nihil juvare ad probandam animæ humanæ immortalitatem, quod ostensum sit eam per extraordinariam Dei potentiam absque corpore esse posse, quia de animâ canis idem etiam dici potest. quod nego, cum enim anima canis sit corporea, sive sit tenue quoddam corpus, repugnat eam à corpore separari. Cætera quæ istis interferitis tam longe à proposito abludunt, ut potius inconditas psittacorum voces, quam Philosophorum ratiocinia referre videantur. Atque hæc tantum de Metaphysicis habetis, nam pag. 196 transitis ad Physica, de quibus nullum vel minimum verbum ex meis scriptis profertis; sed pauca tantum ex Regii dictatis desumpta 1. de principiis, 2. de particulis insensibilibus, 3. de calore, 4. de magnete, 5. de æstu maris; atque in illa tanquam andabatæ nugamini. Adeo ut non opus sit ut quidquam respondeam, nisi quod insignis impudentia calumniæ vestræ in eo possit notari, quod prolixè de magnete, ac de æstu maris tanquam contra me disputetis, quamvis nullum plane verbum de istis quæstionibus in meis scriptis hæcenus editis reperiatur.

De quarta sectione libri de Philosophia Cartesiana, simulque de meritis ejus Authorum.

P A R S U L T I M A.

Postquam egregiis istis speciminibus ostendistis quam firmas ob rationes, & quam maturo cum judicio meas opiniones improbetis; unam adhuc sectionem, in quatuor capita divisam, & nihil nisi quatuor insignia maledicta continentem, pro conclusione subjungitis. In primo capite pag. 245, *meam philosophandi Methodum ad Scepticismum viam sternere, ac me in Scepticorum statione herere affirmatis. Rationes hujus rei affertis, Quod in speciem contra primæ notæ Scepticos detonem; Certissimam evidentissimamque variarum rerum scientiam jactem; Ac denique nova veri criteria circumferam, talia scil. quæ nulli scientiæ ab aliquo homine, quisquis etiam sit, per subsidium naturæ applicari possint.* Et nova ista criteria non alia affertis, quàm quod ea tantum ut vera velim amplecti, quæ tam clara sunt, ut nullam dubitandi relinquunt occasionem: quippe dicitis, *ne quidem veritatibus fide cognitis competere, ut non sæpiissime de iis dubitandi sit occasio.* quod si refertis ad illud ipsum tempus quo elicitur actus fidei, vel alicujus naturalis cognitionis, omnem fidem & omnem humanam scientiam destruitis, estisque revera Sceptici, cum nullam cognitionem dubio carentem haberi unquam posse affirmetis; si verò loquimini de diversis temporibus, quia ille qui nunc habet veram fidem, vel evidentem alicujus rei naturalis scientiam; potest alio tempore illam non habere; hoc infert tantum infirmitatem humanæ naturæ, quæ semper iisdem cogitationibus non immoratur; non autem quod in ipsa scientia ullum dubium debeat esse; Ideoque nihil contra me inde probatis, quia non de certitudine ulla per totam hominis vitam durabili; sed de illa tantum, quæ habetur eo momento, quo acquiritur aliqua scientia, loquutus sum. Quin etiam quia hanc distinctionem non affertis, & fuscè probare conamini nullam rem ab homine ita sciri posse

ut de ea non dubitet, pro modulo vestro, & quantum in vobis est, Scepticismum docetis. Cum verò pag. 253, additis *me in propatulo Scepticismum docere, quando sensuum iudicium in dubium vocare doceo*, datis occasionem lectori iudicandi, vos quidem sensibus vestris credere, non autem rebus fidei, nec ulli naturali rationi: tantaque vestra est prudentia, & æquitas, ut quamvis affirmetis de ipsis rebus fidei, ac scientiarum omnium principiis posse dubitari, velitis tamen esse orthodoxi & sancti; me vero, quia dixi de sensuum iudicis esse dubitandum, in propatulo Scepticismum docere affirmetis. Quid quæso non diceretis si crassum librum de catechesi Belgico sermone vulgassetem, in quo ad 8 millia quæstionum continerentur absque ulla ipsarum solutione, quemadmodum tu fecisti: tunc certe optimo jure tanquam docens Scepticismum arguerer; nihil enim aptius esse potest ad efficiendum ut homines dubitare assuescant, quam si hoc pacto multæ quæstiones absque ullis earum solutionibus proponantur; & nulla in re periculosius dubia docentur quam in Catechesi.

In secundo capite pag. 255, *meam Methodum rectè ad Enthufiasmum ducere dicitis*, hoc nullo alio probantes argumento, quam quod scripserim *mentem abducendam esse à sensibus ut Deum contemplerur*, quod ut culpetis primo pag. 256, statuitis, tanquam principium, quod *intellectus sensibus externis, ut ducibus, indigeat; & ipsa axiomata solis radiis clariora ut indubitata non amplectatur, nisi sensuum ministerio eorum instituerit examen*: quod falsissimum est, & nullo modo admittendum: si enim verum esset, nulla unquam de rebus divinis cognitio haberetur, quia non possunt à sensibus externis examinari. Deinde pag. 258. sic loquimini, *Deum sibi inexistentem Cartesianus quis deprehendit per ideam, cur non ergo instar Enthufiastæ sic etiam concludat: Deus in me est, & ego in Deo, ergo per Deum inexistentem omnia ago & consequenter neque pecco neque peccare possum.* quas consequentias fateor à solis Enthufiastis, delitis, & vestri similibus elici posse. Denique dicitis pag. 260, *experientiam docere, eos, qui volunt mente quà mente sive secundum rationis humane regulam contemplari supremi entis perfectionem, maxi-*

nam imperfectionem ei affingere. Ex quibus lector judicabit vos nolle de Deo cogitare ne fiatis Enthusiastæ, vel aliquas imperfectiones ei tribuatis, atque ita de Deo nunquam cogitantes in summæ impietatis abyſſo verſari.

In tertio capite pag. 261. affirmatis me *Atheiſmum docere & propagare*, additis quidem, *ſi præ ignorantia id faciam, me eſſe commiſeratione dignum; ſi vero præ malitia, puniendum*: Sed non vultis dubitari quin faciam, imo omni arte, omni induſtriâ, id perſuadere conamini; ac poſtquam multa ea de re verba feciſtis, ſerſo concluditis pag. 265, me *in imperitorum animis Atheiſmi thronum erigere laborare*. Notandumque eſt hoc eſſe antiquum & inveteratum maledictum, quod jam à te per multos annos, pertinaci calumniâ, in me connectum fuiſſe audivi, ac etiam ex libellis tuis de Atheiſmo anno 6, 7 editis facile perſpexi. Atque ad hoc unam confirmandum, & hominibus perſuadendum, totum v. ſtrum librum compoſuiſſe videmini: Nam in præſationis pagina 13 promittitis vos in reliquo tractatu oſtenduros, *me ſubdole ac admodum occulte Atheiſmi venenum aliis affricare*: deinde mihi diſcipulos affingatis, & totam primam ſectionem in abſurdiſſimis ineptiſſimiſque legibus fabricandis impenditis, quas per incredibilem impudentiam, abſque ulla vel minima ſpecie veritatis diſcipulis iſtis à me præſcribi vultis, & paſſim me cum peſſimis & odioſiſſimis quibuſque Atheiſ, impoſtoribus, Eccleſiaſtarum ac rerum publicarum turbatoribus, qui quammaximè horrendis ſuppliciiſ propter ſcelera ſua fuerunt affecti, componitis, ut tandem in fine concludatis, me illorum exemplo *Atheiſmum docere & propagare*. Quod ſi facerem, ſane committerem crimen atrociffimum, & in nulla Republica quantumvis libera tolerandum; quapropter hic accurate referam omnes rationes, quas aliquot annorum ſtudio meditati eſtis ad illud mihi affingendum, ut (cum veras eſſe non poſſe mihi conciuſ ſim) ſi quam habeant ſpeciem veritatis, de imprudentia, vel ignorantia, per quam illis locum dederò, veniam petam; ſi verò ex ſola improbitate ac malitia veſtra profectas eſſe manifeſte appareat, de atrocitate tantæ calumniæ coram Deo & hominibus queri poſſim. Unicum invenio totius probationis

bationis vestræ fundamentum, quod, ut loquimini pag. 261, si verba virtutem arguerent, iisque tuto fides adhiberi deberet, ab Atheismi levissima etiam suspitione esse alienissimus: Ex hoc enim quod nonnulli aliquando loquantur ut viri boni, qui tamen sunt improbissimi hypocritæ (ut tu optime novisti) cum ex scriptis meis appareat, me ab Atheismi levissima etiam suspitione esse alienissimum, vultis inde inferri me esse Atheum, supponendo scilicet me esse hypocritam, sed hoc postremum nulli ulla ratione vel probatis, vel probare conamini. Nisi forte sit probatio quod longam de me instituat comparisonem cum Vanino, qui, ut refertis, publice Tholosa est combustus, non tantum quod Atheus esset, sed Atheismi apostolus. Hæcque est tota vestra comparatio. Vaninus scribebat contra Atheos, ipse Atheorum maximus; similiter Cartesius: Vaninus jactabat iis argumentorum machinis se obfirmatos Atheorum animos pulsare, contra quas nullum pertinacia scutum, aut clypeus consistere posset; similiter Cartesius; Vaninus antiqua & vulgata argumenta tribu submovere, & in eorum locum sua reponere satagebat; idem omni studio & conatu Cartesius agit: Postremo Vanini argumenta, quæ Atheis ut Achilles & Hector quis opponebantur, penitus inspecta & examinata, elumbia & ficulnea deprehendebantur; ejusdem per omnia farine Renati des Cartes rationes sunt. Atque inde concluditis pag. 265, Nulla ergo injuria Renate fit, quando cum subtilissimo Atheismi patre, Cesare Vanino comparatur, iisdem enim artibus, quibus ille, in imperitorum animis Atheismi thronum erigere laborat. Ubi nemo non mirabitur absurditatem impudentiæ vestræ, quamvis enim ista quatuor vera essent, quod nempe scripserim contra Atheos, & meas rationes pro optimis venditarim; quæ duo verissima esse præ me fero: quodque antiqua & vulgata argumenta rejiciam, & mea elumbia & ficulnea deprehendantur; quæ duo sunt falsissima: non tamen inde sequeretur me Atheismi, non dicam reum, sed suspectum esse debere. Quamvis enim quis, putans refutare Atheismum, rationes afferat quæ ad hoc non sufficient, imperitiæ tantum, non ideo statim Atheismi est accusandus. Quin etiam profectò, cum Atheorum refutatio sit difficillima; ut ipse testaris in ultimo tuo libro de Atheismo, non omnes qui

contra Atheos infeliciter certarunt habendi sunt imperiti. Vide Gregorium de Valentia theologum solidissimum & celeberrimum, ille refutat omnia argumenta quibus usus est D. Thomas ad existentiam Dei probandam, & invalida esse ostendit, idemque etiam alii graves & pii theologi fecerunt, adeo ut ab iis qui vestro more loquuntur dici possit de D. Thoma (qui, si quis unquam alius, ab omni Atheismi suspitione quammaxime fuit remotus) ejus argumenta contra Atheos penitus inspecta & examinata elumbia & ficulnea deprehendi; eademque comparatio de illo cum Vanino possit institui, & ausim addere (absit tamen invidia dicto) aptius quam de me, quia mea argumenta nunquam fuerunt ita refutata. Sed duas egregias habetis rationes ad probandum ipsa elumbia esse: Prima est, quod *obiter libri vestri sectione tertia id ostenderitis*, ubi recte additis *obiter*, quia revera nihil minus validum, ac magis ineptum scribi potuisset, quam quod scripsistis, ut jam paulo ante ostendi; Altera est, quod fingatis me ipsum id innuere in epistola quæ Meditationibus meis præfixa est, & eo usque sitis inconsiderati, ut ipsa epistolæ meæ verba referatis, quibus expresse ajo *rationes meas certitudine & evidentia Geometricas equare vel etiam superare*, quod sanè non est innuere illas esse elumbes & ficulneas; Sed nempe addo me vereri ne à multis satis percipi non possint, quemadmodum ipsæ Archimedæ demonstrationes à paucissimis percipiuntur; unde, pro more vestro ineptissime ratiocinandi, infertis illas refutandis Atheis esse inutiles; cum tamen, licet ab omnibus capi non possint, saltem sint utiles pro iis à quibus intelliguntur; ac præterea quoniam ii qui demonstrationum percipiendarum non sunt capaces, de ipsarum veritate solent credere auctoritati aliorum omnium qui eas intelligunt, non dubito quin post aliquod tempus mea argumenta, licet vobis in vitis, & ringentibus, eam vim sint habitura, ut eos etiam revocent ab Atheismo, qui propter ingenii sui tarditatem ipsa intelligere non poterunt, quia nempe hi scient illa pro certissimis demonstrationibus haberi ab omnibus iis, à quibus recte intelliguntur, hoc est omnium maxime ingeniosis & doctis; & quamvis à vobis, aliisque quamplurimis, transversis oculis in-

specta sint, à nemine tamen potuisse convelli. Quemadmo-
 dum jam nemo est mortalium qui dubitet de veritate eorum om-
 nium quæ demonstrata sunt ab Archimede, quamvis ex mul-
 tis hominum millibus vix ullus sit qui ejus demonstrationes in-
 telligat. Quæ omnia probe antea scivistis, clare enim à me scri-
 pta fuerunt in epistola quam citatis: sed pro vestra insigni
 erga Deum pietate, rationes illas, quibus validissime Athe-
 ismus evertitur, maledicentio, & calumniis vestris, infru-
 ctuosas reddere conamini. Quod autem antiqua & vulgata
 argumenta tribu submovere, & in eorum locum mea repo-
 nere voluerim non alio argumento probatis, quam quod in
 eadem epistola meas rationes *omnium optimas* vocarim; ex
 quo tamen non sequitur me alias rejicere, sed contrà ibi-
 dem addidi, me existimare *rationes fere omnes quæ pro hac re*
à magnis viris allatae sunt, cum satis intelliguntur, vim demon-
strationis habere: unde patet vos etiam in hoc, quod tamen
 non est magni momenti, calumniari. Sed postquam ita si-
 mulastis rationes aliquas à vobis afferri, quæ probent me
 docere Atheismum; ut tanto magis id credatur (ab iis scili-
 cet, qui tantum perfunctorie libri vestri titulos percurret,
 rationumque momenta non expendent, quales speratis fo-
 re illos omnes in quorum manus incidet, quia jam satis estis
 experti scripta vestra non manere aliam fortunam) quatuor
 exceptiones subjungitis, easque simul refellitis, hoc pacto.
 1, *Nec quicquam ad rem facit quod multi benignius de Cartesio*
quam de Casare Vanino, sentiant, ipseque religionem Catholico-
Romanam in propatulo profiteatur: Idem versipellis Sisyphus Vaninus
faciebat. 2, *Prodesse non potest homini quod dicat se contra Atheos*
scribere, iis enim bellum quoque Vaninus indixerat. 3. *Non excu-*
sari quoque potest Renatus, quod Theologis religioni suæ adver-
santibus, & nominatim Voetio, quem scil. Theologi Academiæ
Lovanienſis pro hæretico habent, se opponat, idem enim à Vani-
no in Gallia fiebat. Hic insulla tua vanitas sine risu præteriri
 non potest; fama tua, scilicet, Lovanium usque pervenit;
 & quia ego duas aut tres paginas antehac de te scripsi, quam-
 vis cum nullo alio Theologiam profitente mihi unquam
 fuerit

fuerit controversia, nec tecum de Theologia sed de iniquitatibus tuis tantum egerim, me tamen oppono Theologis: Crede mihi, si te cognoscunt Lovanienses, aliive hinc remoti, non propter ingenium, aut Theologiæ peritiam vel aliquam virtutem, sed tanquam Herostратum propter vitia tua, nempe insignem maledicentiam, cognoscunt; Et ego, priusquam de te scribere cœpissē, non amplius pro Theologo habebam, sed pro theologiæ ac pietatis inimico. Quippe ut eos magis honoramus, quos ex vestium forma & coloribus Principis domesticos putamus, quam alios ipsorum æquales qui tales vestes non gerunt; ita ego omnes Theologos tanquam Dei domesticos observo, etiam illos, qui sunt diversa à me religionis, quia colimus omnes eundem Deum: Sed si quis forte insidiator unius ex Principis satellitibus vestes induisset, ut earum beneficio tutus inter nos versaretur, non impedirent profectò illæ vestes, quo minus ii, qui scirent eum ex hostium numero esse, id ipsum palam facere tenerentur; Atque ita si quis profiteatur se esse Theologum, eumque insigniter mendacem & calumniatorem esse sciam, & cujus vitia talia sint, ut magna ex iis pericula putem Reipublicæ esse timenda, non impedit nomen Theologi, quo minus ipsa patefaciam. Nosti autem calumniatorem græce vocari Diabolum, quo nomine Christiani cacodæmonem Dei hostem appellant. Quartam & postremam exceptionem hanc affertis: *Non expediet quoque se Cartesius, si dicat se à multis pro strenuo Atheorum antagonista haberi: Accidit enim & hoc Vanino: quem à multis stropharum diaboli ignaris probatum, pauci ita detexerunt, ut à supremis potestatibus debito supplicio oportune sublatus fuerit.* Atque ita ex solo nomine Vanini arma vestra omnia eduxistis: hicque insignem stropham diaboli sive diaboles notare licet, quod quemadmodum initio fundamentum calumniæ vestræ in eo situm esse advertimus, quod scripserim contra Atheos, & si verba mea virtutem arguerent, ab Atheismi levissimâ etiam suspitione essem alienissimus; ita ex eo quod à multis pro Atheorum adversario habear, sed à paucis, nempe à vobis solis detegar, hoc est, per calumniam Atheus dicar, sum supplicio afficiendus. In quo

profectò impudentia & insolentia extremæ atque incredibilis malignitatis vestræ cognoscitur : Cum enim ex hoc solo quod contra Atheos scripserim , & à multis credar illos solide refutasse , occasionem & argumentum ad me Atheismi accusandum sumpseritis , quis unquam in mundo tam innocens , tamque inculpatus esse potest , ut ab effrænata maledicentia vestra sit tutus ? Certe nullus unquam scribet contra Atheos , nullus ab aliis hominibus eos solide impugnasse credetur , de quo non eadem omnia , quæ de me scripsistis , eodem plane , vel etiam potiori jure scribere possitis : Adeo ut si qui nolint à vobis , tanquam si essent pessimi Athei summo supplicio afficiendi , proscribi , & prolixo libro multis vigiliis ad id parato infamari , diligenter debeant cavere ne Atheos refutent , sicque vos ipsi Atheismum , quantum in vobis est , protegitis , ac fovetis . Jam sane non amplius miror quod cum tu D. Voeti 4. libellos de Atheismo scripseris , nullum tamen vel minimum argumentum in iis attuleris ad existentiam Dei probandam , sive ad Atheismum impugnandum , sed contra hoc difficillimum esse testatus sis , verebaris scilicet ne quis te cum Vanino compararet , quia audiveras ipsum scripsisse contra Atheos , & tamen ob Atheismum fuisse combustum . Sed notare debuisses illum non fuisse combustum propter publica scripta , (quæ quamvis debilia tantum argumenta , & forte ad prævaricationem parata continerent , nullum tamen periculum ipsi crearunt ,) sed propter facta & dicta privata , quæ testibus probabantur . Atqui tam parum curatis quid dicatis , modo tantum possitis calumniari , ut merito credere possimus ne liberos quidem Vanini à vobis unquam lectos esse , ubique enim pro Vanino Vaninium scribitis ; & quia idem error in libellis tuis de Atheismo ubique reperitur , ut videre est in pag. 7, 9, & reliquis , hinc forte multi judicabunt hanc Philosophiam Cartesianam à te scriptam esse . Quod tamen lectori persuadere non cupio , quia sufficit eam pro te scriptam esse , ac te conscio & consentiente vulgatam , ut ejus causâ mihi non minus in te competat injuriarum actio , quam in illum qui se Auctorem profitetur .

In ultimo capite pag. 268. Methodum meam, non tam Philosophos, quam deliros phreneticosque gignere affirmatis; hocque unica probatis ratione, quia nempe scripsi, mentem abducendam esse à sensibus ad res divinas intelligendas. Ita, ut video, vos boni viri non vultis unquam meditari, nec de Deo cogitare, ne phrenetici fiatis. Iamque non opus est ut quæram unde oriantur falsi rumores, quos audio de Regii discipulis spargi solere, postquam Ultrajecto discesserunt, quod nempe in delirium inciderint, id enim satis indicatis pag. 269, dicendo, vos *nolle exempla colligere eorum qui nuper ex sophia sacerdotibus, per istam Philosophiam transformati fuerunt aut in Moria eoptas, aut deliriorum mystas.* Nempe non vultis illos nominare, ne calumniæ vestræ falsitas nimis appareat; sed interim aliquos desipuisse vultis credi, quia licet omnis prætextus vobis desit ad maledicendum, rabies tamen superest ad calumniandum: Atque hanc vim Philosophiæ meæ esse experior, ut non illos qui eam excolunt & probant; sed invidos & malignos, qui ringuntur, ad insaniam possit adigere.

Atqui non queror quod homines à mea Philosophia amplectenda revocetis, metum illis delirii & enthusiasti incutendo; parum curo quod ipsam ridiculam ineptam falsissimamque dicatis: Si sum imperitus, si decéptus, si per imprudentiam aliquid mali scriptis mandavi, qualecunque tandem sit, cum nemini unquam illud obtruserim, nec ullo cum artificio commendarim, sed nudè tantum exposuerim ut eo quisque suo periculo uteretur, non potest esse tam perniciosum, tam infandum, ut idcirco mores mei sint culpandi. Mentem corpori meo non indidi, nec ingenium mihi fabricavi, de sol^s operibus voluntatis cujus mihi regtmen Deus permisit, spondere possum. Sed cum me *mendacem, versipellem, fraudulentum, deceptorem* sexcenties in vestro libro appelletis, ac deinde in fine affirmetis me *iisdem artibus, quibus Vaninus, in imperitorum armis Atheismi thronum erigere laborare,* ut scilicet lectori persuadeatis me multis malis artibus & fallaciis id præstare conari, quoniam hoc pertinet ad mores, qui ex voluntatis arbitrio dependent, non possum honore salvo, nec etiam salva erga

Deum pietate, de tam atroci & execranda calumnia non queri. Nam sane si talis essem qualem me in libro isto describitis, in nulla republica bene instituta essem ferendus; quin etiam, si vel suspicio tanti criminis mea culpa de me haberetur, quamvis falsa & injusta esset, satis daret causæ iis apud quos versarer, ad me suis finibus non immerito expellendum, atque ita totus mihi terrarum orbis claudi posset, cui tamen, si ulli mortalium, optimo jure patere nonnulli arbitrantur, quia sciunt me illis studiis incumbere, quæ universæ humanæ genti utilia esse possunt, ac nulli privato damnosa. Cogor etiam ex pietate maledicentiæ vestræ resistere: quia si vobis forte crederetur, hoc ipso periret fructus rationum, quibus existentiam Dei demonstrando Atheismum evertere conatus sum; neque enim bonæ esse putarentur, si ego earum Author essem Atheismi suspectus. Verum quidem est, illa quæ contra me scripsistis esse tam absurda, & ab omni veritatis specie tam remota, ut si in libro anonymo, & nullius autoritate fulto prodissent, non immeritò à me spernerentur. Verum etiam est nomina vestra non multum illis dare autoritatis apud eos, qui me & vos norunt. Sed mihi præcipue ratio habenda est exterorum; nec non etiam posteritatis. Cum enim liber vester præferat nomen Professoris Philosophiæ in Academia Groningana; cum vulgo credatur à te scriptus, ejusque rei rumor ad externos etiam pervenerit, ut mihi per literas jam ante aliquot mentes nunciatum est; cum tu in illo ipso libro, qui à te scriptus creditur, pag. 161, dicaris *Ecclesiarum Reformatarum lumen & ornamentum*, passimque *pietissimus & innocentissimus* voceris, quod extranei quibus es ignotus non credent te passurum fuisse ibi scribi, nisi citrà controversiam verum esset; Cum denique me in his regionibus existente liber ille sit palam editus in urbe Ultrajectina, in qua Nobilissimus & Ampliss. Magistratus se præstitit antehac tam accuratum in famosis libellis prohibendis, ut ipsam Regii ad tuas theses responsionem, quam omnes sciunt fuisse valde honestam & moderatam, in sua urbe vendi vetuerit: Si causam meam defendere negligerem, quamvis ii, qui librum vestrum videbunt, nullas in ipso inventuri sintra-

tiones, ex quibus ea quæ de me scribitis vera esse suspicentur non tamen sibi persuaderent vos tantum calumniandi, & omne genus conviciorum in me congerendi licentiam assumpturos fuisse, idque impunè tulisse, ac me siluisse, nisi quid esset in vita aut moribus meis culpandum, cujus ego mihi conscius, nec publice me defendere, nec de vestris injuriis apud Magistratus queri auderem. Quas ob causas officii mei esse putavi non modo ad librum de Phil. Cart. respondere; sed etiam, cum viderem illum autoritate tua potissimum niti, de factis, doctrina, & meritis tuis nonnulla exponere, ex quibus appareat quantum tibi sit credendum; Et quia eodem tempore librum de Confraternitate Mariana, non inutilem ad meum institutum, edidisti, eum etiam examinare non neglexi. Restat adhuc ut de vestris calumniis apud Magistratus querar; hoc enim non videor debere omittere, præsertim cum vos mihi aliquoties alias chartas, hoc est injuriarum dicas, Fimbriæ more minati sitis, quia nempe antehac Academico tuo judicio graviter læsus obloqui ausus sum, & totum telum corpore non recepi. Sed quia pacis & quietis amantissimus neminem unquam hætenus in jus vocavi, rerumque forensium eousque sum ignarus, ut ne nunc quidem adhuc sciam ad quos judices talis causa pertineat; Et quia delicta quæ publice nota sunt, etsi nemo in particulari de iis queratur, publica tamen autoritate puniri solent, contentus ero hac vice calumnias vestras tam notas & celebres reddere, ut non facilè ignorentur ab illis, quibus de iis inquirendi cura incumbit.

Et primo quidem, ut breviter hoc in loco Professoris tui Groningo-Omlandici causam agam, velim ut illi, quorum interest de ea judicare, considerent nihil mihi antehac negotii cum ipso unquam fuisse; ac quamvis tu mihi valde iratus sis, & ille præceptorem suum te appellet, nullam tamen ei actionem hoc nomine in me competere, ac multo minus licere atrocissimis injuriis me afficere: nec proinde opus esse ut examinent an jure an injuria mihi sis intentus. Considerent etiam me non queri, quod meas circa Philosophiam opiniones impugnet: habeantur omnes falsæ, ridiculæ, ineptæ, per me licet:

non illæ ad mores spectant , sed ad ingenium dumtaxat , quo tamen me non esse omnino destitutum ultro concessistis. Quin & alia omnia ejus maledicta possunt prætermittere. Vnicum est de quo velim ut inquirent : nempe in pag. 13 suæ præfationis , ac in toto penultimo capite sui libri expresse me *subdole ac admodum occulte Atheismum docere* , atque id rationibus malitiosè ad hoc excogitatis persuadere conatur : tota quæstio in his duobus locis continetur : non opus est , ut legant cætera , nisi velint ; nec ut testes aliunde conquirent : Si rationes quas ibi attulit sint satis validæ ad probandum me vel Atheum esse , vel Atheismum docere , vel tantum me aliquam dedisse unquam occasionem , ob quam id merito quis suspicetur ; aut etiam , si quas alias afferre possit , nondum ibi expositas , quibus id verum esse ostendat , non dubium est quin severissime debeam puniri , nec gratiam ullam aut veniam peto ; Sed si nullas habeat rationes meliores iis quas jam exposuit , ut certus sum nullas eum habere ; atque si ex his nihil aliud possit concludi , quam illum impudentissime atque atrocissime calumniari , ut confido omnes æquos judices esse facillimè cognituros , rogo ipsos quantum possum ut semel decernant , an nullæ unquam in his regionibus calumniæ puniendæ sint. hæc enim est tam atrox , tam inexcusabilis , & tam publica , ut impunita esse non possit , quin hæc ipso aliæ omnes permitti videantur. Novi quidem harum Provinciarum incolas magna gaudere libertate : sed libertatem istam in bonorum & innocentium securitate , non in malorum impunitate consistere mihi persuadeo : Cumque boni nunquam tuti esse possint , ubi malis datur libertas iis nocendi , hoc præcipue nomine hanc Rempublicam liberam puto , quod omnes in ea æquo jure utantur , atque incorrupta fiant judicia , quibus injuriæ à quolibet cuilibet illatæ , si non acerbe ac crudeliter , certe accurate ac quotiescunque opus est puniuntur. Possunt fortasse leviores obscurioresque calumniæ aliquando dissimulari : sed hæc nulla gravior evidentiorque esse potest. Patrem occidere , patriam incendere , vel prodere , leviora sunt quam subdole Atheismum

theismum docere: Notandumque est vos non affirmare me esse Atheum, ne forte in hoc ignarus credar potius quam sceleratus; sed me subdole atque occulte Atheismi venenum aliis affricare, qua in re me omnium nequissimæ ac perfidiosissimæ prodicionis accusatis: Magis enim execrandum scelus est Deum prodere, quam patriam vel parentes. Atque ut hanc de me opinionem lectoribus inculcetis, sexcenties in vestro libro me vocatis mendacissimum, versipellem, fraudulentum, deceptorem; quæ nomina si mihi conveniunt, vel si me unquam in mendacio sive in fraude quantumvis parva deprehendistis, aut ab alio deprehensum fuisse probare potestis, non recuso quin tuus Professor Omlandicus abeat liber, & ego pro ipso pœnas luam; Sed si hominem à talium vitiorum suspicione quammaxime alienum per insolentissimam malignitatem tot maledictis onerastis, ut insuper eum docere occulte Atheismum persuaderetis, in qua gente quæso id impunitum relinqui potest? Præsertim cum hæc vestra calumnia non ab uno tantum aut altero sciatur, sed per universum terrarum orbem sit à vobis divulgata. Iam expertus sum ante tres annos, cum libellus quidam contra me fuisset Hagæ editus sine Authoris nomine, ac tam futilis, ut quamvis vester in nequitia sit longe superior, in futilitate tamen & ineptiis ei tantum par dici possit, statim non paucos in Gallia Anglia & aliis locis ejus videndi cupidos fuisse, qui postea ipso perlecto indignabundi mirabantur quod in gente cultissima, qualis hæc est, tantæ inurbanitatis & rusticitatis absurditas ferri posset. Quid autem nunc iidem dicturi sunt, cum præter futilitatem rationum, & indignitatem conviciorum, atrocitatem etiam calumniarum vestrarum intelligent? Quid cum scient ista in libro contineri, cujus Philosophiæ Professor in una Academia se jactat auctorem, & tu Theologiæ Professor in alia Academia, tu qui Ecclesiarum Belgicarum lumen & ornamentum vis videri, præcipuus Author haberis? Non credent profecto vos accipere stipendia ex publico, ut tales libros componatis, neque ut artes tam impudenter mentiendi, tam indigne conviciandi, tam flagitiose ac tam licenter calumniandi juventutem doceatis, Academiaque vestras hoc nomine infames apud externos reddatis.

Quæ si considerentur ab illis, cujus jurisdictione subest tuus Professor Groninganus, non puto eum quicquam posse invenire, quo se apud ipsos excuset.

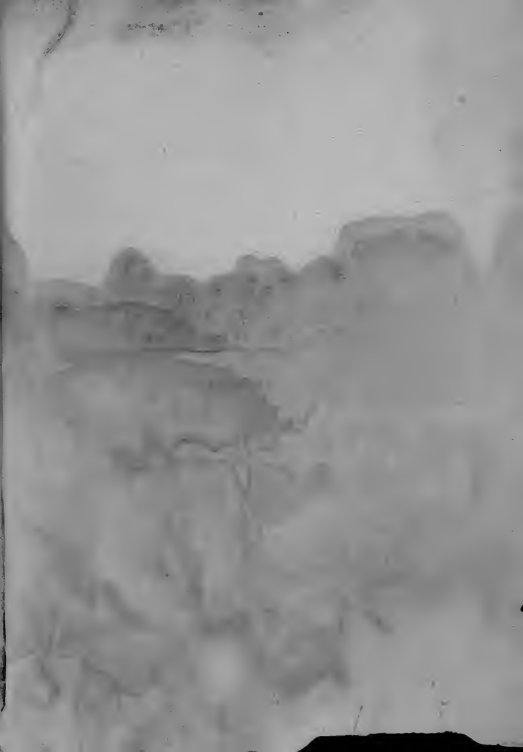
Quantum autem ad te, fatis prævideo quid dicturus sis. Audacter omnia pernegabis: Librum de Philosophia Cartesiana non agnosces: Ac forte alium promittes *De busto Cartesianæ ferociae, & nimie atque inaudite in aliena Academia, Republica, & Ecclesia curiositatis*: Addeſque, *Vos non putare arridere usquequaque prudentioribus, ut peregrinus quis tenebrius professione externa Pontificius, & sensu Scepticismi si non Atheismi candidatus, perpetuo protestetur se Theologica atque Ecclesiastica non attingere, interim in unos Theologos, pretextu Philosophico totam belli molem convertat. Medicis & Philosophis præteritis, res & sacra Theologia & Politia vestra Ecclesiastica perreptet, atque Ecclesiarum & Academicarum perurbationem moliat: unde aliquando nihil aliud quam Reipublicæ concussionem, & Optimatum ac Procerum quorundam collisionem expectandam norunt illi, quibus est genius incolarum Belgii notus.* Quibus verbis vestra *Paralipomena ad præfationem* conclusistis. Sed hæc omnia tam inepta sunt, atque à ratione aliena, ut ne quidem apud bonos rusticos illius pagi, cujus olim Concionator fuisti, fidem essent inventura; non proinde vereor ne tibi profint in tua urbe, quæ, si ulla in Belgio, viris eruditis & perspicacibus abundat. Nam primo quamvis non esses author libri de Phil. Cart. (ut revera critici doctiores existimant solam ejus materiam à te fuisse suppeditatam, etsi ego de stylo ex conceptibus, magis quam ex verbis judicans, illum aperte tuum esse suprâ scripserim) fatis est quod pro te ac te conscio sit editus, ut non minori sis in culpa quam si solus eum scripsisses. Deinde cum me nimis in aliena Academia, Republica & Ecclesia curiositatis accusatis ob id unum quod judicium sub nomine vestræ Academicæ contra me editum ausus sim examinare; teque ut ejus Authorem, si non unicum, certe præcipuum (quod verum esse manifestum est, quia tunc Academicæ Rector, & in judicio illo præses fuisti) considerarim, ac pauca quædam vitia tua descripserim, ne fides calumniis haberetur; quis non videt te Fimbriæ iniquitatem imitari? vis enim tibi licuisse me, in quem
nihil

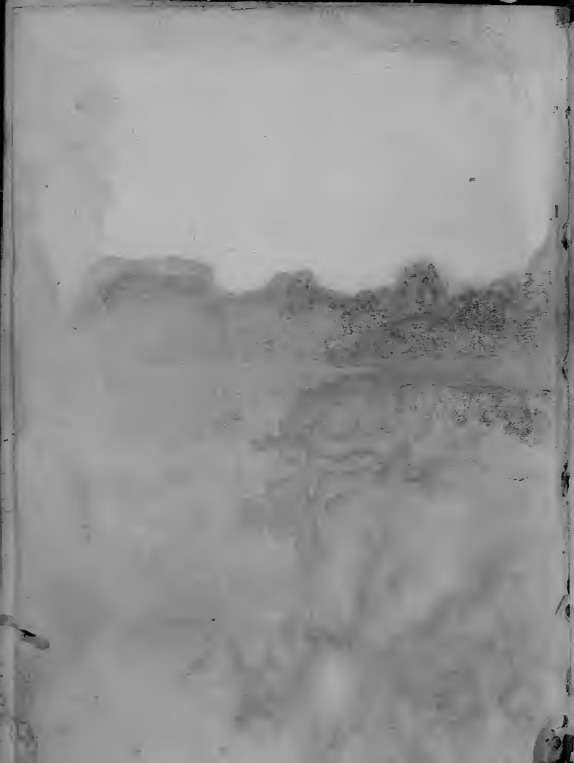
nihil unquam juris habuisti, publicis scriptis infamare, ac ferociæ me accusas quod istam insolentiam tuam sine obmurmuratione non tulerim; Et sane injuriam facis Academiae, Reipublicæ, atque Ecclesiæ, vestræ, quod privata tua vitia earum pattem, & quidem secretiorem sive sanctiorem, de qua nefas sit extraneo inquirere, esse velis. Hocque idem crimen curiositatis Maresio aliquoties eodem jure exprobrasti, quod nempe benedictas tuas Theses examinare ausus fuisset: Tu vero non eras in aliena Republica nimis curiosus, cum in iisdem illis thesibus Optimates Sylvæ-ducenses, idololatriæ accusabas. Mirum esset profectò, si dominis tuis posses persuadere, tantam esse debere in nova vestra Academia Professoris Theologiæ potestatem, ut alios quoscunque, ad arbitrium, & sine ratione, publicis judiciis condemnet; iisque quos ita condemnavit mutire non liceat, quin statim rei sint nimis curiositatis in aliena Republica, dicanturque *res & sacra Theologiæ & Politicæ vestræ ecclesiasticæ pervertare, atque Ecclesiarum & Academiarum perturbationem moliri.* Næ magno honore afficis Ecclesiam tuam, si velis ejus res & facta in calumniis tuis consistere, adeo ut nemo de illis quæti audeat, quin hoc ipso Ecclesiarum vestrarum perturbationem molitur. Non etiam tibi proderit quod me peregrinum & Pontificium voces: Nec opus est ut dicam talia esse fœdera Regis mei cum Dominis harum regionum ut quamvis hodie primum huc appulisset æquo tamen jure cum indigenis frui deberem; Atque me à tam multis annis hic versari, & omnibus honestioribus esse tam notum, ut quamvis ab hostium partibus venissem non amplius pro peregrino essem habendus: Nec opus etiam est ut provocem ad libertatem religionis in hac Republica nobis concessam: Sed tantum affirmo tam scelerata mendacia, tam scurrilia convitia, tam atroces calumnias in vestro libro contineri, ut nequidem hostis in hostem, vel Christianus in infidelem iis uti possit, quin se improbum sceleratumque esse declaret: Addo me tantam urbanitatem in hac gente semper esse expertum, tam amice ab omnibus quibuscumque versatus sum receptum fuisse, ac tam benignos & officiosos alios omnes agnovisse, tamque remotos ab ista vestra rustica & importuna libertate

quoslibet quamvis ignotos & innocuos laceffendi, ut non dubitem quin vos contrerraneos suos longe magis quam ullos peregrinos averfentur. Denique genius incolarum Belgii sic mihi est notus, ut putem eos qui cæteris præfunt, sæpe quidem in hoc Deum Opt. Max. imitari, quod satis tarde ac cunctanter poenas à nocentibus exigant, sed tamen cum improborum audacia eo usque processit, ut eam judicent esse coërendam, eosdem nulla gratia corrumpi, ac nullis verbis inani- bus falli posse: Ac qui Professionis & Religionis tuæ honori pessime consuluisti, libros charitate & rationibus vacuos, folisque calumniis refertos evulgando, cave ne judicent se ipsos non satis bene illi posse consulere, nisi in te animadvertant. Vale.

F I N I S.

UNIVERSIDAD DE SEVILLA

600158851

i23505448

